

ปีที่ 10

ฉบับที่ 2

ก.ค. - ส.ค.63

ISSN (ONLINE): 2287-0326

บทความพิเศษ

- การบริหารจัดการข้ามสื่อ: จากสื่อมวลชนไปสู่สื่อออนไลน์

บทความวิชาการ

- แนววิถีศึกษา : ผลกระทบต่อสถาบันทางสังคม

บทความวิจัย

- ความรู้ความเข้าใจเรื่องกฎหมายและจริยธรรมการสื่อสารของนักปกครองท้องถิ่น จังหวัดสกลนคร
- ผลการจัดการเรียนรู้แบบนำตนเองร่วมกับการเรียนรู้แบบกลับทางผ่านสื่อสังคมออนไลน์ รายวิชาสถิติวิจัยสำหรับการดำรงชีวิตและการทำงานที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้และการรัฐสารสนเทศของนักศึกษาระดับปริญญาตรี
- การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง ศาสตร์พระราชาสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนโดยใช้สื่อสังคมออนไลน์
- ประสิทธิภาพของการใช้อีเลิร์นนิ่งในรายวิชาเตรียมสหกิจศึกษา มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี
- ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเรียนรู้ในการปฏิบัติงานสหกิจศึกษาของนักศึกษาสาขาวิชาเทคโนโลยีสารสนเทศเครือข่ายพัฒนาสหกิจศึกษากาฬกวางตอนบน
- การรับรู้และการเข้าถึงแหล่งสารสนเทศของนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
- การพัฒนารูปแบบการฝึกทักษะวิชาชีพครูช่างอุตสาหกรรมร่วมกับระบบการจัดการความรู้โดยใช้เทคนิคเดลฟาย
- การพัฒนาหลักสูตรการจัดการเรียนรู้ด้านสิ่งแวดล้อมชุมชนอำเภอแปลงยาว จังหวัดฉะเชิงเทรา
- การจัดการป่าชุมชนบ้านท่าระพา ตำบลศาลาลำดวน อำเภอเมืองสระแก้ว จังหวัดสระแก้ว
- การจัดทำแผนยุทธศาสตร์กองทุนเพื่อความปลอดภัยในการใช้รถใช้ถนน พ.ศ. 2562-2564
- องค์ประกอบคุณภาพชีวิตการทำงานที่ดีในมุมมองของพนักงานขับรถบรรทุกในประเทศไทย: การวิจัยเพื่อสร้างทฤษฎีฐานราก
- โมเดลคุณค่าประสบการณ์การท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุชาวไทย
- การรำลึกทางครูเด่นชัย เอนกกลาก

วารสารอิเล็กทรอนิกส์การเรียนรู้ทางไกลเชิงนวัตกรรม

Electronic Journal of Open and Distance Innovative Learning (e-JODIL)

ปีที่ 10 ฉบับที่ 2 กรกฎาคม - ธันวาคม 2563 Vol.10 No.2 July - December 20 | ISSN (Online): 2287-0326

วารสารอิเล็กทรอนิกส์การเรียนรู้ทางไกลเชิงนวัตกรรม (Electronic Journal of Open and Distance Innovative Learning: e-JODIL) ได้ดำเนินการเผยแพร่บทความผ่านระบบอิเล็กทรอนิกส์ บนเว็บไซต์ <https://tci-thaijo.org/index.php/e-jodil> โดยมีนโยบายในการจัดพิมพ์/เผยแพร่ ดังนี้

วัตถุประสงค์

1. เพื่อเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับผลงานวิชาการ และข้อค้นพบจากการวิจัยด้านสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ สำหรับการเรียนรู้ในระบบทางไกล
2. เพื่อเป็นช่องทางในการระดมองค์ความรู้ด้านสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ในระบบทางไกลสู่การเป็นสังคมฐานความรู้
3. เพื่อเป็นแหล่งอ้างอิงทางวิชาการ

ขอบเขตผลงานที่รับตีพิมพ์

ขอบเขตเนื้อหา	ประกอบด้วย	สาขาวิชาสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์
ประเภทผลงาน	ประกอบด้วย	บทความพิเศษ (Special article) บทความวิจัย (Research article) บทความวิชาการ (Academic article) และบทวิจารณ์หนังสือ (Book review)

ขั้นตอนการส่งบทความ

1. สมัครสมาชิก e-JODIL เพื่อเข้าสู่ระบบ [คลิกเพื่อทำการสมัคร](#)

2. กรอกข้อมูลให้ครบถ้วน และแนบไฟล์ดังนี้

2.1 ไฟล์บทความตาม templates Microsoft Word แต่ละประเภท บทความวิจัย บทความวิชาการ บทความวิจารณ์หนังสือ

2.2* กรณีบทความผ่านการพิจารณาจากต้นกรองเบื้องต้นจากกองบรรณาธิการแล้ว ผู้ส่งบทความต้องชำระค่าพิจารณาบทความโดยโอนเงินผ่าน ธนาคารกรุงไทย สาขาเมืองทองธานี ชื่อบัญชี มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช เลขที่บัญชี 147-1-03636-7 และแนบหลักฐานการโอนเงินชำระและส่งหลักฐานการโอนเงินค่าพิจารณาบทความ (ชำระค่าพิจารณาบทความหลังจากที่ผ่านการพิจารณาจากต้นกรองเบื้องต้นจากกองบรรณาธิการแล้วเรียบร้อยแล้ว โดยวารสารฯจะแจ้งให้ทราบก่อนการชำระเงิน)

- ภาษาไทย บทความละ 3,000 บาท

- ภาษาอังกฤษ บทความละ 5,000 บาท

- สำหรับบุคลากร มสธ. ไม่เสียค่าใช้จ่าย

***บทความที่ไม่ผ่านการพิจารณา ทางวารสารฯ ขอสงวนสิทธิ์ในการคืนเงินค่าพิจารณาบทความ ไม่ว่าในกรณีใดๆ ทั้งสิ้น**

3. บทความทุกเรื่องที่จะส่งเข้ามาพิจารณาทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ จะต้องมีการเขียนอ้างอิงเอกสารอื่นหรือเขียนแหล่งที่มาของข้อมูลที่น่ามาใช้ใน เนื้อหาและตอนท้าย (บรรณานุกรม) ของบทความ ในรูปแบบ APA Style

4. เมื่อบทความของท่านผ่านการพิจารณาและได้รับการแก้ไขแล้ว กองบรรณาธิการจะทำการเผยแพร่บทความของท่านในลักษณะบทความอิเล็กทรอนิกส์บนระบบต่อไป

นโยบายการพิจารณากลับกรองบทความ

1. บทความที่จะได้รับการตีพิมพ์ ต้องผ่านการพิจารณากลับกรองจากผู้ทรงคุณวุฒิ (Peer Review) ในสาขาที่เกี่ยวข้อง จำนวนอย่างน้อย 2 ท่านต่อบทความ โดยใช้การพิจารณาแบบ Double Blind Review

2. บทความ ข้อความ ภาพประกอบ ตารางประกอบ ที่ตีพิมพ์ในวารสารเป็นความคิดเห็นและความรับผิดชอบของผู้เขียนแต่เพียงผู้เดียว ไม่เกี่ยวข้องกับมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราชแต่อย่างใด

3. กองบรรณาธิการขอสงวนสิทธิ์ในการพิจารณาและตัดสินใจตีพิมพ์บทความในวารสาร

4. บทความที่เสนอพิจารณาในวารสาร e-JODIL ต้องเป็นบทความที่ไม่เคยส่งไปลงพิมพ์ เผยแพร่ หรืออยู่ระหว่างการพิจารณาของวารสารอื่น

5. บทความที่เคยนำเสนอในการประชุมวิชาการมาแล้ว ผู้เขียนบทความต้องให้การรับรองว่าบทความนั้นได้ปรับปรุงจากการนำเสนอในการประชุมจากที่ใดมาแล้ว และต้องมีการตั้งผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาบทความใหม่อีกครั้งหนึ่ง

6. บทความทุกบทความที่ได้รับการเผยแพร่ จะมีการกำหนดหมายเลข DOT ประจำบทความ

เงื่อนไขการส่งบทความ

1. ผู้สนใจส่งบทความ เพื่อพิจารณาเผยแพร่บนวารสาร e-JODIL ได้แก่ นักวิจัย นักวิชาการ คณาจารย์ บุคลากรในสังกัดสถาบันการศึกษาและหน่วยงานต่างๆ รวมทั้งนิสิต นักศึกษา ที่มีผลงานทางวิชาการและประสงค์จะเผยแพร่ผลงานผ่านทาง วารสาร e-JODIL

2. ผู้เขียนบทความ ต้องสมัครเป็นสมาชิกวารสาร e-JODIL ก่อนส่งบทความเสนอพิจารณา

3. บทความที่จะได้รับการตีพิมพ์ ต้องไม่เคยตีพิมพ์เผยแพร่ที่ไหนมาก่อนและต้องไม่อยู่ในกระบวนการพิจารณาของวารสารหรือสิ่งตีพิมพ์อื่นใด

กำหนดการเผยแพร่

ปีละ 2 ฉบับ ฉบับที่ 1 มกราคม – มิถุนายน และ ฉบับที่ 2 กรกฎาคม – ธันวาคม

ที่ปรึกษา

อธิการบดีมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช
ศาสตราจารย์ ดร.ณรงค์ฤทธิ์ สมบัติสมภพ

บรรณาธิการ

รองศาสตราจารย์ ดร.น้ำทิพย์ วิภาวิน
สาขาวิชาศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช

กองบรรณาธิการ

1. รองศาสตราจารย์ ดร.อุษา บิกกินส์	สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์
2. รองศาสตราจารย์ ดร.สุบิน ยุระรัช	มหาวิทยาลัยศรีปทุม
3. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จรัสศักดิ์ เพชรเลิศอนันต์	มหาวิทยาลัยรังสิต
4. รองศาสตราจารย์ ดร.อภิญา วนเศรษฐ	มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช

ผู้เชี่ยวชาญภาษาต่างประเทศ

1. รองศาสตราจารย์ ดร.ศิตา เขี่ยมขันติถาวร	มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช
2. รองศาสตราจารย์ ดร.มนวิภา วงจรุจร	มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช
3. รองศาสตราจารย์จันทนา ทองประยูร	มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช

คณะกรรมการบริหาร

1. อธิการบดีมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช	ที่ปรึกษา
2. ศาสตราจารย์ ดร.ณรงค์ฤทธิ์ สมบัติสมภพ	ที่ปรึกษา
3. รองอธิการบดีที่กำกับดูแลสถาบันวิจัยและพัฒนา	ประธาน
4. ผู้อำนวยการสถาบันวิจัยและพัฒนา	กรรมการ
5. ผู้อำนวยการสำนักบรรณสารสนเทศ หรือผู้แทน	กรรมการ
6. ผู้อำนวยการสำนักคอมพิวเตอร์ หรือผู้แทน	กรรมการ
7. รองผู้อำนวยการสถาบันวิจัยและพัฒนา	กรรมการ
8. ผู้จัดการวารสาร	กรรมการ
9. ผู้ดูแลระบบด้านเทคนิค	กรรมการ
10. ผู้ช่วยผู้ดูแลระบบด้านเทคนิค	กรรมการ
11. ผู้ช่วยผู้จัดการวารสาร	กรรมการและเลขานุการ

การติดต่อ

ฝ่ายพัฒนาและเผยแพร่งานวิจัย สถาบันวิจัยและพัฒนา
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช
ถนนแจ้งวัฒนะ ตำบลบางพูด อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี 11120
โทร. 0-2504-7588-9 โทรสาร 0-2503-4898
e-mail: e-jodil@stou.ac.th
เว็บไซต์: <https://tci-thaijo.org/index.php/e-jodil>

รายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิผู้ประเมินบทความ (Peer Review)

ประจำปี 10 ฉบับที่ 2 กรกฎาคม – ธันวาคม 2563

ศาสตราจารย์ ดร.สุรพงษ์ โสชนะเสถียร	นักวิชาการอิสระ
รองศาสตราจารย์ ดร.กานดา พูนลาภทวี	นักวิชาการอิสระ
รองศาสตราจารย์ ดร.กิ่งพร ทองใบ	มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช
รองศาสตราจารย์ ดร.เชมณัฐ มิ่งศิริธรรม	มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช
รองศาสตราจารย์ ดร.จินตนา สายทองคำ	สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์
รองศาสตราจารย์ ดร.จุมพล หนีพานิช	มหาวิทยาลัยรังสิต
รองศาสตราจารย์ ดร.เฉลิมพงศ์ มีสมนัย	มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช
รองศาสตราจารย์ ดร.ไตรรัตน์ โภคพลากรณ์	มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
รองศาสตราจารย์ ดร.ทวีวัฒน์ วัฒนกุลเจริญ	มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช
รองศาสตราจารย์ ดร.ทวีศักดิ์ จินดานุรักษ์	มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช
รองศาสตราจารย์ ดร.ธนัทธน์ ฉัตรภักครัตน์	มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช
รองศาสตราจารย์ ดร.โยธิน แสงวงศ์	มหาวิทยาลัยมหิดล
รองศาสตราจารย์ ดร.ลัดดาวัลย์ เพชรโรจน์	มหาวิทยาลัยราชพฤกษ์
รองศาสตราจารย์ ดร.วรางคณา โตโพธิ์ไทย	มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช
รองศาสตราจารย์ ดร.วศิน อิงคพัฒนากุล	นักวิชาการอิสระ
รองศาสตราจารย์ ดร.วาสนา ทวีกุลทรัพย์	มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช
รองศาสตราจารย์ ดร.คันสนีย์ สังสรรค์นันต์	มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช
รองศาสตราจารย์ ดร.สาวิตร พงศ์วัชร	มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต
รองศาสตราจารย์ ดร.เสาวคนธ์ สุดสวัสดิ์	มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
รองศาสตราจารย์ ดร.อัศวิน แสงพิบูล	มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เทอดศักดิ์ ไม้เท้าทอง	นักวิชาการอิสระ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พิมพ์ร่ำไพ เปรมสมิทธิ์	จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พิรยุทธ โอโรพันธ์	มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เพชรมอง มยุขโชติ	มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สมยศ วัฒนากมลชัย	มหาวิทยาลัยกรุงเทพ
อาจารย์ ดร.โกมล แพรกทอง	นักวิชาการอิสระ
อาจารย์ ดร.สุนันทา ชุตินันท์	มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร
อาจารย์ตรีรัตน์ มหาทรัพย์	มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย

สวัสดิ์ค่ะ ท่านผู้อ่านทุกท่าน

วารสารอิเล็กทรอนิกส์การเรียนรู้ทางไกลเชิงนวัตกรรม (e-JODIL) มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช เป็นวารสารที่ได้รับการรับรองคุณภาพมาอย่างต่อเนื่องจากศูนย์ดัชนีการอ้างอิงวารสารไทย (TCI) ให้เป็นวารสารกลุ่มที่ 1 ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2563-2567 ปัจจุบันวารสารได้ดำเนินการเข้าสู่ปีที่ 10 แล้ว กองบรรณาธิการประกอบด้วยผู้ทรงคุณวุฒิจากหลายสถาบันมาร่วมเป็นทีมงานที่ช่วยคัดกรอง คัดสรรบทความที่มีคุณภาพเพื่อเผยแพร่องค์ความรู้สู่สังคม นโยบายในการบริหารจัดการวารสารยังคงมุ่งมั่นอยู่ในกรอบแห่งความเป็นวารสารคุณภาพ ที่เน้นกระบวนการประเมินคุณภาพบทความที่เข้มข้น จากผู้ทรงคุณวุฒิที่มีคุณวุฒิและประสบการณ์ตรงตามเนื้อหาในบทความ เพื่อจะช่วยเติมเต็มให้บทความมีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น รวมทั้งยังให้ความสำคัญกับการเขียนอ้างอิงทางวิชาการที่ถูกต้อง

วารสารฉบับนี้ครอบคลุมบทความพิเศษเรื่องการบริหารจัดการข้ามสื่อ : จากสื่อมวลชนไปสู่สื่อออนไลน์ บทความวิชาการและบทความวิจัย จำนวน 14 บทความที่เป็นประโยชน์สำหรับผู้สนใจในการเรียนรู้ทางไกลเชิงนวัตกรรมและเรื่องที่เกี่ยวข้องที่มีเนื้อหาด้านการเรียนการสอนออนไลน์ สื่อสังคมออนไลน์ กฎหมายและจริยธรรมการสื่อสาร เพศวิถีศึกษา การพัฒนาหลักสูตรการจัดการเรียนการสอน การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน สหกิจศึกษา การจัดการป่าชุมชน การท่องเที่ยว แผนยุทธศาสตร์กองทุนเพื่อความปłodกภัย องค์ประกอบคุณภาพชีวิตการทำงานที่ดี การรับรู้และการเข้าถึงแหล่งสารสนเทศ ระบบการจัดการความรู้ และศิลปวัฒนธรรมด้านการรำลิเก ล้วนเป็นเรื่องราวที่เป็นประโยชน์ในการต่อยอดความรู้ในสถานการณ์ปัจจุบัน

แม้ว่าสถานการณ์โรคติดเชื้อไวรัสโคโรนาทั่วโลกยังคงน่าเป็นห่วง แต่สถานการณ์ในประเทศไทยเริ่มดีขึ้นอยู่ในอันดับที่ 151 มีผู้ติดเชื้อจำนวน 3,942 ราย โดยมียอดผู้ติดเชื้อจากทั่วโลกรวม 60,715,719 ราย ดังนั้นจึงมีความจำเป็นที่ทุกคนจะต้องดูแลสุขภาพให้แข็งแรงเพื่อป้องกันตนเองและบุคคลรอบข้างให้มีสุขภาพดี และขอให้ผู้อ่านทุกท่านมีสุขภาพแข็งแรง ห่างไกลโรค ร่วมกันสร้างสรรค์ผลงานทางวิชาการอย่างต่อเนื่อง เพื่อช่วยกันหาแนวทางแก้ปัญหาสังคม เศรษฐกิจผ่านกระบวนการวิจัย การเรียนรู้และการเผยแพร่ผลงานทางวิชาการที่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาสังคมและประเทศชาติ

รองศาสตราจารย์ ดร.นำทิพย์ วิภาวิน
บรรณาธิการ

สารบัญ

บทความเรื่อง	หน้า
บทความพิเศษ	
 การบริหารจัดการข้ามสื่อ: จากสื่อมวลชนไปสู่สื่อออนไลน์	1
บทความวิชาการ	
 เพศวิถีศึกษา : ผลกระทบต่อสถาบันทางสังคม	24
บทความวิจัย	
 ความรู้ความเข้าใจเรื่องกฎหมายและจริยธรรมการสื่อสารของนักปกครองท้องถิ่น จังหวัดสกลนคร	32
 ผลการจัดการเรียนรู้แบบนำตนเองร่วมกับการเรียนรู้แบบกลับทางผ่านสื่อสังคมออนไลน์ รายวิชาสถิติวิจัยสำหรับการดำรงชีวิตและการทำงานที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้และการรู้สารสนเทศของนักศึกษาระดับปริญญาตรี	49
 การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง ศาสตร์พระราชาสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนโดยใช้สื่อสังคมออนไลน์	62
 ประสิทธิภาพของการใช้อีเลิร์นนิ่งในรายวิชาเตรียมสหกิจศึกษา มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี	73
 ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเรียนรู้ในการปฏิบัติงานสหกิจศึกษาของนักศึกษาสาขาวิชาเทคโนโลยีสารสนเทศเครือข่ายพัฒนาสหกิจศึกษาภาคกลางตอนบน	88
 การรับรู้และการเข้าถึงแหล่งสารสนเทศของนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช	108
 การพัฒนารูปแบบการฝึกทักษะวิชาชีพครูช่างอุตสาหกรรมร่วมกับระบบการจัดการความรู้โดยใช้เทคนิคเดลฟาย	119
 การพัฒนาหลักสูตรการจัดการเรียนรู้ด้านสิ่งแวดล้อมชุมชน อำเภอแปลงยาว จังหวัดฉะเชิงเทรา	137
 การจัดการป่าชุมชนบ้านท่าระพา ตำบลศาลาลำดวน อำเภอเมืองสระแก้ว จังหวัดสระแก้ว	148
 การจัดทำแผนยุทธศาสตร์กองทุนเพื่อความปลอดภัยในการใช้รถใช้ถนน พ.ศ. 2562-2564	163
 องค์ประกอบคุณภาพชีวิตการทำงานที่ดีในมุมมองของพนักงานขับรถบรรทุกในประเทศไทย: การวิจัยเพื่อสร้างทฤษฎีฐานราก	175
 โมเดลคุณค่าประสบการณ์การท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุชาวไทย	189
 การรำลึกทางครุเด่นชัย เอนกกลาก	208

Received:	16-07-2020
Revised:	03-11-2020
Accepted:	15-11-2020

บทความพิเศษ

การบริหารจัดการข้ามสื่อ: จากสื่อมวลชนไปสู่สื่อออนไลน์ Cross-Media Management: from mass media to online media

สุรพงษ์ โสธนะเสถียร¹

Surapongse Sotanasathien

srp42@hotmail.com

บทคัดย่อ

สามทศวรรษที่ผ่านมา การจัดการสื่อเผชิญกับสภาพความปั่นป่วนซึ่งนำหว่าดหวนทั้งนี้เนื่องมาจากการเปลี่ยนแปลงนวัตกรรมที่ก้าวกระโดดอย่างรุนแรง ด้วยเหตุนี้เงื่อนไขของสื่อโดยเฉพาะอย่างยิ่งสื่อดั้งเดิมที่เติบโตเข้ามาเรื่อยๆ ค่อยเป็นค่อยไปต้องล้มหายตายจาก อันจำเป็นต้องมีการจัดการให้มีการเปลี่ยนแปลงอย่างก้าวกระโดดตามนวัตกรรมที่ถาโถมเข้ามา ซึ่งในไม่ช้าการจัดการสื่อดั้งเดิมจะดิ่งลงเหวไปกับการล้มละลาย ในช่วงเวลาแห่งการเปลี่ยนผ่านจากผลกระทบของนวัตกรรม การผลิตและการให้บริการเนื้อหาจะถูกกระตุ้นอย่างรุนแรงด้วยการแทนที่จากการเติบโตที่รวดเร็วของสื่อใหม่ แนวทางการศึกษาสื่อทางกายภาพเช่นในคลื่นลูกที่หนึ่งและที่สองจะถูกกลืนกินโดยสื่อใหม่จากการที่สื่อดั้งเดิมขาดความยืดหยุ่นและมีภาวะที่สทิตและคงที่โดยไม่สามารถเคลื่อนไปตามกระแสของการเปลี่ยนแปลงนวัตกรรมของโลก การจัดการสื่อไทยไม่ได้แตกต่างไปจากประเทศอื่น ๆ ที่พยายามหาช่องทางเพื่อก้าวให้ทันกับวิกฤตการณ์ความอยู่รอดโดยอิงกับโมเดลที่ตั้งต่อไปนี้ 1 การจัดการสื่อแบบดั้งเดิม 2. สื่อดั้งเดิมที่พยายามเลียนแบบเนื้อหาของสื่อใหม่ 3. การโอนย้ายสื่อดั้งเดิมไปเป็นสื่อใหม่ และ 4. การจัดการสื่อใหม่อย่างเต็มตัว

คำสำคัญ: โมเดลการจัดการสื่อ, การเปลี่ยนแปลงนวัตกรรมที่ก้าวกระโดดอย่างรุนแรง, สถานการณ์สื่อของไทย

¹ ศึกษาศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาวารสารศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

Consultant of Master of Master of Communication Arts Consult Program in Communication Innovation for Political and Local Administration

บทนำ

สภาพการณ์ในการบริหารจัดการสื่อมวลชนของไทยกำลังตกอยู่ในภาวะชะงักงันเนื่องจากกระแสการเปลี่ยนแปลงนวัตกรรมการผลิตและการบริการที่ก้าวกระโดดอย่างรุนแรง ผลการศึกษาวิจัยในวงวิชาการ สื่อสารมวลชน และการเรียนการสอนในมหาวิทยาลัย รวมทั้งสมรรถนะของผู้ประกอบการและผู้บริหารในวงการสื่อสารมวลชนต่างพากันตื่นตระหนกจากความไม่สามารถถอดบทเรียนของวิกฤตการณ์การณ์ในยุคดิจิทัลสมบูรณ์แบบเพื่อหาทางออกให้แก่ทั้งวงการศึกษาวงการวิชาการ และวงการวิชาชีพ อันมีผลกระทบที่ทำให้สื่อมวลชนของไทยต่างล้มระเนระนาดไม่สามารถปรับตัวได้ทันกับวิทยาการที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว แม้ว่าปรากฏการณ์นี้จะพอดำเนินการมาก่อนหน้าได้ก็ตาม แต่เนื่องจากสถาบันสื่อมวลชนมีบทบาทสำคัญทั้งต่อระบอบการเมืองการปกครองในการผลักดันและสนับสนุนข้อเรียกร้องทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย ความเจริญเติบโตของระบบเศรษฐกิจที่ต้องพลอยชะงักงันอันเนื่องจากต้องพึ่งพาการโฆษณา/ประชาสัมพันธ์ของสื่อมวลชน และระบบสังคมที่ทำให้สื่อต้องกระเสือกกระสนโดยการนำเสนอสิ่งลวง ขาดฝัน ขาดของ และแข่งขันกันขายข่าวเพื่อให้สถาบันสื่อของตนอยู่รอดได้แม้กระทั่งการไม่คำนึงถึงจรรยาบรรณในบางขณะอันเป็นการบ่อนทำลายวัฒนธรรมและแบบแผนความเชื่อในสังคมโดยรู้เท่าไม่ถึงการณ์ การหาคำตอบต่อแนวทางการบริหารจัดการสื่อเพื่อให้หลุดออกจากวงจรดังกล่าว จะมีความเป็นไปได้ต้องอาศัยความเป็นสหวิชาเพื่อแก้ปัญหาที่รุ่มร่าในการบริหารจัดการสื่อซึ่งคาดว่าจะยังคงมีผลกระทบต่อไปในกึ่งศตวรรษแรกของศตวรรษที่ 21 และส่งผลไปยังความเป็นอยู่ของคนไทยในศตวรรษที่ 21 นี้ รวมถึงสุขภาพจิตและคุณภาพชีวิตของผู้คนในสังคมที่ได้รับแรงกระเพื่อมจากความผันแปรนวัตกรรมที่เข้ามากระทบอย่างแรงต่อวงการสื่อสารมวลชนไทย จนสื่อต้องปิดตัวเองและอย่างดีที่สุดต้องเปิดช่องทางการนำเสนอ (platform) ในสื่อออนไลน์ หากยังคงไม่สามารถหาแนวทางแก้ไขปัญหายังคงรุ่มร่าในปัจจุบันนี้ได้ โดยที่โครงการวิจัยทั้งหลายในด้านสื่อสารมวลชนยังประสบปัญหาของความไม่เข้าใจและความไม่เท่าทันต่อปัญหาอันละเอียดอ่อนที่สามารถส่งผลกระทบต่อวงกว้างดังที่ปรากฏเป็นข่าวที่เกิดขึ้นไปทั่วโลกถึงความล้มละลายของสื่อ ซึ่งต่างพากันเชื่อว่าการโอนย้ายข้ามจากสื่อมวลชนไปยังสื่อออนไลน์จะสามารถเอาตัวรอดได้ อีกทั้งสถาบันการศึกษาในสังคมไทยยังไม่ได้ศึกษาวิจัยสภาพการณ์นี้อย่างจริงจังเมื่อเทียบกับแรงกระแทกมหาศาลที่มาจากนวัตกรรมในยุคดิจิทัล ด้วยเหตุนี้จึงจำเป็นต้องเร่งศึกษาและบูรณาการองค์ความรู้ในแนวทางการบริหารจัดการสื่อในยุคปัจจุบันซึ่งจะส่งผลให้เกิดความเปลี่ยนแปลงเนื้อหาในทางวิชาการ และก่อประโยชน์ในเชิงปฏิบัติต่อวงการวิชาชีพที่ถึงจุดติดตันอันส่งผลกระทบต่อผลประโยชน์ไม่ว่าทางด้านการเมือง นโยบายสาธารณะ การค้าขาย และประชาคม โครงการวิจัยนี้หากสำเร็จลงย่อมนำให้เกิดความเข้มแข็งต่อการวิจัยในด้านการบริหารจัดการสื่อให้แก่สถาบันศึกษาด้าน การสื่อสาร และประเทศชาติที่มีสถาบันสื่อมวลชนเป็นเสาหลักหนึ่งที่กำลังจะล้มหายตายจากไป อีกทั้งยังสร้างนักวิจัยรุ่นใหม่จากการวิจัยนี้และ/หรือนำไปเป็นหลักสูตรในการผลิตนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษาที่มีคุณภาพ รวมทั้งยังสร้างกลุ่มวิจัยที่เข้มแข็งอันเนื่องจากสภาพการณ์ของสื่อที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วจากผลกระทบของนวัตกรรมในยุคดิจิทัล

ความสำคัญของปัญหา

ประมาณต้นศตวรรษนี้ เกิดปรากฏการณ์การเปลี่ยนแปลงวิทยาการ (technologies) และนวัตกรรม (innovation) การผลิตอย่างรุนแรง (disruptive)² ซึ่งต่อไปจะเรียกว่า “การเปลี่ยนแปลงนวัตกรรมการผลิตที่ก้าวกระโดดอย่างรุนแรง” แผ่ขยายไปทั่วโลกจนทำให้เห็นสภาพของโลกาภิวัตน์ได้อย่างชัดเจนโดยเฉพาะการเปลี่ยนแปลงอุตสาหกรรม 4.0 ในเยอรมัน การผลิตโทรศัพท์มือถืออัจฉริยะ (smart phone) และการพัฒนาอินเทอร์เน็ตที่ก้าวกระโดดอย่างรุนแรงอันมีผลทำให้การผลิต การให้บริการ และวัฒนธรรมการสื่อสารของมนุษย์เปลี่ยนไปอย่างสิ้นเชิง ปรากฏการณ์ดังกล่าวทำให้สถาบัน องค์การ บริษัท หน่วยงาน และผู้คนในแต่ละแห่งก้าวเดินไปได้ไม่พร้อมกัน กล่าวคือ บ้างก็ก้าวทัน บ้างก็กำลังฝีกการย่างก้าว และบ้างก็หยุดนิ่ง ไม่สามารถก้าวไปข้างหน้าได้ ด้วยเหตุนี้จึงทำให้สังคมเกิดความล้าหลังในการบริหารจัดการที่ตามไม่ทันการเปลี่ยนแปลง นวัตกรรมการผลิตที่ก้าวกระโดดอย่างรุนแรง ส่งผลให้เกิดภาวะชะงักงันและยุ่งเหยิงโดยเฉพาะในธุรกิจอุตสาหกรรมสื่อ ซึ่งประเทศไทยก็ไม่อาจหลีกเลี่ยงผลกระทบนี้ได้ แม้แต่แผนยุทธศาสตร์ชาติและแผนปฏิรูปสื่อที่ออกโดยรัฐก็ติดอยู่ในวังวนของ กระแสแห่งการเปลี่ยนแปลงนวัตกรรมการผลิตที่ก้าวกระโดดอย่างรุนแรงเช่นกัน ปัญหาดังกล่าวตกอยู่ในทางสามแพร่งที่ธุรกิจ สื่อไม่ทราบว่าจะก้าวอย่างไร คิดได้แต่ตามกระแสไปสู่นวัตกรรมช่องทางนำเสนอแบบใหม่ อันเป็นปัญหาเร่งด่วนและมีความสำคัญอย่างยิ่งในการหาทางก้าวให้พ้นหล่มของกระแสธารดังกล่าว โดยการนำแนวทางยุทธศาสตร์แห่งชาติ 3 ด้าน ได้แก่ ความสามารถในการแข่งขัน การพัฒนาเสริมสร้างศักยภาพคน และการสร้างความเท่าเทียม ลดความเหลื่อมล้ำ เพื่อวางแผนผลิตและพัฒนากำลังคนให้ตรงกับความต้องการของประเทศ และเป็นไปตามการปฏิรูปสื่อ อันเป็นหนึ่งใน 11 ด้าน ของแผนปฏิรูปในรัฐธรรมนูญฉบับใหม่เพื่อไปสู่ความเป็นอุตสาหกรรม 4.0

น่าแปลกใจที่ว่า จริงหรือที่ปริมาณของข่าวสารซึ่งเกิดขึ้นในโลกทุกวันนี้เป็นสิ่งที่เหมาะสมเข้ากันได้อย่างแนบสนิทกับสื่อสารมวลชน คำตอบกลับตรงกันข้าม เนื่องจากมันมีข่าวสารมากยิ่งขึ้นอีกทั้งยังสามารถพร้อมที่จะหาข่าวได้มากขึ้นอย่างทันทีทันใดในรูปแบบต่างๆ ด้วยเครื่องมือที่เป็นนวัตกรรมที่มีประสิทธิภาพ และส่งไปถึงผู้รับสารจำนวนอนเนกอนันต์มากกว่าที่เคยเป็นมาก่อน ในอดีตเสรีภาพของสื่อมวลชนถูกจำกัดในการเป็นเจ้าของกิจการสื่อ แต่ทุกวันนี้โลกสมองกลสามารถบรรจุข่าวสารที่เกี่ยวข้องกับคนใดๆได้ ถ้าหากผู้รับสารต้องการเปิดรับมัน เนื่องจากพลังอำนาจในการสืบค้นข่าวสารอยู่ในมือของผู้รับสาร ฉะนั้นอินเทอร์เน็ตสามารถเปลี่ยนแปลงยุคสมัยของข่าวสาร จนกล่าวได้ว่า ปริมาณและคุณภาพของข่าวสารเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้นไม่ว่าการรายงานข่าวระดับโลก การค้นหาเรื่องราวใหม่ๆ การบอกกล่าวเรื่องราวอย่างรวดเร็ว และการแบ่งปันข้อมูล ซึ่งมันเกิดขึ้นมากอย่างหาที่สุดจะประมาณ ทำให้ส่วนใหญ่ในหลายทศวรรษที่ผ่านมา เราเคยใช้เวลาที่นำตื่นเต้นไปกับสื่อหลักคือ หนังสือพิมพ์และโทรทัศน์ ผู้คนในประเทศที่ก้าวหน้าก็ยังคงติดตามรายการโทรทัศน์มากกว่าอินเทอร์เน็ต แต่เมื่อยุคสมัยที่สรรพสิ่งเกี่ยวข้องกับโลกสมองกล/อินเทอร์เน็ตซึ่งได้เริ่มต้นเมื่อกลางศตวรรษที่แล้วกำลังรุดหน้าต่อไป กระนั้นอย่างน้อยหลังจากนี้ไปอีกหนึ่งทศวรรษเมื่อสิ้นสุดศตวรรษที่ 2020 เสออากาศตามบ้านเรือนจะลดน้อยลงไปจากโลกสังคม เปลี่ยนไปเป็นการใช้คอมพิวเตอร์แทนที่ เมื่อทศวรรษที่แล้วมีคนใช้เครื่องมือชนิดนี้ (ดิจิทัล) ต่ำกว่าร้อยละสิบ แต่ปีที่ผ่านๆมาโทรศัพท์มือถือแพร่หลายอย่างรวดเร็ว ในอนาคตอันใกล้คนทุกคนจะมีเครื่องมือที่ใช้ได้หลากหลายกว่าสิบชนิดที่เป็นของส่วนตัวเช่น มือถือ หูฟัง แม้การเปลี่ยนแปลงวิทยาการ (technologies) จะมีสัดส่วนที่ไม่เท่ากันในภูมิภาคต่างๆของโลก ทั้งจากคนที่มีอายุต่างกัน และอาศัยในชุมชนที่มีถิ่นที่อยู่แตกต่างกัน แต่ทว่าทุกส่วนของโลกจะยังคงมีอัตราการเพิ่มการใช้ช่องทางนำเสนอในโลกสมองกลที่เป็นไปอย่างก้าวกระโดด

² Disruptive ตามดิกชันนารีออนไลน์ให้ความหมายไว้ว่า relating to or noting a new product, service, or idea that radically changes an industry or business strategy, especially by creating a new market and disrupting an existing one สถานะนี้ทำให้การบริหารจัดการต้องเปลี่ยนยุทธศาสตร์ไปตามกระแสวิทยาการและนวัตกรรมที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรุนแรงหรือก้าวกระโดด ในที่นี้จะใช้คำไทยว่า การเปลี่ยนแปลงนวัตกรรมการผลิตที่ก้าวกระโดดอย่างรุนแรง

การเปลี่ยนแปลงที่ทำให้หน้าตกใจ คือ เราไม่สามารถเปลี่ยนข้อเท็จจริงโดยห้ามภาวะชะงักงันและความยุ่งยากจากการเปลี่ยนแปลงนวัตกรรมการผลิตที่ก้าวกระโดดอย่างรุนแรง โลกเคยเหมือนโรงงานหรือเมืองใหญ่ที่มีสภาพแวดล้อมที่น่าอยู่เต็มไปด้วยเสียงอังกะมดที่มาจากสื่อแต่กลับมีข่าวสารในสื่อมวลชนที่เท่าทันสังคมลดน้อยลง เนื่องจากอินเทอร์เน็ตช่วยอุดรูโหว่ของแบบจำลองธุรกิจในองค์การสื่อสารมวลชนขนาดใหญ่จำนวนมาก ด้วยเหตุนี้ การที่ชีวิตสมัยใหม่ขึ้นอยู่กับข่าวในช่องทาง การนำเสนอจากมือถือทำให้การรายงานข่าวจากสื่อมวลชนมีปริมาณลดน้อยลงหรือเกือบไม่มีเลย แม้แต่สื่อในท้องถิ่นก็ต้องย้ายโฆษณาหรือการประกาศแจ้งความไปอยู่บนอินเทอร์เน็ตซึ่งจะกลายเป็นพื้นฐานของสื่อใหม่หรือสื่อดิจิทัล (new media/digital media ซึ่งเป็นการนำเสนอเนื้อหาในโลกสมองกลหรือในคลิ่นลูกที่สาม) ที่สำคัญยิ่ง สื่อมวลชนแบบดั้งเดิม (traditional media ซึ่งเป็นสื่อที่ใช้ในคลิ่นลูกที่หนึ่งและคลิ่นลูกที่สอง) ในระดับพื้นที่และระดับโลกจะประสบปัญหาเกี่ยวกับช่องทางการนำเสนอกับความยุ่งยากท่ามกลางปัญหาที่ซับซ้อนก้าวตามไม่ทันกับการสื่อสารในยุคดิจิทัลแบบ 5 G สื่อท้องถิ่น เช่นหนังสือพิมพ์โดยเฉพาะงานบรรณาธิการจะหายไปเนื่องจากความไม่จำเป็นมากกว่า 5,000 ตำแหน่งในรอบสิบปีในประเทศที่พัฒนาแล้วเช่นอังกฤษ นอกจากนี้ผู้รายงานข่าว ไม่เว้นแม้แต่ในหนังสือพิมพ์ฉบับใหญ่ก็จำเป็นต้องลดทอนพนักงานลง ในสหรัฐอเมริการลดทอนไปถึงร้อยละ 24 จากปี 2003 ถึงปี 2010 ผู้สื่อข่าวประจำต่างประเทศในปัจจุบันยังลดน้อยลงไปกว่าครึ่งเมื่อเทียบกับทศวรรษที่ 1980 ปัญหาทางการสื่อสารมวลชน เหล่านี้คล้ายคลึงกันทั้งในสหรัฐฯ และอังกฤษ หรือประเทศที่พัฒนาแล้วอื่น ๆ ยกเว้นสื่อมวลชนในรัสเซียและจีนที่มีการเพิ่มงบประมาณในการดำเนินงานการข่าวทั่วโลก เนื่องจากทั้งสองประเทศยังเป็นสังคมที่ปิดกั้น จึงมีผู้รับสารจากภายนอกประเทศเพิ่มมากขึ้นเพราะยังเป็นประเทศที่ยังนำค่านาที่กำลังจัดเครื่องมือแบบเก่า

เมื่อการบริหารจัดการสื่อปัจจุบันหันไปใช้แนวทางการบริหารจัดการสื่อใหม่อย่างเช่นในประเทศสวีเดนมีอัตราการใช้สื่อใหม่โดยเฉพาะสื่อออนไลน์มากขึ้นทุกวัน การปฏิวัติสรรพสิ่งที่เป็อนอินเทอร์เน็ต (internet of things) ของสื่อใหม่จะเกิดขึ้นโดยทั่วไปโดยเฉพาะหลังเริ่มต้นศตวรรษที่ 21 ในขณะที่สื่อสิ่งพิมพ์โดยเฉพาะหนังสือพิมพ์และโทรทัศน์ตกอยู่ในภาวะชะงักงันอย่างถาวรตัวไม่ขึ้น โดยจะเห็นได้ง่ายจากทศวรรษใหม่ที่กำลังย่างก้าวเข้ามา เพราะผู้คนแสพสื่อใหม่ (new media) ที่อยู่ใกล้มือได้โดยง่ายจากการเรียนรู้ทักษะสื่อใหม่ได้อย่างรวดเร็ว จนทั่วทั้งโลกอาจหลุดพ้นจากวงจรของสื่อในคลิ่นลูกที่หนึ่ง (สื่อสิ่งพิมพ์) และคลิ่นลูกที่สอง (สื่อแพร่ภาพและกระจายเสียง) เมื่อกลางศตวรรษที่แล้ว สื่อเช่นโทรทัศน์เป็นตัวกำหนดรูปแบบของข่าวสาร แต่ในปัจจุบันสื่อใหม่จะมีการเปลี่ยนแปลงรูปแบบของสารไป เพราะผู้คนเกินกว่าครึ่งที่สนใจเฉพาะหัวข้อข่าวจากสื่อใหม่เช่นสื่อออนไลน์โดยไม่จำเป็นต้องพึ่งพาอาศัยสื่อในคลิ่นลูกที่หนึ่งและคลิ่นลูกที่สองแต่อย่างใด และนับวันคนรุ่นใหม่ก็จะมีคุ่นเคยและอ่านสื่อใหม่ได้นานมากขึ้น มีผู้คนยอมรับว่าการติดตามสื่อใหม่เช่น สื่อสังคม ยูทูป บล็อก วิทยูในโลกสมองกล (podcasts) โทรทัศน์ในโลกสมองกล (streaming lines) หนังสือและวารสารอิเล็กทรอนิกส์ และสื่อออนไลน์ จะให้อารมณ์ของการอ่านข่าวต่างไปจากอารมณ์ของสื่อแบบดั้งเดิมในคลิ่นลูกที่หนึ่งและคลิ่นลูกที่สอง ผู้สื่อข่าวหน้าใหม่จำเป็นต้องหันมารายงานข่าวเพื่อสนองต่อสื่อใหม่ซึ่งมีคุณลักษณะและคุณสมบัติเฉพาะที่แตกต่างไปจากสื่อดั้งเดิมอย่างสิ้นเชิง

ด้วยเหตุผลนี้ โลกจึงแบ่งคนออกเป็นสองกลุ่มคือ กลุ่มผู้คนที่เข้าถึงสื่อใหม่ซึ่งส่วนใหญ่เป็นคนหนุ่มสาว และกลุ่มผู้คนที่เข้าไม่ถึงสื่อใหม่ซึ่งส่วนใหญ่เป็นผู้มีอายุและผู้ด้อยโอกาส ทำให้ผู้คนในสังคมแบ่งเป็นสองชนชั้นตามวิทยาการคือ เป็นผู้เข้าถึงข่าว แสดงความคิดเห็นได้มากกว่า มีเสรีภาพในการแสดงออกไปได้ไกล และเข้าถึงข้อเท็จจริงหรือค้นหาสิ่งที่ตนไม่เข้าใจได้ง่ายกว่า (เพียงถ้าพวกเขาจะเปิดรับสื่อ) ลักษณะเช่นนี้จะทำให้เกิดความคิดและทัศนคติรวมถึงความเชื่อที่แตกต่างกัน โดยเฉพาะต่อนโยบายสาธารณะ สิ่งเหล่านี้ไม่ใช่ความผิดในการมีสื่อใหม่เป็นตัวกลางในการนำเสนอข่าวสาร หากแต่เป็นความผิดของนักวารสารศาสตร์ ต่อความรับผิดชอบที่ควรจะต้องเข้าถึงผู้รับสารอย่างเสมอหน้า ซึ่งเดิมอุตสาหกรรมข่าวในยุคดิจิทัลช่วยเชื่อมโลกให้เป็นโครงข่ายเดียวกัน สื่อมวลชนในคลิ่นลูกที่หนึ่งและคลิ่นลูกที่สองจึงต้องปรับตัวให้ทันกับแบบแผนชีวิตของคนรุ่นใหม่เช่น ไม่นำเสนอโดยการตรงเวลาในการออกข่าว ข่าวสั้นจะไม่ดำเนินไปอย่างเอกเทศแต่สามารถนำเสนอรายงานข่าวได้ตลอดเวลาเพื่อช่วยลดความสับสนของสังคม การสร้างหนทางที่แปลกใหม่ซึ่งแตกต่างจากเดิมในการเข้าถึงผู้รับสารด้วย

ความน่าสนใจและเข้าใจมากกว่าที่เคยเป็น จึงไม่ควรวัดสื่อดั้งเดิมด้วยการประเมินจากจำนวนผู้รับสาร (rating) แต่ควรประเมินด้วยการบรรลุเป้าหมายในการทำหน้าที่สื่อ การปรับปรุงคุณภาพชีวิต และการปรับปรุงคุณภาพสังคม

อันที่จริง นักวารสารศาสตร์ต้องระลึกเสมอว่า ในที่สุดแล้ว ข่าวก็คือข่าว นักวารสารศาสตร์ต้องวิเคราะห์ให้เห็นถึงแก่นและต้องไม่พลาดประเด็นปัญหาสำคัญๆ อะไรที่เปลี่ยนแปลงต้องเป็นงานที่ต้องสืบเสาะค้นหาเพื่อรายงานมันออกมา ข่าวที่นำเสนอต้องคำนึงถึงวิทยาการ เรื่องเล่า และคนฟัง โดยนำเครื่องมือใหม่ โครจข่าย และช่องทางการนำเสนอหรือแพลตฟอร์ม (platform) ในการช่วยให้เราทำงานเพื่อให้ผู้รับสารที่เข้าไม่ถึงคลื่นลูกที่สามได้รับรู้จากสื่อดั้งเดิมได้ การนำเสนอข่าวในคลื่นลูกที่หนึ่งและลูกที่สองต้องให้ความสำคัญกับการเขียนข่าวที่เป็นจริง และต้องเขียนข่าวเกี่ยวเนื่องกับความเป็นอยู่ของผู้รับสารในสิ่งที่ผู้รับสารต้องการและคาดหวังจากข่าว ผู้ที่ทำงานในสื่อดั้งเดิมเชื่อว่า อินเทอร์เน็ตไม่ได้ทำให้ทุกคนรู้หรือไม่รู้ หากแต่ในความจริงสื่อใหม่ช่วยขยายให้เห็นปัญหาถึงความไม่เท่าเทียมกันทางข่าวสาร ข่าวสารที่ผิดพลาด การแบ่งขั้ว และการไม่ผูกมัดกับสิ่งใด ในการทำให้ทุกคนรับรู้ถึงความเป็นสื่อใหม่จากผู้รับสารที่เป็นสื่อดั้งเดิม สื่อดั้งเดิมจำเป็นต้องทำหน้าที่ย่อยข่าวจากการนำเสนอของสื่อใหม่ให้กับผู้รับสารที่ยังไม่ยอมรับการเปิดรับสื่อใหม่ กล่าวคือ สื่อดั้งเดิมควรมีพันธกิจมากกว่าสิ่งที่เคยทำเพื่อทำให้คนเท่าเทียมกันในการรับรู้ข่าวสาร สื่อดั้งเดิมจึงมีหน้าที่บริหารจัดการกับคนรุ่นเก่าผู้ด้อยโอกาสซึ่งเป็นชนชายขอบของข่าวสารให้มีความเท่าเทียมกันกับกลุ่มคนผู้เปิดรับสื่อใหม่ โดยเฉพาะการกระจายข่าวสารในรูปของข่าวท้องถิ่นเพื่อให้บริการสังคมได้อย่างครอบคลุม ซึ่งจะทำให้สื่อดั้งเดิมยังคงสามารถสร้างนวัตกรรมของข่าวสารได้บ้าง ข้อมูลในทางวารสารศาสตร์ทำให้ข่าวสารเข้าถึงคนและกระตุ้นผู้รับสาร ให้รับรู้ข่าวสารที่เป็นจริง ข่าวสารที่คืบหน้า ข่าวสารที่มีความหมายที่ถูกต้องและลดช่องว่างระหว่างผู้เข้าถึงสื่อใหม่กับสื่อดั้งเดิมลง สื่อดั้งเดิมจึงจำเป็นต้องมีคุณภาพไม่ใช่แค่เรื่องปริมาณ แต่ต้องเปิดกว้างเป็นสากล และเป็นอิสระ ดังคำกล่าวของ โรมัส เจฟเฟอร์สัน ในปี 1787 ที่ว่า การมีหนังสือพิมพ์ที่ปราศจากรัฐบาลย่อมดีกว่าการมีรัฐบาลที่ปราศจากหนังสือพิมพ์ ที่ยังคงเป็นความจริงแม้ในปัจจุบัน เพราะงานข่าวทำให้ทุกคนรู้ ทำให้ทุกคนสามารถเป็นพลเมืองที่ดี เข้ากันได้กับสิ่งที่จำเป็นต้องรู้ ซึ่งไม่ด้อยกว่าในยุคอินเทอร์เน็ตที่มีแต่ความยุ่งเหยิงของข้อมูลข่าวสาร ความไม่เท่าเทียมกัน มีแต่ข่าวที่คอยสร้างความตื่นตระหนก มากกว่าข่าวที่จำเป็น ที่ต้องมีความถูกต้อง เทียงธรรม มีวิจารณ์ญาณ และเป็นอิสระในการนำเสนอมากกว่าในระยะเวลาที่ผ่านมา (Harding, www.bbc.co.uk/news/resources/idt-bbb9e158-4a1b-43c7-8b3b-9651938d4d6a. 25/6/2018)

การก้าวให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงนวัตกรรมการผลิตอย่างรุนแรงกลายเป็นความจริงที่สื่อดั้งเดิมต้องตระหนักมักมาจากสาเหตุที่มีการใช้สื่อสังคมท่ามกลางวิกฤติการณ์ภายใต้องค์การแห่งการบริหารจัดการในยามฉุกเฉิน โอกาสและอุปสรรคที่ผู้เชี่ยวชาญรับทราบเกี่ยวกับรายละเอียดของมัน คำถามถูกส่งไปยังผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับสื่อสังคมที่มีการบริหารจัดการและการสื่อสารในภาวะวิกฤติ ผลของการวิจัยชี้ว่าองค์การที่ประสบกับวิกฤติการณ์และภาวะฉุกเฉินไม่แต่จะใช้สื่อสังคมในการกระจายข่าวสารที่จำเพาะต่อพลเมืองผู้รับสาร แต่ต้องเพิ่มการรับรู้จากพลเมืองเหล่านั้นด้วย ผู้รับสารถูกกระตุ้นให้ใช้สื่อสังคมเพราะว่ามันเป็นไปได้ที่จะสื่อสารโดยตรง รวดเร็ว กว้างขวาง เช่นเดียวกับการสร้างความสัมพันธ์ที่รับผิดชอบและการตระหนักรู้ถึงสถานการณ์ที่ผ่านไปยังผู้รับสารโดยตรง ดังนั้น การขาดความรู้ กาลเวลา แบบจำลอง และบทบาทสำหรับการนำไปปฏิบัติรวมทั้งวัฒนธรรมขององค์การที่ล่าสมัย จะกลายเป็นอุปสรรคสำคัญในการใช้ประโยชน์จากสื่อสังคม จากผลของการศึกษาชี้ให้เห็นว่า ต้องใส่แรงพยายามในการสนับสนุนการแพร่กระจายความรู้ การปฏิบัติที่ดีที่สุด และประสบการณ์ในการใช้สื่อสังคมต่อผู้คนและองค์การเพื่อตอบสนองต่อวิกฤติการณ์อย่างทั่วถึง

ตัวอย่างที่สำคัญที่ทำให้ผู้คนต้องหันกลับมามองการใช้สื่อใหม่ก็เนื่องจากการเกิดแผ่นดินไหวเมืองโทโฮะกุ ในปี 2011 และเฮอริเคนแซนดีในสหรัฐอเมริกาเมื่อปี 2012 แสดงให้เห็นถึงการใช้สื่อสังคมมากขึ้นเกินกว่าที่ควรเป็น ท่ามกลางภาวะฉุกเฉิน พลเมืองต่างใช้แอปพลิเคชันต่าง ๆ ของสื่อสังคมในการสื่อสารระหว่างกันโดยเป็นการเคลื่อนย้ายข้อมูลข่าวสารระหว่างผู้ผลิตข่าวสารและผู้รับสาร ซึ่งชี้ให้เห็นถึงความเร็วในการรับส่งปริมาณข้อมูลข่าวสารที่เกี่ยวข้องกับเหตุการณ์สังคมที่เพิ่มมากขึ้นอย่างยั่งยืน สื่อสังคมจึงกลายเป็นแหล่งข้อมูลข่าวสารที่มีการปรับตัวต่อความตระหนกของเหตุการณ์ดังกล่าวและกลายเป็น

สิ่งสำคัญตั้งแต่นั้นมา ในวงวิชาการได้มีการศึกษาวิจัยเรื่องราวในทำนองเดียวกันมากขึ้นนับตั้งแต่ทศวรรษที่ 2010 โดยการตรวจสอบไปทั่วโลกถึงการสื่อสารและการบริหารจัดการในภาวะวิกฤติโดยเฉพาะการรับรู้ในการใช้สื่อสังคมทั้งในเชิงที่เป็นคุณและในเชิงที่เป็นอุปสรรค โดยเฉพาะในยุโรปที่มีการใช้สื่อสังคมเพื่อสนับสนุนและส่งเสริมการตอบสนองของพลเมืองต่อการยอมรับสื่อใหม่ และพบว่า มันทมีอรรถประโยชน์ที่มีประสิทธิภาพในการตอบสนองต่อปัญหาที่ผ่านมา (Haataja, Hyvärinen, and Laajalahti 2016: 135-64) โดยหน้าที่ที่สำคัญในการใช้สื่อสังคมเพื่อการสื่อสารและการบริหารจัดการในภาวะวิกฤติมีดังนี้

- สื่อสังคมนำไปสู่ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับวิกฤติการณ์ที่เกิดขึ้นกับพลเมืองในรูปของการสร้างโครงข่ายทางสังคม เช่น เฟซบุ๊ก บล็อกขนาดเล็ก (microblogs) การร่วมกลุ่มกันวิพากษ์วิจารณ์ (discussion forums) การตั้งคำถามเพื่อรอคำตอบจากคนทั้งหลาย (crowdsourcing) และอื่นๆ เช่น แผนที่กูเกิล ยูทูบ วิกี เป็นต้น มันช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการสื่อสาร แต่กลุ่มเป้าหมายหรือคนทั่วไปก็ยังใช้สื่อใหม่ไม่ค่อยเป็น
- การใช้สื่อสังคมเพื่ออันตรกิริยาระหว่างพลเมืองในเรื่องที่เกี่ยวกับวิกฤติการณ์ เนื่องจากมันเป็นช่องทางการสื่อสารโดยตรง แต่สื่อใหม่ต้องอาศัยคนและเวลาปริมาณมาก
- การใช้สื่อสังคมเพื่อเอื้ออำนวยอันตรกิริยาระหว่างพลเมืองในบริบทที่เกี่ยวกับวิกฤติการณ์ มันเป็นสิ่งที่มีความสำคัญ
- การติดตามสื่อสังคมที่นำเสนอผิดๆและไม่ครบถ้วนสมบูรณ์ โดยไม่ได้คำนึงว่าข้อมูลดิบจะต้องสามารถอ้างอิงถึงในการระบุข้อมูลข่าวสาร กระบวนการของข้อมูลข่าวสาร และประมวลความเข้าใจในองค์ประกอบต่อวิกฤติที่เกิดขึ้นๆ เพื่อให้ผู้คนตระหนักรู้และปรับตัว แต่ผู้คนโดยทั่วไปก็ยังขาดเครื่องมือและวิธีการใช้และเข้าถึงความรู้ที่ได้มา
- การพัฒนาการใช้สื่อสังคมเพื่อเพิ่มสมรรถนะการสื่อสารในภาวะวิกฤติเนื่องจากมันมักประสบปัญหาและอุปสรรคในระดับปัจเจกชน กล่าวคือ การขาดความรู้ ทักษะ เวลา และประสบการณ์ ส่วนอุปสรรคในระดับองค์กร คือ การขาดพลังคนและแนวทาง อีกทั้งวัฒนธรรมองค์กรยังไม่มีมียืดหยุ่นต่อสื่อใหม่ อุปสรรคจากภายนอกองค์กร คือ คนส่วนใหญ่ยังไม่ได้ใช้สื่อสังคมอย่างจริงจัง การได้รับข้อมูลข่าวสารมากเกินไป และการมีเนื้อหาของข้อมูลข่าวสารไม่น่าเชื่อถือ ตลอดจนอุปสรรคจากวิทยากร คือ การขาดเครื่องมือ และซอฟต์แวร์ในการใช้งาน

เนื่องจากสมรรถนะของสื่อใหม่โดยเฉพาะสื่อสังคมสามารถช่วยในการรับ-ส่งข่าวสารได้มากและรวดเร็ว จึงมีการนำสื่อใหม่เข้ามาปรับใช้และพัฒนาสื่อดั้งเดิม จากแนวทางการเปลี่ยนแปลงนวัตกรรมการผลิตอย่างรุนแรงกลับช่วยทำให้การทำงานต่างๆง่ายขึ้นในห้องข่าว (newsroom) ซึ่งห้องข่าวเป็นหัวใจขององค์กรสื่อที่ส่งผลให้มีการเปลี่ยนแปลงยืดหยุ่นอย่างรวดเร็ว ค่าเดินทางเคยเป็นตัวแปรที่ทำให้ต้นทุนสูงซึ่งสามารถแก้ไขโดยการนำนวัตกรรมการสื่อสารมาประยุกต์ใช้ เพราะจากการสำรวจเพียงห้องข่าวเดียวก็ต้องออกไปสัมภาษณ์ผู้คนในที่เกิดเหตุเฉลี่ยถึง 20 ครั้งๆละ 1 ชั่วโมง และต้องเซ็นข่าวออกไปสำรวจจุดเกิดเหตุถึง 42 คนในแต่ละวัน ด้วยตัวเลขดังกล่าวจำเป็นต้องหันกลับมาวิเคราะห์เพื่อนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงในเรื่อง ได้แก่ วิทยากร ความสัมพันธ์ และวัฒนธรรม ในการนำมาซึ่งการใช้วิจรณ์ญาณว่าจะนำห้องข่าวให้เข้าถึงนวัตกรรมการสื่อสารได้อย่างไร โดยให้สอดคล้องกับทัศนคติและการปฏิบัติของห้องข่าวที่ไม่จำเป็นต้องเก็บรักษาแนวทางการบริหารจัดการสื่อแบบดั้งเดิมไว้ โดยพนักงานในองค์กรข่าวต้องยอมรับนวัตกรรมการสื่อสารได้อย่างรวดเร็ว โดยพนักงานต้องรับรู้ว่านวัตกรรมสื่อใหม่ดีกว่าแนวทางแบบดั้งเดิม การนำสื่อใหม่มาใช้ยังคงเข้ากันได้กับคุณค่าที่ดำรงอยู่จริงของบริษัท มันเป็นสิ่งที่ต้องทำความเข้าใจเพื่อนำมาซึ่งการว่าจ้าง การใช้สื่อใหม่ต้องถูกทดสอบได้ในเวลาที่จำกัด และผลกระทบของนวัตกรรมในการใช้สื่อใหม่เช่นสื่อสังคมย่อมต้องเป็นสิ่งที่ประจักษ์ ทั้งห้าประการนี้จะป็นตัวการที่ค่อยๆทำให้วัฒนธรรมค่อยๆปรับคนในองค์กรให้มีการเปลี่ยนแปลงที่เข้ากันได้และสื่อสารกันได้

การเปลี่ยนแปลงวิทยาการ/นวัตกรรมสื่อสังคมเพื่อนำมาปรับใช้สื่อใหม่ จากงานวิจัยของนาตาลี (Natalie 2015) พบว่า พนักงานในท้องข่าวต่างพร้อมที่จะยอมรับการเปลี่ยนแปลงวิทยาการ รวมทั้งยุทธศาสตร์ที่เป็นดิจิทัลก่อนฝ่ายอื่น ๆ และยอมใช้สื่อสังคมโดยไม่เกี่ยงนอน จนกล่าวได้ว่า เมื่อตื่นขึ้นมา ที่ทำงานซึ่งเคยมีวิธีการทำงานแบบเก่าไม่สามารถใช้การได้อีกต่อไป และต่างหันมายอมรับว่า สื่อสังคมเป็นเครื่องมือที่สำคัญในการทำงานของตน อย่างไรก็ตาม มันย่อมมีสัญญาณแห่งความเจ็บปวดจากพนักงานบางคน แต่พนักงานในท้องข่าวซึ่งได้รับการอบรมและพร้อมใช้เวลาเพื่อให้ก้าวทันไปกับการเปลี่ยนแปลงของวิทยาการ โดยสามารถรายงานข่าวเป็นข้อความผ่านทวิตเตอร์ พร้อมทั้งภาพถ่าย วิดีทัศน์ และการใช้เฟซบุ๊กเพื่อเขียนเรื่องราวต่าง ๆ ที่เป็นข่าวได้ ในแง่การเปลี่ยนแปลงความสัมพันธ์พบว่า ผู้รับสารมีบทบาทใหญ่ยิ่งในการผลิตเนื้อหาของข่าว และกำหนดขอบเขตของข่าวให้มีเนื้อหาครอบคลุมการผสมผสานที่ผ่านการทบทวนมากยิ่งขึ้น ร้อยละ 80 ของนักข่าวยอมรับว่า สื่อสังคมช่วยให้พวกเขาได้รับข่าวสารจากสังคมและไปสู่สังคม และมีไม่มากนักที่ข่าวจะใส่ความคิดของตนผสมลงไปเพราะต่างก็เข้าใจตรงกันว่า เป็นแนวทางที่ไม่ได้รับการยอมรับจากท้องข่าว ในการทำงานที่อาศัยนวัตกรรมเช่นนี้ทำให้นักข่าวกลายเป็นผู้สร้างสังคมด้วย ในขณะที่บรรณาธิการกลับไม่รู้ว่ นักข่าวทำอะไรกันบ้างในแต่ละวัน ทั้งนี้เพราะความสัมพันธ์ระหว่างนักข่าวกับแหล่งข่าวในที่เกิดเหตุมีจำนวนมากขึ้น ในขณะที่รายละเอียดของข่าวเริ่มห่างไกลจากกองบรรณาธิการ แต่กระนั้นหากตัดทิ้งการสื่อสารระหว่างบรรณาธิการกับนักข่าวแล้วก็ยังเป็นผลเสียในการมองภาพรวมเนื่องจากนักข่าวมองที่รายละเอียดในพื้นที่ การขาดกองบรรณาธิการก็ยากที่จะสร้างสรรค์สังคมให้ประสบความสำเร็จได้จากการมองในภาพรวม ส่วนการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมจากการใช้สื่อสังคม ย่อมทำให้วัฒนธรรมองค์การเปลี่ยนไปโดยหันไปตั้งข้อสงสัยกับสรรพสิ่งในที่เกิดเหตุมากขึ้น วิสัยทัศน์ของผู้บริหารระดับสูงในองค์การสื่อจึงต้องเข้าไปเกี่ยวข้อง บอกกล่าว และยึดโยงกับปัญหาโดยรอบของชุมชนท้องถิ่น โดยเกือบร้อยละ 90 ของนักข่าวเห็นว่า งานวารสารศาสตร์ต้องเป็นผลสะท้อนของสิ่งที่เกิดขึ้นในประชาคมเสียส่วนใหญ่ของนักข่าวเห็นว่า ต้องเฝ้าดูกิจกรรมของประชาคมที่เกี่ยวข้องกับปัญหาบ้านเมือง การสำรวจผู้ให้สัมภาษณ์หรือให้ข่าวจึงเป็นตัววัดเป้าหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ ยอดจำหน่ายของหนังสือพิมพ์รายวัน และสถานีข่าวที่มีโฆษณาตกลงมากล้นสัมพันธ์กับการทำงานบนอินเทอร์เน็ตโดยเฉพาะสื่อสังคม นี่เป็นสาเหตุของการทยอยล้มหายตายจากของสื่อมวลชนแบบดั้งเดิมอย่างรวดเร็วในรอบทศวรรษที่ผ่านมา ซึ่งพวกเขาต้องหันกลับมาคำนึงถึงการเปลี่ยนแปลงของวิทยาการ ความสัมพันธ์ และวัฒนธรรมองค์การที่ทำให้การสื่อสารมีเป้าหมายและการแสดงออกที่สอดคล้องกับความเป็นจริงของสังคมซึ่งเปลี่ยนไปอย่างรวดเร็ว การบริหารจัดการสื่อใหม่จึงต้องคำนึงถึงสิ่งเหล่านั้น ในการนำสื่อใหม่มาใช้จำเป็นต้องวิเคราะห์ถึงการเปลี่ยนแปลงอะไรก็ตามย่อมเป็นสิ่งที่ยอมรับได้และยอมรับไม่ได้ในอุตสาหกรรมสื่อ โดยปัจจัยของการเปลี่ยนแปลงอาจเป็นไปอย่างรวดเร็วหรืออย่างช้าในบางครั้ง ข่าวสารย่อมมีการเปลี่ยนแปลงในการสื่อสารได้ตลอดเวลาโดยเฉพาะในท้องข่าวซึ่งหัวหน้ากองบรรณาธิการต้องมีความเป็นผู้นำในการตัดสินใจว่า ข่าวสารประเภทใดดีกว่าข่าวสารที่เหลือ และมันอาจต้องมีการเปลี่ยนแปลงสายการบังคับบัญชาหรือลำดับชั้นในท้องข่าวเกิดขึ้นได้เสมอ เพราะเป็นไปได้ที่ว่า การเปลี่ยนแปลงสายการบังคับบัญชาขององค์การในบางครั้งมิได้กำหนดมาจากเบื้องบน และบางองค์การก็อาจมาจากอำนาจที่ไม่เป็นทางการในการยอมรับจากผู้สื่อข่าวของโต๊ะข่าว สิ่งที่ต้องทำความเข้าใจต่อเป้าหมายความสำเร็จจึงอาจขึ้นอยู่กับเหตุการณ์สถานที่ที่เกิดเป็นข่าวไม่น้อยกว่าอำนาจที่เป็นทางการจากเจ้าของ

จากที่กล่าวมาข้างต้นจะเห็นได้ว่า ปัจจุบันเป็นยุคสมัยที่มีอัตราเร่งการเปลี่ยนแปลงของวิทยาการอย่างต่อเนื่องซึ่งถูกขับเคลื่อนโดยการทำให้เป็นระบบดิจิทัลไม่ว่าการทำลายอุปสรรคในการสืบค้น แนวทางการบริโภคข่าวสาร การปฏิวัติวิธีการผลิตข่าว และการจำหน่ายจ่ายแจก ด้วยเหตุนี้การปฏิวัติสื่อด้วยวิทยาการร่วมสมัยจะเพิ่มพลังอำนาจของโลกดิจิทัลโดยวิธีการใช้สื่อสังคมเช่น เฟซบุ๊ก หรือทวิตเตอร์ และสื่อออนไลน์ เพื่อที่จะกระจายข่าวสารอย่างเป็นอิสระอย่างแท้จริงไปยังผู้หนึ่งผู้ใด สถานที่หนึ่งสถานที่ใด และเวลาหนึ่งเวลาใด นวัตกรรมที่เป็นวิทยาการจะมีการสร้างโครงสร้างใหม่ให้แก่อุตสาหกรรมข่าวและทำให้ตัวกลางการนำเสนอข่าวมีความเคลื่อนไหวอยู่ตลอดเวลาทั้งเข้มข้นและซับซ้อนโดยเกิดขึ้นไปทุกจุดพร้อมกันภายใต้ความเป็นดิจิทัล การนำนวัตกรรมสื่อดิจิทัลไปประยุกต์ใช้กำลังเป็นตัวหล่อหลอมสังคมไปสู่อนาคตซึ่งทำให้ข่าวสาร

เข้าถึงได้ง่ายขึ้น พร้อมเพรียง และเฉพาะเจาะจงมากขึ้น กระนั้นความซับซ้อนดังกล่าวเป็นไปสำหรับอุตสาหกรรมตัวกลางการนำเสนอข่าว³ ที่มีฐานะเป็นผู้จัดหาเนื้อหาที่ซับซ้อนได้อย่างมีประสิทธิภาพ มรดกและสิ่งที่ดำรงอยู่ในการทำหน้าที่เป็นตัวกลางในการนำเสนอข่าวแบบดั้งเดิมยังคงดำเนินต่อไปด้วยการถูกท้าทายจากคุณลักษณะของตัวกลางในการนำเสนอข่าวที่เติมเต็มการคาดหวังของผู้รับสารโดยการอาศัยเนื้อหาที่ถูกสร้างขึ้นทั้งโดยผู้ใช้ (User Generated Contents - UGC) ความเป็นระบบอัตโนมัติของสื่อ และการปรากฏของสื่อดิจิทัลทั้งหลาย ด้วยเหตุดังกล่าวการผลิตข่าวแบบดั้งเดิมจึงถูกผลักดันให้ยึดติดอยู่กับความต้องการของสังคมโดยการใช้อุปกรณ์ที่หลากหลายของสื่ออัตโนมัติและการเพิ่มพูนการผูกมัดผู้รับสารเพื่อการดำรงอยู่ในอนาคตของผู้เล่นอันได้แก่ ตัวกลางในการนำเสนอข่าว อนาคตที่เป็นไปได้คือ ทิศทางที่สังคมเป็นโครงข่ายที่เป็นดิจิทัลขนาดใหญ่ (Normahfuzah, https://www.gla.ac.uk/media/media_529633_en.pdf) และสิ่งนั้นจะยิ่งนำมาซึ่งการลดทอนการผลิต การเผยแพร่ และการบริโภคข่าวแบบดั้งเดิมด้วยการแทนที่และหมกมุ่นอยู่กับนิเวศวิทยาของสื่อแบบดิจิทัล (digital media ecology)

แนวโน้มของพัฒนาการการบริหารจัดการสื่อที่เริ่มต้นจากความเป็นสื่อดั้งเดิมไปสู่ความเป็นสื่อใหม่ ย้อนไปได้ตั้งแต่การปฏิวัติสื่อที่ยิ่งใหญ่จากการประดิษฐ์แท่นพิมพ์ของกูเตนเบิร์ก การเปลี่ยนแปลงทางสังคมครั้งมหาศาลในครั้งนั้นทำให้ต้องมีการปรับสมดุลของอำนาจในสังคม อย่างไรก็ตาม พฤติการณ์ที่มีการเปลี่ยนแปลงมากที่สุดและสำคัญยิ่งแม้กระทั่งในปัจจุบันก็คือ การเปลี่ยนแปลงการสื่อสารระหว่างกันจากยุคอะนาล็อกมาสู่ยุคดิจิทัล

ผลงานของกูเตนเบิร์กช่วยลดค่าสิ่งพิมพ์และทำให้มันพิมพ์ได้จำนวนมากและอย่างรวดเร็ว ทำให้มนุษย์สามารถสื่อสารถึงกันง่ายขึ้น แต่สื่อสารมวลชนไม่ใช่เป็นเพียงการสื่อสารไปยังมวลชนหากเป็นการสื่อสารที่มาจากมวลชนอีกด้วย อินเทอร์เน็ตทำให้โลกกลายเป็นโลกใบเดียวกันในการสร้างสรรค์ช่องทางนำเสนอ (platform) เพื่อแบ่งปันเนื้อหาในโครงข่าย ผู้ผลิตสื่อและผู้ใช้สื่อถูกล้อมรวมอยู่ด้วยกัน สื่อมวลชนกลายเป็นการโต้ตอบกัน (dialogue) มากกว่าการครุ่นคิดคนเดียว (monologue) เฉกเช่นสื่อมวลชนแบบดั้งเดิม ช่องทางการนำเสนอดิจิทัลใหม่สร้างความเติบโตมหาศาลจากการผสมผสานขนาดของเนื้อหา และบริษัทสื่อต้องพัฒนาตนเองให้กลายเป็นบริษัทที่ผลิตเนื้อหาด้วย ในปัจจุบันแม้แต่สื่อท้องถิ่นก็มีเว็บไซต์ที่เป็นของตนเอง ก็ยังจำเป็นต้องร่วมมือกับบล็อกเกอร์เพื่อช่วยสร้างยอดขายให้กับสื่อได้มากขึ้นเป็นสองเท่าหรือมากกว่านั้น เพราะสื่อสังคมสามารถกระตุ้นความเคลื่อนไหวของสื่อมวลชนได้เป็นอย่างดี สิ่งที่มีมองเห็นในอินเทอร์เน็ตกลายเป็นความสำคัญสำหรับองค์การสื่อในฐานะที่ทำให้ปัจเจกชนผู้รับสารมีโลกส่วนตัว นอกจากนี้ ความอุดมสมบูรณ์ของข้อมูลสามารถทำให้เราพบเห็นและสามารถสืบค้นได้มากกว่าเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องและสื่อมวลชน โลกของเราโปร่งใสมากขึ้นทำให้มวลชนไม่ต้องพึ่งพิงเนื้อหาจากสื่อด้านเดียวอีกต่อไป สื่อจะอยู่รอดได้จำเป็นต้องสร้างสิ่งที่มวลชนไม่สามารถค้นหาเรื่องราวนั้นได้ด้วยตนเอง และต้องไม่มีความผิดพลาดคลาดเคลื่อนเพราะเมื่อสื่อออกไปทางอินเทอร์เน็ตแล้ว ย่อมไม่สามารถตามแก้ไขให้ผู้รับสารกลับมามีทัศนคติต่อสื่ออื่นๆเหมือนเดิมได้อีกต่อไป ในอนาคตกรอบจินตนาการของผู้รับสารที่เป็นผู้บริโภคจึงยากที่จะได้ข่าวสารซึ่งมาจากหลักฐานที่ผิดๆ เพราะคนสามารถที่จะคัดสรรและตรวจสอบข้อมูลจากโลกสมองกลได้ด้วยตนเองเช่นเดียวกัน

ในการนี้การกลั่นกรองจากบรรณาธิการแบบรวมศูนย์ (central editor) จะแปรเปลี่ยนไปเป็น การทำหน้าที่บรรณาธิการแบบกระจายอำนาจ (decentralized editorial function) ซึ่งทำให้การผูกขาดเนื้อหาที่ถูกต้องหนึ่งเดียวเป็นเนื้อหาที่ผ่านการตรวจสอบจากหลากหลายของผู้รับสาร/ผู้อ่านซึ่งทำให้ความสงสัยจางหายไปจากการที่ไม่ถูกผูกขาดเนื้อหาโดยคนๆเดียวอีกต่อไป (The new media revolution:2012. <http://cifs.dk/presentations/speakers/anders-bjerre/the-new-media-revolution/%20research.html>) ฉะนั้น สื่อสังคมซึ่งเป็นสื่อใหม่จึงเป็นแนวโน้มที่จะช่วยเหลือ

³ news media: ตัวกลางการนำเสนอข่าวทำหน้าที่การแพร่ข่าวอันเป็นองค์ประกอบหนึ่งที่สำคัญของสื่อมวลชนในการแพร่ข่าวไปยังบุคคลทั่วไปและสาธารณชน ตัวกลางในการนำเสนอข่าวอาจอยู่ในรูปของปัจเจกชน กลุ่ม องค์การ บริษัท หรือสถาบัน ตัวกลางการนำเสนอข่าวเป็นคนที่เกี่ยวข้องกับสื่อใหม่ (new media)

สื่อสารมวลชนแบบดั้งเดิมในการกระตุ้นอารมณ์ของสังคมด้วยเนื้อหาของภูมิรัฐศาสตร์ที่แตกต่างกัน สื่อสังคมช่วยให้คนเข้าถึงความจริงแม้จะไม่ใช่ว่าความจริงทั้งหมด เนื่องจากสื่อสามารถช่วยเปิดหน้าต่างอันทำให้คนรับรู้และเข้าใจถึงบริบทที่แท้จริงได้ ตลอดจนสามารถทำให้ผู้คนถดถอยได้อย่างมีประสิทธิภาพถึงโครงข่ายที่สะท้อนความสัมพันธ์ทางสังคม สิ่งนี้ทำให้สื่อสังคมเป็นเครื่องมือให้กับสื่อมวลชนมีความทันสมัยได้อย่างยั่งยืนควบคู่ไปกับโลกของผู้รับสาร โลกสมองกลจึงกลายเป็นหมู่บ้านโลกที่เป็นเอกภาพสามารถถ่ายทอดได้จากสื่อใหม่ ซึ่งทำให้ผู้รับสารสามารถตัดสินใจได้ด้วยตัวเอง ผู้รับสารสามารถเลือกเปิดรับหรือไม่เปิดรับเนื้อหาหรือผู้อื่น ทั้งเห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วยกับข่าวสาร แม้ว่าเราอาจไม่เข้าถึงความจริงของเนื้อหาแต่เราก็สามารถเลือกเข้าถึงความถูกต้องเหมาะสมในสายตาของเรา อันอาจทำให้ผู้คนมีความเป็นอัตตาธิปไตยสูงมากขึ้นเนื่องจากสามารถกำหนดชะตากรรมของตนจากข่าวสารที่มีอยู่ ในที่สุดตัวตนของเราจะแวดล้อมด้วยสิ่งที่คล้ายคลึงกับตัวเรามากที่สุดจากการเลือกของเรา

โดยสรุป พัฒนาการจากความเป็นสื่อดั้งเดิมมาสู่ความเป็นสื่อใหม่ไม่ว่าเป็นบางส่วนหรือทั้งหมดย่อมสร้างความตระหนักให้กับการบริหารจัดการสื่อเนื่องจากการเปลี่ยนแปลงนวัตกรรมที่ก้าวกระโดดซึ่งสื่อมวลชนส่วนใหญ่ยังล้าหลังก้าวตามไม่ทันต่อการเปลี่ยนแปลงในเชิงปฏิบัติการสื่อสาร อันเป็นเหตุให้นำมาสู่คำถามและข้อสงสัยว่าสื่อมวลชนไทยกำลังมีการบริหารจัดการสื่อไปในแนวทางใดถึงยังคงติดกับกับดักแห่งความชะงักงัน โครงร่างของสังคมอันได้รับผลกระทบจากการบริหารจัดการสื่อควรออกมาในรูปไหน ทั้งนี้เนื่องจากสื่อไม่ว่าสื่อในคลื่นลูกใดโดยเฉพาะจากคลื่นลูกที่สามที่มีอิทธิพลต่อสังคมและตัวเราอย่างยิ่งยวด

สภาพปัญหา

ในรอบสามสิบปีที่ผ่านมา วงการบริหารจัดการสื่อสารมวลชนไทยได้รับความผันผวนทั้งขึ้นและลงอย่างรุนแรงตามการพยากรณ์ของทอฟเลอร์ (Toffler 1980) ในประเทศไทยเริ่มตั้งเค้าเห็นสภาพการณ์ของสื่อที่ประสบกับสึนามิทางการสื่อสารเมื่อเริ่มทศวรรษที่ 2530 เมื่อเกิดเหตุการณ์พฤษภาคมในปี 2535 ด้วยปรากฏการณ์ที่เรียกว่า “ม็อบมือถือ” อันเป็นการเปิดฉากอย่างชัดเจนครั้งแรกที่มีการใช้สื่อใหม่ในการสื่อสารของสังคมที่นำไปสู่ความสำเร็จในการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองที่เป็นเช่นนั้นได้เพราะในปีก่อนหน้ามีการยิงดาวเทียมไทยคมดวงแรกขึ้นสู่อวกาศทำให้เกิดโครงข่ายโทรศัพท์ถึงหนึ่งล้านหมายเลขซึ่งรับผิดชอบสัมปทานโดยบริษัทโทรศัพท์เคลื่อนที่รายใหญ่และนับเป็นก้าวแรกของโทรศัพท์อัจฉริยะอันเป็นจุดเริ่มต้นของการเปลี่ยนแปลงของคลื่นลูกที่สามในไทยที่เข้ามากระทบคลื่นลูกที่หนึ่งและคลื่นลูกที่สอง ในทศวรรษเดียวกันโทรศัพท์มือถือได้แผ่กระจายไปยังสิ่งพิมพ์ในคลื่นลูกที่หนึ่งทำให้เกิดแรงกระตุ้นจากการระดมทุนเข้าตลาดหลักทรัพย์เพื่อเปลี่ยนฐานะจากธุรกิจธรรมดาเป็นอุตสาหกรรมสื่อสิ่งพิมพ์ขนาดใหญ่ไม่ว่าบริษัทเนชั่น มติชน ผู้จัดการ วัฏจักร สรรสาระ และดวงใจ ซึ่งบริษัทแม่เหล่านี้ยังมีบริษัทลูกอยู่ในมืออีกจำนวนมาก ในขณะที่ในวงการสื่ออิเล็กทรอนิกส์เช่นสถานีโทรทัศน์ช่อง 3 ได้ก่อตั้งบริษัทบีบีซี เวิลด์ เข้าสู่ตลาดหลักทรัพย์เช่นเดียวกัน ไม่เว้นแม้แต่กิจการโทรทัศน์ดาวเทียม และนิตยสารจากต่างชาติเข้ามาลงทุนในวงการนิตยสารไทยเช่น เอลล์ และคลีโอ เมื่อเข้าสู่ทศวรรษ 2540 คลื่นลูกที่สามได้แผ่ขยายเข้ามากระทบและเติบโตอย่างรวดเร็วในโลกของอินเทอร์เน็ตในนามของสื่อสังคม เว็บ/บล็อก กูเกิล เฟซ บุค ยูทูบ และทวิตเตอร์ สื่อในฐานะผู้ส่งสารและกระจายสารถูกเปลี่ยนมือไปยังยังผู้รับสารที่มีฐานะในการสร้างสรรค์เนื้อหาแข่งขันกับสื่อดั้งเดิมซึ่งมีทำไปได้สวดยจากทศวรรษก่อนหน้าจากการกระตุ้นของคลื่นลูกที่สาม แต่ในภายหลังการเข้ามาของสื่อใหม่ในคลื่นลูกที่สามเป็นไปอย่างรวดเร็วและกลับส่งผลอย่างรุนแรงต่อสื่อดั้งเดิม เพราะแม้ยังไม่ทันก้าวพ้นทศวรรษนั้น สถานีไอทีวี วัฏจักร และผู้จัดการก็เริ่มประสบกับความล้มละลาย ทันทีที่ก้าวขึ้นสู่ทศวรรษที่ 2550 สื่อใหม่ในสังคมไทยได้พัฒนาไปไกลรวดเร็วอย่างไม่อาจเชื่อแต่ก็เป็นไปตามคำทำนายของ ทอฟเลอร์ (Toffler) ก่อนหน้านั้นไม่กี่ทศวรรษแล้ว การเกิดขึ้นของสื่อสังคมใหม่พร้อมกับการขยายตัวของสื่อใหม่ที่มีอยู่แล้วในทศวรรษที่ผ่านมาทำให้สื่อใหม่สามารถบริหารจัดการในเชิงปริมาณและในเชิงคุณภาพได้ง่ายดายเช่น โลก ยูทูบ เนทฟลิกซ์ โทรศัพท์มือถือ และก้าวใหม่ของวิทยาการโทรคมนาคมแบบ 5 G อันเป็นทศวรรษเดียวกับ

ที่สื่อดั้งเดิมผู้ฟังลงในเวลาเดียวกันไม่เว้นแม้แต่สื่ออินทียสารใหญ่ๆอันทรงพลังที่เป็นหัวนอก หรือแม้กระทั่งโทรทัศน์ดิจิทัลที่ เกิดขึ้นมาแล้วก็กลับดับลงทันทีทั้งที่อยู่ในทศวรรษเดียวกัน เช่น โทรทัศน์ดิจิทัลช่อง MVTV, Loca, การขายหุ้นของบริษัท อมรินทร์พริ้นติ้ง แอนด์ พับลิชชิ่ง, บริษัทจีเอ็มเอ็ม แกรมมี่, วอยซ์ทีวี, ช่อง 13 และ 28 ของบีบีซี, ช่อง 14 อสมทครอบครัว, โทรทัศน์เครือเนชั่น, สปริงนิวส์, และสถานีโทรทัศน์ช่องนาว (ปรับปรุงจากวิรัตน์ แสงทอง .”สื่อกับสังคมไทย” มติชนสุด สัปดาห์ วันพุธที่ 24 มกราคม 2561 และบทความที่อยู่ในชุดเดียวกันของผู้เขียนคนเดียวกัน) และอีกหลายบริษัทที่ประสบกับ ปัญหาขาดทุนในทำนองเดียวกัน เช่น บริษัท โปสทัค พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน) หรือ POST เจ้าของหนังสือพิมพ์หลายฉบับ ไม่ ว่าจะเป็น Bangkok Post, โปสทัคทูเดย์, และ M2F, บริษัทในเครือเนชั่น, บริษัท มติชน จำกัด (มหาชน) หรือ MATI เจ้าของ หนังสือพิมพ์มติชน, ข่าวสด, ประชาชาติธุรกิจ, มติชนสุดสัปดาห์, บริษัท สยามสปอร์ต ซินดิเคท จำกัด (มหาชน) หรือ SPORT เจ้าของหนังสือพิมพ์สยามกีฬารายวัน, สตาร์ชอคเกอร์, สปอร์ตพูล, FHM, และสยามดารา รวมทั้งศิลปินวัฒนธรรม และ นิตยสารดังหัวนอกอีกหลายหัว เช่น Cleo, Elle, Forbes Thailand เป็นต้น

ปัญหาที่เกิดขึ้นของสื่อดั้งเดิมมีที่มาจากการจัดหาเนื้อหาของบริษัทผู้ผลิต มีระบบการเผยแพร่ที่ตายตัว และการ ทำงานบนโลกกายภาพซึ่งมีความล่าช้า เมื่อเปรียบเทียบกับสื่อใหม่ที่ผู้รับสารสามารถจัดสร้างเนื้อหาได้ ทำให้ผู้บริโภค กลายเป็นผู้ผลิตเนื้อหา การเผยแพร่สั้นไหลไปตามการเปิดรับของผู้รับสาร และการทำงานทั้งหมดแทบจะอยู่ในโลกสมองกล (cyberspace) อาจกล่าวได้ว่า สื่อดั้งเดิมเริ่มก่อตัวอย่างยิ่งใหญ่พร้อมกับความเสื่อมสลายในคราวเดียวกันเมื่อราวสองทศวรรษ ที่ผ่านมา (ประมาณปี 2540 เป็นต้นมา) และในทศวรรษเดียวกันนี้ สื่อใหม่ก็ก้าวขึ้นแข่งขันกันอย่างรวดเร็วอันเป็นการกระหน่ำ ให้สื่อดั้งเดิมตั้งตัวไม่ติด ทาทางออกไม่เจอ และเกิดภาวะชะงักงันตามมา เมื่อขึ้นทศวรรษที่ 2550 สื่อดั้งเดิมจำเป็นต้องไป หลอมรวมกับสื่อใหม่ไม่ในทางใดก็ทางหนึ่งเพื่อให้ตัวเองรอดพ้นจากแรงกระเพื่อมของการเปลี่ยนแปลงนวัตกรรมที่ก้าวกระโดด อย่างรุนแรง เป็นที่ยอมรับว่าการผลิตเนื้อหาไม่สามารถอยู่ภายใต้การควบคุมของทีมงานของสื่ออย่างเด็ดขาดได้อีกต่อไป เนื่องจากเครือข่ายสังคมอินเทอร์เน็ตสามารถสร้างเนื้อหาจากผู้รับสารที่อยู่ในทุกหนทุกแห่งทั่วโลกและสามารถติดต่อกันทาง เครือข่ายได้อย่างไร้พรมแดน สามารถสร้างยอดผู้ติดตามที่วัดได้อย่างชัดเจนแม้จะมียอดผู้รับสาร/ผู้ติดตามนับหลาย ล้านคน ในขณะที่การประเมินความนิยมในรายการของบริษัทเนลสันมาจากข้อมูลของการสุ่มตัวอย่างไม่ใช่มาจากผู้ใช้จริงที่เป็นกลุ่ม ก้อนทั้งหมด ทำให้ยอดโฆษณาในสื่อของโลกสมองกลสามารถคำนวณเม็ดเงินโฆษณาและยอดผู้ชมได้อย่างถูกต้องน่าเชื่อถือ ดังเช่น ช่องทางการนำเสนอของเฟซบุ๊ก และกูเกิลซึ่งครอบครองรายได้จากโฆษณาเกินกว่าครึ่งหนึ่งของรายได้จากโฆษณาบน อินเทอร์เน็ตทั่วโลก แม้ว่าผู้รับสารจะเป็นผู้บริโภคที่ผลิตเนื้อหาได้เองอันทำให้ช่องทางการนำเสนอที่เป็นของเจ้าของสื่อไม่ต้อง ลงทุนทางด้านเนื้อหา แต่ทั้งนี้ก็ต้องอยู่ภายใต้กฎเกณฑ์ของช่องทางการนำเสนอที่สื่อเหล่านั้นกำหนด ทั้งที่อาจดูเหมือนผู้รับสารมี เสรีภาพอย่างสมบูรณ์ แต่ช่องทางการนำเสนอของสื่อเหล่านั้นก็ยังคงต้องอยู่ภายใต้จรรยาบรรณและความรับผิดชอบ ดังเนื้อหาที่ สามารถค้นได้จำนวนมากมายจากตัวสืบค้น (browser) ในการเข้าถึงเว็บไซต์ต่างๆ ดังตัวอย่าง ยูทูปสามารถผลิตเนื้อหาโดย ผู้รับสารได้มากกว่า 400 ชั่วโมงต่อนาที และเฟซบุ๊กมีผู้เข้ามากว่าสองพันล้านคนในแต่ละเดือน ทั้งนี้ไม่รวมถึงมูลค่าของ โครจขายของบริษัทมือถือซึ่งเป็นทางออกของช่องทางการนำเสนอที่สำคัญของสื่อใหม่ตามที่ปรากฏในโลกสมองกล กล่าวอีกนัย หนึ่งได้ว่า โทรศัพท์อัจฉริยะมีความเชื่อมโยงกับเครือข่ายธุรกิจระดับโลกไม่ว่าจะเป็นธนาคาร บริษัทสตาร์ทอัพ และช่องทาง การนำเสนอของอุตสาหกรรมสื่อใหม่

อย่างไรก็ตาม สื่อดั้งเดิมทั้งหมดกำลังประสบปัญหาการล้มละลายและต้องปิดตัวลงไปตามๆกัน สื่อสิ่งพิมพ์ซึ่งเป็นสื่อ ในคลื่นลูกที่หนึ่งเผชิญกับภัยพิบัติที่รุนแรงที่สุดไม่เว้นแม้แต่สื่อสิ่งพิมพ์ใหญ่ๆของมหาอำนาจที่เริ่มพังพินาศมาตั้งแต่ต้น ทศวรรษที่ 2010 แล้ว เช่น หนังสือพิมพ์ The Independent, The Daily, หรือ The New York Time และนิตยสารเช่น Penthouse, FHM, หรือ Zoo และอีกหลายหัวที่มีปริมาณการผลิตลดลงเป็นลำดับ หรือกำลังปิดตัวลง หรือกำลังโอนย้ายไป อยู่บนสื่อออนไลน์ ส่วนสื่อสิ่งพิมพ์ในประเทศไทยก็ทยอยตามกันปิดตัวลงเช่นกันดังเช่น นิตยสารพลอยแอมเพอร์ นิตยสารสกุล ไทย นิตยสารเปรียว นิตยสารบางกอกรายสัปดาห์ นิตยสาร Image นิตยสารการ์ตูน C-Kids นิตยสาร Oops! นิตยสาร VIVA

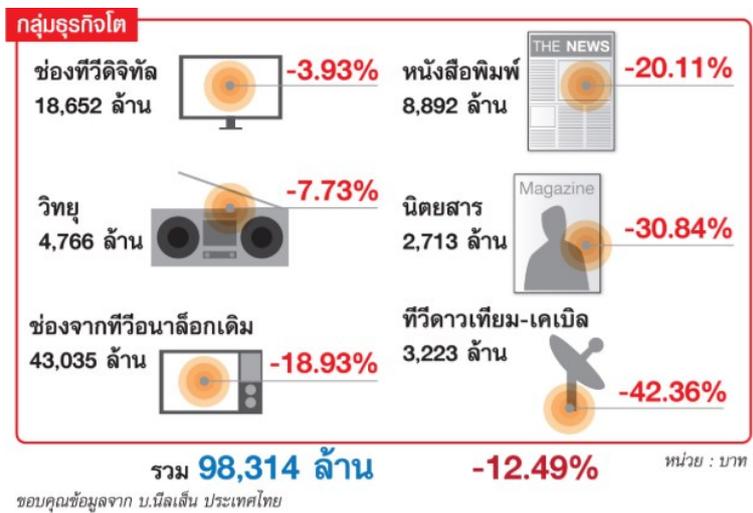
Friday นิตยสาร KC Weekly นิตยสาร Candy นิตยสาร Volume นิตยสาร Cosmopolitan นิตยสาร Seventeen นิตยสาร Who นิตยสาร Writer นิตยสาร I Like และหนังสือพิมพ์บ้านเมือง เป็นต้น สาเหตุของการปิดตัวของสิ่งพิมพ์ไทยดังกล่าวมาจากเหตุผลดังนี้ ประการแรก งบประมาณลดลงโดยเฉพาะจากสื่อนิตยสารในขณะที่หนังสือพิมพ์ยังพอประคองตัวไปได้บ้าง ประการที่สอง คนอ่านลดลง อันอาจสังเกตได้จากยอดโฆษณาได้โดยอ้อม ประการที่สาม การแพร่ไปเข้ากว่าสื่อออนไลน์ ซึ่งสื่อออนไลน์นำเสนอเนื้อหาได้ทันทั่วทั้ง ในขณะที่สื่อสิ่งพิมพ์ต้องอาศัยระยะเวลาในการตีพิมพ์หลายๆวัน และประการที่สี่ ต้นทุนเพิ่มขึ้น โดยเฉพาะค่ากระดาษที่ขึ้นราคาไปเกินกว่าร้อยละห้าสิบของต้นทุนทั้งหมด ปัญหาดังกล่าว สื่อสิ่งพิมพ์ได้พยายามแก้ไขปัญหภายในของตนเองดังเช่น พยายามนำเนื้อหาไปลงในสื่อออนไลน์เป็นการเสริม หรือจำหน่ายจ่ายแจกฟรี หรือพยายามสร้างเนื้อหาที่สะดุดตาเป็นพิเศษ หรือพยายามหาลูกเล่นใหม่ๆในการจัดวางหน้า หรือลดพนักงานลง (<https://www.mangozero.com/thai-print-in-2016/>) อย่างไรก็ตาม ในที่สุดแล้วการปิดตัวของสื่อสิ่งพิมพ์จะขึ้นกับยอดโฆษณาโดยรวมที่ลดลงอย่างรวดเร็วเกินกว่าที่สื่อจะต้านทานไหวโดยเฉพาะการที่มัลติมีเดียอย่างรวดเร็วของงบโฆษณาในนิตยสาร ดังแผนภูมิดังนี้

แผนภูมิแสดงงบโฆษณาที่มีการตกต่ำลงอย่างรวดเร็วของสื่อสิ่งพิมพ์

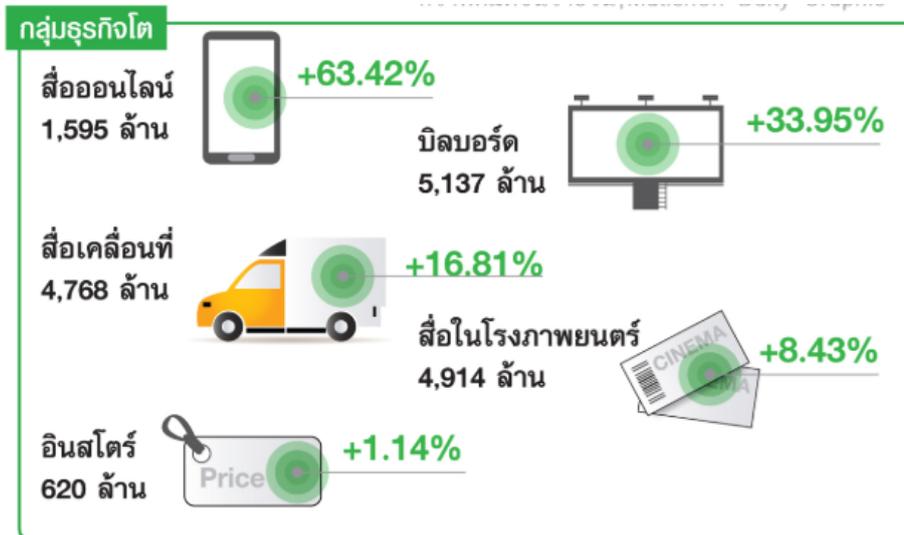
ส่วนโทรทัศน์ดิจิทัลหลังจากเริ่มโหมโรงการประมูลทีวีดิจิทัลไม่นาน บริษัท ไทยทีวี จำกัด เป็นผู้ประกอบการรายแรก ที่ทิ้งใบอนุญาตโทรทัศน์ดิจิทัลทั้ง 2 ช่อง ที่ประมูลได้ และไม่ยอมส่งค่างวดโดยสามารถชนะคดีตามกติกาของ กสทช. นอกจากนี้สถานีโทรทัศน์ช่องนี้แล้ว ยังมีการโอนย้ายถ่ายหุ้ในช่อง 34 อัมรินทร์ และช่อง 31 ของ วัน-31 เป็นต้น รวมทั้งขอเข้าสู่กระบวนการผิดตัวเพื่อขอเงินชดเชยแทนจาก กสทช. เช่น อสมท.แพมมีลี โทรทัศน์ในเครือเนชั่น โทรทัศน์ในเครือของบีอีซี 13 และ 28 และวอยซ์ทีวี เป็นต้น สื่อโทรทัศน์แม้จะเป็นสื่อยุคใหม่แต่ก็ทำให้เป็นสื่อในโลกสมองกลเนื่องจากยังมีสภาพเป็นการแพร่ภาพกระจายเสียงเหมือนสื่อในคลื่นลูกที่สอง อย่างไรก็ตาม โดยภาพรวมของงบค่าโฆษณาเมื่อเปรียบเทียบกับกลุ่มของสื่อดั้งเดิมด้วยกันพบว่า อัตราของงบโฆษณาตกลงเรียงตามลำดับดังนี้ โทรทัศน์ดาวเทียม-เคเบิล นิตยสาร หนังสือพิมพ์ ช่องโทรทัศน์อะนาล็อกเดิม สถานีวิทยุกระจายเสียง และสถานีโทรทัศน์ดิจิทัล โดยเฉพาะโทรทัศน์ดิจิทัลทำให้รัฐบาลต้องใช้อำนาจตามมาตรา 44 ให้ขยายเวลาการชำระค่าใบอนุญาตโทรทัศน์ดิจิทัลออกไป ซึ่งเป็นการผ่อนคลายความตึงเครียดทางการเงินของผู้ประกอบการไปได้มาก (https://www.matichon.co.th/economy/news_422188) และการจ่ายเงินค่าชดเชยในการหยุดรับสัมปทาน ดังแผนภาพ

แผนภูมิแสดงการเปรียบเทียบงบโฆษณาในสื่อดั้งเดิม

แต่เมื่อลองเปรียบเทียบกับสื่ออื่นๆที่เป็นสื่อสาธารณะที่ไม่ใช่เป็นสื่อหลัก จะพบว่าสื่อออนไลน์ซึ่งอยู่ในโลกมองกลมึงบโฆษณาสูงกว่าสื่อทางกายภาพอื่นๆมากมาย

แผนภูมิแสดงงบโฆษณาในสื่อสาธารณะเมื่อเทียบกับสื่อออนไลน์

กล่าวโดยสรุป สถานการณ์ปัญหาของสื่อในปัจจุบันไม่สามารถหาทางออกของการบริหารจัดการสื่อได้ด้วยยุทธศาสตร์ นโยบาย และวิธีการแบบดั้งเดิมในคลื่นลูกที่หนึ่งและคลื่นลูกที่สองได้ อันเนื่องมาจากคลื่นลูกที่สามซึ่งเป็นสื่อใหม่ที่อาศัยการเปลี่ยนแปลงนวัตกรรมการผลิตและการบริการที่ก้าวกระโดดอย่างรุนแรง จำเป็นที่สื่อมวลชนต้องแสวงหาแนวทางการบริหารจัดการในรูปแบบใหม่ที่ต้องเร่งดำเนินการให้ทันท่วงทีอันเนื่องมาจากการบริหารจัดการสื่อในภาวะปัจจุบันไม่สามารถทำให้อุตสาหกรรมสื่อมวลชนก้าวพ้นจากวงจรอุบาทว์ได้ ผลของการบริหารจัดการสื่อที่ล้มเหลวย่อมส่งผลกระทบต่อสังคมไทยในศตวรรษที่ 21 และคนไทยในศตวรรษนี้ อันมีผลต่อสุขภาพจิตและคุณภาพชีวิตอย่างไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ ทั้งนี้เนื่องจากสื่อที่แพร่ข่าวสารและการบันเทิงกำลังเผชิญกับภัยอันตรายจากการเปลี่ยนแปลงนวัตกรรมที่อยู่ตรงหน้าที่จำเป็นต้องบริหารจัดการให้พ้นภาวะวิกฤตดังกล่าวโดยเร็ว

วัตถุประสงค์

สาขาวิชาการบริหารจัดการสื่อได้เติบโตอย่างรวดเร็ว กว่ายี่สิบปีที่มีการผลิตเนื้อหาเกี่ยวกับสาขาวิชานี้ขึ้นมากมายทั่วโลก ทั้งมีการก่อตั้งในรูปวารสาร และสมาคมวิชาชีพทางด้านนี้ แต่เพราะว่าการเติบโตที่รวดเร็วจึงทำให้สาขาวิชานี้ยังคงสับสนโดยเฉพาะอย่างยิ่งต่อขอบข่าย เป้าประสงค์ และวิธีการ คิง (King 2007) ชี้ให้เห็นว่า การบริหารจัดการสื่อเกี่ยวข้องกับประเด็นปัญหา 3 ประการ ได้แก่ ประการแรก การวิเคราะห์สภาพการณ์ปัจจุบันของสาขาวิชานี้ที่มีกรอบอ้างอิงทฤษฎีที่ยึดโยงกับผลงานทางวิชาการหลัก ประการที่สอง การบริหารจัดการยอมรับมุมมององค์การสื่อว่า เนื้อหาเป็นตัวกำหนดคุณลักษณะและการแยกแยะการบริหารจัดการ ประการที่สาม การสังเคราะห์ที่อาศัยวิจารณ์ญาณต่อบริบทในปัจจุบันกลายเป็นข้อเสนอแนะสำหรับงานในอนาคตของสาขาวิชาในรูปแบบมุมมองทางทฤษฎีและทิศทางของระเบียบวิธีการวิจัยใหม่ๆ จากสภาพปัญหาดังกล่าวนำเราให้เข้าไปพิจารณาถึงโครงข่ายสังคมและโครงข่ายวิถีทัศน์ของสื่อใหม่ที่มีบทบาทเป็นตัวการในการเปลี่ยนแปลงแบบจำลองอุตสาหกรรมธุรกิจสิ่งพิมพ์ การแพร่ภาพกระจายเสียง และโทรทัศน์ระบบบอกรับสมาชิกไปจากเดิมอย่างสิ้นเชิง เนื่องจากสื่อมวลชนในปัจจุบันไม่สามารถผลิตเนื้อหาได้ทันต่อความต้องการของผู้คนที่หลากหลาย จึงทำให้การบริหารจัดการสื่อต้องหันไปพึ่งพิงกับผู้จัดหาเนื้อหา (content providers) ไม่ว่าจะในเรื่องบันเทิง ข่าว สารคดี หรือกีฬา การก้าวไม่ทันกับการเปลี่ยนแปลงนวัตกรรมการผลิตที่ก้าวกระโดดอย่างรุนแรง ทำให้สถานีแพร่ภาพ กระจายเสียง บริษัทโฆษณา และ

ผู้จัดการเนื้อหา ต่างตกอยู่ในภาวะสับสนยุ่งเหยิงหาทางไปไม่ถูก โดยพลังอำนาจของสื่อเปลี่ยนผ่านไปยังมือผู้รับสารซึ่งกลายเป็นผู้ผลิตและกระจายเนื้อหาเสียเองทั้งด้วยความรวดเร็วอีกด้วย (Libert, Beck and Wind 2016)

สองทศวรรษที่ผ่านมาหรือเมื่อสิ้นสุดศตวรรษที่แล้ว การสื่อสารและสื่อสารมวลชนยังคงตกอยู่ในเงื้อมมือของสื่อในคลื่นลูกที่หนึ่งและคลื่นลูกที่สอง แต่ในทศวรรษปัจจุบันพลังอำนาจของสื่อเปลี่ยนโฉมไปสู่คลื่นลูกที่สามอย่างเต็มตัว โดยในพื้นที่หลายแห่งเริ่มพาดพิงสื่อดิจิทัลที่หนึ่งและที่สองออกไปหรือใช้มันเท่าที่จำเป็น พลังของสื่อใหม่จะอยู่ที่ประชาชนใช้ช่องทางการนำเสนอดิจิทัล (digital platform) ในการนำเสนอข่าวสารดูจเดียวกับการทำหน้าที่ของสื่อดั้งเดิม ด้วยเหตุนี้มันจึงเปลี่ยนโฉมหน้าอุตสาหกรรมหรือธุรกิจสื่อโดยเฉพาะเพื่อการบันเทิงไปอย่างหน้ามือเป็นหลังมือ เป็นต้นว่า จากปรากฏการณ์ยูทูปที่เริ่มต้นครั้งแรกเมื่อเดือนเมษายน 2005 โดยวิดีโอที่ชื่อว่า “Me at the Zoo” ซึ่งมียอดผู้เข้าชมตลอดมากกว่า 35 ล้านครั้ง อันก่อให้เกิดกระแสตื่นขึ้นในสื่อหลักดั้งเดิมโดยเฉพาะในวงการโทรทัศน์และอุตสาหกรรมดนตรี เนื่องจากคนรุ่นใหม่นิยมหันมาเปิดรับยูทูปแทนโทรทัศน์มากขึ้นเรื่อย ๆ ยิ่งรายการโทรทัศน์ถูกนำลงในยูทูปยิ่งก่อให้เกิดผลสะท้อนต่อโครงข่ายโทรทัศน์เมื่อรายการโทรทัศน์หรือแม้แต่อุตสาหกรรมดนตรีถูกขโมยลิขสิทธิ์ถ่ายโอนไปยังโครงข่ายอินเทอร์เน็ตในรูปของแอปพลิเคชัน (app store) ต่าง ๆ จนปัจจุบันยูทูปกลายเป็นช่องทางการนำเสนอดิจิทัลที่มีพลังประชาชนคอยเป็นเชื้อเพลิงเติมพลังงานในการผลิตเนื้อหามากมายที่สนองต่อผู้รับสารที่เป็นผู้บริโภคโดยตรงโดยที่สื่อโทรทัศน์ไม่มีทางก้าวตามทันได้ ยิ่งกว่านั้นผู้ที่อยู่ในวงการสื่อเองต่างก็ไล่ล่าสื่อที่อยู่ในคลื่นลูกเดียวกันและหันไปสนับสนุนคลื่นลูกที่สามเพื่อความอยู่รอด เช่น บริษัท AT&T ซื้อบริษัท Time Warner แล้วแปลงตัวเองจากสื่อซึ่งถูกควบคุมให้ถือครองได้บริษัทเดียวมาเป็นผู้จัดหาเนื้อหาขนาดใหญ่ลงบนมือถือของ AT&T ที่มีทั้งภาพยนตร์จาก Time Warner รายการโทรทัศน์จาก Warner Brothers ข่าวจาก CNN ภาพยนตร์จาก HBO บันเทิงจาก TNT กีฬาจาก TBS ทำให้ AT&T มีทรัพย์สินมูลค่ามหาศาล และเปลี่ยนจากโครงข่ายแบบเก่ามาสู่โครงข่ายในโลกเสมือนจริงแบบใหม่ ส่งผลให้ผู้รับสารเปลี่ยนการดูจากจอทีวีมาเป็นจอมือถือ โน้ตบุ๊ค หรือ Ipad โดยปล่อยให้วงการโทรทัศน์ต้องตกอยู่ในภาวะยุ่งเหยิง หลายบริษัทเปลี่ยนแปลงตนเองมาสู่ช่องทางการนำเสนอดิจิทัลที่กลายเป็นเสน่ห์ดึงดูดโฆษณาให้ตามมาลงในช่องทางการนำเสนอใหม่ นอกเหนือจากผู้ประกอบการสื่อชายหุนทั้งหมดของตนออกไปและลาออกจากการบริหารดั้งเดิมของคุณประวิทย์ มาลีนนท์ และลูกชาย อาจกล่าวได้ว่า มันมาสู่ยุคช่องทางการนำเสนอและโครงข่ายแบบดิจิทัลแทนช่องทางการนำเสนอแบบโทรทัศน์ที่แพร่ภาพกระจายเสียงแบบเดิม

สำหรับรายการกีฬาและบันเทิง ทั้งสองรายการเป็นความท้าทายที่คล้ายคลึงกัน เพียงแต่เป็นที่นิยมในคนละเพศ เนื่องจากเพศชายมักสนใจกีฬา ในขณะที่เพศหญิงสนใจรายการบันเทิง มีรายงานการสำรวจความนิยมในสหรัฐอเมริกาพบว่า รายการกีฬามีอัตราความนิยมลดลงทั้งในสื่อโทรทัศน์และสิ่งพิมพ์ทั้งๆที่ยังอยู่ในฤดูกาลของการแข่งขัน ซึ่งรายการทั้งสองโดยเฉพาะฟุตบอลเคยเป็นที่นิยมมากทั้งในสื่อสิ่งพิมพ์และการแพร่ภาพกระจายเสียงเมื่อครั้งที่สื่อดั้งเดิมยังเป็นที่นิยม แข่งหน้าข่าวการเลือกตั้งประธานาธิบดีเสียอีก คนที่เหลือที่ไม่ไปชมฟุตบอลในสนามแข่งขัน ก็จะหันเหมาทางสื่อสังคมและสื่อออนไลน์ซึ่งเป็นตัวดูดผู้รับสารแทนและเลิกรับชมสื่อโทรทัศน์เนื่องจากโทรทัศน์ไม่สามารถพกพาไปด้วยได้ ด้วยเหตุนี้การวัดความนิยมของเนลสันจึงเกิดช่องว่างโดยเหตุผลดังกล่าวและไม่สามารถเป็นข้อมูลที่อ้างอิงถึงความนิยมของผู้เปิดรับสารจากสื่อมวลชนได้อีกต่อไป และเนลสันก็ไม่สามารถตามไปวัดความนิยมจากการรับชมในช่องทางการนำเสนอดิจิทัล เพราะผู้รับชมสามารถเปิดรับชมในเวลาใดและพื้นที่ใดก็ได้ ทั้งกีฬาและบันเทิงที่ซึ่งยังคงใช้ช่องทางการนำเสนอในคลื่นลูกที่หนึ่งและคลื่นลูกที่สองได้เริ่มสูญเสียผู้เปิดรับสารโดยพื้นฐานไปค่อนข้างมาก แม้ว่าข่าวการเลือกตั้งจะสามารถดึงดูดคนให้ติดตามสื่อสิ่งพิมพ์และสื่อการแพร่ภาพกระจายเสียง แต่ปรากฏการณ์นี้เป็นไปเพียงชั่วขณะหนึ่งเท่านั้น เพราะอย่างไรก็ตามการดูบนมือถือไม่จำเป็นต้องดูในเวลาที่อยู่หน้าจอจริง และผู้รับสารก็สามารถข้ามการโฆษณาไปได้

ในส่วนของความต้องการพื้นฐาน มันถึงเวลาที่จะต้องเปลี่ยนแปลงแก่นของความเชื่อในเรื่องข่าวและบันเทิง หากสื่อต้องการความอยู่รอดแล้วก็เป็นต้องดิ้นรนเพื่อไปยังช่องทางการนำเสนอและโครงข่ายของสื่อใหม่ซึ่งต้องใช้ความสามารถในการสร้างสรรค์ การผลิต และรายละเอียดของเนื้อหา จนอาจกล่าวได้ว่า ในช่วงแห่งระยะเวลาการเปลี่ยนผ่าน ผู้ประกอบการ

สื่อในทุกวันนี้จะเติบโตได้ต้องสร้างเนื้อหาในช่องทางการนำเสนอแบบดั้งเดิมที่เป็นของเจ้าของสื่อ ในขณะที่ผู้รับสารก็จะสร้างเนื้อหาในช่องทางการนำเสนอออนไลน์ เป็นที่ชัดเจนว่า สื่อดั้งเดิมได้พยายามขยายระบบภูมิคุ้มกันเพื่อเป็นการต่อต้านการเปลี่ยนแปลงนวัตกรรมสื่อไปทั่วโลกโดยเฉพาะจากช่องทางการนำเสนอและโครงข่ายดิจิทัลที่กำลังกลืนกินโลกทั้งใบที่เป็นสื่อดั้งเดิมไว้ เช่น uber, airbnb, youtube, หรือ snapchat เป็นต้น แม้ว่าความบันเทิงในสื่อดั้งเดิมที่บรรดาเจ้าของสื่อดั้งเดิมแม้จะเป็นผู้สร้างเนื้อหาใหญ่ แต่ก็ไม่อาจแข่งขันได้กับสื่อใหม่ดังเช่น การเปิดช่องทางการนำเสนอของ Netflix หรือ HOOX ได้ เนื่องจากมีอัตราการขยายตัวทางเศรษฐกิจอย่างรวดเร็ว ผู้ประกอบการสื่อดั้งเดิมเริ่มทยอยเสียความมั่นใจแม้บางส่วนได้พยายามยับยั้งซึ่งใจรอดูสถานการณ์ อันแตกต่างกับผู้ที่ก้าวไปสู่ความเติบโตในการเป็นผู้จัดหาเนื้อหาเช่น NFL, NBA, MLB, Line TV, AIS Play และแม้แต่บริษัทโทรคมนาคมเช่น AT&T และ Verizon ซึ่งเป็นโครงข่ายใหญ่ระดับโลกและนานาชาติที่อิงเนื้อหาของตนเองเพียงแต่ขยายช่องทางการนำเสนอดิจิทัลออกไปยังผู้รับสารให้มีส่วนในการเข้ามาแบ่งปันความคิดริเริ่มของผู้ประกอบการสื่อใหม่

อนาคตการบริหารจัดการสื่อของเรา และอนาคตของอุตสาหกรรมบันเทิง การจัดพิมพ์ รายการกีฬา และการแพร่ภาพกระจายเสียงยังคงต้องทำให้ผู้ประกอบการสื่อดั้งเดิมวิ่งไวให้อยู่ในมืออย่างเหนียวแน่น หากแต่ด้วยการสร้างเครื่องมือ ช่องทางการนำเสนอ และสมรรถนะที่เป็นนวัตกรรมต้องทำในสิ่งที่ผู้รับสารต้องการ ดังนั้นผู้ประกอบการสื่อต้องอ่านให้ออกถึงสิ่งที่พวกเขาจะต้องบริหารจัดการและดำเนินการให้เป็นไปตามสิ่งที่ผู้รับสารซึ่งเป็นผู้บริโภคต้องการสิ่งบันเทิงและความพึงพอใจในเวลาและสถานที่ใดๆได้ รวมถึงการสนทนาผ่านวีดิทัศน์ในช่องทางการนำเสนอดิจิทัลที่ทำให้ดูเหมือนการพบปะจริงๆ ของผู้คนที่อยู่ในครอบครัวเดียวกัน ยิ่งทุกวันนี้วิทยาการ/นวัตกรรมให้เสรีภาพแก่เราโดยไม่ต้องอิงกับเหตุผลหากขึ้นอยู่กับอารมณ์ซึ่งผู้คนสามารถนั่งดูมือถือ หรือแม้กระทั่งโทรทัศน์บอกรับสมาชิกที่ผู้รับสารสามารถจัดตารางการรับชมได้ด้วยตนเองทั้งนี้โดยไม่ต้องพึ่งพิงการจัดรายการโดยสถานีอย่างตายตัว ผู้รับสารจึงเป็นผู้สร้างรายการตามความต้องการ หากเจ้าของสื่อสามารถดำเนินไปได้ตามนี้ก็จะเป็คุณค่าต่ออนาคตของผู้ประกอบการ เพราะมันเป็นการให้พื้นที่แก่ผู้รับสารในการจัดผังรายการของเขาและขยายไปยังโครงข่ายโลก ซึ่งทุกวันนี้สามารถพิสูจน์ความสำเร็จได้จากวิทยุในโลกสมองกล โทรทัศน์ในโลกสมองกล ยูทูบ และเฟซบุ๊ก เป็นต้น

คำถามในการวิจัย

คำถามในการวิจัยจากวัตถุประสงค์และสภาพปัญหาในการศึกษาที่เป็นปัญหาเร่งด่วนในการหาทางออกของการบริหารจัดการสื่อของผู้ประกอบการและผู้ที่มีอาชีพสื่อในประเทศไทยจากปัจจุบันไปสู่อนาคตโดยยึดหลักในเกณฑ์การบริหารจัดการด้านเนื้อหาและวิธีการ ซึ่งสามารถจำแนกเป็นโมดูลของพัฒนาการของสื่อสารมวลชน ได้ดังนี้ (โปรดดูตารางข้างล่างประกอบ)

1. การบริหารจัดการของสื่อดั้งเดิมมีสภาพเป็นอย่างไร โดยสามารถทนต่อการดำรงรักษาความเป็นสื่อดั้งเดิมให้อยูรอดได้นานเพียงใด และจะมีแนวทางการบริหารจัดการในการปรับตัวยืดหยุ่นอย่างไรต่อนวัตกรรมที่ถาโถมเข้ามา
2. การบริหารจัดการของสื่อดั้งเดิมที่พยายามเลียนแบบเนื้อหาของสื่อใหม่จะมีแนวทางการบริหารจัดการอย่างไรที่คงความเป็นสื่อดั้งเดิมแต่พยายามเอาตัวรอดด้วยการเอาเนื้อหาที่นำเสนอในช่องทางของสื่อใหม่มาเผยแพร่หรือเลียนแบบในสื่อดั้งเดิมของตน การปรับเปลี่ยนเนื้อหาที่เลียนแบบสื่อใหม่แต่คงมีช่องทางการนำเสนอในแบบสื่อดั้งเดิมจะทนอยู่ได้นานเพียงใด และมีแนวทางการดำรงรักษาการบริหารแบบนี้ต่อไปได้อย่างไร โดยมีแนวทางการบริหารที่ปรับเปลี่ยนจากสื่อดั้งเดิมได้อย่างไร และกำหนดอนาคตของการบริหารจัดการสื่อของตนในอนาคตไว้อย่างไร
3. การบริหารจัดการที่เอาเนื้อหาจากสื่อดั้งเดิมเข้าไปไว้ในสื่อใหม่ได้อย่างไร แนวทางการบริหารจัดการดังกล่าวจะทนอยู่ได้นานเพียงใด และการบริหารจัดการแบบนี้ปรับเปลี่ยนจากการพัฒนาซึ่งเคยเป็นสื่อดั้งเดิมได้อย่างไร และกำหนดอนาคตของการบริหารจัดการของสื่อของตนไว้อย่างไร

4. การบริหารจัดการสื่อใหม่มีแนวทางในการพัฒนามาสู่ขั้นตอนนี้ได้อย่างไร จะดำรงรักษาการบริหารจัดการแบบนี้ได้นานเพียงใด มีวิธีการปรับเปลี่ยนจากสื่อดั้งเดิมมาเป็นสื่อใหม่ได้อย่างไร และกำหนดอนาคตของสื่อใหม่ของตนไว้แบบไหนอย่างไรก็ตาม สมมติคติของโมดูลทั้งหมดข้างต้น อยู่ที่ว่า ไม่ว่าสื่อจะอยู่ในโมดูลไหนต้องมีแนวทางการบริหารจัดการเพื่อลดช่องว่างทางวิทยาการ/นวัตกรรมเพื่อให้ผู้รับสารเข้าถึงสารได้อย่างเท่าเทียมกัน

ตารางที่ 1 แสดงถึงโมดูลของการบริหารจัดการสื่อ

โมดูล	ช่องทางการนำเสนอของสื่อดั้งเดิม	ช่องทางการนำเสนอของสื่อใหม่
เนื้อหาสื่อดั้งเดิม	I การบริหารจัดการสื่อดั้งเดิม	III การเอาเนื้อหาบางส่วนหรือทั้งหมดของสื่อดั้งเดิมเข้าไปอยู่ในสื่อใหม่
เนื้อหาสื่อใหม่	II สื่อดั้งเดิมพยายามเลียนแบบเนื้อหาของสื่อใหม่	IV การบริหารจัดการสื่อใหม่

ขอบข่ายในการศึกษา

การศึกษาวิจัยเรื่องนี้อยู่ภายใต้กรอบความคิดทฤษฎีการบริหารจัดการสื่อที่เกี่ยวข้องทฤษฎีต่อไปนี้ตามแผนภาพที่ 1 โดยจะอาศัยวิธีการวิจัยแบบผสมผสานระหว่างการวิจัยแบบปริมาณและการวิจัยแบบคุณภาพเพื่อค้นหาคำตอบของคำถามวิจัยดังกล่าว โดยมีระยะเวลาทำการวิจัยประมาณสองปีเพื่อตอบโจทย์ของคำถามตามที่ในตารางที่ 1

ประโยชน์

1. ทำให้ทราบถึงปรากฏการณ์การบริหารจัดการสื่อในภาวะที่มีการเปลี่ยนแปลงนวัตกรรมการผลิตและการบริการที่ก้าวกระโดดอย่างรุนแรง
2. ผลของการศึกษาทำให้สามารถเข้าใจ อธิบาย และคาดการณ์ถึงแนวทางการบริหารจัดการในภาวะที่มีการเปลี่ยนแปลงนวัตกรรมการผลิตอย่างรุนแรง
3. ทำให้เห็นถึงแนวทางที่สื่อจะประสบความสำเร็จหรือความล้มเหลวในการบริหารจัดการในการนำพาสื่อให้อยู่รอดและตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงนวัตกรรมการผลิตอย่างรุนแรง
4. ทำให้ทราบถึงแนวทางการปฏิรูปการบริหารจัดการสื่อในการรักษาสภาพการณ์ที่เป็นอยู่ (status quo) และการก้าวให้ทันกับสภาพการเปลี่ยนแปลงนวัตกรรมการผลิตอย่างรุนแรง
5. ทำให้ล่วงรู้ได้ถึงการปรับตัวในการบริหารจัดการสื่อว่าส่งผลอย่างไรต่อวิถีชีวิตของผู้รับสาร พลังอำนาจของผู้รับสาร และความสัมพันธ์ระหว่างผู้ประกอบการหรือนักบริหารกับผู้รับสารซึ่งจะมีบทบาทเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมอันเนื่องจากการเปลี่ยนแปลงนวัตกรรมการผลิตอย่างรุนแรง
6. สื่อไม่ว่าจะอยู่ในโมดูลไหนต้องมีการบริหารจัดการที่ทำให้ผู้รับสารที่มีช่องว่างทางที่สามารถเข้าถึงการสื่อสารได้อย่างเท่าเทียมกัน
7. เพื่อนำผลการศึกษาที่ได้ไปจัดทำแผนแม่บทของกฎหมายการบริหารจัดการสื่อสารมวลชน

กรอบความคิดทฤษฎี (theoretical framework)

ในสาขาสื่อสารมวลชนแล้ว ทฤษฎีอาจมีความหมายหลวมๆ ที่รวมความถึงคติทัศน์ (paradigm) กรอบมโนทัศน์ (conceptual framework) แบบจำลอง (model) ทฤษฎีที่ควรเป็น (normative theories) และทฤษฎีที่เป็นจริง (actual theories) ซึ่งความเป็นทฤษฎีดังกล่าวประกอบขึ้นด้วยกรอบจินตนาการที่แตกต่างกันแต่มีความสัมพันธ์ต่อกันอย่างเป็นระบบ

ในรูปของถ้อยแถลงที่แสดงความเชื่อมโยงในเชิงเครือข่ายถึงสาเหตุที่ถูกสนับสนุนโดยปรากฏการณ์ที่สังเกตเห็นได้ อันนำไปสู่การเป็นข้อสรุปที่เป็นนามธรรมเพื่อนำไปใช้เป็นเครื่องมือทั้งในการอธิบายและการพยากรณ์แนวทางการบริหารจัดการสื่อ (media management) ที่ต้องสร้างความเชื่อมโยงระหว่างทฤษฎีการบริหารจัดการทั่วไปและทฤษฎีที่เฉพาะเจาะจงไปที่ธุรกิจอุตสาหกรรมสื่อโดยตรง

ภาพรวมของกรอบความคิดทฤษฎี

ในการบริหารจัดการสื่อในห้วงระยะที่ผ่านมาและจะเป็นไปในอนาคต มีการใช้ทฤษฎีหลายทฤษฎีเพื่อนำมาเป็นพิมพ์เขียวที่เป็นร่มเงาของการศึกษาการบริหารจัดการสื่อมวลชน โดยมีกรอบความคิดทฤษฎีที่ประมวลได้จากการศึกษาองค์การสื่อที่เน้นสถานการณ์เชิงโครงสร้าง (structural contingency) ความเป็นสถานการณ์เชิงโครงสร้าง หมายถึง ความสัมพันธ์ระหว่างโครงสร้างองค์การที่มีต่อผลลัพธ์ในการแสดงออกซึ่งการกระทำ โดยสมมติคติ (assumption) ของมันยอมรับความมีเหตุผลทางเศรษฐศาสตร์ซึ่งวัดได้จากการมีประสิทธิภาพสูงสุดและการทำให้การแสดงออกซึ่งการกระทำมีความเป็นไปได้มากที่สุดซึ่งทำให้สอดคล้องกับสถานการณ์ที่มีความเฉพาะเจาะจงและดำรงอยู่จริงภายในสภาพแวดล้อมทางการตลาด ความพยายามยึดมั่นต่อความเป็นโครงสร้างนิยมของหนังสือพิมพ์ วิทยุ และโทรทัศน์ ซึ่งเป็นสื่อมวลชนหลัก หลังปี 1996 สื่อหลักแทบทั้งหมดมีเนื้อหาไปในทิศทางเดียวกัน ทั้งนี้เนื่องจากสื่อหลักซึ่งเป็นสื่อดั้งเดิมยังยึดติดกับโครงสร้างนิยมทางการบริหารจัดการที่มีหลักคิดตายตัว นอกจากนี้องค์การสื่อไม่ได้สนใจภาวะผู้นำในการเปลี่ยนแปลงรูปแบบบริหารงานที่มากพอ หากแต่ภายใต้บรรยากาศที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างก้าวกระโดดและรุนแรงที่ร่ายล้อมองค์การ ความเป็นผู้นำน่าจะเป็นหนทางเดียวที่เด็ดเดี่ยวซึ่งเข้ากันได้ดีกับพฤติกรรมองค์การที่ยังยึดติดอยู่กับความเป็นอนุรักษ์นิยม โดยการพิจารณาถึงสิ่งต่อไปนี้เช่น สไตล์หรือแบบแผนการดำเนินชีวิตและอุปนิสัยของผู้นำและผู้ตาม สภาพการณ์และสถานการณ์ของผู้นำที่เผชิญอยู่ แบบแผนการตัดสินใจ แบบแผนการสื่อสาร แรงจูงใจและความพึงพอใจในงาน ความจำเป็นและการใช้อำนาจในองค์การ และการบริหารจัดการกับการเปลี่ยนแปลงที่ต้องอาศัยทฤษฎีทางจิตวิทยาเข้ามาช่วยทำความเข้าใจ ทั้งนี้เพราะผลกระทบจากเงื่อนไขในการเปลี่ยนแปลงนวัตกรรมการผลิตอย่างก้าวกระโดดและรุนแรงซึ่งยากที่ผู้นำธรรมดาจะปรับตัวให้ทันเหตุการณ์ ในอดีตที่ผ่านมา ทางเลือกของยุทธศาสตร์เพื่อการบริหารงานขององค์การสื่อยังคงเป็นแบบดั้งเดิมซึ่งเกี่ยวข้องกับโครงสร้าง-นโยบาย-การแสดงออกซึ่งการกระทำ (structure-conduct-performance-SCP) ที่มีประสิทธิภาพของสื่อบนความรับผิดชอบต่อสังคม ทั้งนี้ที่สถานการณ์ดังกล่าวจะประสบความสำเร็จได้ต้องคำนึงถึงรากฐานการมีทรัพยากร (resource-based view-RBV) ที่ทำให้ยุทธศาสตร์ที่วางไว้ดำเนินการต่อไปได้จนสุดทาง โดยอาศัยนิเวศวิทยาของระบบสื่อมวลชนที่แสดงถึงตำแหน่งของสื่อ นั้นๆเมื่อเทียบกับสื่อมวลชนอื่นๆ การมีทรัพยากรอันหายากและจำกัดเช่น คลื่นวิทยุทำให้โฆษณาและผู้รับสารมีรูปแบบเฉพาะที่ทำให้อุตสาหกรรมสื่อต้องปรับตัวเองจากคู่แข่งจากสื่อใหม่ที่เปิดกว้างกับทุกคนที่เข้าถึงได้ภายใต้ทรัพยากรอันไม่จำกัด ในห้วงสองทศวรรษที่ผ่านมาปริมาณการเคลื่อนไหวของธุรกิจสื่อเข้าไปสู่ตลาดโลกอันส่งผลต่อแรงกระตุ้นทางเศรษฐกิจและต้องอาศัยวิธีการการบริหารจัดการสื่อข้ามชาติ ประเด็นที่น่าสนใจมีหลายเหตุผล แต่มันยังคงเป็นคำถามที่ไม่มีคำตอบว่า จะทำอย่างไรในการผนึกกำลังและกระจายอำนาจที่เกี่ยวข้องกับสิ่งต่อไปนี้ ประการแรก การขยายตัวของโลกในทุกทิศทางได้ส่งผลกระทบต่อฐานะทางการเงินของสื่อ ประการที่สอง โลกาภิวัตน์เช่น ICT ส่งผลกระทบต่อเนื้อหาและคุณภาพของข่าวสาร ภาพยนตร์ และสินค้า ที่สื่อโฆษณาผลิตเพื่อใช้กับตลาดภายในประเทศ ประการที่สาม เนื้อหาข่าวสารจากประเทศยักษ์ใหญ่ถูกผลิตขึ้นเพื่อไปสู่ตลาดต่างประเทศด้วย ประการที่สี่ ผลที่ตามมาชี้ให้เห็นถึงวิธีการนำเสนอเนื้อหาของสื่อข้ามชาติซึ่งส่งผลกระทบต่อการเมือง เศรษฐกิจ วัฒนธรรม และผลประโยชน์สาธารณะ ในประเทศทั้งหลายที่รับเนื้อหาจากต่างประเทศเข้าไปยังประเทศที่ยังต้องพึ่งพามาหาอำนาจ ในอดีตเมื่อทศวรรษที่ 1960 เกิดคำว่าหมู่บ้านโลกที่มีการแพร่ภาพกระจายเสียงเป็นเครื่องมือในการรับส่งสารข้ามพรมแดน จนกระทั่งในทศวรรษที่ 1980 เริ่มมีการควบรวมกิจการสื่อแทบทุกประเภทจัดตั้งเป็นบริษัทสื่อข้ามชาติ แต่การขยายตัวทางกายภาพในการข้ามชาติเริ่มถดถอยลง เมื่อโลกเปิดศตวรรษที่ 21 ด้วยโลกาภิวัตน์ที่

อาศัยอินเทอร์เน็ต สื่อของไทยก็เช่นเดียวกันได้มีการเผยแพร่เนื้อหาโดยเฉพาะละคร และภาพยนตร์ ไปยังต่างประเทศโดยยังคงอาศัยการบริหารจัดการแบบสื่อดั้งเดิมและความพยายามในการเปลี่ยนแปลงไปสู่การบริหารงานสื่อแบบข้ามชาติกับประเทศเพื่อนบ้าน แต่ในปัจจุบันได้เริ่มหันไปใช้การสื่อสารบนอินเทอร์เน็ตเข้ามาช่วย

ภายใต้โครงสร้างการบริหารสื่อที่ผ่านมา อาจกล่าวได้ว่า วัฒนธรรมเป็นแรงขับเคลื่อนที่ทรงพลังขององค์การสื่อ เนื่องจากเนื้อหาของข่าวสารเป็นตัวการในการแผ่อิทธิพลออกไปยังทั่วโลก รวมถึงวิธีการบริหารงานสื่อที่รับวัฒนธรรมอันเป็นแบบแผนในการดำเนินงานและชีวิตจากประเทศอื่น โดยเฉพาะมหาอำนาจข้ามพรมแดนเข้ามาเปลี่ยนแปลงระบบคิดโดยอาศัยการเปลี่ยนแปลงนวัตกรรมการผลิตอย่างก้าวกระโดด วัฒนธรรมองค์การที่มาพร้อมกับนวัตกรรมช่วยสร้างกรอบการตัดสินใจ การกำหนดความสำคัญก่อน-หลัง การมีอิทธิพลต่อพฤติกรรม และการสร้างผลกระทบต่อผลลัพธ์ซึ่งแตกต่างไปจากศตวรรษก่อนหน้า วัฒนธรรมองค์การจึงเป็นเครื่องมือเพื่อการใช้วัฒนธรรมสร้างแรงปะทะกับปัญหาที่พรั่งพรูในสังคม ซึ่งความคิดนี้ได้พัฒนาและฝังตัวอยู่ในบริษัทสื่อใหญ่ๆ ในยุคโลกาภิวัตน์จนกลายเป็นวัฒนธรรมในองค์การสื่อที่ถูกใช้เป็นเครื่องมือในการกดดันสังคมและบริษัทสื่อที่อ่อนแอกว่า ในขณะที่มุมมองของกรอบจินตนาการใหม่ๆ ที่เกี่ยวข้องกับวิธีการของวิทยาการ/นวัตกรรมในการผลิตสื่อ/สาร ปัจจัยของวัฒนธรรมองค์การซึ่งมีอิทธิพลต่อทัศนคติของความเป็นมืออาชีพในการปฏิบัติงานให้เท่าทันกับข่าวสารที่เกิดขึ้น ความเท่าทันดังกล่าวเป็นผลจากการเข้าถึงการบริหารจัดการนวัตกรรมซึ่งส่งแรงกระเพื่อมต่อการบริหารจัดการและการดำเนินงานสื่อที่ไม่อาจหลีกเลี่ยงได้และเป็นแรงผลักดันในอุตสาหกรรมสื่อทั้งในแง่ปริมาณ และความเร็วที่ท้าทายในภาคส่วนของสื่อมวลชน เนื่องจากวิทยาการก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงนวัตกรรมการผลิตอย่างรุนแรงทั้งในด้านการเปลี่ยนแปลงวิธีการผลิตสินค้า บริการ เนื้อหา และการบริหารจัดการของอุตสาหกรรมสื่ออย่างก้าวหน้าและรุนแรงโดยเฉพาะต่อการตลาดที่ไม่เหมือนเดิมอีกต่อไป อย่างไรก็ตาม ผลของนวัตกรรมที่เกิดขึ้นในวงการสื่อใหม่ ทำให้ช่องทางการนำเสนอใหม่ของสื่อต้องอาศัยทฤษฎีการแพร่วัฒนธรรมเพื่อให้ผู้บริโภคที่เป็นผู้รับสารยอมรับกับนวัตกรรมสื่อใหม่ที่ทำให้ผู้บริโภคมีพฤติกรรมที่ตอบสนองต่อช่องทางการนำเสนอนี้ โดยได้รับการยอมรับจากองค์การและพนักงานตลอดจนผู้บริโภค นำสังเกตว่า ทฤษฎีการแพร่วัฒนธรรมมักควบคู่ไปกับทฤษฎีการใช้และความพึงพอใจในสื่อ (uses and gratifications) กรอบความคิดนี้ถูกนำมาใช้เพื่อที่ว่า พฤติกรรมผู้บริโภคจะคำนึงถึงสินค้า บริการ และเนื้อหาของสื่อใหม่มากน้อยเพียงใด กล่าวคือ ผู้รับสารมีการเปิดรับสารจากสื่อใหม่และมีความพึงพอใจจากการที่พวกเขาเปิดรับสื่อใหม่น้อยเพียงใดด้วย กรอบความคิดทฤษฎีเหล่านี้ (โปรดดูแผนภาพที่ 1) นำมาใช้เป็นกรอบอ้างอิงในการวิจัยนี้ (Mierzejewsk. 2010: 13-30 และ สุรพงษ์ โสธนะเสถียร 2559) โดยมีรายละเอียดของทฤษฎีที่เกี่ยวข้องตามแผนภาพของกรอบความคิดทฤษฎีในการวิจัย

แผนภาพที่ 1 กรอบความคิดทฤษฎีในการวิจัย

ข้อค้นพบจากการสำรวจเอกสาร

จากวัตถุประสงค์และคำถามในการวิจัยทำให้สามารถสำรวจผลงานวิจัยเพื่อตอบคำถามในการวิจัยตามโมดูลต่างๆ ตามที่กล่าวไว้ในคำถามในการวิจัยแล้ว ดังนี้

โมดูลที่ 1 การบริหารจัดการสื่อดั้งเดิม

การบริหารจัดการสื่อดั้งเดิมเป็นความตื่นตัวของสื่อดั้งเดิมจากการที่สื่อของตนมีการจัดหาเนื้อหาและวิธีการการนำเสนอแบบเก่า ดังที่ โอลิเวอร์ (Oliver 2003) กล่าวถึง ภูมิทัศน์ของสื่อกำลังเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วทั้งในแง่ขนาดและโครงสร้างของมันซึ่งจะเกิดขึ้นในอนาคตอันใกล้และไกลจนยังเป็นที่ยอมรับและไม่ใช่ที่กระจ่างชัด ซึ่งทำให้ผู้รับผิดชอบในการจัดการสื่อและการพัฒนายุทธศาสตร์ในสภาพแวดล้อมที่มีการแข่งขันอย่างรุนแรงเป็นพลวัตนี้ไม่มีความหยุดนิ่งอันเป็นการทำลายความสามารถของผู้จัดการสื่อในการวางกลยุทธ์ทั้งในทางธุรกิจและแนวปฏิบัติที่มีผู้รับสารและผลกำไรเป็นแรงขับเคลื่อน การขับเคลื่อนในการเปลี่ยนแปลงเชิงกลยุทธ์จำเป็นต้องได้รับการเรียนรู้เพื่อให้เท่าทันต่อการตอบสนองถึงการเปลี่ยนแปลงนวัตกรรมการผลิตที่ก้าวกระโดดอย่างรุนแรง ที่มีแรงบีบบังคับจากโลกสมองกลอันมีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมและการตลาดที่สื่อเข้าไปเกี่ยวข้อง ธุรกิจอุตสาหกรรมสื่อกำลังเดินไปสู่สภาพแวดล้อมทางการแข่งขันในรูปแบบที่เปลี่ยนแปลงไปเมื่อไม่กี่ปีที่ผ่านมา เพียงการวางแผนในระยะเวลา 5 ปี ก็พบกับเงื่อนไขการบริหารจัดการที่ไม่แน่นอนที่มาจากอิทธิพลของสื่อสังคมและโลกสมองกล แม้แต่ตัวอย่างภูมิทัศน์ของสื่อแพร่ภาพและกระจายเสียงในสหราชอาณาจักรก็ยังเป็นแนวทางการบริหารจัดการสื่อแบบดั้งเดิมเป็นส่วนใหญ่ (สุรพงษ์ 2559) ซึ่งยังจำเป็นต้องทำความเข้าใจในบริบทของสื่อที่ต้องตื่นกับสภาพการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไป ซึ่งแม้จะเป็นสื่อแบบดั้งเดิมก็ยังคงต้องพิจารณาถึงกระบวนการขององค์กรที่มีการบริหารจัดการสื่อโดยต้องพัฒนากลยุทธ์และเครื่องมือเพื่อตั้งรับกับการบริหารจัดการที่เปลี่ยนแปลงไม่แน่นอน อันสะท้อนถึงความตื่นตัวของสื่อดั้งเดิม การคงอยู่ของการบริหารจัดการสื่อแบบดั้งเดิมนานๆไปอาจกลายเป็นมายาคติของการบริหารจัดการได้ ดอว์น (Dawn 2018) กล่าวถึง แอปพลิเคชันที่จำเป็นต้องรู้เกี่ยวกับการสื่อสารมวลชนแบบดั้งเดิมซึ่งอาจสะท้อนได้จากการที่นักศึกษาอยากจะเป็นนักเรียนการสื่อสาร โดยสื่อมวลชนในความคิดของพวกนักศึกษาคือเป็นวิชาที่สนุกสนาน โดยเฉพาะการได้พบเหล่าบรรดาคณดั่ง (celebrities) ที่อ่านข่าวทางสื่อสิ่งพิมพ์ การแพร่ภาพ กระจายเสียง ภาพยนตร์ หรือการเป็นผู้ประกาศข่าว ซึ่งทั้งหมดล้วนสร้างมายาคติให้นักศึกษาทางด้านสื่อสารมวลชน เพราะเมื่อเรียนจริงๆแล้ว มิใช่ทุกคนจะเป็นเช่นนั้น นักศึกษา

เหล่านี้มักสงสัยว่าตนเองได้เลือกทางเดินถูกต้องแล้วหรือ ลักษณะการเรียนรู้ที่เป็นอยู่ในทุกวันนี้มักเป็นการเรียนรู้ในรูปแบบสื่อ
ดั้งเดิม

โดยสรุป โมเดลที่ 1 การบริหารแบบสื่อดั้งเดิมเป็นการบริหารจัดการที่อาศัยเนื้อหาและช่องทางการนำเสนออย่างเป็นในคลื่นลูกที่ 1 และคลื่นลูกที่ 2 และเป็นการทำงานภายใต้การบริหารจัดการของโลกทางกายภาพ (ซึ่งตรงข้ามกับโลก
สมองกลอย่างสิ้นเชิง)

โมเดลที่ 2 สื่อดั้งเดิมพยายามเลียนแบบเนื้อหาของสื่อใหม่

เป็นโมเดลที่ใช้วิธีการนำเสนอในช่องทางการนำเสนอแบบดั้งเดิมแต่พยายามเลียนแบบเนื้อหาที่ปรากฏในช่องทางการ
นำเสนอของสื่อใหม่ โดยงานวิจัยนี้ตรวจสอบลักษณะเชิงเศรษฐศาสตร์จากการหลอมรวมของสื่อดิจิทัลและการขยายช่องทาง
ในภาคการสื่อสารมวลชน ซึ่งดอยล์ (Doyle 2010) กล่าวว่า การแพร่สัญญาณโทรทัศน์ในสหราชอาณาจักรได้เปลี่ยนรูปแบบ
จากสื่อดั้งเดิมไปหิบบิมัลกัลยทุทธ์แบบหลายช่องทาง (Multi-Platform) หรือระบบดิจิทัล ผลการวิจัยพบว่า การเปลี่ยนแปลง
ของสื่อโทรทัศน์ดังกล่าวจำเป็นต้องลงทุนทางด้านพนักงานและต้องปรับเนื้อหารายการในช่วงกลางของสื่อดั้งเดิม ซึ่งต้อง
คัดเลือกเนื้อหามากขึ้นควบคู่ไปกับการสร้างความหลากหลายเพื่อไปไว้ในสื่อใหม่เคียงขนานกันไป แม้ว่าจะได้รับผลตอบแทน
ต่ำจากการเผยแพร่ในสื่อใหม่โดยเฉพาะบนสื่อออนไลน์ แต่เนื่องจากศักยภาพทางด้านเศรษฐกิจของสื่อออนไลน์ยังคงความ
แข็งแกร่ง การนำเสนอเนื้อหาโดยรอบโดยจะเพิ่มคุณค่าของเนื้อหาในทุกรูปแบบและเป็นการเพิ่มทางเลือกหรือโอกาสในการ
รับชมให้กับผู้รับสาร อันเป็นการดึงดูดผู้ชมที่มียอดตกลงในสื่อดั้งเดิมหันไปรับชมในช่องทางของสื่อออนไลน์ทดแทน และได้รับ
การตอบสนองของผู้ชมในสื่อออนไลน์สะท้อนกลับไปยังผู้ผลิตรายการของสื่อดั้งเดิมอีกด้วย

องค์การสื่อจะมีแนวโน้มการทำงานแบบต้องการเนื้อหาเพิ่มขึ้นเนื่องจากการแข่งขันที่ทวีความรุนแรง (content on-
demand) โดยเฉพาะจะมีคนถึง 1/3 ที่อ่านได้ไม่เกิน 2 หน้าในช่องทางการนำเสนอของสื่อใหม่ หรือมีประมาณครึ่งหนึ่งของผู้
เข้ามาอ่าน (visitors) อ่านเนื้อหาประมาณครึ่งหน้า และมีจำนวนน้อยมากที่อ่านมากกว่านั้น เพื่อเป็นการเอาชนะให้คนอ่าน
เนื้อหาจำนวนมากขึ้น จึงจำเป็นต้องนำเสนอด้วยนวัตกรรมและความว่องไว องค์การสื่อนวัตกรรมได้เคลื่อนตัวจากสื่อที่มี
การตลาดแบบดั้งเดิมซึ่งต้องใช้แนวทางการศึกษาแบบองค์รวมในการรักษาความเติบโตของกลุ่มผู้ใช้สื่อดั้งเดิม
(<http://bit.ly/1APBoi9>, 2014) กล่าวคือ การที่สื่อดั้งเดิมอาศัยแบบจำลองที่สืบทอดกันมา (legacy model) ซึ่งเน้นการ
คำนึงเนื้อหาที่นำมาซึ่งรายได้ และอาศัยแบบจำลองใหม่ (new model) ควบคู่ไปด้วยในการประสานงาน (traffic) จากหนทาง
ไปสู่เป้าหมาย ด้วยการติดตามการนำเนื้อหาไปไว้ในช่องทางการนำเสนอแบบใหม่ให้ได้ดีเท่าที่ทำได้ ไม่ใช่เป็นเพียงการ
ประสานงานเพื่อความเติบโตเท่านั้นแต่ยังพัฒนาโอกาสทั้งหลายสำหรับการสร้างคุณค่าที่ยั่งยืนอีกด้วย สำหรับการบริหาร
จัดการในโมเดลที่สองเป็นแนวโน้มที่กำลังได้รับความนิยม

โดยสรุป การสังเกตและการใช้วิจารณ์ญาณหรือเหตุผลที่กล่าวมา มันเกิดขึ้นในองค์การที่ไม่หวั่นไหวกับช่องทางการ
นำเสนอของสื่อใหม่ไม่ว่าในการทดลอง ความล้มเหลว การเรียนรู้ และการเติบโต แม้จะสามารถวัดได้อย่างเป็นรูปธรรมภายใน
องค์การสื่อ หากมันปฏิเสธไม่ได้ว่า ผู้รับสารบางส่วนที่เป็นกลุ่มเป้าหมายยังต้องการช่องทางการนำเสนอแบบเก่า แม้มันจะต้อง
มีการปรับบรรยากาศที่ซบเซงกันจากสื่อใหม่ให้ยังคงมีความเคลื่อนไหวของโลกกายภาพไปพร้อมกับสื่อใหม่ อนาคตจึงอยู่ที่
ศักยภาพสำหรับทั้งผู้รับสารและองค์การสื่อแบบดั้งเดิมที่เลียนแบบสื่อใหม่แต่ยังคงไม่ได้ละทิ้งความเป็นสื่อดั้งเดิม สิ่งที่ต้องทำ
คือ การมีนวัตกรรมและยุทธศาสตร์ที่เป็นคำปรึกษาเฉพาะทางในการสนับสนุนการประดิษฐ์สินค้า การตัดสินใจ และการ
วางแผนกลยุทธ์สินค้า/เนื้อหา ที่สามารถเรียนรู้ในการหิบบิมัลกัลยทุทธ์ที่มีคุณค่าของสื่อใหม่ที่หวนนำกลับมาใช้กับสื่อดั้งเดิมได้

โมดูลที่ 3 การเอาเนื้อหาของสื่อดั้งเดิมเข้าไปอยู่ในสื่อใหม่

ในโมดูลนี้จะเป็นสื่อที่กำลังเปลี่ยนถ่ายโดยการนำเนื้อหาเก่าที่มีอยู่แล้วในคลื่นลูกที่สองไปเป็นการนำเสนอด้วยช่องทาง การนำเสนอของสื่อใหม่ ดังนั้น จึงเป็นการนำเนื้อหาจากสื่อดั้งเดิมไปไว้ในโครงข่ายเสมือนจริงเพื่อสนับสนุนสื่อดั้งเดิมให้ถ่ายโอนเนื้อหาไปยังสื่อใหม่เป็นบางส่วนหรือทั้งหมดโดยยังคงเนื้อหาของความเป็นสื่อดั้งเดิม (Cavis 2015) สื่อดั้งเดิมจึงจะโปรดได้หากสื่อดั้งเดิมให้ความสำคัญกับความสัมพันธ์ระหว่างสื่อใหม่ที่มีต่อผู้รับสารโดยอาศัยหลักนวัตกรรมการนำเสนอต่อเรื่องราวที่ร่วมสมัยไปในสื่อใหม่ดังเช่น การสลับสับเปลี่ยนเผยแพร่เรื่องอาหารและการครัวโดยเฉพาะการสาธิตแบบมีอันตรกิริยาของเหล่าพ่อครัวในช่องทางการนำเสนอของสื่อใหม่ที่ดูเสมือนจริง เพราะสังคมปัจจุบันผู้คนออกไปรับประทานอาหารนอกบ้านไม่พอรื้อประจำหรือมีข้อพิศเพื่อให้นำกลับมาลองทำอาหารภายในบ้านโดยอาศัยวิธีการทำครัวในโลกเสมือนจริง หรือการนำเสนอการท่องเที่ยวในการสร้างสรรค์ประสบการณ์ที่ดื่มด่ำกับอรรถิพลของท้องถิ่นด้วยการใช้เวลาว่างในการท่องเที่ยวตามแหล่งท่องเที่ยวของชุมชนต่าง ๆ อย่างเข้าถึงและดื่มด่ำในโลก 3 มิติที่เสมือนจริง หรือการแทนที่เหตุการณ์ของสื่อแบบดั้งเดิมไปสู่การพบปะของวงสนทนาอย่างเป็นโครงข่ายในโลกเสมือนจริง และการอาศัยบล็อกเกอร์ที่มีการนำเสนอในรูปแบบที่สวยงามจากงานกราฟิกส์เพื่อนำมาสนับสนุนงานเขียนของสื่อแบบดั้งเดิม

นอกจากนี้ยังมีความพยายามในการทำให้ยอดจำหน่ายของหนังสือพิมพ์มากขึ้นในขณะที่ผู้อ่านได้เข้าไปอ่านหนังสือพิมพ์ที่อยู่สื่อดิจิทัล อันเป็นสิ่งที่ท้าทายการเปลี่ยนแปลงการนำเสนอของสื่อโดยทำให้เกิดการณ์ข่าวเป็นที่สนใจด้วยการส่งเสริมนวัตกรรมเชิงกลยุทธ์จากสื่อใหม่ที่นำมาซึ่งความน่าสนใจต่อเนื้อหาที่มีความยืดหยุ่นมากขึ้นกว่าวิธีการนำเสนอในสื่อดั้งเดิม กล่าวคือ เนื้อหาจากสื่อดั้งเดิมที่มีเอกลักษณ์สามารถส่งสารไปยังผู้รับสารและโฆษณาได้ในรูปของสื่อผสม (multimedia) ในโลกสมองกล เช่น การรายงานข่าวและโฆษณาในหน้าหนังสือพิมพ์กระดาษต้องมีความใหม่สดเสมอสำหรับสื่อดั้งเดิม แต่ได้ลงข่าวและโฆษณาเสริมโดยการนำลงในรูปแบบพิเศษไว้ในสื่อออนไลน์ เนื่องจากสื่อสังคมและสื่อออนไลน์สามารถเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายได้นับล้านคนในรูปแบบที่ให้ความรู้สึกแปลกใหม่ จึงกลายเป็นว่าการมีหนังสือพิมพ์สำหรับผู้ใหญ่และสื่อสังคมสำหรับเยาวชน (<http://www.acculistusa.com/innovative-media-tactics-offer-ideas-for-growing-2017-circulation/>) อย่างไรก็ตาม การที่สื่อดั้งเดิมเกาะอาศัยไปกับสื่อใหม่อาจเป็นบางส่วนหรือทั้งหมดได้ต้องผ่านการเรียนรู้ในการนำเนื้อหาจากสื่อเก่าไปไว้ในสื่อใหม่ นักสื่อสารมวลชนในอนาคตอันใกล้จะต้องเรียนรู้ในหลักสูตรการศึกษาที่กลุ่มนวัตกรและผู้ประกอบการต้องเข้าไปมีส่วนร่วมในการผลักดันหลักสูตรการศึกษาด้วยความคิดใหม่ในการพัฒนาผลผลิตทั้งปวงของสื่อใหม่ (new media products) โดยต้องมีความเติบโตทางธุรกิจอย่างยั่งยืนด้วย การพัฒนาผลผลิตของสื่อใหม่ก็คือ การจัดการในเรื่องการนำเสนอเนื้อหาและกระจายมันไปยังผู้รับสารเพื่อให้รายได้ของสื่อดั้งเดิมสูงมากขึ้นจากการสนับสนุนของสื่อใหม่ สิ่งที่ผู้ประกอบการจำเป็นต้องใคร่ครวญได้แก่ การหา นวัตกรรมสื่อ (media innovators) การวางยุทธศาสตร์ในเรื่องเนื้อหา การพัฒนาผู้รับสาร และการจัดการกับสินค้าหรือผลผลิตของสื่อใหม่ (เช่น บทความ และรายการ) พร้อมไปกับการผลักดันหลักสูตรในสิ่งที่สื่อดั้งเดิมต้องเรียนรู้จากช่องทางการนำเสนอของสื่อใหม่

โมดูลที่ 4 การบริหารจัดการสื่อใหม่

เป็นแนวทางการบริหารจัดการด้วยเนื้อหาแบบใหม่ที่นำไปไว้ในช่องทางการนำเสนอสื่อใหม่โดยละทิ้งสื่อดั้งเดิม กล่าวคือ สื่อมีการปฏิรูปตัวเองจากการยกเลิกสื่อดั้งเดิมหันไปเปิดสื่อใหม่อย่างเต็มรูปแบบโดยแทบไม่ให้ความสนใจหรือปิดทำการของสื่อดั้งเดิมอย่างสิ้นเชิง จนกล่าวได้ว่า ในอนาคตอันใกล้สื่อใหม่โดยเฉพาะสื่อสังคมจะเป็นประเทศที่ใหญ่ที่สุดในโลก และโลกทั้งใบจะหันมาใช้สื่อใหม่อย่างเต็มที่ จากงานวิจัย (Guzman: 2016) พบว่า สื่อสังคมมีคนใช้มากกว่าสบู แม้แต่เฟซบุ๊ก ก็จะเป็นประเทศที่ใหญ่ที่สุดในโลก คนรุ่นสูงวัยจะเป็นกลุ่มคนที่ใช้ทวิตเตอร์มากที่สุด ภาพสามมิติจะเป็น info-graphics ที่ถูกใช้มากกว่ารูปแบบของเนื้อหาประเภทอื่นๆ และเมื่อถึงสิ้นปี 2018 จะสามารถควบคุมอุปกรณ์ต่างๆ โดยการบังคับผ่าน

โทรศัพท์เคลื่อนที่ การเปลี่ยนแปลงของสื่อสังคมหรือโลกสมองกลจะเป็นไปอย่างรุนแรงต่อการเปลี่ยนแปลงของโลก โดยการยอมรับว่า สื่อใหม่โดยเฉพาะสื่อสังคมกำลังเปลี่ยนโลก

โดยสรุป ประเด็นปัญหาที่สำคัญของสื่อใหม่ในยุคดิจิทัล ประกอบด้วย โครงข่ายจากประชาคม (community networks) การบริหารจัดการที่มีความโปร่งใสในอินเทอร์เน็ต (internet governance) อินเทอร์เน็ตที่เกิดขึ้นในสรรพสิ่ง (internet of things) และปทัสฐานที่มีความพร้อมใจสำหรับเส้นทางที่มั่นคงปลอดภัย (mutually agreed norms for routing security)

บรรณานุกรม

- วิรัตน์ แสงทอง. (2561, 24 มกราคม). สื่อกับสังคมไทย. *มติชนสุดสัปดาห์*.
- สุรพงษ์ ไสธนะเสถียร (2559). *การบริหารงานสื่อสารมวลชน*. กรุงเทพฯ: ห้างหุ้นส่วนจำกัดประสิทธิ์ภัณฑ์แอนด์พรีนติ้ง.
- สุรพงษ์ ไสธนะเสถียร. (2560). *ทฤษฎีการสื่อสาร*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์พระเป็ยทอง.
- Cavis, A. (2015). *4 Ideas for Innovative Media Relationship Building*. December 3, 2015.
- Chan, D. (2018, 20 April). Mass communication: 8 Things to know about it. *Digital Media*.
- Chartbeat Quarterly. (2014). *Quarterly*, 1(Fall). from <http://bit.ly/1APBoi9>.
- Chyi, Hsiang Iris, and Tennant, James Ian. (2017). Transnational Media Management: Western News Organizations' Web Operations in China. *International Journal on Media Management*, 19(4), 261-81.
- Doyle, G. (2010). From Television to Multi-Platform: Less from More or More for Less? *The International Journal of Research into New Media Technologies*, 16(4), 431-449. from <http://con.sagepub.com>.
- Guzman, A. (2016, April 7). 6 Ways Social Media is Changing The World. *World Economic Forum* Eva Pereira. 2016. "11 innovative media and information projects receive support from Knight Prototype Fund." *technology / Article*. February 23, 2016.
- Haataja, M., Hyvärinen, J. & Laajalahti, A. (2016). "Expert Views on Current and Future Use of Social Media among Crisis and Emergency Management Organizations: Incentives and Barriers. *Human Technology*, 22(2), 135-164.
- Harding, J. (n.d.) *Future of News*. Retrived May 9, 2018. from <http://www.bbc.co.uk/news/resources/idx-bbb9e158-4a1b-43c7-8b3b-9651938d4d6a>.
- Henderson, L.S. (2008). The Impact of project managers' communication competencies: Validation and Extension of a Research Model for Virtuality, Satisfaction, and Productivity on a Project teams. *Project Management Journal*, 39(2), 48-59.
- <https://www.mangozero.com/thai-print-in-2016/>
- https://www.matichon.co.th/economy/news_422188
- Innovative Media Tactics Offer Ideas for Growing 2017 Circulation*. (2017) from <http://www.acculistusa.com/innovative-media-tactics-offer-ideas-for-growing-2017-circulation/>
- King, L. (2007). Does Media Management Matter? Establishing the Scope, Rationale, and Future Research Agenda for the Discipline. *Journal of Media Business Studies*. 4(1), 21-39

- Libert, B., Beck, M. & Jerry, Wind (Yoram). (November 18, 2016). How Platforms Will Disrupt the Future of Media and Entertainment. *Innovation*.
- Mierzejewska, B.I. (2010). Media Management Theory and Practice. In Deuze, Mark (ed.): *Managing Media Work*. Thousand Oaks, California: Sage.
- Natalie, J.S. (2015, 8 September). Managing Change within News Organization. *American Press Institute*. Published
- Normahfuzah, A. (2017) The Decline of Conventional News Media and Challenges of Immersing in New Technology. *eSharp*, 25(1), 71-82 from https://www.gla.ac.uk/media /media_529633_en.pdf.
- Oliver, J.J. (2003). Media Management tools: UK Broadcast Media Executives' Perspective. *International Journal on Media Management*, 15(4), 245-57.
- The new media revolution. (2012). *SCENARIO*. from <http://cifs.dk/presentations/speakers/anders-bjerre/the-new-media-revolution/%20research.html>.
- Toffler, A. (1980). *The Third Wave*. New York: William Morrow and Company, Inc.
- VALKENBURG, P.M. & PETER, J. (2013). Communication Research Paradigms: Five Challenges for the Future of Media-Effects Research. *International Journal of Communication*, 7, 197–215

Received: 26-08-2019

Revised: 11-12-2019

Accepted: 16-01-2020

เพศวิถีศึกษา : ผลกระทบต่อสถาบันทางสังคม Sexuality Education: Impact on social institutions

จรีลักษณ์ รัตนาพันธ์¹

Jareeluk Ratanaphan

drjareeluk@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความนี้เป็นบทความที่กล่าวถึงเพศวิถีศึกษาที่เป็นการจัดการเรียนรู้เกี่ยวกับเรื่องเพศที่มีความสำคัญต่อผู้เรียน ผู้ปกครอง ครูและผู้เกี่ยวข้อง ตลอดจนชุมชนและสังคม การเรียนรู้เพศวิถีศึกษาจะช่วยให้เข้าใจเกี่ยวกับอัตลักษณ์ทางเพศ ความพึงพอใจทางเพศ พฤติกรรมทางเพศ พัฒนาการทางเพศในแต่ละช่วงวัย การมีสัมพันธภาพกับผู้อื่น การพัฒนาทักษะส่วนบุคคล สุขภาวะทางเพศ และมิติทางสังคมวัฒนธรรมที่ส่งผลกระทบต่อเรื่องเพศ ในแง่ของผลกระทบการเรียนการสอนเพศวิถีศึกษาต่อสถาบันทางสังคม เช่น ครอบครัว สถานศึกษา ชุมชน ครูและผู้เกี่ยวข้องควรศึกษาและตระหนักในบทบาทหน้าที่ที่ต้องจัดการเรียนรู้แก่ผู้เรียนให้เหมาะสม

คำสำคัญ: เพศวิถีศึกษา, ผลกระทบ, สังคม, อัตลักษณ์ทางเพศ, พฤติกรรมทางเพศ

¹ สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

School of Educational Studies, Sukhothai Thammathirat Open University

Abstract

This article discussing sexuality education, which means learning management about sex that is important to learners, parents, teachers, and those involved, as well as communities and societies. Learning about sexuality education will enhance the understanding about sexual identity, sexual satisfaction, sexual behavior, sexual development in each age, having a relationship with others, personal skill development, sexual health and the socio-cultural dimension that effects on sexuality education. There are many impacts of sexuality education on social institutions such as, families, educational institutions, communities and societies. Therefore, teachers should study and be aware of the role and duty to teach about sexuality appropriately to students.

Keywords: Sexuality education, Impact, Society, sexual identity, sexual behavior

บทนำ

สังคม หมายถึง คนจำนวนหนึ่งที่มีความสัมพันธ์ต่อกันตามระเบียบ กฎเกณฑ์ โดยมีวัตถุประสงค์สำคัญร่วมกัน (ราชบัณฑิตยสถาน, 2554) ผู้คนในสังคมเหล่านี้จะต้องมีความรู้สึกที่สอดคล้องกัน มีความสัมพันธ์ต่อกันอาจเป็นทางตรงหรือทางอ้อมอย่างใดอย่างหนึ่ง ตัวอย่างเช่น สังคมไทยประกอบด้วยผู้คนจำนวนมากซึ่งมีความเกี่ยวข้องกัน และแม้จะอยู่ในเมืองบ้าง ชนบทบ้าง หรือมีการนับถือศาสนาที่ต่างกัน แต่บุคคลเหล่านี้ก็จัดว่าเป็นส่วนหนึ่งของสังคมไทย ทุกคนเข้าใจว่าจะต้องปฏิบัติเช่นไรจึงจะอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข การอยู่ร่วมกันของบุคคลในสังคมไม่ว่าจะเป็นกลุ่มเล็กๆ เพียงสองคน หรือกลุ่มใหญ่ที่มีสมาชิกมากมาย ล้วนต้องอาศัยความเข้าใจซึ่งกันและกัน (ณรงค์ เสงี่ยมประชา, 2538, น.24) เพศวิถีของสมาชิกในสังคม เป็นอีกเรื่องหนึ่งซึ่งส่งผลกระทบต่ออยู่ร่วมกันของสมาชิกในสังคม ทุกคนควรตระหนักถึงความสำคัญและทำความเข้าใจเกี่ยวกับเรื่องเพศวิถีศึกษาเพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจตนเองและเพื่อนร่วมสังคมเดียวกัน ซึ่งจะส่งผลให้สมาชิกในสังคมสามารถอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข

ความหมายของ “เพศวิถีศึกษา”

เมื่อกล่าวถึงเพศวิถีศึกษา หลายคนคงคิดถึงคำว่า เพศวิถี แล้วคงมีคำถามขึ้นว่าสองคำนี้ต่างกันอย่างไร เพื่อให้เกิดความเข้าใจที่ตรงกันเกี่ยวกับความหมายของ “เพศวิถี” และ “เพศวิถีศึกษา” ผู้เขียนขอเสนอความหมายของ คำทั้งสองไว้พอสังเขปตามลำดับดังนี้

“เพศวิถี” หมายถึง

สิ่งที่แสดงออกถึงภาพรวมของบุคคล ในลักษณะที่บ่งบอกว่า เราเป็นใคร มีความเชื่ออย่างไร รู้สึกอย่างไร และตอบสนองต่อสิ่งต่างๆ ในด้านการพูด กริยาท่าทาง การแต่งกาย การแสดงออกถึงความรู้สึก รวมทั้งลักษณะความสัมพันธ์อย่างลึกซึ้งกับบุคคลต่างๆ อาจกล่าวโดยสรุปได้ว่า เป็นอัตลักษณ์ทางเพศ ความพึงพอใจทางเพศ และพฤติกรรมทางเพศของแต่ละบุคคล (Chaoudhuri, Santiago-Rivera and Garrett. 2012. p. 209)

วิถีชีวิตทางเพศที่ถูกหล่อหลอม สร้างจากค่านิยม บรรทัดฐาน และระบบวิถีคิด วิธีปฏิบัติเกี่ยวกับความปรารถนาและแสดงออกทางเพศ ความคิดเกี่ยวกับคูรัก คู่ชีวิตในอุดมคติ และกามกิจ ที่เป็นระบบความคิด และพฤติกรรมที่มีความหมายทางสังคม สัมพันธ์กับมิติทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมที่กำหนดและสร้างความหมายให้แก่เรื่องเพศในหลากหลายแง่มุม (กฤตยา อาชวนิจกุล, 2554, น.44)

ระบบความคิด ความเชื่อเรื่องเพศเป็นกระบวนการทางสังคมและวัฒนธรรมที่กำหนด จัดการ กำกับ ควบคุมการ แสดงออกเกี่ยวกับบรรณนิยามทางเพศ ความปรารถนา ความพึงพอใจในเรื่องเพศ การแสดงท่าทีที่เกี่ยวกับเรื่องเพศ การแต่งกาย เป้าหมายในความสนใจทางเพศ และการสร้างจินตนาการเกี่ยวกับเรื่องเพศ การออกกฎเกณฑ์ ระเบียบกฎหมายต่างๆ ที่กำกับดูแลเรื่องเพศของคนในสังคม สังคมจะสร้างบรรทัดฐานชุดหนึ่งที่ยอมรับหรือให้ความชอบธรรมกับเพศวิถีที่กำหนดขึ้นเท่านั้น (วิลาสินี พิพิธกุล และ กิตติ กันภัย, 2546, น. 16-17)

จากความหมายข้างต้นทำให้พอสรุปได้ว่า เพศวิถี หมายถึง ระบบความคิดเกี่ยวกับความเชื่อที่มีความสัมพันธ์กับ พฤติกรรมทางเพศของบุคคลผ่านบทบาททางสังคมของบุคคล บรรทัดฐาน และทัศนคติ จากการขัดเกลาทางสังคมของสถาบัน ต่างๆ

สำหรับความหมายของ “เพศวิถีศึกษา” (Sexuality Education) มีหน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้ความหมายไว้คล้ายคลึงกัน จึงจะเสนอไว้พอสังเขป ดังนี้

เพศวิถีศึกษา หมายถึง

การเรียนการสอนเกี่ยวกับเรื่องเพศและสัมพันธ์ภาพที่เหมาะสมกับวัยและบริบททางวัฒนธรรม ด้วยการให้ข้อมูลที่ถูกต้องชัดเจนในเชิงวิทยาศาสตร์โดยปราศจากการตัดสินเชิงคุณค่า (องค์การการศึกษา วิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (UNESCO), 2552, น.2)

กลวิธีการเรียนการสอนเพศวิถีศึกษาที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของสิทธิและให้ความสำคัญกับ เพศภาวะ ไม่ว่าจะอยู่ในหรือ นอกโรงเรียน เพศวิถีศึกษาเป็นหลักสูตรการศึกษาที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อให้เด็กและเยาวชนสามารถใช้ความรู้ ทักษะ ทัศนคติ และค่านิยมเพื่อพัฒนามุมมองเชิงบวกด้านเพศวิถี พร้อมกับพัฒนาการด้านอารมณ์และสังคมของตนเอง ทั้งนี้ โดยนำวิสัยทัศน์แบบองค์รวมของเพศวิถี และพฤติกรรมทางเพศมาใช้ ซึ่งครอบคลุมมากกว่าการมุ่งเน้นการป้องกัน การตั้งครุฑและโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ (กองทุนประชากรแห่งสหประชาชาติ (UNFPA), 2558, น.8)

กระบวนการเรียนรู้เกี่ยวกับเพศที่ครอบคลุมพัฒนาการทางร่างกาย จิตใจ การทำงานของสรีระ และการดูแลสุขภาพอนามัย ทัศนคติ ค่านิยม สัมพันธภาพ พฤติกรรมทางเพศมิติทางสังคมและวัฒนธรรมที่มีผลต่อวิถีชีวิตทางเพศ เป็นกระบวนการพัฒนาทั้งด้านความรู้ ความคิด ทัศนคติ อารมณ์ และทักษะที่จำเป็นสำหรับบุคคล ที่ช่วยให้สามารถเลือกดำเนินชีวิตทางเพศอย่างมีความสุขและปลอดภัย สามารถพัฒนาและดำรงความสัมพันธ์กับผู้อื่นได้อย่างมีความรับผิดชอบและสมดุล (ศูนย์เฉพาะกิจคุ้มครองและช่วยเหลือเด็กนักเรียน กระทรวงศึกษาธิการ, 2558, น. 2)

นอกจากนี้ยังมีการอธิบายความหมายไว้ในพระราชบัญญัติการป้องกันและแก้ไขปัญหาการตั้งครรภ์ในวัยรุ่น พ.ศ. 2559 (ราชกิจจานุเบกษา 31 มีนาคม 2559) อธิบายว่า เพศวิถีศึกษา เป็นกระบวนการเรียนรู้ในเรื่องเพศที่ครอบคลุมถึงพัฒนาการในแต่ละช่วงวัย การมีสัมพันธภาพกับผู้อื่น การพัฒนาทักษะส่วนบุคคล พฤติกรรมทางเพศ สุขภาวะทางเพศและมิติทางสังคมและวัฒนธรรมที่ส่งผลกระทบต่อเรื่องเพศ รวมทั้งสิทธิการรับรู้ข้อมูลข่าวสารและความรู้เกี่ยวกับอนามัยการเจริญพันธุ์ที่ให้ความสำคัญกับความหลากหลายและความเสมอภาคทางเพศ

จากความหมายที่นำเสนอมาแล้วสรุปความหมายของ เพศวิถีศึกษา ได้ว่าหมายถึง การจัดการเรียนการสอนเกี่ยวกับเรื่องเพศ ทั้งในส่วนของอัตลักษณ์ทางเพศ ความพึงพอใจทางเพศ พฤติกรรมทางเพศ พัฒนาการทางเพศในแต่ละช่วงวัย การมีสัมพันธภาพกับผู้อื่น การพัฒนาทักษะส่วนบุคคล สุขภาวะทางเพศ และมิติทางสังคมวัฒนธรรมที่ส่งผลกระทบต่อเรื่องเพศ เพื่อให้สามารถเลือกดำเนินชีวิตทางเพศอย่างมีความสุขและปลอดภัย

ความสำคัญของเพศวิติศึกษา

การจัดการเรียนรู้เรื่อง เพศวิติศึกษามีความสำคัญทั้งต่อผู้เรียน ผู้ปกครอง ครูและผู้เกี่ยวข้อง ตลอดจนชุมชนและสังคม ดังนี้

ความสำคัญของเพศวิติศึกษาที่มีต่อผู้เรียน การจัดการเรียนรู้เพศวิติศึกษา มีความสำคัญโดยตรงกับผู้เรียน ดังนี้

1. ทำให้ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเรื่องเพศ ทั้งในส่วนของอัตลักษณ์ทางเพศ ความพึงพอใจทางเพศ พฤติกรรมทางเพศ พัฒนาการทางเพศในแต่ละช่วงวัย การมีสัมพันธ์ภาพกับผู้อื่น การพัฒนาทักษะส่วนบุคคล สุขภาวะทางเพศ และมิติทางสังคมวัฒนธรรมที่ส่งผลกระทบต่อเรื่องเพศ

2. ผู้เรียนได้รู้จักตนเองมากขึ้น เนื่องจากมีโอกาสได้ศึกษา การได้สำรวจ วิเคราะห์ ในระหว่างเรียนจะทำให้เกิดความเข้าใจตนเอง การบ่มเพาะค่านิยมและทัศนคติด้านบวกต่อเรื่องสุขภาวะทางเพศอนามัยเจริญการพันธ์ จะพัฒนาไปสู่การเคารพตนเอง เคารพสิทธิมนุษยชนและความเท่าเทียมทางเพศ

3. เพศวิติศึกษาช่วยให้เยาวชนสามารถควบคุมพฤติกรรมของตน ในทางกลับกันช่วยให้ผู้เรียนรู้จักปฏิบัติต่อผู้อื่นด้วยความเคารพ ยอมรับ อุดหนุน และเอาใจใส่ โดยไม่เลือกเพศชาติพันธุ์ เชื้อชาติ หรือวิถีทางเพศ ทำให้มีแนวทางในการเลือกดำเนินชีวิตทางเพศอย่างเหมาะสม เป็นสุข และปลอดภัย

4. ผู้เรียนเกิดความตระหนักถึงจำเป็นในการเข้าใจตนเองและผู้อื่น เกี่ยวกับเรื่องเพศศึกษา

5. ทำให้ผู้เรียนมีทักษะชีวิต ที่ส่งเสริมให้เกิดการคิดเชิงวิพากษ์ การสื่อสาร การเจรจาต่อรอง การตัดสินใจ การกล้าแสดงออก ก่อให้เกิดผลดีต่อผู้เรียนทำให้มีแนวทางในการปฏิบัติเพื่อให้สามารถอยู่ร่วมกับเพื่อนนักเรียนที่มีสถานะทางเพศเดียวกัน ตลอดจนการอยู่ร่วมกับบุคคลในครอบครัว บุคคลในสังคมที่มีเพศเดียวกันและต่างเพศกันได้อย่างเหมาะสม

ความสำคัญของเพศวิติศึกษาที่มีต่อผู้ปกครอง ความรู้เรื่องเพศวิติศึกษา มีความสำคัญต่อผู้ปกครอง ดังนี้

1. ทำให้เกิดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับอัตลักษณ์ทางเพศ พฤติกรรมทางเพศ พัฒนาการทางเพศของบุตรหลาน หรือบุคคลที่อยู่ในความดูแล

2. มีแนวทางในการปฏิบัติเกี่ยวกับเรื่องเพศวิติ การแสดงออก การวางตัว พฤติกรรมตาม บทบาท และสถานะที่เหมาะสมกับบุตรหลาน และบุคคลในครอบครัว

3. ก่อให้เกิดเข้าใจและความสัมพันธ์อันดีระหว่างผู้ปกครอง กับบุตรหลาน และบุคคลในครอบครัว ซึ่งจะส่งผลต่อการอยู่ร่วมกันในครอบครัวอย่างมีความสุข

ความสำคัญของเพศวิติศึกษาที่มีต่อครูและผู้เกี่ยวข้องกับผู้เรียน การจัดการเรียนการสอนเพศวิติศึกษา มีความสำคัญต่อครูและผู้เกี่ยวข้องกับผู้เรียน ดังนี้

1. ทำให้ครูมีความรู้ความเข้าใจผู้เรียนได้ดียิ่งขึ้น มีทัศนคติที่ดีต่อนักเรียนที่มีอัตลักษณ์ทางเพศที่แตกต่างกัน นำไปสู่การมีบรรยากาศการเรียนการสอน และการทำงานร่วมกันอย่างมีความสุข

2. ครูผู้สอน และผู้เกี่ยวข้องมีข้อมูลความรู้พื้นฐานที่ใช้ในการพิจารณากำหนดกิจกรรมการเรียนการสอน เพื่อให้สอดคล้องกับอัตลักษณ์และพัฒนาการทางเพศของนักเรียนที่อยู่ในความดูแล

3. ทำให้ครูเกิดความตระหนักถึงความสำคัญของการจัดการเรียนรู้เพื่อให้เกิดความเคารพในสิทธิมนุษยชน และยอมรับในความแตกต่างของผู้อื่นมากยิ่งขึ้น

3. ครูผู้ทำหน้าที่แนะนำมีความรู้ความเข้าใจ สามารถให้คำปรึกษา แนะนำ ตลอดจนหาทางช่วยเหลือหรือแก้ปัญหาแก่ผู้เรียนที่มีเพศวิติที่แตกต่างกันได้อย่างเหมาะสม

ความสำคัญของเพศวิติศึกษาที่มีต่อชุมชนและสังคม

1. การจัดการเรียนรู้เพศวิติศึกษา ช่วยส่งเสริมให้คนในชุมชนและสังคมเกิดความเข้าใจเกี่ยวกับพฤติกรรมทางเพศของสมาชิกในชุมชนและสังคมที่มีความแตกต่างกัน

2. ก่อให้เกิดการยอมรับ และเคารพในสิทธิส่วนบุคคล ของสมาชิกในสังคมที่มีอัตลักษณ์ทางเพศและเพศวิถีที่แตกต่างกัน

3. ช่วยส่งเสริมให้คนในชุมชนและสังคมซึ่งมีเพศวิถีที่หลากหลายสามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุข

จากความสำเร็จของการเรียนรู้เรื่องเพศวิถีศึกษาที่มีต่อผู้เรียน ผู้ปกครอง ครู ชุมชนและสังคม ดังกล่าวมาแล้วข้างต้น แสดงให้เห็นว่าการเรียนรู้เรื่องเพศวิถีศึกษาเป็นสิ่งที่ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องควรตระหนักถึงและให้ความร่วมมือกันในการจัดการเรียนรู้อย่างถูกต้องเหมาะสมเพราะมีความสำคัญทั้งต่อผู้เรียน ผู้ปกครอง ครู ชุมชนและสังคม ทั้งนี้เพื่อให้ผู้ที่มีเพศวิถีต่างๆ สามารถดำเนินชีวิตอยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างมีความสุข

ผลกระทบเรื่องเพศวิถีที่มีต่อสถาบันทางสังคม

เพศวิถีของบุคคลในสังคมจะส่งผลต่อสถาบันทางสังคมตั้งแต่หน่วยของสังคมที่เล็กที่สุด คือ ครอบครัวไปจนถึงสถาบันที่มีขนาดใหญ่ขึ้น ได้แก่ สถานศึกษา ชุมชนและท้องถิ่น ดังนี้

ผลกระทบเรื่องเพศวิถีที่มีต่อครอบครัว

ครอบครัวเป็นสถาบันแรกของมนุษย์ เป็นหน่วยสังคมที่เล็กที่สุดที่มีบทบาทสำคัญยิ่งต่อการพัฒนาตั้งแต่วัยเด็กและวัยรุ่น เพราะครอบครัวมีหน้าที่อบรมเลี้ยงดูบุตร ให้ความรักความอบอุ่นแก่ครอบครัว จากการเปลี่ยนแปลงของสภาพเศรษฐกิจและสังคมในปัจจุบันเป็นปัจจัยภายนอกที่มีผลให้บทบาทของพ่อแม่และสมาชิกในครอบครัวเปลี่ยนไป ความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในครอบครัวอาจเปลี่ยนแปลงไปเนื่องจากมีเวลาให้กันน้อยลง ในขณะที่เพศวิถีของสมาชิกในครอบครัวเป็นอีกปัจจัยภายในปัจจัยหนึ่งที่มีผลกระทบต่อครอบครัว ผลกระทบสำคัญของเพศวิถีที่มีต่อครอบครัว ได้แก่

1. ผลกระทบด้านองค์ประกอบของสมาชิกในครอบครัว ครอบครัวเป็นสังคมขนาดเล็กที่สุด ที่สมาชิกมีความสัมพันธ์กันอย่างลึกซึ้ง โดยทั่วไปจะประกอบด้วย สมาชิกตั้งแต่ 2 คนขึ้นไปเป็นเพศชาย 1 คน และเพศหญิง 1 คน ซึ่งอยู่ในสถานะคนรัก หรือสามี ภรรยา แต่ปัจจุบันปรากฏว่า มีสมาชิกขอบครอบครัวที่เป็นผู้มีเพศกำเนิดเดียวกันแต่อยู่ร่วมเป็นครอบครัวเดียวกัน เนื่องจากมีสมาชิกในครอบครัวที่มีเพศวิถีที่ไม่สอดคล้องกับเพศกำเนิด ซึ่งทำให้ในครอบครัวอาจประกอบด้วย ชาย 2 คน หรือหญิง 2 คน ใช้ชีวิตอยู่ร่วมกันเป็นครอบครัวเดียวกัน เป็นครอบครัวที่ไม่มีบุตร หรือหากมีก็อยู่ในฐานะบุตรที่อยู่ในความอุปการะหรือบุญธรรมเท่านั้น

2. ผลกระทบด้านบทบาทหน้าที่และการแสดงออกของสมาชิกในครอบครัว โดยทั่วไปสมาชิกในครอบครัวจะแสดงพฤติกรรมตามบทบาทหน้าที่ที่สอดคล้องกับเพศวิถีของตนเอง เช่น ผู้หญิงจะทำหน้าที่เกี่ยวกับการเตรียมอาหาร การทำความสะอาดบ้านเรือนและเสื้อผ้าเครื่องนุ่งห่ม ส่วนผู้ชายก็จะมีบทบาทเป็นหัวหน้าครอบครัวและประกอบอาชีพเลี้ยงดูสมาชิกในครอบครัว แต่หากสมาชิกในครอบครัวมีผู้ที่มีเพศวิถีต่างไปจากเพศกำเนิดจะสวมบทบาทหน้าที่ ตลอดจนแสดงพฤติกรรมไปตามเพศวิถีที่ตนเลือก

3. ผลกระทบด้านความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในครอบครัว ในครอบครัวที่มีเพศวิถีปกติสิ่งที่ยึดเหนี่ยวความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในครอบครัว มีทั้งที่เป็นสายสัมพันธ์ทางจิตใจคือความรักที่มีต่อกัน และสายสัมพันธ์ทางสายโลหิต เป็นความผูกพันระหว่างพ่อ แม่ และบุตร แต่ในครอบครัวที่มีเพศวิถีแบบอื่นๆ สิ่งสิ่งที่ยึดเหนี่ยวความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในครอบครัวจะมีเพียงความรักความเข้าใจ ความเห็นอกเห็นใจกัน เท่านั้น หากเกิดความขัดแย้งในความคิดเห็นหรือเกิดความไม่พอใจกัน การอยู่ร่วมกันเป็นครอบครัวก็จะถูกยกเลิกไปได้โดยง่าย

4. การตอบสนองทางอารมณ์ระหว่างบุคคลในครอบครัว เป็นความสามารถที่จะสนองทางอารมณ์ต่อกันอย่างเหมาะสมทั้งด้านคุณภาพและปริมาณ สมาชิกที่มีเพศวิถีแต่ละแบบจะมีการแสดงออกเพื่อสนองตอบทางอารมณ์ระหว่างบุคคลในครอบครัวที่แตกต่างกัน เช่น การแสดงความรักระหว่างเด็กหญิงที่มีเพศวิถีเป็นชาย หรือที่เรียกว่า ทอม และเด็กชายที่มีเพศวิถีเป็นหญิงหรือที่ถูกเรียกว่าตุ๊ด/กระเทย จะแสดงความรักกับพ่อ แม่ และพี่น้องไปตามบุคลิกภาพทางเพศที่ตนเลือก กล่าวคือ

สมาชิกครอบครัวที่ทอมจะไม่ชอบให้ใครแสดงความรักด้วยการกอดหรือหอมแก้ม ในขณะที่ตุ๊ดหรือกระเทยจะชอบให้พ่อแม่กอดและหอมแก้ม เป็นต้น

ผลกระทบเรื่องเพศวิถีที่มีต่อครู และผู้เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา

สถานศึกษาเป็นแหล่งเรียนรู้ของเด็ก เยาวชน และผู้สนใจใฝ่เรียนรู้ ซึ่งมีหน้าที่หลักในการจัดการเรียนรู้แก่ผู้เรียน ความรู้เรื่องเพศวิถีเป็นความรู้ที่จำเป็นสำหรับผู้เรียนทุกระดับ จึงกล่าวได้ว่าเพศวิถีมีความสำคัญ ผลกระทบของเพศวิถีที่มีต่อครูและผู้เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการด้านการศึกษาในด้านต่างๆ ของสถานศึกษา ได้แก่

1. ผลกระทบด้านการจัดหลักสูตรและกิจกรรมการเรียนรู้ ความรู้เรื่องเพศศึกษาเป็นความรู้ที่โรงเรียนจะต้องจัดหลักสูตรและกิจกรรมการเรียนรู้ให้ผู้เรียน ในสังคมไทยปัจจุบัน ปรากฏให้เห็นว่ามีผู้เรียนที่มีความเป็ยงเบนทางเพศอยู่ในสถานศึกษาทุกระดับทั้งในระดับประถม มัธยมศึกษา และอุดมศึกษา สถานศึกษาจำเป็นต้องปรับเปลี่ยนหลักสูตรให้ผู้เรียนได้เรียนรู้และเข้าใจถึงสภาพจิตใจและพฤติกรรมของบุคคลที่มีความเป็ยงเบนทางเพศ โดยจัดให้มีการเรียนการสอนเรื่องเพศวิถีศึกษาในสถานศึกษา โดยพิจารณาจัดการเรียนการสอนให้เหมาะสม นอกจากการจัดหลักสูตรให้ผู้เรียนได้เรียนรู้เกี่ยวกับเพศวิถีศึกษาแล้ว ผลกระทบด้านการจัดการเรียนการสอนในสถานศึกษาอีกประการหนึ่งคือ เกี่ยวกับสาระของหลักสูตรที่จัดขึ้นต้องจัดให้สอดคล้องกับความสนใจและบริบทของผู้เรียน ตัวอย่างเช่น การจัดหลักสูตรและการเรียนรู้แก่ผู้เรียนเป็นหญิงล้วน ผู้เรียนที่เป็นชายล้วน หรือคณะเพศ ย่อมต้องมีการจัดหลักสูตรและกิจกรรมการเรียนรู้ที่แตกต่างกัน

2. ผลกระทบด้านการดำเนินงานด้านบุคลากร ผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องดำเนินการเพื่อให้ครูและผู้เกี่ยวข้องมีความรู้ ความเข้าใจในเรื่องเพศวิถี ซึ่งจะส่งผลให้ครูและผู้เกี่ยวข้องเหล่านั้นสามารถปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ มีการแสดงออกต่อนักเรียนหรือผู้มาติดต่อที่มีเพศวิถีต่างๆ ได้อย่างถูกต้องเหมาะสมตามกาลเทศะ ได้ เช่น การปฏิบัติต่อผู้ปกครองที่เป็นกระเทย หรือทอมควรมีปฏิสัมพันธ์ด้วยในลักษณะใด เป็นต้น นอกจากนี้สถานศึกษาในฐานะผู้นำชุมชน อาจแสดงออกถึงการไม่กีดกันทางเพศโดยการมอบหมายงานตามความสามารถของบุคคลเป็นสำคัญ เช่น การจ้างผู้ชายที่มีเพศวิถีเป็นหญิงทำหน้าที่เป็นแม่ครัว เป็นครูนาฏศิลป์ หรือการจ้างครูผู้หญิงที่มีเพศวิถีเป็นชายสอนงานไม้ งานช่าง เป็นต้น

3. ผลกระทบด้านบุคลิกภาพ การแสดงออก และการปฏิสัมพันธ์กับนักเรียน ครูและบุคลากรควรทราบว่า เพศวิถีเป็นเรื่องของสิทธิส่วนบุคคล ในสถานศึกษาที่มีผู้เรียนหรือเพื่อนครูที่เพศวิถีอื่นๆ ที่แตกต่างจากเพื่อน ควรมีการให้คำแนะนำแก่ครูและบุคลากรถึงเรื่องบุคลิกภาพที่เหมาะสม การปฏิบัติตน การแสดงออกทั้งทางกาย วาจา ใจ เพื่อให้นักเรียน ครู และบุคลากรของโรงเรียนเกิดการยอมรับ ตลอดจนแสดงพฤติกรรมต่อผู้ที่มีเพศวิถีต่างๆ ได้อย่างเหมาะสม และสามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุข

4. การดำเนินงานในฐานะผู้นำทางความคิดแก่ชุมชน ควรดำเนินการให้สมาชิกในชุมชนมีความรู้ ความเข้าใจ ตระหนักถึงสิทธิส่วนบุคคลในเรื่องเพศวิถี ซึ่งอาจทำได้โดยการทำป้ายประชาสัมพันธ์กฎหมายหรือพระราชบัญญัติเกี่ยวกับเพศวิถี การปฏิบัติตนที่ถูกต้องเกี่ยวกับค่านิยม ทศนคติและทักษะ วัฒนธรรม สังคม และสิทธิมนุษยชน พัฒนาการของมนุษย์ พฤติกรรมทางเพศ สุขภาพทางเพศ และอนามัยการเจริญพันธุ์ เพื่อให้ประชาชนศึกษาหาความรู้ และรู้เท่าทันความเป็นไปของสังคมระดับชาติและนานาชาติ

ผลกระทบเรื่องเพศวิถีที่มีต่อชุมชนและท้องถิ่น

เพศวิถีของบุคคลจะส่งผลกระทบต่อชุมชน ท้องถิ่น และสังคม ในด้านต่างๆ ดังนี้

1. ผลกระทบต่อการดำเนินชีวิตในสังคม โดยภาพรวมแล้ว เราจะพบว่าสถานภาพทางสังคมของผู้หญิงกับผู้ชายจะแตกต่างกัน จากการศึกษาด้านประวัติศาสตร์พบว่า สังคมไทยของเราได้รับอิทธิพลทางวัฒนธรรมจากประเทศอินเดีย โดยผ่านคำสอนทางศาสนา คือ ศาสนาพุทธ ศาสนาพราหมณ์ และอิทธิพลจากจีน ในวัฒนธรรมของอินเดียและจีนผู้หญิงมีสถานภาพต่ำ

กว่าผู้ชายมาก ในสังคมไทยค่านิยมของชายไทยที่มีต่อหญิงนั้นดีกว่าจีนและอินเดีย แม้ว่าในช่วงของประวัติศาสตร์สังคมไทยจะยึดถือมาว่า ผู้ชายเป็นผู้นำของครอบครัวมี บทบาทในการบริหารและกิจกรรมสาธารณะอื่นๆ มากกว่าผู้หญิง (สุรัสวดี หนุ่นพยนต์ และ ธานีป บุญยเกตุ, 2543, น. 52) ในสังคมไทยเอง มีการเลือกใช้คำเพื่อหลีกเลี่ยงการเหยียดเพศ เช่น “คนข้ามเพศ”, “คนรักเพศเดียวกัน” “กลุ่มหลากหลายทางเพศ” หรือแม้แต่ “เพศทางเลือก” ที่ดูจะเป็นไปในเชิงบวกว่ามีเพศมากมายให้เลือกเป็น ทั้งที่ก็ถูกใช้เฉพาะเพศอะไรก็ตามที่ไม่ใช่ชายกับหญิง สะท้อนว่านั่นก็ยังคงอยู่บนพื้นฐานของการมีเพศหลักๆ คือ ชายและหญิงเท่านั้น

2. ผลกระทบต่อชนบทรรมนิยม ประเพณี ที่เป็นสิ่งที่สมาชิกในชุมชนหรือสังคมนิยมประพฤติปฏิบัติต่อเนื่องสืบกันมาเป็นเวลานาน จนยึดถือกันจริงจังว่าต้องปฏิบัติเช่นนั้น จึงจะเกิดความสุขความเจริญ ส่วนคำว่า ประเพณี หมายถึง กิจกรรมทางสังคมที่สมาชิกในชุมชนหรือสังคมถือปฏิบัติสืบต่อกันมา เป็นเวลานาน หากค่านิยมของสมาชิกซึ่งในที่นี่หมายความว่าถึง “เพศวิถี” ของสมาชิกในชุมชนเปลี่ยนไป ก็ย่อมทำให้พฤติกรรมของสมาชิกในชุมชนหรือสังคมเปลี่ยนแปลงไปด้วยเช่นกัน

3. ผลกระทบด้านกฎหมาย ปัจจุบันหลายประเทศทั่วโลกมีการยอมรับกลุ่มเพศทางเลือกมากขึ้น มีการยอมให้ผู้ที่ไม่ผ่านผ่าตัดแปลงเพศแล้วมีสิทธิเท่าเทียมกับผู้ที่มีเพศนั้นโดยกำเนิด และยังยอมรับกันโดยทั่วไปว่า หากมีกฎหมายรับรองเพศจะทำให้ทุกคนดำเนินชีวิตตามที่ตนต้องการได้ง่ายขึ้น ปัจจุบันมีประเทศที่เปิดให้จดทะเบียนสมรสระหว่างเพศเดียวกันหลายประเทศ ได้แก่ ประเทศเนเธอร์แลนด์ เบลเยียม แคนาดา แอฟริกาใต้ นอร์เวย์ โปรตุเกส ไชล์แลนด์ อาร์เจนตินา เดนมาร์ก บราซิล ฝรั่งเศส นิวซีแลนด์ ฟินแลนด์ เยอรมัน ออสเตรเลีย ออสเตรีย ใต้หวัน และเอกวาดอร์ เป็นต้น

บทสรุป

จะเห็นได้ว่า เพศวิถีศึกษาเป็นเรื่องใกล้ตัวที่มีความสำคัญและส่งผลกระทบต่อบุคคล ครอบครัว ชุมชนและท้องถิ่น การให้ความสำคัญกับเรื่องเพศวิถีศึกษาให้มากขึ้นจึงเป็นสิ่งจำเป็น ทั้งนี้เพื่อให้บุคคลในสังคม ได้แก่ กลุ่มเด็กและเยาวชนที่อยู่ในสถานะผู้เรียน กลุ่มพ่อแม่ผู้ปกครองบุคคลในครอบครัว ตลอดจนสมาชิกในท้องถิ่นชุมชน และสังคมตระหนักถึงความสำคัญและหาแนวทางปฏิบัติเพื่อให้สมาชิกที่มีเพศวิถีต่างๆ กันสามารถอยู่ร่วมในสังคมร่วมกันได้อย่างมีความสุข

บรรณานุกรม

- กฤตยา อาชวนิจกุล. (2554). *เพศวิถีศึกษากับเพศวิถีปฏิบัติในสังคมไทย*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์เดือนตุลา
- กองทุนประชากรแห่งสหประชาชาติ สำนักงานประจำประเทศไทย (UNFPA) (2558). *แนวทางการดำเนินงานเพศวิถีศึกษา โดยกองทุนประชากรแห่งสหประชาชาติ: การให้ความสำคัญแก่สิทธิมนุษยชนและเพศภาวะ*. กรุงเทพฯ.
- ณรงค์ เส็งประชา. (2538). *มนุษย์กับสังคม*. มนุษย์กับสังคม. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์.
- พระราชบัญญัติการป้องกันและแก้ไขการตั้งครรภ์ในวัยรุ่น พ.ศ.2559. (2559, 31 มีนาคม) ราชกิจจานุเบกษาเล่ม 133 ตอนที่ 30ก. หน้า 1
- ปริศรา แซ่ก้วย (2547). *เพศวิถี: วันวาน วันนี้ และวันพรุ่งที่จะไม่เหมือนเดิม*. กรุงเทพฯ: ศูนย์สตรีศึกษา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- วิลาสินี พิพิธกุล. (2547). วาทกรรมเรื่องเพศในหนังสือพิมพ์. ใน *การประชุมเรื่องคณะผู้เชี่ยวชาญและคณะทำงานเพื่อบัญญัติศัพท์การนำเสนอข่าวผู้หญิงในสื่อมวลชน*. กรุงเทพฯ: สมาคมนักข่าวหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทย.
- วิลาสินี พิพิธกุล และกิตติ กันภัย. (2546). *เพศและการสื่อสารในสังคมไทย* (รายงานผลการวิจัย). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- ศูนย์เฉพาะกิจคุ้มครองและช่วยเหลือเด็กนักเรียน. (2558). *การพัฒนาเพศศึกษาในระบบการศึกษาระดับขั้นพื้นฐาน*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ.
- ศูนย์เฉพาะกิจคุ้มครองและช่วยเหลือเด็กนักเรียน. (2558). *แนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพศศึกษา*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ.
- สำนักงานราชบัณฑิตยสภา. (2554). *พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2554*. สืบค้นเมื่อ 4 กุมภาพันธ์ 2562 จาก <http://www.royin.go.th/dictionary/index.php>
- สุรัสวดี หุ่นพยนต์ และ ชนาธิป บุญยเกตุ. (2543). *สตรีกับบทบาทในการเข้าร่วมองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.): บริบททางสังคม วัฒนธรรม และการเมือง*. (รายงานผลการวิจัย). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- องค์การการศึกษา วิทยาศาสตร์ และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (UNESCO). (2552). *แนวทางเชิงวิชาการสากลของเพศวิถีศึกษา เล่มที่ 1 หลักการและเหตุผลของเพศวิถีศึกษา*. กรุงเทพฯ: ยูเนสโก.
- อาริยา ภูวศิรีวิวัฒน์. (2559). *เพศวิถีกับการดำเนินธุรกิจครอบครัวในสังคมไทย*. (ปริญญาโทศึกษิต). ปทุมธานี: มหาวิทยาลัยรังสิต.
- Chaoudhuri, D.D., Santiago-Rivera, A. & Garrett, M.T. (2012). *Counseling and Diversity*. Belmont, CA: Brooks/Cole, Cengage Learning.
- Martinsson, L., Reimers, E., Reingarde, J. and Lundgren, A.S. (2007). *Norms at Work: Challenging Homophobia and Heteronormativity*. Deledios: Transnational Cooperation for Equality.

Received: 01-05-2020

Revised: 27-05-2020

Accepted: 03-06-2020

ความรู้ความเข้าใจเรื่องกฎหมายและจริยธรรมการสื่อสารของนักปกครองท้องถิ่น จังหวัดสกลนคร

Knowledge and Understanding of Communication Laws and Ethics of Local Administrators in Sakon Nakhon Province

สุภาภรณ์ ศรีดี¹

Supaporn Sridee

caassup@yahoo.com

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับกฎหมายและความตระหนักรู้เกี่ยวกับจริยธรรมด้านการสื่อสารของนักปกครองท้องถิ่น 2) เพื่อศึกษาความต้องการความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับกฎหมายและจริยธรรมด้านการสื่อสารของนักปกครองท้องถิ่น และ 3) เพื่อเสนอแนวทางการเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับกฎหมายและจริยธรรมด้านการสื่อสารให้กับนักปกครองท้องถิ่น ระเบียบวิธีวิจัยใช้การวิจัยเชิงปริมาณ และการวิจัยเชิงคุณภาพ เชิงปริมาณใช้แบบสอบถามกับนักปกครองท้องถิ่นจาก 15 ตำบล 100 หมู่บ้าน รวม 373 กลุ่มตัวอย่าง วิเคราะห์โดยใช้ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ส่วนการวิจัยเชิงคุณภาพใช้การสนทนากลุ่มกับนักปกครองท้องถิ่น จากตำบลดงชน ตำบลห้วยยาง และตำบลโนนหอม อำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร จำนวน 17 คน วิเคราะห์ข้อมูลโดยการพรรณนาวิเคราะห์

ผลการวิจัยพบว่า นักปกครองท้องถิ่น 1) มีความรู้ความเข้าใจในระดับมาก ร้อยละ 50.94 ขาดความรู้ความเข้าใจ ร้อยละ 35.46 และไม่แน่ใจ ร้อยละ 13.60 2) มีความต้องการรู้กฎหมายและจริยธรรมด้านการสื่อสารทุกประเด็น 3) เสนอแนวทาง (1) จัดการอบรม (2) ทำคู่มือ และสื่อออนไลน์ (3) สัมมนาอย่างต่อเนื่อง (4) มีมาตรการส่งเสริมด้วยรางวัล (5) ให้สร้างเครือข่าย (6) จัดทำแหล่งความรู้

คำสำคัญ: ความรู้ความเข้าใจ, กฎหมายและจริยธรรมการสื่อสาร, นักปกครองท้องถิ่น, สกลนคร

¹ สาขาวิชานิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

School of Communication Arts, Sukhothai Thammathirat Open University

Abstract

The objectives of this research were to study 1) local administrators' knowledge and understanding of communication laws and ethics; 2) their demand for such knowledge; and 3) approaches for increasing their knowledge. This was a survey research. The sample population was 373 local administrators from 100 villages in 15 sub-districts. Data were analyzed with frequency, percentage, mean and standard deviation. Focus group discussions were held with 17 samples from Dong Chon, Huai Yang, and Non Hom Sub-districts in Mueang District, Sakon Nakhon Province and descriptive analysis was used for qualitative data analysis

The results showed that 1) 50.94% of samples had a good understanding of communication laws and ethics while 35.46% lacked knowledge and understanding and 13.60% were unsure. 2) The samples had demand for greater knowledge about every subtopic on the survey. 3) Suggested approaches for increasing knowledge were (1) training; (2) creating manual and online media; (3) conducting seminars frequently; (4) providing awards incentive; (5) network building; and (6) setting up knowledge sources.

Keywords: knowledge and understanding, communication law and ethics, local administrator, Sakon Nakhon Province

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

นักปกครองท้องถิ่น เป็นตำแหน่งที่มีอยู่คู่กับสังคมและการปกครองของไทยมาอย่างยาวนาน มีหน้าที่ในการรักษาความสงบเรียบร้อย การแก้ไขปัญหาความเดือดร้อน การอำนวยความสะดวก ดูแลความเป็นอยู่ทุกข์สุขของราษฎร เป็นกลไกขับเคลื่อนนโยบายของรัฐ และปฏิบัติหน้าที่ตามที่กฎหมายกำหนดในพื้นที่ตำบล หมู่บ้าน หัวใจของภารกิจงานกรมการปกครองอยู่ที่อำเภอ และตำบล หมู่บ้าน ซึ่งเป็นหน่วยการปกครองระดับฐานรากที่เป็นจุดเชื่อมโยงการยึดโยงสถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์และหลอมรวมประชาชนให้มีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน โดยมีกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน แพทย์ประจำตำบล สารวัตรกำนัน และผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านทำหน้าที่ ช่วยเหลือบูรณาการการทำงานร่วมกับส่วนราชการ และทุกฝ่ายในพื้นที่ให้ประสบผลสำเร็จ

งานวิจัยของเกรียงศักดิ์ จอตนอก, จิตติ กิตติเลิศไพศาล และละมัย ร่มเย็น (2559, น.139-149) เรื่องบทบาทในการสร้างหมู่บ้านปลอดภัยเสพติด ของกำนันผู้ใหญ่บ้านในพื้นที่อำเภอกุสุมาลย์ จังหวัดสกลนคร พบว่า บทบาทสำคัญที่ทำงานประสบความสำเร็จได้แก่ บทบาท 3 ด้าน คือ 1) ด้านการเป็นผู้กระตุ้น 2) ด้านการเป็นผู้ประสานงาน และ 3) ด้านการเป็นผู้ติดต่อหรือเป็นตัวแทน ประกอบกับการศึกษาในรายงานผลการติดตามองครพัฒนาการเมืองและการมีส่วนร่วมของประชาชน (คณะอนุกรรมการติดตามองครพัฒนาการเมืองและการมีส่วนร่วมของประชาชน 2554, น.245) มีข้อเสนอแนะที่น่าสนใจ คือ การเสนอให้รัฐบาลให้ความสำคัญต่อการฝึกอบรมให้ความรู้ความเข้าใจ ในบทบาทหน้าที่ และมีความสามารถพร้อมที่จะปฏิบัติภารกิจของหน่วยงานต่างๆ ที่กระจายไปสู่หมู่บ้านตามนโยบายของรัฐบาล และควรทำความเข้าใจบทบาทหน้าที่ตามที่กฎหมายและระเบียบต่างๆ ได้ให้อำนาจไว้

จากความสำคัญของภารกิจและอำนาจหน้าที่ ดังกล่าวจะเห็นได้ว่ำนักปกครองท้องถิ่น จึงมีความสำคัญต่อประชาชนในพื้นที่ เป็นอย่างมาก นักปกครองท้องถิ่นที่มีความสำคัญมากและมีอำนาจหน้าที่ในทางปกครองและรักษาความสงบเรียบร้อย อำนาจความเป็นธรรม ควบคุมดูแลราษฎรให้ปฏิบัติให้เป็นไปตามกฎหมายหรือระเบียบแบบแผนของทางราชการประสานงานกับสื่อมวลชนในพื้นที่และกระทำให้เป็นตัวอย่างแก่ราษฎรตามที่ทางราชการกำหนดอำนาจหน้าที่ไว้ เช่น แนะนำ อบรม หรือชี้แจงให้ราษฎรมีความรู้ความเข้าใจในข้อราชการ กฎหมาย หรือระเบียบแบบแผนของทางราชการ กฎหมายและ

จริยธรรมด้านการสื่อสาร การประสานระหว่างราษฎรกับสื่อมวลชนในพื้นที่ การทำหน้าที่ของนักปกครองท้องถิ่นที่อาจไปกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพส่วนบุคคล กลุ่มคนด้อยโอกาส เด็กและเยาวชน หรือ องค์กรอื่นๆ ซึ่งมีกฎหมายคุ้มครองสิทธินั้นอยู่ ส่งผลให้มีการฟ้องร้อง ทำให้นักปกครองท้องถิ่นที่มีความต้องการที่จะแสวงหาความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับกฎหมายเพื่อปกป้องและคุ้มครองสิทธิของตนด้วยเช่นกัน นักปกครองท้องถิ่นจึง มีความต้องการความรู้ ความเข้าใจด้านกฎหมายและจริยธรรมด้านการสื่อสารเพื่อให้นักปกครองท้องถิ่นสามารถทำงานร่วมราษฎรและสื่อมวลชนในพื้นที่ได้อย่างถูกต้อง

ดังนั้นความต้องการความรู้ ความเข้าใจด้านกฎหมายและจริยธรรมด้านการสื่อสาร จึงยังคงสำคัญและจำเป็นอย่างมากต่อการทำงานของนักปกครองท้องถิ่น การสร้างความรู้ ความเข้าใจ จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่ง ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะทำวิจัยในเรื่องดังกล่าว

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับกฎหมายและความตระหนักรู้เกี่ยวกับจริยธรรมด้านการสื่อสารของนักปกครองท้องถิ่น
2. เพื่อศึกษาความต้องการความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับกฎหมายและจริยธรรมด้านการสื่อสารของนักปกครองท้องถิ่น
3. เพื่อเสนอแนวทางการเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับกฎหมายและจริยธรรมด้านการสื่อสารให้กับนักปกครองท้องถิ่น

นิยามศัพท์

1. นักปกครองท้องถิ่น หมายถึง กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน สารวัตรกำนัน แพทย์ประจำตำบล จังหวัดสกลนคร ประกอบด้วย 15 ตำบล 100 หมู่บ้าน
2. ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับกฎหมาย หมายถึง การที่นักปกครองท้องถิ่นที่มีข้อมูลที่ผ่านการสังเคราะห์จากสิ่งที่เป็นข้อเท็จจริง ที่ได้สั่งสมมาจากการศึกษา เรียนรู้ ค้นคว้าหรือจากประสบการณ์ทั้งโดยตรงและโดยอ้อม รวมทั้งความสามารถเชิงปฏิบัติและทักษะความเข้าใจ หรือสารสนเทศ ที่เป็นเรื่องเกี่ยวกับกฎหมาย ประกอบด้วย รัฐธรรมนูญ พระราชบัญญัติ พระราชกำหนด ประมวลกฎหมายอาญา ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ระเบียบ คำสั่ง และกฎหมายอื่นๆที่เกี่ยวข้องกับนักปกครองท้องถิ่นอื่นๆ
3. ความตระหนักรู้เกี่ยวกับจริยธรรม หมายถึง การที่นักปกครองท้องถิ่นให้ความสำคัญต่อประเด็นปัญหาเกี่ยวกับคุณธรรมจริยธรรมในกระบวนการทำงาน และการเสริมสร้างจริยธรรมด้วยการส่งเสริมของสังคม
4. ความต้องการความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับกฎหมายและจริยธรรมด้านการสื่อสารของนักปกครองท้องถิ่น หมายถึง นักปกครองท้องถิ่นที่มีความประสงค์ที่จะได้รับความรู้เกี่ยวกับรัฐธรรมนูญ ในหมวดเกี่ยวกับสิทธิ เสรีภาพของประชาชน และที่เกี่ยวข้องกับการทำงานของนักปกครองท้องถิ่น กฎหมายด้านการสื่อสารที่เกี่ยวข้องกับงานการปกครองท้องถิ่น กฎหมายอาญาว่าด้วยความผิดฐานหมิ่นประมาท/บุกรุก กฎหมายแพ่งและพาณิชย์ฐานละเมิด และละเมิดต่อชื่อเสียง พระราชบัญญัติจัดตั้งการพิมพ์ ควบคุมสื่อสิ่งพิมพ์และหนังสือพิมพ์ พระราชบัญญัติกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ ควบคุม กฎหมายเกี่ยวกับโฆษณา ได้แก่ พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค และพระราชบัญญัติอาหาร พระราชบัญญัติยา พระราชบัญญัติเครื่องสำอาง พระราชบัญญัติเกี่ยวกับเด็กและเยาวชน พระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสาร พระราชบัญญัติว่าด้วยความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ และพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์

ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

ข้อค้นพบที่ได้จากการวิจัยจะใช้เป็นแนวทางการจัดทำแผนการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับกฎหมายและจริยธรรมด้านการสื่อสารให้กับนักปกครองท้องถิ่นทั่วประเทศ และสามารถนำไปเป็นกรณีศึกษาสำหรับการเรียนการสอนในชุดวิชาต่างๆ ของหลักสูตรนวัตกรรมการสื่อสารทางการเมืองและการปกครองท้องถิ่นทั้งในระดับปริญญาโท และปริญญาเอกของสาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

วิธีการวิจัย

การวิจัยนี้ใช้การวิจัยเชิงปริมาณและการวิจัยเชิงคุณภาพ ดังนี้

การวิจัยเชิงปริมาณ โดยใช้แบบสอบถามกับนักปกครองท้องถิ่นที่จาก 15 ตำบล 100 หมู่บ้าน รวม 373 กลุ่มตัวอย่าง วิเคราะห์โดยใช้ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน

การวิจัยเชิงคุณภาพใช้การสนทนากลุ่มกับนักปกครองท้องถิ่น จากตำบลดงชน ห้วยยาง และโนนหอม อำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร จำนวน 17 คน วิเคราะห์ข้อมูลโดยการพรรณนาวิเคราะห์

การตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูลหรือการตรวจสอบแบบสามเส้า (Triangulation)

1. ตรวจสอบข้อมูลสามเส้าด้านข้อมูล (Data Triangulation) จากการเก็บรวบรวมข้อมูลจากแหล่งที่มาของข้อมูล หลากหลายเพื่อเป็นการตรวจสอบยืนยันความน่าเชื่อถือของข้อมูลว่าข้อมูลจากการศึกษาเอกสาร ข้อมูลจากแบบสอบถาม และข้อมูลจากการสนทนากลุ่ม เพื่อตรวจสอบว่าข้อมูลที่ได้มีความสอดคล้องและไปในทิศทางเดียวกันหรือไม่

2. ตรวจสอบข้อมูลสามเส้าด้านผู้วิจัย (Investigator Triangulation) เป็นการตรวจสอบยืนยันความน่าเชื่อถือของข้อมูล คือไม่ว่าผู้ใดทำการเก็บรวบรวมข้อมูลก็จะได้ข้อมูลที่ตรงกันโดยในการวิจัยนี้ผู้วิจัยได้ตรวจสอบเพิ่มเติมด้วยการใช้ผู้ช่วยวิจัย ร่วมเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสนทนากลุ่ม โดยให้จุดประเด็นที่ได้ไปขณะที่ดำเนินการ และบันทึกเสียงไว้ เมื่อได้ข้อมูลทั้งหมดแล้ว ผู้วิจัยได้นำมาวิเคราะห์ร่วมกัน

3. ตรวจสอบข้อมูลสามเส้าด้านทฤษฎี (Theory Triangulation) เป็นการยืนยันข้อมูลจากแนวคิด ทฤษฎีที่ หลากหลาย โดยการศึกษาในครั้งนี้นักศึกษาจะใช้แนวความคิดและทฤษฎี รวมทั้งงานวิจัยที่เกี่ยวข้องหลายชิ้นเพื่อเป็นการรอบในการวิเคราะห์ข้อมูลและอภิปรายผล

ผลการวิจัย

ข้อสรุปผลการวิจัย นำเสนอตามวัตถุประสงค์การวิจัย โดยแบ่งเป็น 3 ส่วน ได้แก่

1. ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับกฎหมายและความตระหนักรู้เกี่ยวกับจริยธรรมด้านการสื่อสารของนักปกครองท้องถิ่น
2. ความต้องการความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับกฎหมายและจริยธรรมด้านการสื่อสารของนักปกครองท้องถิ่น
3. แนวทางการเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับกฎหมายและจริยธรรมด้านการสื่อสารให้กับนักปกครองท้องถิ่น

1. ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับกฎหมายและความตระหนักรู้เกี่ยวกับจริยธรรมการสื่อสารของนักปกครองท้องถิ่น

ตารางที่ 1 แสดงจำนวนและค่าร้อยละของความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับกฎหมายด้านการสื่อสารของนักปกครองท้องถิ่น

ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับกฎหมาย	ตอบถูกต้อง		ตอบผิด		ไม่แน่ใจ		รวม	
	จำนวน (n=373)	ร้อยละ (100)	จำนวน (n=373)	ร้อยละ (100)	จำนวน (n=373)	ร้อยละ (100)	จำนวน (n=373)	ร้อยละ (100)
1. นักปกครองท้องถิ่นที่สามารถนำเสนอเรื่องส่วนตัวของดารา นักแสดงและบุคคลที่มีชื่อเสียงได้โดยไม่มีความคิด เนื่องจากบุคคลเหล่านั้นเป็นบุคคลสาธารณะ	276	74	53	14.20	44	11.8	373	100
2. นักปกครองท้องถิ่นที่สามารถเข้าไปหาข่าวในบ้านนักการเมืองได้โดยไม่ต้องขออนุญาต เนื่องจากเป็นตัวแทนของประชาชน	289	77.50	55	14.70	29	7.8	373	100
3. นักการเมืองไม่สามารถเป็นเจ้าของกิจการสื่อได้ ยกเว้น สื่อสิ่งพิมพ์	172	46.10	128	34.30	73	19.6	373	100
4. นักปกครองท้องถิ่นที่สามารถตีพิมพ์หรือนำเสนอข่าวจากสังคมออนไลน์ได้ โดยไม่ต้องขออนุญาตใครเพราะข่าวไม่มีลิขสิทธิ์	68	18.20	241	64.60	64	17.2	373	100
5. นักปกครองท้องถิ่นที่สามารถโพสต์หรือแชร์ภาพได้ทุกภาพเนื่องจากเป็นสื่อส่วนตัวของเราเอง	250	67	92	24	31	9	373	100
6. นักปกครองท้องถิ่นที่สามารถกดไลค์ (LIKE) ในสื่อสังคมออนไลน์ได้ทุกเรื่อง ยกเว้นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการล้มล้างสถาบันพระมหากษัตริย์	147	39.40	192	51.50	34	9.1	373	100
7. นักปกครองท้องถิ่นที่สามารถแสดงความคิดเห็นทางการเมืองได้โดยอิสระในสื่อสังคมออนไลน์ตามระบอบประชาธิปไตย	223	59.70	111	29.80	39	10.5	373	100
8. นักปกครองท้องถิ่นที่สามารถแสดงความคิดเห็นในทางสนับสนุนนักการเมืองคนใด หรือพรรคการเมืองใด ก็ได้ในสื่อสังคมออนไลน์ โดยไม่ผิดกฎหมายหรือระเบียบ	281	75.40	58	15.50	34	9.1	373	100
9. นักปกครองท้องถิ่นที่โพสต์ภาพและเรื่องราวของลูกบ้านได้ โดยไม่ต้องขออนุญาต เนื่องจากเป็นอำนาจหน้าที่โดยชอบด้วยกฎหมาย	232	62.20	87	23.30	54	14.5	373	100
10. หากมีการหมิ่นประมาทกันผ่านสื่อต่างๆ ทางอินเทอร์เน็ต ไม่สามารถฟ้องร้องได้ตามพระราชบัญญัติว่าด้วยความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ที่แก้ไขเพิ่มเติม แต่สามารถฟ้องเป็นคดีอาญาและคดีแพ่งฯ ได้	167	44.80	146	39.10	60	16.1	373	100
11. การโพสต์/แชร์เรื่องราวและ/หรือ ภาพ ในสื่อต่างๆ ผ่านระบบอินเทอร์เน็ตที่เป็นการทำให้ประชาชนตื่นตระหนก หรือกระทบต่อความ	225	60.40	96	25.70	52	13.9	373	100

มั่นคง ถือเป็นความผิดตามพระราชบัญญัติว่า ด้วยความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์								
---	--	--	--	--	--	--	--	--

ตารางที่ 1 (ต่อ)

ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับกฎหมาย	ตอบถูกต้อง		ตอบผิด		ไม่แน่ใจ		รวม	
	จำนวน (n=373)	ร้อยละ (100)	จำนวน (n=373)	ร้อยละ (100)	จำนวน (n=373)	ร้อยละ (100)	จำนวน (n=373)	ร้อยละ (100)
12. กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน สามารถตั้งสถานีวิทยุชุมชนได้ เพื่อประโยชน์ส่วนรวม	111	29.70	176	47.20	86	23.1	373	100
13. ตามกฎหมายเรื่องข้อมูลข่าวสารของราชการ นักปกครองท้องถิ่นสามารถขอข้อมูลจากหน่วยงานราชการได้ทุกเรื่อง เพื่อความโปร่งใส และตรวจสอบได้	148	39.60	183	49.10	42	11.3	373	100
14. การแอบถ่ายภาพยนตร์ในโรงพยาบาล หากทำเพื่อนำมาเผยแพร่สามารถทำได้โดยไม่ต้องขออนุญาตหรืออ้างอิงเพราะถือเป็นการประชาสัมพันธ์ให้กับเจ้าของภาพยนตร์	243	65.20	87	23.30	43	11.5	373	100
15. นักปกครองท้องถิ่นไม่สามารถเปิดเผยหรือตีพิมพ์เผยแพร่ข้อมูลเกี่ยวกับกำลังพล และอายุสุขภาพโรครณีในทางการทหารได้	151	40.50	177	47.50	45	12	373	100
16. การโฆษณาทางสื่อมวลชนที่เกินจริง และคนทั่วไปรู้ได้ว่าเป็นจริงอย่างแน่นอน ถือว่าไม่มีความผิด	99	26.50	234	62.80	40	10.7	373	100
17. การโฆษณาที่ยอ่งสรรพคุณยา เพื่อให้เกิดความน่าเชื่อถือสามารถทำได้ โดยบุคลากรทางการแพทย์	189	50.70	140	37.50	44	11.8	373	100
18. การนำเสนอข่าวเกี่ยวกับเด็กและเยาวชนที่เป็นผู้กระทำผิดและผู้เสียหาย สามารถเลี่ยงการนำเสนอชื่อ นามสกุล ของเด็กและเยาวชนด้วยการนำเสนอชื่อ นามสกุลของบิดามารดาแทนได้	210	56.30	107	28.70	56	15	373	100
19. เรื่องที่เกี่ยวกับการที่เด็กและเยาวชนที่ถูกละเมิดทางเพศ นักปกครองท้องถิ่นไม่สามารถให้สื่อมวลชนมาทำข่าวได้	104	27.90	198	53.10	71	19	373	100
20. การโพสต์ข้อมูลผ่านสื่อสังคมออนไลน์เกี่ยวกับวิธีทดสอบ เพื่อเปรียบเทียบคุณภาพของนมเปรี้ยว 3 ยี่ห้อที่เป็นวิธีการที่ไม่ถูกต้อง ถือเป็นความผิด ตามพระราชบัญญัติว่าด้วยความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ แต่ผู้แชร์หรือส่งต่อไม่มีความผิด	215	57.70	87	23.30	71	19	373	100
รวม	50.94		35.46		13.60			

1.1 ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับกฎหมายของนักปกครองท้องถิ่น

ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับกฎหมายของนักปกครองท้องถิ่น มีข้อค้นพบที่น่าสนใจ ดังนี้

ประเด็นความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับกฎหมายของนักปกครองท้องถิ่น พบว่า โดยภาพรวม นักปกครองท้องถิ่นมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับกฎหมายด้านการสื่อสารในระดับมากคิดเป็นร้อยละ 50.94 ขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับกฎหมายด้านการสื่อสาร คิดเป็นร้อยละ 35.46 และไม่แน่ใจ คิดเป็นร้อยละ 13.60 เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ

● ประเด็นกฎหมายที่มีความรู้ความเข้าใจในระดับมาก มีทั้งหมด 15 ประเด็น ได้แก่

1. นักปกครองท้องถิ่นที่สามารถนำเสนอเรื่องส่วนตัวของดารา นักแสดงและบุคคลที่มีชื่อเสียงได้โดยไม่มี ความผิด เนื่องจากบุคคลเหล่านั้นเป็นบุคคลสาธารณะ (ข้อนี้ผิด และกลุ่มตัวอย่างเลือกได้อย่างถูกต้องว่า ผิด)

2. นักปกครองท้องถิ่นที่สามารถเข้าไปหาข่าวในบ้านนักการเมืองได้โดยไม่ต้องขออนุญาต เนื่องจากเป็น ตัวแทนของประชาชน (ข้อนี้ผิด และกลุ่มตัวอย่างเลือกได้อย่างถูกต้องว่า ผิด)

3. นักการเมืองไม่สามารถเป็นเจ้าของกิจการสื่อได้ ยกเว้น สื่อสิ่งพิมพ์ (ข้อนี้ผิด และกลุ่มตัวอย่างเลือกได้ อย่างถูกต้องว่าผิด)

4. นักปกครองท้องถิ่นที่สามารถตีพิมพ์หรือนำเสนอข่าวจากสังคมออนไลน์ได้ โดยไม่ต้องขออนุญาตใคร เพราะข่าวไม่มีลิขสิทธิ์ (ข้อนี้ถูก และกลุ่มตัวอย่างเลือกได้อย่างถูกต้องว่าถูก)

5. นักปกครองท้องถิ่นสามารถโพสต์หรือแชร์ภาพได้ทุกภาพเนื่องจากเป็นสื่อส่วนตัวของเราเอง (ข้อนี้ผิด และกลุ่มตัวอย่างเลือกได้อย่างถูกต้องว่าผิด)

6. นักปกครองท้องถิ่นสามารถกดไลค์ (LIKE) ในสื่อสังคมออนไลน์ได้ทุกเรื่อง ยกเว้นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับ การล้มล้างสถาบันพระมหากษัตริย์ (ข้อนี้ถูก และกลุ่มตัวอย่างเลือกได้อย่างถูกต้องว่าถูก)

7. นักปกครองท้องถิ่นสามารถแสดงความคิดเห็นทางการเมืองได้โดยอิสระในสื่อสังคมออนไลน์ ตามระบอบ ประชาธิปไตย (ข้อนี้ถูก และกลุ่มตัวอย่างเลือกได้อย่างถูกต้องว่าถูก)

8. นักปกครองท้องถิ่นสามารถแสดงความคิดเห็นในทางสนับสนุนนักการเมืองคนใด หรือพรรคการเมืองใด ก็ได้ในสื่อสังคมออนไลน์ โดยไม่ผิดกฎหมายหรือระเบียบ (ข้อนี้ผิด และกลุ่มตัวอย่างเลือกได้อย่างถูกต้องว่าผิด)

9. นักปกครองท้องถิ่นที่โพสต์ภาพและเรื่องราวของลูกบ้านได้ โดยไม่ต้องขออนุญาต เนื่องจากเป็นอำนาจ หน้าที่โดยชอบด้วยกฎหมาย (ข้อนี้ผิด และกลุ่มตัวอย่างเลือกได้อย่างถูกต้องว่าผิด)

10. หากมีการหมิ่นประมาทกันผ่านสื่อต่างๆ ทางอินเทอร์เน็ต ไม่สามารถฟ้องร้องได้ตามพระราชบัญญัติ ว่าด้วยความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ที่แก้ไขเพิ่มเติม แต่สามารถฟ้องเป็นคดีอาญาและคดีแพ่งฯ ได้ (ข้อนี้ถูก และกลุ่มตัวอย่าง เลือกได้อย่างถูกต้องว่าถูก)

11. การโพสต์/แชร์เรื่องราวและ/หรือ ภาพ ในสื่อต่างๆ ผ่านระบบอินเทอร์เน็ตที่เป็นการทำให้ประชาชน ตื่นตระหนก หรือกระทบต่อความมั่นคง ถือเป็นความผิดตามพระราชบัญญัติว่าด้วยความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ (ข้อนี้ถูก และกลุ่มตัวอย่างเลือกได้อย่างถูกต้องว่าถูก)

12. การแอบถ่ายภาพยนตร์ในโรงภาพยนตร์ หากทำเพื่อนำมาเผยแพร่สามารถทำได้โดยไม่ต้องขออนุญาต หรืออ้างอิงเพราะถือเป็นการประชาสัมพันธ์ให้กับเจ้าของภาพยนตร์ (ข้อนี้ผิด และกลุ่มตัวอย่างเลือกได้อย่างถูกต้องว่าผิด)

13. การโฆษณาอย่างอวดสรรพคุณยา เพื่อให้เกิดความน่าเชื่อถือสามารถทำได้ โดยบุคลากรทางการแพทย์ (ข้อนี้ผิด และกลุ่มตัวอย่างเลือกได้อย่างถูกต้องว่าผิด)

14. การนำเสนอข่าวเกี่ยวกับเด็กและเยาวชน ที่เป็นผู้กระทำผิดและผู้เสียหาย สามารถเลี่ยงการนำเสนอ ชื่อ นามสกุล ของเด็กและเยาวชนด้วยการนำเสนอชื่อ นามสกุลของบิดามารดาแทนได้ มีผู้ตอบได้ถูกต้อง (ข้อนี้ผิด และกลุ่ม ตัวอย่างเลือกได้อย่างถูกต้องว่าผิด)

15. การโพสต์ข้อมูลผ่านสื่อสังคมออนไลน์ เกี่ยวกับวิธีทดสอบ เพื่อเปรียบเทียบคุณภาพของนมเปรี้ยว 3 ยี่ห้อที่เป็นวิธีการที่ไม่ถูกต้องถือเป็นความผิด ตามพระราชบัญญัติว่าด้วยความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ แต่ผู้แชร์หรือส่งต่อไม่มีความผิด (ข้อนี้ถูก และกลุ่มตัวอย่างเลือกได้อย่างถูกต้องว่าถูก)

● ประเด็นกฎหมายที่มีความรู้ความเข้าใจในระดับน้อย มีทั้งหมด 5 ประเด็น ได้แก่

1. การโฆษณาทางสื่อมวลชนที่เกินจริง และคนทั่วไปรู้ได้ว่าเป็นจริงอย่างแน่นอน ถือว่าไม่มีความผิด
2. ตามกฎหมายเรื่องข้อมูลข่าวสารของราชการ นักปกครองท้องถิ่นที่สามารถขอข้อมูลจากหน่วยงานราชการได้ทุกเรื่อง เพื่อความโปร่งใส และตรวจสอบได้
3. กำหนด ผู้ใหญ่บ้าน สามารถตั้งสถานีวิทย์ชุมชนได้ เพื่อประโยชน์ส่วนรวม
4. นักปกครองท้องถิ่นไม่สามารถเปิดเผยหรือตีพิมพ์เผยแพร่ข้อมูลเกี่ยวกับกำลังพล และอาวุธยุทโธปกรณ์ในทางการทหารได้
5. เรื่องที่เกี่ยวกับการที่เด็กและเยาวชนที่ถูกละเมิดทางเพศ นักปกครองท้องถิ่นไม่สามารถให้สื่อมวลชนมาทำข่าวได้

นอกจากนั้นผลการวิจัยจากการสนทนากลุ่มนักปกครองท้องถิ่น ยังพบอีกว่า นักปกครองท้องถิ่นส่วนใหญ่ให้ความสำคัญกับประเด็นกฎหมายที่มีความรู้ความเข้าใจในระดับมากสอดคล้องกับผู้ตอบแบบสอบถามทั้ง 15 ประเด็น แต่ที่น่าสนใจก็คือ ในประเด็นที่ผู้ร่วมสนทนากลุ่มไม่ทราบ หรือเข้าใจผิด ได้แก่ประเด็นดังต่อไปนี้

1. การโฆษณาทางสื่อมวลชนที่เกินจริง และคนทั่วไปรู้ได้ว่าเป็นจริงอย่างแน่นอน ถือว่าไม่มีความผิด
2. ตามกฎหมายเรื่องข้อมูลข่าวสารของราชการ นักปกครองท้องถิ่นที่สามารถขอข้อมูลจากหน่วยงานราชการได้ทุกเรื่อง เพื่อความโปร่งใส และตรวจสอบได้
3. กำหนด ผู้ใหญ่บ้าน สามารถตั้งสถานีวิทย์ชุมชนได้ เพื่อประโยชน์ส่วนรวม
4. นักปกครองท้องถิ่นไม่สามารถเปิดเผยหรือตีพิมพ์เผยแพร่ข้อมูลเกี่ยวกับกำลังพล และอาวุธยุทโธปกรณ์ในทางการทหารได้

ส่วนประเด็นกฎหมายที่มีความรู้ความเข้าใจในระดับน้อย มีเพียงประเด็นเดียว คือ เรื่องที่เกี่ยวกับการที่เด็กและเยาวชนที่ถูกละเมิดทางเพศ นักปกครองท้องถิ่นไม่สามารถให้สื่อมวลชนมาทำข่าวได้ แต่นักปกครองท้องถิ่นที่คิดว่าสามารถทำได้ซึ่งเป็นประเด็นที่สำคัญและอาจทำให้กระทำความผิดกฎหมายได้

ตารางที่ 2 แสดงจำนวนและค่าร้อยละของความตระหนักรู้เกี่ยวกับจริยธรรมด้านการสื่อสารของนักปกครองท้องถิ่น

ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับกฎหมาย	ตอบถูกต้อง		ตอบผิด		ไม่แน่ใจ		รวม	
	จำนวน (n=373)	ร้อยละ (100)	จำนวน (n=373)	ร้อยละ (100)	จำนวน (n=373)	ร้อยละ (100)	จำนวน (n=373)	ร้อยละ (100)
1.การเสนอของขวัญหรือเงิน อันมีส่วนเกี่ยวข้องกับงานในหน้าที่ ไม่ว่าจะให้หรือรับจากนักปกครองท้องถิ่นด้วยกัน หรือจากบุคคลอื่นใด ได้แก่ รางวัล เงิน ค่าใช้จ่าย ในการเดินทางท่องเที่ยว ค่าขนย้าย หรือสิ่งใดก็ตามที่เป็นการให้เปล่า สามารถทำได้โดยไม่ผิดจริยธรรม หากมูลค่าไม่เกิน 3,000 บาท	193	51.70*	136	36.50	44	11.8	373	100

ตารางที่ 2 (ต่อ)

ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับกฎหมาย	ตอบถูกต้อง		ตอบผิด		ไม่แน่ใจ		รวม	
	จำนวน (n=373)	ร้อยละ (100)	จำนวน (n=373)	ร้อยละ (100)	จำนวน (n=373)	ร้อยละ (100)	จำนวน (n=373)	ร้อยละ (100)
2. ท่านสามารถใช้อำนาจหน้าที่ในการประสานหรือเจรจาเพื่อให้ได้ประโยชน์ ได้แก่ การประมุขงานราชการ การบรรจุหรือโยกย้ายตำแหน่ง หากอยู่ในวิสัยที่ช่วยได้ก็สามารถกระทำได้ เพราะเป็นการแสดงน้ำใจเอื้อเฟื้อต่อกัน	245	65.70*	94	25.20	34	9.1	373	100
3. ท่านมีความชอบธรรมที่จะได้ประโยชน์จากการรับผลประโยชน์ในรูปแบบที่เป็นเป็นทรัพย์สินหรือการใช้เวลาของทางราชการไปทำงานนั้น หากมีหนังสืออนุมัติจากราชการให้ทำหน้าที่ได้	109	29.20*	207	55.50	57	15.3	373	100
4. ท่านสามารถทำงานหรือดำเนินการใดๆ อันเป็นการรับจ้างที่ได้ค่าตอบแทน หากเป็นเวลานอกเวลาราชการ	75	20.10*	258	69.20	40	10.7	373	100
5. ท่านสามารถรับเป็นแกนนำให้หนักการเมืองหรือพรรคการเมืองได้ หากเป็นพรรคฝ่ายรัฐบาล	271	72.70*	65	17.40	37	9.9	373	100
6. “ความรับผิดชอบ” จัดเป็นคุณธรรมจริยธรรมของนักปกครองท้องถิ่น	328	87.90*	24	6.50	21	5.6	373	100
7. “ความตรงต่อเวลา” จัดเป็นคุณธรรมจริยธรรมของนักปกครองท้องถิ่น	336	90.10*	16	4.30	21	5.6	373	100
8. “ความอดทน” จัดเป็นคุณธรรมจริยธรรมของนักปกครองท้องถิ่น	336	90.10*	17	4.50	20	5.4	373	100
9. “ความเสียสละ” จัดเป็นคุณธรรมจริยธรรมของนักปกครองท้องถิ่น	337	90.30*	17	4.50	19	5.2	373	100
10. “ความซื่อสัตย์ สุจริต” จัดเป็นคุณธรรมจริยธรรมของนักปกครองท้องถิ่น	334	89.50*	17	4.60	22	5.9	373	100
ค่าเฉลี่ยโดยรวม	68.73		22.82		8.45			

1.2 ความตระหนักรู้เกี่ยวกับจริยธรรมด้านการสื่อสารของนักปกครองท้องถิ่น

ความตระหนักรู้เกี่ยวกับจริยธรรมด้านการสื่อสารของนักปกครองท้องถิ่นที่มีข้อค้นพบที่น่าสนใจ ดังนี้

ความตระหนักรู้เกี่ยวกับจริยธรรมการสื่อสารของนักปกครองท้องถิ่น ผลวิเคราะห์ พบว่า โดยภาพรวม นักปกครองท้องถิ่นที่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับจริยธรรมด้านการสื่อสาร คิดเป็น ร้อยละ 68.73 ขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับจริยธรรมด้านการสื่อสาร คิดเป็นร้อยละ 22.82 และตอบไม่แน่ใจ คิดเป็นร้อยละ 8.45 เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า

● **ประเด็นจริยธรรมที่ตระหนักรู้ในระดับมาก** มี 8 ประเด็นได้แก่

1. การเสนอของขวัญหรือเงิน อันมีส่วนเกี่ยวข้องกับงานในหน้าที่ ไม่ว่าจะให้หรือรับจากนักปกครองท้องถิ่นด้วยกันหรือจากบุคคลอื่นใด ได้แก่ รางวัล เงิน ค่าใช้จ่าย ในการเดินทางท่องเที่ยว ค่าขนย้าย หรือสิ่งใดก็ตามที่เป็นการให้เปล่า สามารถทำได้โดยไม่ผิดจริยธรรม หากมูลค่าไม่เกิน 3,000 บาท (ข้อนี้ผิด และกลุ่มตัวอย่างเลือกได้อย่างถูกต้องว่าผิด)

2. นักปกครองท้องถิ่นที่สามารถใช้อำนาจหน้าที่ในการประสานหรือเจรจา เพื่อให้ได้ประโยชน์ ได้แก่ การประมูลงานราชการ การบรรจุหรือโยกย้ายตำแหน่ง หากอยู่ในวิสัยที่ช่วยได้ก็สามารถกระทำได้ เพราะเป็นการแสดงน้ำใจเอื้อเฟื้อต่อกัน (ข้อนี้ผิด และกลุ่มตัวอย่างเลือกได้อย่างถูกต้องว่าผิด)

3. นักปกครองท้องถิ่นที่สามารถรับเป็นแกนนำให้นักการเมืองหรือพรรคการเมืองได้ หากเป็นพรรคฝ่ายรัฐบาล (ข้อนี้ผิด และกลุ่มตัวอย่างเลือกได้อย่างถูกต้องว่าผิด)

4. “ความรับผิดชอบ” จัดเป็นคุณธรรมจริยธรรมของนักปกครองท้องถิ่น

(ข้อนี้ถูก และกลุ่มตัวอย่างเลือกได้อย่างถูกต้องว่าถูก)

5. “ความตรงต่อเวลา” จัดเป็นคุณธรรมจริยธรรมของนักปกครองท้องถิ่น

(ข้อนี้ถูก และกลุ่มตัวอย่างเลือกได้อย่างถูกต้องว่าถูก)

6. “ความอดทน” จัดเป็นคุณธรรมจริยธรรมของนักปกครองท้องถิ่น

(ข้อนี้ถูก และกลุ่มตัวอย่างเลือกได้อย่างถูกต้องว่าถูก)

7. “ความเสียสละ” จัดเป็นคุณธรรมจริยธรรมของนักปกครองท้องถิ่น

(ข้อนี้ถูก และกลุ่มตัวอย่างเลือกได้อย่างถูกต้องว่าถูก)

8. “ความซื่อสัตย์ สุจริต” จัดเป็นคุณธรรมจริยธรรมของนักปกครองท้องถิ่น

(ข้อนี้ถูก และกลุ่มตัวอย่างเลือกได้อย่างถูกต้องว่าถูก)

● **ประเด็นจริยธรรมที่ตระหนักรู้ในระดับน้อย** มี 2 ประเด็นได้แก่

1. ความชอบธรรมที่จะได้ประโยชน์จากการรับผลประโยชน์ในรูปแบบที่เป็นเป็นทรัพย์สินหรือการใช้เวลาของทางราชการไปทำงานนั้น หากมีหนังสืออนุมัติจากราชการให้ทำหน้าที่ได้

2. นักปกครองท้องถิ่นที่สามารถทำงานหรือดำเนินการใดๆ อันเป็นการรับจ้างที่ได้ค่าตอบแทน หากเป็นเวลานานออกเวลาราชการ

ทั้งสองประเด็นเป็นเรื่องที่ผิดจริยธรรม แต่กลุ่มตัวอย่างตอบว่าเป็นเรื่องที่ไม่ผิด

ทั้งนี้ จากผลการวิจัยสนทนากลุ่มนักปกครองท้องถิ่น พบว่าในประเด็นจริยธรรมที่ตระหนักรู้ในระดับมาก สอดคล้องกับผู้ตอบแบบสอบถามทั้ง 8 ประเด็น และประเด็นจริยธรรมที่ตระหนักรู้ในระดับน้อย มี 2 ประเด็นที่เข้าใจผิดเช่นเดียวกับข้อมูลที่ได้จากกลุ่มตัวอย่างในแบบสอบถาม

2. ความต้องการความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับกฎหมายและจริยธรรมด้านการสื่อสารของนักปกครองท้องถิ่น

ตารางที่ 3 แสดงจำนวน ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของความต้องการความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับกฎหมายและจริยธรรมด้านการสื่อสารของนักปกครองท้องถิ่น

ประเภทรายการ	ระดับความต้องการ					\bar{x}	SD	แปลผล	ไม่ต้องการ
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด				
1. รัฐธรรมนูญในหมวดเกี่ยวกับสิทธิ เสรีภาพของประชาชน และที่เกี่ยวข้องกับการทำงานของนักปกครองท้องถิ่น	144 (38.60)	129 (34.60)	84 (22.50)	11 (2.90)	5 (1.30)	4.06	0.92	มาก	0 (00.00)
2. กฎหมายด้านการสื่อสารที่เกี่ยวข้องกับงานการปกครองท้องถิ่น	120 (32.20)	155 (41.60)	82 (22.00)	13 (3.50)	1 (3.00)	4.00	0.89	มาก	2 (0.5)
3. กฎหมายอาญาว่าด้วยความผิดฐานหมิ่นประมาท/บุกรุก	108 (29.00)	149 (39.90)	91 (24.40)	19 (5.10)	4 (1.10)	3.89	0.95	มาก	2 (0.5)
4. กฎหมายแพ่งและพาณิชย์ฐานละเมิด และละเมิดต่อชื่อเสียง	102 (29.00)	136 (36.50)	90 (24.10)	29 (7.80)	15 (4.00)	3.75	1.08	มาก	1 (0.30)
5. พระราชบัญญัติจัดการพิมพ์ควบคุมสื่อสิ่งพิมพ์และหนังสือพิมพ์	72 (19.30)	140 (37.50)	113 (30.30)	41 (11.00)	6 (1.60)	3.61	0.98	มาก	1 (0.30)
6. พระราชบัญญัติกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ ควบคุมกิจการวิทยุและโทรทัศน์	78 (20.90)	149 (39.90)	106 (28.40)	31 (8.30)	8 (2.10)	3.68	0.98	มาก	1 (0.30)
7. กฎหมายเกี่ยวกับโฆษณา ได้แก่ พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค และพระราชบัญญัติอาหาร พระราชบัญญัติยา ราชอาณาจักรเครื่องสำอาง	98 (26.30)	147 (39.40)	88 (23.60)	33 (8.80)	6 (1.60)	3.79	1.00	มาก	1 (0.30)
8. พระราชบัญญัติเกี่ยวกับเด็กและเยาวชน	118 (31.60)	149 (39.90)	71 (19.00)	21 (5.60)	13 (3.50)	3.79	1.04	มาก	1 (0.30)
9. พระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสาร	113 (30.30)	145 (38.90)	92 (24.70)	17 (4.60)	3 (0.80)	3.91	0.96	มาก	3 (0.80)
10. พระราชบัญญัติว่าด้วยความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์	79 (26.00)	151 (40.50)	102 (27.30)	19 (5.10)	2 (0.50)	3.85	0.92	มาก	2 (0.50)
11. พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์	4 (1.1)	22 (5.9)	104 (27.9)	144 (38.6)	7 (26)	3.81	0.96	มาก	2 (0.50)
รวม						3.77	0.99	มาก	

- ความต้องการความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับกฎหมายและจริยธรรมด้านการสื่อสารโดยรวมอยู่ในระดับมาก
- ความต้องการความรู้ความเข้าใจ แยกตามกฎหมายแต่ละฉบับ พบว่า นักปกครองท้องถิ่นมีความต้องการในระดับมาก ได้แก่

1. รัฐธรรมนูญในหมวดเกี่ยวกับสิทธิ เสรีภาพของประชาชน และที่เกี่ยวข้องกับการทำงานของนักปกครองท้องถิ่น
2. กฎหมายด้านการสื่อสารที่เกี่ยวข้องกับงานการปกครองท้องถิ่น
3. พระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสาร
4. พระราชบัญญัติเกี่ยวกับเด็กและเยาวชน
5. กฎหมายอาญาว่าด้วยความผิดฐานหมิ่นประมาท/บุกรุก
6. พระราชบัญญัติว่าด้วยความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์
7. กฎหมายเกี่ยวกับโฆษณา ได้แก่ พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค และพระราชบัญญัติอาหาร พระราชบัญญัติยา พระราชบัญญัติเครื่องสำอาง
8. กฎหมายแพ่งและพาณิชย์ฐานละเมิด และละเมิดต่อชื่อเสียงชื่อเสียง
9. พระราชบัญญัติกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ ควบคุม กิจการวิทยุและโทรทัศน์
10. พระราชบัญญัติจัดการพิมพ์ ควบคุมสื่อสิ่งพิมพ์ และหนังสือพิมพ์ ตามลำดับ

อย่างไรก็ตาม ผลการวิจัยจากการสนทนากลุ่มนักปกครองท้องถิ่น พบว่า นักปกครองท้องถิ่นที่มีความต้องการความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับกฎหมายและจริยธรรมของสื่อมวลชน **ที่มีผลกระทบโดยตรงกับการปฏิบัติหน้าที่** ตามลำดับ ดังนี้

1. รัฐธรรมนูญ ในหมวดเกี่ยวกับสิทธิ เสรีภาพของประชาชนและที่เกี่ยวข้องกับการทำงานของนักปกครองท้องถิ่น
2. กฎหมายด้านการสื่อสารที่เกี่ยวข้องกับงานการปกครองท้องถิ่น
3. กฎหมายอาญาว่าด้วยความผิดฐานหมิ่นประมาท/บุกรุก
4. กฎหมายแพ่งและพาณิชย์ฐานละเมิด และละเมิดต่อชื่อเสียงชื่อเสียง
5. พระราชบัญญัติจัดการพิมพ์ ควบคุมสื่อสิ่งพิมพ์และ หนังสือพิมพ์
6. พระราชบัญญัติกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ ควบคุมกิจการวิทยุและโทรทัศน์
7. กฎหมายเกี่ยวกับโฆษณา ได้แก่ พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค และพระราชบัญญัติอาหาร พระราชบัญญัติยา พระราชบัญญัติเครื่องสำอาง
8. พระราชบัญญัติเกี่ยวกับเด็กและเยาวชน
9. พระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสาร
10. พระราชบัญญัติว่าด้วยความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์
11. พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์

ผู้ให้ข้อมูลหลักทั้งหมดมีความเห็นตรงกันที่ต้องการกฎหมายทั้ง 11 เรื่อง และยังต้องการได้ความรู้เกี่ยวกับกฎหมายอื่นๆ ได้แก่ กฎหมายเกี่ยวกับที่ดิน กฎหมายเกี่ยวกับการเลือกตั้ง กฎหมายเกี่ยวกับการจรรยาบรรณ

3. แนวทางการเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับกฎหมายและจริยธรรมด้านการสื่อสารให้กับนักปกครองท้องถิ่น

จากข้อสรุปผลการวิจัยและอภิปรายผลในข้างต้นนักวิจัยมีข้อเสนอแนะแนวทางการเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับกฎหมายและจริยธรรมกับนักปกครองท้องถิ่น ดังนี้

3.1 ควรจัดให้มีการอบรมเพื่อเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับกฎหมายกับนักปกครองท้องถิ่น โดยอาจจัดทำเป็นหลักสูตรระยะสั้น ทั้งนี้เนื่องจากผลการวิจัยพบว่า นักปกครองท้องถิ่นส่วนใหญ่ยังมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับกฎหมายในเกือบทุกระดับมาก มีเพียงบางฉบับในระดับน้อย และมีความต้องการได้รับความรู้ความเข้าใจเพิ่มมากขึ้นใน

ระดับมาก โดยการจัดอบรมดังกล่าวอาจดำเนินการโดยความร่วมมือระหว่างองค์กร/หน่วยงานในภาควิชาการและภาควิชาชีพ ได้แก่ สถาบันวิชาการส่วนกลางและส่วนภูมิภาค ร่วมกับสถาบันการศึกษาที่จัดการเรียนการสอนด้านนิเทศศาสตร์และที่เกี่ยวข้อง การจัดอบรมดังกล่าวจะต้องมีการออกแบบหลักสูตร กำหนดเนื้อหาและวิธีการฝึกอบรม การจัดทำสื่อประกอบการฝึกอบรมและการติดตามประเมินผล โดยยึดหลักการมีส่วนร่วมของ 3 ภาคส่วน คือ สถาบันวิชาการส่วนกลาง สถาบันการศึกษาที่จัดการเรียนการสอนนิเทศศาสตร์ และสมาคมวิชาชีพนักปกครองท้องถิ่น ผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่ม มีความคิดเห็นในแนวทางเดียวกัน คือ ต้องการให้สถาบันการศึกษา อาทิ มสธ. จัดอบรมให้ความรู้ด้านกฎหมายที่เกี่ยวกับการสื่อสารสำหรับนักปกครองท้องถิ่นในรูปแบบของการบริการวิชาการ โดยมีวิทยากร สื่อเอกสาร สื่อที่เป็นคลิป และคู่มือ

3.2 ควรมีการจัดทำคู่มือ เอกสาร และสื่อต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับกฎหมายและจริยธรรมด้านการสื่อสารสำหรับนักปกครองท้องถิ่น โดยนำเสนอในลักษณะของการสรุปสาระสำคัญที่นักปกครองท้องถิ่น ต้องรู้ รวมถึงหลักและแนวปฏิบัติด้านจริยธรรมที่นักปกครองท้องถิ่นพึงยึดถือและประพฤติปฏิบัติเพื่อใช้เป็นแนวทางในการดำเนินงาน ตลอดจนยกระดับมาตรฐานวิชาชีพของตน ทั้งนี้คู่มือฯ ดังกล่าวจะต้องมีการเรียบเรียงเนื้อหาและสาระสำคัญที่มีความง่ายต่อการทำความเข้าใจ โดยหยิบยกนำเสนอเป็นกรณีศึกษาพร้อมคำอธิบายเพื่อให้นักปกครองท้องถิ่น ได้เรียนรู้เป็นบทเรียนและประสบการณ์ และนำเสนอผ่านทางสื่อออนไลน์ เพื่อเป็นการเพิ่มช่องทางการเผยแพร่และเข้าถึงความรู้และข้อมูลข่าวสารได้สะดวกและรวดเร็ว

3.3 ควรจัดให้มีการประชุม/สัมมนานักปกครองท้องถิ่น อย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ เพื่อให้เป็นเวทีในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ สะท้อนความคิดเห็นและประสบการณ์ระหว่างภาควิชาการและภาควิชาชีพ โดยเฉพาะนักปกครองท้องถิ่นที่การจัดประชุม/สัมมนาดังกล่าวจะเป็นช่องทางเพื่อเสริมสร้างความรู้ ชี้แจง และเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารใหม่ๆ ที่นักปกครองท้องถิ่น ควรรับรู้รับทราบ นอกจากนั้นยังจะเป็นการเสริมสร้างความร่วมมือระหว่างกันของนักปกครองท้องถิ่น ในลักษณะที่เป็นเครือข่าย ทั้งนี้ การจัดประชุม/สัมมนาควรดำเนินการโดยสถาบันวิชาการส่วนกลางและส่วนท้องถิ่นร่วมกับสถาบันการศึกษาที่จัดการเรียนการสอนด้านนิเทศศาสตร์

3.4 องค์กรควรมีมาตรการในการส่งเสริม สนับสนุน และสร้างขวัญกำลังใจในการปฏิบัติงานให้กับนักปกครองท้องถิ่น ได้แก่ การมอบรางวัลหรือเกียรติบัตรให้กับนักปกครองท้องถิ่น ที่ปฏิบัติหน้าที่โดยยึดมั่นในกฎหมายและจริยธรรมนักปกครองท้องถิ่น ในทางตรงกันข้ามควรมีมาตรการลงโทษนักปกครองท้องถิ่น ที่ไม่ประพฤติปฏิบัติตามกรอบมาตรฐาน

3.5 ควรสนับสนุนและส่งเสริมให้นักปกครองท้องถิ่น มีการรวมกลุ่มกันเป็นเครือข่าย หรือจัดตั้งเป็นสถาบันอย่างเป็นทางการ เพื่อกำกับ ดูแล คัดกรอง ส่งเสริม กรณีนักปกครองท้องถิ่นกระทำหน้าที่โดยขาดจริยธรรม ทั้งนี้ นักปกครองท้องถิ่นควรมีสถาบันเป็นผู้สนับสนุนการก่อตั้งและดำเนินการ โดยเฉพาะในเรื่องงบประมาณ ทั้งนี้อาจใช้วิธีการจูงใจนักปกครองท้องถิ่นด้วยการมอบสิทธิประโยชน์ต่างๆ เช่น การได้รับการคุ้มครอง การช่วยเหลือในกรณีถูกฟ้องร้อง รวมถึงการมีสวัสดิการที่เหมาะสม เป็นต้น

3. ควรจัดทำแหล่งความรู้และข้อมูลข่าวสารความเคลื่อนไหวเกี่ยวกับกฎหมายและจริยธรรม ที่นักปกครองท้องถิ่น ควรรู้ ซึ่งอาจเป็นส่วนหนึ่งของเว็บไซต์ที่มีอยู่แล้ว โดยนักปกครองท้องถิ่น สามารถเข้าถึง/สืบค้นได้อย่างสะดวกและรวดเร็ว ทั้งนี้ควรเปิดโอกาสให้นักปกครองท้องถิ่น ได้มีส่วนร่วมในการกำหนดเนื้อหา แลกเปลี่ยนกรณีศึกษาและประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องในท้องถิ่น และต้องมีการประชาสัมพันธ์ให้นักปกครองท้องถิ่นที่ได้รับรู้รับทราบอย่างทั่วถึง

อภิปรายผล

การวิจัยครั้งนี้ มีข้อค้นพบในประเด็นที่นำมาอภิปรายตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังนี้

1. ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับกฎหมายและจริยธรรมด้านการสื่อสารการสื่อสารของนักปกครองท้องถิ่น

1.1 ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับกฎหมายด้านการสื่อสารของนักปกครองท้องถิ่น

จากผลการวิจัยครั้งนี้พบว่า ระดับความรู้ความเข้าใจเรื่องกฎหมายของนักปกครองท้องถิ่น ส่วนใหญ่ อยู่ในระดับมาก ส่วนประเด็นเกี่ยวกับกฎหมายที่นักปกครองท้องถิ่น ยังขาดความรู้ความเข้าใจหรือเข้าใจได้ถูกต้องในระดับน้อย มีทั้งหมด 5 ประเด็นได้แก่ 1. การโฆษณาทางสื่อมวลชนที่เกินจริง และคนทั่วไปรู้ได้ว่าเป็นจริงอย่างแน่นอน ถือว่าไม่มี ความผิด 2. ตามกฎหมายเรื่องข้อมูลข่าวสารของราชการ นักปกครองท้องถิ่นสามารถขอข้อมูลจากหน่วยงานราชการได้ทุกเรื่อง เพื่อความโปร่งใส และตรวจสอบได้ 3. กำหนด ผู้ใหญ่บ้าน สามารถตั้งสถานีวิทยุชุมชนได้ เพื่อประโยชน์ส่วนรวม 4. นักปกครองท้องถิ่นไม่สามารถเปิดเผยหรือตีพิมพ์เผยแพร่ข้อมูลเกี่ยวกับกำลังพล และอาวุธยุทโธปกรณ์ในทางการทหารได้ 5. เรื่องที่เกี่ยวกับการที่เด็กและเยาวชนที่ถูกละเมิดทางเพศ นักปกครองท้องถิ่นไม่สามารถให้สื่อมวลชนมาทำข่าวได้ สอดคล้องกับแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการสร้างความรู้ความเข้าใจ (บรูซีย์ ศิริมหาสาคร, 2560; กิริติ ยศย์ยัง, 2559 และ Benjamin S. Bloom, 1971) ที่กล่าวถึงความรู้อันเป็นความคิดของแต่ละบุคคลที่ผ่านกระบวนการคิดวิเคราะห์และสังเคราะห์จนเกิดความ เข้าใจ และนำไปใช้ประโยชน์ในการสรุปและตัดสินใจในสถานการณ์ต่างๆ จนได้รับการยอมรับโดยคนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งของ สังคม นอกจากนี้ ในรายงานผลการติดตามองครพัฒนาการเมืองและการมีส่วนร่วมของประชาชนของคณะอนุกรรมการ ติดตามองครพัฒนาการเมืองและการมีส่วนร่วมของประชาชน (2554, น.245) มีการให้ข้อเสนอแนะหลายข้อที่แสดงให้เห็น ว่า บุคลากรในงาานปกครองท้องถิ่น ยังขาดความรู้ความเข้าใจเรื่องกฎหมายและระเบียบต่างๆ ซึ่งเรื่องดังกล่าวจัดเป็นเครื่องมือ สำคัญที่จะใช้ในการบริหารงานปกครองท้องถิ่น จึงมีการเสนอให้มีการจัดอบรมให้ความรู้ดังกล่าว

1.2 ความตระหนักรู้เกี่ยวกับจริยธรรมด้านการสื่อสารของนักปกครองท้องถิ่น

ในส่วนของจริยธรรมด้านการสื่อสารของนักปกครองท้องถิ่น พบว่า นักปกครองท้องถิ่นที่มีความตระหนักรู้ เกี่ยวกับจริยธรรมในระดับมาก มี 8 ประเด็น ส่วนใหญ่เป็นเรื่องจริยธรรมเกี่ยวกับคุณธรรม และตระหนักรู้ในระดับน้อย มี 2 ประเด็น เป็นเรื่องการรับเงินทำงานในเวลาราชการได้หากมีหนังสืออนุมัติ และการทำงานนอกเวลาราชการได้ ผลวิจัยดังกล่าว สอดคล้องกับแนวคิดด้านจริยธรรมนักปกครองท้องถิ่นในเรื่องจริยธรรมที่ถือว่ามีความสำคัญต่องานนักปกครองท้องถิ่นเป็นอย่างมาก ยิ่ง เนื่องจากจริยธรรมเป็นเครื่องนำทางในการสื่อสารของนักปกครองท้องถิ่น ให้ตั้งอยู่บนพื้นฐานที่ดีงามเพื่อประโยชน์ของ สาธารณะ เพื่อประโยชน์ของประชาชน และเพื่อประโยชน์ของสังคมโดยรวม อีกทั้งยังเป็นเครื่องกำกับความประพฤติของ บุคคลในวิชาชีพนักปกครองท้องถิ่นให้ตั้งมั่นอยู่ในแนวทางที่สุจริต ถูกต้องดีงาม การเสริมสร้างจริยธรรมจึงเป็นเรื่องสำคัญต่อ งานนักปกครองท้องถิ่นเป็นอย่างมาก ทั้ง แนวทางในการเสริมสร้างจริยธรรมในงานนักปกครองท้องถิ่น และ จริยธรรม นักปกครองท้องถิ่นที่สอดคล้องกับสุกิจ ชัยมุสิก (2558) เรื่อง คุณธรรมจริยธรรมสำหรับนักปกครอง จากผลการวิจัยข้อหนึ่งพบว่า ผลการศึกษาในครั้งนี้พบว่า “คุณธรรม” หมายความว่าถึงสภาพความดีงามที่อยู่ภายในจิตใจ ซึ่งอาจเป็นสภาพความดีงามที่เกิด จากการยึดถือเป็นแนวปฏิบัติตามผู้ทรงคุณงามความดีหรือเกิดจากมโนธรรมของตนเอง ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อสังคม เช่น ความ เสียสละ ความซื่อสัตย์ ส่วนจริยธรรมนั้นเป็นข้อประพฤติปฏิบัติเพื่อให้เกิดความสมบูรณ์ เป็นรูปธรรม ซึ่งตั้งอยู่บนหลักของ คุณธรรมรู้สึกผิดชอบชั่วดีเป็นกฎเกณฑ์และมาตรฐานของความประพฤติปฏิบัติในสังคม ซึ่งบุคคลจะพัฒนาขึ้นจนกระทั่งมี จริยธรรมของตนเอง โดยอาศัยเกณฑ์จากสังคมเป็นเครื่องตัดสินว่าการกระทำนั้นถูก หรือผิดต้นกำเนิดของจริยธรรม ประกอบด้วย “ปรัชญา” (Philosophy) วิชาปรัชญาคือวิชาที่ว่าด้วยหลักแห่งความรู้และความจริง สารของปรัชญาจะ กล่าวถึงลักษณะของชีวิตที่พึงปรารถนาควรเป็นอย่างไร (คุณธรรมจริยธรรมสำหรับนักปกครอง)

นอกจากนี้ ข้อมูลจากงานวิจัยการสนทนากลุ่มพบว่า นักปกครองท้องถิ่น ให้ความสำคัญกับกฎหมายที่มี ผลกระทบกับการปฏิบัติหน้าที่ สอดคล้องกับวันเฉลิม แสงสว่าง (2557) เรื่องความรู้ความเข้าใจของประชาชนเกี่ยวกับการ

ปกครองท้องถิ่นและการปกครองส่วนท้องถิ่นของประชาชนในตำบลบางคูวัด จังหวัดปทุมธานี ผลการศึกษาพบว่า 1. ระดับความรู้ความเข้าใจของประชาชนเกี่ยวกับการปกครองส่วนท้องถิ่นของประชาชนในตำบลบางคูวัด จังหวัดปทุมธานีในภาพรวมพบว่า ภาพรวมอยู่ในระดับมาก เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย ดังนี้ผู้ว่าราชการจังหวัด หรือนายอำเภอมีอำนาจหน้าที่ควบคุมดูแลองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้ปฏิบัติตามอำนาจหน้าที่ และเรียกสมาชิกสภาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้ รองลงมาคือประธานสภาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นผู้แทนสภาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในกิจการภายนอกและ เป็นประธานของที่ประชุมสภาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้มีสิทธิเลือกตั้ง สามารถเข้าชื่อร้องขอ ต่อผู้ว่าราชการจังหวัดเพื่อดำเนินการให้มีการลงคะแนนเสียงถอดถอน ส่วนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นประกอบด้วยสภาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและผู้บริหารมีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด 2. การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยความรู้ความเข้าใจของประชาชนเกี่ยวกับการปกครองท้องถิ่นและการปกครองท้องถิ่นของประชาชนในตำบลบางคูวัด จังหวัดปทุมธานีจำแนกตามเพศ อายุ อาชีพ ระดับการศึกษา และรายได้เฉลี่ยต่อเดือน ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

2. ความต้องการความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับกฎหมายและจริยธรรมในงานของนักปกครองท้องถิ่น

โดยรวมพบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความต้องการความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับกฎหมายและจริยธรรมในระดับมาก โดยมีระดับที่ใกล้เคียงกันในกฎหมายทุกเรื่องและทุกประเด็น โดยส่วนใหญ่เป็นประเด็นที่มีผลกระทบต่อโดยตรงกับการทำงานสอดคล้องกับงานวิจัยของ อภินันท์ คำเจริญ (2559) การปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้านตามพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องถิ่นฯ โดยผลการวิจัยระบุว่า กำนัน ผู้ใหญ่บ้านมีการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่โดยภาพรวมอยู่ในระดับค่อนข้างมากเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า มีการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้านด้านการนำข้อราชการไปประกาศแก่ราษฎร มากที่สุด รองลงมาคือ ด้านกิจการสาธารณประโยชน์ ด้านการใช้อำนาจหน้าที่ปกครอง ด้านการรายงานต่อทางราชการด้านการป้องกันโรคติดต่อ ด้านการจัดหมู่บ้านให้เป็นระเบียบเรียบร้อย ด้านการจัดทำงานทะเบียน และด้านที่เกี่ยวข้องกับความอาญา ตามลำดับ ซึ่งการปฏิบัติหน้าที่ดังกล่าวจำเป็นต้องมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับกฎหมายในด้านต่างๆ เป็นอย่างดี เพื่อให้สามารถปฏิบัติภารกิจได้สมบูรณ์

3. แนวทางการเสริมสร้างความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับกฎหมายและจริยธรรมด้านการสื่อสารให้กับนักปกครองท้องถิ่น

จากผลการวิจัยพบว่า มีข้อเสนอเรื่องแนวทางการเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจในเรื่องนี้ด้วยวิธีการต่างๆ ในภาพรวมประกอบด้วย การจัดอบรม และการทำเอกสาร/สโปดเพื่อเผยแพร่ทางสื่อต่างๆ การจัดประชุมสัมมนา การจัดทำคู่มือ การให้รางวัล และการลงโทษ และการรวมกลุ่มกัน การจัดทำแหล่งข้อมูลเพื่อให้เข้าถึงและสืบค้นได้ง่าย ได้แก่ การจัดทำเว็บไซต์ เพชบุ๊ก หรือสื่อออนไลน์อื่นๆ ฯลฯ สอดคล้องกับงานวิจัยของสมเกียรติ ตั้งกิจวานิชย์และคณะ (2550) เรื่อง การสร้างองค์ความรู้เพื่อการปฏิรูปการเมือง จากผลการวิจัยข้อหนึ่งพบว่า มีข้อเสนอว่าด้วยมาตรการหนุนเสริมในการปฏิรูปการเมืองด้วยการปฏิรูปสื่อ ซึ่งสื่อมวลชนนับเป็นกลไกสำคัญในการสร้างความตระหนักรู้ให้กับประชาชน ซึ่งนักปกครองท้องถิ่น ถือเป็นผู้นำทางความคิด (Opinion Leader) ตามองค์ประกอบที่สำคัญในทฤษฎีการสื่อสารสองจังหวะ (Two Step Flow Theory) ที่จะนำสารที่สำคัญไปสู่ประชาชน ดังนั้น การเสริมสร้างความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับกฎหมายและจริยธรรมด้านการสื่อสารให้กับนักปกครองท้องถิ่นเพื่อให้ความพร้อมในการทำหน้าที่ในการถ่ายทอดสาร จึงเป็นเรื่องที่ควรได้รับการส่งเสริมสนับสนุนอย่างจริงจังโดยองค์กรภาครัฐ องค์กรสถาบันการศึกษา และองค์กรวิชาชีพด้านสื่อมวลชน

งานวิจัยชิ้นนี้ได้ข้อค้นพบที่เป็นประโยชน์และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้กับสังคมไทย ดังนี้

1. ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับกฎหมายและจริยธรรมด้านการสื่อสารการสื่อสารของนักปกครองท้องถิ่น

นักปกครองท้องถิ่นมีระดับความรู้ความเข้าใจเรื่องกฎหมาย อยู่ในระดับมาก ส่วนประเด็นเกี่ยวกับกฎหมายที่นักปกครองท้องถิ่นยังขาดความรู้ความเข้าใจหรือเข้าใจได้ถูกต้องในระดับน้อย มีทั้งหมด 5 ประเด็น ได้แก่ 1. การโฆษณาทางสื่อมวลชนที่เกินจริง 2. กฎหมายเรื่องข้อมูลข่าวสารของราชการ นักปกครองท้องถิ่นที่สามารถขอข้อมูลจากหน่วยงานราชการได้ทุกเรื่อง เพื่อความโปร่งใส และตรวจสอบได้ 3. กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน สามารถตั้งสถานีวิทยุชุมชนได้ เพื่อประโยชน์ส่วนรวม 4. นักปกครองท้องถิ่นไม่สามารถเปิดเผยหรือตีพิมพ์เผยแพร่ข้อมูลเกี่ยวกับกำลังพล และอาวุธยุทโธปกรณ์ในทางการทหารได้ 5. เรื่องที่เกี่ยวกับการที่เด็กและเยาวชนที่ถูกละเมิดทางเพศ

2. ความต้องการความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับกฎหมายและจริยธรรมในงานของนักปกครองท้องถิ่น

นักปกครองท้องถิ่นมีความต้องการความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับกฎหมายและจริยธรรมในระดับมาก โดยมีระดับที่ใกล้เคียงกันในกฎหมายทุกเรื่องและทุกประเด็น

3. แนวทางการเสริมสร้างความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับกฎหมายและจริยธรรมด้านการสื่อสารให้กับนักปกครองท้องถิ่น

แนวทางการเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจในเรื่องนี้ด้วยวิธีการต่างๆในภาพรวม ประกอบด้วย การจัดอบรม และการทำเอกสาร/สโปดเพื่อเผยแพร่ทางสื่อต่างๆ การจัดประชุมสัมมนา การจัดทำคู่มือ การให้รางวัล และการลงโทษ และการรวมกลุ่มกัน การจัดทำแหล่งข้อมูลเพื่อให้เข้าถึงและสืบค้นได้ง่าย ได้แก่ การจัดทำเว็บไซต์ เฟซบุ๊ก หรือสื่อออนไลน์อื่นๆ

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำไปใช้

1.1 นักปกครองท้องถิ่น มีความรู้ความเข้าใจทั้งในเรื่องกฎหมายและจริยธรรมสื่อมวลชนในระดับมาก แต่ก็ยังมีกฎหมายบางส่วนที่นักปกครองท้องถิ่นมีความรู้ที่น้อยและมีความต้องการความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับกฎหมาย ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งที่จะทำให้นักปกครองท้องถิ่นประสบความสำเร็จได้ จำเป็นที่หน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งสถาบันการศึกษาและองค์กรวิชาการวิชาชีพต้องประสานความร่วมมือกันในการให้ความรู้ทั้งสองส่วนนี้ โดยจัดอบรม สัมมนา จัดทำคู่มือ จัดทำแหล่งข้อมูลเพื่อการสืบค้น และการจัดทำสื่ออื่นๆ ทั้งนี้ ควรวางแผนจัดทำในลักษณะบูรณาการ กล่าวคือ ควรมีการจัดทำคู่มือ สโปด หรือสื่ออื่นๆ ร่วมไปกับการจัดอบรม สัมมนา ในขณะที่ควรประชาสัมพันธ์ให้นักปกครองท้องถิ่น ได้เข้าถึงแหล่งความรู้ด้านกฎหมายและจริยธรรมที่จัดทำ ในลักษณะที่เป็นเครือข่ายออนไลน์ด้วย

1.2 สถาบันการศึกษาในระดับอุดมศึกษาที่มีการจัดการเรียนการสอนด้านนิติศาสตร์ ควรนำประเด็นข้อค้นพบจากงานวิจัยนี้ โดยเฉพาะในเรื่องความต้องการความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับกฎหมายและจริยธรรมด้านการสื่อสารของนักปกครองท้องถิ่นไปบูรณาการกับโครงการบริการวิชาการสู่สังคม เพื่อเป็นการเชื่อมโยงและพัฒนาองค์ความรู้ด้านกฎหมายและจริยธรรมสำหรับนักปกครองท้องถิ่น ให้สถาบันการศึกษา อาทิ มสธ. จัดอบรมให้ความรู้ด้านกฎหมายที่เกี่ยวกับการสื่อสารสำหรับนักปกครองท้องถิ่นในรูปแบบของการบริการวิชาการ โดยมีวิทยากร สื่อเอกสาร สื่อที่เป็นคลิป และคู่มือ

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพเพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกโดยอาจใช้วิธีการวิจัยแบบกรณีศึกษา ในประเด็นเกี่ยวกับการใช้กฎหมายและประเด็นปัญหาเชิงจริยธรรมด้านการสื่อสารของนักปกครองท้องถิ่น

2.2 ควรศึกษาวิจัยเชิงเปรียบเทียบประเด็นความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับกฎหมายและจริยธรรมด้านการสื่อสารและกฎหมายทั่วไปสำหรับนักปกครองท้องถิ่น เพื่อจะได้ใช้เป็นแนวทางในการเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจกับนักปกครองท้องถิ่นได้อย่างถูกต้องและเหมาะสม

บรรณานุกรม

- กิริติ ยศยงยง. (2560). *การจัดการความรู้ในองค์กรและการกรณีศึกษา*. กรุงเทพฯ: มิสเตอร์ก๊อปปี (ประเทศไทย) จำกัด.
- เกรียงศักดิ์ จอดนอก, จิตติ กิตติเลิศไพศาล และละมัย ร่มเย็น. (2559). บทบาทในการสร้างหมู่บ้านปลอดภัยเสพติดของกำนันผู้ใหญ่บ้านในพื้นที่อำเภอกุสุมาลย์ จังหวัดสกลนคร. *วารสารบัณฑิตศึกษา*, 13(62), 139-149.
- คณะอนุกรรมการติดตามองครพัฒนาการเมืองและการมีส่วนร่วมของประชาชน. (2554). *รายงานผลการติดตามองครพัฒนาการเมืองและการมีส่วนร่วมของประชาชน*. เมื่อ 31 มีนาคม 2563, จากhttp://w3c.senate.go.th/pictures/comm/72/20121005122910_1.pdf
- ณิชภา แก้วประดับ. (2560). *หลักจริยธรรมจรรยาบรรณสื่อมวลชนในคู่มือคู่มือการสอนวิชากฎหมายสื่อมวลชนและวิชาจริยธรรมสื่อมวลชน*. กรุงเทพฯ: บริษัท จรัสสินทวงศ์การพิมพ์ จำกัด
- บุรชัย ศิริมหาสาร. (2560). *จัดการความรู้สู่ความเป็นเลิศ*. กรุงเทพฯ: แสงดาว.
- ปองปรารณ สุนทรเกษม. (2560). *ความรู้และการใช้ความรู้ด้านกฎหมายและจริยธรรมสื่อมวลชนของนักหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นจังหวัดลำปาง*. *ราชภัฏเพชรบูรณ์สาร*, 21(1).
- สมเกียรติ ตั้งกิจวานิชย์, อัมมาร สยามวาลา, วรเจตน์ ภาคีรัตน์, สิริพรรณ นกสวน, ปกป้อง จันวิทย์ และวรดุลย์ ตูลารักษ์. (2550). *การสร้างองค์ความรู้เพื่อการปฏิรูปการเมือง*. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)
- อภินันท์ คำเจริญ. (2559). *การปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ของกำนันผู้ใหญ่บ้าน ตามพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พุทธศักราช 2457 และที่แก้ไขเพิ่มเติมถึงปัจจุบัน ในเขตพื้นที่อำเภออุทองและอำเภอด่านช้าง จังหวัดสุพรรณบุรี*. (วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยบูรพา. ชลบุรี.
- Bloom, B.S. (1971). *Handbook on Formative and Summative Evaluation of Student Learning*. New York: McGraw-Hill.

Received: 08-03-2020

Revised: 24-04-2020

Accepted: 30-04-2020

ผลการจัดการเรียนรู้แบบนำตนเองร่วมกับการเรียนรู้แบบกลับทางผ่านสื่อสังคมออนไลน์
รายวิชาสถิติวิจัยสำหรับการดำรงชีวิตและการทำงานที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้
และการรู้สารสนเทศ ของนักศึกษาระดับปริญญาตรี

Effects of Organizing Self - directed Learning Activities and Flipped Classroom
with Social Network of Statistic for Life and Career on Learning Achievement
and Information Literacy of Ungraduated Students

กัมปนาท कुศิริรัตน์¹

Kampanart Kusirirat

ajdankampanat@gmail.com

นุชรัตน์ นุชประยูร²

Nuchsharat Nuchpayoon

nuchsharat@hotmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนและหลังการเรียนรู้แบบนำตนเองร่วมกับการเรียนรู้แบบกลับทางผ่านสื่อสังคมออนไลน์รายวิชาสถิติวิจัยสำหรับการดำรงชีวิตและการทำงานของนักศึกษาระดับปริญญาตรี (2) เปรียบเทียบผลการรู้สารสนเทศก่อนและหลังการเรียนรู้แบบนำตนเองร่วมกับการเรียนรู้แบบกลับทางผ่านสื่อสังคมออนไลน์รายวิชาสถิติวิจัยสำหรับการดำรงชีวิตและการทำงานของนักศึกษาระดับปริญญาตรี และ (3) ประเมินความพึงพอใจของนักศึกษาต่อการเรียนรู้แบบนำตนเองร่วมกับการเรียนรู้แบบกลับทางผ่านสื่อสังคมออนไลน์รายวิชาสถิติวิจัยสำหรับการดำรงชีวิตและการทำงาน ที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและการรู้สารสนเทศของนักศึกษาระดับปริญญาตรี กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยเป็นนักศึกษาระดับปริญญาตรี สาขาวิชาแอนิเมชันและดิจิทัลมีเดีย คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2562 ได้มาโดยวิธีการสุ่มอย่างง่าย จำนวน 21 คน

¹ สาขาวิชาแอนิเมชันและดิจิทัลมีเดีย คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา

Department of Animation and Digital Media, Faculty of Science and Technology, Bansomdejchaopraya Rajabhat University

² สาขาวิชาระบบสารสนเทศและคอมพิวเตอร์ธุรกิจ คณะบริหารธุรกิจและเทคโนโลยีสารสนเทศ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุวรรณภูมิ

Department of Information System and Business Computer Faculty of Business Administration and Information Technology, Rajamangala University of Technology Suvarnabhumi

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือ (1) แผนการจัดการเรียนรู้รายวิชาการสถิติวิจัยสำหรับการดำรงชีวิตและการทำงาน (2) แบบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนแบบปรนัย (3) แบบวัดการรู้สารสนเทศตามมาตรฐานการรู้สารสนเทศของ UCLA (4) แบบประเมินความพึงพอใจแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ การวิเคราะห์ข้อมูลโดยหาค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และทดสอบค่าทีแบบไม่อิสระต่อกัน

ผลการวิจัยพบว่า (1) ผลคะแนนจากผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนและหลังการเรียนรู้แบบนำตนเองร่วมกับการเรียนรู้แบบกลับทางผ่านสื่อสังคมออนไลน์รายวิชาสถิติวิจัยสำหรับการดำรงชีวิตและการทำงาน ของนักศึกษาระดับปริญญาตรี หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (2) ผลการเปรียบเทียบการรู้สารสนเทศก่อนและหลังการเรียนรู้แบบนำตนเองร่วมกับการเรียนรู้แบบกลับทางผ่านสื่อสังคมออนไลน์รายวิชาสถิติวิจัยสำหรับการดำรงชีวิตและการทำงานของนักศึกษาระดับปริญญาตรีหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และ (3) ผลประเมินความพึงพอใจของนักศึกษาต่อการเรียนรู้แบบนำตนเองร่วมกับการเรียนรู้แบบกลับทางผ่านสื่อสังคมออนไลน์รายวิชาสถิติวิจัยสำหรับการดำรงชีวิตและการทำงาน ที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้และการรู้สารสนเทศของนักศึกษาระดับปริญญาตรี อยู่ในระดับ มาก

คำสำคัญ: การเรียนรู้แบบนำตนเอง, การเรียนรู้แบบกลับทาง, สื่อสังคมออนไลน์, ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน, การรู้สารสนเทศ

Abstract

The objectives of this research are to 1) compare the students' pretest and posttest learning achievement scores 2) compare the students' knowledge of information literacy 3) study the learning satisfaction towards self - directed learning activities and flipped classroom with social network of statistic for life and career on learning achievement and information literacy of ungraduated students. The subject are 21 ungraduated students in 2/2561 semester from department of Animation and Digital Media, faculty of science and technology, Bansomdejchaopraya Rajabhat University, selected by simple random sampling method. The research tools consisted of 1) lesson plan of statistic for life and career 2) the objective achievement tests 3) UCLA information literacy questionnaire 4) students satisfaction form with rating scale. The statistic used to analyze the data were mean, standard deviation and T-test with dependent groups.

The findings revealed as follows 1) the learning achievement posttest score was statistically higher than the pretest score at the .05 level of significance 2) the information literacy knowledge posttest was statistically higher than pretest at the .05 level of significance 3) the students satisfaction toward self - directed learning activities and flipped classroom with social network of statistic for life and career on learning achievement and information literacy of ungraduated students were at high level.

Keywords: self - directed learning activities, flipped classroom, social network, learning achievement, information literacy

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การศึกษาเป็นกระบวนการถ่ายทอดความรู้และสร้างองค์ความรู้ให้กับผู้เรียนที่สำคัญในการพัฒนาคนและเป็นวิถีทางไปที้นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงการดำเนินชีวิตให้เป็นไปตามความเหมาะสมกับสภาพที่เป็นอยู่ จากสภาพการจัดการเรียนการสอนในปัจจุบันพบว่า การเรียนการสอนเป็นการเน้นการท่องจำ จึงทำให้ผู้เรียนขาดทักษะการคิด นอกจากนี้พบว่าผู้สอนขาดเทคนิคการสอน สื่อการสอนไม่เร้าความสนใจ ไม่ก่อให้เกิดแรงจูงใจของผู้เรียน กระบวนการจัดการศึกษาจึงจำเป็นต้องปรับเปลี่ยนรูปแบบกระบวนการสอนและวิธีการสอนให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว โดยมุ่งความสำคัญไปที่ผู้เรียนตามที่พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 หมวด 4 มาตราที่ 22 กล่าวว่า การจัดการศึกษาต้องยึดหลักว่าผู้เรียนทุกคนสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด เพื่อให้ผู้เรียนสามารถคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ได้เป็นองค์ความรู้ที่เหมาะสมและสามารถรับมือกับปัญหาที่เกิดขึ้นใหม่ คำนึงถึงความสนใจและความถนัดของผู้เรียนที่แตกต่างกัน กระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพ การจัดการเรียนรู้ต้องมุ่งพัฒนาผู้เรียนทุกคน ซึ่งเป็นกำลังของชาติให้เป็นมนุษย์ที่มีความสมดุล ทั้งด้านร่างกาย ความรู้ คุณธรรม มีความรู้และทักษะพื้นฐานรวมทั้งเจตนาที่จำเป็นต่อการศึกษาต่อการประกอบอาชีพและการศึกษาตลอดชีวิต โดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญบนพื้นฐานความเชื่อว่าทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองตามศักยภาพ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551) รวมถึงการกำหนดบทบาทของผู้สอนเป็นผู้เอื้ออำนวยความสะดวกเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ มีการจัดกิจกรรมการเรียนที่สอดคล้องกับวิถีต่าง ๆ เพื่อให้ผู้เรียนเกิดความกระตือรือร้น ใฝ่เรียนรู้ ส่งเสริมบทบาทของการรู้สารสนเทศและความจำเป็นที่จะต้องสร้างให้ผู้เรียนเป็นผู้รู้สารสนเทศ เพื่อเน้นให้ผู้เรียนศึกษาค้นคว้าหาความรู้ด้วยตนเอง

ก่อให้เกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิต (Life-long Education) เนื่องจากผู้เรียนต้องศึกษาค้นคว้าความรู้เพิ่มเติมได้ด้วยตนเอง ถ้าผู้เรียนขาดทักษะเหล่านี้ก็จะเป็นอุปสรรคในการศึกษาค้นคว้าหาความรู้ของตัวเอง

รายวิชาสถิติวิจัยสำหรับการดำรงชีวิตและการทำงาน เป็นรายวิชาที่ต้องอาศัยกระบวนการทางวิจัยและหลักสถิติที่ใช้ระบบความคิดอย่างเป็นระบบ จึงมีประเด็นปัญหาในการจัดการเรียนการสอน โดยอย่างยิ่งกับนักศึกษาสาขาวิชาแอนิเมชันและดิจิทัลมีเดียที่นักศึกษาส่วนใหญ่มีพื้นฐานทางศิลปะมีความคิดสร้างสรรค์และมีความคิดนอกกรอบสูง จึงทำให้มีปัญหากับการเรียนรายวิชานี้ เนื่องจากนักศึกษามีจำนวนมากไม่สามารถเข้าใจกระบวนการวิจัย นักศึกษาขาดความรู้ความเข้าใจในการเลือกหัวข้อ ไม่ทราบวิธีการสืบค้นและแหล่งที่ใช้ในการสืบค้น ขาดทักษะในการสืบค้นข้อมูล ขาดการประเมินสารสนเทศที่นำมาใช้ ขาดทักษะในการเรียบเรียงสารสนเทศ โดยมักจะคัดลอกเนื้อหาโดยไม่มีการอ้างอิงแหล่งที่มา จึงมองว่าเป็นวิชาที่ยาก ไม่เห็นความสำคัญและไม่สนใจ แนวทางหนึ่งที่น่าสนใจในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อลดปัญหานี้ คือ การเรียนรู้แบบนำตนเอง (Self-directed Learning) ที่นักศึกษาต้องรับผิดชอบและควบคุมตนเองในการเรียนรู้ ตั้งแต่การกำหนดเป้าหมายในการเรียน การวางแผนการเรียน เลือกแหล่งข้อมูลที่ใช้ เลือกวิธีการเรียนรู้และประเมินตนเอง โดยผู้สอนใช้กระบวนการจัดการเรียนรู้ร่วมกับการเรียนรู้แบบกลับทาง (Flipped Learning) ที่เปลี่ยนจากการบรรยายเนื้อหาเป็นการเรียนรู้ด้วยการทำกิจกรรมร่วมกันในชั้นเรียน โดยนำสื่อสังคมออนไลน์มาใช้เป็นเครื่องมือในการทำกิจกรรมและใช้ในการนำเสนอเนื้อหาสำหรับการศึกษด้วยตนเองนอกเวลาเรียน โดยที่ผู้สอนจัดไว้ให้และนำกระบวนการแก้ไขปัญหาด้วยวิธีการแสวงหาความรู้สารสนเทศมาเป็นกระบวนการสอน เนื่องด้วยการแก้ปัญหาเป็นพื้นฐานที่สำคัญต่อการดำเนินชีวิตในสังคม สอดคล้องกับประพันธ์ศิริ สุเสารัจ (2556) ได้กล่าวว่ามีทักษะในการแก้ไขปัญหาจะสามารถเผชิญกับภาวะสังคมที่เคร่งเครียดได้ ดังนั้นการฝึกให้ผู้เรียนมีทักษะในศตวรรษที่ 21 จึงต้องให้ผู้เรียนสามารถคิดเพื่อแก้ปัญหาที่จะตอบรับกับสิ่งที่จะเกิดขึ้นและเหตุการณ์ที่จะเกิดขึ้นในอนาคต รวมทั้งทำให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนสูงขึ้นสอดคล้องกับศันสนีย์ เลียงพานิชย์ (2557) ที่ได้ศึกษาผลสัมฤทธิ์และความพึงพอใจการใช้เว็บเครือข่ายสังคมเป็นเครื่องมือในการจัดการเรียนการสอนของนักศึกษา พบว่ามีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน เนื่องจากนักศึกษาได้ทำกิจกรรมที่สนใจตามแผนการเรียนรู้ที่รับข้อมูลความรู้ที่รวดเร็ว มีความกล้าที่จะแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและสอบถาม นักศึกษามีความกระตือรือร้นในการเรียนรู้ด้วยตนเองโดยใช้เครื่องมือสนับสนุนการเรียนรู้ ทำให้ลดเวลาบรรยายเนื้อหาในชั้นเรียน

ด้วยเหตุผลดังกล่าวผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะจัดการเรียนรู้แบบนำตนเองร่วมกับการเรียนรู้แบบกลับทางผ่านสื่อสังคมออนไลน์ รายวิชาสถิติวิจัยสำหรับการดำรงชีวิตและการทำงาน เพื่อเป็นแนวทางในการปรับปรุงและพัฒนาการจัดการเรียนรู้และเตรียมความพร้อมของผู้เรียน ที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้และการรู้สารสนเทศ เพื่อพัฒนาการเรียนและจัดการการเรียนรู้ของนักศึกษาต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนและหลังการเรียนรู้แบบนำตนเองร่วมกับการเรียนรู้แบบกลับทางผ่านสื่อสังคมออนไลน์รายวิชาสถิติวิจัยสำหรับการดำรงชีวิตและการทำงานของนักศึกษาระดับปริญญาตรี
2. เพื่อเปรียบเทียบผลการรู้สารสนเทศก่อนและหลังการเรียนรู้แบบนำตนเองร่วมกับการเรียนรู้แบบกลับทางผ่านสื่อสังคมออนไลน์รายวิชาสถิติวิจัยสำหรับการดำรงชีวิตและการทำงานของนักศึกษาระดับปริญญาตรี
3. เพื่อประเมินความพึงพอใจของนักศึกษาต่อการเรียนรู้แบบนำตนเองร่วมกับการเรียนรู้แบบกลับทางผ่านสื่อสังคมออนไลน์รายวิชาสถิติวิจัยสำหรับการดำรงชีวิตและการทำงาน ที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้และการรู้สารสนเทศของนักศึกษาระดับปริญญาตรี

สมมติฐานการวิจัย

1. นักศึกษาที่เรียนรู้แบบนำตนเองร่วมกับการเรียนรู้แบบกลับทางผ่านสื่อสังคมออนไลน์รายวิชาสถิติวิจัยสำหรับการดำรงชีวิตและการทำงาน มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน
2. นักศึกษาที่เรียนรู้แบบนำตนเองร่วมกับการเรียนรู้แบบกลับทางผ่านสื่อสังคมออนไลน์รายวิชาสถิติวิจัยสำหรับการดำรงชีวิตและการทำงาน มีการรู้สารสนเทศหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน
3. นักศึกษามีความพึงพอใจต่อการเรียนรู้แบบนำตนเองร่วมกับการเรียนรู้แบบกลับทางผ่านสื่อสังคมออนไลน์รายวิชาสถิติวิจัยสำหรับการดำรงชีวิตและการทำงาน อยู่ในระดับมาก

นิยามศัพท์

การเรียนรู้แบบนำตนเอง หมายถึง กระบวนการเรียนรู้ที่นักศึกษาเลือกวิธีการเรียนรู้แบบที่ตนเองต้องรับผิดชอบ มีความสนใจ ควบคุมตนเอง ค้นหาความรู้ด้วยตนเอง เพื่อให้บรรลุจุดประสงค์การเรียนรู้

การเรียนรู้แบบกลับทาง หมายถึง การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ให้นักศึกษาหาความรู้จากสื่อการเรียนออนไลน์ก่อนการเรียนในชั้นเรียน เมื่ออยู่ในชั้นเรียนนักศึกษาจะได้ทำกิจกรรมที่อาจารย์ผู้สอนจัดในลักษณะที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางตามแผนการเรียนรู้แบบนำตนเองที่เน้นการรู้สารสนเทศผ่านเครือข่ายสังคมออนไลน์ โดยอาจารย์ผู้สอนเป็นชี้แนะ ให้คำแนะนำ

สื่อสังคมออนไลน์ หมายถึง สื่อดิจิทัลที่เป็นเครื่องมือในการสื่อสารระหว่างนักศึกษาในเครือข่ายทางสังคมของ Google Classroom ที่เน้นใช้การติดต่อสื่อสาร รับส่งแบบฝึกหัด การบ้าน และเอกสารประกอบการสอน ในชั้นเรียนที่จัดกิจกรรมจัดการเรียนรู้แบบนำตนเองร่วมกับการเรียนรู้แบบกลับทาง รายวิชาสถิติวิจัยสำหรับการดำรงชีวิตและการทำงาน

ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน หมายถึง ความรู้ ความสามารถในการเรียนวิชาสถิติวิจัยสำหรับการดำรงชีวิตและการทำงาน ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้ที่จัดกิจกรรมจัดการเรียนรู้แบบนำตนเองร่วมกับการเรียนรู้แบบกลับทาง โดยเปรียบเทียบก่อนและหลังการเรียนรู้

การรู้สารสนเทศ หมายถึง ความรู้ ความสามารถและทักษะของนักศึกษาในการเข้าถึงสารสนเทศ ประเมินสารสนเทศที่ค้นหาได้ และใช้สารสนเทศอย่างมีประสิทธิภาพ ในรายวิชาสถิติวิจัยสำหรับการดำรงชีวิตและการทำงาน

ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

1. เป็นการพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและการรู้สารสนเทศของนักศึกษารายวิชาสถิติวิจัยสำหรับการดำรงชีวิตและการทำงาน ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบนำตนเองร่วมกับการเรียนรู้แบบกลับทางผ่านสื่อสังคมออนไลน์
2. เป็นแนวทางในการจัดการเรียนรู้แบบนำตนเองร่วมกับการเรียนรู้แบบกลับทางผ่านสื่อสังคมออนไลน์ในรายวิชาอื่น

วิธีการวิจัย

ประชากร คือประชากรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ ได้แก่ นักศึกษาระดับปริญญาตรี สาขาวิชาแอนิเมชันและดิจิทัลมีเดีย คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ที่เรียนรายวิชาสถิติวิจัยสำหรับการดำรงชีวิตและการทำงาน จำนวน 25 คน ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2562

กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักศึกษาระดับปริญญาตรี สาขาวิชาแอนิเมชันและดิจิทัลมีเดีย คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ที่เรียนรายวิชาสถิติวิจัยสำหรับการดำรงชีวิตและการทำงาน จำนวน 21 คน ได้มาโดยการสุ่มอย่างง่ายด้วยวิธีการการจับฉลาก ภาคเรียนภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2562

แบบแผนการทดลองได้ดำเนินการทดลองตามรูปแบบ One - Group Pretest - Posttest Design

กลุ่มตัวอย่าง	ก่อนเรียน	ทดลอง	หลังเรียน
E	O1	X	O2

สัญลักษณ์ที่ใช้ในแบบแผนการทดลอง

E	แทนกลุ่มตัวอย่าง
O1	แทนการทดสอบก่อนเรียน
X	แทนการเรียนรู้แบบนำตนเองร่วมกับการเรียนรู้แบบกลับทางผ่านสื่อสังคมออนไลน์
O2	แทนการทดสอบหลังเรียน

เครื่องมือที่ใช้ ประกอบด้วย (1) แผนการจัดการเรียนรู้รายวิชาการสถิติวิจัยสำหรับการดำรงชีวิตและการทำงาน ในหัวข้อ งานวิจัยและการทบทวนวรรณกรรม ที่จัดกิจกรรมการแบบนำตนเองร่วมกับการเรียนรู้แบบกลับทางผ่านสื่อสังคมออนไลน์ที่มี ขั้นตอน 4 ขั้นตอน คือ ขั้นตอนเตรียมความพร้อม ขั้นตอนการเรียนรู้แบบนำตนเอง ขั้นตอนแลกเปลี่ยนเรียนรู้และประยุกต์ใช้ความรู้ และขั้นตอนนำเสนอผลงาน (2) แบบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียนและหลังเรียน แบบปรนัย 4 ตัวเลือก จำนวน 30 ข้อ หาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) เท่ากับ .73 และความเที่ยงตรงโดยหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (correlation coefficient) ของเพียร์สัน (Pearson) มีค่าเท่ากับ .84 (3) แบบวัดการรู้สารสนเทศในศตวรรษที่ 21 ตามมาตรฐานการรู้สารสนเทศของ UCLA (2001) ก่อนเรียนและหลังเรียน จำนวน 30 ข้อ เสนอต่อผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน หาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ของครอนบาช (Cronbach Alpha Coefficient) เท่ากับ .63 และความเที่ยงตรงโดยหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ ของเพียร์สัน (Pearson) มีค่าเท่ากับ .85 (4) แบบประเมินความพึงพอใจ เป็นลักษณะข้อคำถามแบบมาตราประมาณค่า (Rating scale) 5 ระดับ มีค่าสัมประสิทธิ์ความสอดคล้อง (IOC : Index of item objective congruence) จากผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 คน มีค่าระหว่าง 0.67-1.00

การเก็บรวบรวมข้อมูลผู้วิจัยได้ดำเนินการเป็น 2 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 เตรียมการ ผู้วิจัยศึกษารายละเอียดเกี่ยวกับรูปแบบการเรียนรู้แบบนำตนเองร่วมกับการเรียนรู้แบบกลับทางผ่านสื่อสังคมออนไลน์ นำมาออกแบบกิจกรรมการสอนในรายวิชาสถิติวิจัยสำหรับการดำรงชีวิตและการทำงาน เนื้อหาการเลือกหัวข้องานวิจัยและการทบทวนวรรณกรรม กำหนดการเรียนรู้เป็น 2 ส่วน คือ นอกชั้นเรียนและในชั้นเรียน โดยนอกชั้นเรียนอาจารย์ผู้สอนกำหนดให้นักศึกษาค้นคว้าเนื้อหาด้วยตนเองมาก่อนล่วงหน้าเพื่อนำความรู้มาทำกิจกรรมในชั้นเรียน ทำให้ลดเวลาในการบรรยายเนื้อหาในชั้นเรียน รวมทั้งให้นักศึกษามีบทบาทเป็นผู้แสวงหาความรู้ ค้นพบความรู้ ลงมือปฏิบัติ และนำเสนอความรู้ด้วยตนเอง อาจารย์ทำหน้าที่อำนวยความสะดวกช่วยเหลือให้คำปรึกษา ให้โอกาสนักศึกษาเป็นผู้เลือกหัวข้อการทำวิจัยและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง โดยมีขั้นตอนการเรียนรู้ 4 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นที่ 1 เตรียมความพร้อม เป็นการเตรียมนักศึกษาให้มีความพร้อมในการเรียนรู้พื้นฐานสำหรับการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองนอกเวลาเรียน เรียนรู้พื้นฐานการตั้งคำถามและสะท้อนความคิด และเรียนรู้การสืบค้นสารสนเทศและเตรียมการใช้งานสื่อสังคมออนไลน์ประเภทห้องเรียนเสมือน Google Classroom

ขั้นที่ 2 การเรียนรู้แบบนำตนเอง เป็นการฝึกให้นักศึกษาได้ทำการสำรวจความต้องการในการเรียนรู้ของตนเอง จากนั้นกำหนดเป้าหมายในการเรียน วางแผนการเรียนโดยจัดทำเป็นสัญญาการเรียน และให้ผู้เรียนค้นคว้าด้วยตนเองนอกเวลาเรียนนอกเวลาเรียนจากแหล่งการเรียนรู้ที่เกี่ยวข้องกับหัวข้องานวิจัยและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับหัวข้องานวิจัยของนักศึกษา ในขั้นตอนนี้ นักศึกษาต้องสามารถทำการกำหนดการค้นสารสนเทศ สามารถสืบค้นและเข้าถึงสารสนเทศ สามารถใช้สารสนเทศ และสามารถสังเคราะห์ข้อมูลได้

ขั้นที่ 3 แลกเปลี่ยนเรียนรู้และประยุกต์ใช้ความรู้ เป็นการนำความรู้ที่ได้ศึกษาด้วยตนเองนอกเวลาเรียนมา ทำกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในชั้นเรียนและนำความรู้ที่ได้มาเลือกหัวข้อการวิจัยและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

ขั้นที่ 4 การนำเสนอผลงาน เป็นขั้นที่ให้นักศึกษานำเสนอผลงานหรือหลักฐานการเรียนรู้ตามที่กำหนดไว้ในสัญญาการเรียน โดยใช้สื่อสังคมออนไลน์เป็นช่องทางแสดงความคิดเห็นและรับฟังข้อเสนอแนะจากผู้อื่น เพื่อนำมาปรับปรุงแก้ไข

ระยะที่ 2 การทดลองและประเมินผล ผู้วิจัยปฐมนิเทศชี้แจงเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้ ทำการทดสอบก่อนเรียนและประเมินทักษะการรู้สารสนเทศของนักศึกษา จากนั้นดำเนินการจัดการเรียนรู้ตามขั้นตอนการเรียนรู้ 4 ขั้นตอน คือ เตรียมความพร้อม การเรียนรู้แบบนำตนเอง แลกเปลี่ยนเรียนรู้ประยุกต์ใช้ความรู้ และการนำเสนองาน เมื่อครบ 5 สัปดาห์ ผู้วิจัยได้ทำการทดสอบหลังเรียนด้วยแบบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียน ประเมินการรู้สารสนเทศด้วยแบบวัดการรู้สารสนเทศ ตามมาตรฐานการรู้สารสนเทศของ UCLA และประเมินความพึงพอใจด้วยแบบสอบถามความพึงพอใจหลังจากได้รับการจัดการเรียนรู้ จากนั้นนำไปวิเคราะห์ข้อมูลหาค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และสถิติทดสอบ t-test แบบไม่อิสระต่อกัน (Paired Samples t-test)

ผลการวิจัย

1. ผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนและหลังการเรียนรู้แบบนำตนเองร่วมกับการเรียนรู้แบบกลับทางผ่านสื่อสังคมออนไลน์รายวิชาสถิติวิจัยสำหรับการดำรงชีวิตและการทำงานของนักศึกษาระดับปริญญาตรีหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน โดยมีค่าเฉลี่ยก่อนเรียน ($\bar{x} = 11.57$ S.D. = 1.94) และค่าเฉลี่ยหลังเรียน ($\bar{x} = 20.14$ S.D. = 2.33) แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งสรุปได้ว่าผลการเรียนรู้แบบนำตนเองร่วมกับการเรียนรู้แบบกลับทางผ่านสื่อสังคมออนไลน์รายวิชาสถิติวิจัยสำหรับการดำรงชีวิตและการทำงานของนักศึกษาระดับปริญญาตรี ทำให้ผู้เรียนมีผลสัมฤทธิ์ในการเรียนรู้สูงขึ้น ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 แสดงผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนและหลังการเรียนรู้แบบนำตนเองร่วมกับการเรียนรู้แบบกลับทางผ่านสื่อสังคมออนไลน์รายวิชาสถิติวิจัยสำหรับการดำรงชีวิตและการทำงานของนักศึกษาระดับปริญญาตรี จากกลุ่มตัวอย่าง (n=21)

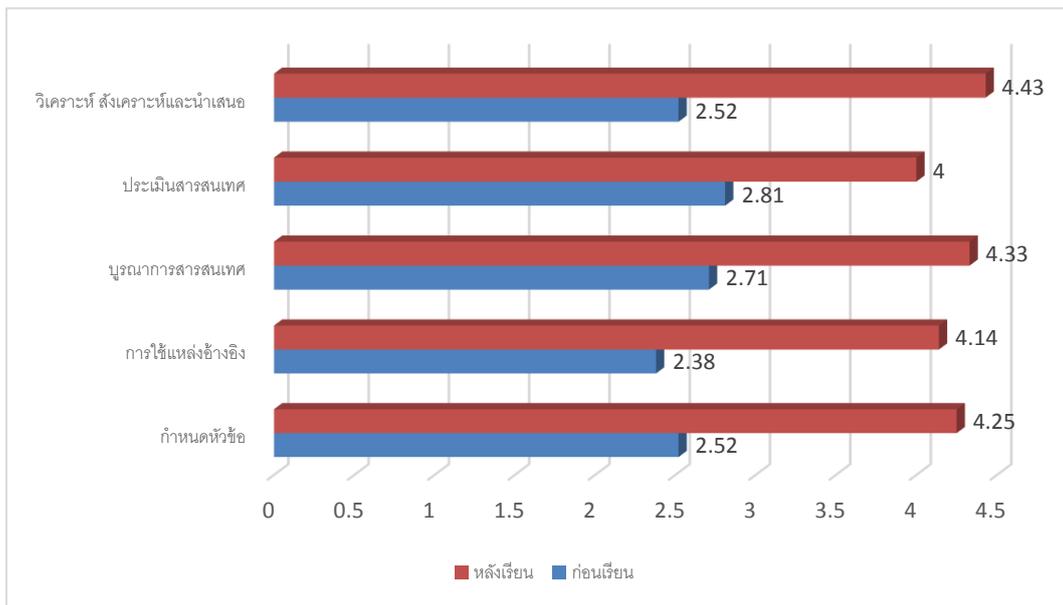
ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน	N	\bar{x}	S.D.	t	df	p-value
ก่อนเรียน	21	11.57	1.94	12.08*	20	0.00
หลังเรียน	21	20.14	2.33			

*P < .05

2. ผลการเปรียบเทียบการรู้สารสนเทศก่อนและหลังการเรียนรู้แบบนำตนเองร่วมกับการเรียนรู้แบบกลับทางผ่านสื่อสังคมออนไลน์รายวิชาสถิติวิจัยสำหรับการดำรงชีวิตและการทำงานของนักศึกษาระดับปริญญาตรีทุกด้านและภาพรวมหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 สรุปได้ว่าการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบนำตนเองร่วมกับการเรียนรู้แบบกลับทางผ่านสื่อสังคมออนไลน์รายวิชาสถิติวิจัยสำหรับการดำรงชีวิตและการทำงานของนักศึกษาระดับปริญญาตรี ทำให้ผู้เรียนมีการรู้สารสนเทศสูงขึ้น ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ผลการรู้สารสนเทศก่อนและหลังการเรียนรู้แบบนำตนเองร่วมกับการเรียนรู้แบบกลับทางผ่านสื่อสังคมออนไลน์ รายวิชาสถิติวิจัยสำหรับการดำรงชีวิตและการทำงานของนักศึกษาระดับปริญญาตรี จากกลุ่มตัวอย่าง (n=21) เป็นรายด้าน

รายการ	คะแนนเต็ม	ก่อนเรียน		หลังเรียน	
		\bar{x}	S.D.	\bar{x}	S.D.
1.ความสามารถในการกำหนดหัวข้อหรือเข้าใจปัญหาของตนเอง	6	2.52	0.87	4.25	1.09
2.ความสามารถในการใช้แหล่งอ้างอิงวรรณกรรมได้อย่างเหมาะสม	6	2.38	0.86	4.14	1.06
3. การบูรณาการสารสนเทศที่ได้เลือกกับฐานความรู้เดิม	6	2.71	0.96	4.33	0.80
4. การประเมินประสิทธิภาพสารสนเทศ เพื่อนำไปใช้	6	2.81	0.81	4.00	0.89
5. การวิเคราะห์ สังเคราะห์และนำเสนอสารสนเทศมาใช้ในการวิจัย	6	2.52	0.87	4.43	1.03

ภาพที่ 1 แผนภาพผลการรู้สารสนเทศก่อนและหลังเรียนรู้จากกลุ่มตัวอย่าง

ตารางที่ 3 ผลการเปรียบเทียบการรู้สารสนเทศก่อนและหลังการเรียนรู้แบบนำตนเองร่วมกับการเรียนรู้แบบกลับทางผ่านสื่อสังคมออนไลน์รายวิชาสถิติวิจัยสำหรับการดำรงชีวิตและการทำงานของนักศึกษาระดับปริญญาตรี จากกลุ่มตัวอย่าง (n=21)

ผลการรู้สารสนเทศ	N	\bar{x}	S.D.	t	df	p-value
ก่อนเรียน	21	12.95	3.44	7.09*	20	0.00
หลังเรียน	21	21.14	3.79			

*P < .05

3. ผลการประเมินความพึงพอใจของนักศึกษานหลังจากการเรียนรู้แบบนำตนเองร่วมกับการเรียนรู้แบบกลับทางผ่านสื่อสังคมออนไลน์รายวิชาสถิติวิจัยสำหรับการดำรงชีวิตและการทำงานของนักศึกษาระดับปริญญาตรี โดยความพึงพอใจในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.20$ S.D. = 0.74) และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ทั้ง 3 ด้านอยู่ในระดับมาก

เรียงตามค่าเฉลี่ย ดังนี้ ด้านการจัดการเรียนรู้ ($\bar{x} = 4.24$ S.D. = 0.75) ด้านกิจกรรมการเรียนรู้ ($\bar{x} = 4.18$ S.D. = 0.75) และด้านประโยชน์ที่ได้รับ ($\bar{x} = 4.18$ S.D. = 0.72) และพบว่าความพึงพอใจในด้านกิจกรรมการเรียนรู้ หัวข้อกิจกรรมการเรียนรู้ทำให้ผู้เรียนมีโอกาสแสดงความคิดเห็น มีความพึงพอใจในระดับมากที่สุด แสดงรายละเอียดดังตารางที่ 4

ตารางที่ 4 แสดงผลการประเมินความพึงพอใจต่อการเรียนรู้แบบนำตนเองร่วมกับการเรียนรู้แบบกลับทางผ่านสื่อสังคมออนไลน์ รายวิชาสถิติวิจัยสำหรับการดำรงชีวิตและการทำงานของนักศึกษาระดับปริญญาตรี จากกลุ่มตัวอย่าง (n=21)

รายการ	\bar{x}	S.D.	ระดับ
ด้านการจัดการเรียนรู้			
1.บรรยากาศการเรียนเปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรม	4.14	0.85	มาก
2. บรรยากาศของการเรียนทำให้ผู้เรียนมีความรับผิดชอบต่อตนเอง	4.33	0.66	มาก
3. บรรยากาศของการเรียนเปิดโอกาสให้ผู้เรียนทำกิจกรรมได้อิสระ	4.43	0.60	มาก
4. บรรยากาศของการเรียนทำให้ผู้เรียนเกิดการคิดที่หลากหลาย	4.05	0.86	มาก
เฉลี่ยรวมรายด้าน	4.24	0.75	มาก
ด้านกิจกรรมการเรียนรู้			
5. กิจกรรมการเรียนรู้มีความเหมาะสมกับเนื้อหา	4.29	0.78	มาก
6. กิจกรรมการเรียนรู้ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้แลกเปลี่ยนความรู้ ความคิด	4.10	0.83	มาก
7. กิจกรรมการเรียนรู้ส่งเสริมการคิดและตัดสินใจ	4.29	0.73	มาก
8. กิจกรรมการเรียนรู้ทำให้ผู้เรียนมีทักษะการค้นคว้าสารสนเทศ	4.10	0.64	มาก
9. กิจกรรมการเรียนรู้ทำให้ผู้เรียนมีโอกาสแสดงความคิดเห็น	4.67	0.77	มากที่สุด
10. กิจกรรมการเรียนรู้ทำให้ผู้เรียนเข้าใจในเนื้อหาวิชามากขึ้น	4.33	0.62	มาก
11. กิจกรรมการเรียนรู้ส่งเสริมการเรียนรู้ร่วมกัน	4.08	0.91	มาก
เฉลี่ยรวมรายด้าน	4.18	0.75	มาก
ด้านประโยชน์ที่ได้รับ			
12. การจัดการเรียนรู้ทำให้เข้าใจเนื้อหาได้ง่าย	4.21	0.60	มาก
13. การจัดการเรียนรู้ทำให้จำเนื้อหาได้นาน	4.20	0.82	มาก
14. การจัดการเรียนรู้ช่วยให้ผู้เรียนสร้างความรู้ ความเข้าใจด้วยตนเองได้	4.12	0.84	มาก
15. การจัดการเรียนรู้ทำให้ผู้เรียนนำวิธีการเรียนรู้ไปใช้ในวิชาอื่น ๆ	4.34	0.68	มาก
16. การจัดการเรียนรู้ทำให้ผู้เรียนพัฒนาทักษะการคิดที่สูงขึ้น	4.14	0.66	มาก
17. การจัดการเรียนรู้ช่วยให้ผู้เรียนตัดสินใจโดยใช้เหตุผล	4.15	0.81	มาก
18. การจัดการเรียนรู้ทำให้เข้าใจและรู้จักเพื่อนมากขึ้น	4.13	0.66	มาก
19. การจัดการเรียนรู้ทำให้ได้ทำงานร่วมกับผู้อื่น	4.18	0.77	มาก
เฉลี่ยรวมรายด้าน	4.18	0.72	มาก
ค่าเฉลี่ยรวม	4.20	0.74	มาก

อภิปรายผล

1. ผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนและหลังจัดการเรียนรู้แบบนำตนเองร่วมกับการเรียนรู้แบบกลับทางผ่านสื่อสังคมออนไลน์ รายวิชาสถิติวิจัยสำหรับการดำรงชีวิต หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน เป็นไปตามสมมติฐานการวิจัยที่ตั้งไว้ โดยมีค่าเฉลี่ยก่อนเรียน 11.57 และค่าเฉลี่ยหลังเรียน 20.14 แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 สรุปได้ว่าการจัดการเรียนรู้แบบนำตนเองร่วมกับการเรียนรู้แบบกลับทางผ่านสื่อสังคมออนไลน์ รายวิชาสถิติวิจัยสำหรับการดำรงชีวิต ทำให้ผู้เรียนมีผลสัมฤทธิ์ในการเรียนรู้สูงขึ้น เนื่องจากผู้เรียนที่เรียนด้วยการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบนำตนเองร่วมกับกับเรียนรู้แบบกลับทางเป็นการกระตุ้นนักศึกษาให้มีความมุ่งมั่น ตั้งใจ มีความรับผิดชอบต่อตนเอง นักศึกษาสามารถควบคุมในการทำงานที่ได้รับมอบหมายตั้งแต่เลือกในสิ่งที่ตนเองต้องการทำก่อนเข้าชั้นเรียนจากสื่อที่อาจารย์แนะนำและสื่อในรูปแบบต่าง ๆ ผ่านสื่อสังคมออนไลน์ประเภทห้องเรียนเสมือน google classroom จึงมีผลต่อการวางแผนการทำงานไปสู่เป้าหมาย ค้นคว้าความรู้และสร้างงานด้วยตนเองและประเมินผลการเรียนรู้ของตนเองได้ โดยอาจารย์เป็นที่ปรึกษาให้คำแนะนำและทำกิจกรรมในชั้นเรียน สอดคล้องกับชอลยา เมาะราสี (2556) ได้ศึกษาผลการเรียนรู้ที่ใช้วิธีสอนแบบกลับทางบนเครือข่ายสังคมออนไลน์ พบว่าผู้เรียนมีความสนใจ เน้นให้ผู้เรียนมีบทบาทในการแสดงความคิดเห็น สื่อการสอนบนสื่อสังคมออนไลน์ช่วยในการทบทวนได้ด้วยตนเอง ทำให้ผลสัมฤทธิ์หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน และยังสอดคล้องกับลัทพล ต่านสกุล (2558) ได้ศึกษาผลของการจัดการเรียนรู้แบบห้องเรียนกลับทางด้วยพอดคาสต์โดยใช้กลวิธีการกำกับตนเองพบว่า ผู้เรียนมีผลสัมฤทธิ์หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน นอกจากนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของ Zhiru Sun (2015) ได้ศึกษาบทบาทของการกำกับตนเองในการเรียนของนักศึกษาระดับปริญญาตรีด้วยการจัดการเรียนรู้แบบห้องเรียนกลับทาง วิชาคณิตศาสตร์ พบว่า การฝึกให้นักศึกษามีการกำกับตนเองในการเรียนในบริบทของการจัดการเรียนแบบกลับทางทำให้นักศึกษามีการกำกับตนเองในการเรียนที่ดีขึ้นและทำให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเพิ่มขึ้น สอดคล้องกับกรวรรณ สืบสม (2561) พบว่านักศึกษาที่เรียนรู้จากแผนการพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้แบบห้องเรียนกลับทางผ่าน Google Classroom รายวิชาเทคโนโลยีมีผลสัมฤทธิ์หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน โดยมีครูคอยให้คำแนะนำช่วยเหลือและตอบข้อสงสัยในระหว่างทำกิจกรรม อีกทั้งมีการทำกิจกรรมการเรียนรู้แบบนำตนเองร่วมกับการเรียนรู้แบบกลับทางผ่านสื่อสังคมออนไลน์เป็นกระบวนการที่นักศึกษาต้องลงมือปฏิบัติเองเพื่อให้บรรลุผลสำเร็จ จึงเป็นการจัดกิจกรรมที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ มีการเรียนรู้ร่วมกัน สอดคล้องกับทิตินา แชนณี (2552) ได้เสนอว่ากิจกรรมการเรียนรู้ที่ดีควรให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติจริง เพื่อที่จะเกิดการเรียนรู้อย่างสมบูรณ์ ทำให้ผู้เรียนมีความสุขสนุกสนานในการเรียนมีส่วนร่วมในการคิดและแก้ปัญหาด้วยกัน ผู้เรียนได้ฝึกความสามารถในการสืบค้นข้อมูลและการเข้าใช้สารสนเทศเป็นการส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพการเรียนรู้ของผู้เรียน โดยที่ผู้เรียนมีความพยายามที่จะเรียนรู้ให้บรรลุเป้าหมาย นอกจากนี้ยังสร้างความสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียน ช่วยทำให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้น

2. ผลการเปรียบเทียบการรู้สารสนเทศก่อนและหลังการเรียนรู้แบบนำตนเองร่วมกับการเรียนรู้แบบกลับทางผ่านสื่อสังคมออนไลน์ รายวิชาสถิติวิจัยสำหรับการดำรงชีวิต หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนเป็นไปตามสมมติฐานการวิจัยที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาคะแนนการรู้สารสนเทศทั้ง 5 ด้าน พบว่าคะแนนเฉลี่ยหลังการส่งเสริมทักษะการรู้สารสนเทศเพิ่มขึ้นทุกด้าน แสดงให้เห็นว่าการส่งเสริมการรู้สารสนเทศในรายวิชาสถิติวิจัยสำหรับการดำรงชีวิตและการทำงานเป็นวิธีการที่สามารถทำให้นักศึกษา สามารถเรียนรู้เกี่ยวกับการรู้สารสนเทศเป็นอย่างดีและมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับผลการวิจัยของ Hepworth (1999) ที่พบว่า การนำการรู้สารสนเทศรวมในหลักสูตรนั้นจะช่วยส่งเสริมให้นักศึกษาพัฒนาการรู้สารสนเทศ การค้นคืนสารสนเทศได้เป็นอย่างดี และสอดคล้องกับผลการวิจัยของบราวน์และครัมโฮลซ์ (Brown & Krumholz, 2002) พบว่าเมื่อสอนการใช้เครื่องมือทางบรรณานุกรมและการค้นข้อมูลจากฐานข้อมูลที่มีอยู่ในห้องสมุดมหาวิทยาลัยโอคลาโฮมาแล้ว พบว่านักศึกษามีการรู้สารสนเทศที่เพิ่มขึ้น โดยมีการพัฒนาความสามารถในการประเมินคุณภาพสารสนเทศและมีวิธีการค้นหาสารสนเทศได้ตรงกับความต้องการและมีการเพิ่มกลยุทธ์ในการค้นหาสารสนเทศ แสดงให้เห็นว่านักศึกษามีการใช้วิธีการที่หลากหลายในการค้นหาสารสนเทศ รวมทั้งด้วยการเรียนรู้แบบนำตนเองร่วมกับการเรียนรู้แบบกลับทางผ่านสื่อสังคม

ออนไลน์ ทำให้นักศึกษาสามารถเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง โดยเน้นให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติและค้นหาสารสนเทศด้วยตนเอง เป็นกระบวนการจัดการเรียนรู้ที่ให้นักศึกษาสามารถนำไปปฏิบัติได้จริงส่งผลทำให้นักศึกษาพัฒนาความคิดของตนเองได้ รวมทั้งการใช้สื่อสังคมออนไลน์อย่างชาญฉลาดสามารถกระตุ้นให้ผู้เรียนบรรลุวัตถุประสงค์ของหลักสูตรที่กำหนดไว้ รวมทั้งช่วยให้นักศึกษาร่วมกันสร้างองค์ความรู้ในสภาพแวดล้อมบนเครือข่ายได้ (SuZanne,2009) โดยมีผู้สอนเป็นผู้อำนวยความสะดวกผู้เรียนเป็นผู้ลงมือปฏิบัติ สอดคล้องกับแนวคิดของวิจารณ์ พานิช (2555) ที่กล่าวว่า ทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 จะเกิดขึ้นได้จากครูต้องไม่สอนแต่ต้องออกแบบการจัดการเรียนรู้และอำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ให้ศิษย์ได้เรียนรู้แบบลงมือทำแล้วการเรียนรู้ก็จะเกิดจากภายในใจและสมองของตนเอง

3. ผลการประเมินความพึงพอใจของนักศึกษาต่อการเรียนรู้แบบนำตนเองร่วมกับการเรียนรู้แบบกลับทางผ่านสื่อสังคมออนไลน์รายวิชาสถิติวิจัยสำหรับการดำรงชีวิตและการทำงานที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้และการรู้สารสนเทศของนักศึกษาระดับปริญญาตรี พบว่า มีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก เนื่องจากผู้วิจัยได้ออกแบบแผนการจัดการเรียนรู้แบบนำตนเองร่วมกับการเรียนรู้แบบกลับทางผ่านสื่อสังคมออนไลน์ที่มีความท้าทาย ตอบสนองความต้องการผู้เรียนทำให้ผู้เรียนมีความสนใจมากเป็นพิเศษ และการที่ผู้เรียนได้ศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองเกิดการติดต่อแลกเปลี่ยนความรู้ทำให้ผู้เรียนมีความเข้าใจและจดจำเนื้อหาวิชาวิจัยขึ้น โดยส่งเสริมให้ผู้เรียนได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกับผู้เรียนอื่นผ่านเครือข่ายสังคมออนไลน์ รวมทั้งเน้นให้ผู้เรียนลงมือปฏิบัติ ทำการอภิปรายความรู้ร่วมกันในกลุ่มและนำเสนอผลงาน ส่งผลต่อความฝักคืดของผู้เรียนซึ่งเป็นส่วนสำคัญต่อการพัฒนาผู้เรียน รวมทั้งกิจกรรมการเรียนรู้ที่ได้กำหนดขึ้นทำให้ผู้เรียนมีโอกาสแสดงความคิดเห็น จึงทำให้ผลประเมินความพึงพอใจมากที่สุด เนื่องจากนักศึกษาได้ทำการค้นคว้าสารสนเทศด้วยตัวเอง ประมวลผลข้อมูลจากสารสนเทศจากหลายแหล่งทำให้เกิดการสังเคราะห์ วิเคราะห์ข้อมูลสารสนเทศที่ตกผลึกเป็นความคิดเห็นของตนเองและนำมาอภิปรายในชั้นเรียนเติมเต็มข้อมูลสารสนเทศที่ขาดไปและร่วมกันพิจารณาข้อมูลสารสนเทศที่ได้มาอย่างรอบคอบก่อนจะเป็นข้อมูลสารสนเทศที่นำไปใช้ ส่วนอาจารย์ผู้สอนจะเป็นผู้กำกับการแสดงความคิดเห็นของนักศึกษาจึงทำให้กิจกรรมที่จัดขึ้นส่งผลต่อโอกาสการแสดงความคิดเห็นของนักศึกษา สอดคล้องกับสุโขทัย (2562) ได้กล่าวว่ากระบวนการเรียนการสอนแบบผสมผสานในห้องเรียนกลับด้านที่เน้นการเรียนรู้ด้วยตนเองผ่านออนไลน์ในภาคทฤษฎีและการฝึกปฏิบัติส่งผลต่อพฤติกรรมการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง นอกจากนี้การสร้างบรรยากาศในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เปิดโอกาสให้กับผู้เรียนได้ทำกิจกรรมได้อย่างอิสระโดยมีผู้สอนเป็นเพียงผู้แนะนำ ผู้เรียนมีความสุขสนุกสนานในการเรียน สามารถนำความรู้ที่ได้ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้ ส่งผลให้ผู้เรียนมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับวิสุทธิ ตรีเงิน (2562) ศึกษาความคิดเห็นต่อการเรียนรู้ในห้องเรียนกลับด้าน พบว่ามีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก นักศึกษามีส่วนร่วมในการเรียนมากขึ้น กล้าคิด กล้าถาม กล้าตอบและกล้าตัดสินใจ

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะสำหรับนำผลวิจัยไปใช้

1. ผู้สอนควรมีการแนะนำกิจกรรมการเรียนรู้แบบนำตนเองร่วมกับการเรียนรู้แบบกลับทางผ่านสื่อสังคมออนไลน์ รวมทั้งฝึกการใช้งานสื่อสังคมออนไลน์และการสืบค้นข้อมูลให้ผู้เรียนเข้าใจและใช้งานได้
2. ผู้สอนควรพิจารณาถึงทรัพยากรการเรียนรู้ที่เหมาะสม ซึ่งเป็นเครื่องมือสำคัญสำหรับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ทั้งในห้องเรียนและนอกห้องเรียน เช่น ความพร้อมของอินเทอร์เน็ต ความพร้อมของคอมพิวเตอร์
3. ผู้สอนควรขอความร่วมมือกับผู้ปกครองให้ช่วยดูแลและสังเกตการเรียนรู้ของผู้เรียนด้วยตนเองของนักศึกษาเมื่ออยู่ที่บ้าน
4. การทำกิจกรรมการเรียนรู้เป็นการเน้นที่ให้ผู้เรียนค้นคว้าและลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง ผู้สอนควรมีการสังเกตการเรียนรู้ของผู้เรียนตลอดเวลาเพื่อคอยชี้แนะแนวทางเมื่อเกิดปัญหาในการสืบค้นสารสนเทศ

ข้อเสนอแนะสำหรับการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการผลิตสื่อที่นำเสนอให้มีคุณภาพและรองรับการจัดการเรียนรู้ของผู้เรียนผ่านทุกช่องทางในการเรียนรู้
2. ควรมีการติดตามผลระยะหลังการทดลองเพื่อทดสอบหาความคงทนต่อการเรียนรู้แบบนำตนเองร่วมกับการเรียนรู้แบบกลับทางผ่านสื่อสังคมออนไลน์ที่มีผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและการรู้สารสนเทศของนักศึกษา
3. ควรมีการศึกษาผลการจัดการเรียนรู้แบบนำตนเองร่วมกับการเรียนรู้แบบกลับทางผ่านสื่อสังคมออนไลน์ไปใช้กับผู้เรียนที่มีความสามารถในการเรียนต่างกัน เพื่อหาแนวทางในการเสริมสร้างความสามารถของผู้เรียน

บรรณานุกรม

- กรวรรณ สีสม และนพรัตน์ หมีพลัด.(2561). การพัฒนาการจัดการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบห้องเรียนกลับด้าน (Flipped Classroom) ด้วยการบูรณาการการเรียนการสอนรายวิชาเทคโนโลยีมีเดียผ่าน Google Classroom. *วารสารสมาคมสถาบันอุดมศึกษาเอกชนแห่งประเทศไทย ในพระบรมราชูปถัมภ์ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี*, 6(2), 118-127.
- ชลยา เมาะราสี.(2556). *ผลการเรียนที่ใช้วิธีการสอนย้อนกลับร่วมกับห้องเรียนกลับด้านบนเครือข่ายสังคม รายวิชาการวิเคราะห์และแก้ปัญหา สำหรับนักศึกษาชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5. (วิทยานิพนธ์ครุศาสตรบัณฑิตสาขารวมมหาบัณฑิต).* มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี. กรุงเทพฯ.
- ทิตนา แชมมณี. (2552). *ศาสตร์การสอน: องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ.* กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ประพันธ์ศิริ สุเสารัจ.(2556). *การพัฒนาการคิด ฉบับปรับปรุงใหม่ (พิมพ์ครั้งที่ 5).* กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ห้างหุ้นส่วนจำกัด 9119 เทคนิคพรีนติ้ง.
- ลัทพล ด่านสกุล. (2558). *ผลการจัดการเรียนรู้ห้องเรียนกลับด้านด้วยพอดคาสต์โดยใช้กลวิธีการกำกับตนเองที่มีผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง โครงสร้างการโปรแกรมและการกำกับตนเองของนักเรียนห้องเรียนพิเศษวิทยาศาสตร์. (วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต).* สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง. กรุงเทพฯ
- วิจารณ์ พานิช. (2555). *วิธีสร้างการเรียนรู้เพื่อศิษย์ในศตวรรษที่ 21.* กรุงเทพฯ: มูลนิธิสดศรี-สฤษดิ์วงศ์.
- วิสุทธิ์ ตรีเงิน. (2562). การศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเพื่อคุณภาพชีวิตและสังคม ในห้องเรียนกลับด้าน โดยใช้กระบวนการเรียนรู้ 5 ขั้นตอน. *วารสารสุทธิปริทัศน์*, 33(105). 51-63.
- คันสนีย์ เลี้ยงพานิชย์. (2557). การศึกษาผลสัมฤทธิ์และความพึงพอใจจากการใช้เว็บเครือข่ายสังคมเป็นเครื่องมือในการจัดการเรียนการสอนของนักศึกษาชั้นปีที่ 3 สาขาวิทยาการคอมพิวเตอร์. *วารสารวิจัย มข*, 17(1), 142-152.
- สุไม บิลโบ. (2562). การพัฒนาความสามารถทางไอซีทีและพฤติกรรมการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองของนักศึกษาวิชาชีพครูด้วยระบบของกระบวนการเรียนการสอนแบบผสมผสานในลักษณะห้องเรียนกลับด้าน. *วารสารอิเล็กทรอนิกส์การรู้ทางไกลเชิงนวัตกรรม*, 9(1). 57-68.
- Brown, C.M. & Krumholz, Lee R. Marck. (2002) .Integrating Information Literacy into the Science Curriculum. *College & Research Libraries*, 63(2), 111-123.
- Hepworth, M. (1999). *A Study of undergraduate information literacy and skills: The inclusion of information literacy and skills in undergraduate curriculum.* from <http://www.ifla.org/IV/ifla65/papers/107-124e.html>.

Suzanne, D. (2009). *Connectivism Learning Theory: Instructional Tools for College Courses*. (A Thesis for a Master Degree in Education ED 591, Independent Thesis Research). Western Connecticut State University. Danbury.

Zhiru, S. (2015). *The Role of Self-Regulation on Students' Learning in an Undergraduate Flipped Math Class*. (A thesis of the Degree of Doctor of Philosophy). The Ohio State University.

Received: 20-01-2020

Revised: 22-03-2020

Accepted: 21-04-2020

การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง ศาสตร์พระราชาสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน
โดยใช้สื่อสังคมออนไลน์

The Development of Learning Achievement on the King's Philosophy to
Sustainable Development By using Social Media

รุ่งอรุณ พรเจริญ¹

Rungaroon Porncharoen

Rungaroon.s@rmutp.ac.thทรงสิริ วิจิรานนท์²

Songsiri Wichiranon

Songsiri.w@rmutp.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนและหลังเรียนของนักศึกษาโดยใช้สื่อสังคมออนไลน์ และ 2) ศึกษาความพึงพอใจของนักศึกษาต่อการจัดการเรียนการสอนด้วยสื่อสังคมออนไลน์ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ นักศึกษามหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร ที่ลงทะเบียนเรียนวิชา โลกในศตวรรษที่ 21 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2561 จำนวน 36 คน ได้มาโดยใช้วิธีการเลือกเฉพาะเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ประกอบด้วย สื่อสังคมออนไลน์ แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และแบบสอบถามความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนการสอนด้วยสื่อสังคมออนไลน์ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าเปอร์เซ็นต์ความแตกต่าง

ผลการวิจัย พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาโลกในศตวรรษที่ 21 เรื่อง ศาสตร์พระราชาสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนโดยใช้สื่อสังคมออนไลน์หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และนักศึกษามีความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนการสอนด้วยสื่อสังคมออนไลน์ อยู่ในระดับมาก

คำสำคัญ: ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน, ศาสตร์พระราชาสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน, สื่อสังคมออนไลน์

¹ คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรม มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร

Faculty of Industrial Education, Rajamangala University of Technology Phra Nakhon

² คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร

Faculty of Liberal Arts, Rajamangala University of Technology Phra Nakhon

Abstract

The purpose of this research was 1) to compare the learning achievement before and after learning by using social media and 2) to study the students' satisfaction with the teaching and learning using social media. The sample used in this research was students from Rajamangala University of Technology Phra Nakhon registered in "World in 21st Century" subject. The first semester of the academic year of 2018, 36 students were purposively selected. The tools used for collecting data consisted of social media, achievement test and questionnaire for satisfaction with teaching and learning using social media. The statistics used for data analysis were percentage, mean, standard deviation and percentage difference.

The research found that: The learning outcome with online learning kit for King's Philosophy to Sustainable Development was higher than the pretest at the .05 level of significance. The students have higher attitude towards online learning kit for sustainable development.

Keywords: Learning Achievement, King's Philosophy to Sustainable Development, Social Media

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

สื่อสังคมออนไลน์มีอิทธิพลอย่างยิ่งต่อการดำเนินชีวิตของบุคคลในทุกเพศทุกวัย โดยใช้สำหรับแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร ให้ความรู้และเพื่อสื่อสารกับบุคคลอื่น ๆ ได้อย่างรวดเร็ว ทั้งนี้ด้วยปัจจัยต่างๆ ที่ส่งเสริมการเรียนรู้ที่ก้าวสู่โลกแห่งความรู้ที่ไร้ขอบเขตที่ไม่จำกัด แม้ในแวดวงการศึกษา ได้มีการนำสื่อสังคมออนไลน์ เช่น Facebook, Line, Twitter มาใช้มากขึ้น เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้อย่างเท่าทันเหตุการณ์ และการเปลี่ยนแปลงต่างๆ ที่เกิดขึ้น ดังนั้น การนำสื่อสังคมมาเป็นช่องทางในการเรียนการสอน ที่เน้นให้นักศึกษารู้จักการแสวงหาความรู้ด้วยตนเองตลอดเวลาด้วยทักษะที่หลากหลายที่นอกเหนือจากการถ่ายทอดจากผู้สอน หรือตำรา เพื่อส่งเสริมการใช้สื่อสังคมให้เกิดประโยชน์สูงสุด สอดคล้องกับการเรียนการสอนในศตวรรษที่ 21 ที่ให้ความสำคัญกับทักษะการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ ทักษะการคิดและการแก้ปัญหา และทักษะการสื่อสารให้บรรลุเป้าหมายที่นักศึกษาได้รับองค์ความรู้ที่มีคุณภาพ โดยมีผู้สอนเป็นผู้ชี้แนะ และให้คำปรึกษา (กระทรวงศึกษาธิการ, 2542)

การเรียนรู้จะถูกเปลี่ยนจากการบอกเล่าและการสอนเพียงอย่างเดียวไปสู่การแสวงหาความรู้ด้วยตนเองจากการเรียนรู้ที่มีอยู่ทุกหนทุกแห่งโดยใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัยเป็นสิ่งสนับสนุน ซึ่งผู้สอนจำเป็นต้องตระหนักถึงการเปลี่ยนแปลงนี้และปรับเปลี่ยนวิธีการจัดการเรียนการสอนให้เหมาะสมสอดคล้องกับนักศึกษา การใช้สื่อสังคมออนไลน์เป็นวิธีที่จะช่วยให้นักศึกษามีความรู้ความเข้าใจได้รวดเร็วขึ้น สะดวกต่อการติดต่อสื่อสารสามารถสร้างสรรค์การเรียนการสอนได้หลายรูปแบบนักศึกษาจะได้รับทั้งความรู้และข้อมูลต่างๆ ได้ง่ายขึ้นมีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ทั้งแบบรายบุคคลและแบบรายกลุ่ม ในการศึกษาครั้งนี้ได้นำเอาสื่อสังคมออนไลน์ที่นักศึกษาค้นเคยและมีความสามารถในการใช้มาผนวกเป็นวิธีการจัดการเรียนการสอนที่ก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่นักศึกษา เพื่อช่วยให้นักศึกษาให้เข้าถึงและทำความเข้าใจเนื้อหาได้ด้วยตนเอง รวมถึงกระตุ้นการตอบโต้ทางความคิดกับผู้สอน พัฒนาทักษะทางปัญญา โดยการใช้สื่อสังคมออนไลน์ที่ผู้สอนกับนักศึกษาสามารถมีปฏิสัมพันธ์กันได้ทุกที่ ทุกเวลา เป็นการพัฒนาและเพิ่มประสิทธิภาพการเรียนการสอน ซึ่งจะส่งผลถึงผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษา ซึ่งสื่อสังคมออนไลน์ที่ได้นำมาใช้ ได้แก่ ไลน์ (Line) เฟสบุ๊ค (Facebook) ยูทูบ (Youtube) และกูเกิ้ล (Google) โดยไลน์ (Line) และเฟสบุ๊ค (Facebook) นำมาใช้เพื่อเป็นช่องทางเชื่อมต่อระหว่างผู้สอนกับนักศึกษา ใช้เป็นศูนย์การเรียนรู้ร่วมกัน สามารถเข้าถึงได้จากทุกที่ ทุกเวลา เช่น การนัดหมายส่งงาน ส่งเนื้อหารายวิชา เป็นต้น ส่วนยูทูบ (Youtube) ซึ่งเป็นเว็บไซต์ที่ให้บริการวิดีโอออนไลน์ทำให้ผู้สอนสามารถเลือกเนื้อหาวิดีโอที่เกี่ยวข้องกับบทเรียน เช่น ศาสตร์พระราชา โครงการใน

พระราชดำริ การพัฒนาที่ยั่งยืน มาให้นักศึกษาชม เพื่อให้มีความเข้าใจในเนื้อหาวิชานอกเหนือไปจากเอกสารที่ผู้สอนทำแจก นักศึกษาที่เป็นเพียงลายลักษณ์อักษร และกูเกิ้ล (Google) เป็นเว็บไซต์ที่ให้บริการ การค้นหาข้อมูลในโลกของอินเทอร์เน็ต ซึ่งผู้สอนได้นำมาใช้ในกรณีที่ให้นักศึกษาค้นคว้าข้อมูลในขณะที่เรียน

ศาสตร์พระราชาสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน เป็นหน่วยการเรียนรู้หนึ่งในรายวิชาโลกในศตวรรษที่ 21 ซึ่งมีเนื้อหาเกี่ยวกับองค์ความรู้ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช รัชกาลที่ 9 โดยรวบรวมแนวทาง แนวคิดทฤษฎี หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง หลักการขั้นตอนการทำงาน และโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริต่างๆ เป้าหมายในการพัฒนาของพระองค์ท่าน คือ “การพัฒนาที่ยั่งยืน” เพื่อปรับปรุงชีวิตความเป็นอยู่ของคน โดยไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม ให้ความมีความสุขจากการศึกษาดังกล่าวข้างต้น ทำให้ผู้วิจัยในฐานะผู้สอนจึงสนใจที่จะนำสื่อสังคมออนไลน์มาประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนรู้เรื่อง ศาสตร์พระราชาสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน เพื่อพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาโลกในศตวรรษที่ 21 และเพื่อส่งเสริมให้การเรียนการสอนบรรลุวัตถุประสงค์ของการจัดการศึกษา รวมถึงเพื่อช่วยให้นักศึกษาได้มีการเรียนรู้ด้วยตนเองตามความสามารถ ความสนใจ ตลอดจนนักศึกษาจะได้พัฒนาการเรียนรู้ร่วมกัน โดยมีเป้าหมายให้นักศึกษาเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพการเรียนรู้เต็มตามศักยภาพ

วัตถุประสงค์

1. เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหน่วยเรียน เรื่อง ศาสตร์พระราชาสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน ในรายวิชา โลกในศตวรรษที่ 21 ระหว่างก่อนเรียนและหลังเรียนของนักศึกษาโดยใช้สื่อสังคมออนไลน์
2. เพื่อศึกษาความพึงพอใจของนักศึกษาต่อการจัดการเรียนการสอนด้วยสื่อสังคมออนไลน์

นิยามศัพท์

สื่อสังคมออนไลน์ หมายถึง ช่องทางเว็บไซต์ที่สามารถติดต่อสื่อสารผ่านทางอินเทอร์เน็ต โดยผู้ใช้จะสื่อสารได้ทั้งเรื่องราว รูปภาพ วิดีโอ การส่งข้อความ อีเมล และอื่นๆ ที่มีทั้งภาพและเสียง

ไลน์ หมายถึง สื่อสังคมที่บริการออนไลน์ สามารถใช้งานได้ทั้งโทรศัพท์มือถือ และคอมพิวเตอร์ สามารถส่งข้อความ ส่งรูป ส่งไอคอน หรือตั้งค่าคุยกันเป็นกลุ่ม

เฟซบุ๊ก หมายถึง สื่อสังคมที่บริการออนไลน์ ที่จะทำให้ผู้ใช้สามารถติดต่อสื่อสารและร่วมทำกิจกรรมกับผู้ใช้เฟซบุ๊กคนอื่นๆ ได้ เช่น ประเด็นถามตอบในเรื่องที่สนใจ โพสต์รูปภาพ โพสต์คลิปวิดีโอ เขียนบทความหรือบล็อก คุยกันแบบสดๆ เล่นเกมส์แบบเป็นกลุ่ม

ยูทูป หมายถึง สื่อสังคมที่บริการออนไลน์ที่ให้บริการแบ่งปัน (share) วิดีโอ ซึ่งผู้ใช้งานสามารถอัปโหลด แชร์ หรือดูวิดีโอผ่านเว็บไซต์ได้ ในรูปแบบคลิปวิดีโอต่างๆ

กูเกิ้ล หมายถึง สื่อสังคมที่บริการออนไลน์ในการค้นหาข้อมูล โดยค้นหาข้อมูลจากข้อความ หรือตัวอักษรที่พิมพ์เข้าไป แล้วทำการค้นหาข้อมูล รูปภาพ หรือเว็บเพจที่เกี่ยวข้องนำมาแสดงผล

ศาสตร์พระราชาสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน หมายถึง องค์ความรู้เกี่ยวกับแนวคิด ทฤษฎี หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง หลักการขั้นตอนการทำงาน และโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริต่างๆ ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช รัชกาลที่ 9 ประกอบด้วย 3 เรื่อง ได้แก่ ความหมายและความสำคัญของการพัฒนาที่ยั่งยืน แนวทางการพัฒนาโลกแบบยั่งยืน และศาสตร์พระราชาสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน

การพัฒนาที่ยั่งยืน หมายถึง การพัฒนาที่ประชาชนในชุมชนหรือในสังคมเป็นผู้กระทำการพัฒนาด้วยตนเองอย่างองค์รวม มีลักษณะของการเปลี่ยนแปลงที่เป็นบูรณาการระหว่างมนุษย์ ธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม

แนวทางการพัฒนาที่ยั่งยืน หมายถึง แนวการดำรงอยู่และปฏิบัติตนของประชาชนในทุกระดับ ตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับชุมชนจนถึงระดับรัฐ ได้อย่างยั่งยืน

ศาสตร์พระราชาสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน หมายถึง การน้อมนำองค์ความรู้ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 9 จากพระราชประสงค์และพระราชดำริ มาเป็นแนวทางในการพัฒนา โดยยึด “ประชาชน” เป็นศูนย์กลาง

ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

1. นักศึกษาเกิดการเรียนรู้ทฤษฎี แนวคิดของศาสตร์พระราชาสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน สามารถเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด
2. ผู้สอนได้สื่อสังคมออนไลน์ เรื่อง ศาสตร์พระราชาสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนมาใช้ในการเรียนการสอนที่นักศึกษาสามารถแสวงหาความรู้ด้วยตนเองตลอดเวลา และเป็นแนวทางในการพัฒนาการเรียนการสอนสำหรับหน่วยการเรียนรู้ของรายวิชา โลกในศตวรรษที่ 21 ต่อไป

วิธีการวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ นักศึกษาของมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร ที่ลงทะเบียนเรียนรายวิชา โลกในศตวรรษที่ 21 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2561 จำนวน 36 คน ได้มาโดยใช้วิธีการสุ่มเฉพาะเจาะจง

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

2.1 สื่อสังคมออนไลน์ เรื่อง ศาสตร์พระราชาสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน ประกอบด้วย เนื้อหา กิจกรรม และแบบทดสอบ จำนวน 3 หัวข้อ ได้แก่ หัวข้อที่ 1 ความหมายและความสำคัญของการพัฒนาที่ยั่งยืน หัวข้อที่ 2 แนวทางการพัฒนาที่ยั่งยืน และหัวข้อที่ 3 ศาสตร์พระราชาสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน

2.2 แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียนและหลังเรียน เป็นแบบปรนัยชนิดเลือกตอบ 4 ตัวเลือก จำนวน 45 ข้อ

2.3 แบบสอบถามความพึงพอใจของนักศึกษาที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนด้วยสื่อสังคมออนไลน์ เป็นแบบประเมินค่า 5 ระดับ แบ่งออกเป็น 4 ด้าน ประกอบด้วย ด้านเนื้อหา ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ด้านสื่อสังคมออนไลน์ และด้านวิธีการทดสอบ

3. ขั้นตอนการสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

3.1 การออกแบบสื่อสังคมออนไลน์ ซึ่งดำเนินการเรียนรู้ตามแนวทางการจัดการเรียนรู้ ดังนี้

ชั้นนำเข้าสู่บทเรียน ใช้สื่อสังคมออนไลน์ ได้แก่ Youtube ให้นักศึกษาได้ดูเพื่อสร้างความสนใจให้กับนักศึกษา ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 การใช้ Youtube ชื่อนำเข้าสู่บทเรียน

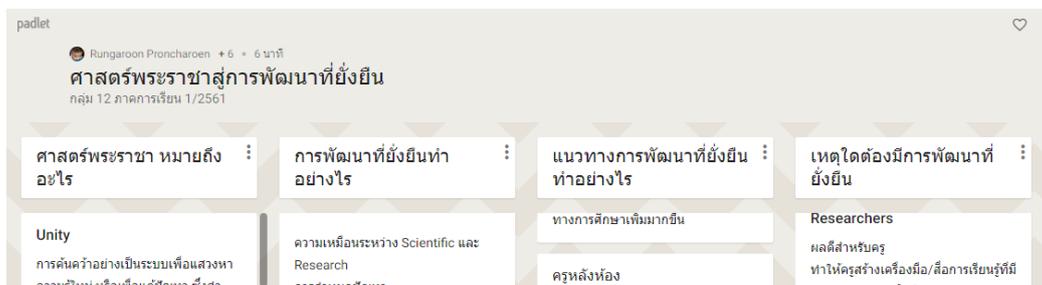
ที่มา : <https://www.youtube.com/watch?v=bHgcD3wuEVA&t=30s>

ชั้นกิจกรรมการสอน ใช้สื่อสังคมออนไลน์ ได้แก่ Google classroom Padlet และ Plickers สามารถอธิบายได้ดังนี้

1. Google classroom ใช้ในการบริหารจัดการเรียนการสอน โดยส่งงานผ่าน Google classroom และเก็บข้อมูลเนื้อหาให้นักศึกษาได้สามารถศึกษาได้ด้วยตนเอง

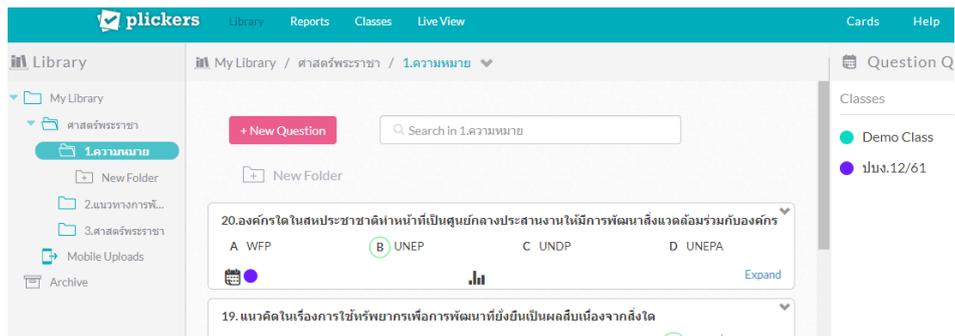
2. Padlet ใช้ในการอภิปรายผลและแสดงความคิดเห็น เพื่อแสดงผลความคิดเห็นแบบเรียลไทม์ ดังภาพที่

2

ภาพที่ 2 การใช้ Padlet ในการอภิปรายผลและแสดงความคิดเห็น

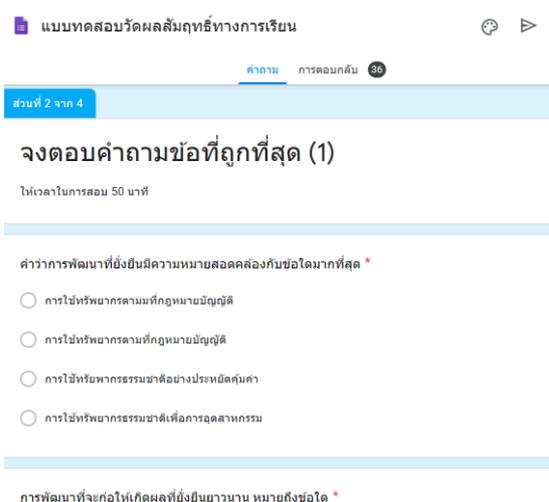
3. Plickers ใช้ในการแสดงคำถามตอบและทำแบบฝึกหัดท้ายบทเรียน ซึ่งนักศึกษาสามารถทราบผลการตอบได้ทันที และผู้สอนสามารถตรวจสอบความเข้าใจและทบทวนให้นักศึกษาได้ทันที ดังภาพที่ 3

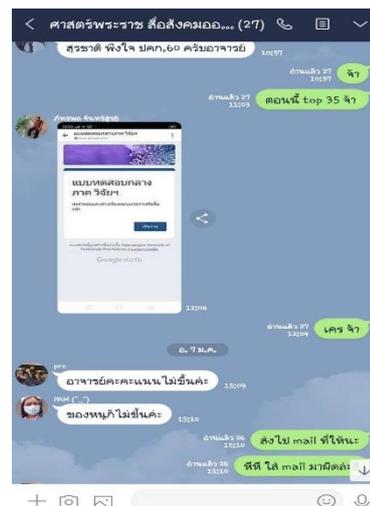
ภาพที่ 3 การใช้ Plickers ในการแสดงคำถามตอบ

ชั้นการทดสอบ ใช้สื่อสังคมออนไลน์ ได้แก่ Google Form เพื่อให้ให้นักศึกษาทำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ซึ่งนักศึกษาสามารถทราบผลการทำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนได้ทันที ดังภาพที่ 4 (ก)

ชั้นการติดต่อสื่อสาร ใช้สื่อสังคมออนไลน์ ได้แก่ Line และ Facebook เพื่อให้นักศึกษาติดต่อสอบถามระหว่างผู้สอนกับนักศึกษาได้ตลอดเวลา ดังภาพที่ 4 (ข)

(ก) การใช้ Google Form ในการทำแบบทดสอบ

(ข) การใช้ Line ในการติดต่อสื่อสาร

ภาพที่ 4 การใช้สื่อสังคมออนไลน์ชั้นการทดสอบและชั้นการติดต่อสื่อสาร

3.2 การสร้างและหาคุณภาพเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ สื่อสังคมออนไลน์ เรื่อง ศาสตราจารย์ราชานุ การพัฒนาที่ยั่งยืน แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และแบบสอบถามความพึงพอใจ อธิบายขั้นตอนการสร้างได้ดังนี้

3.2.1 สร้างและหาคุณภาพสื่อสังคมออนไลน์ เรื่อง ศาสตราจารย์ราชานุการพัฒนาที่ยั่งยืนตามแนวทางที่ได้ออกแบบไว้ จำนวน 3 หัวข้อ ได้แก่ ความหมายและความสำคัญของการพัฒนาที่ยั่งยืน แนวทางการพัฒนาสู่การ พัฒนาที่ยั่งยืน และศาสตราจารย์ราชานุการพัฒนาที่ยั่งยืน

3.2.2 นำสื่อสังคมออนไลน์ที่พัฒนาขึ้น เสนอผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน ตรวจสอบพิจารณาเพื่อ ประเมินความเหมาะสมของบทเรียนที่ใช้ในการทดลองและให้ข้อเสนอแนะเพื่อปรับปรุง ผลการประเมินคุณภาพความ

เหมาะสม พบว่า สื่อสังคมออนไลน์มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.57 ซึ่งจากผลการประเมินผู้วิจัยได้นำข้อเสนอแนะมาปรับปรุงแก้ไขให้เหมาะสมตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ

3.3.3 นำสื่อสังคมออนไลน์ไปทดลองใช้ เพื่อหาข้อบกพร่องต่างๆ พร้อมทั้งหาประสิทธิภาพ

3.3 สร้างและหาคุณภาพแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ผู้วิจัยได้สร้างแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน รายวิชา โลกในศตวรรษที่ 21 เป็นแบบปรนัยชนิดเลือกตอบ 4 ตัวเลือก ประกอบด้วย ก ข ค ง เริ่มจากการวิเคราะห์การสร้างแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ซึ่งได้จากการตารางวิเคราะห์หลักสูตรในการให้นำหนักคะแนนความสำคัญของเนื้อหาและพฤติกรรมจากผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน เพื่อให้ได้จำนวนข้อสอบที่ครอบคลุมเนื้อหาและตรงตามวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม และทำการออกข้อสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน จำนวน 45 ข้อ จากนั้นให้ผู้เชี่ยวชาญทำการประเมินความตรงเชิงเนื้อหา เพื่อหาดัชนีความสอดคล้องของข้อสอบกับวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม

ผลการประเมิน พบว่า ดัชนีความสอดคล้องของข้อสอบกับวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรมมีค่าอยู่ระหว่าง 0.60 – 1.00 แสดงว่าข้อสอบแต่ละข้อเป็นตัวแทนของวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม นำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่มีคุณภาพเชิงเนื้อหาไปทดลองใช้กับกลุ่มที่มีใช้กลุ่มตัวอย่าง เพื่อวิเคราะห์หาคุณภาพของข้อสอบ โดยทำการหาค่าความยากง่าย อำนาจจำแนก และความเชื่อมั่นของแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนกับนักศึกษาระดับปริญญาตรี ชั้นปีที่ 1 ที่ลงทะเบียนเรียนวิชาโลกศตวรรษที่ 21 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2561 จำนวน 25 คน จากการทดลองใช้ พบว่า แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนมีค่าความยากง่ายอยู่ระหว่าง 0.50 – 0.66 ค่าอำนาจจำแนกอยู่ระหว่าง 0.20-1.00 และมีค่าความเชื่อมั่นของแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เท่ากับ .85 จึงสรุปได้ว่า แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน จำนวน 45 ข้อ มีคุณภาพทั้งเชิงคุณภาพและเชิงเนื้อหาสามารถนำไปใช้กับกลุ่มตัวอย่างต่อไป

3.4 สร้างและหาคุณภาพแบบสอบถามความพึงพอใจ เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ ตามรูปแบบของลิเคิร์ต (Likert's Scale) (ชวลิต ชูภาพง, 2551) แบ่งออกเป็น 4 ด้าน ประกอบด้วย ด้านเนื้อหา ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ด้านสื่อสังคมออนไลน์ และด้านวิธีการทดสอบ จากนั้นนำไปให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน ประเมินความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ของแบบสอบถาม ผลการประเมินพบว่า ดัชนีความสอดคล้องของข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ของแบบสอบถามมีค่าอยู่ระหว่าง 0.60 – 1.00 แสดงว่าข้อคำถามแต่ละข้อเป็นตัวแทนของวัตถุประสงค์ของแบบสอบถาม สามารถนำแบบสอบถามไปใช้ได้และมีค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับ เท่ากับ .93

4. การรวบรวมข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ใช้วิธีการทดลองกับกลุ่มตัวอย่างกลุ่มเดียวแบบ One –Group Pretest-Posttest Design สามารถอธิบายได้ ดังนี้

4.1 ทดสอบพื้นฐานความรู้ (Pre-test) ใช้แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเป็นเครื่องมือในการทดสอบ โดยใช้ Google Form

4.2 สอนด้วยสื่อสังคมออนไลน์ที่พัฒนาขึ้น ซึ่งได้ผ่านการประเมินจากผู้เชี่ยวชาญและปรับปรุงแก้ไขแล้วนำไปใช้กับกลุ่มตัวอย่างตามขั้นตอนที่กำหนดไว้

4.3 ทดสอบหลังเรียน (Post-test) เมื่อนักศึกษาผ่านการเรียนครบบทเรียนแล้ว ทำการทดสอบผลการเรียนอีกครั้งด้วยแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ซึ่งเป็นแบบทดสอบฉบับเดียวกับแบบทดสอบก่อนเรียน โดยใช้ Google Form

4.4 ประเมินแบบสอบถามความพึงพอใจของนักศึกษาที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนด้วยสื่อสังคมออนไลน์ ซึ่งทำการประเมินแบบออนไลน์ โดยใช้ Google Form

ผลการวิจัย

1. ผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรายวิชา โลกในศตวรรษที่ 21 ระหว่างก่อนเรียนและหลังเรียนของนักศึกษาโดยใช้สื่อสังคมออนไลน์

คณะผู้วิจัยได้ดำเนินการพัฒนาและหาประสิทธิภาพสื่อสังคมออนไลน์ เรื่อง ศาสตร์พระราชาสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน ประกอบด้วย 3 หัวข้อ ได้แก่ หัวข้อที่ 1 ความหมายและความสำคัญของการพัฒนาที่ยั่งยืน หัวข้อที่ 2 แนวทางการพัฒนาโลกแบบยั่งยืน และหัวข้อที่ 3 ศาสตร์พระราชาสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน จากการดำเนินการทดลองทดสอบหาประสิทธิภาพโดยนำคะแนนแบบฝึกหัดระหว่างเรียนทุกหัวข้อรวมกัน และทำการทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนเมื่อเรียนครบทุกหัวข้อ ผลการหาประสิทธิภาพสื่อสังคมออนไลน์ ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ผลการวิเคราะห์หาประสิทธิภาพสื่อสังคมออนไลน์ เรื่อง ศาสตร์พระราชาสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน

หัวข้อ	จำนวน (คน)	คะแนนเต็ม	คะแนนรวมที่ได้	ค่าเฉลี่ยร้อยละ
หัวข้อที่ 1	36	15	433	80.18
หัวข้อที่ 2	36	10	297	82.50
หัวข้อที่ 3	36	11	317	80.05
รวม	-	36	349	80.91
แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์	36	45	1,041	96.39

จากตารางที่ 1 นักศึกษาสามารถทำคะแนนแบบฝึกหัดระหว่างเรียน คิดเป็นร้อยละ 80.91 และการทำคะแนนแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน คิดเป็นร้อยละ 96.39 จึงสามารถสรุปได้ว่าสื่อสังคมออนไลน์ เรื่องศาสตร์พระราชาสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนที่พัฒนาขึ้นมีประสิทธิภาพเท่ากับ 80.91/96.39

เมื่อทำการทดสอบหาประสิทธิภาพสื่อสังคมออนไลน์ที่พัฒนาขึ้นแล้ว คณะผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่าง ดังนี้ ก่อนจัดกิจกรรมการเรียนการสอนด้วยสื่อสังคมออนไลน์ เรื่องศาสตร์พระราชาสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน คณะผู้วิจัยดำเนินการทดสอบก่อนเรียน เพื่อวัดความรู้เดิมของนักศึกษา จากนั้นดำเนินการสอนด้วยสื่อสังคมออนไลน์ที่พัฒนาขึ้น และทำการทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียน เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสื่อสังคมออนไลน์ เรื่องศาสตร์พระราชาสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนระหว่างก่อนเรียนและหลังเรียนของนักศึกษา ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียนและหลังเรียนของนักศึกษา

คะแนน	จำนวนนักศึกษา	คะแนนเฉลี่ย (\bar{x})	S.D.	Percentage Different
ก่อนเรียน	36	22.05	12.62	26.96%
หลังเรียน	36	28.92	11.45	

จากตารางที่ 2 ผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนระหว่างก่อนเรียนและหลังเรียนด้วยสื่อสังคมออนไลน์ เรื่องศาสตร์พระราชาสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนที่พัฒนาขึ้น มีคะแนนก่อนเรียนเท่ากับ 22.05 และมีคะแนนหลังเรียนเท่ากับ 28.92 เมื่อทำการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนระหว่างก่อนเรียนและหลังเรียนด้วยค่าเปอร์เซ็นต์ความแตกต่างแล้ว พบว่ามีความแตกต่างเท่ากับ 26.96% แสดงให้เห็นว่านักศึกษาที่เรียนด้วยสื่อสังคมออนไลน์ เรื่อง ศาสตร์พระราชาสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน

2. ผลการศึกษาความพึงพอใจของนักศึกษาต่อการจัดการเรียนการสอนด้วยสื่อสังคมออนไลน์

ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาความพึงพอใจของนักศึกษาที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนด้วยสื่อสังคมออนไลน์ที่พัฒนาขึ้นหลังจากที่เรียนจบทุกหัวข้อโดยใช้แบบสอบถาม ดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ระดับความพึงพอใจของนักศึกษาที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนด้วยสื่อสังคมออนไลน์

รายด้าน	ค่าเฉลี่ย (\bar{x})	S.D.	แปลผล
ด้านเนื้อหา	4.42	0.58	มาก
ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้	4.46	0.65	มาก
ด้านสื่อสังคมออนไลน์	4.45	0.58	มาก
ด้านวิธีการทดสอบ	4.35	0.63	มาก
รวม	4.42	0.61	มาก

จากตารางที่ 3 พบว่า นักศึกษามีความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนการสอนด้วยสื่อสังคมออนไลน์ อยู่ในระดับมาก ($\bar{x}=4.42$, S.D. =0.61) เมื่อพิจารณาแต่ละรายด้านพบว่า ทุกด้านมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก เรียงจากมากไปน้อย ได้แก่ ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน ($\bar{x}=4.46$, S.D. =0.65) รองลงมาได้แก่ ด้านสื่อสังคมออนไลน์ ($\bar{x}=4.45$, S.D. =0.58) ด้านเนื้อหา ($\bar{x}=4.42$, S.D. =0.58) และด้านวิธีการทดสอบ ($\bar{x}=4.35$, S.D. =0.63)

อภิปรายผล

จากการวิจัยครั้งนี้ประเด็นที่ผู้วิจัยได้นำมาอภิปรายผล ดังนี้

1. ผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรายวิชา โลกในศตวรรษที่ 21 ระหว่างก่อนและหลังเรียนโดยใช้สื่อสังคมออนไลน์ พบว่า นักศึกษาที่เรียนด้วยสื่อสังคมออนไลน์ เรื่อง ศาสตร์พระราชาสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า เมื่อคณะผู้วิจัยดำเนินการพัฒนาสื่อสังคมออนไลน์ เรื่อง ศาสตร์พระราชาสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนแล้ว ได้ทดสอบหาประสิทธิภาพสื่อสังคมออนไลน์ที่พัฒนาขึ้น ซึ่งพบว่า สื่อสังคมออนไลน์มีประสิทธิภาพเท่ากับ 80.91/96.39 แสดงให้เห็นว่า รูปแบบการจัดการเรียนการสอนด้วยชุดการเรียนรู้ทำให้ลักษณะการเรียนการสอนในชั้นเรียน เปลี่ยนแปลงไปจากการเรียนการสอนที่ยึดผู้สอนเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้มาสู่การให้นักศึกษาได้ทำกิจกรรมเรียนรู้ด้วยตนเอง และทำกิจกรรมกลุ่มร่วมกัน โดยเนื้อหาและประสบการณ์ต่างๆ ที่สื่อการเรียนการสอนที่มีความสมบูรณ์ที่นักศึกษารู้ได้ด้วยตนเอง ผู้สอนจะมีบทบาทเป็นเพียงผู้ประสานงานให้การทำกิจกรรมเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพเท่านั้น นักศึกษาสามารถศึกษาค้นคว้าข้อมูลต่างๆ และแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับเพื่อนๆ และผู้สอนได้ตลอดเวลา ดังนั้นการใช้สื่อสังคมออนไลน์ทำให้เกิดการกระตุ้นสร้างแรงบันดาลใจให้กับนักศึกษา เช่น การนำเข้าสู่บทเรียน โดยการนำ YouTube รวมทั้งใช้เป็นเครื่องมือสำหรับการติดตามความก้าวหน้าหลังจากมอบหมายงานให้นักศึกษา ซึ่งสื่อการสอนที่อยู่ในรูปวีดิทัศน์ อนุกรม หรือวิธีการต่างๆ ที่จะช่วยสนับสนุนและส่งเสริมการเรียนรู้เนื้อหาวิชาได้อย่างต่อเนื่อง สามารถให้ข้อเสนอแนะแก่นักศึกษาได้อย่างทันที เมื่อมีการซักถามเข้ามาในสื่อสังคมออนไลน์ ติดตามงานที่ได้มอบหมายให้กับนักศึกษาเป็นการเปิดโอกาสให้นักศึกษาได้ซักถาม แลกเปลี่ยนเรียนรู้ และโต้ตอบได้อย่างทันถ่วงที (ทรงสิริ วิชิรานนท์, อรุณี อรุณเรือง, นิตินันท์ ศรีสุวรรณ และสุนันทา ชูตินันท์, 2561) สอดคล้องกับงานวิจัยของกันตภณ พาหุมนันโต (2561) ที่ทำการพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและทักษะปฏิบัติ เรื่อง การใช้โปรแกรมนำเสนอ กลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยีของนักเรียน โดยใช้วิธีสอนแบบชี้แนะร่วมกับสื่อสังคมออนไลน์ พบว่า นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่ดีขึ้น เนื่องจากวิธีการจัดการเรียนการสอนเน้นรูปแบบการสอนที่กำหนดเป้าหมายเพื่อฝึกทักษะ เพิ่มความรู้ให้แก่นักศึกษา ทำให้นักศึกษามีความรู้และทักษะในการปฏิบัติได้อย่างสมบูรณ์ อีกทั้งยังสอดคล้องกับงานวิจัยของจอมพล เล้ารุ่งเรือง และจิรพล สังข์โพธิ์ (2561) พบว่า การใช้สังคมออนไลน์

ในการค้นคว้าข้อมูลมีประโยชน์กับนักศึกษามากกว่า เนื่องจากสามารถสร้างแรงจูงใจในการเรียนรู้และมีความกระตือรือร้นจะสามารถใช้เครื่องมือใหม่ๆ ในการสร้างสรรค์ความคิดได้ และสอดคล้องกับงานวิจัยของ สรญา เปรี้ยวประสิทธิ์ และคณะ (2562) ที่พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษาสามารถเพิ่มขึ้นได้ หากมีการออกแบบการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับนักศึกษาในศตวรรษที่ 21 ซึ่งมีเครือข่ายสังคมออนไลน์ที่ส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ให้กับนักศึกษาได้ตลอดเวลา

2. ผลการศึกษาความพึงพอใจของนักศึกษาต่อการจัดการเรียนการสอนด้วยสื่อสังคมออนไลน์ พบว่า นักศึกษามีความพึงพอใจของนักศึกษาต่อการจัดการเรียนการสอนด้วยสื่อสังคมออนไลน์ อยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า สื่อสังคมออนไลน์มีบทบาทสำคัญที่ส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ไปสู่ปรัชญาการศึกษาในแนวพัฒนาการได้อย่างเต็มที่โดยที่ชุดการเรียนรู้เป็นวิธีการจัดการเรียนการสอนที่เน้นที่ตัวนักศึกษาเป็นสำคัญ ยึดหลักให้นักศึกษาเป็นศูนย์กลางของการเรียนรู้ ผู้สอนเป็นเพียงผู้ให้คำแนะนำและประสานกิจกรรมให้เกิดการเรียนรู้จากการได้ทำกิจกรรมร่วมกัน ซึ่งจะทำให้ศึกษารู้จากการกระทำ (Learning by doing) อันจะทำให้ศึกษาเกิดประสบการณ์ตรงและถาวรยิ่งขึ้นได้ (ชนะวัฒน์ วรรณประภา, 2560) อีกทั้งสื่อสังคมออนไลน์ออนไลน์ส่งเสริมให้ความสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักศึกษาจะมีความใกล้ชิดกัน มีความไว้วางใจ ซึ่งกันและกันช่วยให้การเรียนการสอนนั้นดีขึ้น นักศึกษาไม่ได้ตกอยู่ในสถานการณ์ของความตึงเครียด สอดคล้องกับงานวิจัยของวิภาส วิกกรมสกุลวงศ์ (2560) ที่พัฒนาบทเรียนผ่านสื่อสังคมออนไลน์ ตามทฤษฎีการสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง โดยการสร้างสรรค์ชิ้นงานวิชาคอมพิวเตอร์เพื่อการศึกษาและฝึกอบรม สำหรับนักศึกษาระดับปริญญาตรี พบว่า นักศึกษาที่เรียนผ่านสื่อสังคมออนไลน์สามารถช่วยให้นักศึกษาจุดประกายความคิด ได้สามารถใช้สถานการณ์ต่างๆ มาประกอบการจัดการเรียนการสอนส่งผลให้เกิดความพึงพอใจหลังการใช้สื่อสังคมออนไลน์อยู่ในระดับมาก

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

จากการศึกษาผลการวิจัย พบว่า นักศึกษามีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้น แสดงให้เห็นว่าการนำสื่อสังคมออนไลน์มารวมเป็นสื่อในการจัดการเรียนการสอน สามารถเพิ่มประสิทธิภาพในการจัดการเรียนการสอนได้ หากควรมีข้อเสนอแนะดังนี้

1. การนำสื่อสังคมออนไลน์ เรื่อง ศาสตร์พระราชาสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนไปใช้นั้น ผู้ใช้งานต้องคำนึงถึงปัจจัยที่เกี่ยวข้องอื่นๆ ด้วย เช่น การใช้ข้อความที่รุนแรงในการแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับนักศึกษา หลีกเลี่ยงการแสดงข้อความที่ก่อให้เกิดข้อโต้แย้งที่รุนแรง ควรตั้งคำถามแสดงความคิดเห็นต่างๆ ที่นักศึกษาทุกคนสามารถเข้าไปอ่านได้ และควรแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับผู้เรียนในเชิงบวก เป็นต้น

2. ผู้สอนควรกำหนดแนวปฏิบัติการใช้สื่อสังคมออนไลน์ให้กับนักศึกษา เพื่อไม่ให้นักศึกษาใช้สื่อสังคมออนไลน์ในทางที่ผิด อันก่อให้เกิดความเสื่อมเสียชื่อเสียงแก่สถานศึกษา

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาและทำวิจัยเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้โดยใช้สื่อสังคมออนไลน์ ในหน่วยเรียนอื่นๆ ของรายวิชาโลกในศตวรรษที่ 21

2. ควรมีการเปรียบเทียบการเรียนรู้โดยใช้สื่อสังคมออนไลน์กับสื่อการเรียนรู้อื่นๆ เช่น สื่อการเรียนรู้ออนไลน์ สื่อการเรียนรู้ออนไลน์ E-Book สื่อการเรียนรู้ออนไลน์ CAI, WBI เป็นต้น

บรรณานุกรม

กระทรวงศึกษาธิการ. (2542). การจัดการเรียนการสอนที่เน้นนักศึกษาเป็นศูนย์กลาง. ใน *เอกสารชุดแนวทางปฏิรูปการศึกษาในโรงเรียนสังกัดกรมสามัญศึกษา*. กรุงเทพฯ: การศาสนา.

- กันตภณ พาหุมนันโต และคณะ. (2561). การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและทักษะปฏิบัติ เรื่อง การใช้โปรแกรมการนำเสนอ กลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยีของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โดยใช้วิธีสอนแบบชี้แนะร่วมกับสื่อสังคมออนไลน์. ใน *รายงานสืบเนื่องจากการประชุมมหาดใหญ่วิชาการระดับชาติและนานาชาติ ครั้งที่ 9* (น.1246-1255). สงขลา: มหาวิทยาลัยหาดใหญ่.
- จอมพล เล้ารุ่งเรือง และจิรพล สังข์โพธิ์. (2561). การศึกษาพฤติกรรมการใช้อินเทอร์เน็ต และปัจจัยที่ส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษามหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร. *วารสารสมาคมสถาบันอุดมศึกษาเอกชนแห่งประเทศไทย ในพระราชูปถัมภ์ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี*, 24(1), 29-44.
- ชวลิต ชูกาแพง. (2551). *การประเมินการเรียนรู้*. มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- ธนะวัฒน์ วรรณประภา. (2560). สื่อสังคมออนไลน์ออนไลน์กับการศึกษา. *วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม*, 11(1), 7-20.
- ทรงสิริ วิชิรานนท์, อรุณี อรุณเรือง, นิตินันท์ ศรีสุวรรณ และสุนันทา ชูตินันท์. (2561). ความต้องการจำเป็นในการจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการพัฒนาการเรียนรู้ของนักศึกษามหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร. *วารสารวิชาการและวิจัย มทร.พระนคร สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*, 3(1), 75-86.
- วิภาส วิกกรมสกุลวงศ์. (2560). *การพัฒนาบทเรียนผ่านสื่อสังคมออนไลน์ ตามทฤษฎีการสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง โดยการสร้างสรรค์ชิ้นงาน วิชาคอมพิวเตอร์เพื่อการศึกษาและมีกิจกรรม สำหรับนักศึกษาระดับปริญญาตรี. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารบัณฑิต)*. มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี. ปทุมธานี.
- ศุภสิทธิ์ เต็งคิวและ ทิพรรัตน์ สิทธิวงศ์. (2559). ผลการพัฒนาชุดการสอนร่วมกับสื่อสังคมออนไลน์ เรื่อง โลจิสติกส์และโซ่อุปทาน สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1. ใน *รายงานสืบเนื่องจากการประชุมวิชาการ นครสวรรค์ ครั้งที่ 12: วิจัยและนวัตกรรมกับการพัฒนาประเทศ* (น.1386-1394). พิษณุโลก: มหาวิทยาลัยนครสวรรค์.
- สรญา เปรี๊ยะประสิทธิ์ และคณะ. (2562). การประยุกต์ใช้ระบบบริหารจัดการสิ่งแวดล้อมการเรียนรู้ในการจัดการศึกษาบนเครือข่ายสังคมออนไลน์. ใน *รายงานสืบเนื่องจากการประชุมวิชาการ พะเยาวิจัยครั้งที่ 8* (น.1727-1737). พะเยา: มหาวิทยาลัยพะเยา.

Received:	02-01-2020
Revised:	21-02-2020
Accepted:	26-02-2020

ประสิทธิผลของการใช้อีเลิร์นนิ่งในรายวิชาเตรียมสหกิจศึกษา มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี
The Effectiveness of using e-Learning in Pre-Cooperative Education Course,
Suranaree University of Technology

สุภารักษ์ เมินกระโทก¹

Suparak Mernkratok

srisui@sut.ac.th

วีรพงษ์ พลนิกรกิจ²

Weerapong Polnigongit

weerap@sut.ac.th

นฤมล รักษาสุข²

Narumol Rakasasuk

narumol@sut.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ออกแบบและพัฒนาบทเรียน รายวิชาเตรียมสหกิจศึกษาเรื่อง “การเขียนรายงานสหกิจศึกษา” 2) ศึกษาประสิทธิผลบทเรียนด้วยการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษาที่เรียนในลักษณะอีเลิร์นนิ่งกับการเรียนกับผู้สอนในห้องเรียน และ 3) ศึกษาความพึงพอใจของนักศึกษาต่อการใช้บทเรียนในลักษณะอีเลิร์นนิ่ง กลุ่มตัวอย่างคือนักศึกษาระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี แบ่งกลุ่มตัวอย่างออกเป็นกลุ่มทดลองที่เรียนจากบทเรียนในลักษณะอีเลิร์นนิ่ง จำนวน 187 คน และกลุ่มควบคุมที่เรียนกับผู้สอนในห้องเรียน จำนวน 325 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ 1) แบบวัดลักษณะนิสัยการเรียนรู้ของ เดวิด เอ โคล์บ 2) บทเรียนรายวิชาเตรียมสหกิจศึกษา เรื่อง “การเขียนรายงานสหกิจศึกษา” 3) แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และ 4) แบบสำรวจความพึงพอใจของผู้เรียนที่มีต่อการใช้บทเรียนในลักษณะอีเลิร์นนิ่ง วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าที (t-test) และ ค่า ANOVA

ผลการวิจัย พบว่า

¹ นักศึกษา สำนักวิชาเทคโนโลยีสังคม มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี

Student of Institute of Social Technology, Suranaree University of Technology

² สำนักวิชาเทคโนโลยีสังคม มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี

Institute of Social Technology, Suranaree University of Technology

1. การออกแบบและพัฒนาบทเรียน รายวิชาเตรียมสหกิจศึกษา เรื่อง “การเขียนรายงานสหกิจศึกษา” ผู้วิจัยได้ใช้หลักการออกแบบระบบการสอน (Instructional System Design: ISD) ตามตัวแบบเอ็ดดี้ (ADDIE Model)
2. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษาที่เรียนจากบทเรียนในลักษณะอีเลิร์นนิ่งกับที่เรียนกับผู้สอนในห้องเรียนพบว่าแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยค่าเฉลี่ยของคะแนนการเรียนจากบทเรียนในลักษณะอีเลิร์นนิ่งสูงกว่าการเรียนกับผู้สอนในห้องเรียน
3. ความพึงพอใจของนักศึกษาต่อการเรียนจากบทเรียนในลักษณะอีเลิร์นนิ่ง อยู่ในระดับมาก

คำสำคัญ: การเขียนรายงานสหกิจศึกษา, การเตรียมความพร้อมสหกิจศึกษา, สหกิจศึกษา, นิสัยการเรียนรู้, อีเลิร์นนิ่ง

Abstract

The purposes of this research were to 1) design and develop e-Learning in Pre-Cooperative Education Course on writing a cooperative education report, 2) measure its effectiveness by comparing the achievement of pre-cooperative education students between the groups using e-Learning and conventional classroom learning in Pre-Cooperative Education Course, and 3) investigate the students' satisfaction towards the e-Learning. The research sample was divided into 2 groups. The first group consisted of 187 students who were taught with an e-Learning in pre-cooperative education course. The second group of 325 students were taught in a conventional face-to-face lecture format.

The instruments of this study were:- 1) David Kolb's Inventory Learning style, 2) e-Learning in Pre-Cooperative Education Course on writing a cooperative education report, 3) achievement test, and 4) questionnaire of students' satisfaction towards the e-Learning. Data were statistically analyzed by mean, standard deviation, t-test, and ANOVA.

The results of this study have revealed.

1. The successful development of e-Learning in Pre-Cooperative Education Course on writing a cooperative education report using ADDIE Model.

2. The post-test achievement of students studying with the e-Learning on the topic, of writing a Cooperative education report was higher than classroom teaching with statistical significance at the level of .05.

3. The mean of student's satisfaction towards the e-Learning in Pre-Cooperative Education Course was achieved at a high level.

Keywords: writing a cooperative education report, pre-cooperative education course, Cooperative education, Learning style, e-Learning

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

สหกิจศึกษา (Cooperative Education) คือระบบการศึกษาที่จัดให้มีการเรียนการสอนสลับกับการไปหาประสบการณ์ตรงจากการปฏิบัติงานจริง ณ สถานประกอบการอย่างเป็นระบบ ด้วยความร่วมมือจากสถานประกอบการและทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง (วิจิตร ศรีสอ้าน และคนอื่นๆ, 2558, น. 6-7) ศาสตราจารย์ ดร.วิจิตร ศรีสอ้าน เป็นผู้ริเริ่มนำระบบการศึกษาสหกิจศึกษามาใช้ในการจัดการเรียนการสอนของมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี ในปี พ.ศ. 2536 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเตรียมบัณฑิตให้พร้อมในการทำงานและสามารถเข้าสู่ระบบการทำงานได้ทันทีเมื่อสำเร็จการศึกษา ซึ่งได้ส่งนักศึกษารุ่นแรกออกปฏิบัติสหกิจศึกษาในปีการศึกษา 2538

เพื่อให้การจัดสหกิจศึกษาของประเทศไทยเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพในปี พ.ศ. 2552 สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษาร่วมกับสมาคมสหกิจศึกษาไทยได้จัดทำ “มาตรฐานและการประกันคุณภาพการดำเนินงานสหกิจศึกษา” เพื่อเป็นแนวทางในการดำเนินงานสหกิจศึกษาของสถานศึกษาและสถานประกอบการโดยมาตรฐานสหกิจศึกษาของสถานศึกษาประกอบด้วย 1) มาตรฐานการศึกษา หลักสูตรและการเรียนการสอน 2) มาตรฐานการนิเทศ 3) มาตรฐานนักศึกษา และ 4) มาตรฐานการวัดและประเมินผล ทั้งนี้ มาตรฐานการเรียนการสอน (มาตรฐานขั้นต่ำ) ข้อ 2) กำหนดว่า “สถานศึกษาต้องมีกระบวนการเตรียมความพร้อมนักศึกษาก่อนไปปฏิบัติสหกิจศึกษาโดยใช้เวลาไม่น้อยกว่า 30 ชั่วโมง” และมาตรฐานนักศึกษา (มาตรฐานขั้นต่ำ) ข้อ 3 กำหนดว่า “นักศึกษาต้องเข้าร่วมกิจกรรมการเตรียมความพร้อมก่อนไปปฏิบัติสหกิจศึกษา

ในการเตรียมความพร้อมนักศึกษาพบว่า หัวข้อ “การเขียนรายงานสหกิจศึกษา” เป็นหัวข้อที่สถาบันการศึกษาทุกแห่งกำหนดไว้ในรายวิชาเตรียมสหกิจศึกษา นอกจากนี้ “มาตรฐานและการประกันคุณภาพการดำเนินงานสหกิจศึกษา” ได้กำหนดไว้ว่า “นักศึกษาต้องส่ง (ร่าง) รายงานฉบับสมบูรณ์ให้คณาจารย์นิเทศและผู้นิเทศงานก่อนเสร็จสิ้นการปฏิบัติงาน” และ “ต้องมีมาตรฐานเช่นเดียวกับรายงานทางวิชาการทั่วไป” (สมาคมสหกิจศึกษาไทย, 2558, น. 14-38) และจากผลการวิจัยของหทัยรัตน์ บัณฑิตยารักษ์ (2554) พบว่า นักศึกษาสหกิจศึกษามีสมรรถนะด้านการเขียนรายงานอยู่ในลำดับที่ 6 จาก 8 อันดับ เช่นเดียวกับผลการวิจัยของธัญญกรชนัท นิยมเจริญนิยม (2558) พบว่า สมรรถนะด้านความรู้ของนักศึกษาสหกิจศึกษาเกี่ยวกับการเขียนรายงานเชิงวิชาการมีค่าเฉลี่ยต่ำเป็นอันดับ 5 จาก 6 อันดับ

ในด้านรูปแบบการเตรียมความพร้อมพบว่า มหาวิทยาลัยส่วนใหญ่ใช้การสอนโดยวิธีการบรรยายในห้องเรียนขนาดใหญ่ ซึ่งผลการวิจัยพบว่า การเรียน การสอนโดยการบรรยายในห้องเรียนขนาดใหญ่มีข้อจำกัดหลายประการได้แก่ ผู้สอนไม่สามารถควบคุมให้ผู้เรียนสนใจการเรียน ขาดการปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้สอนกับผู้เรียน มีความยากในการตอบสนองผู้เรียนรายบุคคล (Prapai Klinkhachorn, 1993, p. 17; Xu, 2012) ผลที่ตามมาคือผู้เรียนขาดสมาธิ รู้สึกเบื่อหน่าย และไม่ให้ความสนใจผู้สอน (จิราภรณ์ กันภัย, 2548, น. 27) ส่งผลให้การเรียนการสอนไม่มีประสิทธิภาพ และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนอยู่ในระดับต่ำ (วัชรินทร์ รักเสนาะ, 2557, น. 126-127) ดังนั้น เพื่อให้กระบวนการเตรียมความพร้อมนักศึกษาเกิดประโยชน์สูงสุด ผลการวิจัยเสนอว่า รูปแบบการเรียนการสอนควรมีความหลากหลาย ไม่จำกัดเฉพาะในห้องเรียน โดยควรให้ผู้เรียนมีโอกาสเรียนจากสื่อ (ณัฐชา อ่างโชติ, 2558, น. 283; วัชรินทร์ รักเสนาะ, 2557, น. 4) และคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล (เสาวนีย์ ศรีจันทร์นิล, 2557, น. 9) ทั้งนี้ วิธีการเรียนการสอนควรจัดการเรียนการสอนในลักษณะอีเลิร์นนิ่ง (Electronic Learning) เพื่อเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง (วัชรินทร์ รักเสนาะ, 2557, น. 151; อัจฉราพร โชติพฤกษ์, 2555, น. 131-132; อลงกต ยะไวทย์, 2549, น. 275)

บทเรียนในลักษณะอีเลิร์นนิ่ง เป็นสื่อการเรียนการสอนที่พัฒนาขึ้นสำหรับให้ผู้เรียนสามารถเรียนด้วยตนเองผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ต ทั้งนี้ บทเรียนในลักษณะอีเลิร์นนิ่งที่มีประสิทธิภาพต้องได้รับการออกแบบโดยใช้หลักการออกแบบระบบการสอน (Instructional System Design – ISD) เพื่อให้ได้ระบบการจัดการเรียนการสอนและสื่อการสอนที่มีคุณภาพ (Seels, and Glasgow, 1998, p: 7)

สำหรับกระบวนการออกแบบและพัฒนาบทเรียนผู้วิจัยเห็นควรใช้ตัวแบบเอ็ดดี้ซึ่งประกอบด้วย 5 ขั้นตอน ได้แก่ 1) ขั้นการวิเคราะห์ (Analysis) 2) ขั้นการออกแบบ (Design) 3) ขั้นการพัฒนา (Development) 4) ขั้นการนำไปใช้ (Implementation) และ 5) ขั้นการประเมินผล (Evaluation) (Seels, and Glasgow, 1998, p. 7; Soto, 2013, p. 367) เนื่องจากเป็นตัวแบบที่มีความยืดหยุ่น โดยเฉพาะการพัฒนาบทเรียนสำหรับการสอนบนเครือข่ายอินเทอร์เน็ต (Cassidy, 2004, pp. 430-431, Swanson, 2006, pp. 54-55; Bichelmeyer, Boling and Gibbons, 2006, pp. 33-39; วัชรพล วิบูลยศรีน, 2557, น. 192-204) และได้รับการรับรองจากสมาคมสื่อสารและเทคโนโลยีการศึกษาแห่งสหรัฐอเมริกา (Association for Educational Communications and Technology) (Wang, and Hsu, 2009, p. 79) จึงเป็นแบบที่ได้รับการยอมรับในการออกแบบการเรียนการสอน (วัชรพล วิบูลยศรีน, 2557, น. 192) สำหรับเนื้อหาของบทเรียนผู้วิจัยเห็นควรใช้เรื่อง “การเขียนรายงานสหกิจศึกษา” เนื่องจากเป็นผลผลิตสำคัญประการหนึ่งของการปฏิบัติสหกิจศึกษาที่มีการกำหนดไว้ใน “มาตรฐานและการประกันคุณภาพการดำเนินงานสหกิจศึกษา” และจากผลการวิจัยที่ผ่านมาชี้ให้เห็นว่า ความรู้ของนักศึกษาสหกิจศึกษาเกี่ยวกับการเขียนรายงานเชิงวิชาการมีค่าเฉลี่ยต่ำ รวมทั้งพบว่า นักศึกษามีปัญหาในการทำรายงานทางวิชาการในหลายประเด็น ทั้งนี้ เนื้อหาบทเรียนประกอบด้วย หน่วยการเรียน 7 หน่วย ได้แก่ หน่วยที่ 1) ความหมาย ความสำคัญ และส่วนประกอบของรายงานสหกิจศึกษา หน่วยที่ 2) การกำหนดชื่อเรื่องและเค้าโครงรายงานสหกิจศึกษา หน่วยที่ 3) การเข้าถึงแหล่งสารสนเทศเพื่อการทำรายงานสหกิจศึกษา หน่วยที่ 4) การอ่าน การประเมินสารสนเทศและการบันทึกข้อมูลจากการ

อ่าน หน่วยที่ 5) การเรียบเรียงรายงานสหกิจศึกษา หน่วยที่ 6) การเขียนรายการอ้างอิง และหน่วยที่ 7) การจัดพิมพ์ การเข้าเล่ม และ แผ่นแบบ (Template) รายงานสหกิจศึกษา

นอกจากบทเรียนที่ได้รับการออกแบบและพัฒนาโดยใช้หลักการออกแบบระบบการสอนจะช่วยให้การเรียนการสอนมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นแล้ว ลักษณะนิสัยการเรียนรู้ (Learning Style) ของผู้เรียนนับเป็นปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อการเรียนของผู้เรียนแต่ละบุคคล ซึ่งหากผู้สอนได้ทราบว่าผู้เรียนมีลักษณะนิสัยการเรียนรู้แบบใด ผู้สอนจักได้จัดกิจกรรมหรือจัดสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ให้เหมาะสมกับผู้เรียน (นิศากร เจริญดี, 2550, น. 1-5) ผู้วิจัยจึงได้เลือกศึกษาผู้เรียนที่มีลักษณะนิสัยการเรียนรู้ต่างกัน 4 ลักษณะ ตามนิยามของเดวิด เอโคลบ์ คือ 1) Convergents 2) Divergers 3) Accommodators และ 4) Assimilators (Kolb, 1981, pp. 292-295; Stiefel, 2012, p. 29; Yang, and Wu, 2009, p. 3036) ซึ่งพัฒนามาจากทฤษฎีการเรียนรู้จากประสบการณ์ (Experiential Learning Theory) เป็นแบบวัดลักษณะนิสัยการเรียนรู้ที่ได้รับความนิยมมากที่สุด มีความเที่ยงตรงในการวัด (Lu, Jia, Gong and Clark, 2007, p. 188) รวมทั้ง มีการปรับปรุงให้เป็นปัจจุบัน เหมาะสำหรับการวัดลักษณะนิสัยการเรียนรู้ของกลุ่มวัยรุ่นและผู้ใหญ่ (Gürses, and Bouvet, 2016, p. 26)

วัตถุประสงค์

1. เพื่อออกแบบและพัฒนาบทเรียน รายวิชาเตรียมสหกิจศึกษา เรื่อง “การเขียนรายงานสหกิจศึกษา”
2. เพื่อศึกษาประสิทธิผลของการใช้บทเรียนในลักษณะอีเลิร์นนิ่ง ด้วยการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษาที่เรียนจากบทเรียนกับที่เรียนกับผู้สอนในห้องเรียน
3. เพื่อสำรวจความพึงพอใจของนักศึกษาต่อการใช้บทเรียนในลักษณะอีเลิร์นนิ่ง

ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

1. ได้ต้นแบบ (Prototype) บทเรียนรายวิชาเตรียมสหกิจศึกษา เรื่อง “การเขียนรายงานสหกิจศึกษา” สำหรับการเรียนการสอนในลักษณะอีเลิร์นนิ่ง ของมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารีและสถาบันการศึกษาในประเทศไทยที่จัดหลักสูตรสหกิจศึกษา
2. ได้แนวทางและกระบวนการในการพัฒนาบทเรียน สำหรับการเรียนการสอนรายวิชาเตรียมสหกิจศึกษาหัวข้อเรื่องอื่น ๆ ในลักษณะอีเลิร์นนิ่ง
3. ได้บทเรียนสำหรับการเรียนการสอนในลักษณะอีเลิร์นนิ่ง ที่คณาจารย์สถาบันอุดมศึกษาสามารถนำไปใช้ในการเรียนการสอน หัวข้อ “การเขียนรายงานวิชาการ” อันจะเป็นการช่วยลดปัญหาการคัดลอกผลงานของผู้อื่น (Plagiarism)
4. ได้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อผู้บริหารหน่วยงานสหกิจศึกษาในการนำไปประกอบการพิจารณากำหนดนโยบายด้านการใช้หรือพัฒนาบทเรียนเรื่องอื่น ๆ เพื่อการเรียนการสอนรายวิชาเตรียมสหกิจศึกษาในลักษณะออนไลน์

วิธีการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือนักศึกษาระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี ที่ลงทะเบียนเรียนรายวิชาเตรียมสหกิจศึกษา ในภาคการศึกษาที่ 2/2561 จำนวน 512 คน กลุ่มตัวอย่างถูกคัดเลือกโดยเกณฑ์ดังนี้

- 1) เกณฑ์การคัดเลือกเข้ากลุ่ม (Inclusion criteria) คือ (1) ลงทะเบียนเรียนรายวิชาเตรียมสหกิจศึกษา ในภาคการศึกษาที่ 2/2561 (2) ยินดีเข้าร่วมการวิจัย (3) ตอบแบบวัดลักษณะนิสัยการเรียนรู้ (4) เลือกวิธีการเรียนรายวิชาเตรียมสหกิจศึกษา เรื่อง “การเขียนรายงานสหกิจศึกษา” (5) ทำแบบทดสอบก่อนเรียน (6) เข้าเรียน/ศึกษาบทเรียน และ (7) ทำแบบทดสอบหลังเรียน

2) เกณฑ์การคัดออกจากกลุ่ม (Exclusion criteria) คือ (1) ไม่ยินดีเข้าร่วมการวิจัย (2) ไม่ตอบแบบวัดลักษณะนิสัยการเรียนรู้อื่นๆ (3) ไม่เข้าเรียน/ไม่ศึกษาบทเรียน (4) ไม่ทำแบบทดสอบก่อนเรียน หรือ (5) ไม่ทำแบบทดสอบหลังเรียน

ทั้งนี้ มีนักศึกษาถูกคัดออกจากกลุ่ม จำนวน 96 คน ทำให้ได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 512 คน แบ่งเป็น 2 กลุ่ม คือกลุ่มทดลองเรียนจากบทเรียนในลักษณะอีเลิร์นนิ่ง จำนวน 187 คน และกลุ่มควบคุมเรียนกับผู้สอนในห้องเรียน จำนวน 325 คน ทั้งสองกลุ่มประกอบด้วยผู้เรียนที่มีลักษณะนิสัยการเรียนรู้ 4 แบบ ซึ่งใช้แบบวัดลักษณะนิสัยการเรียนรู้ของเดวิด เอ โคล์บ ในการวัดลักษณะนิสัยการเรียนรู้ ดังแสดงในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 จำนวนกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามลักษณะนิสัยการเรียนรู้ (n=512)

ที่	ลักษณะนิสัยการเรียนรู้	จำนวนกลุ่มตัวอย่าง	
		กลุ่มทดลอง	กลุ่มควบคุม
1	Converger	47	80
2	Diverger	33	79
3	Accommodator	59	98
4	Assimilator	48	68
รวม		187	325

เครื่องมือในการวิจัย

1) เครื่องมือที่ใช้ในการทดลอง คือ บทเรียนรายวิชาเตรียมสหกิจศึกษา เรื่อง “การเขียนรายงานสหกิจศึกษา” และเอกสารประกอบการเรียนการสอน

2) เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล ประกอบด้วย (1) แบบวัดลักษณะนิสัยการเรียนรู้ของเดวิด เอ โคล์บ (2) แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และ (3) แบบสำรวจความพึงพอใจของนักศึกษาต่อการใช้บทเรียนในลักษณะอีเลิร์นนิ่ง

การออกแบบและพัฒนาบทเรียน เรื่อง “การเขียนรายงานสหกิจศึกษา” ผู้วิจัยได้ใช้หลักการออกแบบระบบการสอนตามตัวแบบเอ็ดดี้เป็นกรอบในการพัฒนา มีขั้นตอนดังต่อไปนี้

1) การวิเคราะห์ (Analysis) ได้วิเคราะห์ความต้องการโดยพิจารณาจากสภาพปัญหาปัจจุบันของการเรียนการสอนรายวิชาเตรียมสหกิจศึกษา ตลอดจนวิธีการสอน วิเคราะห์ผู้เรียน วิเคราะห์งานเพื่อกำหนดขอบเขตเนื้อหาบทเรียนที่ผู้เรียนควรรู้

2) การออกแบบ (Design) ออกแบบเนื้อหาบทเรียน ประกอบด้วย 6 โมดูล (Module) ได้แก่ (1) โมดูลผู้เรียน (Student Module) (2) โมดูลผู้สอน (Teacher Module) (3) โมดูลเนื้อหา (Content Module) (4) โมดูลการสื่อสาร (Communication Module) (5) โมดูลการประเมินผล (Evaluation Module) และ (6) โมดูลการรายงานผล (Report Module)

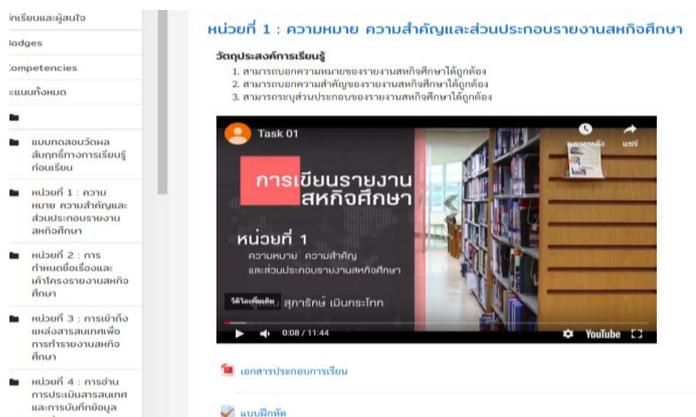
3) การพัฒนาบทเรียน (Development) ประกอบด้วย

(1) พัฒนาบทเรียนบนระบบบริหารจัดการการเรียนการสอนมูเดิล (LMS Moodle)

(2) ใช้โปรแกรม คอมพิวเตอร์ ในการติดต่อ ออกแบบ ถ่ายทำวีดิทัศน์ และ โปรแกรมอะโดบี สำหรับสร้างงานกราฟิก และสามารถใช้งานและแสดงผลบนอุปกรณ์ทุกชนิด

4) การนำไปใช้ (Implement) นำบทเรียนวางบนระบบเครือข่าย SUT e-Learning2 ของมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี ซึ่งผู้เรียนสามารถเข้าถึงและเรียนรู้ด้วยตนเองผ่านระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ต

5) การประเมิน (Evaluation) บทเรียนได้รับการประเมินจากผู้เชี่ยวชาญและผู้เรียน 3 ด้าน ได้แก่ ด้านการนำเสนอ บทเรียนในภาพรวม ด้านเนื้อหาและด้านการจัดการบทเรียน ผลประเมินบทเรียนจากผู้เชี่ยวชาญพบว่า อยู่ในระดับมากที่สุด (Mean=4.70, S.D. =.45) และจากผู้เรียนซึ่งเป็นกลุ่มทดลองที่เรียนจากบทเรียนในลักษณะอีเลิร์นนิ่ง อยู่ในระดับมาก (Mean=3.79, S.D. =.67)

ภาพที่ 1 หน้าจอบทเรียน เรื่อง “การเขียนรายงานสหกิจศึกษา”

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1) ชี้แจงเกี่ยวกับการศึกษาวิจัยและให้นักศึกษาตอบแบบวัดลักษณะนิสัยการเรียนรู้ของเดวิด เอ โคลบ พร้อมทั้งระบุ ข้อมูลของผู้ตอบ ใช้ระยะเวลาประมาณ 30 นาที

2) ในการทดลองผู้วิจัยได้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยศึกษากลุ่มที่เรียนจากบทเรียนในลักษณะอีเลิร์นนิ่งและกลุ่มที่เรียนกับผู้สอนในห้องเรียน และดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลดังนี้

(1) ทดสอบก่อนเรียนทั้งสองกลุ่ม โดยใช้แบบทดสอบที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น

(2) ดำเนินการเรียนการสอนแก่กลุ่มที่เรียนจากบทเรียนในลักษณะอีเลิร์นนิ่งและกลุ่มที่เรียนกับผู้สอนในห้องเรียน

(3) ทดสอบหลังเรียน ด้วยแบบทดสอบฉบับเดียวกับการทดสอบก่อนเรียน

(4) สำนวจความพึงพอใจของนักศึกษาที่เรียนจากบทเรียนในลักษณะอีเลิร์นนิ่ง

การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติ ดังนี้

1) การหาประสิทธิภาพเครื่องมือวิจัย

(1) บทเรียนในลักษณะอีเลิร์นนิ่ง และเอกสารประกอบการสอน นำเสนอผู้เชี่ยวชาญเพื่อประเมินและนำไปทดลองใช้ (Tryout) กับกลุ่มนักศึกษาที่ลักษณะคล้ายกลุ่มตัวอย่าง และนำผลมาปรับปรุงแก้ไข ก่อนนำบทเรียนในลักษณะอีเลิร์นนิ่งไปใช้กับกลุ่มทดลอง และนำเอกสารประกอบการสอนไปใช้ประกอบการสอนในห้องเรียนปกติสำหรับกลุ่มควบคุม

(2) แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ประกอบด้วย การหาค่าความเที่ยงตรง (Validity) การหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) และความเป็นปรนัย (Objective)

2) การหาค่าร้อยละของข้อมูลคุณลักษณะของผู้เรียน ประกอบด้วย เพศ สำนักวิชา เกรดเฉลี่ย ประสบการณ์การใช้บทเรียน และลักษณะนิสัยการเรียนรู้

3) ข้อมูลคะแนนก่อนเรียนและหลังเรียน

(1) ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของคะแนนก่อนเรียนและหลังเรียน

(2) การทดสอบค่าที (t-test) แบบ Dependent Samples เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียนและหลังเรียนภายในกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม ซึ่งเป็นกลุ่มตัวอย่างที่ไม่เป็นอิสระต่อกัน (Dependent) และแบบเป็น

อิสระต่อกัน (Independent) เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนของกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม แบบเป็นอิสระต่อกัน (Independent-Samples t-test)

(3) การวิเคราะห์ความแปรปรวน (ANOVA) เพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยคะแนนหลังเรียนของนักศึกษาที่มีลักษณะนิสัยการเรียนรู้ต่างกันภายในกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม

ผลการวิจัยและอภิปรายผล

1 การพัฒนาและประสิทธิผลของบทเรียน รายวิชาเตรียมสหกิจศึกษา เรื่อง “การเขียนรายงานสหกิจศึกษา”

ผู้วิจัยได้ออกแบบและพัฒนาบทเรียนตามตัวแบบเอ็ดดี้และได้หาประสิทธิภาพบทเรียนโดยให้ผู้เชี่ยวชาญประเมินผล มีผลการประเมินอยู่ในระดับมากที่สุด เนื่องจากบทเรียนมีกระบวนการออกแบบและพัฒนาอย่างเป็นระบบตามตัวแบบเอ็ดดี้ ซึ่งเป็นตัวแบบที่มีความยืดหยุ่นและให้อิสระแก่ผู้สอนโดยเฉพาะการออกแบบและพัฒนาบทเรียนสำหรับการสอนบนเครือข่ายอินเทอร์เน็ต (วัชรพล วิบูลยศรีน, 2557, น. 192-204, Seels and Glasgow, 1998, pp. 180; Bichelmeyer, Boling and Gibbons, 2006, pp: 33-39; Swanson, 2006, pp: 54-55) นอกจากนี้ บทเรียนยังนำเสนอด้วยตัวอักษรภาพนิ่ง เสียงบรรยายและเสียงดนตรีผสมผสานกับภาพเคลื่อนไหว และใช้วีดิทัศน์เป็นสื่อหลักในการถ่ายทอดเนื้อหา และกิจกรรมให้ผู้เรียนได้ฝึกปฏิบัติและสามารถแสดงข้อมูลย้อนกลับให้แก่ผู้เรียนได้ทันที สอดคล้องกับแนวคิดของ ฌอนอมพร (ต้นพิพัฒน์) เลขาธิการสสส (2545, น. 21-22) ที่กล่าวว่าอีเลิร์นนิ่ง (e-Learning) มีลักษณะสำคัญ เช่น 1) ผู้เรียนสามารถเรียนที่ไหนและเวลาใด (Anywhere, Anytime) 2) เป็นการนำเสนอในรูปแบบสื่อประสม (Multimedia) ซึ่งประกอบด้วยข้อความ รูปภาพ ภาพเคลื่อนไหว เสียง และวีดิทัศน์ และ 3) ผู้เรียนมีอิสระในการเรียน สามารถเข้าถึงเนื้อหาตามความต้องการ (Non-linear) และ เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้โต้ตอบกับเนื้อหาหรือกับผู้อื่น รวมทั้ง ผู้วิจัยได้คำนึงถึงลักษณะนิสัยการเรียนรู้ของผู้เรียนและออกแบบให้สามารถแสดงผลบนอุปกรณ์ทุกอุปกรณ์

2. การศึกษาประสิทธิผลของการใช้อีเลิร์นนิ่ง รายวิชาเตรียมสหกิจศึกษา

2.1 ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษาในการเรียนรายวิชาเตรียมสหกิจศึกษา ที่เรียนจากบทเรียนในลักษณะอีเลิร์นนิ่งกับที่เรียนกับผู้สอนในห้องเรียน

ผลการวิเคราะห์ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษาในการเรียนรายวิชาเตรียมสหกิจศึกษา ที่เรียนในลักษณะอีเลิร์นนิ่งกับการเรียนกับผู้สอนในห้องเรียน โดยรวมพบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษา แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ($p < .05$) โดยค่าเฉลี่ยของคะแนนการเรียนในลักษณะอีเลิร์นนิ่ง (Mean=82.83, S.D.= 12.16) สูงกว่าการเรียนกับผู้สอนในห้องเรียน (Mean=65.57, S.D.= .73) รายละเอียดดังแสดงในตารางที่ 2

เมื่อจำแนกตามหน่วยการเรียนพบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษา แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ($p < .05$) โดยหน่วยการเรียนที่ 2-6 มีค่าเฉลี่ยของคะแนนการเรียนในลักษณะอีเลิร์นนิ่งสูงกว่าการเรียนกับผู้สอนในห้องเรียน เนื่องจากบทเรียนในลักษณะอีเลิร์นนิ่ง มีข้อความ ภาพ เสียง และมีการโต้ตอบ เป็นรูปแบบการเรียนรู้ที่ทำทหายความรับผิดชอบของผู้เรียน สนับสนุนให้เกิดการเรียนรู้ตามอัธยาศัย สอดคล้องกับผลการวิจัยของ ชัยวัฒน์ จิวพานิชย์ (2550) และเป็นไปในทิศทางเดียวกับงานวิจัยของจตุพร ต้นศิริงสี (2554) ซึ่งพบว่า ประสิทธิภาพของบทเรียนจากการวิเคราะห์แบบทดสอบระหว่างเรียนและแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนอยู่ในระดับสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้ เช่นเดียวกับงานวิจัยของ พงศ์ระพี แก้วไทรสะ (2553) พบว่า บทเรียนออนไลน์วิชาการระบบสารสนเทศในการบริหารอุตสาหกรรม ผู้เรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน และหน่วยการเรียนที่ 7 มีค่าเฉลี่ยของคะแนนการเรียนกับผู้สอนในห้องเรียนสูงกว่าการเรียนในลักษณะอีเลิร์นนิ่ง อาจเนื่องมาจากบทเรียนมีคำอธิบายที่ไม่ละเอียดพอ เนื่องจากผลประเมินความพึงพอใจต่อการใช้บทเรียนในลักษณะอีเลิร์นนิ่ง มีข้อเสนอแนะให้ “เพิ่มคำบรรยายในหน่วยการเรียนที่ 7”

สำหรับหน่วยการเรียนรู้ที่ 1 พบว่า แตกต่างอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ นั่นคือ ค่าเฉลี่ยของคะแนนการเรียนรู้ในลักษณะอีเลิร์นนิ่งไม่แตกต่างจากค่าเฉลี่ยของคะแนนการเรียนรู้กับผู้สอนในห้องเรียน เนื่องจากเนื้อหาในหน่วยดังกล่าวเป็นเนื้อหาที่เคยเรียนในรายวิชาอื่น ๆ ที่ผู้เรียนอาจมีความเข้าใจ สามารถพบและปฏิบัติในการเรียนของผู้เรียนเองเป็นทุนเดิม ผู้เรียนจึงสามารถเรียนรู้และทำความเข้าใจเนื้อหาในหน่วยดังกล่าวได้ สอดคล้องกับงานวิจัยของ Alqahtani (2010) ที่ไม่พบความแตกต่างของผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนระหว่างการเรียนในลักษณะอีเลิร์นนิ่งกับการเรียนในห้องเรียนปกติ รายละเอียดดังแสดงในตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรายวิชาเตรียมสหกิจศึกษาของนักศึกษาในกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม จำแนกตามหน่วยการเรียนรู้

หน่วยการเรียนรู้	กลุ่มตัวอย่าง	n	Mean	S.D.	t	df	Sig
หน่วยที่ 1	กลุ่มทดลอง	187	3.41	.86	-1.40	510	.167
	กลุ่มควบคุม	325	3.51	.79			
หน่วยที่ 2	กลุ่มทดลอง	187	15.38	2.29	14.72*	510	< .001
	กลุ่มควบคุม	325	12.58	1.93			
หน่วยที่ 3	กลุ่มทดลอง	187	26.90	3.28	12.98*	510	< .001
	กลุ่มควบคุม	325	23.61	2.41			
หน่วยที่ 4	กลุ่มทดลอง	187	11.38	2.37	10.48*	510	< .001
	กลุ่มควบคุม	325	9.66	1.78			
หน่วยที่ 5	กลุ่มทดลอง	187	15.31	3.99	22.65*	510	< .001
	กลุ่มควบคุม	325	9.07	2.20			
หน่วยที่ 6	กลุ่มทดลอง	187	7.31	2.83	22.18*	510	< .001
	กลุ่มควบคุม	325	3.19	1.36			
หน่วยที่ 7	กลุ่มทดลอง	187	2.74	.87	-15.97*	510	< .001
	กลุ่มควบคุม	325	3.76	.58			
ภาพรวม	กลุ่มทดลอง	187	82.83	12.16	21.23*	510	< .001
	กลุ่มควบคุม	325	65.57	7.31			

หมายเหตุ* p<.05

2.2 ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรายวิชาเตรียมสหกิจศึกษาของนักศึกษาที่มีลักษณะนิสัยการเรียนรู้ต่างกัน ที่เรียนในลักษณะอีเลิร์นนิ่ง

ผลการวิจัยพบว่า มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนจากการเรียนในลักษณะอีเลิร์นนิ่งไม่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ($p > .05$) รายละเอียดดังแสดงในตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในการเรียนรายวิชาเตรียมสหกิจศึกษา ของนักศึกษาที่มีลักษณะนิสัยการเรียนรู้ต่างกันที่เรียนในลักษณะอีเลิร์นนิ่ง

ลักษณะนิสัยการเรียนรู้	n	Min	Max	Mean	S.D.	แหล่งความแปรปรวน	df	SS	MS	F	p
Accommodator	59	48	98	81.00	13.10	ระหว่างกลุ่ม	3	471.70	157.23	1.07	.37
Diverger	33	50	97	82.00	11.01	ภายในกลุ่ม	183	26868.13	147.63		
Converger	47	54	98	83.40	11.99	รวม	186	27339.83			
Assimilator	48	54	101	85.06	11.84						
รวม	187	48	101	82.83	12.16						

หมายเหตุ* $p < .05$

2.3 ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในการเรียนรายวิชาเตรียมสหกิจศึกษา ของนักศึกษาที่มีลักษณะนิสัยการเรียนรู้ต่างกันที่เรียนกับผู้สอนในห้องเรียน

ผลการศึกษาพบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนจากการเรียนกับผู้สอนในห้องเรียนไม่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ($p > .05$) รายละเอียดดังแสดงในตารางที่ 4

ตารางที่ 4 เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในการเรียนรายวิชาเตรียมสหกิจศึกษาของนักศึกษาที่มีลักษณะนิสัยการเรียนรู้ต่างกันที่เรียนกับผู้สอนในห้องเรียน

ลักษณะนิสัยการเรียนรู้	n	Min	Max	Mean	S.D.	แหล่งความแปรปรวน	df	SS	MS	F	p
Accommodator	98	35	90	65.85	7.76	ระหว่างกลุ่ม	3	52.92	17.64	.33	.81
Diverger	79	43	87	66.00	7.17	ภายในกลุ่ม	321	17274.91	53.82		
Converger	80	40	75	64.99	6.62	รวม	324	17327.83			
Assimilator	68	44	93	65.34	7.69						
รวม	325	35	93	65.57	7.31						

หมายเหตุ* $p < .05$

2.4 ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษาในการเรียนรายวิชาเตรียมสหกิจที่มีลักษณะนิสัยการเรียนรู้เหมือนกันที่เรียนจากบทเรียนในลักษณะอีเลิร์นนิ่งกับการเรียนกับผู้สอนในห้องเรียน

ผลการศึกษาพบว่า แตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยค่าเฉลี่ยของคะแนนเรียนในลักษณะอีเลิร์นนิ่งมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงกว่าการเรียนกับผู้สอนในห้องเรียน รายละเอียดดังแสดงในตารางที่ 5

ตารางที่ 5 ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรายวิชาเตรียมสหกิจศึกษา ของนักศึกษาที่มีลักษณะนิสัยการเรียนรู้แบบ Accommodator, Diverger, Converge และ Assimilator ที่เรียนในลักษณะอีเลิร์นนิ่งกับที่เรียนกับผู้สอนในห้องเรียน

ลักษณะนิสัยการเรียนรู้	กลุ่ม	n	Mean	S.D.	t*	df	Sig
Accommodator	เรียนในลักษณะอีเลิร์นนิ่ง	59	81.53	13.23	8.37*	155	< .001
	เรียนกับผู้สอนในห้องเรียน	98	65.67	7.46			
Diverger	เรียนในลักษณะอีเลิร์นนิ่ง	33	82.48	10.80	8.14*	110	< .001
	เรียนกับผู้สอนในห้องเรียน	79	65.86	7.05			
Converge	เรียนในลักษณะอีเลิร์นนิ่ง	47	84.68	11.93	10.39*	125	< .001
	เรียนกับผู้สอนในห้องเรียน	80	65.05	6.56			
Assimilator	เรียนในลักษณะอีเลิร์นนิ่ง	48	85.68	11.93	10.39*	114	< .001
	เรียนกับผู้สอนในห้องเรียน	68	65.21	7.62			

หมายเหตุ *p<.05

จากผลการวิจัยดังกล่าวข้างต้นสอดคล้องกับผลการวิจัยของ Peters (2012) ที่พบว่า ลักษณะนิสัยการเรียนรู้ เพศ และเชื้อชาติไม่มีความสัมพันธ์ต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และสอดคล้องกับผลการศึกษาของ Kozub (2010) ที่ไม่พบความสัมพันธ์ระหว่างลักษณะนิสัยการเรียนรู้กับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนจากการเรียนจากบทเรียนในลักษณะอีเลิร์นนิ่ง และเป็นไปในทิศทางเดียวกับงานวิจัยของ Manochehri, and Young (2006) ที่ผลการวิจัยไม่พบความแตกต่างระหว่างลักษณะนิสัยการเรียนรู้กับวิธีสอน รวมทั้ง งานวิจัยของ Waes, Weijen, and Leijten (2014) ที่ไม่พบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญของค่าเฉลี่ยคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนที่มีลักษณะนิสัยการเรียนรู้ที่แตกต่างกัน

ทั้งนี้ สาเหตุที่ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษาที่มีลักษณะนิสัยการเรียนรู้ต่างกันที่เรียนจากบทเรียนในลักษณะอีเลิร์นนิ่งและที่เรียนกับผู้สอนในห้องเรียนไม่แตกต่างกันนั้น อาจเนื่องมาจากผู้วิจัยได้ออกแบบบทเรียนให้มีกิจกรรมที่หลากหลายโดยคำนึงถึงลักษณะนิสัยการเรียนรู้ของผู้เรียนทั้ง 4 แบบ คือมีการบรรยาย หลักการ ทฤษฎี การทบทวน การยกตัวอย่าง การลงมือฝึกปฏิบัติจากแบบฝึกหัด และการกระตุ้นให้นักศึกษาคิดและวิเคราะห์ปัญหาจากโจทย์ปัญหา ทำให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนมีประสิทธิภาพและมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนไม่แตกต่างกันถึงแม้ว่าผู้เรียนจะมีลักษณะนิสัยการเรียนรู้ต่างกัน ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ สมชาย สุริยะไกร (2554, น. 1-10) ที่ศึกษาลักษณะนิสัยการเรียนรู้ของนักศึกษาเภสัชศาสตร์พบว่า มีลักษณะนิสัยการเรียนรู้ กระจายไปทั้ง 4 แบบ จึงมีการกำหนดกิจกรรมการเรียนการสอนที่หลากหลาย รวมทั้ง งานวิจัยของ Saeed, Yang, and Sinnappan (2009) พบว่า ผู้เรียนในปัจจุบันมีความยืดหยุ่นสามารถรองรับกลยุทธ์การเรียนการสอนที่หลากหลาย สามารถปรับตัวเพื่อให้เข้ากับเทคโนโลยีที่แตกต่าง

3. ความพึงพอใจของนักศึกษาต่อการใช้บทเรียนในลักษณะอีเลิร์นนิ่ง

นักศึกษามีความพึงพอใจต่อการใช้บทเรียนทุกด้านอยู่ในระดับมาก รายละเอียดดังแสดงในตารางที่ 6

ตารางที่ 6 ผลประเมินความพึงพอใจต่อการใช้บทเรียน เรื่อง “การเขียนรายงานสหกิจศึกษา” (ผู้ตอบ 165 คน จากกลุ่มตัวอย่าง 187 คน)

ที่	รายการประเมิน	Mean	S.D.	แปล
1.	ด้านการนำเสนอบทเรียน	3.94	.61	มาก
2.	ด้านเนื้อหา	3.80	.60	มาก
3.	ด้านการจัดการบทเรียน	3.79	.67	มาก
	รวม	3.84	.64	มาก

ผลดังกล่าวเป็นไปในทิศทางเดียวกับงานวิจัยของ Strong, Irby, Wynn, and McClure (2012) ที่พบว่านักศึกษามีความพึงพอใจต่อบทเรียนในระดับมากถึงมากที่สุด เนื่องจากสามารถเรียนได้จากระยะเวลาไกลทำให้ใช้เวลาคุ้มค่าและรู้สึกสนุกสนานกับการเรียนจากบทเรียน สอดคล้องกับงานวิจัยของ Kozub (2010) และเป็นไปในทิศทางเดียวกับ วิชิต แสงสว่าง (2560) เช่นเดียวกับงานวิจัยของพงศธรพี แก้วไพเราะ (2553) และสอดคล้องกับผลการศึกษาของ อนุล สนวนประดิษฐ์ (2559) ที่พบว่า นักศึกษาในปัจจุบันที่มีพฤติกรรมการเรียนรู้ด้วยตนเองเป็นส่วนมากและมีความรับผิดชอบต่อการเรียนรู้ของตนเอง

ข้อเสนอแนะ

การประยุกต์ใช้บทเรียนรายวิชาเตรียมสหกิจศึกษาและผลการวิจัย

1. สถาบันการศึกษาที่จัดระบบสหกิจศึกษา นำบทเรียนรายวิชาเตรียมสหกิจศึกษา เรื่อง “การเขียนรายงานสหกิจศึกษา” ที่ได้จากการวิจัยไปปรับใช้สำหรับการเรียนการสอนรายวิชาเตรียมสหกิจศึกษา เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ที่หลากหลายตามลักษณะนิสัยการเรียนรู้ของผู้เรียน

2. อาจารย์ผู้รับผิดชอบรายวิชาเตรียมสหกิจศึกษา นำแนวทางการออกแบบและพัฒนาบทเรียนไปเป็นแนวทางการออกแบบและพัฒนาบทเรียนในหัวข้ออื่น ๆ ของรายวิชาเตรียมสหกิจศึกษาเพื่อเป็นสื่อเสริมหรือสื่อหลักในการเรียนการสอนรายวิชาดังกล่าว

3. ผู้บริหารหน่วยงานสหกิจศึกษา นำข้อมูลไปประกอบการพิจารณากำหนดนโยบายด้านการเตรียมความพร้อมนักศึกษาในลักษณะออนไลน์ ทำให้นักศึกษาสามารถเตรียมความพร้อมได้ด้วยตนเอง ตามความสนใจ ได้ทุกที่ ทุกเวลา และนักศึกษาสามารถเตรียมความพร้อมล่วงหน้าโดยไม่ต้องลงทะเบียนเรียนรายวิชาเตรียมสหกิจศึกษา

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

การวิจัยในอนาคตควรพิจารณาการศึกษาในประเด็นต่อไปนี้

1. คว้าศึกษาเรื่องความคงทน (Retention) ของความรู้ เพื่อตรวจสอบความสามารถในการจดจำเนื้อหาของผู้เรียนที่เรียนจากบทเรียนในลักษณะอีเลิร์นนิ่ง

2. คว้าศึกษาตัวแปรอื่นที่อาจมีผลต่อผลสัมฤทธิ์การเรียนรู้จากบทเรียนในลักษณะอีเลิร์นนิ่ง เช่น แรงจูงใจ และส่วนต่อประสานกับผู้ใช้ (User Interface Graphic) เป็นต้น

3. คว้าศึกษาแนวทางการส่งเสริมการออกแบบและพัฒนาบทเรียนในลักษณะอีเลิร์นนิ่ง และมีการพัฒนาระบบโครงสร้างพื้นฐาน และการพัฒนาผู้เรียนเพื่อรองรับการเรียนดังกล่าว

บรรณานุกรม

จตุพร ตันติรังสี. (2554). การพัฒนาบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอนบนเครือข่ายอินเทอร์เน็ตโดยใช้หลักการของ ADDIE Model วิชา การใช้โปรแกรมกราฟิก. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ.

- จิราภรณ์ กันภัย. (2548). การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์การเรียนรู้เรื่องการเขียนรายงานระหว่างการเรียนรู้จากบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอนกับการเรียนแบบปกติของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 4. (ปริญญาานิพนธ์ศิลปศาสตรบัณฑิต). มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. กรุงเทพฯ.
- ชัยวัฒน์ จิวพานิชย์. (2550). การสร้างบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอนเพื่อการฝึกอบรม เรื่อง การออกแบบและสร้างบทเรียนบนเว็บ. (ครุศาสตร์อุตสาหกรรมมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ กรุงเทพฯ
- ณัฐชา อ่างโชติ. (2558). ปัญหาและอุปสรรคในการรับนักศึกษาเข้าปฏิบัติงานสหกิจศึกษาตามแนวความคิดของสถานประกอบการ: กรณีศึกษา คณะบริหารธุรกิจมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร [ฉบับพิเศษ]. *วารสารวิชาการและวิจัย มทร.พระนคร*, 279-286.
- ถนอมพร (ตันพิพัฒน์) เลาทจรัสแสง. (2545). *Designing e-learning: หลักการออกแบบและการสร้างเว็บเพื่อการเรียนการสอน*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ธัญญ์กรชนันท์ นิมเจริญนิยม. (2558). *สหกิจศึกษาการศึกษาปัจจัยมาตรฐานสหกิจศึกษาของสถานประกอบการที่มีผลต่อสมรรถนะการปฏิบัติงานของนักศึกษามหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี*. (บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา. นครราชสีมา
- พงศรัศมี แก้วไทรชะ. (2553). *การพัฒนาบทเรียนออนไลน์วิชาการระบบสารสนเทศในการบริหารอุตสาหกรรม*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา
- รสริน เจริญไธสง. (2560). การพัฒนาบทเรียนอิเล็กทรอนิกส์ รายวิชาการจัดการเรียนรู้และการจัดการชั้นเรียน. *Veridian E-Journal*, 10(3), 1027-1038.
- รักชนก โสภากิจ. (2553). *การพัฒนารูปแบบการเตรียมความพร้อมการฝึกประสบการณ์วิชาชีพ สำหรับนักศึกษาสาขาวิชาการจัดการการท่องเที่ยว*. (ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต). มหาวิทยาลัยศิลปากร. กรุงเทพฯ.
- วรดา นาคเกษม และศศิธรดา พันธุ์วิเศษศักดิ์. (2557). *วิจัยในชั้นเรียน เรื่อง การใช้บทเรียนออนไลน์ในรายวิชาพื้นฐานคอมพิวเตอร์เพื่อการออกแบบนิเทศศิลป์ สาขาวิชาเทคโนโลยีออกแบบนิเทศศิลป์ คณะศิลปกรรมและออกแบบอุตสาหกรรม มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน*. ขอนแก่น: มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน
- วัชรพล วิบูลยศรี. (2557). *หลักการออกแบบการสอนบนเว็บตามแบบจำลอง ADDIE เพื่อการสอนสนทนาภาษาไทยเบื้องต้นสำหรับชาวต่างประเทศ*. *วารสารศรีนครินทรวิโรฒวิจัยและพัฒนา (สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์)*, 6(12), 192-205.
- วัชรินทร์ รักเสนาะ. (2557). *การพัฒนารูปแบบการจัดการบริหารระบบการจัดการเรียนการสอนสหกิจศึกษา*. (ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต). มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ. กรุงเทพฯ
- วิจิตร ศรีสอาน และคนอื่น ๆ. (2558). *ประมวลสาระชุดฝึกอบรมสหกิจศึกษา*. นครราชสีมา: สมาคมสหกิจศึกษาไทย.
- วิจิต แสงสว่าง (2560). ผลการใช้บทเรียน E-learning เรื่อง สัมมนาทางคอมพิวเตอร์ศึกษา สำหรับนักศึกษาสาขาวิชาคอมพิวเตอร์ศึกษา. *วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร*, 19(1), 155.
- สมชาย สุริยะไกร. (2554). *แบบการเรียนของนักศึกษาเภสัชศาสตร์: ทฤษฎีและข้อค้นพบ*. *วารสารเภสัชศาสตร์อีสาน*, 7(1), 1-10.
- สมาคมสหกิจศึกษาไทย. (2558). *มาตรฐานและการประกันคุณภาพการดำเนินงานสหกิจศึกษา*. นครราชสีมา: สมาคมสหกิจศึกษาไทย.
- เสาวนีย์ ศรีจันทร์นิล. (2557). การประเมินผลโครงการสหกิจศึกษาวิทยาลัยราชพฤกษ์ สาขาวิชาการบัญชี *วารสารบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์*, 8(1), 145-157.

- หทัยรัตน์ บัณฑิตยารักษ์ (2554). การศึกษาสมรรถนะของนักศึกษาสหกิจศึกษา สาขาวิชาเทคโนโลยีโลจิสติกส์และการจัดการระบบขนส่ง มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลตะวันออก ตามความคิดเห็นของสถานประกอบการ. ชลบุรี: มหาวิทยาลัยบูรพา.
- อนล สวนประดิษฐ์. (2559). ผลการใช้บทเรียน E-Learning รายวิชาสัมมนาทางคอมพิวเตอร์ศึกษาสำหรับนักศึกษาสาขาวิชาคอมพิวเตอร์ศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏราชชนครินทร์. *วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนครสวรรค์*, 19(1), 131-145.
- อลงกต ยะไวทย์. (2549). การพัฒนารูปแบบการจัดการสหกิจศึกษาของมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารีจากผลการเปรียบเทียบสมรรถนะกับสถาบันอุดมศึกษาต่างประเทศ. (ปริญาครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. กรุงเทพฯ
- อัจฉราพร โชติพิฤกษ์. (2555). การพัฒนารูปแบบการจัดการสหกิจศึกษา มหาวิทยาลัยศรีปทุม. (ปริญาการศึกษาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการอุดมศึกษา). มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. กรุงเทพฯ.
- Abulibdeh, E. S. (2011). E-learning Interactions, Information Technology Self-Efficacy and Student Achievement at The University of Sharjah, UAE. *Australasian Journal of Educational Technology & Society*, 27(6), 1014-1025.
- Alqahtani, A. A. (2010). *The Effectiveness of Using e-learning, Blended Learning and Traditional Learning on Students' Achievement and Attitudes in a Course on Islamic Culture: An Experimental Study*. Durham University.
- Bichelmeyer, B., Boling, E., and Gibbons, A. S. (2006). Instructional Design and Technology Models: Their Impact on Research and Teaching in Instructional Design and Technology. *Educational Media & Technology Yearbook*, 31, 33-49.
- Cassidy, S. (2004). Learning Styles: An Overview of Theories, Models, and Measures. *Educational Psychology*, 24(4), 419-444. doi: 10.1080/0144341042000228834
- Cole, J. R. (2005). *Using Moodle: Teaching with The Popular Open Source Course Management System*. Sebastopol, CA. O'Reilly Community Press.
- Ghaffari, R., Ranjbarzadeh, F. S., Mazouchian, H., Azar, E. F., and Abbasi, E. (2013). The Analysis of Learning Styles and Their Relationship to Academic Achievement in Medical Students of Basic Sciences Program. *Res Dev Med Educ*, 2(2), 73-76. doi: 10.5681/rdme.2013.017
- Gürses, M. Ö. and Bouvet, E. (2016). Investigating Reading Comprehension and Learning Styles in Relation to Reading Strategies in L2. *Reading in a Foreign Language*, 8(1), 20-42.
- Kozub, R. M. (2010). An ANOVA Analysis of the Relationships between Business Students' Learning Styles and Effectiveness of Web Based Instruction. *American Journal of Business Education*, 3(3), 89-98.
- Lu, H., Jia, L., Gong, S., and Clark, B. (2007). The Relationship of Kolb Learning Styles, Online Learning Behaviors and Learning Outcomes. *Educational Technology & Society*, 10(4), 187-196.
- Manochehri, N. N., and Young, J. I. (2006). The Impact of Student Learning Styles with Web-Based Learning or Instructor-Based Learning on Student Knowledge and Satisfaction. *The Quarterly Review of Distance Education*, 7(3), 313-316.

- Peters, K. (2012). *Understanding Community College Students' Learning Styles and the Link to Academic Achievement*. (3522110 Ph.D.), Walden University: Ann Arbor. Retrieved from <http://search.proquest.com/docview/1035338162?accountid=28756> ProQuest Dissertations & Theses Global database.
- Prapai Klinkhachorn. (1993). *A Survey of Problems and Practices of Teaching English in Large Classes*. (Master of Art). Mahidol University. Bangkok.
- Saeed, N., Yang, Y., and Sinnappan, S. (2009). Emerging Web Technologies in Higher Education: A Case of Incorporating Blogs, Podcasts and Social Bookmarks in a Web Programming Course based on Students' Learning Styles and Technology Preferences. *Educational Technology & Society*, 12(4), 98-109.
- Seels, B., and Glasgow, Z. (1998). *Making Instructional Design Decisions*. 2nd ed. Upper Saddle River, N.J.: Merrill.
- Stiefel, C. A. (2012). *An Analysis of Learning Style as a predictor for students Self-Selection of Introductory Psychology Courses*. (3549027 Ph.D.), Capella University: Ann Arbor. Retrieved from <http://search.proquest.com/docview/1283066021?accountid=28756> ProQuest Dissertations & Theses Global database.
- Strong, R., Irby, T. L., Wynn, J. T., and McClure, M. M. (2012). Investigating students' satisfaction with eLearning sources: The Effect of learning environment and social presence. *Journal of Agricultural Education*, 53(3), 98-110.
- Swanson, T. A. (2006). ADDIE in the library. *Community & Junior College Libraries*, 13(2), 51-61. doi: 10.1300/J107v13n02_08
- Waes, L., Weijen, D., and Leijten, M. (2014). Learning to write in an online writing center: The effect of learning styles on the writing process. *Computers & Education*, 73, 60-71. doi:10.1016/j.compedu.2013.12.009
- Xu, Z. (2012). *Problems and strategies of teaching English in large classes in the People's Republic of China*. Retrieved from http://otl.curtin.edu.au/professional_development/conferences/tlf/tlf2001/xu.html
- Yang, Y. J., and Wu, C. (2009). An attribute-based ant colony system for adaptive learning object recommendation. *Expert Systems with Applications*, 36(2, Part 2), 3034-3047. doi: <http://dx.doi.org/10.1016/j.eswa.2008.01.066>

Received: 03-01-2020

Revised: 18-02-2020

Accepted: 26-02-2020

ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเรียนรู้ในการปฏิบัติงานสหกิจศึกษาของนักศึกษาสาขาวิชาเทคโนโลยี
สารสนเทศเครือข่ายพัฒนาสหกิจศึกษาภาคกลางตอนบน
Factors Affecting on Cooperative Education Learning Outcomes of Students
in the Major of Information Technology from HED Net (Upper Central Region)

เรืองยศ วัชรเกตุ¹

Ruengyos Watcharakate

ruengyos.w@bu.ac.thธีระสุด สุขกำเนต²

Terasut Sookkumnerd

terasut@sut.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ ดังต่อไปนี้ (1) เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการเรียนรู้ในการปฏิบัติงานสหกิจศึกษา (2) เพื่อพัฒนาโมเดลการวัดปัจจัยที่ส่งผลต่อการเรียนรู้ในการปฏิบัติงานสหกิจศึกษา และ (3) เพื่อเปรียบเทียบผลการเรียนรู้ก่อนและหลังการปฏิบัติงานสหกิจศึกษา ของนักศึกษาสาขาวิชาเทคโนโลยีสารสนเทศเครือข่ายพัฒนาสหกิจศึกษาภาคกลางตอนบน กลุ่มตัวอย่างได้จากการสุ่มแบบเฉพาะเจาะจงคือ นักศึกษาสหกิจศึกษาทั้งสถาบันการศึกษาของรัฐและเอกชน ในภาคการศึกษาที่ 1 ปีการศึกษา 2562 จำนวน 270 คน โดยใช้แบบสอบถาม/แบบประเมินเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล และสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน การทดสอบค่าที และการวิเคราะห์สหสัมพันธ์ ผลการวิจัย พบว่า

1) ปัจจัยที่มีผลต่อการเรียนรู้ในการปฏิบัติงานสหกิจศึกษาของนักศึกษาสาขาวิชาเทคโนโลยีสารสนเทศ เครือข่ายพัฒนาสหกิจศึกษาภาคกลางตอนบน แบ่งออกเป็น 5 ด้าน คือ ด้านทัศนคติในการทำงาน ด้านความคิดอย่างมีเหตุผล ด้านแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ ด้านการประยุกต์ใช้ความรู้ทางวิชาการกับการปฏิบัติงาน และด้านการปรับตัวในสถานการณ์ต่างๆ

¹ นักศึกษาปริญญาเอก หลักสูตรการจัดการดุขภูิบัณฑิต สาขาวิชาสหกิจศึกษา มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี

Ph.D student, Doctor of Management (Cooperative Education), Suranaree University of Technology

² สาขาวิชาวิศวกรรมเคมี สำนักวิชาวิศวกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี

School of Chemical Engineering, Suranaree University of Technology

2) โมเดลการวัดปัจจัยที่ส่งผลต่อการเรียนรู้ในการปฏิบัติงานสหกิจศึกษาของนักศึกษาสาขาวิชาเทคโนโลยีสารสนเทศ เครือข่ายพัฒนาสหกิจศึกษาภาคกลางตอนบน มีความสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์เป็นอย่างดี (ค่า $p > .05$) โดยปัจจัยซึ่งมีความสำคัญต่อการเรียนรู้ในการปฏิบัติงานสหกิจศึกษามากที่สุด คือ ปัจจัยด้านแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ รองลงมา คือ ด้านการปรับตัวในสถานการณ์ต่างๆ ด้านการประยุกต์ใช้ความรู้ทางวิชาการกับการปฏิบัติงาน ด้านความคิดอย่างมีเหตุผล และด้านทัศนคติในการทำงาน ตามลำดับ

3) ผลการเรียนรู้ก่อนและหลังการปฏิบัติงานสหกิจศึกษาของนักศึกษาสาขาวิชาเทคโนโลยีสารสนเทศ เครือข่ายพัฒนาสหกิจศึกษาภาคกลางตอนบน มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญ ($p < .01$) โดยปัจจัยที่ส่งผลต่อการเรียนรู้ในการปฏิบัติงานสหกิจศึกษา ด้านทัศนคติในการทำงาน มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับผลการเรียนรู้ด้านคุณธรรมจริยธรรมและจรรยาบรรณวิชาชีพ ส่วนปัจจัยด้านความคิดอย่างมีเหตุผล มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับผลการเรียนรู้ ด้านทักษะทางปัญญา และปัจจัยด้านการปรับตัวในสถานการณ์ต่างๆ มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับผลการเรียนรู้ด้านความรู้ความสามารถ และด้านทักษะการวิเคราะห์เชิงตัวเลข การสื่อสาร และการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ ของนักศึกษาสาขาวิชาเทคโนโลยีสารสนเทศ เครือข่ายพัฒนาสหกิจศึกษาภาคกลางตอนบน อย่างมีนัยสำคัญ ($p < .05$)

คำสำคัญ: ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเรียนรู้, การปฏิบัติงานสหกิจศึกษา, เครือข่ายพัฒนาสหกิจศึกษาภาคกลางตอนบน

Abstract

This study aimed (1) to explore factors affecting the learning outcomes of the cooperative education, (2) to develop a model to assess factors that contribute to the learning outcomes of the cooperative education and (3) to compare the learning outcomes before and after the real-world practice of students in the major of information technology in universities affiliated with the Cooperative Education University Network of Upper Central Region. The sample group was 270 Cooperative Education students from the major of information technology enrolled in the first semester of 2019. For data collection, the study used a questionnaire and the evaluation form. Data was analyzed using statistical tools which include Percentage, Mean, Standard Deviation, Confirmatory Factor Analysis (CFA), t-test and correlation analysis. The results were as follows:

1) Know factors affecting the learning outcomes of the cooperative education (1) work attitude respectively (2) reasoning (3) achievement motivation (4) applying academic knowledge to real-world practice and (5) adjustment to situations.

2) The indicators of factors affecting the learning outcomes in the model to assess the factors affecting the learning were consistent with empirical data ($p > .05$). According to the opinions of the students, factors affecting the learning outcomes the most were achievement motivation, adjustment to situations, applying academic knowledge to real-world practice, reasoning and work attitude respectively.

3) The comparison results of the learning outcomes before and after real-world practice showed that there is statistically significant difference ($p < .01$). The results of the correlation analysis showed positive correlations with statically significant difference ($p < .05$) among factors affecting the learning outcomes of the 5 learning domains. Firstly, there was a positive correlation between work attitude and morality/ professional ethics. Secondly, there was also a positive correlation between reasoning and cognitive skills. Lastly, adjustments to situations and knowledge/ capabilities were also found positively correlated with numerical analysis, communication and information technology skills.

Keywords: Factors Affecting Learning Outcomes, Cooperative Education, Cooperative Education Development Network of the Upper Central Region

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

เป้าหมายหลักของการพัฒนาการศึกษาของประเทศไทย คือ การพัฒนาผู้เรียนให้เป็นบุคคลที่มีคุณภาพ ด้วยกระบวนการเรียนรู้ เพื่อความเจริญงอกงามของบุคคลและสังคม โดยถ่ายทอดความรู้ การฝึกปฏิบัติ การอบรม การสืบสานทางวัฒนธรรม การสร้างสรรค์จรรโลง ความก้าวหน้าทางวิชาการ การสร้างองค์ความรู้ขึ้นเกิดจากการจัดสภาพแวดล้อมจริง สังคมการเรียนรู้ และปัจจัยเกื้อหนุนให้ผู้เรียนได้เรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต ดังนั้นกระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มศักยภาพ ซึ่งจะเห็นได้จากตัวอย่างที่เกิดขึ้นในหลายประเทศที่ประสบความสำเร็จในการพัฒนาประเทศให้เจริญรุ่งเรืองก้าวหน้า ทั้งนี้เพราะประชากรมีคุณภาพ ด้วยเหตุนี้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ตั้งแต่ฉบับที่ 8 เป็นต้นมา (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักงานนายกรัฐมนตรี, 2539, น.102) จึงได้มุ่งเน้นคนเป็นศูนย์กลางหรือจุดมุ่งหมายหลักของการพัฒนา โดยมุ่งให้ทุกคนมีการพัฒนาอย่างเต็มศักยภาพ สิ่งสำคัญที่จะนำมาพัฒนาคนก็คือการศึกษา

มหาวิทยาลัยเป็นสถาบันการศึกษาที่มีบทบาทสำคัญในการตอบสนองนโยบายในการพัฒนาประเทศมาโดยตลอด มหาวิทยาลัยจึงต้องตระหนัก ต้องปรับตัวให้ทัน สามารถตอบสนองความเปลี่ยนแปลง และความต้องการของสังคมให้ได้โดยการผลิตบัณฑิตที่มีความสมบูรณ์พร้อม คือ มีความรู้ทางวิชาการ เทคโนโลยีขั้นสูงที่จะอำนวยความสะดวกต่อการดำเนินชีวิตได้อย่างถูกต้อง สามารถคิดเป็น ทำเป็น ตลอดจนเป็นบุคคลที่มีคุณธรรม มีความรู้ความเข้าใจในศิลปวัฒนธรรมควบคู่ไปด้วย ทั้งนี้เพื่อให้สอดคล้องกับการพัฒนาประเทศ ในสภาวะการณ์ปัจจุบัน (มีศิลป์ จีนภักดี, 2554, น.2) ดังพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงมีพระบรมราโชวาทด้านการศึกษา ความว่า

“การศึกษาเป็นปัจจัยในการสร้างและพัฒนาความรู้ ความคิด ความประพฤติและคุณธรรมของบุคคล สังคม และบ้านเมือง ใดให้การศึกษาก็ดีได้อย่างครบถ้วนพอเหมาะกันทุกๆ ด้าน สังคมและบ้านเมืองนั้นก็จะมีพลเมืองที่มีคุณภาพซึ่งสามารถธำรงรักษาความเจริญมั่นคงของประเทศชาติไว้ และพัฒนาให้ก้าวหน้าต่อไปได้” (กระทรวงศึกษาธิการ, 2550, น.5)

สหกิจศึกษา (Cooperative Education) เป็นระบบการศึกษาที่มุ่งเน้นกระบวนการการเรียนรู้ด้วยการส่งนักศึกษาไปปฏิบัติงานจริง ณ สถานประกอบการ (Work-Based Learning) ที่เกิดจากความร่วมมือระหว่างสถาบันอุดมศึกษากับสถานประกอบการ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อผลิตบัณฑิตให้มีคุณภาพตรงตามที่ต้องการ ในการจัดการเรียนการสอน หลักสูตรสหกิจศึกษานั้น ได้กำหนดให้นักศึกษาปฏิบัติงานในสถานประกอบการในฐานะพนักงานชั่วคราวเป็นระยะเวลาอย่างน้อยหนึ่งภาคการศึกษาหรือไม่ต่ำกว่า 16 สัปดาห์ โดยมีอาจารย์ที่ปรึกษา (Cooperative Advisor) และผู้นิเทศงาน (Job Mentor) เป็นผู้ดูแลและให้คำปรึกษา เพื่อให้ นักศึกษาสามารถเชื่อมโยงความรู้ทางทฤษฎีที่เรียนมาเพื่อประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติงานอย่างมีประสิทธิภาพ ตลอดจนได้เรียนรู้จักการแก้ไขปัญหาในการปฏิบัติงาน โดยใช้หลักวิชาการได้อย่างเหมาะสมทั้งนี้

สหกิจศึกษาถือเป็นส่วนสำคัญของการเตรียมความพร้อมที่จะเลือกอาชีพและเข้าสู่ระบบการทำงานทันทีที่จบการศึกษา ทำให้บัณฑิตสหกิจศึกษามีวิชาชีพติดตัว ดังคำกล่าวของ ศาสตราจารย์ ดร.วิจิตร ศรีสอาน ที่ว่า “รู้จักตน รู้จักคน และรู้จักงาน”

เครือข่ายพัฒนาสหกิจศึกษาภาคกลางตอนบน จัดตั้งขึ้นโดยเครือข่ายอุดมศึกษาภาคกลางตอนบน ปัจจุบันมีมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี ทำหน้าที่เป็นประธานเครือข่าย ซึ่งสถาบันการศึกษาในเครือข่ายอุดมศึกษาภาคกลางตอนบน มีทั้งหมด 46 แห่ง แบ่งเป็น 4 กลุ่มย่อย โดยแต่ละกลุ่มจะมีสถาบันแม่ข่ายย่อยเพื่อความคล่องตัวในการบริหารจัดการ ทั้งนี้เครือข่ายพัฒนาสหกิจศึกษาของเครือข่ายอุดมศึกษาภาคกลางตอนบน มีหน้าที่ดำเนินงานตามนโยบายและยุทธศาสตร์ ส่งเสริมสนับสนุนการจัดการศึกษาระบบสหกิจศึกษา ของสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา (สกอ.)

อย่างไรก็ตาม แม้ว่าสหกิจศึกษาจะเป็นระบบการศึกษารูปแบบหนึ่งที่มีมุ่งเน้นการเรียนรู้ที่ได้จากการปฏิบัติงานจริง แต่สิ่งสำคัญคือ กระบวนการของการเรียนรู้ ซึ่งในกระบวนการเรียนรู้นั้นอาจจะมององค์ประกอบสำคัญที่มีผลต่อการเรียนรู้ในการปฏิบัติงานสหกิจศึกษา ดังนั้น ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาและพัฒนาปัจจัยที่ส่งผลต่อการเรียนรู้ในการปฏิบัติงานสหกิจศึกษาของนักศึกษาสาขาวิชาเทคโนโลยีสารสนเทศเครือข่ายพัฒนาสหกิจศึกษาภาคกลางตอนบน โดยใช้แนวทางของมาตรฐานการประกันคุณภาพการดำเนินงานสหกิจศึกษา ควบคู่กับการเรียนรู้และมาตรฐานผลการเรียนรู้ตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษา (TQF) และการศึกษาในศตวรรษที่ 21 เป็นแนวทางในการศึกษาวิจัย และการพัฒนาโมเดลความสัมพันธ์โครงสร้างเชิงเส้นของปัจจัยเชิงสาเหตุที่ส่งผลต่อการเรียนรู้ในการปฏิบัติงานสหกิจศึกษา โดยผลการวิจัยที่ได้รับสามารถนำไปใช้ประโยชน์ในการพัฒนาการเรียนรู้นักศึกษาให้มีประสิทธิภาพเพื่อก่อให้เกิดผลการเรียนรู้สู่เป้าหมายและเป็นเครื่องมือสำหรับการนำไปใช้ในการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิตสืบไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการเรียนรู้ในการปฏิบัติงานสหกิจศึกษาของนักศึกษาสาขาวิชาเทคโนโลยีสารสนเทศเครือข่ายพัฒนาสหกิจศึกษาภาคกลางตอนบน
2. เพื่อพัฒนาโมเดลการวัดปัจจัยที่ส่งผลต่อการเรียนรู้ในการปฏิบัติงานสหกิจศึกษาของนักศึกษาสาขาวิชาเทคโนโลยีสารสนเทศ เครือข่ายพัฒนาสหกิจศึกษาภาคกลางตอนบน

3. เพื่อเปรียบเทียบผลการเรียนรู้ก่อนและหลังการปฏิบัติงานสหกิจศึกษาของนักศึกษาสาขาวิชาเทคโนโลยีสารสนเทศ เครื่องช่วยพัฒนาสหกิจศึกษาภาคกลางตอนบน

นิยามศัพท์

ผลการเรียนรู้ หมายถึง ผลการประเมินการเรียนรู้ของนักศึกษาหลังจากการเตรียมความพร้อมก่อนและหลังการปฏิบัติงานสหกิจศึกษาโดยใช้แบบวัดและประเมินผลการเรียนรู้ทั้ง 5 ด้าน

สหกิจศึกษา หมายถึง ระบบการศึกษาที่จัดให้มีการเรียนการสอนในสถานศึกษาสลับกับการไปหาประสบการณ์ตรงจากการปฏิบัติงานจริง ณ สถานประกอบการอย่างมีระบบ ด้วยความร่วมมือจากสถานประกอบการและทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง เป็นระบบการศึกษาที่ผสมผสานการเรียนกับการปฏิบัติงาน

การปฏิบัติงานสหกิจศึกษา หมายถึง การปฏิบัติงานจริง ณ สถานประกอบการ เป็นระยะเวลา 16 สัปดาห์ เสมือนหนึ่งเป็นพนักงานของสถานประกอบการโดยมีผู้นิเทศงานให้การแนะนำและปรึกษา ร่วมกับอาจารย์ที่ปรึกษาหรืออาจารย์นิเทศ

ปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อการเรียนรู้ หมายถึง พฤติกรรมการเรียนรู้ที่ถูกกำหนดก่อน ระหว่าง และหลังในการปฏิบัติงานสหกิจศึกษาตามกระบวนการสหกิจศึกษา และตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษารวมทั้งมาตรฐานผลการเรียนรู้ทั้ง 5 ด้าน

โมเดลการวัดผลการเรียนรู้ หมายถึง แบบจำลองความสัมพันธ์เชิงสาเหตุที่แสดงโครงสร้างเชิงเส้นความสัมพันธ์เชิงสาเหตุแบบเส้นตรงระหว่างตัวแปรผลการเรียนรู้ในการปฏิบัติงานกับตัวแปรสาเหตุของนักศึกษาสหกิจศึกษาเป็นสมการโครงสร้างเชิงเส้น (Structural equation model: SEM)

นักศึกษา หมายถึง นักศึกษาสหกิจศึกษาสาขาวิชาเทคโนโลยีสารสนเทศ ทั้งสถาบันการศึกษาของรัฐและเอกชนของเครื่องช่วยพัฒนาสหกิจศึกษาภาคกลางตอนบน

ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

1. ทราบถึงปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อการเรียนรู้ในการปฏิบัติงานสหกิจศึกษาของนักศึกษาสาขาวิชาเทคโนโลยีสารสนเทศ เครื่องช่วยพัฒนาสหกิจศึกษาภาคกลางตอนบน
2. ได้โมเดลการวัดปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อการเรียนรู้ในการปฏิบัติงานสหกิจศึกษาของนักศึกษาสาขาวิชาเทคโนโลยีสารสนเทศ เครื่องช่วยพัฒนาสหกิจศึกษาภาคกลางตอนบน ซึ่งสามารถนำไปประยุกต์ใช้ต่อไปได้
3. สามารถนำผลการวิจัยไปใช้เป็นแนวทางในการเตรียมความพร้อมนักศึกษาเพื่อนำไปสู่การเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

วิธีการวิจัย

ประชากร กลุ่มตัวอย่าง และเครื่องมือวิจัย

1. ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้คือ นักศึกษาสหกิจศึกษาสาขาวิชาเทคโนโลยีสารสนเทศ ที่กำลังศึกษาอยู่ในสาขาวิชาสารสนเทศ ในสังกัดคณะวิชาต่างๆ ของ เครื่องช่วยพัฒนาสหกิจศึกษาภาคกลางตอนบน จำนวนทั้งสิ้น 26 สถาบันที่จัดการศึกษาแบบสหกิจศึกษา จากจำนวนสมาชิกเครือข่ายทั้งสิ้น 46 สถาบัน
2. กลุ่มตัวอย่าง คือ นักศึกษาสหกิจศึกษาสาขาวิชาเทคโนโลยีสารสนเทศ เครื่องช่วยพัฒนาสหกิจศึกษาภาคกลางตอนบน สาขาวิชาเทคโนโลยีสารสนเทศ วิศวกรรมคอมพิวเตอร์/ซอฟต์แวร์ วิทยาการคอมพิวเตอร์ คอมพิวเตอร์ธุรกิจ และอิเล็กทรอนิกส์ ในภาคการศึกษาที่ 1 ปีการศึกษา 2562 จำนวน 270 คน โดยใช้หลักการวิจัยด้านสังคมศาสตร์คือ จำนวน

ตัวอย่างที่นำมาศึกษาควรมีประมาณ 10 คน ต่อหนึ่งตัวแปรทำนาย (Anderson and Gerbing อ้างถึงในเกียรติกำจร กุศล, 2543) ซึ่งการวิจัยครั้งนี้มีตัวแปรที่เป็นตัวบ่งชี้ปัจจัยที่มีผลต่อการเรียนรู้ จำนวน 27 ตัว จึงทำให้ได้กลุ่มตัวอย่างเป็นจำนวน 270 คน

3. เครื่องมือวิจัย ได้แก่

1) แบบสอบถามเพื่อสำรวจความคิดเห็นของนักศึกษาสหกิจศึกษาต่อ ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเรียนรู้ในการปฏิบัติงานสหกิจศึกษาของนักศึกษาสาขาวิชาเทคโนโลยีสารสนเทศ เครือข่ายพัฒนาสหกิจศึกษาภาคกลางตอนบน

2) แบบประเมินผลการเรียนรู้ของนักศึกษาสหกิจศึกษาสาขาวิชาเทคโนโลยีสารสนเทศ เครือข่ายพัฒนาสหกิจศึกษาภาคกลางตอนบน

3) การทดสอบความเที่ยงตรงของเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล (IOC) ซึ่งผลการทดสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาแบบสอบถามและแบบประเมินผลการเรียนรู้ได้ค่าดัชนีอยู่ระหว่าง 0.67-7.00 ซึ่งมีค่ามากกว่า 0.50 จึงสรุปได้ว่าแบบสอบถามและแบบประเมินผลที่ใช้ในการวิจัยนี้มีความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาสามารถนำไปใช้ในการเก็บข้อมูลได้

ขั้นตอนการวิจัย

1. ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการเรียนรู้ในการปฏิบัติงานสหกิจศึกษาของนักศึกษา สาขาวิชาเทคโนโลยีสารสนเทศ เครือข่ายพัฒนาสหกิจศึกษาภาคกลางตอนบน

ผู้วิจัยได้ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการเรียนรู้ในการปฏิบัติงานสหกิจศึกษาของนักศึกษาสาขาวิชาเทคโนโลยีสารสนเทศ เครือข่ายพัฒนาสหกิจศึกษาภาคกลางตอนบน โดยศึกษาแนวคิดหลักการ และมาตรฐานการดำเนินงานของสหกิจศึกษาทฤษฎี การเรียนรู้ การประเมินผลการเรียนตามมาตรฐานกรอบคุณวุฒิแห่งชาติ (TQF) แนวทางการศึกษาในศตวรรษที่ 21 โดยการรวบรวมจากหนังสือ เอกสารวิชาการ บทความวิชาการ ผลงานวิจัยทั้งในและต่างประเทศ และเอกสารออนไลน์ต่างๆ ที่มีความเกี่ยวข้องกับงานวิจัย เพื่อนำเอกสารมาวิเคราะห์เป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อการเรียนรู้ในการปฏิบัติงานสหกิจศึกษา ทำให้ได้ตัวบ่งชี้ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเรียนรู้ในการปฏิบัติงานสหกิจศึกษาของนักศึกษาสาขาวิชาเทคโนโลยีสารสนเทศ เครือข่ายพัฒนาสหกิจศึกษาภาคกลางตอนบน จึงมีจำนวนทั้งสิ้น 27 ตัว โดยแบ่งออกเป็น 5 ด้าน คือ ด้านทัศนคติในการทำงาน จำนวน 4 ตัว ด้านความคิดอย่างมีเหตุผล จำนวน 4 ตัว ด้านแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ จำนวน 5 ตัว ด้านการประยุกต์ใช้ความรู้ทางวิชาการกับการปฏิบัติงาน จำนวน 8 ตัว และด้านการปรับตัวในสถานการณ์ต่างๆ จำนวน 6 ตัว

2. พัฒนาโมเดลการวัดปัจจัยที่ส่งผลต่อการเรียนรู้ในการปฏิบัติงานสหกิจศึกษาของนักศึกษาสาขาวิชาเทคโนโลยีสารสนเทศ เครือข่ายพัฒนาสหกิจศึกษาภาคกลางตอนบน โดยมีวิธีการดังนี้

1) วิเคราะห์สหสัมพันธ์ (Correlation Analysis) ของตัวบ่งชี้ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเรียนรู้ในการปฏิบัติงานสหกิจศึกษาของนักศึกษาสาขาวิชาเทคโนโลยีสารสนเทศ เครือข่ายพัฒนาสหกิจศึกษาภาคกลางตอนบน ว่ามีความสัมพันธ์กันมากน้อยเพียงใด

2) วิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันอันดับที่สอง (2nd Order Confirmatory Factor Analysis) โดยสร้างโมเดลการวัดปัจจัยที่ส่งผลต่อการเรียนรู้ในการปฏิบัติงานสหกิจศึกษาของนักศึกษาสาขาวิชาเทคโนโลยีสารสนเทศ เครือข่ายพัฒนาสหกิจศึกษาภาคกลางตอนบน และปรับโมเดลให้สอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ของความคาดหวังจากกลุ่มตัวอย่าง นักศึกษาสหกิจศึกษา

3. เปรียบเทียบผลการเรียนรู้ก่อนและหลังการปฏิบัติงานสหกิจศึกษาของนักศึกษาสาขาวิชาเทคโนโลยีสารสนเทศ เครือข่ายพัฒนาสหกิจศึกษาภาคกลางตอนบน

โดยใช้มาตรฐานการเรียนรู้ตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ ซึ่งแบ่งออกเป็น 5 ด้าน คือ ด้านคุณธรรมจริยธรรมและจรรยาบรรณวิชาชีพ ด้านความรู้ความสามารถ ด้านทักษะทางปัญญา ด้านทักษะความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและความรับผิดชอบ และด้านทักษะการวิเคราะห์เชิงตัวเลข การสื่อสาร และการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ และวิเคราะห์

สหสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยที่ส่งผลต่อการเรียนรู้ในการปฏิบัติงานสหกิจศึกษากับผลการเรียนรู้ของนักศึกษาสาขาวิชาเทคโนโลยีสารสนเทศ เครือข่ายพัฒนาสหกิจศึกษาภาคกลางตอนบน

ผลการวิจัย

ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลความคิดเห็นและผลการเรียนรู้ จากกลุ่มตัวอย่างนักศึกษาสหกิจศึกษา ซึ่งส่วนใหญ่เป็นเพศชาย (ร้อยละ 73.7) ที่เหลือเป็นเพศหญิง (ร้อยละ 26.3) ซึ่งศึกษาในคณะเทคโนโลยีสารสนเทศมากที่สุด (ร้อยละ 50.4) รองลงมา คือ คณะวิศวกรรมศาสตร์ (ร้อยละ 34.1) วิทยาลัยนวัตกรรมการศึกษา (ร้อยละ 13.3) และสาขาวิชาเทคโนโลยีสารสนเทศ (ร้อยละ 2.2) ตามลำดับ โดยศึกษาในสาขาวิชาเทคโนโลยีสารสนเทศมากที่สุด (ร้อยละ 44.1) รองลงมา คือ วิศวกรรมคอมพิวเตอร์/ซอฟต์แวร์ (ร้อยละ 29.1) วิทยาการคอมพิวเตอร์ (ร้อยละ 13.3) คอมพิวเตอร์ธุรกิจ (ร้อยละ 11.9) และอิเล็กทรอนิกส์ (ร้อยละ 8.9) ทั้งนี้ กลุ่มตัวอย่างนักศึกษาสหกิจศึกษามีอายุเฉลี่ย 22.18 ปี ระยะเวลาในการปฏิบัติงานสหกิจศึกษาเฉลี่ย 4.18 เดือน และค่าเฉลี่ยเกรดเฉลี่ยสะสมเป็น 2.87 เมื่อวิเคราะห์สหสัมพันธ์ พบว่า ตัวบ่งชี้ส่วนใหญ่มีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 มีค่า Kaiser-Meyer-Olkin Measure of Sampling Adequacy (KMO) เท่ากับ 0.843 และค่า Bartlett's Test of Sphericity เท่ากับ 6456.937 ดังตารางที่ 1 ซึ่งสามารถวิเคราะห์องค์ประกอบได้

ผลการสร้างและปรับโมเดลการวัดปัจจัยที่ส่งผลต่อการเรียนรู้ในการปฏิบัติงานสหกิจศึกษาของนักศึกษาสาขาวิชาเทคโนโลยีสารสนเทศ เครือข่ายพัฒนาสหกิจศึกษาภาคกลางตอนบน เป็นดังภาพที่ 1 และตารางที่ 2 ถึง 3

ตารางที่ 1 ผลการวิเคราะห์สหสัมพันธ์ของตัวบ่งชี้ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเรียนรู้ในการปฏิบัติงานสหกิจศึกษา (n=270)

ตัวบ่งชี้	ATTD1	ATTD2	ATTD3	ATTD4	LGTK1	LGTK2	LGTK3	LGTK4	ACMT1
ATTD1	1								
ATTD2	.644**	1							
ATTD3	.554**	.426**	1						
ATTD4	.516**	.573**	.558**	1					
LGTK1	.594**	.333**	.608**	.377**	1				
LGTK2	.276**	.188**	.519**	.214**	.636**	1			
LGTK3	.482**	.384**	.553**	.414**	.664**	.624**	1		
LGTK4	.317**	.294**	.489**	.459**	.536**	.604**	.655**	1	
ACMT1	.394**	.343**	.536**	.494**	.466**	.444**	.469**	.451**	1
ACMT2	.430**	.384**	.509**	.507**	.490**	.472**	.498**	.658**	.521**
ACMT3	.430**	.316**	.545**	.327**	.362**	.524**	.463**	.461**	.618**
ACMT4	.379**	.349**	.514**	.422**	.510**	.527**	.625**	.595**	.551**
ACMT5	.408**	.307**	.432**	.332**	.437**	.406**	.406**	.501**	.481**
APCT1	.226**	.122*	.386**	.244**	.421**	.362**	.405**	.331**	.283**
APCT2	.308**	.212**	.374**	.314**	.358**	.328**	.321**	.360**	.346**
APCT3	.290**	.208**	.307**	.170**	.420**	.293**	.473**	.395**	.360**
APCT4	.346**	.192**	.489**	.335**	.517**	.462**	.524**	.506**	.505**
APCT5	.329**	.216**	.467**	.316**	.490**	.446**	.465**	.557**	.482**
APCT6	.135*	.211**	.411**	.343**	.353**	.394**	.378**	.546**	.540**
APCT7	.289**	.108	.450**	.392**	.367**	.388**	.432**	.552**	.536**
APCT8	.408**	.273**	.414**	.434**	.325**	.110	.382**	.276**	.421**
FXBT1	.301**	.292**	.395**	.302**	.493**	.342**	.442**	.347**	.491**
FXBT2	.367**	.362**	.418**	.470**	.361**	.295**	.391**	.381**	.518**
FXBT3	.223**	.266**	.294**	.256**	.354**	.286**	.429**	.426**	.430**
FXBT4	.272**	.293**	.471**	.454**	.413**	.342**	.452**	.411**	.408**
FXBT5	.406**	.245**	.514**	.283**	.408**	.396**	.434**	.311**	.426**
FXBT6	.128*	.162**	.478**	.242**	.396**	.496**	.420**	.483**	.462**
Mean	4.193	4.063	4.163	4.293	3.948	3.907	3.989	4.156	4.144
SD	.6844	.8664	.8289	.7563	.7838	.7435	.8065	.7354	.6827

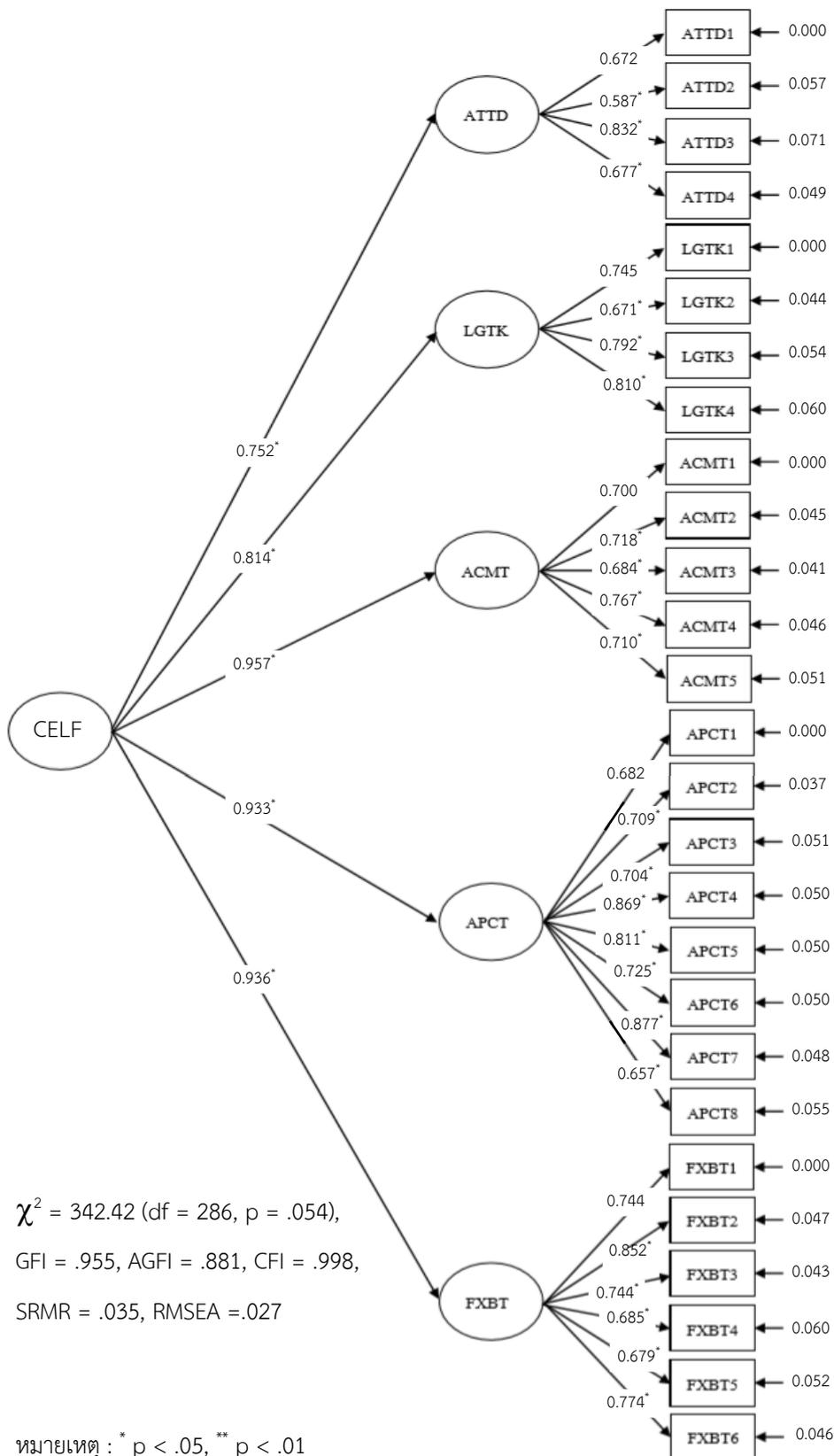
หมายเหตุ : * p < .05, ** p < .01

ตารางที่ 1 ผลการวิเคราะห์สหสัมพันธ์ของตัวบ่งชี้ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเรียนรู้ในการปฏิบัติงานสหกิจศึกษา (n=270) (ต่อ)

ตัวบ่งชี้	ACMT2	ACMT3	ACMT4	ACMT5	APCT1	APCT2	APCT3	APCT4	APCT5
ACMT2	1								
ACMT3	.476**	1							
ACMT4	.496**	.621**	1						
ACMT5	.592**	.469**	.545**	1					
APCT1	.330**	.375**	.444**	.422**	1				
APCT2	.485**	.377**	.398**	.564**	.790**	1			
APCT3	.290**	.443**	.494**	.368**	.578**	.609**	1		
APCT4	.498**	.584**	.609**	.513**	.623**	.626**	.623**	1	
APCT5	.458**	.587**	.615**	.505**	.487**	.477**	.586**	.785**	1
APCT6	.512**	.364**	.487**	.573**	.426**	.502**	.470**	.604**	.633**
APCT7	.477**	.488**	.533**	.574**	.583**	.662**	.564**	.661**	.714**
APCT8	.360**	.387**	.375**	.396**	.358**	.465**	.468**	.552**	.532**
FXBT1	.503**	.374**	.481**	.495**	.534**	.575**	.572**	.465**	.403**
FXBT2	.462**	.511**	.559**	.459**	.396**	.540**	.639**	.684**	.633**
FXBT3	.449**	.344**	.441**	.482**	.575**	.583**	.677**	.577**	.568**
FXBT4	.263**	.386**	.586**	.175**	.305**	.240**	.526**	.566**	.499**
FXBT5	.327**	.456**	.445**	.486**	.385**	.421**	.413**	.570**	.528**
FXBT6	.452**	.461**	.551**	.381**	.597**	.498**	.516**	.591**	.519**
Mean	4.174	4.196	4.141	4.115	4.074	4.015	4.163	4.137	4.163
SD	.6812	.7432	.6969	.7983	.8677	.9042	.8726	.7515	.7184
ตัวบ่งชี้	APCT6	APCT7	APCT8	FXBT1	FXBT2	FXBT3	FXBT4	FXBT5	FXBT6
APCT6	1								
APCT7	.728**	1							
APCT8	.427**	.599**	1						
FXBT1	.547**	.530**	.428**	1					
FXBT2	.612**	.668**	.565**	.615**	1				
FXBT3	.628**	.621**	.445**	.745**	.678**	1			
FXBT4	.434**	.437**	.418**	.520**	.671**	.477**	1		
FXBT5	.466**	.514**	.429**	.502**	.504**	.376**	.640**	1	
FXBT6	.533**	.577**	.327**	.726**	.536**	.636**	.638**	.526**	1
Mean	4.122	4.111	4.067	3.937	4.063	3.933	4.078	4.059	4.074
SD	.7491	.7180	.8466	.7806	.7212	.7922	.9194	.7880	.8146

Kaiser-Meyer-Olkin Measure of Sampling Adequacy (KMO) = .843, Bartlett's Test of Sphericity = 6456.937

หมายเหตุ : * p < .05, ** p < .01

ภาพที่ 1 โมเดลการวัดปัจจัยที่ส่งผลต่อการเรียนรู้ในการปฏิบัติงานสหกิจศึกษา (CLEF)

ตารางที่ 2 ค่าพารามิเตอร์ของโมเดลการวัดปัจจัยที่ส่งผลต่อการเรียนรู้ในการปฏิบัติงานสหกิจศึกษา

ปัจจัย/ตัวบ่งชี้	รหัส	น้ำหนักปัจจัย				
		b	B	SE	t	R ²
1) ด้านทัศนคติในการทำงาน	ATTD	0.752	0.752	0.082	9.166**	.565
1.1) ความเชื่อมั่นในเป้าหมายของสถานประกอบการ	ATTD1	0.460	0.672	-	-	.451
1.2) ภาพลักษณ์และชื่อเสียงของสถานประกอบการ	ATTD2	0.505	0.587	0.057	8.840**	.345
1.3) ความคาดหวังต่ออาชีพเมื่อสำเร็จการศึกษา	ATTD3	0.689	0.832	0.071	9.757**	.693
1.4) ความเชื่อมั่นว่าสถานประกอบการให้นักศึกษาใช้ความรู้ความสามารถอย่างเต็มที่	ATTD4	0.503	0.677	0.049	10.221**	.458
2) ด้านความคิดอย่างมีเหตุผล	LGTK	0.814	0.814	0.075	10.833**	.662
2.1) การตั้งประเด็นคำถามเพื่อการแสดงความคิดเห็นในชั้นเรียน	LGTK1	0.591	0.745	-	-	.555
2.2) การรู้จักใช้เหตุผลทางวิทยาศาสตร์ประกอบการเรียนรู้	LGTK2	0.498	0.671	0.044	11.430**	.450
2.3) การทบทวนความรู้เดิมก่อนที่เรียนรู้ในสิ่งใหม่ๆ	LGTK3	0.635	0.792	0.054	11.783**	.628
2.4) การรู้จักวิธีการเลือกใช้ข้อมูล/หลักฐานเพื่อใช้ในการปฏิบัติงานอย่างสมเหตุสมผล	LGTK4	0.593	0.810	0.060	9.888**	.656
3) ด้านแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์	ACMT	0.957	0.957	0.077	12.357**	.916
3.1) การตั้งเป้าหมายการเรียนแบบสหกิจศึกษาอย่างชัดเจน	ACMT1	0.473	0.700	-	-	.490
3.2) ความสามารถในการทำงานที่ยาก/ท้าทาย ให้สำเร็จตรงตามเป้าหมาย ถ้ามีความขยันและอดทน	ACMT2	0.492	0.718	0.045	10.879**	.516
3.3) ความพยายามที่จะสอบให้ได้คะแนนดีขึ้นกว่าเดิม	ACMT3	0.503	0.684	0.041	12.370**	.468
3.4) ความสามารถในการทำงานที่ได้รับมอบหมายให้เสร็จก่อนกำหนดเวลา	ACMT4	0.534	0.767	0.046	11.694**	.588
3.5) การทำการบ้านหรืองานด้วยตนเอง โดยไม่พึ่งผู้อื่น	ACMT5	0.561	0.710	0.051	10.935**	.505

ตารางที่ 2 ค่าพารามิเตอร์ของโมเดลการวัดปัจจัยที่ส่งผลต่อการเรียนรู้ในการปฏิบัติงานสหกิจศึกษา (ต่อ)

ปัจจัย/ตัวบ่งชี้	รหัส	น้ำหนักปัจจัย				
		b	B	SE	t	R ²
4) ด้านการประยุกต์ใช้ความรู้ทางวิชาการ						
กับการปฏิบัติงาน	APCT	0.933	0.933	0.078	11.953**	.870
4.1) การประยุกต์ความรู้จากการเรียนกับการปฏิบัติงานจริง	APCT1	0.583	0.682	-	-	.465
4.2) การประยุกต์ใช้โปรแกรมพื้นฐานในการปฏิบัติงานจริง	APCT2	0.638	0.709	0.037	17.452**	.502
4.3) การประยุกต์ใช้เทคโนโลยีเพื่อการนำเสนอ	APCT3	0.604	0.704	0.051	11.821**	.496
4.4) การวางแผนและศึกษาวิธีการก่อนลงมือปฏิบัติงานจริง	APCT4	0.655	0.869	0.050	13.024**	.755
4.5) ความหมั่นเรียนรู้สิ่งใหม่ๆ จากความก้าวหน้าทางวิชาการและเทคโนโลยีเพื่อนำมาพัฒนาตนเอง	APCT5	0.584	0.811	0.050	11.601**	.658
4.6) การวิเคราะห์ปัญหาและการประยุกต์ความรู้/ทักษะกับการแก้ไขปัญหา	APCT6	0.541	0.725	0.050	10.733**	.525
4.7) การเลือกใช้วิธีการแก้ไขปัญหา โดยมีข้อมูลประกอบที่เชื่อถือได้	APCT7	0.627	0.877	0.048	13.124**	.769
4.8) การสรุปผลการแก้ไขปัญหาและให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์	APCT8	0.577	0.657	0.055	10.082**	.432
5) ด้านการปรับตัวในสถานการณ์ต่างๆ	FXBT	0.936	0.936	0.077	12.194**	.876
5.1) ความเชื่อมั่นในตนเอง	FXBT1	0.580	0.744	-	-	.533
5.2) ความพร้อมในการปรับเปลี่ยนตนเองให้เหมาะสมกับสถานการณ์ต่างๆ	FXBT2	0.610	0.852	0.047	13.054**	.726
5.3) ทักษะในการเป็นผู้นำและผู้ตาม ในการเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ	FXBT3	0.606	0.774	0.043	14.208**	.606
5.4) การมองโลกในแง่ดีเสมอ	FXBT4	0.632	0.685	0.060	10.508**	.469
5.5) การปฏิบัติตามกฎระเบียบของมหาวิทยาลัยอย่างเคร่งครัด	FXBT5	0.543	0.679	0.052	10.473**	.461
5.6) ความสามารถในการปฏิบัติงานเมื่อมีแรงกดดัน	FXBT6	0.628	0.774	0.046	13.783**	.599

$\chi^2 = 342.42$ (df = 286, p = .054), GFI = .955, AGFI = .881, CFI = .998, SRMR = .035, RMSEA = .027

หมายเหตุ : * p < .05, ** p < .01

ตารางที่ 3 คำนวณน้ำหนักปัจจัยมาตรฐานของปัจจัยที่ส่งผลต่อการเรียนรู้ในการปฏิบัติงานสหกิจศึกษา

ปัจจัย/ตัวบ่งชี้	รหัส	น้ำหนักปัจจัยมาตรฐาน	ลำดับ
1) ด้านทัศนคติในการทำงาน	ATTD	0.752	5
- ความคาดหวังต่ออาชีพเมื่อสำเร็จการศึกษา	ATTD3	0.832	1
- ความเชื่อมั่นว่าสถานประกอบการให้นักศึกษาใช้ความรู้ความสามารถอย่างเต็มที่	ATTD4	0.677	2
- ความเชื่อมั่นในเป้าหมายของสถานประกอบการ	ATTD1	0.672	3
- ภาพลักษณ์และชื่อเสียงของสถานประกอบการ	ATTD2	0.587	4
2) ด้านความคิดอย่างมีเหตุผล	LGTK	0.814	4
- การรู้จักวิธีการเลือกใช้ข้อมูล/หลักฐานเพื่อใช้ในการปฏิบัติงานอย่างสมเหตุสมผล	LGTK4	0.810	1
- การทบทวนความรู้เดิมก่อนที่เรียนรู้ในสิ่งใหม่ๆ	LGTK3	0.792	2
- การตั้งประเด็นคำถามเพื่อการแสดงความคิดเห็นในชั้นเรียน	LGTK1	0.745	3
- การรู้จักใช้เหตุผลทางวิทยาศาสตร์ประกอบการเรียนรู้	LGTK2	0.671	4
3) ด้านแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์	ACMT	0.957	1
- ความสามารถในการทำงานที่ได้รับมอบหมายให้เสร็จก่อนกำหนดเวลา	ACMT4	0.767	1
- ความสามารถในการทำงานที่ยาก/ท้าทาย ให้สำเร็จตรงตามเป้าหมาย ถ้ามีความขยันและอดทน	ACMT2	0.718	2
- การทำการบ้านหรืองานด้วยตนเอง โดยไม่พึ่งผู้อื่น	ACMT5	0.710	3
- การตั้งเป้าหมายการเรียนรู้แบบสหกิจศึกษาอย่างชัดเจน	ACMT1	0.700	4
- ความพยายามที่จะสอบให้ได้คะแนนดีขึ้นกว่าเดิม	ACMT3	0.684	5
4) ด้านการประยุกต์ใช้ความรู้ทางวิชาการกับการปฏิบัติงาน	APCT	0.933	3
- การเลือกใช้วิธีการแก้ไขปัญหา โดยมีข้อมูลประกอบที่เชื่อถือได้	APCT7	0.877	1
- การวางแผนและศึกษาวิธีการก่อนลงมือปฏิบัติงานจริง	APCT4	0.869	2
- ความหมั่นเรียนรู้สิ่งใหม่ๆ จากความก้าวหน้าทางวิชาการและเทคโนโลยี เพื่อนำมาพัฒนาตนเอง	APCT5	0.811	3
- การวิเคราะห์ปัญหาและการประยุกต์ความรู้/ทักษะกับการแก้ไขปัญหา	APCT6	0.725	4
- การประยุกต์ใช้โปรแกรมพื้นฐานในการปฏิบัติงานจริง	APCT2	0.709	5
- การประยุกต์ใช้เทคโนโลยีเพื่อการนำเสนองาน	APCT3	0.704	6
- การประยุกต์ความรู้จากการเรียนกับการปฏิบัติงานจริง	APCT1	0.682	7
- การสรุปผลการแก้ไขปัญหาและให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์	APCT8	0.657	8

ตารางที่ 3 ค่าน้ำหนักปัจจัยมาตรฐานของปัจจัยที่ส่งผลต่อการเรียนรู้ในการปฏิบัติงานสหกิจศึกษา (ต่อ)

ปัจจัย/ตัวบ่งชี้	รหัส	น้ำหนักปัจจัยมาตรฐาน	ลำดับ
5) ด้านการปรับตัวในสถานการณ์ต่างๆ	FXBT	0.936	2
- ความพร้อมในการปรับเปลี่ยนตนเองให้เหมาะสมกับสถานการณ์ต่างๆ	FXBT2	0.852	1
- ความสามารถในการปฏิบัติงานเมื่อมีแรงกดดัน	FXBT6	0.774	2
- ทักษะในการเป็นผู้นำและผู้ตาม ในการเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ	FXBT3	0.774	2
- ความเชื่อมั่นในตนเอง	FXBT1	0.744	3
- การมองโลกในแง่ดีเสมอ	FXBT4	0.685	4
- การปฏิบัติตามกฎระเบียบของมหาวิทยาลัยอย่างเคร่งครัด	FXBT5	0.679	5

จากการวิเคราะห์ค่าน้ำหนักปัจจัยมาตรฐานของปัจจัยที่ส่งผลต่อการเรียนรู้ในการปฏิบัติงานสหกิจศึกษา พบว่า ปัจจัยด้านแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ มีค่าน้ำหนักปัจจัยมาตรฐานสูงที่สุด (0.957) รองลงมา คือ ด้านการปรับตัวในสถานการณ์ต่างๆ (0.936) ด้านการประยุกต์ใช้ความรู้ทางวิชาการกับการปฏิบัติงาน (0.933) ด้านความคิดอย่างมีเหตุผล (0.814) และ ด้านทัศนคติในการทำงาน (0.752) ตามลำดับ

ผลการเปรียบเทียบผลการเรียนรู้ก่อนและหลังการปฏิบัติงานสหกิจศึกษาของนักศึกษาสาขาวิชาเทคโนโลยีสารสนเทศ เครือข่ายพัฒนาสหกิจศึกษาภาคกลางตอนบน เป็นดังตาราง

ตารางที่ 4 ผลการเปรียบเทียบผลการเรียนรู้ก่อนและหลังการปฏิบัติงานสหกิจศึกษาของนักศึกษาสาขาวิชาเทคโนโลยีสารสนเทศ เครือข่ายพัฒนาสหกิจศึกษาภาคกลางตอนบน (n=270)

ประเด็น	ขั้นตอน	ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน	ค่า p	หมายเหตุ
1) ด้านคุณธรรมจริยธรรมและจรรยาบรรณวิชาชีพ					
1.1) เสียสละเพื่อประโยชน์ส่วนรวม	ก่อน	1.92	0.779	< 0.001	✓
	หลัง	2.14	0.845		
1.2) มีปฏิสัมพันธ์กับเพื่อนร่วมชั้นเรียน โดยความเคารพให้เกียรติซึ่งกันและกัน	ก่อน	2.07	0.766	0.007	✓
	หลัง	2.17	0.844		
1.3) ตัดสินและใช้เหตุผลในการแก้ปัญหา โดยยึดหลักความถูกต้อง	ก่อน	2.10	0.798	< 0.001	✓
	หลัง	2.25	0.846		
1.4) ยึดหลักความยุติธรรม ความเสมอภาค และความเป็นธรรม	ก่อน	2.09	0.773	< 0.001	✓
	หลัง	2.26	0.854		
1.5) สร้างสรรค์ผลงานด้วยตนเอง ไม่ลอกเลียนผลงานผู้อื่น	ก่อน	1.91	0.764	< 0.001	✓
	หลัง	2.20	0.782		

ตารางที่ 4 ผลการเปรียบเทียบผลการเรียนรู้ก่อนและหลังการปฏิบัติงานสหกิจศึกษาของนักศึกษาสาขาวิชาเทคโนโลยีสารสนเทศ
เครือข่ายพัฒนาสหกิจศึกษาภาคกลางตอนบน (n=270) (ต่อ)

ประเด็น	ขั้นตอน	ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบน มาตรฐาน	ค่า p	หมายเหตุ
1) ด้านคุณธรรมจริยธรรมและจรรยาบรรณวิชาชีพ (ต่อ)					
1.6) ปฏิบัติตามกฎระเบียบของ มหาวิทยาลัยและสังคม	ก่อน	2.11	0.808	< 0.001	✓
	หลัง	2.27	0.813		
1.7) ควบคุมอารมณ์ความรู้สึกเพื่อเป้าหมาย การเรียนรู้ในชั้นเรียน	ก่อน	2.07	0.791	< 0.001	✓
	หลัง	2.27	0.813		
1.8) รักษาความลับหรือข้อมูลสำคัญของเพื่อน หรือมหาวิทยาลัย	ก่อน	2.10	0.847	< 0.001	✓
	หลัง	2.31	0.852		
1.9) มีวินัยในตนเอง	ก่อน	2.00	0.682	< 0.001	✓
	หลัง	2.26	0.852		
ภาพรวม	ก่อน	2.04	0.667	< 0.001	✓
	หลัง	2.24	0.740		
2) ด้านความรู้ความสามารถ					
2.1) มีความรอบรู้ทางวิชาการเพียงพอกับการ ปฏิบัติงานในสาขาวิชาชีพ	ก่อน	2.07	0.824	< 0.001	✓
	หลัง	2.54	0.997		
2.2) สามารถบูรณาการความรู้ในสาขาวิชาชีพ กับศาสตร์ที่ใกล้เคียง	ก่อน	2.11	0.804	< 0.001	✓
	หลัง	2.46	0.989		
2.3) มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักการและ ทฤษฎีที่สำคัญของเนื้อหาวิชาที่ศึกษา	ก่อน	2.17	0.881	< 0.001	✓
	หลัง	2.49	0.963		
2.4) มีความคิดสร้างสรรค์ในการเรียนของ สาขาวิชาชีพ	ก่อน	2.15	0.858	< 0.001	✓
	หลัง	2.44	0.961		
2.5) มีการค้นคว้าหาความรู้เพิ่มเติมอย่าง สม่ำเสมอ	ก่อน	2.14	0.895	< 0.001	✓
	หลัง	2.50	0.963		
2.6) มีความสามารถในการเรียนรู้ที่รวดเร็วและ ถูกต้อง	ก่อน	2.15	0.864	< 0.001	✓
	หลัง	2.57	0.980		
ภาพรวม	ก่อน	2.13	0.770	< 0.001	✓
	หลัง	2.50	0.930		
3) ด้านทักษะทางปัญญา					
3.1) สามารถวิเคราะห์ปัญหาและสาเหตุจาก ข้อมูลได้	ก่อน	2.08	0.812	< 0.001	✓
	หลัง	2.51	1.110		
3.2) สามารถแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าได้ อย่างถูกต้อง รวดเร็ว และรอบคอบ บนพื้นฐานขององค์ความรู้ทางวิชาชีพ	ก่อน	2.11	0.859	< 0.001	✓
	หลัง	2.51	1.123		

ตารางที่ 4 ผลการเปรียบเทียบผลการเรียนรู้ก่อนและหลังการปฏิบัติงานสหกิจศึกษาของนักศึกษาสาขาวิชาเทคโนโลยีสารสนเทศ
เครือข่ายพัฒนาสหกิจศึกษาภาคกลางตอนบน (n=270) (ต่อ)

ประเด็น	ขั้นตอน	ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบน มาตรฐาน	ค่า p	หมายเหตุ
3) ด้านทักษะทางปัญญา					
3.3) สามารถแสวงหาข้อมูลที่น่าเชื่อถือและมีความหลากหลาย เพื่อนำมาใช้ในการเรียนรู้ได้	ก่อน	2.18	0.911	< 0.001	✓
	หลัง	2.43	1.111		
3.4) สามารถสรุปผลการแก้ไขปัญหาและให้ข้อเสนอแนะได้	ก่อน	2.15	0.929	< 0.001	✓
	หลัง	2.51	1.149		
3.5) มีกระบวนการคิดวิเคราะห์อย่างเป็นระบบ	ก่อน	2.18	0.899	< 0.001	✓
	หลัง	2.44	1.109		
3.6) มีความคิดสร้างสรรค์ในการเรียนรู้ที่เป็นประโยชน์ต่อตนเอง	ก่อน	2.12	0.977	< 0.001	✓
	หลัง	2.42	1.114		
ภาพรวม	ก่อน	2.14	0.727	< 0.001	✓
	หลัง	2.47	1.039		
4) ด้านทักษะความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและความรับผิดชอบ					
4.1) มีความมุ่งมั่นและตั้งใจมุ่งมั่นอย่างมีเป้าหมาย	ก่อน	2.22	0.897	< 0.001	✓
	หลัง	2.53	0.939		
4.2) มีปฏิสัมพันธ์ที่ดีในการทำงานร่วมกับผู้อื่นได้	ก่อน	2.30	0.894	< 0.001	✓
	หลัง	2.54	0.939		
4.3) มีความรับผิดชอบงานที่ได้รับมอบหมาย	ก่อน	2.44	0.881	< 0.001	✓
	หลัง	2.63	0.935		
4.4) มีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นแลกเปลี่ยนเรียนรู้	ก่อน	2.26	0.853	< 0.001	✓
	หลัง	2.53	0.978		
4.5) มีผลงานการทำงานสำเร็จตามวัตถุประสงค์	ก่อน	2.23	0.861	< 0.001	✓
	หลัง	2.56	0.957		
4.6) ร่วมรับผิดชอบการทำงานของทีมและผลลัพธ์ที่เกิดขึ้น	ก่อน	2.43	0.863	< 0.001	✓
	หลัง	2.64	0.905		
4.7) ควบคุมอารมณ์ของตนเองได้	ก่อน	2.39	0.863	< 0.001	✓
	หลัง	2.62	0.907		
4.8) มีความรับผิดชอบในการพัฒนาการเรียนรู้ด้านวิชาการและวิชาชีพอย่างต่อเนื่อง	ก่อน	2.26	0.853	< 0.001	✓
	หลัง	2.65	0.932		
4.9) มีภาวะผู้นำและผู้ตามได้อย่างเหมาะสม	ก่อน	2.20	0.908	< 0.001	✓
	หลัง	2.45	0.996		

ตารางที่ 4 ผลการเปรียบเทียบผลการเรียนรู้ก่อนและหลังการปฏิบัติงานสหกิจศึกษาของนักศึกษาสาขาวิชาเทคโนโลยีสารสนเทศ
เครือข่ายพัฒนาสหกิจศึกษาภาคกลางตอนบน (n=270) (ต่อ)

ประเด็น	ขั้นตอน	ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบน มาตรฐาน	ค่า p	หมายเหตุ
4) ด้านทักษะความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและความรับผิดชอบ (ต่อ)					
ภาพรวม	ก่อน	2.30	0.730	<	✓
	หลัง	2.57	0.847	0.001	
5) ด้านทักษะการวิเคราะห์เชิงตัวเลข การสื่อสาร และการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ					
5.1) สามารถแก้ไขปัญหาโดยใช้เทคนิคพื้นฐานทางคณิตศาสตร์หรือสถิติมาประยุกต์ใช้ในการแก้ไขปัญหาที่เกี่ยวข้องได้	ก่อน	2.04	0.861	< 0.001	✓
	หลัง	2.33	0.960		
5.2) มีความสามารถในการนำเสนองาน มีลำดับขั้นตอนที่ดี เข้าใจง่าย ชัดเจน และถูกต้อง	ก่อน	2.10	0.886	< 0.001	✓
	หลัง	2.46	1.004		
5.3) สามารถจัดระบบข้อมูลสารสนเทศได้อย่างเหมาะสม	ก่อน	2.04	0.853	< 0.001	✓
	หลัง	2.43	1.024		
5.4) สามารถเชื่อมโยงองค์ความรู้ทางเทคโนโลยีสารสนเทศที่เกี่ยวข้องมาใช้ในการเรียนได้ อาทิ วิเคราะห์ข้อมูล หรืออ้างอิงได้	ก่อน	2.11	0.781	< 0.001	✓
	หลัง	2.43	0.991		
5.5) สามารถเรียนรู้การเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยี	ก่อน	2.16	0.850	< 0.001	✓
	หลัง	2.49	0.997		
5.6) ใช้คำสั่งการทำงานของระบบปฏิบัติการ โปรแกรมคอมพิวเตอร์พื้นฐานได้	ก่อน	2.22	0.864	< 0.001	✓
	หลัง	2.59	1.026		
5.7) สามารถจัดเก็บข้อมูลในคอมพิวเตอร์ได้อย่างปลอดภัย	ก่อน	2.29	0.895	< 0.001	✓
	หลัง	2.59	1.052		
5.8) สามารถสืบค้นข้อมูลจากช่องทางอื่นๆ ได้อย่างถูกต้อง	ก่อน	2.34	0.946	< 0.001	✓
	หลัง	2.58	1.052		
5.9) ไม่ละเมิดข้อตกลงหมายจาก พรบ. เทคโนโลยีสารสนเทศ	ก่อน	2.39	1.003	< 0.001	✓
	หลัง	2.65	1.069		
ภาพรวม	ก่อน	2.19	0.734	<	✓
	หลัง	2.50	0.944	0.001	

หมายเหตุ: ✓ แตกต่างอย่างมีนัยสำคัญ

✗ ไม่แตกต่างอย่างมีนัยสำคัญ

ผลการเปรียบเทียบผลการเรียนรู้ก่อนและหลังการปฏิบัติงานสหกิจศึกษาของนักศึกษาสาขาวิชาเทคโนโลยีสารสนเทศ เครื่องช่วยพัฒนาสหกิจศึกษาภาคกลางตอนบน พบว่า ผลการเรียนรู้ทั้ง 5 ด้าน มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญ ($p < .01$) นั่นคือ การปฏิบัติงานสหกิจศึกษาส่งผลให้กลุ่มตัวอย่างนักศึกษาสหกิจศึกษามีพัฒนาการเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ

เมื่อวิเคราะห์สหสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยที่ส่งผลต่อการเรียนรู้ในการปฏิบัติงานสหกิจศึกษา จำนวน ออกเป็น 5 ด้าน คือ ด้านทัศนคติในการทำงาน (ATTD) ด้านความคิดอย่างมีเหตุผล (LGTK) ด้านแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ (ACMT) ด้านการประยุกต์ใช้ความรู้ทางวิชาการกับการปฏิบัติงาน (APCT) และด้านการปรับตัวในสถานการณ์ต่างๆ (FXBT) กับผลการเรียนรู้ของนักศึกษาสาขาวิชาเทคโนโลยีสารสนเทศ เครื่องช่วยพัฒนาสหกิจศึกษาภาคกลางตอนบน จำนวน 5 ด้าน คือ ด้านคุณธรรมจริยธรรมและจรรยาบรรณวิชาชีพ (MEPE) ด้านความรู้ความสามารถ (KABT) ด้านทักษะทางปัญญา (ITLS) ด้านทักษะความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและความรับผิดชอบ (ISRP) และด้านทักษะการวิเคราะห์เชิงตัวเลข การสื่อสาร และการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ (NCIT) ได้ผลดังตาราง

ตารางที่ 5 ผลการวิเคราะห์สหสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยที่ส่งผลต่อการเรียนรู้ในการปฏิบัติงานสหกิจศึกษากับผลการเรียนรู้ของนักศึกษาสาขาวิชาเทคโนโลยีสารสนเทศ เครื่องช่วยพัฒนาสหกิจศึกษาภาคกลางตอนบน (n=270)

ตัวบ่งชี้	ATTD	LGTK	ACMT	APCT	FXBT	MEPE	KABT	ITLS	ISRP	NCIT
ATTD	1									
LGTK	.609**	1								
ACMT	.659**	.732**	1							
APCT	.468**	.601**	.721**	1						
FXBT	.504**	.582**	.672**	.794**	1					
MEPE	.137*	.074	.114	.087	.116	1				
KABT	.057	.112	.124	.124	.148*	.592**	1			
ITLS	.009	.149*	.075	.103	.102	.430**	.710**	1		
ISRP	.135	.036	.000	.069	.124	.546**	.517**	.400**	1	
NCIT	.033	.116	.091	.084	.141*	.570**	.704**	.633**	.580**	1
Mean	4.185	4.015	4.165	4.117	4.036	0.189	0.374	0.343	0.269	0.319
SD	.6369	.6517	.5762	.6429	.6576	.4024	.6399	.7778	.4514	.5298

หมายเหตุ : * $p < .05$, ** $p < .01$

ผลการวิเคราะห์สหสัมพันธ์ พบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเรียนรู้ในการปฏิบัติงานสหกิจศึกษา มีความสัมพันธ์กับผลการเรียนรู้ของนักศึกษาสาขาวิชาเทคโนโลยีสารสนเทศ เครื่องช่วยพัฒนาสหกิจศึกษาภาคกลางตอนบน โดยปัจจัยด้านทัศนคติในการทำงาน มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับผลการเรียนรู้ด้านคุณธรรมจริยธรรมและจรรยาบรรณวิชาชีพ ส่วนปัจจัยด้านความคิดอย่างมีเหตุผลมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับผลการเรียนรู้ด้านทักษะทางปัญญา และปัจจัยด้านการปรับตัวในสถานการณ์ต่างๆ มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับผลการเรียนรู้ ด้านความรู้ความสามารถ และด้านทักษะการวิเคราะห์เชิงตัวเลข การสื่อสาร และการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ อย่างมีนัยสำคัญ ($p < .05$)

อภิปรายผล

ผลการศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการเรียนรู้ในการปฏิบัติงานสหกิจศึกษาของนักศึกษาสาขาวิชาเทคโนโลยีสารสนเทศ เครื่องข่ายพัฒนาสหกิจศึกษาภาคกลางตอนบน สรุปได้ว่า

1) โมเดลการวัดปัจจัยที่ส่งผลต่อการเรียนรู้ในการปฏิบัติงานสหกิจศึกษาของนักศึกษาสาขาวิชาเทคโนโลยีสารสนเทศ เครื่องข่ายพัฒนาสหกิจศึกษาภาคกลางตอนบน มีความสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์เป็นอย่างดี (ค่า $p > .05$) โดยปัจจัยที่มีความสำคัญต่อการเรียนรู้ในการปฏิบัติงานสหกิจศึกษามากที่สุด คือ ปัจจัยด้านแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ รองลงมา คือ ด้านการปรับตัวในสถานการณ์ต่างๆ ด้านการประยุกต์ใช้ความรู้ทางวิชาการกับการปฏิบัติงาน ด้านความคิดอย่างมีเหตุผล และด้านทัศนคติในการทำงาน ตามลำดับ

2) ผลการเรียนรู้ก่อนและหลังการปฏิบัติงานสหกิจศึกษาของนักศึกษาสาขาวิชาเทคโนโลยีสารสนเทศ เครื่องข่ายพัฒนาสหกิจศึกษาภาคกลางตอนบน มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญ ($p < .01$) โดยปัจจัยที่ส่งผลต่อการเรียนรู้ในการปฏิบัติงานสหกิจศึกษา ด้านทัศนคติในการทำงาน มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับผลการเรียนรู้ด้านคุณธรรมจริยธรรมและจรรยาบรรณวิชาชีพ สอดคล้องกับการศึกษาของ Ayling (2006, p. 116) ซึ่งพบว่า เมื่อนักศึกษาสหกิจศึกษาเข้าปฏิบัติงานสหกิจศึกษา ณ สถานประกอบการ จะได้มีโอกาสในการเรียนรู้จากทัศนคติและพฤติกรรมของเพื่อนร่วมงานและผู้มีบทบาทงาน ซึ่งส่งผลให้เกิดคุณธรรมจริยธรรมและจรรยาบรรณวิชาชีพ ส่วนปัจจัยด้านความคิดอย่างมีเหตุผล มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับผลการเรียนรู้ ด้านทักษะทางปัญญา สอดคล้องกับงานวิจัยของ Drysdale & McBeath (2012, pp. 169-180) ซึ่งพบว่า นักศึกษาสหกิจศึกษามีระดับความเข้าใจตนเอง (Self-Concept) ทางวิชาการและความรู้ฝังลึก (Tacit Knowledge) สูงกว่านักศึกษาที่ไม่ผ่านการปฏิบัติงานสหกิจศึกษา และปัจจัยด้านการปรับตัวในสถานการณ์ต่างๆ มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับผลการเรียนรู้ด้านความรู้ความสามารถ และด้านทักษะการวิเคราะห์เชิงตัวเลข การสื่อสาร และการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ ของนักศึกษาสาขาวิชาเทคโนโลยีสารสนเทศ เครื่องข่ายพัฒนาสหกิจศึกษาภาคกลางตอนบน อย่างมีนัยสำคัญ ($p < .05$) สอดคล้องกับการศึกษาของ ชันติยา สุกญา (2559, น.69) ซึ่งพบว่า การปรับตัวของแรงงานมีความสัมพันธ์กับความรู้ความเข้าใจ และการศึกษาของ พัชรภา เอื้ออมรวานิช (2559, น.89) ซึ่งพบว่าความพยายามในการปรับตัวส่งผลให้เกิดการสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ และงานวิจัยของ Krejci (2010, p. 79) ซึ่งพบว่า การปฏิบัติงานสหกิจศึกษา ทำให้นักศึกษาสหกิจศึกษาเกิดการเปลี่ยนแปลงในทักษะการสื่อสารระหว่างบุคคล ส่งผลให้มีความมั่นใจในการสื่อสารกับผู้อื่นมากขึ้น ได้เรียนรู้มากขึ้นจากการทำงานร่วมกับผู้อื่น และสามารถสื่อสารอย่างมืออาชีพได้มากขึ้นอีกด้วย

ข้อเสนอแนะ**ข้อเสนอแนะสำหรับการนำผลการวิจัยไปใช้**

ปัจจัยที่มีความสำคัญต่อการเรียนรู้ในการปฏิบัติงานสหกิจศึกษาตามความคิดเห็นของนักศึกษาสาขาวิชาเทคโนโลยีสารสนเทศ เครื่องข่ายพัฒนาสหกิจศึกษาภาคกลางตอนบน คือ ปัจจัยด้านแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ รองลงมา คือ ด้านการปรับตัวในสถานการณ์ต่างๆ ด้านการประยุกต์ใช้ความรู้ทางวิชาการกับการปฏิบัติงาน ด้านความคิดอย่างมีเหตุผล และด้านทัศนคติในการทำงาน ตามลำดับ ดังนั้น การเตรียมนักศึกษาสาขาวิชาเทคโนโลยีสารสนเทศ เครื่องข่ายพัฒนาสหกิจศึกษาภาคกลางตอนบน นั้น หากต้องการส่งเสริมผลการเรียนรู้จากการปฏิบัติงานสหกิจศึกษาด้านคุณธรรมจริยธรรม และจรรยาบรรณวิชาชีพ ควรมุ่งเน้นการเตรียมความพร้อมด้านทัศนคติในการทำงาน หากต้องการผลการเรียนรู้ด้านจากการปฏิบัติงานสหกิจศึกษาด้านทักษะทางปัญญาคควรมุ่งเน้นในการเตรียมความพร้อมด้านความคิดอย่างมีเหตุผล และหากต้องการส่งเสริมผลการเรียนรู้ด้านความรู้ความสามารถและทักษะการวิเคราะห์เชิงตัวเลข การสื่อสารและการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ ควรมุ่งเน้นในการเตรียมความพร้อมด้านการปรับตัวในสถานการณ์การต่างๆ ก็จะเป็นผลดีในภาพรวมของผลการเรียนรู้ในการปฏิบัติงานสหกิจศึกษาของนักศึกษาสหกิจศึกษา เครื่องข่ายพัฒนาสหกิจศึกษาภาคกลางตอนบน

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

- 1) ควรศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการเรียนรู้ในการปฏิบัติงานสหกิจศึกษา โดยเพิ่มประชากรและกลุ่มตัวอย่างให้ครอบคลุมทั้งนักศึกษาสหกิจศึกษา ผู้นิเทศงาน และอาจารย์นิเทศ เพื่อเพิ่มความสมบูรณ์ของการวิจัย และได้มุมมองที่เพิ่มขึ้น
- 2) ควรศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการเรียนรู้ในการปฏิบัติงานสหกิจศึกษา กับเครือข่ายพัฒนาสหกิจศึกษาสาขาวิชาอื่นๆ เพื่อเปรียบเทียบกับผลการวิจัยนี้
- 3) ควรศึกษาปัจจัยเชิงสาเหตุของความสำเร็จจากการปฏิบัติงานสหกิจศึกษา โดยนำปัจจัยที่ส่งผลต่อการเรียนรู้ในการปฏิบัติงานสหกิจศึกษา ในกรณีวิจัยนี้ มาหาความสัมพันธ์กับความสำเร็จจากการปฏิบัติงานสหกิจศึกษา เพื่อให้ทราบแนวทางในการส่งเสริมความสำเร็จของการปฏิบัติงานสหกิจศึกษาให้ชัดเจนมากขึ้น

บรรณานุกรม

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2550). *แนวทางการกระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษาให้คณะกรรมการ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษา ตามกฎกระทรวง กำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการกระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษา พ.ศ. 2550*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- กัลยา วานิชย์บัญชา. (2557). *หลักสถิติ (พิมพ์ครั้งที่ 14)*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ขันติยา สกุนดา. (2559). *พฤติกรรมกรรมการปรับตัวด้านการทำงานของแรงงานในวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมในจังหวัดปทุมธานีภายหลังเข้าสู่ประชาคมอาเซียน (การค้นคว้าอิสระบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต)*. มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี. ปทุมธานี.
- นงลักษณ์ วิรัชชัย. (2542). *โมเดลลิสเรล: สถิติวิเคราะห์สำหรับการวิจัย (พิมพ์ครั้งที่ 3)*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พัชราภา เอื้ออมรวณิช. (2559). การศึกษาปัญหาการสื่อสารระหว่างวัฒนธรรมและแนวทางการปรับตัวของอาจารย์ต่างชาติกับนักศึกษาไทย ในมหาวิทยาลัยราชภัฏในเขตกรุงเทพมหานคร. *วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี*, 10(2), 77-92.
- มีศิลป์ ชินภักดี. (2554). *การพัฒนารูปแบบการบริหารการปฏิรูปการศึกษาสำหรับสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา (วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต)*. มหาวิทยาลัยรามคำแหง. กรุงเทพฯ
- วิจิตร ศรีสอ้าน และคณะ. (2552). *ประมวลสาระชุดฝึกอบรมสหกิจศึกษา (พิมพ์ครั้งที่ 3)*. กรุงเทพฯ: สมาคมสหกิจศึกษาไทย.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2539). *แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 พ.ศ. 2540-2544*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- Ayling, D. (2006). *Fostering Moral Courage: What Do Business Students Learn About Professional Ethics in Cooperative Education Placements?*. In R.K. Coll (Ed.). *New Zealand Association for Cooperative Education 2006* (pp.116-120). N.P.: New Zealand Association for Cooperative Education (NZACE).
- Drysdale, M.T.B. and McBeath, M. (2012). Self-Concept and Tacit Knowledge: Differences between Cooperative and Non-Cooperative Education Students. *Asia-Pacific Journal of Cooperative Education*, 13(3), 169-180.
- Krejci, Katherine T. (2010). *A Qualitative Study of Information Technology Students' Learning Outcomes During a Cooperative Education Experience* (Research report). University of Phoenix. Phoenix:

Received: 28-02-2019

Revised: 01-04-2019

Accepted: 02-04-2019

การรับรู้และการเข้าถึงแหล่งสารสนเทศของนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช

Perception of and Access to Information Sources of Graduate Students at
Sukhothai Thammathirat Open University

นวรรตน์ เขียวแก้ว¹

Navarat Keawkaew

navarat88@hotmail.com

ภิรมศักดิ์ เอ็งฉ้วน²

Peemasak Angchun

peemthailand@yahoo.com

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) การรับรู้และการเข้าถึงแหล่งสารสนเทศของนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช และ 2) เพื่อเปรียบเทียบการรับรู้และการเข้าถึงแหล่งสารสนเทศด้านความสะดวก ด้านความง่าย และด้านสารสนเทศมีให้ใช้กับความถี่ของการใช้แหล่งสารสนเทศของนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช วิธีการวิจัยเป็นการวิจัยเชิงสำรวจ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ นักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราชที่ลงทะเบียนภาคเรียนที่ 1/2561 จำนวน 357 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล เป็นแบบสอบถาม ขณะเดียวกันสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ร้อยละ ความถี่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (F-test) ทดสอบสมมติฐานการวิจัย

ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้ 1) นักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษาที่ได้จากกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีอายุระหว่าง 26-35 ปี ศึกษาอยู่ในระดับปริญญาโท และสังกัดสาขาวิชาศึกษาศาสตร์มากที่สุด 2) นักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษามีความถี่ในการใช้แหล่งสารสนเทศโดยรวมอยู่ในช่วง 1-3 ครั้ง/สัปดาห์มากที่สุด และแหล่งสารสนเทศที่เลือกใช้บ่อยที่สุด คือ อินเทอร์เน็ต/เว็บไซต์ 3) นักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษาเข้าถึงแหล่งสารสนเทศจากทุกแหล่งด้านความสะดวก ด้านความง่าย และด้านสารสนเทศ โดยภาพรวมพบว่ามีความถี่อยู่ในระดับมาก และเมื่อแยกเป็นรายแหล่ง พบว่า สำนักบรรณสารสนเทศ มีด้านความสะดวกมากที่สุด ศูนย์วิทยพัฒนา มสธ./ศูนย์วิทยบริการบัณฑิต/มม มสธ. มีด้านสารสนเทศให้ใช้มากที่สุด ห้องสมุด

¹ นักศึกษาหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

Student in Master of Arts, Faculty of Humanities, Ramkhamhaeng University

² คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

Faculty of Humanities, Ramkhamhaeng University

มหาวิทยาลัยอื่น พบว่า ด้านความสะดวกมากที่สุด อินเทอร์เน็ต/เว็บไซต์ พบว่า ด้านความสะดวกมากที่สุด และเอกสารส่วนบุคคลและแหล่งใกล้ตัว พบว่า ด้านความสะดวกมากที่สุด 4) การทดสอบสมมติฐานการวิจัยทุกแหล่ง พบว่า นักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช มีการรับรู้และการเข้าถึงแหล่งสารสนเทศทุกแหล่งในด้านความสะดวก ด้านความง่าย และด้านสารสนเทศมีให้ใช้ กับการความถี่การเลือกใช้แหล่งสารสนเทศ พบว่า ไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่สอดคล้องกับสมมติฐานของการวิจัยที่ตั้งไว้

คำสำคัญ: การรับรู้, การเข้าถึง, แหล่งสารสนเทศ

Abstract

The research aims to examine 1) perceptions of information sources and access to information sources of the graduate students at Sukhothai Thammathirat Open University; 2) comparison of perception and access to information sources in terms of convenience, ease of use and availability along with the reported frequency of use. The sample size in this study was 357 graduate students at Sukhothai Thammathirat Open University enrolled during the first semester of the academic year 2018. The research instrument was a self-administered questionnaire. The data analysis is done by descriptive statistics, and the one-way analysis of variance (*F*-test)

Findings are as follows: 1) The majority of the respondents are female, aged between 26-35 years, studying at the master's level in the School of Education. 2) The graduate students have the highest frequency of using information sources 1-3 times a week. The highest level of information source usage is the Internet/website. 3) Graduate students have access to information sources from all sources of convenience, ease of use and availability of information. Overall, it was found that the average of information usage was at a high level, Concerning types of information sources, The Office of Documentation and Information provides the most convenience, Regional Distance Education Coordinating/Graduate Center of Academic Resources / STOU Corners provide the most availability of information, Other university libraries provides the most convenience, The internet/website were the most convenient sources, while personal documents and nearby sources were the most convenience. 4) In hypothesis testing, graduate students there are perception of and access to all sources of information in terms of convenience, ease of use and availability of information with the frequency of using information sources was not different, which is not consistent with the research hypothesis set.

Keywords: Perception, Access, Information Source

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

สารสนเทศเป็นปัจจัยที่สำคัญในการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ชาติ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ และแสดงบทบาทที่สำคัญในการกำหนดทิศทางการพัฒนาประเทศในหลายด้าน ตลอดจนการนำมาใช้ในการดำรงชีวิตประจำวัน เปรียบได้ว่าสารสนเทศเป็นเสมือนทรัพย์สินอันมีค่า ดังคำกล่าวที่ว่า สารสนเทศ คืออำนาจ (Information is power) ซึ่งเป็นการนำสารสนเทศที่มีคุณค่ามาใช้ให้เกิดประโยชน์ในด้านต่างๆ โดยสารสนเทศที่นำมาใช้ประโยชน์นั้น จะต้องเป็นสารสนเทศที่มีคุณภาพ ทันสมัย เชื่อถือได้ กระทบกระทัดรัด ตรงกับความต้องการ และมีความถูกต้องของสารสนเทศ (ชญาภรณ์ กุลนิตติ, 2553, น. 9)

การศึกษาในยุค Thailand 4.0 มีความหมายมากกว่าการเตรียมความพร้อมของคนหรือให้ความรู้กับคนเท่านั้น แต่เป็นการสร้างคนให้มีทักษะในศตวรรษที่ 21 โดยเน้นทักษะในการคิดวิเคราะห์เป็นหลัก การศึกษาได้ก้าวเข้าสู่ Thailand 4.0 อย่างเป็นรูปธรรมหลายด้าน เช่น การพัฒนาทักษะภาษาอังกฤษ เป็นหัวใจสำคัญในการสื่อสารกับนานาชาติทั้งเพื่อการติดต่อสื่อสาร การแลกเปลี่ยนความรู้ การประสานความร่วมมือ และการค้าขาย ซึ่งที่ผ่านมาระทรวงศึกษาธิการได้ดำเนินการยกระดับภาษาอังกฤษของประเทศผ่านโครงการสำคัญต่างๆ (ธีระเกียรติ เจริญเศรษฐศิลป์, 2559)

อย่างไรก็ตาม การศึกษาระดับบัณฑิตศึกษามีจุดมุ่งหมายเพื่อพัฒนาองค์ความรู้ และความเชี่ยวชาญเฉพาะสาขาวิชา ในเชิงลึก การเรียนการสอนจึงเน้นให้ผู้เรียนค้นคว้าจากแหล่งสารสนเทศต่างๆ ภายใต้การให้คำปรึกษาและคำแนะนำจาก

อาจารย์ผู้เชี่ยวชาญ ของศาสตร์สาขาวิชานั้นๆ อย่างมีระบบ มุ่งเน้นให้ผู้เรียนแสวงหาความรู้ เพื่อสร้างองค์ความรู้ใหม่โดยกระบวนการวิจัย (ชุตินา สัจจามันท์, 2554, น. 3) ซึ่งการวิจัยเป็นหัวใจสำคัญของการศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา สอดคล้องกับกรอบแผนอุดมศึกษาระยะยาว 15 ปี ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2551-2565) ของสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา กระทรวงศึกษาธิการซึ่งมีนโยบายให้มหาวิทยาลัยเป็นส่วนหนึ่งของระบบวิจัย (สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา, 2551) ทำให้นักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษาต้องค้นคว้าหาความรู้จากแหล่งสารสนเทศเพื่อนำไปใช้ในการเรียนการสอน การทำวิทยานิพนธ์หรือค้นคว้าอิสระในระดับบัณฑิตศึกษาต่อไป

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช (2553) จัดระบบการศึกษาระดับบัณฑิตศึกษาเป็นระบบทวิภาค โดยแบ่งปีการศึกษาออกเป็น 2 ภาคการศึกษา คือ ภาคต้นและภาคปลาย มีระยะเวลาการเรียนไม่น้อยกว่า 15 สัปดาห์ ใช้ระบบการศึกษาทางไกลที่มุ่งเน้นให้นักศึกษาสามารถศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง ภายใต้การให้คำปรึกษาแนะนำอย่างเป็นระบบ การถ่ายทอดเนื้อหาสาระและประสบการณ์ทางวิชาการผ่านสื่อการสอนทางไกลและสื่ออื่นที่เหมาะสม มีการจัดระบบและวิธีการศึกษา การให้ความรู้ และการให้คำแนะนำปรึกษาด้วยวิธีการนัดหมายระหว่างอาจารย์กับนักศึกษาตามแต่ละช่วงเวลาที่เหมาะสม รวมทั้งเข้าร่วมกิจกรรมปฏิสัมพันธ์ตามที่มหาวิทยาลัยกำหนดไว้ในหลักสูตร รวมถึงจัดให้มีแหล่งบริการการศึกษาในส่วนกลาง ณ สำนักบรรณสารสนเทศ และส่วนภูมิภาค ณ ศูนย์วิทยพัฒนา ศูนย์บริการการศึกษาเฉพาะกิจ และศูนย์วิทยบริการการศึกษาอื่นทั่วประเทศ

ในการจัดการศึกษาด้วยระบบการศึกษาทางไกลให้มีประสิทธิภาพนั้น นอกจากให้ความสำคัญกับด้านวิชาการ คือ การสอนหรือการถ่ายทอดความรู้ผ่านสื่อต่างๆ อย่างมีคุณภาพมาตรฐานแล้ว ปัจจัยอีกด้านหนึ่งที่มีความสำคัญเท่าเทียมกับด้านวิชาการ ก็คือการบริการการศึกษา เพื่อให้นักศึกษาเรียนในระบบการศึกษาทางไกลได้ประสบความสำเร็จเพราะนักศึกษาต้องเรียนด้วยตนเองจากสื่อต่างๆ เป็นส่วนใหญ่ นักศึกษาไม่ได้พบครูอาจารย์และไม่ได้มาที่มหาวิทยาลัยทุกวันดังเช่นนักศึกษาของมหาวิทยาลัยปิด นอกจากนั้นนักศึกษาของมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ส่วนใหญ่เป็นผู้ที่ทำงานแล้ว มีเวลากับการเรียนได้ไม่เต็มที่ อาจห่างไกลจากการศึกษาไปนานแล้วกลับเข้ามาศึกษาอีก นอกจากนั้นนักศึกษาส่วนใหญ่จะเคยชินกับการศึกษาแบบชั้นเรียนมากกว่า ดังนั้นจึงมีปัจจัยหลายด้านที่มีผลกระทบต่อการศึกษาของนักศึกษา จึงมีความจำเป็นที่สถาบันการศึกษาทางไกลต้องจัดบริการแหล่งสารสนเทศที่จะให้ความช่วยเหลือการเรียนของนักศึกษาเป็นพิเศษ และให้ความสำคัญไม่ยิ่งหย่อนไปกว่าด้านวิชาการ

นอกจากนี้แล้ว นักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราชต้องเผชิญปัญหาและอุปสรรคในการเข้าถึงแหล่งสารสนเทศเพื่อการศึกษาค้นคว้า (สุมาลี สังข์ศรี, 2559) ได้แก่ 1) การไม่มีประสบการณ์และความไม่คุ้นเคยในการสืบค้นทรัพยากรสารสนเทศของห้องสมุดมหาวิทยาลัย 2) ความยุ่งยากและความซับซ้อนในการใช้งานและการสืบค้นฐานข้อมูลที่มีอยู่หลากหลายในห้องสมุด 3) ทรัพยากรสารสนเทศของห้องสมุดไม่เพียงพอและไม่สอดคล้องกับความต้องการ และ 4) โอกาสในการเข้าถึงทรัพยากรสารสนเทศของนักศึกษาแต่ละคนไม่เท่าเทียมกัน เช่น ระยะทางไกล/ไกลจากที่พักอาศัย การใช้สัญญาณของเครือข่ายอินเทอร์เน็ต การรู้จักใช้งานแหล่งสารสนเทศ เป็นต้น

ดังนั้น การที่จะทราบว่าแหล่งสารสนเทศของมหาวิทยาลัยสอดคล้องกับความต้องการของนักศึกษาหรือมีทรัพยากรสารสนเทศต่างๆ เพียงพอหรือไม่ เหมาะสมเพียงใด จำเป็นต้องมีการศึกษาจากผู้เข้ามาใช้บริการซึ่งก็คือ นักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา เพื่อให้ได้ข้อมูลเกี่ยวกับการใช้แหล่งสารสนเทศ ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาการรับรู้และการเข้าถึงแหล่งสารสนเทศของนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษามหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช โดยใช้หลักการใช้ความพยายามน้อยที่สุด (*Principle of Least Effort*) ของ Zipf (1949) ซึ่งเป็นกฎเบื้องต้นที่ควบคุมพฤติกรรมมนุษย์ในการแก้ปัญหา ด้วยวิธีลดกระบวนการทำงานทั้งหมดให้น้อยลง หลักการนี้เน้นการกระทำกิจกรรมของแต่ละบุคคลโดยพิจารณาถึงอัตราเฉลี่ยในการทำงานแต่ละครั้งให้ใช้แรงงานน้อยที่สุด ซึ่งต่อมาเรียกว่า ทฤษฎีความพยายามน้อยที่สุด มาเป็นแนวทางในการสร้างกรอบแนวคิดในการทำวิจัย ซึ่งประกอบด้วย 1) ด้านความสะดวก 2) ด้านความง่าย และ 3) ด้านสารสนเทศมีให้ใช้

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาการรับรู้และการเข้าถึงแหล่งสารสนเทศของนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
2. เพื่อเปรียบเทียบการรับรู้และการเข้าถึงแหล่งสารสนเทศในด้านความสะดวก ด้านความง่าย และด้านสารสนเทศที่มีให้ใช้ของนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

นิยามศัพท์

การรับรู้และการเข้าถึงแหล่งสารสนเทศ หมายถึง การรับรู้เพื่อให้ได้มาซึ่งสารสนเทศ โดยมีองค์ประกอบที่ต้องพิจารณา คือ 1) ความสะดวก 2) ความง่าย และ 3) สารสนเทศที่มีให้ใช้

แหล่งสารสนเทศ หมายถึง แหล่งที่รวบรวม เผยแพร่สารสนเทศทั้งสิ่งพิมพ์ และสื่ออิเล็กทรอนิกส์ รวมถึงการให้บริการเสริมในหลากหลายรูปแบบ ของ 1) สำนักบรรณสารสนเทศ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช 2) ศูนย์วิทยพัฒนา มสธ./ศูนย์วิทยบริการบัณฑิต/มม มสธ. 3) ห้องสมุดมหาวิทยาลัยอื่น 4) อินเทอร์เน็ต/เว็บไซต์ 5) เอกสารส่วนบุคคล/แหล่งใกล้ตัว

นักศึกษา หมายถึง นักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

ความสะดวก หมายถึง นักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราชสามารถแสวงหาสารสนเทศได้อย่างไม่ติดขัด ไม่ลำบาก

ความง่าย หมายถึง นักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษามหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช สามารถแสวงหาสารสนเทศได้อย่างรวดเร็ว ไม่ซับซ้อน ตั้งแต่ครั้งแรกที่ใช้

สารสนเทศที่มีให้ใช้ หมายถึง นักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราชสามารถแสวงหาสารสนเทศที่ต้องการได้

ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

1. ผลการวิจัยสามารถใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาและปรับปรุงแหล่งสารสนเทศของมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช และหน่วยงานของมหาวิทยาลัยที่เกี่ยวข้อง
2. ผลการวิจัยสามารถใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาและปรับปรุงทรัพยากรสารสนเทศของมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช และหน่วยงานของมหาวิทยาลัยที่เกี่ยวข้อง

วิธีการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจโดยกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ นักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราชที่ลงทะเบียนภาคเรียนที่ 1/2561 จำนวน 2,693 คน คำนวณกลุ่มตัวอย่างจากประชากรทั้งหมด 357 คน โดยใช้สูตรทาร์โยยามานัน ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบชั้นภูมิโดยแบ่งตามสาขาวิชา เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล เป็น 1) แบบสอบถามข้อมูลทั่วไป ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา และสาขาวิชา 2) แบบสอบถามเกี่ยวกับความถี่และการเลือกใช้แหล่งสารสนเทศของนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา สำหรับการค้นหาสารสนเทศในการเรียน การทำรายงาน การทำวิทยานิพนธ์ และกิจกรรมอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับการเรียน 3) แบบสอบถามเกี่ยวกับการรับรู้และการเข้าถึงแหล่งสารสนเทศที่นักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษาเลือกใช้ ลักษณะคำถามเป็นมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ร้อยละ ความถี่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (F-test) เพื่อทดสอบสมมติฐานการวิจัย

ผลการวิจัย

1. ข้อมูลทั่วไปส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม

นักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษาส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง ร้อยละ 75.91 และเพศชาย ร้อยละ 24.09

นักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษาส่วนใหญ่มีช่วงอายุระหว่าง 26-35 ปี ร้อยละ 54.06 รองลงมา คือ ช่วงอายุ 36-45 ปี ร้อยละ 25.49 ถัดมาช่วงอายุมากกว่า 45 ปีขึ้นไป ร้อยละ 12.89 และช่วงอายุต่ำกว่า 25 ปี ร้อยละ 7.56

นักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา ส่วนใหญ่กำลังศึกษาอยู่ระดับปริญญาโท ร้อยละ 93.00 และระดับปริญญาเอก ร้อยละ 7.00

นักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษาส่วนใหญ่ศึกษาอยู่ในสาขาวิชาศึกษาศาสตร์ ร้อยละ 29.93 รองลงมาคือสาขาวิชา นิติศาสตร์ ร้อยละ 16.93 สาขาวิชาวิทยาการจัดการ ร้อยละ 15.08 สาขาวิชารัฐศาสตร์ ร้อยละ 7.02 สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์ และ สาขาวิชาวิทยาศาสตร์สุขภาพ มีจำนวนเท่ากันคือ ร้อยละ 5.83 สาขาวิชาเกษตรศาสตร์และสหกรณ์ ร้อยละ 5.68 สาขาวิชาพยาบาลศาสตร์ ร้อยละ 5.35 สาขาวิชาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ร้อยละ 3.01 สาขาวิชานิติศาสตร์ ร้อยละ 2.82 สาขาวิชามนุษยนิเวศศาสตร์ ร้อยละ 1.71 และสาขาวิชาศิลปศาสตร์ ร้อยละ 0.82

2. การเลือกใช้แหล่งสารสนเทศของนักศึกษา

นักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษาส่วนใหญ่เข้าถึงแหล่งสารสนเทศ สำนักบรรณสารสนเทศ มหาวิทยาลัย สุโขทัยธรรมาธิราช โดยมีความถี่ในช่วงจำนวน 1-3 ครั้ง/สัปดาห์ ร้อยละ 55.74 รองลงมาคือไม่เคยใช้ ร้อยละ 36.97 ถัดมา คือ 4-6 ครั้ง/สัปดาห์ ร้อยละ 5.32 ต่อมาคือ 10 ครั้ง/สัปดาห์ขึ้นไป ร้อยละ 1.12 และ 7-9 ครั้ง/สัปดาห์ ร้อยละ 0.84 ตามลำดับ

นักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษาส่วนใหญ่เข้าถึงแหล่งสารสนเทศ ศูนย์วิทยพัฒนา มสธ./ศูนย์วิทยบริการบัณฑิต/มม มสธ. โดยมีความถี่ในช่วงไม่เคยใช้ ร้อยละ 52.38 รองลงมาคือ 1-3 ครั้ง/สัปดาห์ ร้อยละ 42.58 ถัดมาคือ 7-9 ครั้ง/สัปดาห์ ร้อยละ 2.52 ต่อมาคือ 4-6 ครั้ง/สัปดาห์ ร้อยละ 2.24 และ 10 ครั้ง/สัปดาห์ขึ้นไป ร้อยละ 0.28 ตามลำดับ

นักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษาส่วนใหญ่เข้าถึงแหล่งสารสนเทศ ห้องสมุดมหาวิทยาลัยอื่น โดยมีความถี่ในช่วงจำนวน 1-3 ครั้ง/สัปดาห์ ร้อยละ 53.78 รองลงมาคือ ไม่เคยใช้ ร้อยละ 38.66 ถัดมาคือ 4-6 ครั้ง/สัปดาห์ ร้อยละ 4.48 ต่อมาคือ 10 ครั้ง/สัปดาห์ขึ้นไป ร้อยละ 2.24 และ 7-9 ครั้ง/สัปดาห์ ร้อยละ 0.84 ตามลำดับ

นักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษาส่วนใหญ่เข้าถึงแหล่งสารสนเทศ อินเทอร์เน็ต/เว็บไซต์ โดยมีความถี่ในช่วงจำนวน 1-3 ครั้ง/สัปดาห์ ร้อยละ 32.77 รองลงมาคือ 10 ครั้ง/สัปดาห์ขึ้นไป ร้อยละ 24.65 ถัดมาคือ 4-6 ครั้ง/สัปดาห์ ร้อยละ 22.97 ต่อมาคือ 7-9 ครั้ง/สัปดาห์ ร้อยละ 11.76 และไม่เคยใช้ ร้อยละ 7.84 ตามลำดับ

นักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษาส่วนใหญ่เข้าถึงแหล่งสารสนเทศ เอกสารส่วนบุคคล/แหล่งใกล้ตัว โดยมีความถี่ในช่วง จำนวน 1-3 ครั้ง/สัปดาห์ ร้อยละ 47.62 รองลงมาคือ ไม่เคยใช้ ร้อยละ 23.81 ถัดมาคือ 4-6 ครั้ง/สัปดาห์ ร้อยละ 16.53 ต่อมาคือ 10 ครั้ง/สัปดาห์ขึ้นไป ร้อยละ 8.12 และ 7-9 ครั้ง/สัปดาห์ ร้อยละ 3.92 ตามลำดับ

3. การรับรู้และการเข้าถึงแหล่งสารสนเทศที่นักศึกษาเลือกใช้

การรับรู้และการเข้าถึงแหล่งสารสนเทศของนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราชกับสำนักบรรณสารสนเทศ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ด้านความสะดวก ความง่าย และสารสนเทศมีให้ใช้ โดยภาพรวมเฉลี่ยทุกด้านอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.93$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงเป็นอันดับแรก ได้แก่ ความสะดวก ($\bar{X} = 3.98$) รองลงมาคือ สารสนเทศมีให้ใช้ ($\bar{X} = 3.94$) และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ ความง่าย ($\bar{X} = 3.86$)

การรับรู้และการเข้าถึงแหล่งสารสนเทศของนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราชกับศูนย์วิทยพัฒนา มสธ./ศูนย์วิทยบริการบัณฑิต/มม มสธ. ด้านความสะดวก ความง่าย และสารสนเทศมีให้ใช้

โดยภาพรวมเฉลี่ยทุกด้านอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.72$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงเป็นอันดับแรก ได้แก่ สารสนเทศมีให้ใช้ ($\bar{X} = 3.74$) รองลงมา ได้แก่ ความสะดวก ($\bar{X} = 3.73$) และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ ความง่าย ($\bar{X} = 3.69$)

การรับรู้และการเข้าถึงแหล่งสารสนเทศของนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาราชกับห้องสมุดมหาวิทยาลัยอื่น ด้านความสะดวก ความง่าย และสารสนเทศมีให้ใช้ โดยภาพรวมเฉลี่ยทุกด้านอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.99$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงเป็นอันดับแรก ได้แก่ ความสะดวก ($\bar{X} = 4.02$) รองลงมา คือ สารสนเทศมีให้ใช้ ($\bar{X} = 3.99$) และความง่าย ($\bar{X} = 3.97$)

การรับรู้และการเข้าถึงแหล่งสารสนเทศของนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาราชกับอินเทอร์เน็ต/เว็บไซต์ ด้านความสะดวก ความง่าย และสารสนเทศมีให้ใช้ โดยภาพรวมเฉลี่ยทุกด้านอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.28$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงเป็นอันดับแรก ได้แก่ ความสะดวก ($\bar{X} = 4.35$) รองลงมา คือ ความง่าย และสารสนเทศมีให้ใช้ ซึ่งมีค่าเฉลี่ยเท่ากัน ($\bar{X} = 4.25$)

การรับรู้และการเข้าถึงแหล่งสารสนเทศของนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาราชกับเอกสารส่วนบุคคลและแหล่งใกล้ตัว ด้านความสะดวก ความง่าย และสารสนเทศมีให้ใช้ โดยภาพรวมเฉลี่ยทุกด้านอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.83$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงเป็นอันดับแรก ได้แก่ ความสะดวก ($\bar{X} = 3.87$) รองลงมา คือ สารสนเทศมีให้ใช้ ($\bar{X} = 3.83$) และความง่าย ($\bar{X} = 3.78$)

อภิปรายผล

การวิจัยเรื่อง การรับรู้และการเข้าถึงแหล่งสารสนเทศของนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาราช ซึ่งผลการวิเคราะห์ข้อมูลนำมาอภิปรายผลโดยจำแนกได้ ดังนี้

ผลการวิจัยข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม พบว่า นักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาราช ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีช่วงอายุระหว่าง 26-35 ปี โดยส่วนใหญ่ศึกษาอยู่ในระดับปริญญาโท และสังกัดสาขาวิชาศึกษาศาสตร์มากที่สุด

ผลการวิจัยการเลือกใช้แหล่งสารสนเทศของนักศึกษา พบว่า นักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาราช มีการเลือกใช้แหล่งสารสนเทศจากอินเทอร์เน็ต/เว็บไซต์มากที่สุด จำนวน 1-3 ครั้ง/สัปดาห์ เนื่องจากมีความสะดวก สอดคล้องกับ อัญญา นิซดา รุ่งวิชานวิวัฒน์ และฤทัยชนนี สิทธิชัย (2556) ศึกษาเรื่อง พฤติกรรมการแสวงหาสารสนเทศของนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ผลการวิจัยพบว่า นักศึกษาส่วนใหญ่เลือกใช้แหล่งสารสนเทศจากอินเทอร์เน็ต เมื่อพิจารณาถึงปัญหาและอุปสรรค พบว่านักศึกษาไม่มีความรู้ความชำนาญในการใช้ระบบสนับสนุนของ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาราช

การรับรู้และการเข้าถึงแหล่งสารสนเทศของนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษากับสำนักบรรณสารสนเทศ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาราช ของนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาราช โดยภาพรวมเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงเป็นอันดับแรก ได้แก่ ความสะดวก ลำดับรองลงมา คือ สารสนเทศมีให้ใช้ และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ ความง่าย เนื่องจากนักศึกษาต้องการความสะดวกในเข้าถึงสารสนเทศ สอดคล้องกับไพบุลย์ ปะวะเสนะ (2550) ศึกษาการใช้เว็บไซต์ห้องสมุดของกรมบัญชีกลาง ผลการวิจัยพบว่าสถานที่เพื่อใช้เว็บไซต์ห้องสมุดส่วนใหญ่ของกลุ่มตัวอย่าง คือ สถานที่ภายในกรมบัญชีกลาง เพื่อสืบค้นข้อมูลประกอบการทำงานเนื่องจากมีความสะดวกในการเชื่อมโยงเว็บไซต์สำหรับการค้นหาข้อมูลซึ่งมีการใช้งานโดยเฉลี่ย 1-2 ครั้งต่อสัปดาห์ และMacaulay (1997) ศึกษาค้นคว้าวิจัยนักศึกษาระบบทางไกลและการใช้บริการของห้องสมุด ของมหาวิทยาลัย Deakin ผลการวิจัยพบว่า

นักศึกษาเลือกใช้แหล่งสารสนเทศห้องสมุดของมหาวิทยาลัย เพื่อการค้นคว้าและการอ่านหนังสือเพื่อเตรียมตัวสอบ ในทุกโอกาสไม่ว่าจะเป็น การเตรียมตัวเพื่อการอ่านหนังสือในการสอบ เนื่องจากมีความสะดวกในการใช้บริการของห้องสมุดว่าเป็นเรื่องของการใช้ฐานข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ที่เป็นเฉพาะสาขาวิชา

การรับรู้และการเข้าถึงแหล่งสารสนเทศของนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษากับศูนย์วิทยพัฒนา มสธ./ศูนย์วิทยบริการบัณฑิต/มมม มสธ. ของนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช โดยภาพรวมเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงเป็นอันดับแรก ได้แก่ สารสนเทศมีให้ใช้ ลำดับรองลงมา คือ ความสะดวก และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ ความง่าย เนื่องจากนักศึกษาต้องการสารสนเทศที่มีให้บริการจึงเดินทางมายังศูนย์วิทยพัฒนา มสธ./ศูนย์วิทยบริการบัณฑิต/มมม มสธ. ที่อยู่ใกล้เคียงกับภูมิลำเนาของตน สอดคล้องกับ Raza & Upadhyay (2006) ศึกษาพฤติกรรมการใช้วารสารอิเล็กทรอนิกส์ของนักวิจัยในมหาวิทยาลัยมุสลิมออกัส ผลการวิจัยพบว่า นักวิจัยส่วนใหญ่ทราบว่ามีการวารสารอิเล็กทรอนิกส์ให้บริการในห้องสมุด วัตถุประสงค์การใช้เพื่อการค้นคว้าวิจัย ความถี่ในการใช้ คือ ใช้ทุกวัน นักวิจัยส่วนใหญ่พึงพอใจต่อผลการสืบค้นได้ตรงกับความต้องการ

การรับรู้และการเข้าถึงแหล่งสารสนเทศของนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษากับห้องสมุดมหาวิทยาลัยอื่น ของนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช โดยภาพรวมเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงเป็นอันดับแรก ได้แก่ ความสะดวก ลำดับรองลงมา มีค่าเฉลี่ยเท่ากันคือ ความง่าย และสารสนเทศมีให้ใช้ เนื่องจากนักศึกษายู่ใกล้ห้องสมุดอื่นมากกว่า มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช สอดคล้องกับ ปิยวรรณ ชาวพุ่ม (2557) ศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อการยอมรับโซเซียลโอแพค สำหรับห้องสมุดระดับอุดมศึกษา ผลการวิจัยพบว่า ผู้ใช้สืบค้นสารสนเทศออนไลน์ผ่านโซเซียลโอแพค

การรับรู้และการเข้าถึงแหล่งสารสนเทศของนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษากับอินเทอร์เน็ต/เว็บไซต์ ของนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช โดยภาพรวมเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงเป็นอันดับแรก ได้แก่ ความสะดวก ลำดับรองลงมา มีค่าเฉลี่ยเท่ากันคือ ความง่าย และสารสนเทศมีให้ใช้ เนื่องจากนักศึกษานักศึกษามีความสะดวกในการค้นหาจากเครื่องคอมพิวเตอร์/มือถือของตนเอง สอดคล้องกับ มะลิวัลย์ ประดิษฐ์ธีระ (2555) ศึกษาเรื่อง พฤติกรรมการรู้สารสนเทศของนักศึกษามหาวิทยาลัยรังสิต ผลการวิจัยพบว่า นักศึกษาส่วนใหญ่เลือกใช้แหล่งสารสนเทศที่มีความสะดวก โดยเลือกใช้งานอินเทอร์เน็ตในการค้นหาสารสนเทศจากเว็บไซต์

การรับรู้และการเข้าถึงแหล่งสารสนเทศของนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษากับเอกสารส่วนบุคคลและแหล่งใกล้ตัว ของนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช โดยภาพรวมเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงเป็นอันดับแรก ได้แก่ ความสะดวก ลำดับรองลงมา มีค่าเฉลี่ยเท่ากันคือ ความง่าย และสารสนเทศมีให้ใช้ เนื่องจากนักศึกษานักศึกษาสามารถค้นหาสารสนเทศจากเอกสารส่วนบุคคลและแหล่งใกล้ตัวได้สะดวกมากกว่า สอดคล้องกับอรุมา สืบกระพัน (2552) ศึกษาเรื่อง ความต้องการสารสนเทศและพฤติกรรมการแสวงหาสารสนเทศของวิศวกรบริษัท แอดวานซ์ อินโฟร์เซอร์วิส จำกัด (มหาชน) สำนักงานปฏิบัติการส่วนภูมิภาคภาคเหนือ ผลการวิจัยพบว่า วิศวกรนิยมใช้แหล่งสารสนเทศที่ใกล้ตัวในการใช้สารสนเทศ ซึ่งสอดคล้องกับความถี่ต่อการใช้งานในระดับมาก

ผลการทดสอบสมมติฐาน พบว่า นักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ที่มีการรับรู้และการเข้าถึงแหล่งสารสนเทศในด้านความสะดวก มีการใช้แหล่งสารสนเทศ โดยรวมและรายแหล่งไม่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ จินตนา เกสรบัวขาว (2555) พบว่า นักศึกษามีพฤติกรรมการแสวงหาสารสนเทศไม่แตกต่างกัน และ ทิพวรรณ จำปาเงิน (2557) พบว่า นักศึกษามีพฤติกรรมการแสวงหา การค้นหา และการใช้สารสนเทศไม่แตกต่างกัน

ผลการทดสอบสมมติฐาน พบว่า นักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ที่มีการรับรู้และการเข้าถึงแหล่งสารสนเทศในด้านความง่าย มีการใช้แหล่งสารสนเทศ โดยรวมและรายแหล่งไม่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทาง

สถิติที่ระดับ .05 ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ สุริยา มณีแสง (2554) พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีพฤติกรรมการใช้ค้นหาต่างกันไม่มีผลต่อความต้องการใช้ค้นหาแตกต่างกัน และ ปาหนัน พันธุ์พัฒน์ (2560) พบว่า เจ้าหน้าที่วิเคราะห์นโยบายและแผนมีพฤติกรรมการแสวงหาแหล่งในการปฏิบัติงานไม่แตกต่างกัน

ผลการทดสอบสมมติฐาน พบว่า นักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ที่มีการรับรู้และการเข้าถึงแหล่งสารสนเทศในด้านสารสนเทศมีให้ใช้ มีการใช้แหล่งสารสนเทศ โดยรวมและรายแหล่งไม่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ สุริยา มณีแสง (2554) พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่มีผลสำเร็จในการค้นหาข้อมูลที่ต้องการต่างกันไม่มีผลต่อความต้องการใช้ค้นหาแตกต่างกัน และ สุมาลี พงศดิลก (2559) พบว่า นิสิตที่ศึกษาระดับปริญญาโทและนิสิตที่ศึกษาระดับปริญญาเอกมีพฤติกรรมการแสวงหาสารสนเทศโดยรวมไม่แตกต่างกัน

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะจากการทำวิจัย

ด้านทรัพยากรสารสนเทศ

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราชควรพิจารณาในการจัดหาทรัพยากรสารสนเทศที่มีความทันสมัยและสอดคล้องกับการจัดการศึกษาในหลักสูตรที่สาขาวิชาเปิดสอนทั้งในรูปแบบสื่ออิเล็กทรอนิกส์และสื่อสิ่งพิมพ์ ทั้งที่เป็นภาษาไทยและภาษาต่างประเทศ ให้มีความสะดวก ความง่าย และสารสนเทศมีให้ใช้เพียงพอกับความต้องการของนักศึกษาครอบคลุมทุกสาขาวิชาและทุกแหล่งสารสนเทศที่มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราชเปิดให้บริการ

ด้านบริการสารสนเทศ

1. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราชควรมีการจัดอบรมเทคนิคการเข้าถึงแหล่งสารสนเทศและการสืบค้นสารสนเทศประเภทต่างๆ ให้กับนักศึกษาเพื่อให้สามารถค้นหาสารสนเทศได้อย่างสะดวกและมีความง่ายในการได้รับสารสนเทศมาใช้ในการเรียนการสอน

2. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราชควรมีการประชาสัมพันธ์แหล่งสารสนเทศและการให้บริการสารสนเทศแก่นักศึกษาอย่างทั่วถึง เพื่อให้มีความสะดวก ความง่าย และรับรู้แหล่งสารสนเทศมีให้ใช้ สำหรับการสืบค้นข้อมูลเป็นให้เป็นไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราชควรมีการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการให้บริการระหว่างแหล่งสารสนเทศของมหาวิทยาลัยเพื่อความสะดวก ความง่าย และสารสนเทศมีให้ของนักศึกษา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาเกี่ยวกับการรับรู้และการเข้าถึงแหล่งสารสนเทศของคณาจารย์และบุคลากร มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาแหล่งสารสนเทศให้ตรงกับความต้องการของคณาจารย์และบุคลากร

2. ควรศึกษาเกี่ยวกับการรับรู้และการเข้าถึงแหล่งสารสนเทศของนักศึกษาระดับปริญญาตรี และสัมฤทธิ์บัตร มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาแหล่งสารสนเทศให้เหมาะสมกับนักศึกษาระดับปริญญาตรี และสัมฤทธิ์บัตร

3. ควรศึกษาในเชิงคุณภาพและในรูปแบบอื่นมาประกอบด้วย เช่น การสังเกต การสัมภาษณ์รายบุคคล การสัมภาษณ์แบบกลุ่ม สำหรับใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาแหล่งสารสนเทศของมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช เพื่อประโยชน์ต่อการสนับสนุนการศึกษาต่อไป

บรรณานุกรม

- จินตนา เกสรบัวขาว. (2555). พฤติกรรมการแสวงหาสารสนเทศของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี. *วารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี*, 2(1), 17-33.
- ชญานภรณ์ กุลนิตติ. (2553). *สารสนเทศและการศึกษาค้นคว้า* (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- ชุดิมา สัจจามันท์. (2554). *การพัฒนามาตรฐานการรู้สารสนเทศและยุทธศาสตร์การพัฒนานักเรียนไทยให้เป็นผู้รู้สารสนเทศ* (รายงานการวิจัย). นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- ทิพวรรณ จำปาเงิน. (2557). พฤติกรรมสารสนเทศของนักศึกษามหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลกรุงเทพ. *วารสารวิจัย มทร.กรุงเทพ*, 8(1), 37-48.
- ธีระเกียรติ เจริญเศรษฐศิลป์. (2559, 22 พฤศจิกายน). การศึกษาในยุค Thailand 4.0. *เชียงใหม่นิวส์*. สืบค้นเมื่อวันที่ 23 ธันวาคม 2560, จาก <http://www.chiangmainews.co.th/page/archives/540274>
- ปาหนัน พันธุ์พัฒน์. (2560). *พฤติกรรมการแสวงหาและความต้องการสารสนเทศในการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่วิเคราะห์นโยบายและแผน*. (วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต). คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง. กรุงเทพฯ.
- ปิยวรรณ ขาวพุ่ม. (2557). *ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อการยอมรับโซเชียลโอแพค สำหรับห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษา*. (วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต). คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง. กรุงเทพฯ.
- ไพบูลย์ ปะวะเสนะ. (2550). *การใช้เว็บไซต์ห้องสมุดกรมบัญชีกลางของบุคลากรกรมบัญชีกลาง*. (วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต). คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง. กรุงเทพฯ.
- มลิวัลย์ ประดิษฐ์ธีระ. (2555). *พฤติกรรมการรู้สารสนเทศของนักศึกษามหาวิทยาลัยรังสิต*. ปทุมธานี: สถาบันวิจัย มหาวิทยาลัยรังสิต.
- มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. (2529). *แนวคิดพื้นฐานการพัฒนาระบบสารสนเทศ ใน รวบรวมความเกี่ยวกับระบบสารสนเทศทางการศึกษา* (หน้า 1-3). นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. (2553). *ข้อบังคับมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ว่าด้วย การศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา พ.ศ. 2553*. สืบค้นเมื่อวันที่ 25 พฤศจิกายน 2560, จาก https://www.stou.ac.th/thai/grad_stdy/MASTER/GradRule53.pdf
- สำนักงานคณะกรรมการอุดมศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ. (2551). *กรอบแผนอุดมศึกษาระยะยาว 15 ปี ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2551-2565)*. สืบค้นเมื่อวันที่ 23 พฤศจิกายน 2560, จาก http://www.mua.go.th/users/bpp/developplan/download/long_range_plan/HEPlan_book.pdf
- สุมาลี พงศดิลก. (2559). *พฤติกรรมการแสวงหาสารสนเทศของนิสิตระดับบัณฑิตศึกษา คณะแพทยศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย*. (วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต). คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง. กรุงเทพฯ.
- สุมาลี สังข์ศรี. (2559). *เรื่องแนวทางการจัดบริการการศึกษาเพื่อช่วยให้นักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษาของมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช เรียนได้ประสพผลสำเร็จในระบบการศึกษาทางไกล โดยการศึกษาความคิดเห็นของนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษาจาก 4 มหาวิทยาลัยเปิด* (รายงานการวิจัย). นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- สุรียา มณีแฝง. (2554). *ความต้องการใช้โปรแกรมค้นหาของประชาชนในกรุงเทพมหานคร* (วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต). คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง. กรุงเทพฯ.
- อรอุมา สืบกระพัน. (2552). *ความต้องการสารสนเทศและพฤติกรรมการแสวงหาสารสนเทศของวิศวกรบริษัท แอดวานซ์ อินโฟร์ เซอร์วิส จำกัด (มหาชน) สำนักปฏิบัติการส่วนภูมิภาค ภาคเหนือ* (วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต). สาขาวิชาสารสนเทศศึกษา มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. เชียงใหม่.

- อัญญาชิตา รุ่งวิชานีวิวัฒน์, และฤทัยชนนี สิทธิชัย. (2556). พฤติกรรมการแสวงหาสารสนเทศของนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษามหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์. *วารสารวิชาการคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*, 9(1), 85-118.
- Macauley, P. (1997). Distance Education Research Students and their Library Use. *Australian Academic & Research Libraries*, 28(3), 188-197.
- Raza, M. M., & Upadhyay, A. K. (2006). Usage of E-journals by researchers in Aligarh Muslim University: A study. *The International Information & Library Review*, 38(3), 170-179.
- Zipf, G. K. (2016). *Human Behavior and the Principle of Least Effort: An Introduction to Human Ecology*. Facsim. of 1949. Retrieved November 23, 2017, from <https://books.google.co.th/books?id=m-XDCwAAQBAJ>

Received:	31-01-2020
Revised:	09-04-2020
Accepted:	21-04-2020

การพัฒนารูปแบบการฝึกทักษะวิชาชีพครูช่างอุตสาหกรรมร่วมกับระบบการจัดการความรู้โดยใช้เทคนิคเดลฟาย

The Development of Technical Teacher Training Skills Model with Knowledge Management System using Delphi technique

กฤษดา ศรีจันทร์พิยม¹

Krishda Srichanpiyom

srichanpiyom@gmail.com

ไพโรจน์ สติรียากร²

Pairote Stirayakorn

pairote.s@fte.kmutnb.ac.th

พิสิฐ เมธาทาร์²

Pisit Methapatara

pisit.m@fte.kmutnb.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาและประเมินความเหมาะสมของรูปแบบการฝึกทักษะวิชาชีพครูช่างอุตสาหกรรมร่วมกับระบบการจัดการความรู้โดยใช้เทคนิคเดลฟาย วิธีดำเนินการวิจัยเริ่มจากการศึกษาข้อมูลที่เกี่ยวข้องจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง โดยรวบรวมเป็นองค์ความรู้สำหรับพัฒนารูปแบบ จากนั้นทำการร่างแบบสอบถามเพื่อใช้ในการเก็บข้อมูลด้วยเทคนิคเดลฟาย พร้อมคัดเลือกและแต่งตั้งผู้เชี่ยวชาญในการให้ข้อมูลโดยคัดเลือกได้จำนวน 21 คน และทำการเก็บข้อมูลตามกระบวนการเก็บข้อมูลของเดลฟาย จำนวน 3 รอบ ค่ามัธยฐานที่คำนวณได้อยู่ในช่วง 4.00 ถึง 5.00 ส่วนค่าพิสัยควอไทล์ที่คำนวณได้ค่าพิสัยควอไทล์น้อยกว่า 1.50 จากนั้นจึงจัดทำร่างรูปแบบและจัดทำกรสนทนากลุ่ม โดยเชิญผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 9 คน จากสถาบันที่เปิดสอนหลักสูตรครุศาสตร์อุตสาหกรรม จึงได้รูปแบบการฝึกทักษะวิชาชีพครูช่างอุตสาหกรรมร่วมกับระบบการจัดการความรู้ที่ได้ผ่านการ Focus Group ที่ประกอบไปด้วย 5 ขั้นตอน คือ 1) การวิเคราะห์รายวิชา (Course Analysis) 2) การออกแบบแผนการสอน (Teaching Plan Design) 3) การฝึกซ้อมสอน (Try out) 4) การสอนจริง (Implement) และ 5) นิเทศการสอน (Supervision) การฝึกทักษะในแต่ละโมดูลจะมีระบบการจัดการความรู้ (Knowledge

¹ นักศึกษาปริญญาดุษฎีบัณฑิต คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรม มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ

Doctoral Degree Student, Faculty of Technical Education, King Mongkut's University of Technology North Bangkok

² คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรม มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ

Faculty of Technical Education, King Mongkut's University of Technology North Bangkok

Management) ให้ผู้เรียนศึกษาเป็นแนวทาง โดยจัดทำเป็นใบสั่งงานพร้อมชุดการฝึกทักษะเป็นโมดูล ตามระบบการจัดการความรู้ที่มี 4 กระบวนการ คือ 1) การสร้างความรู้ 2) การแสวงหาความรู้ 3) การรวบรวมความรู้ และ 4) การใช้ประโยชน์ความรู้ จากนั้นได้แต่งตั้งผู้เชี่ยวชาญเพื่อประเมินความเหมาะสมของรูปแบบการฝึกทักษะวิชาชีพครูช่างอุตสาหกรรมร่วมกับระบบการจัดการความรู้ ผลการประเมินเห็นว่ารูปแบบการฝึกทักษะวิชาชีพครูช่างอุตสาหกรรมร่วมกับระบบการจัดการความรู้ มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย 4.67) ผลการประเมินความเหมาะสมของระบบการจัดการความรู้ที่พัฒนาประเมินจากผู้เชี่ยวชาญด้านการจัดการความรู้จำนวน 3 คน มีระดับความเหมาะสมมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย 4.67) ประสิทธิภาพของหลักสูตรฝึกอบรมการฝึกทักษะวิชาชีพครูช่างอุตสาหกรรมร่วมกับระบบการจัดการความรู้ ได้ระดับคะแนน 83.70/85.51 สูงกว่าเกณฑ์ประสิทธิภาพที่ 80/80 พร้อมทั้งให้ปฏิบัติการฝึกจริง ซึ่งค่าคะแนนจากการประเมินการปฏิบัติการฝึกทักษะวิชาชีพครู มีค่าเฉลี่ยร้อยละ 87.28 สูงกว่าเกณฑ์ที่ตั้งไว้ นั่นคือ ร้อยละ 75 ค่าเฉลี่ยระดับความพึงพอใจของผู้เข้ารับการฝึกอบรม มีค่าเฉลี่ย 4.69 อยู่ในระดับความพึงพอใจมากที่สุด

คำสำคัญ: การฝึกทักษะวิชาชีพครูช่าง, การจัดการความรู้, เทคนิคเดลฟาย

Abstract

The purpose of this research was to develop and assess the suitability of the professional skills training model for technical teacher with the knowledge management system using Delphi techniques. The research methodology begins with the study of relevant information by collecting knowledge for developing the model. After that, drafting the questionnaire for data collection using Delphi technique and select 21 experts to collect data according to Delphi's data collection process for 3 cycles. The calculated median is in the range of 4.00 to 5.00. The interquartile range is less than 1.50 and then drafted the form and focus group by inviting 9 experts from institutions that offer technical education courses. The model of professional teacher training with knowledge management system through focus group consisting of 5 steps which are 1) course analysis 2) teaching plan design 3) try out 4) implementation and 5) supervision. Skill training in each module has a Knowledge Management system for learners. Creating a work order with a skill training module according to the knowledge management system, there are 4 processes which are 1) Creating 2) Searching 3) Collecting and 4) Using. After that, the researcher recruited experts to assess the suitability of the professional skills training model for technical teacher with the knowledge management system. The results showed that the professional skills training model for technical teacher with the knowledge management system was most appropriate (4.67). The results of the suitability evaluation with knowledge management system were assessed by three knowledge management experts with the most appropriate level (4.67). The effectiveness of the training program for the professional skills training model for technical teacher with the knowledge management system has a score of 83.70 / 85.51 higher than the performance criteria of 80/80. The score in teaching practice evaluated by the practice of teaching professional skills. The score had an average of 87.28 percent higher than the criteria is 75 percent and this course has satisfaction level of the trainees was 4.69 which was the most satisfaction level.

Keywords: Technical Training Skills for Teachers, Knowledge Management, Delphi technique

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2542) ในมาตรา 4 บัญญัติคำว่า “การศึกษา” หมายถึง กระบวนการเรียนรู้เพื่อความเจริญงอกงามของบุคคล และสังคมโดยการถ่ายทอดความรู้ การฝึก การอบรม การสืบสานทางวัฒนธรรม การสร้างสรรค์จรรโลงความก้าวหน้าทางวิชาการ การสร้างองค์ความรู้อันเกิดจากสภาพแวดล้อม สังคมการเรียนรู้ และการเกื้อหนุนให้บุคคลเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต ซึ่งสอดคล้องกับมาตรา 9 (4) ที่ว่า การจัดการศึกษาต้องมีหลักการส่งเสริมมาตรฐานวิชาชีพครู คณาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษา และให้มีการพัฒนาครูอย่างต่อเนื่อง และกระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนพัฒนาตามธรรมชาติ และเต็มศักยภาพ แนวทางการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ต้องเรียนรู้ให้ได้ทั้งสาระวิชา และได้ทักษะชีวิตและการทำงาน ทักษะการเรียนรู้ และนวัตกรรม และทักษะด้านสารสนเทศ สื่อ และเทคโนโลยี โดยต้องมีการลงมือทำ รวมไปถึงต้องคำนึงถึงการกลมกลืนฝึกฝนความเป็นคนดี (วิจารณ์ พานิช, 2555) การเรียนการสอนที่ช่วยให้นักเรียนได้เตรียมตัวเพื่อใช้ชีวิตในโลกที่เป็นจริง เน้น การศึกษาตลอดชีวิต ด้วยวิธีการสอนที่มีความยืดหยุ่น มีการกระตุ้น และจูงใจให้ผู้เรียนมีความเป็นคนเจ้าความคิดและแสวงหา การเรียนรู้แม้จะจบการศึกษาออกไป (สุทัศน์ สังคะพันธ์, 2557)

คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรมได้พัฒนาการฝึกครู โดยอาศัยหลักการฝึกช่างมาประยุกต์ใช้ ซึ่งหัวใจหลักของการฝึกอยู่ที่การฝึกประสบการณ์วิชาชีพ โดยการจัดการฝึกประสบการณ์วิชาชีพของนักศึกษาครุศาสตร์อุตสาหกรรมในสถาบันการศึกษาแต่ละแห่ง จะมีการดำเนินการที่แตกต่างกันไป แต่อย่างไรก็ตามจะมีการฝึกประสบการณ์วิชาชีพ โดยเฉลี่ยทั้งหมด 4 วิชา ได้แก่ วิชาที่เป็นารฝึกสอนจุลภาค วิชาฝึกสอนทฤษฎี วิชาฝึกสอนปฏิบัติ และวิชาฝึกสอนในห้องทดลอง ไฟศาล หุ่นแก้ว, 2531) และหลังการปฏิบัติการสอนจะร่วมกันอภิปรายผลการสอน ภายใต้การควบคุมดูแลของอาจารย์นิเทศก์ (มานิตย์ สิทธิชัย, 2555) และสถาบันการศึกษาบางแห่งใช้กระบวนการส่งนักศึกษาเข้าฝึกในโรงเรียนแทน โดยการฝึกทักษะนั้นนักศึกษาฝึกสอนต้องทดลองฝึกปฏิบัติด้วยตนเองล่วงหน้าเพื่อให้เกิดความคุ้นเคยกล้าแสดงออก และมีความมั่นใจในขณะประกอบกิจกรรมหน้าชั้นเรียน หรือในห้องปฏิบัติการ โดยมีอาจารย์นิเทศก์เป็นผู้ให้คำแนะนำ บอกข้อบกพร่อง รวมถึงวิธีแก้ไขให้ดีขึ้นตามความเป็นจริง อย่างมีเหตุมีผล

จากการศึกษาสภาพปัญหาปัจจุบันซึ่งได้มีการทำวิจัยโดยเปรียบเทียบ พรหมสินอง (2558) ที่พบปัญหาในการปฏิบัติการสอนของนักศึกษาอยู่ทั้งในกระบวนการเตรียมการสอน การเตรียมสื่อสำหรับการสอน การซ่อมสอน และการปฏิบัติการสอน และจากผลการวิจัยของสุชาติ (2553) พบว่ากระบวนการจัดการฝึกที่ใช้อยู่ไม่ได้ช่วยส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความสามารถในการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง ทำให้เกิดการลอกเลียนแบบและต้องพึ่งพาผู้อื่นเสมอ อีกทั้งชูศักดิ์ (2547) ยังพบว่าผู้เรียนยังขาดการถ่ายโอนการเรียนรู้จากห้องเรียนสู่การปฏิบัติงานจริงในการฝึกภาคปฏิบัติ นอกจากนี้ผู้สอนยังใช้สื่อการสอนไม่ทันสมัยและไม่เหมาะสมต่อการจัดการเรียนการสอน ไม่ได้ฝึกให้ผู้เรียนได้เลือกวิธีการเรียนรู้ด้วยตนเองที่หลากหลาย และชินชญา หินอ่อน (2555) ในประเด็นที่นักศึกษาในส่วนใหญ่ยังมีปัญหาในการฝึกอยู่ในช่วงดำเนินการสอน ซึ่งอาจทำให้นักศึกษาฝึกไม่ทันเพื่อนหรือเกิดความเบื่อหน่าย และส่งผลกระทบต่อที่นักเรียน ที่อาจไม่ได้รับความรู้ในปริมาณ และคุณภาพที่ควรจะเป็น

ในปัจจุบันเทคโนโลยีที่ใช้ในการจัดการองค์ความรู้มีหลากหลาย โดยสามารถแบ่งเป็น 4 กระบวนการ คือ ระบบการค้นหาคำความรู้ ระบบการจัดเก็บความรู้ ระบบแบ่งปันความรู้ และระบบงานประยุกต์ใช้ความรู้ (พรฤดี เนติโสภากุล, 2554) ซึ่งสอดคล้องกับ Wiig, K. (1997) ที่อธิบายถึงรูปแบบการจัดการความรู้ที่องค์กรต้องมีเพื่อบรรลุความสำเร็จ มี 4 ขั้นตอนสำคัญ คือ การสร้างความรู้ การแสวงหาความรู้ การรวบรวมความรู้ การใช้ประโยชน์ความรู้ โดยอาจนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้จัดการความรู้ และวิจารณ์ พาณิช (2555) กล่าวว่า การศึกษาปัจจุบันควรให้นักศึกษาฝึกสอนสืบค้นความรู้จากทั้งระบบออนไลน์ และระบบออฟไลน์ เพื่อนำมาใช้ในการเตรียมการฝึกประสบการณ์วิชาชีพ ซึ่งความรู้ที่นักศึกษาหาได้นั้นอาจมาจากหลาย โดยหากมีแหล่งข้อมูลที่มีประสิทธิภาพให้กับนักศึกษา จะเป็นตัวเลือกที่นักศึกษาจะนำมาปรับใช้กับการฝึกทักษะวิชาชีพ โดยใช้การจัดการความรู้ร่วมกับเทคโนโลยีเข้ามาเพิ่มประสิทธิภาพของสื่อ ซึ่งช่วยรักษาความเชี่ยวชาญ ความชำนาญ ที่อาจสูญหายไปกับการเปลี่ยนแปลงของบุคลากร

จากสภาพปัญหา และแนวทางแก้ไขเบื้องต้น แสดงให้เห็นว่าหน่วยงานที่เปิดสอนหลักสูตรครุศาสตร์อุตสาหกรรม ได้มีการฝึกทักษะวิชาชีพครูอยู่แล้ว แต่อาจประสบปัญหาในการจัดการฝึกทักษะวิชาชีพทั้งเรื่องความทันสมัยของสื่อการสอนเพื่อเตรียมการฝึกและทบทวน กระบวนการเรียนรู้ของนักศึกษาแต่ละคนที่มีความแตกต่างกัน และระยะเวลาในการฝึกสอน ซึ่งควรมีการกำหนดรูปแบบในการฝึกทักษะวิชาชีพครูช่างอุตสาหกรรมให้แก่ศึกษาที่เข้ารับการฝึกประสบการณ์วิชาชีพ โดยนำองค์ความรู้ที่มีอยู่เดิมมาปรับเปลี่ยนกระบวนการ โดยการนำเทคโนโลยีมาช่วยสนับสนุน รวมถึงการจัดทำสื่อที่มีความเหมาะสม อีกทั้งให้นักศึกษาทำการศึกษาเนื้อหา รวมถึงวิธีการถ่ายทอด ฝึกการวิเคราะห์ข้อมูลที่ให้เป็นสารสนเทศตามกระบวนการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 จากนั้นนำมาอภิปรายร่วมกันในชั้นเรียน พร้อมสรุปผลสำหรับการนำข้อสรุปที่ได้มาพัฒนาการฝึกทักษะวิชาชีพต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อพัฒนาและประเมินความเหมาะสมของรูปแบบการฝึกทักษะวิชาชีพครูช่าง ร่วมกับระบบการจัดการความรู้ สำหรับนักศึกษาหลักสูตรครุศาสตร์อุตสาหกรรม โดยใช้เทคนิคเดลฟาย
2. เพื่อหาประสิทธิภาพของหลักสูตรฝึกอบรมที่พัฒนา

นิยามศัพท์

รูปแบบการฝึกทักษะวิชาชีพครูช่าง หมายถึง ความสัมพันธ์ที่แสดงในลักษณะโครงสร้างสำหรับเตรียมการฝึกประสบการณ์วิชาชีพ มี 5 ขั้นตอน คือ 1) การวิเคราะห์หัวข้อเรื่อง (Topic Analysis) 2) การออกแบบการสอน (Teaching Design) 3) การฝึกซ้อมสอน (Try out) 4) การสอนจริง (Implement) และ 5) นิเทศการสอน (Supervision) โดยประยุกต์ใช้ระบบการจัดการความรู้ที่ประกอบไปด้วยสื่อออนไลน์เข้ามาช่วยในการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูช่าง โดยมี 4 ขั้นตอน คือ การสร้างความรู้ การแสวงหาความรู้ การรวบรวมความรู้ การใช้ประโยชน์ความรู้

รายวิชาการฝึกประสบการณ์วิชาชีพ หมายถึง รายวิชาสำหรับการเตรียมการฝึกทักษะตามรายวิชาชีพ โดยมีชื่อเรียกแตกต่างกันไปตามหลักสูตรครุศาสตร์อุตสาหกรรมแต่ละแห่ง ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อให้เกิดทักษะวิชาชีพครู ที่ประกอบไปด้วยการเตรียมการสอน การซ้อมสอน การสอนจริง และการนิเทศเพื่อการปรับปรุง

หลักสูตรฝึกอบรม หมายถึง มวลประสบการณ์ที่ผู้เข้ารับการฝึกอบรมจะได้รับเกี่ยวกับการใช้รูปแบบการฝึกทักษะวิชาชีพ โดยประยุกต์ระบบการจัดการความรู้ในการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูช่าง มีการฝึกทักษะที่ประกอบไปด้วย 5 โมดูล คือ 1) โมดูลการวิเคราะห์หัวข้อเรื่อง (Topic Analysis Modules) 2) โมดูลการออกแบบการสอน (Teaching Design Modules) 3) โมดูลการฝึกซ้อมสอน (Try out Modules) 4) โมดูลสอนจริง (Implement Modules) และ 5) โมดูลนิเทศการสอน (Supervision Modules) การอบรมใช้ระยะเวลา 5 วัน เป็นการฝึกอบรมในลักษณะการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการ

ประสิทธิภาพของหลักสูตรฝึกอบรม หมายถึง คุณค่าของหลักสูตรฝึกอบรมว่าสามารถทำให้ผู้ที่ผ่านการฝึกอบรมในหลักสูตรฝึกอบรมที่พัฒนาขึ้น เกิดการเรียนรู้และมีความสามารถตามวัตถุประสงค์ของหลักสูตรฝึกอบรม โดยเกณฑ์ที่กำหนดไว้เป็น 80/80 มีรายละเอียดดังนี้

80 ตัวแรก คือ คะแนนที่ผู้เข้ารับการอบรมทำแบบฝึกหัดระหว่างการฝึกอบรม

80 ตัวหลัง คือ คะแนนที่ผู้เข้ารับการอบรมทำแบบทดสอบหลังการฝึกอบรม

ด้านปฏิบัติที่เป็นทักษะใช้เกณฑ์ร้อยละ 75 โดย

ร้อยละ 75 หมายถึง คะแนนของการปฏิบัติของผู้เข้าฝึกอบรมตามงานที่มอบหมายให้ในระหว่างการฝึกอบรม ได้ไม่ต่ำกว่าร้อยละ 75

นักศึกษาครุศาสตร์อุตสาหกรรม หมายถึง ผู้ที่เรียนในหลักสูตรครุศาสตร์อุตสาหกรรมบัณฑิตที่มีการฝึกทักษะวิชาชีพในสาขาวิชาไฟฟ้า เครื่องกล โยธา และคอมพิวเตอร์

ระบบการจัดการความรู้ในการฝึกทักษะวิชาชีพครูช่าง หมายถึง การรวบรวมองค์ความรู้ที่ใช้ในการฝึกทักษะวิชาชีพครู ที่มีอยู่ในตัวบุคคลหรือเอกสาร มาพัฒนาให้เป็นระบบ โดยใช้การค้นหาวิธีปฏิบัติที่เป็นเลิศ (Best Practice) และจัดทำให้เป็นคู่มือปฏิบัติการฝึกทักษะ วิดีโอต้นแบบการฝึกทักษะ กระบวนการอภิปรายหลังการฝึกปฏิบัติ เพื่อให้ นักศึกษาหลักสูตรครุศาสตร์อุตสาหกรรมที่เข้ารับการฝึกทักษะวิชาชีพครูสามารถเข้าถึงความรู้ และพัฒนาตนเองให้เป็นผู้รู้ รวมทั้งฝึกฝนตนเองให้มีความสามารถในการสอน โดยมี 4 ขั้นตอน คือ การสร้างความรู้ การแสวงหาความรู้ การรวบรวมความรู้ การใช้ประโยชน์ความรู้

ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

1. นักศึกษาได้รับการพัฒนาทักษะวิชาชีพครูที่สามารถนำทักษะที่ได้ไปใช้ในการปฏิบัติการสอนจริงต่อไป
2. อาจารย์นิเทศมีระบบการจัดการความรู้เพื่อเป็นข้อมูลให้นักศึกษาเข้าไปทบทวนก่อนการปฏิบัติการสอนเพื่อพัฒนาทักษะการสอน
3. หน่วยงานที่เปิดสอนหลักสูตรครุศาสตรบัณฑิตสามารถนำรูปแบบจากการวิจัยนี้เป็นแนวทางในการฝึกทักษะวิชาชีพครูให้กับนักศึกษาโดยใช้เป็นสื่อเสริมสำหรับการเตรียมตัวฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู

วิธีการวิจัย

การพัฒนากระบวนการฝึกทักษะวิชาชีพครูช่าง ร่วมกับระบบการจัดการความรู้โดยใช้เทคนิคเดลฟาย มีวิธีดำเนินการวิจัยแต่ละขั้นตอน ดังนี้

1. ศึกษาข้อมูลที่เกี่ยวข้องเพื่อรวบรวมเป็นองค์ความรู้สำหรับพัฒนารูปแบบ ผู้วิจัยได้สืบค้นข้อมูลจากหนังสือ งานวิจัยอินเทอร์เน็ต การสอบถามผู้เชี่ยวชาญ และอาจารย์นิเทศเพื่อให้ได้ข้อมูลเบื้องต้นในการสรุปองค์ประกอบสำหรับจัดทำ เอกสารเพื่อสอบถามผู้เชี่ยวชาญในการเก็บข้อมูลด้วยเทคนิคเดลฟาย การศึกษาเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนารูปแบบการฝึกทักษะวิชาชีพครูช่าง เช่น วชิรา (2559) ได้ศึกษาและพัฒนารูปแบบการสอนปฏิบัติสำหรับผู้สอนวิชาชีพ วิทยา ประยงค์พันธุ์ และอำนาจ ทองผาสุก (2556) ได้ศึกษาปัจจัยแห่งความสำเร็จ (key for success) ของเทคนิคการสอนวิชาปฏิบัติ เป็นต้น

2. การสังเคราะห์รูปแบบการฝึกทักษะวิชาชีพครูช่าง ด้วยเทคนิคเดลฟาย โดยใช้ข้อมูลที่รวบรวมได้มาจัดทำเป็นแบบสอบถามปลายเปิด ในการเก็บข้อมูลรอบที่ 1 สอบถามผู้เชี่ยวชาญที่เป็นอาจารย์ที่นิเทศหรือฝึกทักษะปฏิบัติการสอนนักศึกษา ครุศาสตรบัณฑิต สาขาครุศาสตร์อุตสาหกรรม ไม่น้อยกว่า 3 ปี โดยคัดเลือกได้จำนวน 21 คน สอบถามเกี่ยวกับองค์ประกอบ และรายละเอียดของ องค์ประกอบในการฝึกทักษะวิชาชีพครู ซึ่งผู้วิจัยได้แนบเอกสารประกอบที่ได้ศึกษา เพื่อให้ผู้เชี่ยวชาญพิจารณาพร้อมด้วย การเก็บข้อมูลจะใช้เวลาประมาณ 3 สัปดาห์ หลังจากได้ข้อมูลจากผู้เชี่ยวชาญในรอบที่ 1 มาแล้ว ผู้วิจัยได้ทำการสรุปผลแล้วสร้างแบบสอบถามรอบที่ 2 เป็นแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ แบ่งเป็น 2 ตอน ในตอนที่ 1 สอบถามองค์ประกอบหลักในการฝึกทักษะ และตอนที่ 2 สอบถามองค์ประกอบรองในการฝึกทักษะ มีจำนวน 91 ข้อ ในการวิเคราะห์คำตอบจากแบบสอบถามรอบที่ 2 จะหาค่ามัธยฐาน (Mdn) และค่าพิสัยควอไทล์ (IQ.R.) แสดงดังตาราง 1

ตาราง 1 ค่ามัธยฐาน และค่าพิสัยควอไทล์

ข้อ	IQ.R.	Mdn	ช่วงคำตอบ					
			5	4	3	2	1	
1	0.00	5	#					
2	1.00	5	#					
3	1.00	5	#					
4	0.00	5		#				
5	1.00	4	#					
6	0.75	5	#					
7	1.00	5	#					
8	1.00	4.5	#					
9	1.00	5	#					
10	0.75	5	#					
11	1.00	4		#				
12	0.75	4		#				
13	1.00	5	#					
14	1.00	4		#				
15	1.00	4		#				
16	0.00	5	#					
17	1.00	5	#					
18	0.00	5	#					
19	1.00	5	#					
20	1.00	5	#					
21	0.00	5	#					
22	1.00	5	#					
23	2.00	4		#				
24	1.75	4		#				
25	1.00	4.5	#					
26	0.75	5	#					
27	1.00	5	#					
28	1.00	5	#					
29	1.00	5	#					
30	0.00	5	#					
31	1.00	5	#					
32	1.00	5	#					
33	1.00	5	#					

ข้อ	IQ.R.	Mdn	ช่วงคำตอบ					
			5	4	3	2	1	
34	0.75	5	#					
35	1.00	4		#				
36	0	5	#					
37	1.00	5	#					
38	1.00	5	#					
39	1.00	5	#					
40	1.00	5	#					
41	0.00	5	#					
42	0.00	5	#					
43	1.00	5	#					
44	0.00	5	#					
45	1.00	5	#					
46	0.75	5	#					
47	0.00	5	#					
48	0.00	5	#					
49	0.00	5	#					
50	0.00	5	#					
51	0.00	5	#					
52	0.00	5	#					
53	1.00	5	#					
54	1.00	5	#					
55	0.00	5	#					
56	1.00	5	#					
57	1.00	5	#					
58	0.00	5	#					
59	1.00	5	#					
60	0.00	5	#					
61	0.00	5	#					
62	0.00	5	#					
63	0.00	5	#					
64	0.00	5	#					
65	0.00	5	#					
66	0.00	5	#					

ตาราง 1 (ต่อ)

ข้อ	IQ.R.	Mdn	ช่วงคำตอบ					ข้อ	IQ.R.	Mdn	ช่วงคำตอบ					
			5	4	3	2	1				5	4	3	2	1	
67	0.00	5	#					80	0.00	5	#					
68	1.00	5	#					81	0.00	5	#					
69	1.00	5	#					82	1.00	5	#					
70	1.00	5	#					83	0.75	5	#					
71	1.00	5	#					84	0.00	5	#					
72	0.00	5	#					85	0.00	5	#					
73	0.00	5	#					86	0.00	5	#					
74	1.00	5	#					87	0.00	5	#					
75	0.00	5	#					88	0.00	5	#					
76	0.00	5	#					89	0.00	5	#					
77	0.00	5	#					90	1.00	5	#					
78	0.00	5	#					91	0.25	5	#					
79	0.00	5	#													

จากตาราง 1 ค่ามัธยฐานที่คำนวณได้อยู่ในช่วง 4.00 ถึง 5.00 ซึ่งมีความมากกว่า 3.50 (วัลลภ รัฐฉัตรานนท์, 2562) นั่นคือความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับองค์ประกอบหลัก และองค์ประกอบรองมีความสอดคล้องกัน ส่วนค่าพิสัยควอไทล์ส่วนใหญ่จะคำนวณได้ค่าพิสัยควอไทล์น้อยกว่า 1.50 มีเพียงข้อเดียวที่ได้ค่าพิสัยควอไทล์ 2.00 ซึ่งมีความมากกว่า 1.50 แต่ไม่เกิน 3.50 (วัลลภ รัฐฉัตรานนท์, 2562) นั่นคือ ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญส่วนใหญ่มีความสอดคล้องกัน โดยประเด็นที่สอดคล้องกันที่มีค่าพิสัยควอไทล์เป็น 0 ประกอบด้วยกระบวนการจัดการความรู้ การวัดประเมินผลการเรียนรู้ และประเด็นที่สอดคล้องกันที่มีค่าพิสัยควอไทล์เป็น 1 คือ เทคโนโลยีช่วยจัดการความรู้ ประเภทขององค์ความรู้ และบุคลากรที่เกี่ยวข้องในการจัดการความรู้ แต่ยังมีบางองค์ประกอบรองที่ผู้เชี่ยวชาญยังมีความเห็นไม่สอดคล้องกันจึงได้ทำแบบสอบถามเพื่อเก็บข้อมูลเป็นรอบที่ 3 โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้ผู้เชี่ยวชาญทบทวนคำตอบที่ตอบในรอบที่ 2 ซึ่งระบุค่ามัธยฐาน และค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ที่วิเคราะห์ลงไปด้วย ผลจากการวิเคราะห์ข้อมูล พบว่า ผู้เชี่ยวชาญพิจารณาแล้วทำการปรับคำตอบพร้อมทั้งให้เหตุผลประกอบจึงทำให้ทุกองค์ประกอบมีความสอดคล้องกันมากขึ้น

3. **ร่างรูปแบบและจัดทำกรสนทนากลุ่ม (Focus group)** ผู้วิจัยนำองค์ประกอบและทักษะพื้นฐานการสอนที่ได้จากการเก็บข้อมูลด้วยเทคนิคเดลฟายมาจัดทำเป็นรูปแบบการฝึกทักษะ พร้อมจัดการสนทนากลุ่มโดยเชิญผู้ทรงคุณวุฒิซึ่งเป็นผู้ที่มีความเชี่ยวชาญในการพัฒนารูปแบบ ใช้วิธีการสนทนากลุ่ม จำนวน 9 คน จากสถาบันที่เปิดสอนหลักสูตรคณะครุศาสตร์อุตสาหกรรม เมื่อทำการ Focus group แล้วได้รับคำแนะนำจากผู้ทรงคุณวุฒิในการปรับปรุงรูปแบบพร้อมทั้งส่งให้ผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบอีกครั้งหนึ่ง สรุปได้ว่ารูปแบบการฝึกทักษะวิชาชีพครูช่างอุตสาหกรรมร่วมกับระบบการจัดการความรู้โดยใช้เทคนิคเดลฟายที่ได้ผ่านการวิเคราะห์ด้วยกระบวนการเดลฟายและการ Focus Group นั้น ประกอบไปด้วย 5 ขั้นตอน คือ 1) การวิเคราะห์หัวข้อเรื่อง (Topic Analysis) 2) การออกแบบการสอน (Teaching Design) 3) การฝึกซ้อมสอน (Try out) 4) การสอนจริง (Implement) และ 5) นิเทศการสอน (Supervision)

4. **สร้างแบบประเมินความเหมาะสมของรูปแบบการฝึกทักษะวิชาชีพครูช่างอุตสาหกรรมร่วมกับระบบการจัดการความรู้** ผู้วิจัยได้จัดทำแบบประเมินโดยเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (Rating scale) ใช้ระบบ Google Form ในการ

จัดทำแบบประเมินความเหมาะสม มีจำนวนคำถามทั้งหมด 12 ข้อ เมื่อสร้างแบบประเมินความเหมาะสมเรียบร้อยแล้วได้ส่งให้ผู้เชี่ยวชาญในด้านการพัฒนารูปแบบ จำนวน 3 คน ตรวจสอบความเหมาะสมและให้คำแนะนำเกี่ยวกับข้อคำถามในแบบประเมิน จากนั้นส่งให้ผู้เชี่ยวชาญในการพัฒนารูปแบบประเมิน จำนวน 9 คน

5. การจัดทำระบบการจัดการความรู้ ระบบการจัดการความรู้ที่นำมาใช้เป็นของ Wiig, K. (1997) โดยนำมาใช้กับการฝึกทักษะทุกทักษะ ถ้านักศึกษาไม่เข้าใจในการฝึกตรงส่วนไหน นักศึกษาสามารถย้อนกลับไปดูแนวทางที่ระบบการจัดการความรู้ที่เตรียมไว้ให้ซ้ำได้อีก โดยสามารถอธิบายถึงระบบการจัดการความรู้ที่มี 4 กระบวนการสำคัญ ได้ดังนี้

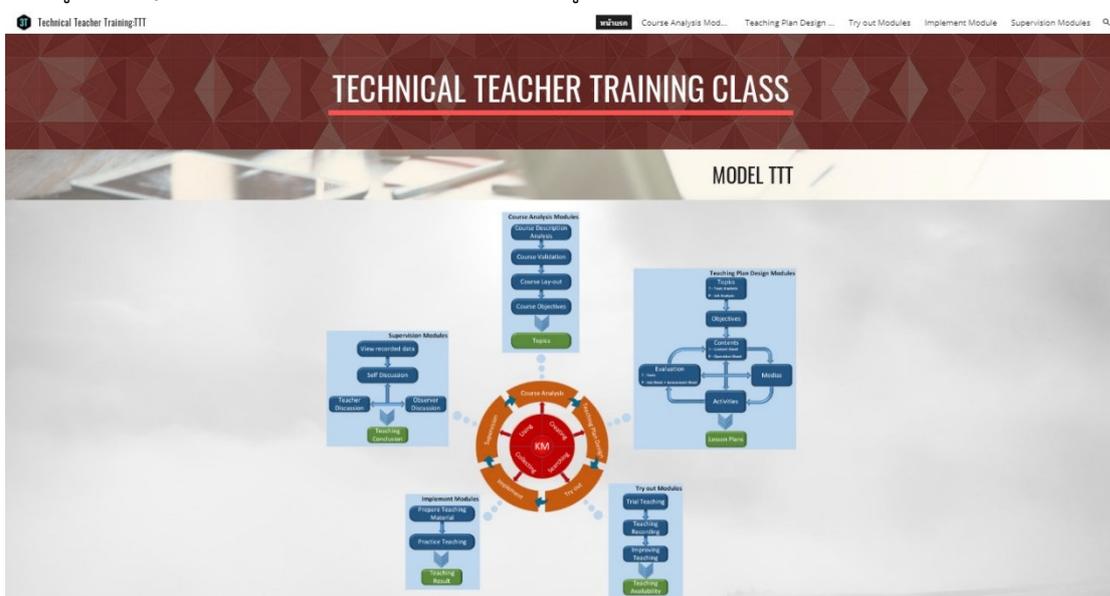
กระบวนการที่ 1 การสร้างความรู้ เป็นการเรียนรู้จากประสบการณ์ส่วนตัว โดยการฟื้นคืนความรู้เดิมที่นักศึกษาได้เรียนรู้ผ่านมาก่อนหน้านี้ และจัดทำเป็น Mind Map ในเรื่องที่เกี่ยวข้อง

กระบวนการที่ 2 การแสวงหาความรู้ ซึ่งจากโจทย์จะให้นักศึกษาสืบค้นความรู้เพิ่มเติมจากเอกสารออนไลน์ คู่มือการฝึกทักษะ หรือศึกษาจากวิดีโอออนไลน์ที่สร้างไว้ให้ก็ได้

กระบวนการที่ 3 การรวบรวมความรู้ ข้อมูลที่ได้จากการสืบค้นมา ให้ทำการวิเคราะห์และสรุปลงในระบบออนไลน์ที่จัดเตรียมไว้ให้

กระบวนการที่ 4 การใช้ประโยชน์ความรู้ เป็นการนำความรู้ที่ได้จากกระบวนการจัดการความรู้ไปใช้ในการฝึกแต่ละทักษะของนักศึกษา พร้อมทั้งร่วมอภิปรายผลการฝึกทักษะหลังจบการฝึกในแต่ละการฝึก

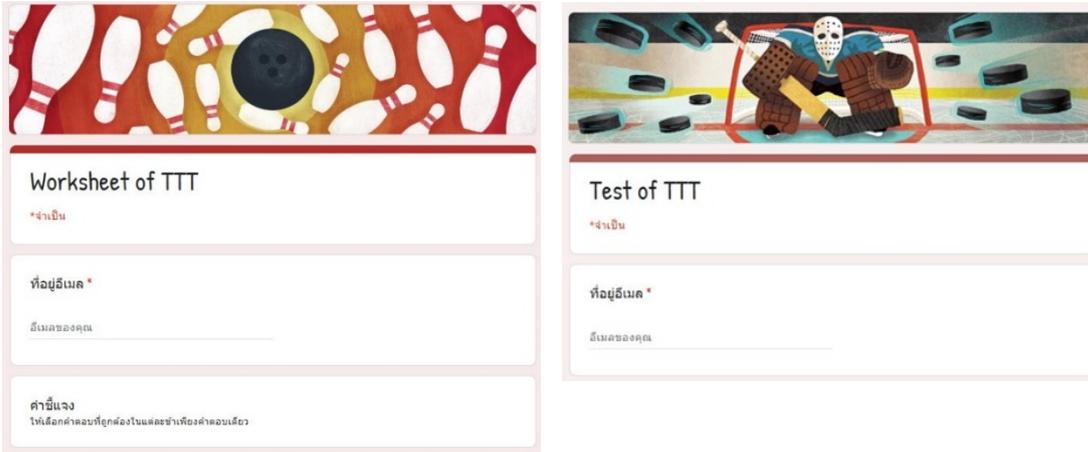
การออกแบบระบบการจัดการความรู้จะนำเทคโนโลยีสารสนเทศเข้ามาช่วยในการจัดการความรู้โดยสร้างเว็บไซต์ด้วย Google Site เป็นเว็บไซต์การจัดการความรู้ โดยกระบวนการจัดการความรู้ องค์ความรู้ การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และส่วนอื่น ๆ แสดงบนเว็บไซต์ <https://sites.google.com/view/technicalteacher/%E0%B8%AB%E0%B8%99%E0%B8%B2%E0%B9%81%E0%B8%A3%E0%B8%81> สามารถเปิดในเว็บเบราว์เซอร์ได้ทุกระบบ และรองรับระบบปฏิบัติการตั้งแต่ Windows 7 ซึ่งเป็นระบบปฏิบัติการที่ใช้งานกันในปัจจุบัน โดยได้สร้างเนื้อหาสำหรับการจัดการความรู้เพื่อเป็นตัวอย่างจำนวน 5 หัวเรื่องแล้วส่งให้ผู้เชี่ยวชาญประเมินต่อไป หน้าเว็บไซต์การจัดการความรู้แสดงดังภาพประกอบ 1

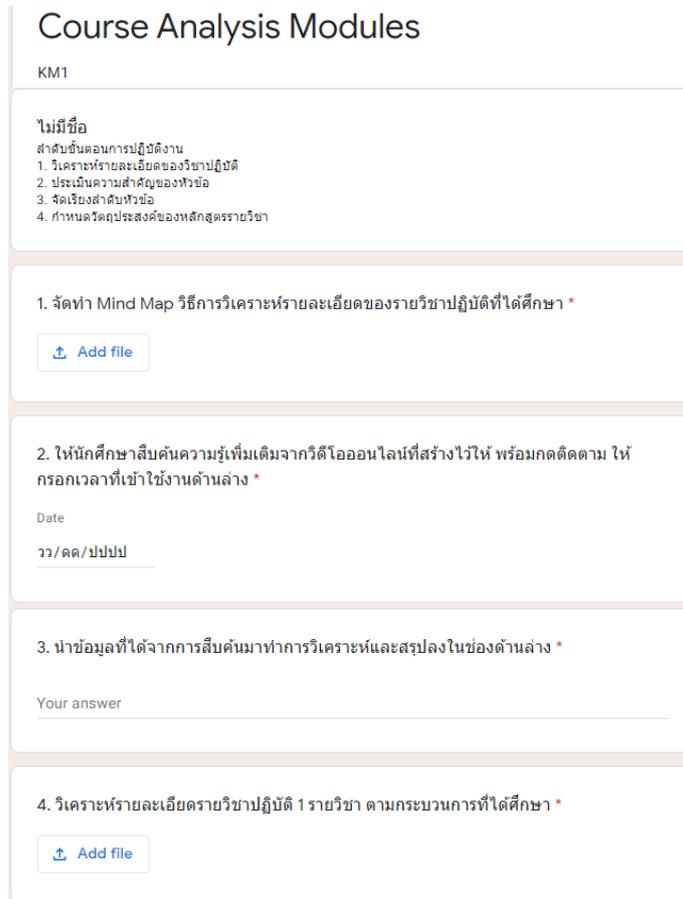
ภาพประกอบ 1 หน้าเว็บไซต์การจัดการความรู้

การสร้างแบบฝึกหัดและแบบทดสอบ รวมถึงเอกสารการจัดการความรู้รวมถึงได้ประยุกต์ใช้ Google Form ในการสร้าง โดยทั้งแบบฝึกหัดและแบบทดสอบจะมีส่วนประกอบที่สำคัญคือ 1) หัวข้อของการทดสอบ 2) คำชี้แจง และ 3) ข้อสอบ แสดงดังภาพประกอบ 2 เอกสารการจัดการความรู้ที่จัดทำขึ้นดังภาพที่ 3-7 จัดทำตามกระบวนการจัดการความรู้ของ Wiig, K. (1997) ที่

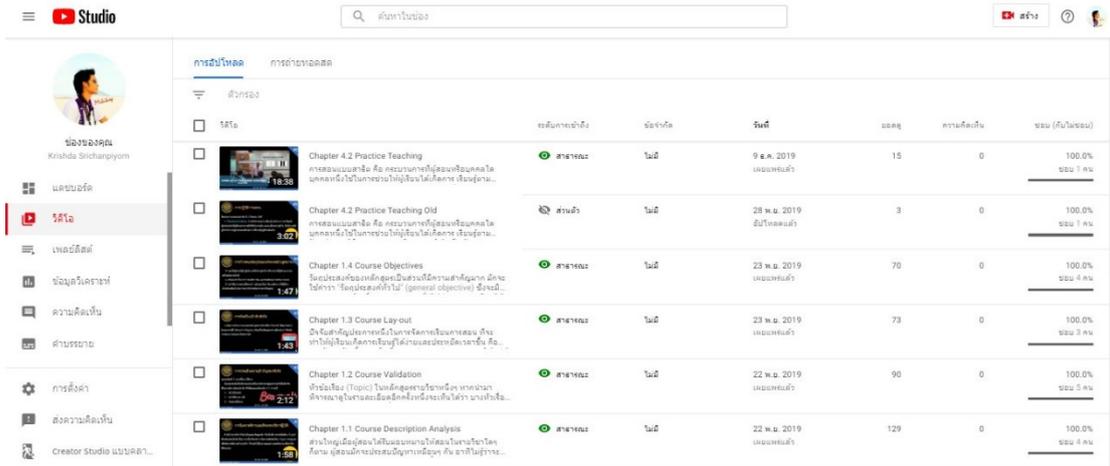
อธิบายขั้นตอนการจัดการความรู้ว่ามี 4 ขั้นตอนสำคัญ แสดงดังภาพประกอบ 3 และการสร้างเนื้อหาและจัดทำเป็นวิดีโอเผยแพร่ใน Youtube Channel จะเริ่มกระบวนการจากการกำหนดหัวเรื่อง ซึ่งแบ่งเป็น 5 หัวเรื่องหลักเช่นกัน แสดงดังภาพประกอบ 4

ภาพประกอบ 2 หน้าแบบฝึกหัดและแบบทดสอบที่จัดทำใน Google Form

ภาพประกอบ 3 หน้าเอกสารการจัดการความรู้ที่จัดทำใน Google Form

ภาพประกอบ 4 ระบบการจัดการวิดีโอของ YouTube Channel

6. การประเมินความเหมาะสมของระบบการจัดการความรู้ ผู้วิจัยได้คัดเลือกและแต่งตั้งผู้เชี่ยวชาญด้านการจัดการความรู้ จำนวน 5 คน และได้สร้างแบบประเมินความเหมาะสมซึ่งเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (Rating scale) แบ่งเป็น 4 ด้าน เมื่อสร้างเรียบร้อยแล้วได้ส่งให้อาจารย์ที่ปรึกษาตรวจสอบและได้ให้ผู้ทรงคุณวุฒิในด้านระบบการจัดการความรู้ จำนวน 3 คน ตรวจสอบความเที่ยงตรงและให้คำแนะนำเกี่ยวกับข้อคำถามในแบบประเมิน จากนั้นผู้วิจัยจึงได้นำแบบประเมินส่งให้กับผู้เชี่ยวชาญประเมินความเหมาะสมและทำการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากผู้เชี่ยวชาญ

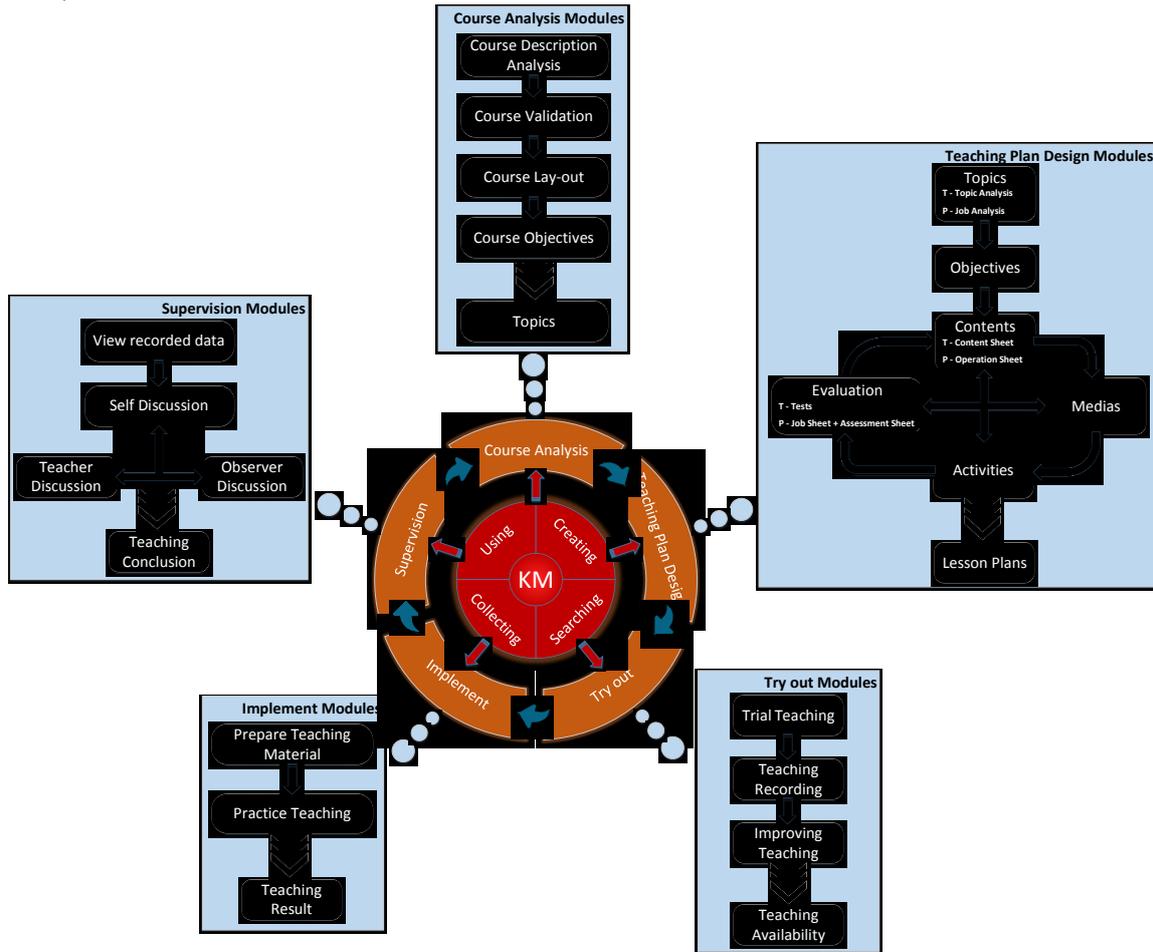
7. พัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมการฝึกทักษะวิชาชีพครูช่างอุตสาหกรรมร่วมกับระบบการจัดการความรู้ เริ่มจากกำหนดวัตถุประสงค์ของหลักสูตรฝึกอบรม และการกำหนดหัวข้อเรื่องของหลักสูตรการฝึกทักษะวิชาชีพครูช่างอุตสาหกรรม จำนวน 5 หัวเรื่อง คือ 1) การวิเคราะห์รายวิชา 2) การออกแบบแผนการสอน 3) การฝึกซ้อมสอน 4) การสอนจริง และ 5) การนิเทศการสอน จากนั้นวิเคราะห์หัวข้อเรื่องเพื่อหาหัวข้อหลักและหัวข้อย่อยพร้อมทั้งกำหนดวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม จากนั้นผู้วิจัยได้ออกแบบและสร้างหลักสูตรฝึกอบรมโดยมีส่วนประกอบ ดังนี้ 1) ใบเนื้อหา 2) แบบฝึกหัดและแบบทดสอบ 3) ใบลำดับขั้นตอนการปฏิบัติงาน 4) ใบสั่งงาน 5) ใบประเมินผลปฏิบัติงาน และ 6) สื่อประกอบการบรรยาย

8. การเก็บรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้แต่งตั้งผู้เชี่ยวชาญที่มีคุณสมบัติตามที่กำหนดเพื่อดำเนินการประเมินคุณภาพหลักสูตรฝึกอบรมที่จัดทำขึ้น จำนวน 5 คน โดยเก็บข้อมูลในช่วงเดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2562 จากนั้นจึงได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากผู้เชี่ยวชาญ ซึ่งใช้การหาค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน เพื่อนำผลจากการวิเคราะห์มาปรับปรุงรูปแบบที่ได้จัดทำขึ้น รวมถึงได้นำหลักสูตรฝึกอบรมไปใช้งานเพื่อหาประสิทธิภาพของหลักสูตร

ผลการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้จะแบ่งผลการวิจัยเป็น 3 ส่วน คือ ส่วนของผลการดำเนินการจัดทำรูปแบบการฝึกทักษะวิชาชีพครูช่างอุตสาหกรรมร่วมกับระบบการจัดการความรู้ ส่วนของผลการประเมินความเหมาะสมของรูปแบบ และระบบการจัดการความรู้ที่จัดทำขึ้น และส่วนสุดท้ายเป็นการหาประสิทธิภาพของหลักสูตรฝึกอบรมที่พัฒนา

1.1 ผลการดำเนินการจัดทำรูปแบบการฝึกทักษะวิชาชีพครูช่างอุตสาหกรรมร่วมกับระบบการจัดการความรู้ แสดงในภาพประกอบ 5 ซึ่งรูปแบบการฝึกทักษะวิชาชีพครูช่างอุตสาหกรรมร่วมกับระบบการจัดการความรู้ ที่ได้ผ่านการ Focus Group นั้น ประกอบไปด้วย 5 ขั้นตอน ดังนี้

ภาพประกอบ 5 รูปแบบการฝึกทักษะวิชาชีพครู

1) การวิเคราะห์รายวิชา (Course Analysis) ผู้ฝึกต้องวิเคราะห์รายละเอียดของวิชา (Course Description Analysis) และสรุปเป็นหัวข้อการสอน โดยเมื่อได้หัวข้อแล้ว จะนำเข้ากระบวนการประเมินความสำคัญหัวข้อ (Course Validation) ซึ่งจะมีการประเมินทั้งหมด 5 ประเด็น จากนั้นทำการจัดเรียงลำดับหัวข้อที่วิเคราะห์ได้ (Course Lay-out) หลังจากนั้นจึงทำการกำหนดวัตถุประสงค์ของหลักสูตรรายวิชา (Course Objectives) จะได้เป็นหัวข้อ (Topics) สำหรับใช้ในการสอนแต่ละสัปดาห์

2) การออกแบบแผนการสอน (Teaching Plan Design) หัวข้อ (Topics) ที่วิเคราะห์จากการวิเคราะห์รายวิชาจะวิเคราะห์แยกกันเป็น 2 แบบ คือ การวิเคราะห์หัวข้อในวิชาทฤษฎี จะใช้วิธีการ Topic Analysis และการวิเคราะห์หัวข้อในวิชาปฏิบัติ จะใช้วิธีการ Job Analysis และเมื่อวิเคราะห์หัวข้อแล้วจึงทำการกำหนดวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม (Behavioral Objectives) หลังจากนั้นจะมวางแผนการสอนโดยขั้นแรกเป็นการจัดทำเนื้อหา (Contents) ให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรมที่ได้กำหนด ซึ่งในรายวิชาทฤษฎีจะจัดทำเป็นใบเนื้อหาทฤษฎี (Content Sheet) และในรายวิชาปฏิบัติจะกำหนดเนื้อหาเป็นใบลำดับขั้นการปฏิบัติงาน (Operation Sheet) โดยแต่ละเนื้อหาจะหาสื่อการสอน (Medias) และกิจกรรมการสอน (Activities) ที่เหมาะสม รวมถึงออกแบบการประเมินผลการเรียนรู้ (Evaluation) ที่สอดคล้องกับการสอน โดยออกแบบใบประเมินผลการเรียนรู้ในรายวิชาทฤษฎีเป็นแบบทดสอบ (Tests) และใบประเมินผลการเรียนรู้ในรายวิชาปฏิบัติเป็นใบสั่งงาน (Job Sheet) และใบประเมินผลการปฏิบัติงาน (Assessment Sheet) ซึ่งในกระบวนการนี้จะได้แผนการสอน (Lesson Plan) ที่มีคุณภาพ

3) การฝึกซ้อมสอน (Try out) โดยจะเริ่มจากการทดลองฝึกสอน (Trial Teaching) ของนักศึกษาฝึกสอนตามกระบวนการ และจะมีการบันทึกการสอน (Teaching Recording) และจะทำการอภิปรายการซ้อมสอน (Improving Teaching) หลังการฝึกซ้อมสอนจะได้ความพร้อมในการสอน (Teaching Availability)

4) การสอนจริง (Implement) ที่ประกอบไปด้วยการเตรียมวัสดุ อุปกรณ์ในการสอน (Prepare Teaching Material) และทำการปฏิบัติการสอน (Practice Teaching) ซึ่งหลังจากการปฏิบัติการสอนแล้วจะได้ผลการสอน (Teaching Result) สำหรับใช้ในการนิเทศการสอนในขั้นต่อไป

5) นิเทศการสอน (Supervision) ในกระบวนการนิเทศการสอนจะให้ผู้สอนดูสิ่งที่ทำการบันทึกการสอนไว้พร้อมทั้งอภิปรายการสอนของตนเองก่อน (Self-Discussion) เป็นการอภิปรายข้อดี ข้อผิดพลาด และแนวทางแก้ไขในการสอนครั้งถัดไป หลังจากที่ผู้สอนอภิปรายการสอนของตนเอง อาจารย์นิเทศ (Teacher Discussion) และผู้สังเกตการณ์ (Observer Discussion) จะทำการอภิปรายการสอนร่วมกัน จะได้ผลการสอนของนักศึกษาฝึกสอน (Teaching Conclusion) สำหรับใช้ในการวิเคราะห์หัวเรื่องต่อไป

การฝึกทักษะในแต่ละโมดูลจะมีระบบการจัดการความรู้ (Knowledge Management) ให้ผู้เรียนศึกษาเป็นแนวทาง โดยจัดทำเป็นใบสั่งงานพร้อมชุดการฝึกทักษะเป็นโมดูล ซึ่งระบบการจัดการความรู้ที่นำมาใช้เป็นของ Wiig, K. (1997) ระบบการจัดการความรู้ที่มี 4 กระบวนการสำคัญ ได้ดังนี้ กระบวนการที่ 1 การสร้างความรู้ เป็นการเรียนรู้จากประสบการณ์ส่วนตัว โดยการฟื้นคืนความรู้เดิมที่นักศึกษาได้เรียนรู้ผ่านมาก่อนหน้านี้ และจัดทำเป็น Mind Map ในเรื่องที่เกี่ยวข้อง กระบวนการที่ 2 การแสวงหาความรู้ ซึ่งจากใจหทัยจะให้นักศึกษาสืบค้นความรู้เพิ่มเติมจากเอกสารออนไลน์ คู่มือการฝึกทักษะ หรือศึกษาจากวิดีโอออนไลน์ที่สร้างไว้ให้ก็ได้ กระบวนการที่ 3 การรวบรวมความรู้ ข้อมูลที่ได้จากการสืบค้นมา ให้ทำการวิเคราะห์และสรุปลงในระบบออนไลน์ที่จัดเตรียมไว้ให้ กระบวนการที่ 4 การใช้ประโยชน์ความรู้ เป็นการนำความรู้ที่ได้จากกระบวนการจัดการความรู้ไปใช้ในการฝึกแต่ละทักษะของนักศึกษา พร้อมทั้งร่วมอภิปรายผลการฝึกทักษะหลังจบการฝึกในแต่ละการฝึก

โดยระบบการจัดการความรู้ที่จัดทำขึ้น จัดทำแบ่งเป็น 3 ส่วน คือ 1) เว็บไซต์ที่รวบรวมความรู้ 2) แบบฟอร์มกรอกข้อมูลที่ค้นคว้า และ 3) วิดีโอสำหรับเรียนรู้ ซึ่งเว็บไซต์จะเป็นที่จัดเก็บและแสดงข้อมูลที่ใช้ทั้งหมด รวมถึงการกรอกข้อมูลที่ค้นคว้าได้สามารถเข้าไปได้ที่ <https://sites.google.com/view/technicalteacher/%E0%B8%AB%E0%B8%99%E0%B8%B2%E0%B9%81%E0%B8%A3%E0%B8%81> และคู่มือวิดีโอย้อนหลังได้ที่ <https://youtu.be/jzZBVENhuM> โดยจะมีลิ้งค์ของวิดีโอที่เกี่ยวข้องอยู่ใน Channel

1.2 ผลการประเมินความเหมาะสมของรูปแบบการฝึกทักษะวิชาชีพครูช่างอุตสาหกรรมร่วมกับระบบการจัดการความรู้ ซึ่งผลการวิเคราะห์แสดงรายละเอียดดังตาราง 2 และค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของผู้เชี่ยวชาญในการประเมินความเหมาะสมของระบบการจัดการความรู้แสดงในตาราง 3

ตาราง 2 การประเมินความเหมาะสมของรูปแบบการฝึกทักษะวิชาชีพครูช่างอุตสาหกรรมร่วมกับระบบการจัดการความรู้

รายการประเมิน	(\bar{X})	S.D.	ความเหมาะสม
กระบวนการฝึกทักษะวิชาชีพครูทั้ง 5 ขั้นตอนมีความเหมาะสม	4.67	0.50	มากที่สุด
ขั้นตอนของระบบ Knowledge Management มีความเหมาะสม	4.56	0.53	มากที่สุด
การนำระบบ Knowledge Management ไปใช้กับการฝึกทักษะ	4.33	0.71	มาก
ความเหมาะสมของปริมาณงานในแต่ละโมดูล	4.44	0.53	มาก
ขั้นตอนการวิเคราะห์รายวิชา (Course Analysis) มีความเหมาะสม	4.44	0.73	มาก
ขั้นตอนการออกแบบแผนการสอน (Teaching Plan Design) มีความเหมาะสม	4.78	0.44	มากที่สุด

ตาราง 2 (ต่อ)

รายการประเมิน	(\bar{X})	S.D.	ความเหมาะสม
ขั้นตอนการฝึกซ้อมสอน (Try out) มีความเหมาะสม	4.89	0.33	มากที่สุด
ขั้นตอนการสอนจริง (Implement) มีความเหมาะสม	4.67	0.50	มากที่สุด
ขั้นตอนนิเทศการสอน (Supervision) มีความเหมาะสม	4.67	0.50	มากที่สุด
การประเมินผลในแต่ละขั้นตอนมีความเหมาะสม	4.78	0.44	มากที่สุด
การเข้าถึงสื่อในระบบ Knowledge Management มีความเหมาะสม	4.89	0.33	มากที่สุด
เกณฑ์การประเมินงานในแต่ละขั้นตอนเหมาะสม	4.89	0.33	มากที่สุด
ค่าเฉลี่ยรวม	4.67	0.49	มากที่สุด

จากตาราง 2 ความเหมาะสมที่ประเมินโดยภาพรวมจากผู้เชี่ยวชาญจำนวน 9 คน เห็นว่ารูปแบบการฝึกทักษะวิชาชีพครูช่างอุตสาหกรรมร่วมกับระบบการจัดการความรู้ มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย 4.67) ข้อที่ได้ผลประเมินในระดับเหมาะสมที่สุด ประกอบด้วยขั้นตอนของขั้นตอนการฝึกซ้อมสอน (Try out Modules) มีความเหมาะสม การเข้าถึงสื่อในระบบ Knowledge Management มีความเหมาะสม และเกณฑ์การประเมินงานในแต่ละโมดูลเหมาะสม ได้ระดับคะแนนเฉลี่ย 4.89

ตาราง 3 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของผู้เชี่ยวชาญในการประเมินความเหมาะสมของระบบการจัดการความรู้

รายการประเมิน	(\bar{X})	S.D.	ความเหมาะสม
ด้านกระบวนการจัดการความรู้	4.60	0.51	มากที่สุด
1. ขั้นตอนของการจัดการความรู้	4.80	0.45	มากที่สุด
2. สื่อที่ใช้ในกระบวนการจัดการความรู้	4.80	0.45	มากที่สุด
3. การเข้าถึงข้อมูลและความรู้	4.00	0.71	มาก
4. รูปแบบและช่องทางในการเผยแพร่ความรู้	4.80	0.45	มากที่สุด
ด้านเว็บไซต์การจัดการความรู้	4.73	0.37	มากที่สุด
5. การออกแบบเว็บไซต์การจัดการความรู้	5.00	0.00	มากที่สุด
6. เนื้อหา/ข้อมูลในเว็บไซต์	4.60	0.55	มากที่สุด
7. ความสะดวกต่อการเข้าถึงและค้นหา	4.60	0.55	มากที่สุด
ด้านเอกสารการจัดการความรู้	4.80	0.45	มากที่สุด
8. ความง่ายและสะดวกในการใช้งาน	4.80	0.45	มากที่สุด
9. ความรวดเร็วในการใช้งาน	4.80	0.45	มากที่สุด
ด้านการจัดการวิดีโอของ YouTube Channel	4.60	0.15	มากที่สุด
10. ความง่ายและสะดวกในการใช้งาน	5.00	0.00	มากที่สุด
11. ความรวดเร็วในการใช้งาน	4.00	0.00	มากที่สุด
12. การนำความรู้ที่ได้ไปใช้งาน	4.80	0.45	มากที่สุด
ค่าเฉลี่ยรวม	4.67	0.38	มากที่สุด

จากตาราง 3 ความเหมาะสมของระบบการจัดการความรู้ที่พัฒนาประเมินจากผู้เชี่ยวชาญด้านการจัดการความรู้จำนวน 3 คน มีระดับความเหมาะสมมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย 4.67) ข้อที่ได้ผลประเมินในระดับเหมาะสมสูงสุด ประกอบด้วย การออกแบบเว็บไซต์การจัดการความรู้ และความง่ายและสะดวกในการใช้งานวิดีโอของ YouTube Channel ได้ระดับคะแนนเฉลี่ย 5.00

1.3 การหาประสิทธิภาพของหลักสูตรฝึกอบรมการฝึกทักษะวิชาชีพครูช่างอุตสาหกรรมร่วมกับระบบการจัดการความรู้ ตรวจสอบจากผลของคะแนนจากการทำแบบฝึกหัดของผู้เข้ารับการฝึกอบรมทั้ง 5 โมดูล พบว่า คะแนนเฉลี่ยของการทำแบบฝึกหัดระหว่างการฝึกอบรมทั้ง 5 โมดูล ได้คะแนนเฉลี่ยร้อยละ 83.70 ส่วนคะแนนเฉลี่ยจากการทำแบบทดสอบของผู้เข้ารับการฝึกอบรม อยู่ที่ 85.51 ซึ่งมีระดับคะแนน 83.70/85.51 สูงกว่าเกณฑ์ประสิทธิภาพ (ชัยยงค์ พรหมวงศ์, 2556) ที่ตั้งไว้ นั่นคือ 80/80 รายละเอียดปรากฏในตารางที่ 4 ส่วนการทดสอบการปฏิบัติงานตามรูปแบบ ได้ให้นักศึกษาเข้าไปกรอกข้อมูลที่ระบบการจัดการความรู้ที่จัดทำขึ้น พร้อมทั้งให้ปฏิบัติการฝึกจริง ซึ่งค่าคะแนนจากการประเมินการปฏิบัติการฝึกทักษะวิชาชีพครู มีค่าเฉลี่ยร้อยละ 87.28 สูงกว่าเกณฑ์ที่ตั้งไว้ นั่นคือ ร้อยละ 75 รายละเอียดปรากฏในตารางที่ 5

ตาราง 4 สรุปคะแนนแบบทดสอบและแบบทดสอบ

ลำดับที่	โมดูลที่					รวม (เต็ม 46)	ร้อยละ
	1 (เต็ม 9)	2 (เต็ม 18)	3 (เต็ม 8)	4 (เต็ม 6)	5 (เต็ม 4)		
คะแนนเฉลี่ย แบบฝึกหัด	7.33	16.11	6.72	4.94	3.39	38.50	83.70
คะแนนเฉลี่ย แบบทดสอบ	8.22	15.39	6.72	5.22	3.78	39.33	85.51

ตาราง 5 สรุปคะแนนการปฏิบัติการฝึกทักษะวิชาชีพครู

ลำดับที่	โมดูลที่					รวม (เต็ม 46)	ร้อยละ
	1 (เต็ม 9)	2 (เต็ม 18)	3 (เต็ม 8)	4 (เต็ม 6)	5 (เต็ม 4)		
คะแนนเฉลี่ย แบบฝึกหัด	64.89	73.89	54.56	66.83	38.33	298.5	87.28

รวมถึงค่าเฉลี่ยระดับความพึงพอใจของผู้เข้ารับการฝึกอบรม มีค่าเฉลี่ย 4.69 อยู่ในระดับความพึงพอใจมากที่สุด และค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐานเฉลี่ยอยู่ที่ 0.41 โดยค่าเฉลี่ยของคำถามข้อที่ 1 ที่ว่าขั้นตอนการฝึกอบรมมีความชัดเจน มีระดับความพึงพอใจสูงสุด คือ 4.94 และค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.24 ส่วนข้อคำถามที่มีระดับความพึงพอใจน้อยที่สุด คือ ข้อที่ 9 ที่ว่าปริมาณงานที่มอบหมายให้ปฏิบัติระหว่างการฝึกอบรมเหมาะสม มีระดับความพึงพอใจ 4.17 อยู่ในระดับพึงพอใจมาก แต่ก็มีค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐานสูงเช่นกัน นั่นคือ 0.71 รายละเอียดปรากฏในตารางที่ 6

ตาราง 6 ระดับความพึงพอใจของผู้เข้ารับการฝึกอบรม

รายการประเมิน	ผลการประเมิน n=18	
	\bar{x}	S.D.
1. ขั้นตอนการฝึกอบรมมีความชัดเจน	4.94	0.24
2. เนื้อหาการฝึกอบรมแต่ละหัวข้อน่าสนใจ	4.72	0.46

ตาราง 6 (ต่อ)

รายการประเมิน	ผลการประเมิน n=18	
	\bar{x}	S.D.
3. กิจกรรมระหว่างการศึกษาฝึกอบรมน่าสนใจ	4.61	0.61
4. ปริมาณเนื้อหาในการฝึกอบรมมีความเหมาะสม	4.39	0.61
5. เอกสารประกอบการฝึกอบรมชัดเจน	4.67	0.49
6. สื่อที่ใช้ในการฝึกอบรมเหมาะสม	4.72	0.46
7. แบบฝึกหัดระหว่างการศึกษาฝึกอบรมเหมาะสม	4.39	0.50
8. แบบทดสอบหลังการศึกษาฝึกอบรมมีความเหมาะสม	4.39	0.50
9. ปริมาณงานที่มอบหมายให้ปฏิบัติระหว่างการศึกษาฝึกอบรมเหมาะสม	4.17	0.71
10. วิทยากรที่ให้ความรู้มีความเหมาะสม	4.94	0.24
11. การเปิดโอกาสให้ถามและการตอบของวิทยากรมีความเหมาะสม	4.94	0.24
12. สภาพแวดล้อมการจัดฝึกอบรมเหมาะสม	4.94	0.24
13. ระยะเวลาการฝึกอบรมเหมาะสม	4.94	0.24
14. หลังการฝึกอบรมสามารถนำความรู้ ทักษะที่ได้ไปปรับใช้ได้มาก	4.94	0.24
เฉลี่ยรวม	4.69	0.41

อภิปรายผล

1. จากผลการพัฒนารูปแบบการฝึกทักษะวิชาชีพครูช่างโดยประยุกต์ใช้ระบบการจัดการความรู้ โดยรูปแบบที่พัฒนาขึ้นมีทั้งหมด 5 โมดูล ได้แก่ 1) โมดูลการวิเคราะห์หัวข้อเรื่อง 2) โมดูลการออกแบบการสอน 3) โมดูลการฝึกซ้อมสอน 4) โมดูลสอนจริง และ 5) โมดูลนิเทศการสอน ความเหมาะสมในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด สามารถนำรูปแบบที่พัฒนาไปประกอบการฝึกทักษะวิชาชีพครูได้ เพื่อให้นักศึกษามีแนวทางการฝึกเป็นไปในทิศทางเดียวกันและมีแหล่งข้อมูลสำหรับค้นคว้าที่เหมาะสม ซึ่งสอดคล้องกับรุ่งสว่าง บุญหนา, สบสันต์ อุตกฤษฎ์ และมนต์ชัย เทียนทอง (2561) ที่พัฒนารูปแบบ ระบบ และหลักสูตรฝึกอบรมครูในการจัดการความรู้ เพื่อสนับสนุนการสอนวิชาโครงการ มี 3 โมดูล และสุริยทัย สุปัญญาพงศ์ (2557) ที่พัฒนารูปแบบการจัดการความรู้ ในด้านอาชีวศึกษา จากครูผู้เชี่ยวชาญในท้องถิ่นโดยใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร มี จำนวน 2 โมดูล

2. การประเมินรูปแบบจากผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตร และการฝึกอบรมพบว่ารูปแบบของโมดูลในภาพรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด ซึ่งสอดคล้องกับปทุมมาศ รักษ์วงศ์, มนต์ชัย เทียนทอง และชัยวิชิต เขียรชนะ (2561) ที่ได้พัฒนารูปแบบการฝึกอบรมครูสำหรับทำวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ในชั้นเรียนตามแนวทางสุ จิ ปุ ลิ มีระดับความเหมาะสมของรูปแบบในระดับมากที่สุด และรุ่งสว่าง บุญหนา, สบสันต์ อุตกฤษฎ์ และมนต์ชัย เทียนทอง (2561) ที่พัฒนารูปแบบ ระบบ และหลักสูตรฝึกอบรมครูในการจัดการความรู้ เพื่อสนับสนุนการสอนวิชาโครงการ มีระดับความเหมาะสมของรูปแบบในระดับมากที่สุดเช่นกัน

3. ผลของตรวจสอบคุณภาพของหลักสูตรโดยดูจากคะแนนการทำแบบฝึกหัดและแบบทดสอบของผู้เข้ารับการฝึกอบรมทั้ง 5 โมดูล พบว่า คะแนนเฉลี่ยของการทำแบบฝึกหัดระหว่างการศึกษาฝึกอบรมทั้ง 5 โมดูล ได้คะแนนเฉลี่ยร้อยละ 83.70 ส่วนคะแนนเฉลี่ยจากการทำแบบทดสอบของผู้เข้ารับการฝึกอบรมอยู่ที่ 85.51 ซึ่งมีระดับคะแนน 83.70/85.51 สูงกว่าเกณฑ์ประสิทธิภาพ (ชัยยงค์ พรหมวงศ์, 2556) ที่ตั้งไว้ นั่นคือ 80/80 สอดคล้องกับบุญญ บุลย์ประมุข (2557) ที่หาประสิทธิภาพชุดการสอนวิชาไมโครโปรเซสเซอร์ ได้ระดับคะแนน 81.68/80.18 เป็นไปตามเกณฑ์ประสิทธิภาพเช่นเดียวกัน

ดังนั้นจึงสรุปได้ว่ารูปแบบการฝึกทักษะวิชาชีพครูช่างโดยประยุกต์ใช้ระบบการจัดการความรู้ที่พัฒนาขึ้นนั้นสามารถนำไปใช้เพื่อพัฒนาทักษะการฝึกประสบการณ์วิชาชีพของนักศึกษาที่ฝึกทักษะวิชาชีพครูซึ่งสอดคล้องกับทรงนคร การนา และสุราษฏร์ พรหมจันทร์ (2558) ที่พัฒนารูปแบบการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาสมรรถนะการสอนสำหรับนักศึกษาครูช่าง และบุษราคัม ทองเพชร และฤทัย ประทุมทอง (2559) ที่พัฒนากระบวนการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู สำหรับการผลิตครูช่างอุตสาหกรรม ที่สามารถนำรูปแบบที่จัดทำไปใช้เป็นแนวทางในการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะการสอนของนักศึกษาครูช่างต่อไปได้

ข้อเสนอแนะ

ควรมีการวิจัยเพื่อพัฒนาเทคโนโลยีอื่นๆ สำหรับเป็นแนวทางการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูของนักศึกษา เช่น การใช้เทคโนโลยี AR หรือ VR เข้ามาช่วยในการฝึก เป็นต้น

บรรณานุกรม

- ชนิษฐา หินอ่อน. (2555). ปัญหาและแนวทางการพัฒนากระบวนการฝึกประสบการณ์วิชาชีพด้านการสอนคณะครุศาสตร์อุตสาหกรรม มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ (วิทยานิพนธ์ครุศาสตร์อุตสาหกรรมมหาบัณฑิต) ภาควิชาครุศาสตร์ไฟฟ้า มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ. กรุงเทพฯ.
- ชัยยงค์ พรหมวงศ์. (2556). การทดสอบประสิทธิภาพสื่อหรือชุดการสอน. *วารสารศิลปการศึกษาศาสตร์วิจัย*, 5(1), 7-20.
- ทรงนคร การนา และสุราษฏร์ พรหมจันทร์. (2558). รูปแบบการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาสมรรถนะการสอนสำหรับนักศึกษาครูช่าง. ใน *การประชุมวิชาการครุศาสตร์อุตสาหกรรมระดับชาติ ครั้งที่ 8*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ.
- บุษราคัม ทองเพชร และฤทัย ประทุมทอง. (2559). การพัฒนากระบวนการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู สำหรับการผลิตครูช่างอุตสาหกรรม. ใน *การประชุมวิชาการครุศาสตร์อุตสาหกรรมระดับชาติ ครั้งที่ 9*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ.
- ปทุมมาศ รักษ์วงศ์, มนต์ชัย เทียนทอง และชัยวิชิต เขียรชนะ. (2561). การพัฒนารูปแบบการฝึกอบรมครูสำหรับทำวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ในชั้นเรียนตามแนวทางสุ จิ ปุ ลิ. *วารสารวิชาการครุศาสตร์อุตสาหกรรม พระจอมเกล้าพระนครเหนือ*, 9(3), 94-102.
- ประเทียบ พรหมสีนอง. (2558). *การพัฒนารูปแบบการจัดการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูของนักศึกษาคณะครุศาสตร์อุตสาหกรรม (วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต)*. ภาควิชาครุศาสตร์เครื่องกล มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ. กรุงเทพฯ.
- ไพศาล หุ่นแก้ว. (2531). การพัฒนาคุณภาพบัณฑิตครูช่างของคณะครุศาสตร์อุตสาหกรรมและวิทยาศาสตร์ สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ. *วารสารวิชาการพระจอมเกล้าพระนครเหนือ*, 1(1), 22-33.
- พรฤดี เนติโสภาคกุล. (2554). *เทคโนโลยีการจัดการความรู้*. กรุงเทพฯ: รมโมกซ์.
- มนุญ บุญประมุข. (2557). การสร้างและหาประสิทธิภาพชุดการสอนวิชา ไมโครโปรเซสเซอร์ หลักสูตรเทคโนโลยีบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร. ใน *การประชุมวิชาการระดับชาติ สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร ครั้งที่ 1* (น. 538-544). กำแพงเพชร: มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร.
- มานิตย์ สิทธิชัย. (2555). *ศาสตร์การสอนวิชาไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์*. กรุงเทพฯ: ศูนย์ผลิตตำราเรียน มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ.

- รุ่งสว่าง บุญหนา, สบสันต์ อุตกฤษฎ์ และมนต์ชัย เทียนทอง. (2561). การพัฒนารูปแบบ ระบบ และหลักสูตรฝึกอบรมครูในการจัดการความรู้ เพื่อสนับสนุนการสอนวิชาโครงการ. *วารสารวิชาการครุศาสตร์อุตสาหกรรม พระจอมเกล้าพระนครเหนือ*, 9(3), 47-55.
- วิจารณ์ พาณิช. (2555). *วิธีการเรียนรู้เพื่อศิษย์ในศตวรรษที่ 21*. กรุงเทพฯ: มูลนิธิสดศรีสฤษดิ์วงศ์.
- วชิรา อยู่สุข. (2559). *การพัฒนารูปแบบการสอนปฏิบัติสำหรับผู้สอนวิชาชีพ (วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต)*. ภาควิชาครุศาสตร์เทคโนโลยี มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ. กรุงเทพฯ.
- วิทยา ประยงค์พันธ์ุ และอำนาจ ทองผาสุก. (2556). *เทคนิคการสอนวิชาปฏิบัติให้ประสบความสำเร็จ*. สืบค้นเมื่อ 4 มีนาคม 2563 จาก http://www.fte.kmutnb.ac.th/km/KM_เทคนิคการสอนวิชาปฏิบัติให้ประสบความสำเร็จ.
- วัลลภ รัฐฉัตรานนท์. (2562). การวิจัยอนาคตโดยใช้เทคนิคเดลฟาย. *วารสารสหวิทยาการวิจัย: ฉบับบัณฑิตศึกษา*, 8(1).
- สุทัศน์ สังคะพันธ์. (2557). *บทความทักษะแห่งศตวรรษที่ 21*. สืบค้นเมื่อ 4 มีนาคม 2563, จาก <https://www.srn2.go.th/attachments/article/145/รวมบทความ.pdf>.
- สุริโยทัย สุปัญญาพงศ์. (2557). *การพัฒนารูปแบบการจัดการความรู้ ในด้านอาชีวศึกษาจากครูผู้เชี่ยวชาญในท้องถิ่น โดยใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร (วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต)*. ภาควิชาบริหารเทคนิคศึกษา มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ. กรุงเทพฯ.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2542). *พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542*. สืบค้นเมื่อ 4 มีนาคม 2563, จาก http://site.ksp.or.th/content.php?site=library&SiteMenuID=4609&Action=view&Sys_Page=&Sys_PageSize=&DataID=2413.
- Wiig, K. (1997). Knowledge Management: an Introduction and Perspective. *Journal of Knowledge management*, 1(1), 6-14.

Received: 31-01-2020

Revised: 07-04-2020

Accepted: 21-04-2020

การพัฒนาหลักสูตรการจัดการเรียนรู้ด้านสิ่งแวดล้อมชุมชนอำเภอแปลงยาว
จังหวัดฉะเชิงเทรา
Curriculum Development of Environmental Community Learning
Management at Amphur Plaeng Yao, Chacheangsoo Province

พัฒนงกช ปาณมาลา¹

Panbongkoj Panamala

panbongkoj@gmail.com

นภาพรณ์ ัญญา²

Napaporn Tanya

tanyanapaporn9577@gmail.com

บทคัดย่อ

งานวิจัยฉบับนี้ มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาวิเคราะห์ปัญหาสิ่งแวดล้อม มลพิษน้ำเสีย มลพิษอากาศ มลพิษกากขยะของเสีย เพื่อสร้างและพัฒนาหลักสูตรการจัดการเรียนรู้ด้านสิ่งแวดล้อมชุมชน เพื่อนำหลักสูตรการจัดการเรียนรู้ด้านสิ่งแวดล้อมชุมชนไปทดลองใช้ เพื่อนำผลที่ได้จากการทดลองใช้หลักสูตรมาประเมินหลักสูตรการจัดการเรียนรู้ด้านสิ่งแวดล้อมชุมชน อำเภอแปลงยาว จังหวัดฉะเชิงเทรา เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย แบบสัมภาษณ์แบบเจาะจง (Specification interview) กับผู้บริหารท้องถิ่น อำเภอแปลงยาว จังหวัดฉะเชิงเทรา จำนวน 21 คน แบบสอบถาม (Questionnaire) ประชาชนใน อำเภอแปลงยาว จังหวัดฉะเชิงเทรา ก่อนเรียนและหลังเรียนหลักสูตรการจัดการเรียนรู้ด้านสิ่งแวดล้อมชุมชน อำเภอแปลงยาว จังหวัดฉะเชิงเทรา จำนวน 400 คน แบ่งเป็น 5 กลุ่ม กลุ่มละ 80 คน สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลคือ (t - test) ค่าเฉลี่ย (\bar{x}) ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD.) ผลการวิจัยและวิเคราะห์ปัญหาสิ่งแวดล้อมชุมชน อำเภอแปลงยาว จังหวัดฉะเชิงเทราพบว่า

1. ปัญหาสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ต่างๆ ของอำเภอแปลงยาว จังหวัดฉะเชิงเทรา โดยมีเกณฑ์มาตรฐานน้ำทิ้งสำหรับชุมชนตามพระราชบัญญัติสิ่งแวดล้อม (พรบ.) ปี พ.ศ 2535 ผลการวิเคราะห์ ดังนี้ (1) ตำบลหนองไม้แก่น พบว่า มีมลพิษที่มีกลิ่นเหม็นมากจากการทำเกษตรกรรม แต่ผลตรวจค่าน้ำทิ้งที่พบอยู่ในเกณฑ์มาตรฐานตาม (พรบ.) ปี 2535 ไม่พบภาวะมลพิษสิ่งแวดล้อม (2) หมู่ 12.ตำบลแปลงยาว พบว่า มีมลพิษจากกากขยะของเสียอิเล็กทรอนิกส์อาจทำให้เกิดมลภาวะน้ำเสียได้แต่

¹ นักศึกษาปริญญาเอก สาขาหลักสูตรและการสอน มหาวิทยาลัยเวสเทิร์น

Student in Doctor of Philosophy Program in Curriculum and Instruction, Western University

² สาขาหลักสูตรและการสอน มหาวิทยาลัยเวสเทิร์น

Curriculum and Instruction, Western University

ผลตรวจค่าน้ำทิ้งที่พบอยู่ในเกณฑ์มาตรฐานตาม (พรบ.) ปี พ.ศ 2535 ไม่พบภาวะมลพิษสิ่งแวดล้อม และ (3) หมู่ 10.ตำบลแปลงยาว พบว่า มีมลพิษน้ำเสียและมีกลิ่นเหม็นมาจากฟาร์มปศุสัตว์ ผลตรวจค่าน้ำทิ้งต้นทาง และปลายทาง ที่พบมีค่าน้ำทิ้งค่อนข้างสูงกว่าเกณฑ์มาตรฐานตาม (พรบ.) ปี 2535

2. ผลการประเมินความเหมาะสมคุณภาพด้านเนื้อหาของหลักสูตร ด้านสื่อการสอนของหลักสูตร พบว่าคะแนนเฉลี่ยหลังเรียน ($\bar{x} = 372.05$, $SD. = 23.94$) สูงกว่าก่อนเรียน ($\bar{x} = 182.83$, $SD. = 9.06$) ผลค่า (t.) กลุ่มที่ 1-5 พบว่าก่อนเรียนต่ำกว่าหลังเรียน และเปรียบเทียบ ค่าเฉลี่ย df. กลุ่มที่ 1-5 ก่อนเรียนและหลังเรียน = 47 มีค่า Significant = 0.00 เพราะว่ามีผลคะแนน เฉลี่ยหลังการเรียน ($\bar{x} = 372.05$, $SD. = 23.94$) มีคะแนนสูงกว่าก่อนเรียน ($\bar{x} = 182.83$, $SD. = 9.06$)

3. ผลของการนำหลักสูตรการจัดการเรียนรู้ด้านสิ่งแวดล้อมชุมชนไปทดลองใช้ พบว่าคะแนนเฉลี่ยหลังเรียน ($\bar{x} = 372.05$, $SD. = 23.94$) สูงกว่าก่อนเรียน ($\bar{x} = 182.83$, $SD. = 9.06$) ผลค่า (t.) กลุ่มที่ 1-5 พบว่าก่อนเรียนต่ำกว่าหลังเรียน และเปรียบเทียบค่าเฉลี่ย df. กลุ่มที่ 1-5 ก่อนเรียนและหลังเรียน = 47 มีค่า Significant = 0.00 เพราะว่ามีผลคะแนนเฉลี่ยหลังการเรียน ($\bar{x} = 372.05$, $SD. = 23.94$) มีคะแนนสูงกว่าก่อนเรียน ($\bar{x} = 182.83$, $SD. = 9.06$)

4 .ผลการประเมินหลักสูตรการจัดการเรียนรู้ด้านสิ่งแวดล้อมชุมชน ก่อนเรียนและหลังเรียน มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของ หลักสูตรการจัดการเรียนรู้ด้านสิ่งแวดล้อมชุมชน อ าเภอแปลงยาว จังหวัดฉะเชิงเทรา มีคะแนนเฉลี่ย หลังเรียน ($\bar{x} = 182.83$, $SD. = 23.94$) สูงกว่าก่อนเรียน ($\bar{x} = 189.67$, $SD. = 14.88$)

คำสำคัญ: การพัฒนาหลักสูตร, การจัดการเรียนรู้, สิ่งแวดล้อมชุมชน

Abstract

The purposes of this research were to 1.) Study and analyze environmental problem; waste water pollution and air pollution. 2.) Create and develop a curriculum development of environmental community learning management to apply the results from the experiment to evaluate the community environmental learning management program, Plaeng Yao District, Chachoengsao Province. The research instruments consisted of specification interview with 21 local administrators in Planeng Yao District, Chachoengsao Province. And questionnaire with the peoples in Plaeng Yao District, Chachoengsao Province. Pre and post learning the curriculum development of environment community leaning management at Plaeng Yao District, Chachoengsao Province amount 400 peoples whom were divides 5 groups and 80 persons per group. The statistics used for data analysis were t-test, (X) was analysis of means and standard deviation (SD.). The research results and analysis of community environmental problems in Plaeng Yao District, Chachoengsao Province found that

1. Environmental problems in various area of Plaeng Yao District, Chachoengsao Province which were criteria of waste water standards for communities in accordance with the environmental Act (1992), results of analysis as follows. (1) At Nong Mai Kaen Sub-District, have found that there was a very bad smell from agriculture but the tested of the waste water which was in standard means according to Act (1992), and there was no any environmental pollution in there.

(2) At Moo.12, Plaeng Yao District, Chachoengsao Province, have found that waste electronic pollution may cause of waste water pollution but the tested of waste water which was in standard means according to Act (1992), and there was no any environmental pollution in there as well. (3) At Moo.10, Plaeng Yao District, Chachoengsao Province, have found that there was a waste water pollution and the smell was very bad from the ranch. The tested of waste water from the place of origin to destination were higher than the criteria according to Act (1992).

2. Evaluation of appropriateness of quality of the course content and instructional media have found that the average score of post studying ($X=372.05$, $SD.= 23.94$) was higher than pre studying ($X=182.83$, $SD.= 9.06$). Testes (T) of 1-5 group have found that pre studying was lower than post studying and compare the means DF of 1-5 group pre and post studying = 47 with significant = 0.00 because the average scores of post studying ($X= 372.05$, $SD.= 23.94$) was higher than pre studying ($X= 182.83$, $SD= 9.06$).

3. The results of the implementation of curriculum development of environment community learning management have found that the average scores of post studying ($x= 372.05$, $SD = 23.94$) was higher than pre studying ($X= 182.83$, $SD. = 9.06$). Tested (T) of 1-5 group have found that pre studying was lower than post studying by comparing to the average df. of 1-5 Group pre studying and post studying = 47 with significant = 0.00 because the average scores of post studying ($X= 372.05$, $SD.= 23.94$) was higher than pre studying ($X= 182.83$, $SD= 9.06$).

4. Evaluation results of the curriculum development of environment community learning management of pre and post course; There are significant differences in statistically significant at .05 level by academic achievement of course on learning management in community environment in Plaeng Yao

District, Chachoengsao Province had an average score of post studying at ($X = 182.83$, $SD = 23.94$) was higher than pre studying ($X = 189.67$, $SD = 14.88$).

Keywords: Curriculum Development, learning Management, Environmental Community

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

มนุษย์ตั้งแต่เกิดมาได้พยายามปรับตัวเองให้เข้ากับสิ่งแวดล้อม เพื่อการอยู่รอดของชีวิตมาโดยตลอด การดำรงชีวิตและวิถีชีวิตของมนุษย์ตั้งแต่เด็กดำบรรพ์ขึ้นอยู่กับธรรมชาติ เป็นทั้งแหล่งอาหาร ที่อยู่อาศัยของสิ่งมีชีวิต เกิดความหลากหลายในระบบนิเวศทั้งด้านกายภาพ และด้านชีวภาพ ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อมเกิดจากการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิต คุณภาพชีวิตของมนุษย์ และการเพิ่มขึ้นของประชากรอย่างรวดเร็ว ส่งผลให้มีความต้องการใช้ทรัพยากรเพิ่มขึ้นอย่างเกินกำลังธรรมชาติ ส่งผลกระทบต่อชีวิตและทรัพย์สินของประชาชนอย่างมากมาย (กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, 2555, น. 1) หากไม่มีการอนุรักษ์ฟื้นฟู และบริหารจัดการอย่างถูกต้องอย่างยั่งยืนแล้ว ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่ยังคงอยู่ก็จะสูญสิ้น บทบาทการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมเป็นประเด็นที่สำคัญและน่าสนใจ เป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน ต่างก็ให้ความสำคัญต่อเรื่องนี้เป็นอย่างมาก ภาครัฐเองก็ได้คำนึงถึงสภาพปัญหาเหล่านี้อย่างจริงจัง (กรมโรงงานอุตสาหกรรม, 2554, น. 1) เรื่องสิ่งแวดล้อมจึงเป็นปัจจัยพื้นฐานที่สำคัญต่อวิถีการดำรงชีวิตของคนในชุมชน ทั้งทางตรงและทางอ้อม การที่ชุมชนประสบปัญหาสิ่งแวดล้อมดังเช่นทุกวันนี้ สืบเนื่องมาจากผู้ที่อาศัยอยู่ในชุมชนเราพยายามจะหนีธรรมชาติและพึ่งพาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีมากเกินไป

นิวัตติ เรื่องพานิช. (2556, น. 5) กล่าวว่า ปัญหาและอุปสรรคในการจัดการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่ผ่านมาแล้วยังถือว่าไม่ได้รับการแก้ไขได้เท่าที่ควร เพราะกฎหมายที่มีอยู่ขาดประสิทธิภาพในการบังคับใช้ เจ้าหน้าที่รัฐยังไม่เข้าใจ ประชาชนมองปัญหาสิ่งแวดล้อมเป็นสิ่งที่ไกลตัว (สันทนต์ ศิริอนันต์พิบูลย์, 2557, น. 1) กล่าวว่า ปัญหามลพิษทางน้ำ ปัญหามลพิษทางอากาศ ปัญหามลพิษจากกากของเสีย (ขยะต่างๆ) ปัญหาอุทกภัย ปัญหาความแห้งแล้ง ซึ่งเป็นผลมาจากการทำลายสิ่งแวดล้อม อีกทั้งยังมีแนวโน้มจะรุนแรงขึ้นเป็นอย่างมาก (พีรภานต์ ศิริรักษ์ และณัฏฐ์ กุณิศร, 2554, น. 4-1) การหาแนวทางการแก้ไขปัญหาลูกต้อง เพื่อให้วิถีชีวิตของคนในชุมชนดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคง ปลอดภัย และลดปัญหามลภาวะทางด้านสิ่งแวดล้อม การจัดการสิ่งแวดล้อมแนวใหม่ที่ได้รับการยอมรับเพิ่มมากขึ้น คือ การจัดการสิ่งแวดล้อม “ป้องกันมลพิษ (Pollution Prevention) ซึ่งเป็นหลักการที่มุ่งเน้นที่การกำจัดของเสียที่เกิดขึ้นที่ “ต้นทาง” หรือ “แหล่งกำเนิดมลพิษ” แทนหลักการควบคุมมลพิษที่ “ปลายท่อ” (อัจฉรา ปุราคม, ศิริชัย ศรีพรหม, สบสันต์ มหานิยม, ธารินทร์ ก้านเหลือง และธีระศักดิ์ สร้อยศิริ, 2560) กล่าวถึง การบริหารจัดการสิ่งแวดล้อม การแก้ไขปัญหาอันเกิดจากมลพิษที่มีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม ควรมุ่งเน้นที่การวางแผนอย่างเป็นระบบมากกว่าการแก้ไขปัญหาลูกปลายเหตุ โดยภาครัฐและเอกชนต้องร่วมกันจัดการหาแนวทางการแก้ไขปัญหาลูกสิ่งแวดล้อม

ดังนั้น จึงเป็นเหตุผลที่ผู้วิจัยให้ความสนใจศึกษาปัญหาลูกสิ่งแวดล้อมชุมชน เพื่อนำผลที่ศึกษามาสร้างและพัฒนาหลักสูตรการจัดการเรียนรู้ด้านสิ่งแวดล้อมชุมชน อำเภอแปลงยาว จังหวัดฉะเชิงเทรา เพื่อใช้ในการเผยแพร่ความรู้ ความเข้าใจ โดยกระบวนการเรียนการสอน ให้กับประชาชนในชุมชน โดยได้กำหนดพื้นที่วิจัยครั้งนี้ คือ อำเภอแปลงยาว จังหวัดฉะเชิงเทรา ดังนี้ 1) พื้นที่หมู่ที่ 10. 2) หมู่ที่ 12. ตำบลแปลงยาว มีน้ำเน่าเสียและกลิ่นเหม็นจากฟาร์มปศุสัตว์ 3) พื้นที่หมู่ที่ 12. ตำบลหนองไม้แก่น อำเภอแปลงยาว จังหวัดฉะเชิงเทรา ในพื้นที่ดังกล่าวมีปัญหาจากขยะของเสียและสารพิษจากการเกษตรเมื่อไหลลงสู่แหล่งน้ำ (บ่อน้ำสาธารณะ) อาจทำให้ระบบนิเวศวิทยาของสัตว์น้ำเป็นพิษ และ 4) พื้นที่ ตำบลวังเย็น ตำบลหัวสำโรง อำเภอแปลงยาว จังหวัดฉะเชิงเทรา ในพื้นที่ดังกล่าวมีปัญหากลิ่นเหม็นจากฟาร์มปศุสัตว์ และมีกากขยะ

อันตรายจากโรงงานอุตสาหกรรม อาจให้ก่อให้เกิดภาวะมลพิษน้ำ อากาศ และกากของเสีย ทำให้เกิดปัญหาเรื่อง สาธารณูปโภค และผลเสียต่อสิ่งแวดล้อมชุมชนต่างๆ

ผลที่ได้คาดว่าจะได้รับจากหลักสูตรที่ได้สร้างและพัฒนาขึ้นนี้ คือ การเสริมสร้างทักษะการพัฒนาสิ่งแวดล้อม ชุมชน ช่วยลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมที่อาจเกิดขึ้นในอนาคต และประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัยครั้งนี้ (1) ทราบ ปัญหา และความรู้ความเข้าใจด้านสิ่งแวดล้อมของประชาชนในชุมชน (2) การสร้างและพัฒนาหลักสูตรการจัดการเรียนรู้ ด้านสิ่งแวดล้อมชุมชนที่เหมาะสมกับการเรียนรู้ของประชาชนในชุมชน (3) เพิ่มความรู้ ความเข้าใจเรื่องสิ่งแวดล้อมชุมชน ให้กับประชาชนอย่างเหมาะสม (4) เกิดการพัฒนาและอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมชุมชนของตนเอง หลังจากการเรียนรู้หลักสูตร การจัดการด้านสิ่งแวดล้อมชุมชน

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาและวิเคราะห์ปัญหาสิ่งแวดล้อม มลพิษน้ำเสีย มลพิษทางอากาศ และมลพิษทางขยะของเสีย
2. เพื่อสร้างและพัฒนาหลักสูตรการจัดการเรียนรู้ด้านสิ่งแวดล้อมชุมชน
3. เพื่อนำหลักสูตรการจัดการเรียนรู้ด้านสิ่งแวดล้อมชุมชนไปทดลองใช้
4. เพื่อนำผลที่ได้จากการทดลองใช้หลักสูตรมาประเมินหลักสูตรการจัดการเรียนรู้ ด้านสิ่งแวดล้อมชุมชน อำเภอ แปลงยาว จังหวัดฉะเชิงเทรา

นิยามศัพท์

เพื่อให้เกิดความเข้าใจที่ตรงกันผู้วิจัยจึงได้ให้นิยามศัพท์ที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ได้แก่

การพัฒนาหลักสูตร (Curriculum Development) หมายถึง กระบวนการพัฒนาเนื้อหา ที่ได้จากการวิเคราะห์ ปัญหา นำผลที่ได้มาวางแผน ออกแบบหลักสูตร จัดกิจกรรม พัฒนาหลักสูตร เพื่อนำไปสู่เป้าหมายที่ได้วางกรอบการพัฒนา ประชาชนกับชุมชนที่มีความเกี่ยวข้องกัน

การจัดการเรียนรู้ (Learning Management) หมายถึง การจัดการและวางแผน การเรียนรู้ เพื่อหาแนวทาง พัฒนาการเรียน การรับความรู้ การทำความเข้าใจ ความพึงพอใจในความรู้ใหม่ๆ หรือปรับปรุงสิ่งที่มีอยู่ เพื่อพัฒนา ความก้าวหน้า โดยการประเมินจากพฤติกรรม ทักษะ ความรู้ ความเข้าใจและพัฒนาให้เกิดประสิทธิภาพอย่างสมบูรณ์

สิ่งแวดล้อมชุมชน (Environmental Community) หมายถึง ทุกสิ่งทุกอย่างที่อยู่ล้อมรอบตัวมนุษย์มีทั้งสิ่งที่มีชีวิต และไม่มีชีวิต เป็นรูปธรรมและนามธรรม ทั้งด้านกายภาพและชีวภาพ โดยมีความสัมพันธ์กันทั้งด้านปัจจัยพื้นฐานเกี่ยวเนื่องซึ่งกัน และกัน ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม ความมั่นคง ความเสมอภาค ความเป็นธรรม จนเกิดเป็นชุมชนและมีกลุ่มคน อาศัยอยู่เป็นจำนวนมากในท้องถิ่นนั้นๆ มีสิทธิ บทบาท หน้าที่ ที่จะต้องเรียนรู้และเข้าใจบริบทของตนเองภายใต้ขอบเขตที่ กฎหมายกำหนดได้อย่างถูกต้องและชัดเจนได้ด้วยตนเอง

การวิเคราะห์ (Analysis) หมายถึง ผลของการนำรายละเอียดที่เกิดขึ้นจริงจากการทดสอบมาวิเคราะห์ หรือจากการ เรียนการสอน เพื่อนำผลที่ได้มาจัดการ ปรับปรุงแก้ไขและพัฒนาตามวัตถุประสงค์ของงานวิจัย

การออกแบบ (Design) หมายถึง การกำหนดรูปแบบความคิด แนวความคิด ที่ได้จากการวิเคราะห์ข้อมูลปัญหาที่ เกิดขึ้นจริงและนำข้อมูลที่ได้มาออกแบบจัดทำหลักสูตรการเรียนรู้

การนำไปใช้ (Implementation) หมายถึง การนำผลที่ได้รับจากการวิเคราะห์ ผลการทดลอง ผลการวิจัย นำผลที่ได้ ไปใช้แก้ปัญหาได้อย่างเป็นรูปธรรมกับกลุ่มเป้าหมาย ตามวัตถุประสงค์ และการนำไปใช้จนก่อให้เกิดประโยชน์ได้จริงอย่าง ชัดเจน

การประเมินผล (Evaluation) หมายถึง การรวบรวมข้อมูลผลของการดำเนินงานมาวิเคราะห์ตามวัตถุประสงค์ เช่น ผลทางเอกสาร ผลทางวิทยาศาสตร์ ผลจากการสัมภาษณ์ ผลการสอบถาม โดยนำผลที่ได้ทั้งหมดมาประเมินผลทั้งด้าน ประสิทธิภาพ ประสิทธิผล และผลกระทบที่เกิดจากการดำเนินงาน เพื่อนำข้อมูลไปใช้ประโยชน์ในงานวิจัย

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทราบปัญหา และความรู้ความเข้าใจด้านสิ่งแวดล้อมของประชาชนในชุมชน
2. การสร้างและพัฒนาหลักสูตรการจัดการเรียนรู้ ด้านสิ่งแวดล้อมชุมชนที่เหมาะสมกับการเรียนรู้ของประชาชนในชุมชน
3. เพิ่มความรู้ ความเข้าใจเรื่องสิ่งแวดล้อมชุมชน ให้กับประชาชนอย่างเหมาะสม
4. เกิดการพัฒนาและอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมชุมชนของตนเอง หลังจาการเรียนรู้หลักสูตรการจัดการด้านสิ่งแวดล้อมชุมชน
5. ผลสัมฤทธิ์ที่เกิดจากการใช้หลักสูตรการจัดการเรียนรู้ด้านสิ่งแวดล้อมชุมชน

วิธีการวิจัย

ขั้นตอนที่ 1: ศึกษาและวิเคราะห์ปัญหาสิ่งแวดล้อม มลพิษน้ำเสีย มลพิษทางอากาศ และมลพิษทางขยะของเสีย ดำเนินการดังต่อไปนี้ (1) รวบรวมข้อมูลจากเอกสารข้อมูลพื้นฐานโดยทั่วไปของอำเภอแปลงยาว (2) สัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิซึ่งเป็นผู้บริหารท้องถิ่นของ อำเภอแปลงยาว จังหวัดฉะเชิงเทรา จำนวน 21 คน และจัดทำแบบสอบถามประชาชนในพื้นที่ อำเภอแปลงยาว จังหวัดฉะเชิงเทรา จำนวน 400 คน ก่อนเรียนหลักสูตรการจัดการเรียนรู้ด้านสิ่งแวดล้อมชุมชน (3) สอบถามประชากรกลุ่มตัวอย่าง โดยสอบถามประชนในพื้นที่ทั้งก่อนเรียนหลักสูตรการจัดการเรียนรู้ด้านสิ่งแวดล้อมชุมชน (4) กำหนดการเรียนการสอนของหลักสูตรการจัดการเรียนรู้ด้านสิ่งแวดล้อมชุมชน (5) สรุปและประเมินผลของหลักสูตรการจัดการเรียนรู้ด้านสิ่งแวดล้อมชุมชน

ขั้นตอนที่ 2: การสร้างและพัฒนาหลักสูตรการจัดการเรียนรู้ด้านสิ่งแวดล้อมชุมชน โดยรวบรวมผลจากการสัมภาษณ์ ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 21 คน ผลจากการสอบถามจากกลุ่มประชากรในพื้นที่ จำนวน 400 คน โดยแบ่งเป็น 5 กลุ่ม กลุ่มละ 80 คน และผลการวิเคราะห์ทางวิทยาศาสตร์ มาสร้างและพัฒนาหลักสูตร โดยผู้วิจัยได้ออกแบบ วางรูปแบบ และวางกรอบแนวคิด ในการจัดทำหลักสูตรเพื่อเสริมสร้างทักษะชีวิตความเป็นอยู่ของชุมชน ให้สอดคล้องกับการพัฒนาสิ่งแวดล้อมชุมชน ในชุมชน อำเภอแปลงยาว จังหวัดฉะเชิงเทรา รวมทั้งการตรวจสอบหลักสูตรและการปรับปรุงหลักสูตร เพื่อปรับใช้ให้เกิดประโยชน์อย่างเหมาะสมกับประชาชน ได้กำหนดโครงสร้างของหลักสูตรไว้ดังนี้ 1) ชื่อหลักสูตร 2) ความสำคัญ 3) จุดมุ่งหมาย 4) วัตถุประสงค์ 5) เนื้อหาหลักสูตร 6) เวลาเรียน 7) สื่อประกอบการเรียน 8) สถานที่ใช้สำหรับการเรียนการสอน 9) เก็บข้อมูลแบบสอบถามก่อนเรียนและหลังการเรียน 10) การวัดและประเมินผลหลังการเรียน

ขั้นตอนที่ 3: นำหลักสูตรการจัดการเรียนรู้ด้านสิ่งแวดล้อมชุมชน ที่ได้รับการประเมินผลความเหมาะสมจากผู้เชี่ยวชาญ ทั้งด้านเนื้อหา ด้านสื่อการสอนและสถานที่ของการนำหลักสูตรไปใช้ และรายละเอียดต่างๆ มาปรับปรุงให้เป็นหลักสูตรที่สมบูรณ์ และได้นำหลักสูตรไปทดลองใช้กับประชาชน โดยการบรรยายด้วยการเรียนการสอน และการทำกิจกรรมแลกเปลี่ยนความรู้ แนะนำวิธีการบำบัด ให้กับประชาชนในพื้นที่ อำเภอแปลงยาว จังหวัดฉะเชิงเทรา จำนวน 400 คน โดยแบ่งการเรียนการสอน จำนวน 8 ครั้ง ครั้งละ 3 ชั่วโมง หลังจาการเรียนการสอนทุกครั้ง ได้ทำการแจกแบบสอบถาม เพื่อนำผลจากแบบสอบถามที่ได้มาประเมินผล โดยการประเมินผลครั้งนี้ใช้เกณฑ์ประเมินผลแบบกลุ่มตัวอย่างกลุ่มเดียว ดำเนินการทดสอบก่อนการเรียนรู้อันและการเรียนรู้ (Pretest-Posttest Design) โดยใช้รูปแบบเกณฑ์ประเมินผลของ (พรธณี ลีกิจวัฒน์. 2559, น. 146)

ขั้นตอนที่ 4 นำผลที่ได้จากการทำวิจัยมาประเมินผล โดยใช้เครื่องมือในการวิจัย ดังนี้ 1. การวิเคราะห์ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนการสอน โดยใช้สถิติพื้นฐานในการวิเคราะห์เปรียบเทียบ ค่าร้อยละ (Percentage) 2. การหาค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) 3. การวิเคราะห์เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ความรู้ ความเข้าใจทางการเรียนการสอน ของประชาชนก่อนเรียนและหลังเรียน โดยใช้ t-test (Dependent Samples) 4. การวิเคราะห์ผลการสอบถามความพึงพอใจ และประโยชน์ที่ได้รับ ที่มีต่อการเรียน การสอน โดยใช้ค่าเฉลี่ย (Mean) (บุญชม ศรีสะอาด, 2556, น. 45, 55, 109-111) นำผลที่ได้มาประเมินผลความเหมาะสมของหลักสูตรการจัดการเรียนรู้ด้านสิ่งแวดล้อมชุมชน โดยการเขียนพรรณนาความ และสร้างแบบประเมินความเหมาะสม ประเมินประสิทธิภาพของความเหมาะสมโครงสร้างของหลักสูตรการจัดการเรียนรู้ด้านสิ่งแวดล้อมชุมชน โดยใช้แบบมาตราส่วนประกอบค่า 5 ระดับ (Rating Scale) โดยระดับความเหมาะสมในแต่ละระดับ มีความหมาย ดังนี้ (5 = มากที่สุด 4 = มาก 3 = ปานกลาง 2 = น้อย 1 = น้อยที่สุด)

ผลการวิจัย

1. ศึกษาและวิเคราะห์ปัญหาสิ่งแวดล้อม มลพิษน้ำเสีย มลพิษทางอากาศ และมลพิษจากขยะของเสีย ปัญหาสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ต่างๆ ของอำเภอแปลงยาว จังหวัดฉะเชิงเทรา โดยมีเกณฑ์มาตรฐานค่าน้ำทิ้งตามพระราชบัญญัติสิ่งแวดล้อม (พรบ.) ปี พ.ศ 2535 ดังนี้ ค่า BOD. (Biochemical Oxygen Demand) เกณฑ์มาตรฐานไม่เกิน 20 mg/L. ค่า COD. (Chemical Oxygen Demand) เกณฑ์มาตรฐานไม่เกิน 120 mg/L. ค่า SS. (Suspended Solids) เกณฑ์มาตรฐานไม่เกิน 50 mg/L. ค่า Oil & Grease เกณฑ์มาตรฐานไม่เกิน 5 mg/L. ค่า Nitrogen เกณฑ์มาตรฐานไม่เกิน 20 mg/L. ค่า DS. (Dissolved Solid) เกณฑ์มาตรฐานไม่เกิน 500 mg/L. ผลการวิเคราะห์ พบว่า (1) ตำบลหนองไม้แก่น พบว่า มีมลพิษที่มีกลิ่นเหม็นมากจากการทำเกษตรกรรม แต่ผลค่าน้ำทิ้งอยู่ในเกณฑ์มาตรฐานตาม พรบ. ปี 2535 ไม่พบภาวะมลพิษสิ่งแวดล้อม (2) หมู่ 12. ตำบลแปลงยาว พบว่า มีมลพิษจากกากขยะของเสียอิเล็กทรอนิกส์ อาจทำให้เกิดมลภาวะน้ำเสียได้ แต่ผลค่าน้ำทิ้งอยู่ในเกณฑ์มาตรฐานตาม พรบ. ปี พ.ศ 2535 ไม่พบภาวะมลพิษสิ่งแวดล้อม และ (3) หมู่ 10. ตำบลแปลงยาว พบว่า มีมลพิษน้ำเสียและมีกลิ่นเหม็นมากจากฟาร์มเลี้ยงสัตว์ ผลตรวจค่าน้ำทิ้งต้นทาง ดังนี้ ค่า BOD. (Biochemical Oxygen Demand) = 72.50 mg/L. ค่า COD. (Chemical Oxygen Demand) = 432.08 mg/L. และค่า SS. (Suspended Solids) = 170 mg/L. และผลตรวจค่าน้ำทิ้งปลายทางไหลเข้าสู่ชุมชน ดังนี้ ค่า BOD. (Biochemical Oxygen Demand) = 47.00 mg/L. ค่า COD. (Chemical Oxygen Demand) = 194.44 mg/L. และค่า SS. (Suspended Solids) = 18.00 mg/L. ผลที่พบค่าน้ำทิ้งต้นทางและปลายทางนั้น ค่า BOD., COD. และ SS. มีค่าน้ำทิ้งเกินเกณฑ์มาตรฐานตาม พรบ. ปี 2535ค่อนข้างสูง ทำให้เกิดมลพิษสิ่งแวดล้อม ทั้งทางน้ำ อากาศ และกากขยะของเสียแต่ผลค่า SS. ปลายทางนั้นไม่เกินเกณฑ์มาตรฐานตาม (พรบ.) ปี 2535

2. การสร้างและพัฒนาหลักสูตรการจัดการเรียนรู้ด้านสิ่งแวดล้อมชุมชน ผลการประเมินความเหมาะสมคุณภาพด้านเนื้อหาของหลักสูตร ด้านสื่อการสอนของหลักสูตร และสถานที่ใช้น้ำเสนอหลักสูตรการจัดการเรียนรู้ด้านสิ่งแวดล้อมชุมชน อำเภอแปลงยาวจังหวัดฉะเชิงเทรา พบว่า มีระดับผลคะแนนเฉลี่ยอยู่ในระดับ 4.50-5.00 หมายถึง ดีมาก

3. นำหลักสูตรการจัดการเรียนรู้ด้านสิ่งแวดล้อมชุมชนไปทดลองใช้ พบว่าคะแนนเฉลี่ยหลังเรียน (\bar{x} = 372.05, SD. = 23.94) สูงกว่าก่อนเรียน (\bar{x} = 182.83, SD. = 9.06) ผลค่า (t.) กลุ่มที่ 1-5 พบว่าก่อนเรียนต่ำกว่าหลังเรียน และเปรียบเทียบค่าเฉลี่ย df. กลุ่มที่ 1-5 ก่อนเรียนและหลังเรียน = 47 มีค่า Significant = 0.00 เพราะว่าผลคะแนนเฉลี่ยหลังการเรียน (\bar{x} = 372.05, SD. = 23.94) มีคะแนนสูงกว่าก่อนเรียน (\bar{x} = 182.83, SD. = 9.06)

4. ประเมินหลักสูตรการจัดการเรียนรู้ด้านสิ่งแวดล้อมชุมชนการประเมินหลักสูตรการจัดการเรียนรู้ด้านสิ่งแวดล้อมชุมชน ก่อนเรียนและหลังเรียน มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของหลักสูตร

การจัดการเรียนรู้ด้านสิ่งแวดล้อมชุมชน อำเภอแปลงยาว จังหวัดฉะเชิงเทรา มีคะแนนเฉลี่ย หลังเรียน (\bar{x} = 182.83, SD. = 23.94) สูงกว่าก่อนเรียน (\bar{x} = 189.67, SD. = 14.88)

อภิปรายผล

จากการวิจัยครั้งนี้มีผลการวิจัยที่ผู้วิจัยได้นำมาอภิปราย ดังนี้

1. ศึกษาและวิเคราะห์ปัญหาสิ่งแวดล้อม มลพิษน้ำเสีย มลพิษทางอากาศ และมลพิษทางขยะของเสีย

จากผลการวิจัย พบว่า หลักสูตรการจัดการเรียนรู้ด้านสิ่งแวดล้อมชุมชน อำเภอแปลงยาว จังหวัดฉะเชิงเทรา ทำให้ประชาชนในพื้นที่ มีความรู้ ความเข้าใจเรื่องสิ่งแวดล้อมมากขึ้นจากการเรียนการสอนของหลักสูตรนี้ ทั้งนี้อาจเป็น เพราะว่าได้สร้างและพัฒนาหลักสูตรจากการวิเคราะห์ปัญหาสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ที่เกิดมลพิษน้ำเสียและกลิ่นเหม็นมาก จากฟาร์มปศุสัตว์ การทำกิจกรรมการเกษตร และขยะอิเล็กทรอนิกส์ เพื่อเป็นการให้ความรู้ ความเข้าใจกับประชาชนในชุมชน ให้มีความรู้เรื่องสิ่งแวดล้อมขั้นพื้นฐาน ผู้วิจัยจึงได้นำแนวคิดของ (ใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์, 2543, น. 76) กล่าวว่า หลักสูตรท้องถิ่น หมายถึง การปรับขยาย หรือสร้างหลักสูตรขึ้นมาเสริมหลักสูตรแม่บท โดยให้สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริง ปัญหาและความต้องการของท้องถิ่น แนวคิดของ (Tyler, 1949, p. 99) ในการวางโครงสร้างหลักสูตรโดยใช้วิธี Means-Ends Approach เป็นหลักการและเหตุผลในการสร้างหลักสูตรที่เรียกว่า หลักการไทเลอร์ (Tyler's rationale) แนวคิดของ (จำรูญ ยาสมุทร, 2555, น. 9) กล่าวว่า การเปลี่ยนแปลงของสิ่งแวดล้อม ในขณะนี้ เป็นปัญหาสำคัญของประเทศต่างๆ เกือบทั่วโลก ปัญหาเนื่องจากอัตราการเพิ่มของประชากรเพิ่มมากขึ้นทุกปี ในเมืองหรือชุมชนใหญ่ๆ มีพลเมืองอาศัยอยู่หนาแน่น แต่ขาดความเป็นระเบียบจึงเป็นภาระหนักของรัฐ แนวคิดของ (ชัชพล ทรงสุนทรวงศ์, 2548, น. 17) กล่าวว่า บทบาทของสิ่งแวดล้อมต่อมนุษย์ และบทบาทของมนุษย์ต่อสิ่งแวดล้อม ซึ่งจะพบว่ามนุษย์กับสิ่งแวดล้อมมีความสัมพันธ์กันอย่างแน่นแฟ้น สิ่งแวดล้อมมีอิทธิพลอย่างมากต่อมนุษย์ โดยเฉพาะในช่วงที่มนุษย์มีความรู้ทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีมาก

2. สร้างและพัฒนาหลักสูตรการจัดการเรียนรู้ด้านสิ่งแวดล้อมชุมชน

จากผลการวิจัย พบว่า หลักสูตรการจัดการเรียนรู้ด้านสิ่งแวดล้อมชุมชน อำเภอแปลงยาว จังหวัดฉะเชิงเทรา ที่ได้สร้างและพัฒนาขึ้นประกอบด้วย 1) ชื่อหลักสูตร 2) ความสำคัญ 3) จุดมุ่งหมาย 4) วัตถุประสงค์ 5) เนื้อหาหลักสูตร 6) เวลาเรียน 7) สื่อประกอบ การเรียนการสอน 8) สถานที่ใช้สำหรับการเรียนการสอน 9) การเก็บข้อมูลแบบสอบถามก่อนการเรียนและหลังการเรียน 10) การวัดและประเมินผลหลังการเรียนกลุ่มผู้เรียนและสถานที่ที่นำหลักสูตรไปทดลองใช้ในการเรียนการสอน ผลจากการทดลองใช้หลักสูตรนี้ จากการเรียนการสอนประสบความสำเร็จเป็นอย่างดีประชาชนให้ความสนใจ ซักถามข้อมูลที่ประชาชนต้องการรู้ และเพื่อให้มีความเข้าใจในเรื่องสิ่งแวดล้อมมากขึ้น ทั้งนี้ ผู้วิจัยได้นำแนวทางการจัดองค์ประกอบหลักสูตรของ (ปราโมทย์ จันทร์เรือง, 2552, น. 18) กล่าวถึงองค์ประกอบของหลักสูตรที่สำคัญๆ ไว้ 9 ส่วน คือ หลักการ จุดหมาย โครงสร้างคำอธิบายรายวิชา ขอบข่ายเนื้อหา เวลาเรียน กิจกรรม การเรียนการสอน สื่อการเรียนการสอน การวัดและประเมินผล และผู้วิจัยได้สร้างหลักสูตรตามทฤษฎีของ (Dick and Carey, 2004, p. 4) มากำหนดจุดมุ่งหมายของการเรียนการสอน กำหนดการพัฒนาการสอน กำหนดการประเมินการเรียนการสอน โดยแบ่งกิจกรรมการจัดระบบการสอน ผู้วิจัยได้นำแนวคิดหลักสูตรของ (กาญจนา คุณารักษ์, 2558, น. 38) ประกอบด้วย หลักการ จุดหมาย กิจกรรมและวัสดุอุปกรณ์ต่างๆ ในการจัดการเรียนการสอนที่จะพัฒนาผู้เรียนให้เกิดความรู้ ความสามารถและประสบการณ์ โดยส่งเสริมให้เอ็กต์บุคคลไปสู่ศักยภาพสูงสุดของตนเอง รู้จักตนเอง มีชีวิตอยู่ในโรงเรียน ในสังคม และในโลกอย่างมีคุณภาพอย่าง มีความสุข และสนับสนุนแนวคิดของ (นภภรณ์ ธัญญา, 2560, น.6) กล่าวว่า การวางแผนพัฒนาหลักสูตรความสำคัญของหลักสูตรว่า หลักสูตรเปรียบเสมือน เข็มทิศที่ใช้ในการจัดการศึกษา เพื่อให้ผู้เรียนบรรลุผลตามจุดมุ่งหมายของแผนการศึกษาแห่งชาติที่ต้องการให้หลักสูตรช่วยพัฒนาบุคคลให้เป็นคนที่มีความรู้ ความสามารถและพัฒนาการในทุกๆ ด้าน และได้ใช้แนวทางการออกแบบวางแผนหลักสูตร SU Model ของ (สุเทพ อ่วมเจริญ, 2557, น. 23) ออกแบบไว้ ดังนี้ 1) การวางแผนหลักสูตร

(Curriculum Planning) 2) การออกแบบหลักสูตร (Curriculum Design) 3) การจัดการหลักสูตร (Curriculum Organization) 4) การประเมินหลักสูตร (Curriculum Evaluation) มาออกแบบการวางแผนกิจกรรมการเรียนรู้ และมีความเห็นแย้งกับแนวคิดของ (อำนาจ จันทร์แป้น, 2542, น. 24) กล่าวว่า หลักสูตรท้องถิ่น หมายถึง การนำเอาหลักสูตรระดับชาติมาปรับใช้ให้เหมาะสมกับสภาพชีวิต ความเป็นอยู่ของสังคมนั้น สารการเรียนรู้จะสอดคล้องสัมพันธ์กับท้องถิ่นมากขึ้นและเป็นการเรียนรู้ที่นำไปใช้ได้ในชีวิตจริง ผู้วิจัยสนับสนุนแนวทางของ (Tyler, 1950, p. 1) ได้เสนอข้อคิดเห็นไว้ 4 ประการในการจัดทำหลักสูตรดังนี้ 1) การกำหนดจุดมุ่งหมาย 2) การเลือกเนื้อหาวิชา 3) การจัดประสบการณ์การเรียนรู้ 4) การประเมินผลหลักสูตร นอกจากนี้ผู้วิจัยสนับสนุนแนวคิดของ (Taba, 1972, p. 12) ได้เสนอแนวคิดในการพัฒนาหลักสูตรที่เรียกว่า Grass roots approach หรือวิธีการจากเบื้องล่างสู่เบื้องบน เชื่อว่าผู้ที่มีหน้าที่สอนในหลักสูตรควรมีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตรด้วย วิธีการพัฒนาหลักสูตรของทาบานี่มีขั้นตอนคล้ายคลึงกับไทเลอร์

3. นำหลักสูตรการจัดการเรียนรู้ด้านสิ่งแวดล้อมชุมชนไปทดลองใช้

จากผลการวิจัย พบว่า การทดลองใช้หลักสูตรการจัดการเรียนรู้ด้านสิ่งแวดล้อมชุมชน อำเภอแปลงยาว จังหวัดฉะเชิงเทรา ซึ่งผลจากการทดลองใช้หลักสูตรนี้ประสบความสำเร็จเป็นอย่างดีประชาชนให้ความสนใจ และมีความเข้าใจในเรื่องสิ่งแวดล้อมมากขึ้น ทั้งนี้เป็นเพราะได้นำทฤษฎีการพัฒนาหลักสูตรของ (Sowell, 1996, pp. 26-27) เป็นกระบวนการพัฒนาหลักสูตรแบบครบวงจร ได้มีการทดลองใช้ในโรงเรียนมัธยมศึกษาในนิวยอร์กและเป็นกระบวนการที่มีการตรวจสอบคุณภาพผลการเรียนรู้ (Learning outcomes) โดยคณะกรรมการการพัฒนาหลักสูตร นำแนวคิดวิเคราะห์ผลสัมฤทธิ์ของ (บุญชุม ศรีสะอาด, 2556, น. 55) ทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์การเรียนการสอนและการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้ 1) การวิเคราะห์ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและการทดลองปฏิบัติ โดยใช้สถิติพื้นฐานในการวิเคราะห์เปรียบเทียบค่าร้อยละ (Percentage) 2) ค่าเฉลี่ย (Mean) 3) ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) 4) การวิเคราะห์เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของประชาชนก่อนเรียน และหลังการเรียนการ โดยใช้ t-test (Dependent Samples) 5) การวิเคราะห์ผลการสอบถามความพึงพอใจและประโยชน์ที่ได้รับ ผู้วิจัยนำแนวคิดของ นภาพกรณ์ ัญญาและ วิมลรัตน์ จตุรานนท์ (2551, น. 201) กล่าวว่า บทบาทของครูผู้สอนมาเป็นผู้นำ ผู้อำนวยการความสะดวก คอยกระตุ้นให้ผู้เรียนดำเนินกิจกรรมตามเป้าหมาย ให้กำลังใจ ส่งเสริมให้ผู้เรียนเรียนรู้ได้ด้วยตนเองให้สำเร็จให้เวลากับผู้เรียนและให้คำปรึกษาเมื่อมีปัญหา และผู้วิจัยเห็นด้วยกับแนวคิดของ จุฑามาต กัญจนธรรมและ เต่น ชะเนติยง (2558, น. 116) กล่าวว่า การสร้างกำลังคนให้มีศักยภาพในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร มีการเพิ่มปริมาณและคุณภาพผู้สอนสาขาวิชาทั่วไปให้แก่การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร และมีการปรับสภาพแวดล้อมเพื่อเอื้อต่อการพัฒนาการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารของผู้สอน

4. ประเมินหลักสูตรการจัดการเรียนรู้ด้านสิ่งแวดล้อมชุมชน

จากผลการวิจัย พบว่า การสรุปและประเมินผล หลักสูตรการจัดการเรียนรู้ด้านสิ่งแวดล้อมชุมชน อำเภอแปลงยาว จังหวัดฉะเชิงเทรา ที่ได้สร้างและพัฒนาหลักสูตรการจัดการเรียนรู้ด้านสิ่งแวดล้อมชุมชน อำเภอแปลงยาว จังหวัดฉะเชิงเทรา พบว่า ความเหมาะสมด้านเนื้อหา ด้านสื่อการสอนและสถานที่เรียน เหมาะสมกับผู้เรียนหลักสูตรนี้เป็นอย่างมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า ผู้วิจัยได้ใช้แนวคิดการประเมินหลักสูตรของ (วิชัย ดิสสระ, 2545, น. 116) กล่าวว่า การประเมินหลักสูตรมักจะคำนึงกระบวนการหรือวิธีการประเมินผลที่ยึดจุดมุ่งหมายของหลักสูตรเป็นประการสำคัญแต่ถ้าจะพิจารณาให้ละเอียดและรอบคอบ และแนวคิดการประเมินหลักสูตรของ (ชนันท์ ธาตุทอง, 2550, น. 101-141) โดยวางแนวทางการประเมินหลักสูตร ดังนี้ 1) ทำให้ได้ข้อมูลสารสนเทศต่างๆ ทราบความจำเป็นและความต้องการของประชากรเป้าหมายของหลักสูตร เพื่อใช้เป็นพื้นฐานในการพัฒนาหลักสูตรให้สอดคล้องกับความต้องการของสภาพสังคมและผู้เรียน 2) ได้สารสนเทศที่เป็นประโยชน์ต่อการปรับปรุง แผนงาน กิจกรรม และหลักสูตรให้เหมาะสมก่อนนำไปปฏิบัติ เพื่อลดโอกาสเสี่ยง อุปสรรคที่จะทำให้หลักสูตรล้มเหลว 3) การประเมินตัวหลักสูตรที่พัฒนาขึ้น จะทำให้ทราบความเหมาะสมของตัวหลักสูตรที่พัฒนาขึ้นว่าเหมาะสมหรือไม่เพียงใด ควรจะปรับปรุงหลักสูตรให้สอดคล้องตรงกับวัตถุประสงค์ที่พัฒนาขึ้น 4) การประเมินความก้าวหน้าของการนำ

หลักสูตรไปใช้ ทำให้ผู้รับผิดชอบการพัฒนาหลักสูตรทราบจุดเด่น จุดด้อยของการบริหารหลักสูตร การพัฒนาบุคลากร กิจกรรมการเรียนการสอน การใช้สื่อการเรียน การวัดและประเมินผลการเรียนเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพและประสิทธิผลของการใช้หลักสูตรให้เกิดผลครบถ้วนตามวัตถุประสงค์ของหลักสูตร 5) การประเมินความสำเร็จของหลักสูตรจะทำให้ทราบว่า การใช้หลักสูตรได้ผลตามจุดมุ่งหมายหรือไม่ ผู้เรียนมีความรู้ความสามารถเพียงใด ผู้สำเร็จการศึกษานำความรู้ไปใช้ได้มากน้อยเพียงใด คุ่มค่าหรือไม่ ควรจะปรับปรุงและพัฒนาส่วนใด เพื่อเป็นการลดโอกาสการสูญเปล่าอีกทางหนึ่ง 6) การประเมินหลักสูตรจะทำให้ผู้รับผิดชอบหลักสูตรและผู้ใช้หลักสูตรทราบจุดอ่อนของหลักสูตร จะเกิดแรงจูงใจในการพัฒนาปรับปรุงหลักสูตรให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นรวมทั้งหากผู้รับผิดชอบมองเห็นความสำเร็จในการนำหลักสูตรไปใช้ ก็จะทำให้เกิดแรงจูงใจหรือสร้างขวัญกำลังใจในการปฏิบัติงานต่อไป

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัย

1. ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการใช้หลักสูตร ผู้นำชุมชน ผู้นำท้องถิ่น ควรนำหลักสูตรการจัดการเรียนรู้ด้านสิ่งแวดล้อมชุมชนไปใช้กับประชาชนในชุมชน เนื่องจากผลการวิจัย พบว่าหลักสูตรนี้ช่วยให้ประชาชน มีความรู้ ความเข้าใจในเรื่องของสิ่งแวดล้อมเป็นอย่างมาก ประชาชนได้ให้ความสนใจกับเนื้อหาของหลักสูตร เพื่อจะได้นำความรู้ไปปรับใช้ในชีวิตประจำวัน รวมถึงเกิดการสำนึก รัก และห่วงแหนชุมชนตนเองและหาแนวทางป้องกันเพื่อไม่ให้ชุมชนตนเองเกิดมลพิษแวดล้อมในอนาคตข้างหน้า

2. ควรเปิดโอกาสให้ประชาชนในชุมชน ได้แสดงวิสัยทัศน์ และแลกเปลี่ยนความรู้ ความเข้าใจในเรื่องสิ่งแวดล้อมได้หลากหลายความคิดเห็นอย่างอิสระ โดยการซักถามจากประชาชนเป็นอย่างมาก เนื่องจากประชาชนได้มีโอกาสพูดในสิ่งที่ตนเองพบ และประสบกับปัญหา รวมถึงมีการสอบถามแนวทางการแก้ไขปัญหาที่ชุมชนประสบปัญหาเพื่อหาแนวทางแก้ไข ปัญหาสิ่งแวดล้อม ที่เกิดขึ้นในปัจจุบันและแนวทางป้องกันปัญหาสิ่งแวดล้อมในอนาคตด้วย

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรจัดทำวิจัยสิ่งแวดล้อมชุมชน ในพื้นที่อื่นๆ ที่มีลักษณะภูมิศาสตร์ วัฒนธรรม สังคม ความรู้ฯ ล ที่แตกต่างจากอำเภอแปลงยาว จังหวัดฉะเชิงเทรา

2. ควรจัดทำวิจัยสิ่งแวดล้อมชุมชน ที่พัฒนาความรู้ ความเข้าใจในเรื่องสิ่งแวดล้อม คำนึงถึงปัญหาสิ่งแวดล้อมที่อาจเกิดขึ้นได้ในอนาคต พร้อมทั้งหาแนวทางในการแก้ไขปัญหา

บรรณานุกรม

- กรมโรงงานอุตสาหกรรม. (2554). *ตำราระบบบำบัดมลพิษน้ำ* (พิมพ์ครั้งที่ 6). กรุงเทพฯ: กรมโรงงานอุตสาหกรรมและคณะวิศวกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. (2555). *การประชุมวิชาการ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ ครั้งที่ 14*. กรุงเทพฯ: กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม.
- กาญจนา คุณารักษ์. (2558). *พื้นฐานการพัฒนาหลักสูตร*. นครปฐม: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- จิตทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์. (2543). *การพัฒนาหลักสูตร: หลักการและแนวปฏิบัติ*. กรุงเทพฯ: คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- จำริญู ยาสุมุท. (2555). *วิทยาศาสตร์สิ่งแวดล้อมและการจัดการคุณภาพ*. เชียงใหม่: คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่

- จุฑามาศ กาญจนธรรม และเด่น ชะเนติยง. (2558). การพัฒนารูปแบบเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเพื่อการบริหารจัดการในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา จันทบุรี เขต 2 [ฉบับพิเศษ]. *วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม*, 9, 109-121.
- ฉันท ชาติทอง. (2550). *การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น*. นครปฐม: เพชรเกษมการพิมพ์.
- ซัชพล ทรงสุนทรวงศ์. (2548). *มนุษย์กับสิ่งแวดล้อม*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์
- นิวัติ เรืองพานิช. (2556). *การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม* (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพฯ: คณะวนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- นภาพรณ์ ธัญญา และวิมลรัตน์ จตุรานนท์ (2551). *การพัฒนาบทเรียนอิเล็กทรอนิกส์ออนไลน์วิชาวิทยาศาสตร์โดยใช้กิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวคิด ไฮ /สโคปสำหรับนักเรียนช่วงชั้นที่ 3 โรงเรียนเบญจมราชาลัยในพระบรมราชูปถัมภ์*. ชลบุรี: คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา
- นภาพรณ์ ธัญญา. (2558). *การพัฒนาการเรียนรู้เรื่อง “ การคูณ ” โดยการจัดการเรียนรู้แบบกลุ่มร่วมมือช่วยเหลือสำหรับนักเรียน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนอานวยวิทย์นครปฐม*. กรุงเทพฯ: คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยกรุงเทพธนบุรี.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2556). *การพัฒนาหลักสูตรและการวิจัยเกี่ยวกับหลักสูตร*. กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.
- ปราโมทย์ จันทร์เรือง. (2552). *เอกสารคำสอนรายวิชาการพัฒนาหลักสูตร*. ลพบุรี: คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี.
- พรรณณี ลีกิจวัฒน์. (2559). *วิธีการวิจัยทางการศึกษา*. กรุงเทพฯ: มิน เซอร์วิส ซัพพลาย.
- พีรกานต์ ศิริรักษ์ และณัฏช กุลสิริ. (2554). *ปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของนักท่องเที่ยวในจังหวัดภูเก็ต* (ปริญญาานิพนธ์บริหารธุรกิจบัณฑิต). มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. กรุงเทพฯ.
- วิชัย ดิสสระ. (2545). *การพัฒนาหลักสูตรและการสอน* (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.
- สันทัต ศิริอนันต์ไพบูลย์. (2557). *ตำราระบบบำบัดน้ำเสีย* (ฉบับปรับปรุงแก้ไข) กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ท็อป.
- สุเทพ อ่วมเจริญ. (2557). *การพัฒนาหลักสูตร: ทฤษฎีและการปฏิบัติ* (พิมพ์ครั้งที่ 6). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ท็อป.
- อำนาจ จันทร์แป้น (2542). *หลักสูตรท้องถิ่น*. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
- อัจฉรา ปุราคม, ศิริชัย ศรีพรหม, สบสันต์ มหานิยม, ธารินทร์ ก้านเหลือง และธีระศักดิ์ สร้อยศิริ. (2560). *การพัฒนาหลักสูตรการเรียนรู้กิจกรรมทางกายภาพผู้สูงอายุแบบองค์รวม* (รายงานวิจัย). มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์กำแพงแสน. นครปฐม.
- Dick, W. & Cary, L. (1990). *The Systematic Design of Instruction* (3rd ed.). New York: Harper Collins College Publishers.
- Sowell, Evelys J. (1996). *Curriculum and Integrative Introduction*. New York: Prentice Hall.
- Tyler, Ralph W. (1949). *Basic Principles of Curriculum and Instruction*. Chicago: University of Chicago Press.
- Tyler, Ralph W. (1950). *Basic Principles of Curriculum and Instruction*. Chicago: University of Chicago Press.

Received: 30-10-2019

Revised: 21-11-2019

Accepted: 25-11-2019

การจัดการป่าชุมชนบ้านท่าระพา ตำบลศาลาลำดวน อำเภอเมืองสระแก้ว จังหวัดสระแก้ว
Community Forest Management of Ban Tharapa,
Salalumduan Sub - District, Mueang Sa Kaeo District, Sa Kaeo Province.

สิริพงษ์ ไพบุญ¹

Siripong Paiboon

Siripong_3663@hotmail.comดุสิต เวชกิจ²

Dusit Wechakit

Dusit.wec@stou.ac.thสันติ สุขสอาด³

Santi Suksard

fforsss@ku.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา (1) สภาพเศรษฐกิจและสังคมของราษฎรบ้านท่าระพา ตำบลศาลาลำดวน อำเภอเมืองสระแก้ว จังหวัดสระแก้ว (2) การมีส่วนร่วมและความพึงพอใจที่มีต่อการจัดการป่าชุมชนของราษฎร (3) ประเมินความสำเร็จในการจัดการป่าชุมชน (4) ปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะด้านการจัดการป่าชุมชน และ (5) กำหนดแนวทางการจัดการป่าชุมชนให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น

การวิจัยเป็นการวิจัยเชิงสำรวจ เก็บรวบรวมข้อมูล 2 ส่วนคือ (1) ข้อมูลเชิงปริมาณ รวบรวมจากประชากรทั้งหมด คือ ราษฎรบ้านท่าระพา จำนวนทั้งสิ้น 176 ครัวเรือนโดยใช้แบบสัมภาษณ์ วิเคราะห์ข้อมูลเพื่อหาค่าความถี่ ร้อยละ และค่าเฉลี่ย มาตราส่วนประมาณค่านำมาใช้ในการประเมินความสำเร็จในการจัดการป่าชุมชน และ (2) ข้อมูลเชิงคุณภาพ รวบรวมจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสียและผู้ที่มีประสบการณ์ด้านการจัดการป่าชุมชน จำนวน 9 คน โดยการสัมภาษณ์กลุ่มและวิเคราะห์เนื้อหาตามประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย โดยใช้การประเมินโครงการแบบชีพป์

¹ นักศึกษาสาขาวิชาเกษตรศาสตร์และสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

Students in School of Agriculture and Cooperatives, Sukhothai Thammathirat Open University

² สาขาวิชาเกษตรศาสตร์และสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

School of Agriculture and Cooperatives, Sukhothai Thammathirat Open University

³ คณะวนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

Faculty of Forestry, Kasetsart University

ผลการวิจัยพบว่า (1) ประชากร ส่วนใหญ่มีอายุตั้งแต่ 61 ปีขึ้นไป ร้อยละ 38.07 การศึกษาอยู่ในระดับประถมศึกษา ร้อยละ 51.13 ประกอบอาชีพเกษตรกรรม ร้อยละ 39.77 (2) ก่อนการจัดตั้งป่าชุมชนราษฎรมีส่วนร่วมและมีความพึงพอใจในระดับน้อยที่สุด ค่าเฉลี่ย 1.03 หลังจากจัดตั้งป่าชุมชนราษฎรมีส่วนร่วมและมีความพึงพอใจอยู่ในระดับปานกลางและมาก ค่าเฉลี่ย 3.03 และ 3.35 ตามลำดับ (3) ความสำเร็จของการจัดการป่าชุมชนตามวัตถุประสงค์อยู่ในระดับปานกลาง และพบว่ามีจุดแข็ง ได้แก่ ชุมชนเชื่อมั่นการบริหารจัดการของคณะกรรมการป่าชุมชน มีการจัดหาทุนการดำเนินการจากการจัดกิจกรรมทอดผ้าป่า และมีการประชาสัมพันธ์ติดต่อสื่อสารโดยใช้สื่อวิทยุชุมชนและเสียงตามสาย เป็นต้น ส่วนจุดอ่อน ได้แก่ ขาดความเข้าใจเกี่ยวกับองค์ความรู้และกระบวนการจัดการป่าชุมชน ขาดการถ่ายทอดองค์ความรู้ไปยังเยาวชนหรือคนรุ่นใหม่ในท้องถิ่น และการใช้ประโยชน์จากป่าชุมชนมีข้อจำกัดบางประการ เป็นต้น (4) ปัญหาและอุปสรรคที่พบส่วนใหญ่คืองบประมาณและทุนดำเนินการ และน้ำท่วม ส่วนข้อเสนอแนะคือต้องมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับเครือข่ายป่าชุมชนอื่นๆ หรือเครือข่ายอื่นที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งถ่ายทอดองค์ความรู้ไปยังเยาวชนหรือคนรุ่นใหม่ในท้องถิ่น และ (5) แนวทางการจัดการป่าชุมชนให้มีประสิทธิภาพที่สำคัญ คือ ต้องทบทวนกฎระเบียบให้เหมาะสม มีการบังคับใช้อย่างเป็นรูปธรรม และแบ่งการใช้ประโยชน์ที่ดินให้ชัดเจน

คำสำคัญ การจัดการป่าชุมชน, บ้านท่าระพา, การประเมินโครงการแบบชิปปี้

Abstract

This research aimed to study (1) the socioeconomic statuses of the people who lived in Ban Tharapa, Salalumduan Sub-district, Mueang Sa Kaeo District, Sa Kaeo Province, (2) the participation and satisfaction of the people to the community forest management, (3) the evaluation of success in the management, (4) problems, obstacles and suggestions regarding to the management, and (5) to establish the guidelines for an efficient community forest management.

This study was a survey research. The collected data were divided into two parts: quantitative and qualitative data. (1) For the quantitative data, the population was 176 households in Ban Tharapa, using an interviewing method. This part of the data was statistically analyzed to find frequency, percentage, and mean. The rating scale was also used to evaluate the success of the community forest management. (2) The qualitative data; were collected by a focus group of 9 key informants, which included stakeholders and certain individuals with experiences in the community forest management. This part of the data was analyzed using the CIPP Model.

The results showed that (1) most people within the studied area had an average age range of 61 years or above (38.07%), had the highest education at the primary school level (51.13%), and had farming as an occupation (39.77%). (2) Before the establishment of the community forest, it was found that the people had the lowest levels of participation and satisfaction (averagely at 1.03). However, after the community forest was established, the levels of participation and satisfaction were increased to the average and high levels, respectively (averagely at 3.03 and 3.35). (3) The success of the community forest management was evaluated to be at the average level. Moreover, the strengths of the management were that the local community had trust in the management committees; there were funds from religious activities; and there were communications through the community radio and public broadcasting. The weaknesses were that people lacked the understanding of basic knowledge and processes in the community forest management; the community lacked ways in passing down the knowledge to the young or new generation within the area; and there were some limitations in gaining benefits from the community forest. (4) The problems and obstacles found within the management were mostly involved with funds/operational costs and floods. The suggestions were that the community had to have an exchange of knowledge with other community forests or other related networks as well as had to find ways in passing down the knowledge to the young or new generation. (5) The guidelines for an efficient community forest management were that there should be a proper revision in the community rules; there should be a concrete rule enforcement within the community; and the benefits from land usage within the community should be clearly divided.

Keywords: Community forest management, Ban Tharapa, CIPP Model

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ในอดีตที่ผ่านมาการจัดการป่าไม้เป็นการประกาศกรรมสิทธิ์อำนาจโดยรัฐ มีอำนาจในการใช้นโยบาย ออกกฎหมาย ประกาศให้พื้นที่ป่าทั้งหมดถือเป็นที่ดินของรัฐ วางนโยบายเพื่อให้ข้าราชการดำเนินการ ซึ่งการดำเนินการดังกล่าว พบว่า ไม่สอดคล้องกับประโยชน์ของท้องถิ่น เกิดความขัดแย้งระหว่างประชาชนกับประชาชน ชุมชนกับชุมชน ชุมชนกับเจ้าหน้าที่ของรัฐ ในการแย่งสิทธิการเป็นเจ้าของและผู้จัดการทรัพยากร ทางออกในการแก้ไขปัญหา คือต้องอาศัยความร่วมมือจากกลุ่มคนทุกฝ่าย รวมทั้งองค์กรท้องถิ่นและชุมชน โดยให้ชุมชนได้รับการแบ่งปันผลประโยชน์จากการจัดการและอนุรักษ์ทรัพยากรในท้องถิ่นของชุมชนเอง เพื่อให้ชุมชน เกิดการมีส่วนร่วมด้วยความสมัครใจ (สุรินทร์ อ้นพรหม, 2554, น. 160 - 161) กรมป่าไม้ มีแนวคิดที่จะให้ชุมชนที่อยู่ในและนอกเขตป่าช่วยเจ้าหน้าที่ป่าไม้ที่มีอยู่อย่างจำกัดในการดูแลรักษาป่าในรูปแบบป่าชุมชน มีการส่งเสริมและพัฒนาโครงการป่าชุมชน รูปแบบการจัดตั้งป่าชุมชน ซึ่งในปี พ.ศ. 2543 ได้ทำการขึ้นทะเบียนป่าชุมชน (จัดตั้งป่าชุมชน) เป็นผลสำเร็จและดำเนินการเรื่อยมา (กรมป่าไม้, 2558, น. 1-2) ปี พ.ศ.2557 คณะรักษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติ (คสช.) ได้ปฏิรูปกรอบการจัดการบริหารทรัพยากรป่าไม้ โดยการแก้ไขกฎหมายและจัดทำแผนแม่บทแก้ไขปัญหาการทำลายทรัพยากรป่าไม้ การบุกรุกที่ดินของรัฐ และการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน โดยให้จัดตั้งป่าชุมชนเพิ่มขึ้นและมอบให้ชุมชนรับผิดชอบดูแล ส่งเสริมให้หน่วยงานต่างๆ ทั้งภาครัฐ และเอกชน เข้ามามีส่วนร่วมให้การสนับสนุนในการจัดตั้ง และการดูแลป่าชุมชน ให้ครบทุกแห่ง ดูแลประชาชนและชุมชนในพื้นที่ป่าและพื้นที่รอบป่าให้มี พออยู่ พอกิน พอใช้ โดยจัดทำ โครงการพัฒนาคุณภาพชีวิตให้ได้อย่างมีความสุข เกื้อกูลกันระหว่างป่ากับคนอย่างยั่งยืน และจัดตั้งอาสาสมัครพิทักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมหมู่บ้าน (ทสม.) ในหมู่บ้านที่มีเขตติดต่อพื้นที่ป่า ทำหน้าที่ดูแลและบำรุงรักษาป่าให้ครอบคลุมพื้นที่ป่า (กองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายในราชอาณาจักร และกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, 2557, น.30)

กรมป่าไม้ จึงตั้งเกณฑ์การแบ่งกลุ่มเพื่อจัดกลุ่มป่าชุมชน อาทิเช่น การมีกลุ่มดูแลรักษา ป่าชุมชน การตั้งกลุ่มเครือข่าย การดำเนินกิจกรรมในป่าชุมชน การเผยแพร่ประชาสัมพันธ์สมาชิกชุมชนได้รับประโยชน์ในทุกรูปแบบจากป่าชุมชน เป็นต้น ซึ่งผลการแบ่งกลุ่มป่าชุมชน พบว่ามีป่าชุมชนพัฒนาดีมาก คิดเป็นร้อยละ 42.64 ป่าชุมชนพัฒนาปานกลาง คิดเป็นร้อยละ 43.53 ป่าชุมชนควรปรับปรุง คิดเป็นร้อยละ 10.99 และป่าชุมชน ที่ควรยกเลิก คิดเป็นร้อยละ 2.84 (กรมป่าไม้, 2558, น. 12-14) ดังนั้น หลักการให้เพิ่มจำนวน ป่าชุมชน จึงเป็นเพียงการกำหนด เจริญปริมาณเท่านั้น หากมีการประเมินความสำเร็จในการจัดการ ป่าชุมชน ให้เป็นรูปธรรมและต่อเนื่องแล้ว จะทำให้ทราบถึงสถานการณ์ ปัญหา อุปสรรค รวมทั้งสามารถกำหนดแนวทางการจัดการป่าชุมชน ให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้หรือสามารถกำหนดวัตถุประสงค์ในการจัดการป่าชุมชนอย่างมีส่วนร่วมสอดคล้องกับบริบทของชุมชนนั้นๆ

ผู้วิจัยจึงทำการวิจัย เรื่อง การจัดการป่าชุมชนบ้านท่าระพา ตำบลศาลาลำดวน อำเภอเมืองสระแก้ว จังหวัดสระแก้ว เพื่อให้ทราบถึงสถานการณ์ ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะ รวมทั้งกำหนดแนวทางจัดการ ป่าชุมชนให้มีประสิทธิภาพ โดยการประเมินความสำเร็จของการจัดการ ภายใต้กรอบแนวคิดการประเมินโครงการแบบชิปปี้ขึ้น

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาสภาพเศรษฐกิจและสังคมของราษฎรบ้านท่าระพา ตำบลศาลาลำดวน อำเภอเมืองสระแก้ว จังหวัดสระแก้ว
2. เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมและการมีความพึงพอใจที่มีต่อการจัดการป่าชุมชน ของราษฎรบ้านท่าระพา ตำบลศาลาลำดวน อำเภอเมืองสระแก้ว จังหวัดสระแก้ว
3. เพื่อประเมินความสำเร็จในการจัดการป่าชุมชนบ้านท่าระพา ตำบลศาลาลำดวน อำเภอเมืองสระแก้ว จังหวัดสระแก้ว

4. เพื่อศึกษาการมีปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะด้านการจัดการป่าชุมชนบ้านท่าระพา ตำบลศาลาลำดวน อำเภอเมืองสระแก้ว จังหวัดสระแก้ว

5. เพื่อกำหนดแนวทางจัดการป่าชุมชนบ้านท่าระพา ตำบลศาลาลำดวน อำเภอเมืองสระแก้ว จังหวัดสระแก้ว ให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น

นิยามศัพท์

ราษฎร คือ ผู้ที่อาศัยและมีชื่อในทะเบียนราษฎรของบ้านท่าระพา ตำบลศาลาลำดวน อำเภอเมืองสระแก้ว จังหวัดสระแก้ว

ชุมชน คือ หมู่บ้านท่าระพา ตำบลศาลาลำดวน อำเภอเมืองสระแก้ว จังหวัดสระแก้ว

ป่าชุมชน คือ ป่าชุมชนของหมู่บ้านท่าระพา ตำบลศาลาลำดวน อำเภอเมืองสระแก้ว จังหวัดสระแก้ว

การมีส่วนร่วม คือ การที่ราษฎรบ้านท่าระพา ตำบลศาลาลำดวน อำเภอเมืองสระแก้ว จังหวัดสระแก้ว เข้ามาดำเนินกิจกรรมที่เกี่ยวข้องด้านการจัดการป่าชุมชนบ้านท่าระพา ขั้นตอนใดขั้นตอนหนึ่งใน 5 ขั้นตอนได้แก่ 1) ขั้นตอนการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหา 2) ขั้นตอน การวางแผนพัฒนา 3) ขั้นตอนการดำเนินงานพัฒนา 4) ขั้นตอนการรับผลประโยชน์จากการพัฒนา และ 5) ขั้นตอนการติดตามและประเมินผลการพัฒนา

การมีความพึงพอใจ คือ การมีความต้องการหรือทัศนคติที่สามารถตอบสนองความต้องการของชุมชนด้านการจัดการป่าชุมชนบ้านท่าระพา ตำบลศาลาลำดวน อำเภอเมืองสระแก้ว จังหวัดสระแก้ว ใน 5 ขั้นตอนของการมีส่วนร่วม

การประเมินโครงการ คือ กระบวนการที่วัดผลการจัดการป่าชุมชนบ้านท่าระพา ให้บรรลุตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่กำหนดไว้ ซึ่งใช้คำถามภายใต้กรอบแนวคิดการประเมินโครงการแบบซิปป

ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

1. สามารถนำข้อมูลด้านสภาพเศรษฐกิจและสังคมของราษฎรบ้านท่าระพา ตำบลศาลาลำดวน อำเภอเมืองสระแก้ว จังหวัดสระแก้ว มาวิเคราะห์ถึงความเชื่อมโยงกับการจัดการป่าชุมชนดังกล่าว

2. ใช้เป็นฐานข้อมูลและกำหนดแนวทางจัดการป่าชุมชนบ้านท่าระพา ตำบลศาลาลำดวน อำเภอเมืองสระแก้ว จังหวัดสระแก้ว ให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น

3. ใช้เป็นฐานข้อมูลและแนวทางการจัดการป่าชุมชนแหล่งอื่นๆ ในอนาคต

วิธีการวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มผู้ให้ข้อมูล รูปแบบของการวิจัยเป็นการวิจัยเชิงสำรวจ ประชากรการวิจัย ครั้งนี้เก็บรวบรวมข้อมูล 2 ส่วน ได้แก่

1.1 ข้อมูลเชิงปริมาณ จากประชากรที่เป็นหัวหน้าครัวเรือนหรือผู้แทนจากทุกครัวเรือนของบ้านท่าระพา ตำบลศาลาลำดวน อำเภอเมืองสระแก้ว จังหวัดสระแก้ว ตามฐานข้อมูลทะเบียนราษฎรที่อาศัยอยู่จริง ในปี พ.ศ.2561 จำนวนทั้งสิ้น 176 ครัวเรือน

1.2 ข้อมูลเชิงคุณภาพ จากกลุ่มผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ ผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียและ ผู้มีประสบการณ์ด้านการจัดการป่าชุมชน จำนวน 9 คน นอกจากนี้ยังทำการรวบรวมข้อมูล จากการแสดงความคิดเห็นของประชากรตามแบบสัมภาษณ์ จากการแสดงความคิดเห็นของราษฎรที่ร่วมประชุมในวันสัมมนากลุ่ม และจากการสังเกตการณ์ในสถานที่จริงของชุมชนนำข้อมูลมาวิเคราะห์เนื้อหาอีกด้วย

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

2.1 แบบสัมภาษณ์ จำนวน 3 ตอน ประกอบด้วย ตอนที่ 1. เป็นคำถามปลายเปิด-ปลายปิด เกี่ยวกับข้อมูลส่วนตัวด้านปัจจัยพื้นฐานของบุคคล ตอนที่ 2. เป็นคำถามปลายปิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมและการมีความพึงพอใจของราษฎรที่มีต่อการจัดการป่าชุมชน และตอนที่ 3. เป็นคำถามปลายเปิด-ปลายปิด เกี่ยวกับการมีปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะด้านการจัดการป่าชุมชน

2.2 การกำหนดประเด็นคำถาม ภายใต้กรอบแนวคิดการประเมินโครงการแบบชิปปี้จำนวน 5 ด้าน ประกอบด้วย การประเมินโครงการด้านสภาพแวดล้อม การประเมินโครงการ ด้านปัจจัยนำเข้า การประเมินโครงการด้านกระบวนการดำเนินการ และการประเมินโครงการ ด้านผลผลิตของโครงการ (สุภมาส อังศุโชติ, 2555, น. 44-48.) และให้ราษฎรที่ร่วมประชุม ในวันสัมมนากลุ่มแสดงความคิดเห็น อภิปรายและตัดสินใจถึงระดับความสำเร็จตามวัตถุประสงค์ ป่าชุมชน

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

3.1 ข้อมูลจากประชากร เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ตามแบบสัมภาษณ์ที่กำหนดไว้ จำนวน 3 ตอน

3.2 ข้อมูลจากการกำหนดประเด็นคำถาม เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้ประเด็นคำถาม ภายใต้กรอบแนวคิดการประเมินโครงการแบบชิปปี้ จากการสัมมนาของกลุ่ม ของกลุ่มผู้ให้ข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ คือ ผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียและผู้มีประสบการณ์ด้านการจัดการป่าชุมชน จำนวน 9 คน นอกจากนี้ยังใช้ข้อมูลจากการแสดงความคิดเห็นของประชากร ตามแบบสัมภาษณ์ ตอนที่ 3. ส่วนคำถามปลายเปิด จากการแสดงความคิดเห็น อภิปรายและตัดสินใจถึงระดับความสำเร็จตามวัตถุประสงค์ป่าชุมชนของราษฎรที่ร่วมประชุมในวันสัมมนาและจากการสังเกตการณ์ในสถานที่จริงของชุมชน

4. การวิเคราะห์ข้อมูล แบ่งการวิเคราะห์ข้อมูลจาก 2 ส่วน ได้แก่

4.1 ข้อมูลเชิงปริมาณ ทำการสรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามแบบสัมภาษณ์ที่กำหนดไว้ นำมาเสนอในรูปแบบเชิงสถิติ ใช้วิธีการหาค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย เป็นต้น โดยจะเป็นมาตราส่วนประมาณค่า มีพิสัยการตอบ 5 ระดับ แล้วใช้สถิติค่าเฉลี่ย นำมาแปลผล

4.2 ข้อมูลเชิงคุณภาพ ใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหาและใช้ประเด็นคำถาม การประเมินโครงการ ภายใต้กรอบแนวคิดการประเมินโครงการแบบชิปปี้ ที่แบ่งออกเป็นปัจจัย เชิงบวกและปัจจัยเชิงลบมาประกอบการวิเคราะห์ข้อมูล สำหรับการประเมินความสำเร็จตามวัตถุประสงค์ป่าชุมชน ซึ่งได้กำหนดตามแบบ ปชช.3 จำนวน 2 ข้อ ได้แบ่งระดับความสำเร็จออกเป็น 3 ระดับ ได้แก่ 1) ระดับความสำเร็จมาก (มีความสำเร็จมากกว่าร้อยละ 67) 2) ระดับความสำเร็จปานกลาง (มีความสำเร็จช่วงร้อยละ 34-67) 3) ระดับความสำเร็จน้อย (มีความสำเร็จน้อยกว่าร้อยละ 34) โดยให้ราษฎรที่ร่วมประชุมในวันสัมมนาแสดงความคิดเห็น อภิปราย และตัดสินใจถึงระดับความสำเร็จดังกล่าว

ผลการวิจัย

ผลการวิจัย สรุปตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย จำนวน 5 ตอน ได้แก่

ตอนที่ 1 สภาพเศรษฐกิจและสังคมของราษฎรบ้านท่าระพา ตำบลศาลาลำดวน อำเภอเมืองสระแก้ว จังหวัดสระแก้ว สภาพเศรษฐกิจและสังคมของราษฎรบ้านท่าระพา ตำบลศาลาลำดวน อำเภอเมืองสระแก้ว จังหวัดสระแก้ว ที่ได้จากแบบสัมภาษณ์ ตอนที่ 1 พบว่า

1. เพศ ผลการวิเคราะห์ พบว่า เป็นเพศชาย จำนวน 95 คน คิดเป็นร้อยละ 53.98 และเป็นเพศหญิง จำนวน 81 คน คิดเป็นร้อยละ 46.02

2. อายุ ผลการวิเคราะห์ พบว่า ส่วนใหญ่มีอายุ 65 ปีขึ้นไป จำนวน 67 คน คิดเป็นร้อยละ 38.07 รองลงมาคืออายุระหว่าง 51-60 ปี จำนวน 56 คน คิดเป็นร้อยละ 31.82

3. ระดับการศึกษาสูงสุด ผลการวิเคราะห์ พบว่า ส่วนใหญ่ มีระดับการศึกษา ในระดับประถมศึกษา จำนวน 90 คน คิดเป็นร้อยละ 51.13 รองลงมาไม่ได้เรียน จำนวน 45 คน คิดเป็นร้อยละ 25.57

4. อาชีพ ผลการวิเคราะห์ พบว่า ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกร จำนวน 70 คน คิดเป็นร้อยละ 39.77 รองลงมาประกอบอาชีพรับจ้างทั่วไป 69 คน คิดเป็น ร้อยละ 39.21

ตอนที่ 2 การมีส่วนร่วมและการมีความพึงพอใจที่มีต่อการจัดการประชุมชนของราษฎรบ้านท่าระพา ตำบลศาลาลำดวน อำเภอเมืองสระแก้ว จังหวัดสระแก้ว

การมีส่วนร่วมและการมีความพึงพอใจที่มีต่อการจัดการประชุมชนของราษฎรบ้านท่าระพา ตำบลศาลาลำดวน อำเภอเมืองสระแก้ว จังหวัดสระแก้ว ที่ได้จากแบบสัมภาษณ์ ตอนที่ 2 แบ่งการดำเนินการออกเป็น 2 ช่วงเวลา ดังนี้

1. การมีส่วนร่วมและการมีความพึงพอใจที่มีต่อการจัดการประชุมชนของราษฎรก่อนการจัดตั้งประชุมชน พบว่า ทั้งระดับการมีส่วนร่วมและระดับการมีความพึงพอใจ อยู่ในระดับน้อยที่สุด ค่าเฉลี่ยเท่ากับ คือ 1.03

2. การมีส่วนร่วมและการมีความพึงพอใจที่มีต่อการจัดการประชุมชนของราษฎร หลังการจัดตั้งประชุมชน พบว่า ระดับการมีส่วนร่วมอยู่ในระดับปานกลาง ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.03 และระดับการมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.35

ตอนที่ 3 การประเมินความสำเร็จในการจัดการประชุมชนของราษฎรบ้านท่าระพา ตำบลศาลาลำดวน อำเภอเมืองสระแก้ว จังหวัดสระแก้ว

การประเมินความสำเร็จในการจัดการประชุมชนของราษฎรบ้านท่าระพา ตำบลศาลาลำดวน อำเภอเมืองสระแก้ว จังหวัดสระแก้ว ดำเนินการประเมินความสำเร็จตามวัตถุประสงค์ประชุมชนที่แบ่งระดับความสำเร็จออกเป็น 3 ระดับ ได้จากการให้ราษฎรที่ร่วมประชุมในวันสัมมนา กลุ่มแสดงความคิดเห็น อภิปรายและตัดสินใจถึงระดับความสำเร็จ และใช้ประเด็นคำถามการประเมินโครงการภายใต้กรอบแนวคิดการประเมินโครงการแบบซิปป์ แบ่งออกเป็นปัจจัยเชิงบวกและปัจจัยเชิงลบ โดยได้จากการสัมมนา กลุ่มจากการแสดงความคิดเห็นของราษฎรในวันสัมมนา กลุ่ม และจากการสังเกตการณ์ในสถานที่จริงของชุมชน ประกอบด้วย

1. การประเมินโครงการด้านสภาพแวดล้อมก่อนมีโครงการ สรุปได้ตามตารางที่ 1 ดังนี้

ตารางที่ 1 การประเมินโครงการด้านสภาพแวดล้อมก่อนมีโครงการ

สภาพแวดล้อมก่อนมีโครงการ (เชิงบวก)	สภาพแวดล้อมก่อนมีโครงการ (เชิงลบ)
1) ชุมชนมีความร่วมแรงร่วมใจกัน ในการดำเนินงานต่างๆ	1) แนวเขตไม่ชัดเจน มีการบุกรุกพื้นที่ตามแนวเขต บางส่วน
2) ได้รับการสนับสนุนการดำเนินการจัดตั้ง ประชุมชนจากกรมป่าไม้	2) เกิดน้ำท่วมขังพื้นที่เป็นประจำ
3) ชุมชนมีความเข้มแข็ง และมีความต้องการ ในการจัดตั้งประชุมชน	3) มีไฟไหม้ลุกลามจากพื้นที่การเกษตรข้างเคียง เป็นประจำ
4) เป็นป่าสงวนแห่งชาติที่มีไม้สักขนาดใหญ่ และโดดเด่นเพียงแหล่งเดียวในจังหวัดสระแก้ว	4) มีข้อจำกัดของการใช้ประโยชน์จากป่าดั้งเดิม
	5) สภาพป่าเสื่อมโทรม

2. การประเมินโครงการด้านปัจจัยนำเข้า สรุปได้ตามตารางที่ 2 ดังนี้

ตารางที่ 2 การประเมินโครงการด้านปัจจัยนำเข้า

ปัจจัยนำเข้า (เชิงบวก)	ปัจจัยนำเข้า (เชิงลบ)
1) ผู้นำชุมชนและคณะกรรมการป่าชุมชน มีความเข้มแข็ง	1) ผู้นำชุมชนเดิมเกษียณอายุ ทำให้ขาดความต่อเนื่องในการบริหารงานของชุมชน
2) มีผู้รู้เรื่องทรัพยากรป่าไม้และการใช้ประโยชน์จากป่าชุมชน	2) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ให้การสนับสนุนไม่มากเท่าที่ควร
3) มีกฎระเบียบป่าชุมชน	3) คณะกรรมการป่าชุมชน ขาดความเข้าใจเกี่ยวกับองค์ความรู้และกระบวนการจัดการเกี่ยวกับป่าชุมชนอย่างแท้จริง
4) มีทุนการดำเนินการ จากการจัดกิจกรรมทอดผ้าป่า	4) งบประมาณในการดำเนินงานยังไม่เพียงพอ
5) คณะกรรมการป่าชุมชนมีการบริหารจัดการ งบประมาณอย่างมีระบบ เช่น การจัดทำบัญชี รายรับ/รายจ่ายที่ชัดเจน	5) ป่าชุมชนมีพื้นที่ดำเนินการจำนวนน้อย เพียง 38 ไร่เศษ

3. การประเมินโครงการด้านกระบวนการดำเนินการสรุปได้ตามตารางที่ 3 ดังนี้
ตารางที่ 3 การประเมินโครงการด้านกระบวนการดำเนินการ

กระบวนการดำเนินการ (เชิงบวก)	กระบวนการดำเนินการ (เชิงลบ)
1) มีการใช้สื่อวิทยุชุมชนและเสียงตามสายของหมู่บ้านเป็นสื่อกลางในการประชาสัมพันธ์ และแจ้งข่าวสารต่างๆ	1) การกำหนดหน้าที่ของคณะกรรมการป่าชุมชน ไม่ชัดเจน
2) มีการจัดกิจกรรมทอดผ้าป่า เพื่อหารายได้ ในการสนับสนุนการดำเนินงาน	2) การใช้ประโยชน์ที่ดินของป่าชุมชน ยังไม่เป็นระบบที่ชัดเจน
3) มีการจัดกิจกรรมปลูกและบำรุงป่า ในวันสำคัญ เป็นประจำ	3) ไม่มีการคัดเลือกชนิดพันธุ์ไม้ที่เหมาะสมกับพื้นที่
4) มีการประสานงานจากภาครัฐ ภาคเอกชน ในการสนับสนุนในการดำเนินงาน	4) ขาดการอบรม/ให้ความรู้เกี่ยวกับการจัดการป่าชุมชนแก่คณะกรรมการป่าชุมชนและชุมชน
5) มีกระบวนการจัดการป่าชุมชนตามขั้นตอน ที่กรมป่าไม้กำหนด	

4. การประเมินโครงการด้านผลผลิตของโครงการ สรุปได้ตามตารางที่ 4 ดังนี้
ตารางที่ 4 การประเมินโครงการด้านผลผลิตของโครงการ

ผลผลิตของโครงการ (เชิงบวก)	ผลผลิตของโครงการ (เชิงลบ)
----------------------------	---------------------------

1) มีการใช้ประโยชน์จากป่าชุมชนบางส่วน เช่นการเก็บหาของป่า เห็ด หน่อไม้และสมุนไพร เพื่อใช้สอยสำหรับครัวเรือน เท่านั้น 2) สภาพป่าเริ่มมีการฟื้นตัว 3) หน่วยงานของภาครัฐ ภาคเอกชน และชุมชน เริ่มมีการประสานความร่วมมือในการสนับสนุนการจัดการป่าชุมชน	1) การสร้างเครือข่ายหรือการเชื่อมโยงกับเครือข่ายป่าชุมชนอื่นในชุมชนใกล้เคียงหรือเครือข่ายอื่นที่เกี่ยวข้อง ไม่มากเท่าที่ควร 2) ไม่มีการถ่ายทอดองค์ความรู้เกี่ยวกับการจัดการป่าชุมชนสู่เยาวชนหรือคนรุ่นใหม่ในท้องถิ่น 3) ต้นไม้ที่ปลูกใหม่เสียหายและตายบางส่วน เนื่องจากน้ำท่วมขังพื้นที่และชนิดพันธุ์ที่ปลูกใหม่ไม่ทนทานต่อการขังของน้ำเป็นเวลานาน 4) การใช้ประโยชน์จากป่าชุมชนยังมีข้อจำกัดและไม่เต็มประสิทธิภาพของพื้นที่

5. การประเมินโครงการด้านสภาพแวดล้อมหลังมีโครงการ สรุปได้ตามตารางที่ 5 ดังนี้
 ตารางที่ 5 การประเมินโครงการด้านสภาพแวดล้อมหลังมีโครงการ

สภาพแวดล้อมหลังมีโครงการ (เชิงบวก)	สภาพแวดล้อมหลังมีโครงการ (เชิงลบ)
1) ลดรายจ่ายภายในครัวเรือนได้บางส่วน	1) ชุมชนยังไม่ตระหนักถึงการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้และเล็งเห็นคุณค่าเกี่ยวกับประโยชน์ที่ได้รับจากป่าชุมชน
2) มีความสามัคคีและมีการร่วมแรงร่วมใจของชุมชนมากขึ้น	2) การใช้ประโยชน์จากป่าชุมชนมีข้อจำกัด
3) ไม่พบปัญหาไฟไหม้และการบุกรุกพื้นที่	3) ทิศทางการใช้ประโยชน์และการจัดการพื้นที่ป่าชุมชน ยังไม่ชัดเจน เนื่องจากไม่มีกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับป่าชุมชนโดยตรง
4) สภาพป่ามีการฟื้นตัวและเป็นการเพิ่มพื้นที่สีเขียวให้แก่ชุมชน	
5) ประธานคณะกรรมการป่าชุมชนได้รับรางวัลกล้ายืนจากกรมป่าไม้	

6. การประเมินความสำเร็จในการจัดการป่าชุมชนตามวัตถุประสงค์ สรุปลได้ตามตารางที่ 6 ดังนี้
 ตารางที่ 6 การประเมินความสำเร็จในการจัดการป่าชุมชน

วัตถุประสงค์ ของโครงการ	ความสำเร็จ			ตัวบ่งชี้/หลักฐานความสำเร็จ
	มาก (มากกว่า ร้อยละ 67)	ปานกลาง (ช่วงร้อยละ 34-67)	น้อย (น้อยกว่า ร้อยละ 34)	
1) เพื่อให้ราษฎรมีส่วน ร่วมในการดูแลรักษา ทรัพยากรป่าไม้		✓		การจัดกิจกรรมบวชป่า ทอดผ้าป่า หาทุนเพื่อปลูก - บำรุงป่าและมีการจัดกิจกรรมปลูกป่าในวันสำคัญ เท่านั้น ซึ่งเป็นการมีส่วนร่วมและมีความพึงพอใจ สูงเฉพาะขั้นตอนการดำเนินงานพัฒนา
2) เพื่อให้เกิดประโยชน์ ต่อชุมชนทั้งทางตรง และทางอ้อมรวมทั้ง ขยายผลไปยังชุมชน โดยรอบ เพื่อให้เกิด ความพึงพอใจของทุก ภูมิภาคและพัฒนาไปสู่ การสร้างเครือข่าย ชุมชน		✓		มีการใช้ประโยชน์ทางตรง เฉพาะการเก็บหาของป่า เก็บเห็ด เก็บหน่อไม้และสมุนไพรเท่านั้น ส่วนการ ใช้ประโยชน์ทางตรง ด้านอื่นๆ ยังมีข้อจำกัดสำหรับ ประโยชน์ทางอ้อมที่ได้รับ คือทำให้สภาพป่าเริ่มฟื้น ตัว มีการเพิ่มพื้นที่สีเขียว ชุมชนมีความสามัคคีและ เข้มแข็งมากขึ้นมีการสนับสนุนโครงการจาก หน่วยงานภาครัฐและเอกชนบางส่วน แต่ยังคงขาด การสนับสนุนจากสถาบันการศึกษา รวมทั้งการสร้าง เครือข่าย หรือการเชื่อมโยงกับเครือข่ายป่าชุมชนอื่นในชุมชน ใกล้เคียงหรือเครือข่ายอื่นที่เกี่ยวข้องไม่มาก เท่าที่ควร และยังไม่มีการถ่ายทอดองค์ความรู้ด้าน ทรัพยากรป่าไม้และการจัดการป่าชุมชนสู่เยาวชน หรือคนรุ่นใหม่ในท้องถิ่น

ตอนที่ 4. การมีปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะด้านการจัดการป่าชุมชนของราษฎรบ้านท่าระพา ตำบลศาลาลำดวน อำเภอเมืองสระแก้ว จังหวัดสระแก้ว

การมีปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะด้านการจัดการป่าชุมชนของราษฎร บ้านท่าระพา ตำบลศาลาลำดวน อำเภอเมืองสระแก้ว จังหวัดสระแก้ว ดังนี้

1. ปัญหา อุปสรรคที่ได้จากแบบสัมภาษณ์ ตอนที่ 3 ส่วนคำถามปลายปิด พบว่า มีปัญหาและอุปสรรคที่อยู่ในระดับมากที่สุด ได้แก่ ขาดงบประมาณและทุนการดำเนินการ ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.97 น้ำท่วมขังพื้นที่เป็นประจำ ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.89 และขาดเครื่องมือและวัสดุอุปกรณ์ต่างๆ ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.50

2. ปัญหา อุปสรรค ที่ได้จากการสัมภาษณ์กลุ่ม และจากแบบสัมภาษณ์ตอนที่ 3 ส่วนคำถามปลายเปิด พบว่า

2.1 ชนิดไม้ที่ทำการปลูกเสริม ยังไม่มีความหลากหลาย รวมทั้งไม่เหมาะสมกับพื้นที่

2.2 ขาดองค์ความรู้เกี่ยวกับการจัดการป่าชุมชน

2.3 ผลตอบแทนจากป่าชุมชนยังไม่เป็นรูปธรรมทั้งทางด้านเศรษฐกิจและสังคม

2.4 วัตถุประสงค์การจัดการป่าชุมชนไม่มีความชัดเจนเท่าที่ควร

2.5 พื้นที่ตามกฎหมายเป็นป่าสงวนแห่งชาติ ทำให้การจัดการ ป่าชุมชนดำเนินการได้ไม่เต็มที่เท่าที่ควร และยังมีข้อจำกัดอยู่บางประการ

3. ข้อเสนอแนะ ที่ได้จากการสัมมนา กลุ่ม และจากแบบสัมภาษณ์ ตอนที่ 3 ส่วนคำถามปลายเปิด พบว่า

3.1 ต้องมีจุดประสงค์ในการจัดการป่าชุมชนที่ชัดเจนและ เอื้อต่อการรับผลประโยชน์จากป่าชุมชน

3.2 ต้องมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน รวมทั้งแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับเครือข่ายป่าชุมชนอื่นๆ ในชุมชนใกล้เคียงหรือเครือข่ายอื่นที่เกี่ยวข้อง

3.3 กฎระเบียบการจัดการป่าชุมชน ต้องชัดเจนและดำเนินการอย่างมีส่วนร่วมเพื่อการบริหารจัดการป่าชุมชนในอนาคต

3.4 ต้องมีการแบ่งพื้นที่การใช้ประโยชน์ของป่าชุมชนเหมาะสมและมีความชัดเจน

ตอนที่ 5. การกำหนดแนวทางการจัดการป่าชุมชนของราษฎรบ้านท่าระพา ตำบลศาลาลำดวน อำเภอเมืองสระแก้ว จังหวัดสระแก้ว ให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น

การกำหนดแนวทางการจัดการป่าชุมชนของราษฎรบ้านท่าระพา ตำบลศาลาลำดวน อำเภอเมืองสระแก้ว จังหวัดสระแก้ว ได้จากการสัมมนา กลุ่ม จากการแสดงความคิดเห็น ของราษฎรในวันสัมมนา กลุ่ม และจากการสังเกตการณ์ในสถานที่จริงของชุมชน พบว่า

1. ต้องมีการส่งเสริมให้ความรู้เกี่ยวกับการจัดการป่าชุมชนและ การจัดการองค์การให้กับชุมชน

2. ต้องมีการเชื่อมโยงและสร้างความเข้มแข็งจากป่าชุมชนทั้งระดับหมู่บ้าน ตำบล อำเภอ และจังหวัด

3. ต้องมีการสร้างความเข้มแข็ง การมีส่วนร่วมและถ่ายทอดองค์ความรู้ด้านต่างๆ ให้กับคนรุ่นใหม่หรือเยาวชนในชุมชน เพื่อนำมาใช้ในการจัดการป่าชุมชนในอนาคต

4. ต้องมีการกำหนดขอบเขตการใช้ประโยชน์ที่ดิน วางแผนการดำเนินงานจากป่าชุมชนให้ชัดเจนและครอบคลุมยิ่งขึ้น

อภิปรายผล

การวิจัยเรื่องการจัดการป่าชุมชนบ้านท่าระพา ตำบลศาลาลำดวน อำเภอเมืองสระแก้ว จังหวัดสระแก้ว ผลการวิจัยพบว่า ประชากรส่วนใหญ่มีอายุตั้งแต่ 61 ปีขึ้นไป การศึกษาอยู่ในระดับประถมศึกษา ประกอบอาชีพเกษตรกรกรรม ก่อนการจัดตั้งป่าชุมชน ราษฎรมีทั้งระดับการมีส่วนร่วม และระดับการมีความพึงพอใจอยู่ในระดับน้อยที่สุด สาเหตุจากมีข้อจำกัดบางประการจากการใช้ประโยชน์ของป่าดั้งเดิม หลังจากการจัดตั้งป่าชุมชนแล้ว ราษฎรมีระดับการมีส่วนร่วมอยู่ในระดับปานกลาง และระดับการมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก สาเหตุจากชุมชนให้การยอมรับ ในการบริหารงานของผู้นำชุมชนและคณะกรรมการป่าชุมชน สอดคล้องกับการวิจัยของ สุขาวลี ชูเอน (2555) ที่ได้วิจัยการมีส่วนร่วมในการจัดการป่าชุมชน กรณีศึกษา ตำบลวังมะปราง อำเภอวังวิเศษ จังหวัดตรัง พบว่า การมีส่วนร่วมในระดับต่ำ ขึ้นอยู่กับเพศ สถานภาพในชุมชน การใช้ประโยชน์ เป็นต้น และ กรกฎ ทองชะโชค และธีรพร ศรีประสิทธิ์ (2550) ได้วิจัยการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ ป่าชุมชนตำบลปลักหนู อำเภอนาทวี จังหวัดสงขลา พบว่า การมีส่วนร่วมเกิดจากปัจจัยภายใน และภายนอก ที่ส่วนใหญ่ไว้วางใจผู้นำท้องถิ่น รวมทั้งกรมป่าไม้ และองค์การบริหารส่วนตำบลปลักหนู ให้การสนับสนุน

การประเมินความสำเร็จของโครงการตามวัตถุประสงค์ป่าชุมชนและ ใช้การประเมินโครงการ ภายใต้กรอบแนวคิดการประเมินโครงการแบบซิปป์ พบว่า อยู่ในระดับความสำเร็จปานกลาง(มีความสำเร็จช่วงร้อยละ34-67) มีการใช้ประโยชน์ทางตรงเพียงบางส่วน สภาพป่าเริ่มฟื้นตัว ชุมชนเกิดความสามัคคีและ มีความเข้มแข็งมากขึ้น มีการสนับสนุนโครงการจากกรมป่าไม้ และบริษัทเอกชนบางแห่งในพื้นที่ แต่ยังมีข้อจำกัดคือยังขาดการถ่ายทอดองค์ความรู้ด้านทรัพยากรป่าไม้และการจัดการป่าชุมชน

สู่เยาวชนหรือคนรุ่นใหม่ในท้องถิ่น มีการสร้างเครือข่าย กับป่าชุมชนอื่นๆ ที่ใกล้เคียงบ้าง ชุมชนเองให้การยอมรับในการบริหารงานของผู้นำชุมชนและคณะกรรมการป่าชุมชนแต่เมื่อผู้นำเดิมเกษียณอายุ ทำให้ขาดความต่อเนื่องในการบริหารงานของชุมชน การใช้ประโยชน์จากป่าชุมชนยังมีข้อจำกัดและไม่เต็มประสิทธิภาพของพื้นที่ เป็นต้น สอดคล้องกับการวิจัยของ กมลรัตน์ ศรีพลกรัง และคณะ (2560) ได้วิจัยโครงการป่าชุมชนบ้านนาข่า ตำบลนาข่า อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดนครราชสีมา พบว่า มีความอุดมสมบูรณ์ของป่าชุมชน มีการดูแลรักษาการอนุรักษ์ป่าไม้ การบวชป่าการจัดทำแนวเขตรอบป่าที่ชัดเจนและศิโรตม์ อนันนอริยธรรม และคณะ (2560) ได้วิจัยโครงการป่าชุมชนบ้านห้วยหินขาว หมู่ที่ 6 ตำบลด่านศรีสุข อำเภอโพธิ์ตาก จังหวัดหนองคาย พบว่า ชุมชนให้การยอมรับในการบริหารงานของคณะกรรมการป่าชุมชน การมีส่วนร่วมของชาวบ้านในการจัดการป่าชุมชน ก่อให้เกิดความสามัคคีและความเข้มแข็งของชุมชนต่อทรัพยากรป่าไม้ในพื้นที่ เพื่อเพิ่มรายได้และเป็นอาหารของคนในชุมชน ซึ่งผลจากการร่วมมือของทุกฝ่ายทำให้ชุมชนสามารถสร้างเครือข่ายป่าชุมชนทั้งในหมู่บ้านและนอกหมู่บ้านจนถึงระดับตำบล และนครชาติ วงศ์วันดี (2554) ได้วิจัยความสำเร็จของการจัดการป่าชุมชนบ้านดงผาปูน ตำบลบ่อเกลือใต้ อำเภอบ่อเกลือ จังหวัดน่าน พบว่า ปัจจัยที่นำไปสู่ความสำเร็จในการจัดการป่าชุมชน คือจากการกระทำ ของราษฎรแสดงถึงศักยภาพของชุมชนในการจัดการทรัพยากร และจากบุคคลภายนอก หรือหน่วยงานต่างๆ ดำเนินการให้ความช่วยเหลือ โดยยึดลักษณะการทำงานอย่างมีส่วนร่วมทั้งระบบ

ปัญหา อุปสรรค พบว่าขาดงบประมาณและทุนดำเนินการ มีน้ำท่วมขังพื้นที่เป็นประจำ ขาดเครื่องมือและวัสดุอุปกรณ์ต่างๆ ขาดองค์ความรู้เกี่ยวกับการจัดการป่าชุมชน และผลตอบแทนจากป่าชุมชนยังไม่เป็นรูปธรรม เป็นต้น ส่วนข้อเสนอแนะด้านการจัดการป่าชุมชนต้องมีจุดประสงค์ในการจัดการป่าชุมชนที่ชัดเจนและเอื้อต่อการรับผลประโยชน์จากป่าชุมชน ต้องมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน รวมทั้งแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับเครือข่ายป่าชุมชนอื่นๆ ในชุมชนใกล้เคียงหรือเครือข่ายอื่นที่เกี่ยวข้อง กฎระเบียบป่าชุมชน ต้องชัดเจนและดำเนินการอย่างมีส่วนร่วม และต้องมีการแบ่งพื้นที่การใช้ประโยชน์อย่างเหมาะสมและชัดเจน เพื่อให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการป่าชุมชนมากขึ้น และแนวทางการจัดการป่าชุมชนต้องดำเนินการส่งเสริมให้ความรู้เกี่ยวกับการจัดการป่าชุมชน ต้องมีการเชื่อมโยงและสร้างความเข้มแข็งจากป่าชุมชนทุกระดับ กำหนดแผนการดำเนินงานตามวัตถุประสงค์ของป่าชุมชนให้ชัดเจน ต้องมี การสร้างองค์ความรู้ ปลูกจิตสำนึกให้แก่เยาวชนหรือคนรุ่นใหม่ในท้องถิ่น ซึ่งสอดคล้องกับการวิจัยของกมลรัตน์ ศรีพลกรัง และคณะ (2560) ที่ทำการวิจัยโครงการป่าชุมชนบ้านนาข่า ตำบลนาข่า อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดนครราชสีมา พบว่า มีปัญหา อุปสรรคต่อการดำเนินการ เช่น งบประมาณ วัสดุอุปกรณ์ในการบริหารจัดการป่าชุมชนไม่เพียงพอ รวมทั้งขาดแผนการดำเนินการ การติดตาม และประเมินผล ที่ชัดเจน การสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐและเอกชนไม่เพียงพอและขาดการต่อเนื่อง และสอดคล้องกับ ศิโรตม์ อนันนอริยธรรม และคณะ (2560) ที่ได้ทำการวิจัยโครงการป่าชุมชน บ้านห้วยหินขาว ตำบลด่านศรีสุข อำเภอโพธิ์ตาก จังหวัดหนองคาย พบว่ามีข้อจำกัดคือ ขาดงบประมาณในการบริหารจัดการอย่างต่อเนื่อง ส่วนทัศนีย์ พูลผล และคณะ (2559) ที่ได้ทำการวิจัยโครงการ ป่าชุมชนหนองบัวคำ ตำบลดิ่งชัน อำเภอบ้านด่านลานหอย จังหวัดสุโขทัย พบจุดอ่อน ที่ควรได้รับการแก้ไข คือการบริหารจัดการป่าชุมชนยังไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร เมื่อเปรียบเทียบกับ พิมจันทร์ แสงจันทร์และคณะ (2557) ที่วิจัยรูปแบบการจัดการทรัพยากรธรรมชาติของชุมชนอย่างยั่งยืน พบว่ารูปแบบการจัดการป่าชุมชน โดยชุมชนมีบทบาทหลักในการบริหารจัดการในรูปแบบคณะกรรมการเครือข่ายป่าชุมชน จากตัวแทนของแต่ละหมู่บ้าน เพื่อตัดสินใจวางแผนบริหาร หาแหล่งสนับสนุนงบประมาณ เช่นเดียวกับ ชญาณิศ เกตแก้ว (2556) ที่ได้ศึกษากระบวนการจัดการป่าชุมชน กรณีศึกษาชุมชนบ้านแม่เจดีย์ใหม่ ตำบลแม่เจดีย์ใหม่ อำเภอเวียงป่าเป้า จังหวัดเชียงราย พบว่า การจัดการป่าชุมชน แบ่งรูปแบบการจัดการป่า ออกเป็น 2 ลักษณะชัดเจน คือ ป่าชุมชนอนุรักษ์ และป่าชุมชนใช้สอย ในกรณีนี้สอดคล้องกับพรพิมล ชำรัมย์ (2556) ที่ได้วิจัย การจัดการป่าชุมชนในฐานะที่เป็นทรัพยากรวัฒนธรรม กรณีศึกษาบ้านสามขา หมู่ที่ 6 ตำบลหัวเสือ อำเภอแม่ทะ จังหวัดลำปาง พบว่า ควรมีการแบ่งป่าออกเป็นโซน เพื่อการวางแผน ง่ายต่อการจัดการดูแล เป็นต้น

บทสรุป

การมีส่วนร่วมและการมีความพึงพอใจที่มีต่อการจัดการป่าชุมชนบ้านท่าระพา หลังการจัดตั้งป่าชุมชนมีสูงขึ้น สาเหตุจากการใช้ประโยชน์และดำเนินกิจกรรมต่างๆ จากป่า ได้มากขึ้น ผู้นำชุมชนและคณะกรรมการป่าชุมชนมีความเข้มแข็ง และชุมชนให้การยอมรับ ในการบริหารงาน ส่วนการประเมินความสำเร็จในการจัดการป่าชุมชนบ้านท่าระพา พบว่า การประเมินโครงการก่อนการจัดตั้งป่าชุมชน ชุมชนมีความต้องการที่จะจัดตั้งป่าชุมชน ได้รับ การสนับสนุนจากกรมป่าไม้ในการ ดำเนินการจัดตั้งป่าชุมชนและสอดคล้องกับนโยบายรัฐบาล ส่วนข้อจำกัด คือ มีการบุกรุกพื้นที่ตามแนวเขตบางส่วน มีน้ำท่วม ชิงพื้นที่เป็นประจำ มีไฟไหม้ที่ลุกลาม จากพื้นที่การเกษตรข้างเคียง สภาพป่าเสื่อมโทรม และการใช้ประโยชน์จากป่าดั้งเดิม หลังการจัดตั้งป่าชุมชนแล้ว พบว่า มีการลดรายจ่ายภายในครอบครัวได้บางส่วน ชุมชนเกิดความสามัคคี ร่วมแรงร่วมใจกันในการพัฒนาป่าชุมชนเพิ่มมากขึ้น ทำให้ไม่มีปัญหาไฟไหม้ป่า และการบุกรุกพื้นที่ ส่งผลให้ประธานคณะกรรมการป่าชุมชนได้รับ รางวัลกล้าหมีจากกรมป่าไม้ แต่ชุมชน ยังไม่ตระหนักถึงการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้และการจัดการป่าชุมชนที่ชัดเจน รวมทั้งยังไม่เห็นคุณค่าและประโยชน์จากป่าชุมชนเท่าที่ควร เนื่องจากขาดองค์ความรู้ ความชัดเจนในการบริหาร การจัดการป่า ชุมชน มีการใช้ประโยชน์จากพื้นที่ป่าชุมชนไม่เต็มขีดความสามารถของพื้นที่ ทั้งทางด้านเศรษฐกิจและสังคม ทำให้ขาดการมี ส่วนร่วมของเยาวชนหรือคนรุ่นใหม่ในท้องถิ่นสำหรับปัญหา อุปสรรค ด้านการจัดการป่าชุมชนบ้านท่าระพา เรื่องงบประมาณ และทุนดำเนินการ มีน้ำท่วมชิงพื้นที่เป็นประจำ และขาดเครื่องมือและวัสดุอุปกรณ์ต่างๆ มีระดับการมีปัญหา และอุปสรรค มากที่สุด ส่วนแนวทางจัดการป่าชุมชนบ้านท่าระพา ควรดำเนินการส่งเสริม ให้ความรู้เกี่ยวกับการจัดการป่าชุมชนและการ จัดการองค์กรให้กับชุมชน ควรมีการเชื่อมโยง และสร้างความเข้มแข็งจากป่าชุมชน ทั้งระดับหมู่บ้าน ตำบล อำเภอ และ จังหวัด ควรกำหนดขอบเขตการใช้ประโยชน์ที่ดิน กำหนดแผนการดำเนินงาน วัตถุประสงค์ของป่าชุมชนให้ชัดเจนอย่างมีส่วนร่วม ควรมีการสร้างองค์ความรู้ ปลูกจิตสำนึกให้แก่เยาวชนหรือคนรุ่นใหม่ในท้องถิ่น รวมทั้งมีการประสานงานกับเครือข่าย อื่นๆ ให้มากยิ่งขึ้น

ข้อเสนอแนะ**ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้**

1. องค์การบริหารส่วนตำบลศาลาลำดวน และองค์การบริหารส่วนจังหวัดสระแก้วสามารถนำไปใช้เป็นฐานข้อมูลในการพิจารณาให้การสนับสนุนงบประมาณและการดำเนินโครงการป่าชุมชนบ้านท่าระพา ตำบลศาลาลำดวน อำเภอเมืองสระแก้ว จังหวัดสระแก้ว
2. กรมป่าไม้ ควรให้การสนับสนุน สร้างองค์ความรู้การจัดการป่าชุมชน เป็นประจำและต่อเนื่อง
3. สำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัดสระแก้ว ควรสร้างเครือข่ายอาสาสมัครพิทักษ์ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมหมู่บ้าน (ทสม.) ที่มีอยู่ให้เกิดความเข้มแข็ง เชื่อมโยงและมีความสัมพันธ์กันกับเครือข่าย ป่าชุมชนบ้านท่าระพา ตำบลศาลาลำดวน อำเภอเมืองสระแก้ว จังหวัดสระแก้ว
4. กรมป่าไม้ องค์การบริหารส่วนตำบลศาลาลำดวน และคณะกรรมการป่าชุมชน บ้านท่าระพา ควรมีการติดตาม และการประเมินผลการจัดการป่าชุมชนเป็นระยะและต่อเนื่อง
5. ผู้นำชุมชนและคณะกรรมการป่าชุมชนบ้านท่าระพา ต้องมีความกระตือรือร้น สร้างจิตสำนึก และกระตุ้นการมี ส่วนร่วมเป็นประจำ
6. กฎ ระเบียบป่าชุมชน ควรมีการปรับปรุงแก้ไขโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน เพื่อสอดคล้องกับการใช้ประโยชน์จาก ป่าชุมชนในอนาคต

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. อัตราการเติบโตและอัตราการรอดตายของต้นไม้ในป่าชุมชน
2. ความหลากหลายทางชีวภาพทั้งด้านชนิดพันธุ์พืชและพันธุ์สัตว์ในป่าชุมชน
3. การคัดเลือกชนิดพันธุ์ที่เหมาะสมสำหรับการปลูกในพื้นที่ป่าชุมชนโดยมีความสอดคล้องกับความต้องการของชุมชน
4. ระบบการจัดการการใช้ประโยชน์ทั้งทางตรงและทางอ้อมจากป่าชุมชน เป็นมูลค่าทางเศรษฐศาสตร์
5. การสร้างเครือข่ายป่าชุมชนร่วมกับหมู่บ้าน ตำบล และจังหวัด
6. การพัฒนาองค์ความรู้ จัดตั้งศูนย์เรียนรู้เกี่ยวกับป่าชุมชน
7. การกำหนดขอบเขตการใช้ประโยชน์ที่ดินในรูปแบบต่างๆ ของป่าชุมชนที่มีขนาดเล็ก

บรรณานุกรม

- กมลรัตน์ ศรีพลกรัง, ปัทมาภรณ์ เดชยาภิรมย์, กาญจนา ฐปะวิเชตร์, วิภาวรรณ สิ้นไชย, ชานิล กรินทร์, ศิโรรัตน์ บินสะนิ, ... วรพล คหฺฎฐา.(2560). รายงานการศึกษาโครงการป่าชุมชนบ้านนาฆ่า ตำบลนาฆ่า อำเภอบ้านนาป่าชุมชน จังหวัดมหาสารคาม.โครงการอบรมหลักสูตร “นักบริหารระดับกลาง กระทรวงการคลัง รุ่นที่ 4/2560”. กรุงเทพฯ: กระทรวงการคลัง.
- กรกฎ ทองชะโชค และธีรพร ตรีประสิทธิ์. (2550). การมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการป่าชุมชน ตำบลปลักหนู อำเภอนาทวี จังหวัดสงขลา (รายงานผลการวิจัย).สงขลา: มหาวิทยาลัยทักษิณ.
- กรมป่าไม้ สำนักจัดการป่าชุมชน. (2558). คู่มือการปฏิบัติงานตามแนวทางการจัดทำโครงการป่าชุมชนของกรมป่าไม้. นนทบุรี: ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.
- กองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายในราชอาณาจักร และกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. (2557). แผนแม่บทแก้ไขปัญหาการทำลายทรัพยากรป่าไม้การบุกรุกที่ดิน ของรัฐ และการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน. กรุงเทพฯ: กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม.
- ทัศนีย์ พูนผล, อัญชลี พวงรัตน์, กฤษกร คนเชื้อ, บุปผา ศิริสวัสดิ์, ศรีนวล ศรีท่าด่าน, อุษา ตาแสงสวัสดิ์, ... สุรินทร์ ดลปัญญาเลิศ. (2559). รายงานการศึกษาโครงการป่าชุมชน บ้านหนองบัวคำ หมู่ที่ 7 ตำบลดิ่งชัน อำเภอบ้านด่านลานหอย จังหวัดสุโขทัย.โครงการอบรมหลักสูตร “นักบริหารระดับกลาง กระทรวงการคลัง รุ่นที่ 4/2559”. กรุงเทพฯ: กระทรวงการคลัง.
- นรชาติ วงศ์วันดี. (2554). ความสำเร็จของการจัดการป่าชุมชนบ้านดงผาปูน ตำบลบ่อเกลือใต้ อำเภอบ่อเกลือ จังหวัดน่าน. (วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต) มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. เชียงใหม่.
- พิมจันทร์ แสงจันทร์, ศาสวัต เพ่งแพ และวิมล มิระสิงห์. (2557). รูปแบบการจัดการทรัพยากรธรรมชาติของชุมชนอย่างยั่งยืน : กรณีศึกษาป่าชุมชนเขาราวเทียนทอง จังหวัดชัยนาท. *จันทร์เกษมสาร*, 20(39), 19-28.
- ศิโรชินี อนันนอริยธรรม, สรัญญา โพทอง, วชิร รักชิตตธรรม, ประภาพรณ กัณทวงษ์, ประวิทย์ ปรีชานุกุลพานิช, มนตรี ทองมา, ...วิชสิทธิ์ เจริญศักดิ์. (2560). รายงานการศึกษาโครงการป่าชุมชนบ้านห้วยหินขาว บ้านห้วยหินขาว หมู่ที่ 6 ตำบลด่านศรีสุข อำเภอบัวชุม จังหวัดหนองคาย โครงการอบรม “หลักสูตรนักบริหารระดับกลาง กระทรวงการคลัง รุ่นที่ 1/2560”. กรุงเทพฯ: กระทรวงการคลัง.
- สุชาวลี ชูเอน. (2555). การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการป่าชุมชน: กรณีศึกษา ตำบลวังมะปราง อำเภอบึงวิเศษ จังหวัดตรัง. *วารสารวิทยบริการ*, 23(3), 44-53.

- สุภมาส อังศุโชติ. (2555). แนวคิดเกี่ยวกับการประเมิน นโยบาย แผนงานและโครงการ. ในประมวลสาระชุดวิชาการประเมิน
นโยบายแผนงานและโครงการ หน่วยที่ 5. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- สุรินทร์ อ้นพรหม. (2554). ป่าชุมชน: เทคโนโลยีอำนาจควบคุมชุมชนในเขตป่าขึ้นใหม่ กรณีศึกษาป่าชุมชนห้วยแก้ว ตำบล
ห้วยแก้ว อำเภอแม่เอน จังหวัดเชียงใหม่. *สังคมวิทยา, มนุษยวิทยา*, 30(2), 157-177.

Received: 04-01-2019

Revised: 22-03-2019

Accepted: 31-03-2019

การจัดทำแผนยุทธศาสตร์กองทุนเพื่อความปลอดภัยในการใช้รถใช้ถนน พ.ศ. 2562-2564

Strategic Plan Formulation of Road Safety Fund 2019-2021

พลศักดิ์ จิรไกรศิริ¹

Polsuk Jirakraisiri

Polsuk2494@gmail.com

บทคัดย่อ

โครงการจัดทำแผนยุทธศาสตร์ กปถ. (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2562-2564 มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาวิเคราะห์สถานภาพในปัจจุบันของ กปถ. วิเคราะห์ผลลัพธ์และผลกระทบของการปฏิบัติตามแผนยุทธศาสตร์ กปถ. พ.ศ. 2554-2561 เพื่อจัดทำแผนยุทธศาสตร์ กปถ. ฉบับที่ 3 และแนวทางการขับเคลื่อนแผนยุทธศาสตร์ฉบับนี้ โดยใช้การวิจัยแบบผสานวิธีการรวบรวมข้อมูล ทั้งการสัมภาษณ์ สังเกตการณ์ ประชุมสัมมนาเชิงปฏิบัติการ และข้อมูลทางการเงินทั้งหมดของกองทุน

ผลการวิจัย จากการรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพและการคำนวณข้อมูลเชิงปริมาณได้นำไปสู่จุดการปรับเปลี่ยนแผนยุทธศาสตร์ กปถ. ฉบับที่ 2 พ.ศ. 2557-2561 ที่เน้นการปฏิบัติการทั่วไป ไปสู่การเน้นการปฏิบัติงานให้เกิดผลสัมฤทธิ์สูง มีการยกระดับคุณภาพของการทำงานให้ครอบคลุมและทั่วประเทศ มีการวิจัยและพัฒนาด้านความปลอดภัยในการใช้รถใช้ถนน มีการพัฒนากองทุนให้เป็นองค์กรที่มีสมรรถนะสูง และมีการบริหารจัดการรายได้เข้า กปถ. อย่างมีประสิทธิภาพ ส่วนการขับเคลื่อนแผนยุทธศาสตร์ฉบับนี้ ได้จัดทำกรอบเงินงบประมาณแบบตามความเป็นจริง ทั้งจากข้อมูลรายจ่ายจริงที่ผ่านมา 5 ปีงบประมาณ (พ.ศ. 2557-2561) และข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์ SWOT กปถ. ที่สามารถประมาณการแนวโน้มรายจ่ายของกองทุนในอนาคต

คำสำคัญ: แผนยุทธศาสตร์, การขับเคลื่อนแผนยุทธศาสตร์, องค์กรสมรรถนะสูง, การวิเคราะห์ SWOT

¹ สาขาวิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

School of Political Science, Sukhothai Thammathirat Open University

Abstract

Road Safety Fund (RSF) Strategy Plan 2019-2021 (No.3) formulation project aims to study the current situation of RSF. Also, this project analyzes the results and impacts of RSF strategic implementation from 2011-2018 (No.2) for developing RSF strategic plan No.3. Lastly, this project reveals the strategic implementation stage of the drafted RSF strategy. The mixed methodology is applied in this project; interviewing, observation, workshop, and financial analysis.

The result of the qualitative and quantitative analysis showed there were critical points in changing the focus of RSF strategy. RSF strategy No.2 (2016-2018) originally aimed in general operations, which recommended changing to high-performance operations. The quality of operation needed to be upgraded in overall and nationwide. Research and development were required to study in the road safety. RSF could be developed into a high-performance organization and managing the revenues effectively. This drafted RSF strategy can be implemented within the budget plan based on 2013-2018 budget and SWOT analysis, which reflect the trend of the RSF expense in the future

Keywords: Strategy Plan, Strategy Plan Implementation, High-performance organization, SWOT Analysis

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

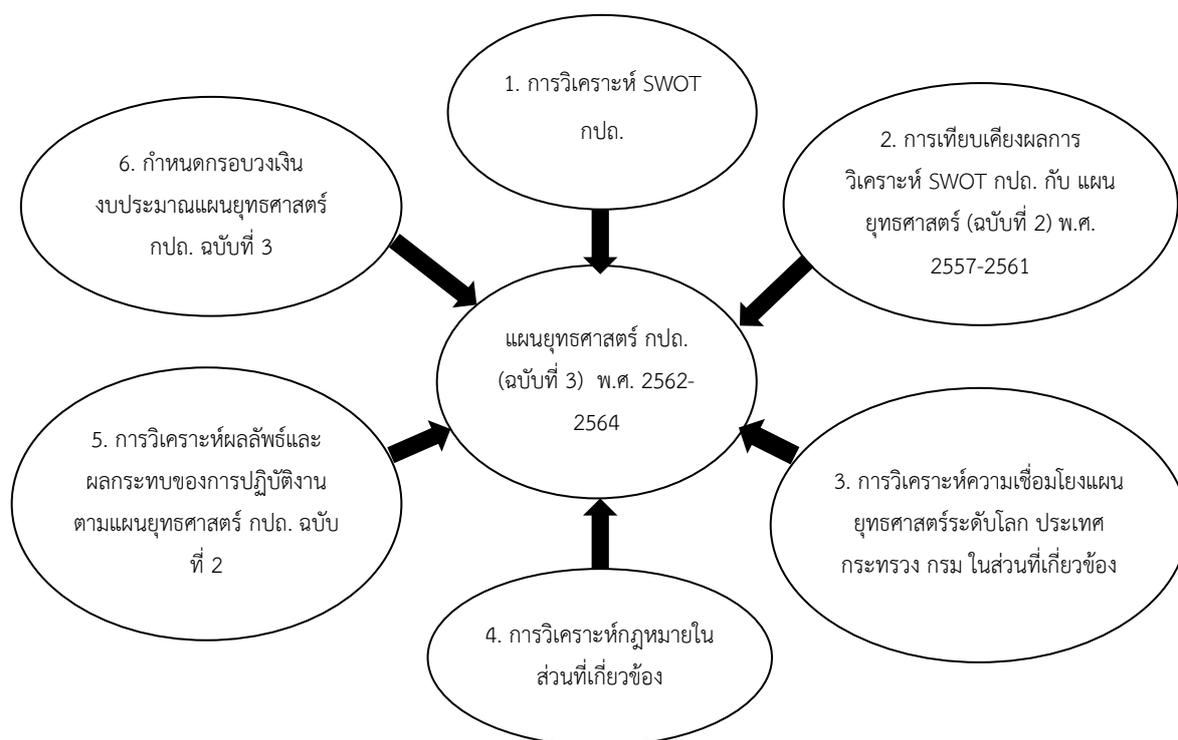
กองทุนเพื่อความปลอดภัยในการใช้รถใช้ถนน (กปถ.) ได้จัดตั้งขึ้นเมื่อวันที่ 28 กรกฎาคม 2546 ตามพระราชบัญญัติรถยนต์ พ.ศ. 2522 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 12) พ.ศ. 2546 ตามความในมาตรา 10/2 ที่กำหนดให้จัดตั้งกองทุนขึ้นกองทุนหนึ่งในกรมการขนส่งทางบก เรียกว่า “กองทุนเพื่อความปลอดภัยในการใช้รถใช้ถนน” โดยให้นำเงินรายได้จากการประมูลหมายเลขทั้งหมดเข้า กปถ. โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นทุนสนับสนุนและส่งเสริมด้านความปลอดภัยในการใช้รถใช้ถนน และให้ความช่วยเหลือผู้ประสบภัยอันเกิดจากการใช้รถใช้ถนน โดยมีคณะกรรมการ กปถ. ทำหน้าที่ในการบริหารกองทุนให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของกองทุน

การดำเนินงานตามพันธกิจของกองทุน ดำเนินการโดยสำนักงาน กปถ. สำนักมาตรฐานงานทะเบียนและภาษีรถ และสำนักบริหารการคลังและรายได้ กรมการขนส่งทางบก โดยมีภารกิจที่สำคัญในการสนับสนุนและส่งเสริมแผนงานโครงการด้านความปลอดภัยในการใช้รถใช้ถนนของกรมการขนส่งทางบก สนับสนุนและส่งเสริมการศึกษาวิจัยด้านความปลอดภัยในการใช้รถใช้ถนน และการเผยแพร่ความรู้ต่อสาธารณชน สนับสนุนค่าอุปกรณ์ช่วยเหลือผู้พิการอันเนื่องมาจากการประสบภัยที่เกิดจากการใช้รถใช้ถนน ตลอดจนการสนับสนุนและส่งเสริมการจัดประมูลหมายเลขทะเบียนรถ และการบริหารงานตามพันธกิจของ กปถ. โดย กปถ. ได้จัดให้มีการจัดทำแผนยุทธศาสตร์ และดำเนินงานให้เป็นไปตามแผนยุทธศาสตร์ กปถ. (ฉบับที่ 1) พ.ศ. 2553-2556 และ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2557-2561 ในปีงบประมาณ พ.ศ. 2560 ได้มีการวิเคราะห์ทบทวนผลการปฏิบัติงานตลอดระยะเวลาของแผนยุทธศาสตร์ กปถ. (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2557-2561 แล้วจึงต้องมีการจัดทำร่างแผนยุทธศาสตร์ กปถ. (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2562-2564 ซึ่งจะมีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ 1 ตุลาคม 2561 เป็นต้นไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาและวิเคราะห์สถานภาพในปัจจุบันของ กปถ.
2. เพื่อวิเคราะห์ผลลัพธ์และผลกระทบของการปฏิบัติตามแผนยุทธศาสตร์ กปถ. พ.ศ. 2557-2561
3. เพื่อจัดทำแผนยุทธศาสตร์ กปถ. พ.ศ. 2562-2564
4. เพื่อจัดทำแนวทางการขับเคลื่อนแผนยุทธศาสตร์ กปถ. พ.ศ. 2562-2564

กรอบแนวคิดของการจัดทำแผนยุทธศาสตร์ กปถ. (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2562-2564

ส่วนที่ 1 การวิเคราะห์ SWOT กปถ. เป็นการวิเคราะห์ 4 พันธกิจของ กปถ. ว่ามีสภาพแวดล้อมภายใน (จุดแข็งและจุดอ่อน) และภายนอก (โอกาสและอุปสรรค) ในปัจจุบันเป็นอย่างไร โดยการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายในองค์กรใช้หลักการวิเคราะห์ 7 McKinsey (Robert Waterman, Tom Peter and Julien Phillips, 1980) ส่วนการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายนอกองค์กรใช้หลักการ PEST (Francis J. Aguilar, 1967)

ส่วนที่ 2 การเทียบเคียงผลการวิเคราะห์ SWOT กปถ. กับ แผนยุทธศาสตร์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2557-2561 เมื่อทราบผลการวิเคราะห์ SWOT ของแต่ละพันธกิจ กปถ. ในปัจจุบันแล้ว จึงนำไปเทียบเคียง (Benchmark) กับวิสัยทัศน์และพันธกิจว่าสอดคล้องต้องกันเพียงใด เพื่อนำไปสู่การกำหนดวิสัยทัศน์และประเด็นทางยุทธศาสตร์ กปถ. (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2562-2564 ต่อไป

ส่วนที่ 3 การวิเคราะห์ความเชื่อมโยงแผนยุทธศาสตร์ระดับโลก ประเทศ กระทรวง กรม ในส่วนที่เกี่ยวข้อง การศึกษาความต้องการตั้งแต่ระดับนโยบายหรือยุทธศาสตร์จนถึงระดับปฏิบัติการนั้น ในระดับนโยบายหรือยุทธศาสตร์ต้องวิเคราะห์จากความต้องการระดับนานาชาติและระดับรัฐบาล ซึ่งหมายถึงการวิเคราะห์แผนทศวรรษความปลอดภัยทางถนนขององค์การสหประชาชาติ (2011-2020) แผนปฏิรูปประเทศ ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2561-2580) และแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560-2564) ส่วนในระดับปฏิบัติการได้ศึกษาเริ่มจากแผนยุทธศาสตร์กระทรวงคมนาคม พ.ศ. 2560-2564 และแผนยุทธศาสตร์กรมการขนส่งทางบก พ.ศ. 2559-2564 ทั้งสองส่วนนี้จะต้องพิจารณาเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวข้องกับกองทุนเพื่อความปลอดภัยในการใช้รถใช้ถนนเท่านั้น

ส่วนที่ 4 การวิเคราะห์กฎหมายในส่วนที่เกี่ยวข้อง ประกอบด้วย พ.ร.บ. รถยนต์ (ฉบับที่ 12) พ.ศ. 2546 ร่าง พ.ร.บ. การขนส่งทางบก พ.ศ. พ.ร.บ. การบริหารทุนหมุนเวียน พ.ศ. 2558 ประกาศคณะกรรมการนโยบายการบริหารทุนหมุนเวียนที่เกี่ยวข้องต่างๆ

ส่วนที่ 5 การวิเคราะห์ผลลัพธ์และผลกระทบของการปฏิบัติงานตามแผนยุทธศาสตร์ กปถ. ฉบับที่ 2 เป็นการประเมินผลลัพธ์ตามแนวทางของกรมบัญชีกลางใน 4 มิติ ได้แก่ มิติการเงิน มิติการปฏิบัติการ มิติการสนองประโยชน์ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย และมิติการบริหารพัฒนาทุนมนุษย์ ส่วนการวัดผลกระทบบียัดแนวทางของคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ

ส่วนที่ 6 การกำหนดกรอบวงเงินงบประมาณแผนยุทธศาสตร์ กปถ. ฉบับที่ 3 ในการตั้งงบประมาณรายจ่ายประจำปีตามแผนยุทธศาสตร์ กปถ. ฉบับที่ 3 ยึดหลักของ พ.ร.บ. วินัยการเงินการคลังของรัฐ พ.ศ. 2561 มาตรา 20-21 โดยมีการประมาณการรายได้จริงและรายจ่ายจริงของ กปถ. เพื่อกำหนดกรอบวงเงินงบประมาณที่ใกล้เคียงกับงบประมาณรายจ่ายจริงให้มากที่สุด

วิธีการวิจัย

การศึกษาวิจัยในโครงการนี้ได้ใช้การวิจัยแบบผสานวิธี ในเชิงปริมาณใช้การวิเคราะห์ SWOT ภารกิจของกองทุน แล้วคำนวณหาตำแหน่งของภารกิจว่าตกอยู่ในควอดแรนท์ (Quadrant) ไตใน 4 ควอดแรนท์ของกราฟ ตามสมการทางคณิตศาสตร์ ได้แก่ ในควอดแรนท์เชิงรุก เป็นสถานการณ์ของ กปถ. ที่มีจุดแข็งมากและมีโอกาสมาก ควอดแรนท์เชิงรับ เป็นสถานการณ์ที่ กปถ. มีจุดอ่อนมาก แต่มีโอกาสมากเช่นกัน ควอดแรนท์ที่ต้งรับเป็นสถานการณ์ที่ กปถ. มีจุดแข็งมาก แต่ยังมีอุปสรรคบ้าง และควอดแรนท์ป้องกันเป็นสถานการณ์ที่ กปถ. มีทั้งจุดอ่อนและอุปสรรคมาก และใช้การคำนวณคะแนนที่ได้รับเพื่อประเมินผลลัพธ์ ดังนี้

ผลการประเมินผลลัพธ์	ระดับคะแนนที่ได้รับ
มีผลลัพธ์การปฏิบัติราชการอยู่ในระดับดีกว่าเป้าหมายมาก	5
มีผลลัพธ์การปฏิบัติราชการอยู่ในระดับดีกว่าเป้าหมาย	4
มีผลลัพธ์การปฏิบัติราชการอยู่ในระดับเป็นไปตามเป้าหมาย	3
มีผลลัพธ์การปฏิบัติราชการอยู่ในระดับต่ำกว่าเป้าหมาย	2
มีผลลัพธ์การปฏิบัติราชการอยู่ในระดับต่ำกว่าเป้าหมายมาก	1

ส่วนการวัดผลกระทบของแผนยุทธศาสตร์ กปถ. (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2557-2561 มีเกณฑ์การวัดผลกระทบ ดังนี้

1. ระยะเวลา	ตลอดทั้งปีมีผลกระทบมากกว่าช่วงเวลา
2. พื้นที่	พื้นที่ทั้งประเทศมีผลกระทบมากกว่าบางพื้นที่
3. กิจกรรม	กิจกรรมหลากหลายมีผลกระทบมากกว่ากิจกรรมเดียว
4. ความสามารถของการจัดการตามการกำหนดเวลา	โครงการทำเสร็จตามกำหนดเวลา มีผลกระทบมากกว่าโครงการที่ไม่เสร็จตามเวลาที่กำหนด

ในการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพได้ดำเนินการใน 3 วิธีการ ดังนี้

1. การเข้าสังเกตการณ์ปฏิบัติงานในสำนักงาน กปถ. และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในกรมการขนส่งทางบก
2. การสัมภาษณ์บุคลากรในสำนักงาน กปถ. และในหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในกรมการขนส่งทางบก
3. การจัดประชุมสัมมนาเชิงปฏิบัติการ 9 ครั้ง

ผลการวิจัย

ผลการจัดทำแผนยุทธศาสตร์ กปถ.

การจัดทำแผนยุทธศาสตร์กองทุนเพื่อความปลอดภัยในการใช้รถใช้ถนน ได้มีการวิเคราะห์สถานการณ์ ทิศทางที่เกี่ยวข้อง ทั้งที่มาจากปัจจัยภายนอกและภายใน รวมทั้งผลกระทบและผลลัพธ์อันเกิดจากการปฏิบัติงานตามแผนยุทธศาสตร์ กปถ. ในฉบับที่ผ่านมา คือฉบับที่ 2 ระหว่าง พ.ศ. 2557-2561 และได้มีการจัดประชุมเชิงปฏิบัติการร่างแผนยุทธศาสตร์กองทุนเพื่อความปลอดภัยในการใช้รถใช้ถนน พ.ศ. 2562-2564 เมื่อวันที่ 29 มิถุนายน พ.ศ. 2561 ณ โรงแรมดิเอ็มเพรส จังหวัดเชียงใหม่ และได้สรุปเป็นแผนยุทธศาสตร์กองทุนเพื่อความปลอดภัยในการใช้รถใช้ถนน พ.ศ. 2562-2564 โดยมีสาระสำคัญของแผนยุทธศาสตร์กองทุนเพื่อความปลอดภัยในการใช้รถใช้ถนน พ.ศ. 2562-2564 ดังนี้

1. ภาพรวมยุทธศาสตร์ กปถ. (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2562-2564 ประกอบด้วย วิสัยทัศน์ ค่านิยม พันธกิจ ยุทธศาสตร์ เป้าประสงค์และกลยุทธ์ เป็นการอธิบายอย่างสัมพันธ์รวบยอดว่าวิสัยทัศน์ กปถ. คืออะไร และใน 4 พันธกิจ กปถ. แยกกำหนดเป็นแผนยุทธศาสตร์ กปถ. ได้ 5 ยุทธศาสตร์ ในแต่ละยุทธศาสตร์มีเป้าประสงค์อย่างชัดเจน รวมทั้งในแต่ละยุทธศาสตร์ กปถ. มีกลยุทธ์ที่จะทำให้บรรลุเป้าประสงค์ได้อย่างไร

2. ภาพรวมยุทธศาสตร์ เป้าประสงค์ ผลผลิต ผลลัพธ์ และผลกระทบ เป็นการอธิบายอย่างสัมพันธ์รวบยอดว่าในแต่ละยุทธศาสตร์มีเป้าประสงค์อะไร ได้ผลผลิตอะไร และได้ผลลัพธ์สุดท้ายอะไร รวมตลอดถึงการคาดการณ์ว่าจะเกิดผลกระทบอะไรบ้าง

3. แผนผังแสดงความเชื่อมโยงระหว่างยุทธศาสตร์ชาติ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560-2564) แผนยุทธศาสตร์กระทรวงคมนาคม พ.ศ. 2560-2564 แผนยุทธศาสตร์กรมการขนส่งทางบก พ.ศ. 2559-2564 และแผนยุทธศาสตร์ กปถ. (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2562-2564 เป็นการอธิบายอย่างสัมพันธ์รวบยอดว่าแผนยุทธศาสตร์ กปถ. พ.ศ. 2562-2564 สัมพันธ์กับแผนยุทธศาสตร์กรมการขนส่งทางบก พ.ศ. 2559-2564 อย่างไร เพื่อแสดงให้เห็นว่าการกำหนดแผนยุทธศาสตร์ กปถ. พ.ศ. 2562-2564 มีความสัมพันธ์กับแผนยุทธศาสตร์ในระดับที่เหนือขึ้นไปอย่างไร ตั้งแต่ระดับกรม กระทรวง จนถึงระดับรัฐบาล

4. การเปรียบเทียบแผนยุทธศาสตร์ กปถ. ฉบับที่ 2 และฉบับที่ 3 เป็นการเปรียบเทียบแผนยุทธศาสตร์ฉบับที่ 3 กับฉบับที่ 2 ว่ามีความแตกต่างกันอย่างไร เพื่อให้เข้าใจสถานการณ์ภายใน กปถ. ว่ามีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างไร

1. ภาพรวมยุทธศาสตร์กองทุนเพื่อความปลอดภัยในการใช้รถใช้ถนน (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2562-2564

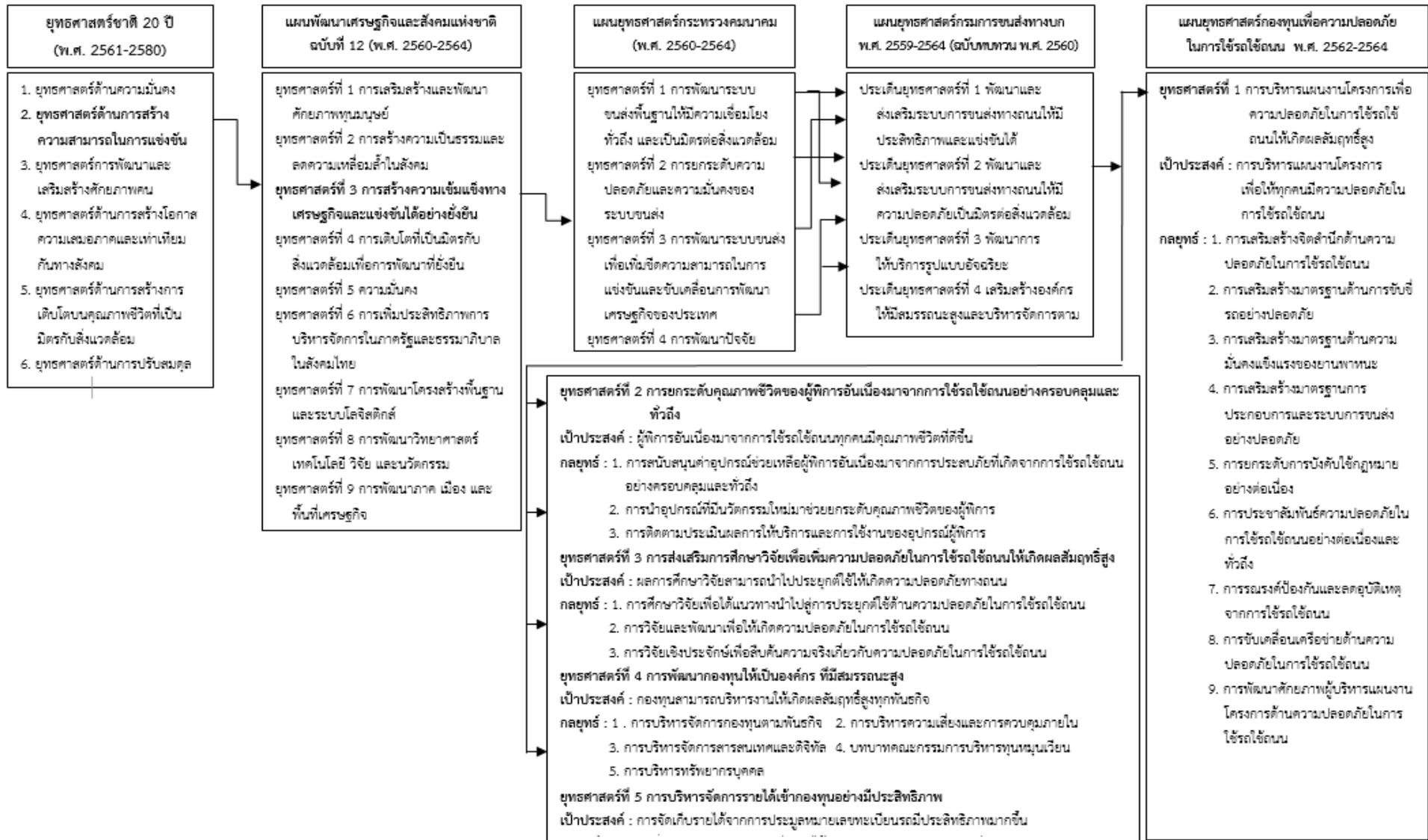
วิสัยทัศน์ กปด.	วิสัยทัศน์ “มุ่งสู่ความปลอดภัยทางถนน ทุกด้าน ทุกพื้นที่ อย่างมีส่วนร่วม” Moving Toward Road Safety for All				
ค่านิยม กปด.	“ความสุขทั่วไทย ส่งความปลอดภัยให้ทุกคน” Happiness for All				
พันธกิจ กปด.	สนับสนุนและส่งเสริมโครงการหรือแผนงานทางด้านความปลอดภัยในการใช้รถใช้ถนนของกรมการขนส่งทางบก	สนับสนุนค่าอุปกรณ์ช่วยเหลือผู้พิการอันเนื่องมาจากการประสบภัยที่เกิดจากการใช้รถใช้ถนน ในส่วนที่นอกเหนือจากค่าสินไหมทดแทนตาม พ.ร.บ. คမ်းครองผู้ประสบภัยจากรถ พ.ศ. 2535	สนับสนุนและส่งเสริมการศึกษาวิจัยด้านความปลอดภัยในการใช้รถใช้ถนนและเผยแพร่องค์ความรู้ต่อสาธารณชน	สนับสนุนและส่งเสริมการจัดประชุมหลายสาขาและหน่วยงานตามพันธกิจของกองทุนเพื่อความปลอดภัยในการใช้รถใช้ถนน	
ยุทธศาสตร์ กปด.	1. การบริหารแผนงานโครงการเพื่อความปลอดภัยในการใช้รถใช้ถนนให้เกิดผลสัมฤทธิ์สูง	2. การยกระดับคุณภาพชีวิตของผู้พิการอันเนื่องมาจากการใช้รถใช้ถนนอย่างครอบคลุมและทั่วถึง	3. การส่งเสริมการศึกษาวิจัยเพื่อเพิ่มความปลอดภัยในการใช้รถใช้ถนนให้เกิดผลสัมฤทธิ์สูง	4. การพัฒนากองทุนให้เป็นองค์กรที่มีสมรรถนะสูง	5. การบริหารจัดการรายได้เข้ากองทุนอย่างมีประสิทธิภาพ
เป้าประสงค์	การบริหารแผนงานโครงการ เพื่อให้ทุกคนมีความปลอดภัยในการใช้รถใช้ถนน	ผู้พิการอันเนื่องมาจากการใช้รถใช้ถนนทุกคนมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น	ผลการศึกษาวิจัยสามารถนำไปประยุกต์ใช้ให้เกิดความปลอดภัยทางถนน	กองทุนสามารถบริหารงานให้เกิดผลสัมฤทธิ์สูงทุกพันธกิจ	การจัดเก็บรายได้จากการประชุมหลายสาขาและหน่วยงานมีประสิทธิภาพมากขึ้น
กลยุทธ์	<ol style="list-style-type: none"> 1. การเสริมสร้างจิตสำนึกด้านความปลอดภัยในการใช้รถใช้ถนน 2. การเสริมสร้างมาตรฐานด้านการขับขี่รถอย่างปลอดภัย 3. การเสริมสร้างมาตรฐานด้านความมั่นคงแข็งแรงของยานพาหนะ 4. การเสริมสร้างมาตรฐานการประกอบการและระบบการขนส่งอย่างปลอดภัย 5. การยกระดับการบังคับใช้กฎหมายอย่างค้ำคอ 6. การประชาสัมพันธ์ความปลอดภัยในการใช้รถใช้ถนนอย่างค้ำคอและทั่วถึง 7. การรณรงค์ป้องกันและลดอุบัติเหตุจากการใช้รถใช้ถนน 8. การขับเคลื่อนเครือข่ายด้านความปลอดภัยในการใช้รถใช้ถนน 9. การพัฒนาศักยภาพผู้บริหารแผนงานโครงการด้านความปลอดภัยในการใช้รถใช้ถนน 	<ol style="list-style-type: none"> 1. การสนับสนุนค่าอุปกรณ์ช่วยเหลือผู้พิการอันเนื่องมาจากการประสบภัยที่เกิดจากการใช้รถใช้ถนนอย่างครอบคลุมและทั่วถึง 2. การนำอุปกรณ์ที่มีนวัตกรรมใหม่มาช่วยยกระดับคุณภาพชีวิตของผู้พิการ 3. การติดตามประเมินผลการให้บริการและการใช้งานของอุปกรณ์ผู้พิการ 	<ol style="list-style-type: none"> 1. การศึกษาวิจัยเพื่อได้แนวทางนำไปสู่การประยุกต์ใช้ด้านความปลอดภัยในการใช้รถใช้ถนน 2. การวิจัยและพัฒนาเพื่อให้เกิดความปลอดภัยในการใช้รถใช้ถนน 3. การวิจัยเชิงประจักษ์เพื่อสืบค้นความจริงเกี่ยวกับความปลอดภัยในการใช้รถใช้ถนน 	<ol style="list-style-type: none"> 1. การบริหารจัดการกองทุนตามพันธกิจ 2. การบริหารความเสี่ยงและการควบคุมภายใน 3. การบริหารจัดการสารสนเทศและดิจิทัล 4. บทบาทคณะกรรมการบริหารกองทุนเวียน 5. การบริหารทรัพยากรบุคคล 	<ol style="list-style-type: none"> 1. การเพิ่มประสิทธิภาพการจัดเก็บรายได้จากการประชุมหลายสาขาและหน่วยงานที่ได้จากการประชุม 2. การเสริมสร้างคุณค่าของหลายสาขาและหน่วยงานที่ได้จากการประชุม 3. การเสริมสร้างภาพลักษณ์กองทุนเพื่อความปลอดภัยในการใช้รถใช้ถนน

2. เป้าประสงค์ ยุทธศาสตร์ ผลผลิต ผลลัพธ์ และผลกระทบ

เป้าประสงค์	ยุทธศาสตร์	ผลผลิต	ผลลัพธ์	ผลกระทบ
1. การบริหารแผนงานโครงการ เพื่อให้ทุกคนมีความปลอดภัยในการใช้รถใช้ถนน	1. การบริหารแผนงานโครงการให้เกิดผลสัมฤทธิ์สูงเพื่อความปลอดภัยในการใช้รถใช้ถนน	1. มีการจัดทำแผนงานโครงการด้านความปลอดภัยในการใช้รถใช้ถนน ตามกรอบงบประมาณ 2. โครงการที่ดำเนินการได้เป็นไปตามแผนการดำเนินงานที่ได้รับการอนุมัติจัดสรร	1. อุบัติเหตุทางถนนลดลงเมื่อเทียบกับกลุ่มเป้าหมายที่เข้าร่วมโครงการ 2. ผู้เสียชีวิตจากการใช้รถใช้ถนนลดลงจากปีที่ผ่านมา 3. ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในโครงการที่ได้รับการสนับสนุนมีความพึงพอใจในบริการที่ได้รับ	1. ลดความสูญเสียในชีวิตและทรัพย์สิน รวมถึงการสูญเสียเศรษฐกิจจากปัญหาการเกิดอุบัติเหตุทางถนน 2. เพิ่มโอกาสในการใช้กำลังแรงงานของชาติ
2. ผู้พิการอันเนื่องมาจากการใช้รถใช้ถนนทุกคนมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น	2. การยกระดับคุณภาพชีวิตของผู้พิการอันเนื่องมาจากการใช้รถใช้ถนนอย่างครอบคลุมและทั่วถึง	1. มีการใช้จ่ายในการช่วยเหลือค่าอุปกรณ์ผู้พิการอันเนื่องมาจากการใช้รถใช้ถนนตามกรอบงบประมาณ 2. ผู้พิการที่ได้รับความช่วยเหลือค่าอุปกรณ์เพิ่มขึ้น และทั่วทุกภูมิภาคของประเทศ	1. ผู้พิการมีความพึงพอใจด้านการนำอุปกรณ์ผู้พิการไปใช้ในการดำเนินชีวิต และมีส่วนร่วมในสังคมได้ดีขึ้น 2. การกระจายความช่วยเหลือค่าอุปกรณ์ช่วยเหลือผู้พิการที่ทั่วถึงมากขึ้น	1. ลดภาระภาครัฐ 2. เพิ่มโอกาสในการประกอบอาชีพในแต่ละภูมิภาค 3. เพิ่มกำลังแรงงานของพื้นที่ 4. เพิ่มความเท่าเทียมกันในสังคม 5. คุณภาพชีวิตดีขึ้น
3. ผลการศึกษาวิจัยสามารถนำไปประยุกต์ใช้ให้เกิดความปลอดภัยทางถนน	3. การส่งเสริมการศึกษาวิจัยเพื่อเพิ่มความปลอดภัยในการใช้รถใช้ถนนให้เกิดผลสัมฤทธิ์สูง	1. มีการจัดสรรโครงการวิจัยด้านความปลอดภัยในการใช้รถใช้ถนนตามกรอบงบประมาณ 2. โครงการที่ดำเนินการได้เป็นไปตามกรอบเวลาของแผนการดำเนินงานที่ได้รับการอนุมัติจัดสรร	1. ผลงานวิจัยสามารถนำไปปรับใช้ในการแก้ปัญหา หรือต่อยอดงานด้านความปลอดภัยทางถนนได้ 2. ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในโครงการที่ได้รับการสนับสนุนมีความพึงพอใจในบริการที่ได้รับ	1. ลดการเกิดอุบัติเหตุทางถนน 2. เพิ่มขีดความสามารถในการจัดการความปลอดภัยของการใช้รถใช้ถนน

เป้าประสงค์	ยุทธศาสตร์	ผลผลิต	ผลลัพธ์	ผลกระทบ
4. กองทุนสามารถบริหารงานให้เกิดผลสัมฤทธิ์สูงทุกพันธกิจ	4. การพัฒนากองทุนให้เป็นองค์กรที่มีสมรรถนะสูง	<ol style="list-style-type: none"> 1. การใช้จ่ายเป็นไปตามกรอบงบประมาณของการบริหารตามพันธกิจ 2. บุคลากรผ่านเกณฑ์การประเมินผลการปฏิบัติราชการระดับบุคคล 3. การนำเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารมาบริหารจัดการระบบงานทั่วทั้งองค์กร 4. การปรับปรุงโครงสร้างองค์กรให้มีสมรรถนะสูง 	<ol style="list-style-type: none"> 1. บุคลากรสามารถใช้ศักยภาพของตนเองได้อย่างเต็มที่ด้วยการมีส่วนร่วมในการปรับปรุงคุณภาพการให้บริการ 2. ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียมีความพึงพอใจในบริการที่ได้รับ 3. บุคลากรมีความก้าวหน้าในสายอาชีพ 4. การบริหารจัดการกองทุนฯ มีประสิทธิภาพ โปร่งใส ตรวจสอบได้ 	<ol style="list-style-type: none"> 1. คุณภาพชีวิตของพนักงานทุกคนดียิ่งขึ้น อย่างต่อเนื่อง 2. องค์กรสามารถเติบโตได้อย่างรวดเร็วและมั่นคง 3. เพิ่มความสามารถในการปฏิบัติตามพันธกิจของกองทุนฯ 4. เพิ่มความช่วยเหลือค่าอุปกรณ์ผู้พิการอันเนื่องมาจากการใช้รถใช้ถนน 5. เพิ่มการแสวงหาคำปรึกษาเกี่ยวกับความปลอดภัยในการใช้รถใช้ถนนด้วยผลงานการวิจัย
5. การจัดเก็บรายได้จากการประมูลหมายเลขทะเบียนรถมีประสิทธิภาพมากขึ้น	5. การบริหารจัดการรายได้เข้ากองทุนอย่างมีประสิทธิภาพ	<ol style="list-style-type: none"> 1. รายได้จากการประมูลหมายเลขทะเบียนรถทั้งในส่วนกลางและส่วนภูมิภาคเพิ่มสูงขึ้น 2. มีผู้เข้าร่วมประมูลหมายเลขทะเบียนรถทั่วประเทศเพิ่มสูงขึ้น 3. หนี้ค้างชำระหมายเลขทะเบียนรถลดลงอย่างต่อเนื่อง 	<ol style="list-style-type: none"> 1. เกิดความคล่องตัว ลดภาระในการบริหารจัดการกองทุน 2. ผู้เข้าร่วมประมูลหมายเลขทะเบียนรถมีความพึงพอใจในบริการที่ได้รับ 	<ol style="list-style-type: none"> 1. สถานะทางการเงินของ กปถ. มีความมั่นคงขึ้น 2. ความเป็นเจ้าของสิทธิในแผ่นป้ายทะเบียนรถที่ประมูลได้ 3. ภาพลักษณ์ กปถ. เป็นที่รู้จักกันทั่วไป

3. แผนผังแสดงความเชื่อมโยงระหว่างยุทธศาสตร์ชาติ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ยุทธศาสตร์กระทรวงคมนาคม/กรมการขนส่งทางบก/กองทุนเพื่อความปลอดภัยในการใช้รถใช้ถนน

4. การเปรียบเทียบแผนยุทธศาสตร์ กปด. ฉบับที่ 2 และฉบับที่ 3

แผนยุทธศาสตร์ กปด. พ.ศ. 2557-2561	แผนยุทธศาสตร์ กปด. พ.ศ. 2562-2564
<p>ยุทธศาสตร์ที่ 1 การส่งเสริมการจัดการแผนงานโครงการ เพื่อเพิ่มความปลอดภัยในการใช้รถใช้ถนน</p> <p>กลยุทธ์การดำเนินงานตามยุทธศาสตร์ที่ 1</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. การรณรงค์ป้องกันและลดอุบัติเหตุทางถนน 2. การประชาสัมพันธ์ความปลอดภัยในการใช้รถใช้ถนน 3. การอบรมให้ความรู้สร้างจิตสำนึกความปลอดภัยในการใช้รถใช้ถนน 4. การบังคับใช้กฎหมายและการเฝ้าระวังป้องกันการใช้รถใช้ถนน 5. การพัฒนาศักยภาพหน่วยงานความปลอดภัยในการใช้รถใช้ถนน 6. การสร้างเครือข่ายด้านความปลอดภัยในการใช้รถใช้ถนน 	<p>ยุทธศาสตร์ที่ 1 การบริหารแผนงานโครงการเพื่อความปลอดภัยในการใช้รถใช้ถนนให้เกิดผลสัมฤทธิ์สูง</p> <p>กลยุทธ์การดำเนินงานตามยุทธศาสตร์ที่ 1</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. การเสริมสร้างจิตสำนึกด้านความปลอดภัยในการใช้รถใช้ถนน 2. การเสริมสร้างมาตรฐานด้านการขับขี่อย่างปลอดภัย 3. การเสริมสร้างมาตรฐานด้านความมั่นคงแข็งแรงของยานพาหนะ 4. การเสริมสร้างมาตรฐานการประกอบการและระบบการขนส่งอย่างปลอดภัย 5. การยกระดับการบังคับใช้กฎหมายอย่างต่อเนื่อง 6. การประชาสัมพันธ์ความปลอดภัยในการใช้รถใช้ถนนอย่างต่อเนื่องและทั่วถึง 7. การรณรงค์ป้องกันและลดอุบัติเหตุจากการใช้รถใช้ถนน 8. การขับเคลื่อนเครือข่ายด้านความปลอดภัยในการใช้รถใช้ถนน 9. การพัฒนาศักยภาพผู้บริหารแผนงานโครงการด้านความปลอดภัยในการใช้รถใช้ถนน
<p>ยุทธศาสตร์ที่ 2 การช่วยเหลือผู้พิการที่ประสบภัยจากการใช้รถใช้ถนน</p> <p>กลยุทธ์การดำเนินงานตามยุทธศาสตร์ที่ 2</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. การพิจารณาจัดสรรอุปกรณ์ช่วยเหลือผู้พิการอันเนื่องมาจากการประสบภัยจากการใช้รถใช้ถนน 	<p>ยุทธศาสตร์ที่ 2 การยกระดับคุณภาพชีวิตของผู้พิการอันเนื่องมาจากการใช้รถใช้ถนนอย่างครอบคลุมและทั่วถึง</p> <p>กลยุทธ์การดำเนินงานตามยุทธศาสตร์ที่ 2</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. การสนับสนุนค่าอุปกรณ์ช่วยเหลือผู้พิการอันเนื่องมาจากการประสบภัยที่เกิดจากการใช้รถใช้ถนนอย่างครอบคลุมและทั่วถึง 2. การนำอุปกรณ์ที่มีนวัตกรรมใหม่มาช่วยยกระดับคุณภาพชีวิตของผู้พิการ 3. การติดตามประเมินผลการให้บริการและการใช้งานของอุปกรณ์ผู้พิการ

แผนยุทธศาสตร์ กปถ. พ.ศ. 2557-2561	แผนยุทธศาสตร์ กปถ. พ.ศ. 2562-2564
<p>ยุทธศาสตร์ที่ 3 ดำเนินการเชิงรุกในการสนับสนุนงาน วิจัย ด้านความปลอดภัยในการใช้รถใช้ถนน เพื่อเผยแพร่องค์ความรู้และการนำไปใช้ประโยชน์</p> <p>กลยุทธ์การดำเนินงานตามยุทธศาสตร์ที่ 3</p> <ol style="list-style-type: none">1. สนับสนุนและส่งเสริมทุนการศึกษาวิจัยด้านความปลอดภัยในการใช้รถใช้ถนน สู่มาตรฐานสากล โดยมุ่งเน้นศึกษาวิจัยและพัฒนาการบริหารจัดการความปลอดภัยทางถนน2. สนับสนุนและส่งเสริมการบูรณาการองค์ความรู้กับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการประยุกต์งานวิจัยด้านความปลอดภัยทางถนนให้มากขึ้น	<p>ยุทธศาสตร์ที่ 3 การส่งเสริมการศึกษาวิจัยเพื่อเพิ่มความปลอดภัยในการใช้รถใช้ถนนให้เกิดผลสัมฤทธิ์สูง</p> <p>กลยุทธ์การดำเนินงานตามยุทธศาสตร์ที่ 3</p> <ol style="list-style-type: none">1. การศึกษาวิจัยเพื่อได้แนวทางนำไปสู่การประยุกต์ใช้ด้านความปลอดภัยในการใช้รถใช้ถนน2. การวิจัยและพัฒนาเพื่อให้เกิดความปลอดภัยในการใช้รถใช้ถนน3. การวิจัยเชิงประจักษ์เพื่อสืบค้นความจริงเกี่ยวกับความปลอดภัยในการใช้รถใช้ถนน
<p>ยุทธศาสตร์ที่ 4 การสนับสนุนและส่งเสริมการจัดประมวล หมายเลขทะเบียนรถและการบริหารงานตามพันธกิจของ กปถ.</p> <p>กลยุทธ์การดำเนินงานตามยุทธศาสตร์ที่ 4</p> <ol style="list-style-type: none">1. การเพิ่มประสิทธิภาพการเบิกจ่ายเงินตามแผนและจรรยาบรรณทางการเงิน2. การบริหารจัดการประมวลหมายเลขทะเบียนรถทั้งในส่วนกลางและส่วนภูมิภาคให้มีประสิทธิผลมากขึ้น3. การเพิ่มประสิทธิภาพพบปะทบทวนการกำกับดูแลของคณะกรรมการทูลหมื่นเวียน4. การบริหารความเสี่ยง และจัดทำแผนการบริหารความเสี่ยงของสำนักงานกองทุนเพื่อความปลอดภัยในการใช้รถใช้ถนน5. การพัฒนาระบบการควบคุมภายในและการประเมินผลการควบคุมด้วยตนเอง6. การเพิ่มประสิทธิภาพการตรวจสอบภายใน7. การบริหารจัดการสารสนเทศให้สามารถตอบสนองต่อความต้องการขององค์กรได้อย่างครบถ้วน8. การติดตาม ประเมินผล และปรับปรุงการดำเนินงานตามพันธของ สปถ. โดยมีแนวทางการดำเนินการตามตัวชี้วัดกรมบัญชีกลาง	<p>ยุทธศาสตร์ที่ 4 การพัฒนากองทุนให้เป็นองค์กรที่มีสมรรถนะสูง</p> <p>กลยุทธ์การดำเนินงานตามยุทธศาสตร์ที่ 4</p> <ol style="list-style-type: none">1. การบริหารจัดการกองทุนตามพันธกิจ2. การบริหารความเสี่ยงและการควบคุมภายใน3. การบริหารจัดการสารสนเทศและดิจิทัล4. บทบาทคณะกรรมการบริหารทูลหมื่นเวียน5. การบริหารทรัพยากรบุคคล <p>ยุทธศาสตร์ที่ 5 การบริหารจัดการรายได้เข้ากองทุนอย่างมีประสิทธิภาพ</p> <p>กลยุทธ์การดำเนินงานตามยุทธศาสตร์ที่ 5</p> <ol style="list-style-type: none">1. การเพิ่มประสิทธิภาพการจัดเก็บรายได้จากการประมวลหมายเลขทะเบียนรถ2. การเสริมสร้างคุณค่าของหมายเลขทะเบียนรถที่ได้จากการประมวล3. การเสริมสร้างภาพลักษณ์กองทุนเพื่อความปลอดภัยในการใช้รถใช้ถนน

แผนยุทธศาสตร์ กปถ. พ.ศ. 2557-2561	แผนยุทธศาสตร์ กปถ. พ.ศ. 2562-2564
9. การพัฒนาทรัพยากรบุคลากรเพื่อพัฒนาปรับปรุงระบบงานในแต่ละส่วนงานที่ได้รับมอบหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพเกิดประสิทธิผลสูงสุด	

อภิปรายผล

ดังที่ได้กล่าวมาแล้วว่า การจัดทำแผนยุทธศาสตร์กปถ. (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2562-2564 มีทั้งการวิเคราะห์ SWOT กปถ. การเทียบเคียงผลการวิเคราะห์ SWOT กปถ. กับแผนยุทธศาสตร์ กปถ. (ฉบับที่ 2) การวิเคราะห์ความเชื่อมโยงแผนยุทธศาสตร์ระดับโลก ประเทศ กระทรวง และกรม ในส่วนที่เกี่ยวข้อง การวิเคราะห์กฎหมายในส่วนที่เกี่ยวข้อง การวิเคราะห์ผลลัพธ์และผลกระทบของการปฏิบัติงานตามแผนยุทธศาสตร์ กปถ. (ฉบับที่ 2) และการกำหนดกรอบวงเงินงบประมาณแผนยุทธศาสตร์ กปถ. ฉบับที่ 3 และมีการจัดสัมมนาเชิงปฏิบัติการถึง 9 ครั้ง นำมาสู่การปรับเปลี่ยนแผนยุทธศาสตร์ กปถ. ฉบับที่ 2 ที่เน้นเพียงการปฏิบัติการ ไปสู่การเน้นการปฏิบัติงานให้เกิดผลสัมฤทธิ์สูง มีการยกระดับคุณภาพของการปฏิบัติการให้ครอบคลุมและทั่วประเทศ มีการวิจัยและพัฒนาด้านความปลอดภัยในการใช้รถใช้ถนน มีการพัฒนากองทุนให้เป็นองค์กรที่มีสมรรถนะสูง และมีการบริหารจัดการรายได้เข้า กปถ. อย่างมีประสิทธิภาพ แผนยุทธศาสตร์ กปถ. (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2562-2564 จึงเป็นแผนยุทธศาสตร์ที่ทำนายต่อผลการดำเนินงานที่แม้ว่าจะได้รับผลสัมฤทธิ์สูงอยู่แล้วให้มีผลสัมฤทธิ์สูงขึ้น ในอีก 3 ปีข้างหน้า กปถ. ต้องพัฒนาให้เป็นองค์กรที่มีสมรรถนะสูงเท่านั้น จึงจะสามารถปฏิบัติงานตามแผนยุทธศาสตร์ กปถ. ฉบับที่ 3 นี้ได้อย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด ดังค่านิยมใหม่ที่ว่า “ความสุขทั่วไทย ส่งความปลอดภัยให้ทุกคน”

บรรณานุกรม

- กองทุนเพื่อความปลอดภัยในการใช้รถใช้ถนน. (2560). *แผนยุทธศาสตร์กองทุนเพื่อความปลอดภัยในการใช้รถใช้ถนน พ.ศ. 2557-2561 (ฉบับทบทวน ปี 2560)*. (เอกสารอัดสำเนา).
- กองแผนงาน (2560). *แผนยุทธศาสตร์กรมการขนส่งทางบก พ.ศ.2559-2564 (ฉบับทบทวนปี พ.ศ. 2560)*. (เอกสารอัดสำเนา).
- ประกาศ เรื่อง ยุทธศาสตร์ชาติ (พ.ศ. 2561-2580). (2561, 13 ตุลาคม). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่ม 135. ตอนที่ 82ก. หน้า 1-74.
- พระราชบัญญัติการบริหารทุนหมุนเวียน พ.ศ. 2558. (2558, 25 กันยายน). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่ม 132. ตอนที่ 92ก. หน้า 1-11.
- พระราชบัญญัติรถยนต์ ฉบับที่ 12. (2546, 29 พฤษภาคม). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่ม 120. ตอนที่ 48ก. หน้า 1-8.
- พระราชบัญญัติวินัยการเงินการคลังของรัฐ. (2561, 19 เมษายน). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่ม 135. ตอนที่ 27ก. หน้า 1-23.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2559). *แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560-2564)*. (เอกสารอัดสำเนา).
- สำนักนโยบายยุทธศาสตร์ สำนักงานปลัดกระทรวงคมนาคม. (2559). *แผนยุทธศาสตร์กระทรวงคมนาคม พ.ศ. 2560-2564*. (เอกสารอัดสำเนา).
- Chamaiparn Santikarn. (2011). *Decade of Action for Road Safety, 2011-2020*, Manekshaw Center Dhaula Kuan, New Delhi.
- Francis J. Aguilar. (1967). *Scanning the Business Environment*. New York: The Macmillan Company
- Robert, W., Tom P. and Julien P. (1980). Structure is not Organization. *Business Horizons*, 23(3), 14-26.

Received: 14-05-2020

Revised: 03-07-2020

Accepted: 10-07-2020

องค์ประกอบคุณภาพชีวิตการทำงานที่ดีในมุมมองของพนักงานขับรถบรรทุกในประเทศไทย:

การวิจัยเพื่อสร้างทฤษฎีฐานราก

The Components of Good Quality of Work Life

from Thai Truck Drivers' Perspective: A Study for Grounded Theory

ธนัตถ์ภัทร ธีรธนะชติลล¹

Tanutpats Dhiratanuttdilok

tanutpats.dh@gmail.com

พิทักษ์ ศิริวงศ์²

Phitak Siriwong

siriwong_p@silpakorn.edu

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างทฤษฎีฐานรากเกี่ยวกับคุณภาพชีวิตการทำงานที่ดีของพนักงานขับรถบรรทุกในประเทศไทย งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพเพื่อหาข้อสรุปเชิงทฤษฎีจากมุมมองของพนักงานขับรถบรรทุกในประเทศไทย ผู้วิจัยคัดเลือกตัวอย่างเชิงทฤษฎีแบบเจาะจงโดยเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก การศึกษาเอกสาร การสังเกต และการจดบันทึก ตั้งแต่เดือนมกราคม พ.ศ. 2563 ถึงกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2563 ผู้ให้ข้อมูลหลักในงานวิจัยนี้เป็นพนักงานขับรถบรรทุกที่ถือใบอนุญาตขับรถประเภท 3 (ท.3) หรือ 4 (ท.4) และมีประสบการณ์ในการขับรถบรรทุก 10 ปีขึ้นไปจำนวน 12 คน ผลการวิจัยพบว่า องค์ประกอบของคุณภาพชีวิตการทำงานที่ดีของพนักงานขับรถบรรทุกในประเทศไทยมี 6 องค์ประกอบ ดังนี้ 1) ค่าตอบแทนและสวัสดิการ 2) ความก้าวหน้าในการทำงาน 3) ความสมดุลระหว่างชีวิตและการทำงาน 4) ความภาคภูมิใจในอาชีพ 5) ความปลอดภัยในการทำงาน และ 6) การสื่อสารข้อมูล นอกจากนี้ ผู้วิจัยพบว่า ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องต่อการสร้างคุณภาพชีวิตการทำงานที่ดีของพนักงานขับรถบรรทุกได้แก่ พนักงานขับรถบรรทุก ผู้ประกอบการกิจการขนส่ง และเพื่อนร่วมงาน

คำสำคัญ: คุณภาพชีวิตการทำงาน, พนักงานขับรถบรรทุก, ทฤษฎีฐานราก

¹ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตศรีราชา

Faculty of Management Science, Kasetsart University Sriracha Campus

² คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตสารสนเทศเพชรบุรี

Faculty of Management Science, Silpakorn University Petchaburi IT Campus

Abstract

This research aims to form a grounded theory of good quality of work life in Thai truck drivers. It is a qualitative study to obtain a theoretical conclusion from Thai truck drivers' perspective. Researcher used purposive sampling techniques and collected data by in-depth interview, documentary study, observation and note taking during January to February 2020. The key informant were 12 Thai trucks drivers held driving license type 3 or 4 and gained at least 10 years of truck-driving experience. The study indicates that the components of good quality of work life were composed of 1) remuneration and benefits 2) career path 3) work-life balance 4) pride of career 5) work safety and 6) communication. Moreover, the researchers found that the stakeholders of building good quality of work life were truck drivers themselves, transport business owners and colleagues.

Keywords: Quality of Work Life, Truck Drivers, Grounded Theory

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ในอุตสาหกรรมโลจิสติกส์ การขนส่งเป็นหนึ่งในกิจกรรมที่สำคัญที่สุดต่อการจัดการโซ่อุปทาน ในงานวิจัยด้านการขนส่งส่วนมากต่างมุ่งเน้นการศึกษากิจกรรมต่างๆ ในกระบวนการขนส่งทางโลจิสติกส์ ผู้วิจัยพบว่า งานวิจัยที่ศึกษาเกี่ยวกับพนักงานขับรถบรรทุกที่เกี่ยวข้องกับบริบทด้านขนส่งยังมีน้อยมากในประเทศไทย ทั้งที่พนักงานขับรถบรรทุกเป็นบุคลากรที่เป็นสินทรัพย์สำคัญต่อการขับเคลื่อนการขนส่งให้มีประสิทธิภาพและมีผลโดยตรงการลงทุนขององค์กร มาริสา จันทร์ขุนทด (2560) กล่าวว่า พนักงานขับรถบรรทุกมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อองค์กรและโซ่อุปทาน เนื่องจากเป็นบุคคลที่ใช้เวลาร่วมกับสินค้าในระหว่างการขนส่งมากที่สุด ขนส่งสินค้าที่มีมูลค่าสูงในแต่ละเที่ยวขนส่งและเป็นผู้เคลื่อนย้ายสินค้าดังกล่าวตลอดโซ่อุปทาน

การศึกษาคุณภาพชีวิตการทำงาน (Quality of Work life: QWL) ในพนักงานขับรถบรรทุกเพื่อค้นหาองค์ประกอบของคุณภาพชีวิตการทำงานที่ดีในประเทศไทยจึงมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง เนื่องจากพนักงานขับรถบรรทุกที่มีคุณภาพชีวิตการทำงานที่ดีย่อมส่งผลให้มีคุณภาพชีวิตที่ดี (Narehan et al., 2014) ช่วยลดการเกิดอุบัติเหตุบนถนน (Rodríguez et al., 2003) เพิ่มความรับผิดชอบและเพิ่มผลการปฏิบัติงาน (Horsta et al., 2014) และทำให้พนักงานขับรถบรรทุกอยู่ในอาชีพและเป็นบุคลากรที่มีคุณภาพเพื่อผลักดันให้อุตสาหกรรมโลจิสติกส์ของประเทศมีประสิทธิภาพสูง ในทางกลับกัน หากคุณภาพชีวิตไม่ดีย่อมส่งผลโดยตรงต่อการลาออกของบุคลากรในองค์กร โดยเฉพาะบุคคลที่ต้องทำงานหนัก เช่น พนักงานขับรถบรรทุก เป็นต้น (Almalki, FitzGerald, & Clark, 2012)

อย่างไรก็ตาม เมื่อผู้วิจัยทบทวนวรรณกรรมด้านคุณภาพชีวิตการทำงานพบว่า การศึกษาเรื่องคุณภาพชีวิตการทำงานที่ดีของพนักงานขับรถบรรทุกในประเทศไทยยังมีงานวิจัยค่อนข้างน้อยมากและส่วนมากเป็นงานวิจัยเชิงปริมาณ งานวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยจึงเลือกการวิจัยเชิงคุณภาพแบบสร้างทฤษฎีฐานรากด้วยการค้นหาความรู้และความจริงแบบเจาะลึก โดยอาศัยการตีความ ทั้งนี้ เพื่ออธิบายความหมายและองค์ประกอบของคุณภาพชีวิตการทำงานที่ดีจากมุมมองของพนักงานขับรถบรรทุกในบริบทของประเทศไทย ผลการวิจัยที่ได้จะเป็นข้อสรุปเชิงทฤษฎีเพื่อให้ผู้ประกอบการขนส่งสามารถเข้าใจปรากฏการณ์และนำข้อมูลดังกล่าวไปใช้เป็นแนวทางในพัฒนาคุณภาพชีวิตการทำงานของพนักงานขับรถบรรทุกให้ดีขึ้น ลดอัตราการขาดแคลนแรงงานและเพิ่มอัตราการคงอยู่ของพนักงานขับรถบรรทุกที่มีคุณภาพได้อย่างมีประสิทธิภาพในอนาคตต่อไป

วัตถุประสงค์

เพื่อสร้างทฤษฎีฐานรากเกี่ยวกับคุณภาพชีวิตการทำงานของพนักงานขับรถบรรทุกในประเทศไทย

ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

เพื่อใช้เป็นแนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการพนักงานขับรถบรรทุกที่มีประสิทธิภาพขององค์กรภายใต้มุมมองของพนักงานขับรถบรรทุก

วิธีการวิจัย

การออกแบบการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพโดยใช้วิธีวิทยาแบบทฤษฎีฐานรากซึ่งเป็นทฤษฎีที่ได้จากการศึกษาปรากฏการณ์ทางสังคม โดยทฤษฎีจะถูกสร้างและได้รับการตรวจสอบโดยการเก็บข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับปรากฏการณ์ทางสังคมอย่างเป็นระบบ ผู้วิจัยใช้กระบวนการตีความแบบนัยนิยมหรือการตีความ (Interpretivism) และแบบประกอบสร้างนิยม (Constructivism) เพื่อให้เกิดความรู้และทฤษฎีใหม่จากมุมมองของพนักงานขับรถบรรทุกที่มีประสบการณ์ในอุตสาหกรรมขนส่งเกี่ยวกับคุณภาพชีวิตการทำงานของพวกเขา เพื่อนำไปสู่การสร้างทฤษฎีฐานรากจากข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึก (Glaser & Strauss, 1967)

ขอบเขตการวิจัย

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา ผู้วิจัยศึกษาเพื่อทำความเข้าใจถึงองค์ประกอบของคุณภาพชีวิตการทำงานผ่านการทบทวนวรรณกรรมเกี่ยวกับคุณภาพชีวิตการทำงานในแง่มุมต่างๆ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และนำมาเป็นแนวทางในการสัมภาษณ์ผ่านมุมมองของพนักงานขับรถบรรทุกที่มากประสบการณ์เพื่อประโยชน์ในการบริหารจัดการพนักงานขับรถบรรทุกของผู้ประกอบการขนส่ง

2. ขอบเขตด้านประชากร ผู้วิจัยศึกษากับผู้ให้ข้อมูลหลักในบริษัทขนส่งที่มีคุณสมบัติดังนี้ 1) เป็นพนักงานขับรถบรรทุกที่ถือใบอนุญาตขับรถประเภท 3 (ท.3) หรือ 4 (ท.4) และ 2) เป็นพนักงานขับรถที่มีประสบการณ์ในการขับรถบรรทุก 10 ปีขึ้นไปจำนวน 12 คน ซึ่งเป็นผู้ให้ข้อมูลเชิงลึกตามวัตถุประสงค์ของงานวิจัยนี้

3. ขอบเขตด้านเวลา ผู้วิจัยการเก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลหลักระหว่างเดือนมกราคม ถึงเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2563

ผู้ให้ข้อมูลหลักและการเลือกตัวอย่างเชิงทฤษฎี

ผู้วิจัยได้เลือกตัวอย่างเชิงทฤษฎี (Theoretical Sampling) ภายใต้หลักการสำคัญคือ ผู้ให้ข้อมูลหลักมีความสอดคล้องและตรงตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย โดยคัดเลือกแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive sampling) ตามคุณสมบัติ ดังนี้ 1) เป็นพนักงานขับรถบรรทุกที่ถือใบอนุญาตขับรถประเภท 3 (ท.3) หรือ 4 (ท.4) 2) เป็นพนักงานขับรถที่มีประสบการณ์ในการขับรถบรรทุก 10 ปีขึ้นไป และ 3) มีความยินดีในการเข้าร่วมการวิจัยและให้ข้อมูลโดยการให้สัมภาษณ์ข้อมูลเชิงลึก (In-depth Interview) เพื่อใช้ในการหาข้อสรุปเชิงทฤษฎี

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. ผู้วิจัย (Researcher) เป็นเครื่องมือวิจัยที่สำคัญที่สุดในงานวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยค้นหาข้อมูลด้วยการผู้สัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลหลัก วิเคราะห์ ตรวจสอบและตีความข้อมูลที่รวบรวมได้ เพื่อหาข้อสรุปเชิงทฤษฎีตามวิธีวิทยาการสร้างทฤษฎีฐานราก

2. แนวคำถามในการสัมภาษณ์ (Interview Guide) โดยใช้คำถามปลายเปิดที่มีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัยเพื่อใช้ในการสัมภาษณ์เชิงลึกแบบตัวต่อตัวอย่างไม่เป็นทางการ

3. สมุดจดบันทึก (Field Note) ผู้วิจัยใช้จดข้อมูลในระหว่างการสัมภาษณ์ เช่น ข้อมูลพื้นฐานของผู้ให้ข้อมูลหลัก และจุดสิ่งที่สังเกตได้ระหว่างการสัมภาษณ์ และประเด็นต่างๆ ที่เกิดขึ้นนอกเหนือจากแนวคำถามในการสัมภาษณ์ที่ได้เตรียมไว้ ทั้งนี้เพื่อใช้ในการเป็นแนวคำถามเพิ่มเติมในการสัมภาษณ์ครั้งต่อไปจนกว่าจะถึงภาวะข้อมูลอิ่มตัว

4. เครื่องบันทึกเสียง (Recorder) งานวิจัยนี้ ผู้วิจัยใช้เครื่องบันทึกเสียงจากโทรศัพท์มือถือบันทึกข้อมูลเสียงสัมภาษณ์จากการสนทนาระหว่างผู้วิจัยกับผู้ให้ข้อมูลหลัก โดยผู้วิจัยได้ขออนุญาตผู้ให้ข้อมูลหลักและชี้แจงถึงเหตุผลของการวิจัยแก่ผู้ให้ข้อมูลหลักได้รับทราบก่อนและอนุญาตให้บันทึกเสียงการสนทนา และผู้วิจัยนำข้อมูลจากการสัมภาษณ์ดังกล่าวมารวมกับข้อมูลที่ได้จากสมุดบันทึกเพื่อใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลในขั้นตอนต่อไป

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยศึกษาทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับคุณภาพชีวิตการทำงานและปรึกษาผู้เชี่ยวชาญด้านการสร้างทฤษฎีฐานรากเพื่อให้ผู้วิจัยมีความไวเชิงทฤษฎี (Theoretical Sensitivity) ทั้งก่อนและระหว่างการเก็บข้อมูลเพื่อนำไปสู่การสร้างมโนทัศน์และข้อสรุปเชิงทฤษฎีในที่สุด อย่างไรก็ตาม ผู้วิจัยจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลหลักจนกระทั่งข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ได้คำตอบที่ซ้ำๆ กัน โดยไม่เกิดประเด็นใหม่ การที่ผู้วิจัยได้ข้อมูลมโนทัศน์ซ้ำกันและไม่มโนทัศน์ใหม่เกิดขึ้น แสดงว่าเกิดสภาวะทฤษฎีถึงจุดอิ่มตัว (Theoretical Saturation) ผู้วิจัยจึงสามารถหยุดเก็บข้อมูล (พิทักษ์ ศิริวงศ์, 2547) การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลหลักจำนวนทั้งหมด 12 ราย นอกจากนี้ ผู้วิจัยยังใช้วิธีการตะล่อม (Probe) ในการสอบถามประเด็นต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับคุณภาพชีวิตการทำงาน เพื่อให้ผู้ให้ข้อมูลหลักสะท้อนความรู้สึกและมุมมองความคิดของตนออกมาในระหว่างการสัมภาษณ์

การตรวจสอบความน่าเชื่อถือของการวิจัย

ผู้วิจัยตรวจสอบข้อมูลโดยใช้วิธีการการตรวจสอบสามเส้าด้านข้อมูล (Data Triangulation) โดยการตรวจสอบแหล่งที่มาของข้อมูล 3 แหล่ง ได้แก่ เวลา สถานที่ และบุคคล เพื่อยืนยันว่าข้อมูลที่ได้มานั้นถูกต้องหรือไม่ และตรวจสอบสามเส้าด้านวิธีรวบรวมข้อมูล (Methodological Triangulation) จากแหล่งต่างๆ เพื่อรวบรวมข้อมูลเรื่องเดียวกันด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึกควบคู่กับการสังเกตและจดบันทึก ทั้งนี้เพื่อความชัดเจนของข้อมูลที่ได้จนกระทั่งข้อมูลถึงจุดอิ่มตัวและนำไปข้อสรุปเชิงทฤษฎี (สัญญา เคนาภูมิ, 2562)

การจัดกระทำและการวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยจัดกระทำและวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ โดยจัดระเบียบข้อมูลจากการถอดเทปบทสัมภาษณ์ระหว่างผู้วิจัยกับผู้ให้ข้อมูลหลักจากโทรศัพท์มือถือที่ใช้เป็นเครื่องบันทึกเสียงในลักษณะแบบคำต่อคำ (Verbatim) และตรวจสอบความถูกต้องของบทสัมภาษณ์ดังกล่าวอีกครั้ง หลังจากนั้น ผู้วิจัยพยายามทำความเข้าใจกับความหมายในเรื่องต่างๆ ที่ถูกสร้างขึ้น ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้อาจจัดแยกส่วนเป็นหมวดและหมวดย่อย และเลือกหน่วยที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ที่กำหนดรหัส (Open Coding) นำข้อมูลที่กำหนดรหัสแล้วมารวมกลุ่มตามลักษณะความสัมพันธ์ที่หน่วยย่อยมีต่อกันเพื่อสร้างมโนทัศน์ (Concept) จากนั้น นักวิจัยจัดข้อมูลให้เป็นหมวดหมู่เพื่อสร้างกลุ่มมโนทัศน์ (Category) และเชื่อมโยงกลุ่มมโนทัศน์ที่ได้มาสร้างเป็นข้อสรุปเชิงทฤษฎี ผู้วิจัยสามารถนำข้อสรุปเชิงทฤษฎีที่ได้มานำเสนอในรูปของแบบแผน (Pattern) เพื่อใช้อธิบายปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นที่เรียกว่า ทฤษฎีฐานราก (พิทักษ์ ศิริวงศ์, 2547)

ผลการวิจัย

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกถึงองค์ประกอบของคุณภาพชีวิตการทำงานที่ดีของพนักงานขับรถบรรทุกในบริบทประเทศไทย โดยผู้วิจัยสัมภาษณ์เชิงลึก การสังเกต การจดบันทึกกับพนักงานขับรถบรรทุกที่ถือใบอนุญาตขับรถประเภท 3 (ท.3) หรือ 4 (ท.4) และมีประสบการณ์ในการขับรถบรรทุก 10 ปีขึ้นไปจำนวน 12 คน และนำผลการสัมภาษณ์มาสรุปประเด็นขององค์ประกอบของคุณภาพชีวิตการทำงานที่ดีได้ดังนี้

1. **คำตอบแทนและสวัสดิการ** ผู้ให้ข้อมูลหลักทุกคนให้ความคิดเห็นตรงกันว่า คำตอบแทนและสวัสดิการที่ดีสามารถสร้างคุณภาพชีวิตการทำงานที่ดีให้กับพวกเขาได้ ผู้วิจัยสามารถสรุประบบคำตอบแทนในอุตสาหกรรมการขนส่งของไทยเป็น 2 ประเภท ได้แก่ 1) การจ่ายคำตอบแทนแบบเหมาจ่าย และ 2) การจ่ายคำตอบแทนแบบเงินเดือนและค่าเที่ยวรถ

1.1 การจ่ายคำตอบแทนแบบเหมาจ่าย ระบบนี้เป็นระบบคำตอบแทนที่ผู้ประกอบการขนส่งจ่ายให้กับพนักงานขับรถบรรทุกที่มีรถเป็นของตนเอง ซึ่งจ่ายเป็นคำตอบแทนต่อแต่ละเที่ยวการขนส่ง ทั้งนี้ ได้รวมค่าจ้าง ค่าเที่ยวรถ และค่าน้ำมันเหมารวมกันเป็นเงินคำตอบแทนก้อนเดียว หากพนักงานขับรถบรรทุกสามารถขับรถให้น้ำมันเหลือในแต่ละเที่ยวรอบการขนส่งได้ น้ำมันดังกล่าวจะเป็นของคนขับรถบรรทุก หากน้ำมันไม่เหลือหรือบริหารการขับรถไม่ดี พนักงานขับรถจะขาดทุนในรอบการขนส่งนั้น

1.2 การจ่ายคำตอบแทนแบบเงินเดือนและค่าเที่ยวรถ ระบบนี้เป็นระบบการจ่ายคำตอบแทนแก่พนักงานขับรถบรรทุกเป็นรายเดือน ซึ่งเป็นระบบการจ่ายคำตอบแทนที่เป็นที่นิยมในปัจจุบัน โดยแบ่งเป็น 2 ส่วน ได้แก่ 1) เงินเดือนประจำ และ 2) ค่าเที่ยวรถ

1.2.1 เงินเดือนประจำ ไม่ว่าภายในเดือนนั้นพนักงานขับรถบรรทุกจะต้องขับรถบรรทุกที่เที่ยวรอบการขนส่งก็ตามก็จะได้เป็นเงินเดือนประจำส่วนแรกไว้ก่อน จากการสัมภาษณ์เงินเดือนประจำจะเริ่มต้นโดยประมาณเฉลี่ย 8,000-12,000 บาท ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับบริษัทขนส่งและประสบการณ์ของพนักงานขับรถบรรทุก อย่างไรก็ตาม โดยส่วนมากผู้ประกอบการขนส่งมักไม่ค่อยปรับเงินเดือนประจำส่วนนี้ให้พนักงานขับรถบรรทุกตามจำนวนปีของการเป็นลูกจ้างเฉกเช่นการจ้างงานทั่วไป พนักงานขับรถบรรทุกที่ให้สัมภาษณ์ลงความเห็นเห็นว่า ผู้ประกอบการขนส่งควรให้ความสำคัญกับการปรับเงินเดือนประจำส่วนนี้เพื่อเป็นกำลังใจในการทำงานแก่พนักงานขับรถบรรทุก นอกจากนี้ บริษัทขนส่งบางแห่งกระตุ้นการทำงานของพนักงานขับรถบรรทุกด้วย “เบี่ยขยัน” โดยนายจ้างจะจ่ายเงินส่วนนี้เพิ่มเติมตามผลการประเมินพฤติกรรมการทำงานของพนักงานขับรถแต่ละคน เบี่ยขยันส่วนนี้พนักงานขับรถบรรทุกจะไม่ได้รับทุกคนและไม่ได้รับประจำทุกเดือน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับคะแนนความประพฤติเป็นเกณฑ์การตอบแทน เช่น ไม่ขาดงานตลอดทั้งเดือน ดูแลรักษารถและตรวจสอบสภาพรถให้มีสภาพพร้อมใช้งาน เป็นต้น โดยผู้ประกอบการขนส่งจะจ่ายให้พนักงานขับรถบรรทุกเป็นคำตอบแทนรายเดือน เช่น เบี่ยขยัน 1,000 บาทต่อเดือน เป็นต้น

1.2.2 ค่าเที่ยวรถ เงินส่วนนี้เป็นคำตอบแทนผันแปรโดยขึ้นกับจำนวนเที่ยวที่พนักงานขับรถบรรทุกจะได้รับในแต่ละเดือนและความไกลไกลของพื้นที่หรือจังหวัดปลายทางขนส่ง กล่าวคือ หากภายในเดือนพนักงานขับรถบรรทุกได้รับใบงานขนส่งหลายเที่ยว พวกเขาจะได้รับค่าเที่ยวรถเพิ่มมากขึ้น และหากต้องขับรถขนส่งไปในพื้นที่ไกล พวกเขาจะได้รับค่าเที่ยวรถเพิ่มมากขึ้นเช่นกัน เช่น หากขนส่งจากจุดเริ่มต้นเดียวกัน คือจังหวัดชลบุรีไปจังหวัดศรีสะเกษ คิดค่าเที่ยวราคา 1,500 บาทต่อการขนส่งไปกลับ และหากเปลี่ยนจุดหมายปลายทางขนส่งไปจังหวัดปราจีนบุรี คิดค่าเที่ยวราคา 800 บาทต่อการขนส่งไปกลับ ทั้งนี้ ค่าเที่ยวรถจะเป็นคำตอบแทนที่ไม่เท่ากันขึ้นกับแต่ละบริษัทขนส่งกำหนด

นอกจากนี้ ผู้ให้ข้อมูลหลักบางรายให้ความเห็นว่า พนักงานขับรถบรรทุกที่มีประสบการณ์น้อยหรือเพิ่งเริ่มเข้าสู่วงการขับรถบรรทุกมักคำนึงถึงบริษัทขนส่งที่จ่ายคำตอบแทนแบบเงินเดือนประจำและค่าเที่ยวรถที่สูงกว่า ทำให้มีการโยกย้ายงานบ่อยหรือเปลี่ยนบริษัทขนส่งบ่อย อย่างไรก็ตาม พนักงานขับรถบรรทุกจะได้รับคำตอบแทนเงินเดือนประจำรวมค่าเที่ยว

โดยเฉลี่ยขั้นต่ำประมาณ 18,000-25,000 บาทต่อเดือน หากช่วงเศรษฐกิจดีมีการขนส่งมาก ผู้ให้ข้อมูลหลักบางรายเคยมีรายได้ต่อเดือนสูงถึง 35,000-45,000 บาท

เมื่อกล่าวถึงสวัสดิการ ผู้ประกอบการขนส่งแต่ละบริษัทจัดหาสวัสดิการให้แก่พนักงานไม่เหมือนกัน บางบริษัทจัดสวัสดิการด้านที่พักให้กับพนักงานขับรถบรรทุกฟรี เช่น หอพักหรือบ้านพักสวัสดิการภายในบริษัท แต่พนักงานขับรถบรรทุกต้องรับผิดชอบเฉพาะค่าน้ำ ค่าไฟฟ้าในแต่ละเดือนเอง บางบริษัทจัดสถานที่พักผ่อนหย่อนใจเป็นศาลาพักผ่อนชั่วคราว หรืออาจเป็นห้องนอนพักชั่วคราวในระหว่างการรอใบงานขนส่ง จากการสัมภาษณ์เชิงลึก ทุกบริษัทขนส่งมีสวัสดิการตรวจสอบสุขภาพประจำปี โดยกำหนดให้พนักงานขับรถไปตรวจสุขภาพประจำปีกับโรงพยาบาลที่กำหนดโดยไม่เสียค่าใช้จ่าย และทำประกันสังคมให้กับพนักงานขับรถบรรทุกทุกคนตามกฎหมายแรงงาน อย่างไรก็ตาม สวัสดิการประกันภัยอื่น ๆ เช่น การประกันชีวิตกลุ่ม ส่วนมากจะพบในบริษัทขนส่งขนาดใหญ่บางแห่ง แต่พบได้น้อยในบริษัทขนส่งขนาดกลางและขนาดเล็ก ในทัศนะของพนักงานขับรถบรรทุกทุกคนเห็นตรงกันว่า การประกันอุบัติเหตุเป็นสิ่งจำเป็นและพวกเขาต้องการ เนื่องจากงานที่ทำมีความเสี่ยงเกี่ยวกับอุบัติเหตุบนถนนตลอดเวลา การประกันชีวิตกลุ่มจึงเป็นหลักประกันที่ทำให้พวกเขามั่นใจในการทำงานบนถนนและลดความเครียดได้ในระดับหนึ่ง ที่ผ่านมามีบริษัทขนส่งส่วนมากไม่มีสวัสดิการส่วนนี้ และมองว่าพวกเขามีวุฒิการศึกษาไม่มากการเรียกร้องจึงไม่ควรเกิดขึ้น เมื่อผู้วิจัยสอบถามว่า หากส่วนนี้ให้นายจ้างเป็นแค่คนดำเนินการให้และหักเงินของพนักงานขับรถส่งรายเดือน (เงินค่าส่งการประกันอุบัติเหตุกลุ่มพวกเขาต้องส่งเอง) พวกเขาทุกคนยินดีและเต็มใจต่อการนำเสนอทางเลือกของผู้วิจัย เนื่องจากความไม่แน่นอนอาจเกิดขึ้นต่อชีวิตของพวกเขาได้ตลอดเวลา พนักงานขับรถบรรทุกบางรายได้รับข่าวจากเพื่อนร่วมอาชีพว่า บางรายหลังเกิดอุบัติเหตุเสียชีวิต ภรรยาและลูกได้รับผลกระทบตามมาเป็นอย่างมาก นอกจากนี้ หากผู้ประกอบการขนส่งเพิ่มสวัสดิการการประกันชีวิตกลุ่มให้กับพวกเขาย่อมเป็นการสร้างขวัญและกำลังใจในการทำงานเพิ่มขึ้นเช่นกัน

2. **ความก้าวหน้าในการทำงาน** ผู้ให้ข้อมูลหลักให้ความเห็นสรุปได้ว่า ความก้าวหน้าในการทำงานขึ้นกับนิสัยของแต่ละบุคคล ผู้ให้ข้อมูลหลักบางรายมีความสามารถเก็บสะสมเงินเดือนประจำและค่าเที่ยวรถ เมื่อมีจำนวนมากพอจำนวนหนึ่งเท่ากับเงินค่าน้ำมันรถบรรทุกและเห็นช่องทางในการขยับตนเองเป็นเจ้าของรถบรรทุก ซึ่งเรียกว่า “เถ้าแก่น้อย” โดยส่วนมากรถบรรทุกที่เถ้าแก่น้อยเป็นเจ้าของเพื่อมารับงานขนส่งเอง โดยนำรถของตนเองเข้าสังกัดรับงานกับบริษัทขนส่ง เรียกว่า “วิ่งรถร่วม” หรืออาจจะรับงานผ่านนายหน้าซึ่งเรียกว่า “ชิปปิ้ง” ในการรับงานขนส่งและส่งต่อมาให้เถ้าแก่น้อย แต่ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับข้อตกลงที่เถ้าแก่น้อยได้ตกลงกับบริษัทขนส่งหรือชิปปิ้งที่ร่วมงานด้วย อย่างไรก็ตาม การเป็นเถ้าแก่น้อยมีความเสี่ยงในการไม่ได้งานขนส่งมากเช่นกัน หากหลังออกรถมาไม่มีงานขนส่งป้อนอย่างต่อเนื่อง เนื่องจากเถ้าแก่น้อยต้องรับภาระการผ่อนรถบรรทุกเอง หากออกรถเป็นรถบรรทุกใหม่ ระยะเวลาการผ่อนประมาณ 5 ปี และหากเป็นรถบรรทุกมือสองซึ่งมีอายุรถบรรทุกเฉลี่ยประมาณ 10 ปีขึ้นไป (ส่วนมากเป็นรถที่เถ้าแก่น้อยนิยม) ใช้เวลาในการผ่อนประมาณ 4 ปีพร้อมด้วยรายจ่ายอื่นๆ เช่น ค่าซ่อมบำรุง ค่ายาง ค่าเครื่องยนต์ เป็นต้น การออกมาเป็นเถ้าแก่น้อยจึงไม่ใช่เรื่องง่าย เนื่องจากต้องอาศัยความอดทนและการแข่งขันที่สูงเช่นกัน นอกจากนี้ ในบางบริษัทขนส่งใช้กลยุทธ์ให้พนักงานขับรถที่มีประสบการณ์และอาวุโสไปเป็นผู้ฝึกสอนหรือผู้ฝึกอบรมแก่พนักงานขับรถรุ่นน้อง โดยจ่ายค่าตอบแทนในอัตราที่สูงกว่าเดิม ซึ่งนอกจากผู้ประกอบการสามารถสร้างความภาคภูมิใจต่อตัวพนักงานดังกล่าวแล้ว ยังเป็นการจัดการความรู้และประสบการณ์ที่สั่งสมภายในตัวพนักงานอาวุโสรุ่นเก่าถูกส่งผ่านต่อรุ่นต่อไป เนื่องจากลักษณะการขับรถบรรทุกของประเทศไทยในอดีตจวบจนถึงปัจจุบันยังต้องอาศัยทักษะและประสบการณ์เฉพาะตัวและรูปแบบการการเรียนรู้เป็นแบบครูพักลักจำ ส่วนใหญ่เป็นการศึกษาด้วยตนเองหรือบุคคลที่รู้จักสอนให้ขับรถ เช่น พ่อ ลุง น้าหรือญาติที่รู้จักกัน เป็นต้น

3. **ความสมดุลระหว่างชีวิตและการทำงาน** พนักงานขับรถบรรทุกทุกคนยอมรับว่า อาชีพขับรถบรรทุกเป็นอาชีพที่ต้องใช้ชีวิตบนถนนเป็นเวลานาน ทำงานไม่เป็นเวลา ไม่ได้อยู่พร้อมหน้ากับครอบครัว การจัดความสมดุลระหว่างชีวิตและการทำงานของพวกเขายังไม่ดี การแบ่งเวลา อาชีพและการเดินทางของพวกเขาขึ้นอยู่กับงานขนส่งซึ่งมีลักษณะไม่แน่นอน ไม่

สามารถระบุงเวลาในการขนส่งได้ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับปริมาณงานและเวลาที่ลูกค้าต้องการ พวกเขาใช้เพียงการติดต่อสื่อสารและรายงานสถานการณ์ระหว่างการขับรถเป็นระยะๆ ให้คนในครอบครัว เช่น ลูกหรือภรรยาขับรถเพื่อป้องกันปัญหาครอบครัวและคลายความกังวล นอกจากนี้ พนักงานขับรถบรรทุกหลายรายใช้เทคนิคสร้างความมั่นใจคือ เมื่อได้รับเงินค่าตอบแทนก็โอนให้เงินภรรยาทันที สัดส่วนการใช้เวลารหว่างกับครอบครัวขึ้นอยู่กับการบริหารเวลาของพนักงานแต่ละคน หากเส้นทางการขนส่งระยะไกล เช่น การขนส่งข้ามประเทศเพื่อนบ้านซึ่งต้องใช้เวลาไปกลับหลายวัน การจัดการครอบครัวในอดีตคือ พนักงานขับรถบรรทุกหลายคนใช้วิธีให้ภรรยาและลูกขึ้นรถบรรทุกไปพร้อมกับการขนส่งแต่ละเที่ยว บางรายอาจเลือกให้ภรรยาและลูกเดินทางไปพร้อมกันในบางเส้นทางการขนส่ง เนื่องจากพนักงานขับรถบรรทุกทราบว่า การนำครอบครัวติดรถขนส่งไปด้วยการฝ่าฝืนกฎระเบียบของบริษัท หากเกิดอุบัติเหตุขึ้น ผู้ติดตามจะไม่สามารถคุ้มครองอุบัติเหตุจากรถ อย่างไรก็ตาม ณ ปัจจุบันการกระทำดังกล่าวลดลงมาก เนื่องจากปริมาณรถบนถนนเพิ่มมากขึ้นและพนักงานขับรถบรรทุกสามารถใช้เทคโนโลยีในการสื่อสารแบบไม่เสียเงิน เช่น ไลน์เข้ามาทดแทนความคิดถึงของครอบครัวได้ดีขึ้น นอกจากนี้ พนักงานขับรถบรรทุกเน้นการสื่อสารให้ภรรยาและครอบครัวยอมรับและเข้าใจในลักษณะการทำงาน เรื่องเวลาในการกลับบ้านไม่แน่นอน การไม่ได้เจอหน้ากันทุกวัน และบางครอบครัวเพิ่มความถี่ในการสื่อสารมากขึ้น อย่างไรก็ตาม พนักงานขับรถบรรทุกหลายคนลงความเห็นว่า หากคิดจะมีครอบครัว ต้องให้ภรรยาเข้าใจวิถีชีวิตของพนักงานขับรถบรรทุกก่อนอยู่ด้วยกันจะช่วยลดปัญหาครอบครัวได้ในกรณีที่พนักงานขับรถบรรทุกมีลูกยังเล็ก อาจต้องแก้ปัญหาด้วยการฝากให้พ่อแม่หรือปู่ย่าของตนเองหรือฝ่ายภรรยาเลี้ยง เพื่อลดความกังวลด้านนี้ นอกจากนี้ หากพนักงานขับรถคนใดที่ไม่สามารถจัดการได้ มักเลือกที่จะไม่มีครอบครัวเป็นทางเลือกของชีวิต ซึ่งยอมรับว่าเป็นสิ่งที่ตนเองต้องยอมรับเงื่อนไขให้ได้

4. **ความภาคภูมิใจในอาชีพ** เนื่องจากพนักงานขับรถบรรทุกในประเทศไทยมีความรู้ น้อย ส่วนมากจบการศึกษาสูงสุดไม่เกินมัธยมศึกษาตอนปลายในสายสามัญหรือประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) ในสายอาชีพ เมื่อพวกเขาต้องไปประกอบอาชีพอื่นๆ ที่ต้องพึ่งพาวุฒิการศึกษา เช่น การรับจ้างทำงานในโรงงานในนิคมอุตสาหกรรม หรือการรับจ้างที่ไม่ต้องการวุฒิการศึกษาที่รับพวกเขา เช่น กรรมกรก่อสร้าง อาชีพเหล่านั้นไม่สามารถสร้างรายได้ให้กับพวกเขาได้มากเท่าการเป็นพนักงานขับรถบรรทุก โดยค่าตอบแทนเงินเดือนรวมค่าเที่ยวโดยเฉลี่ยขั้นต่ำประมาณ 18,000-25,000 บาทต่อเดือนตามที่ได้กล่าวไว้แล้วในข้อที่ 1 ทำให้พวกเขามีความภาคภูมิใจในอาชีพพนักงานขับรถค่อนข้างสูง นอกจากนี้ แม้ว่าคนภายนอกจะมองว่าเป็นงานที่ใช้แรงงาน กินนอนไม่เป็นเวลาและใช้ชีวิตส่วนใหญ่อยู่บนรถ แต่พนักงานขับรถเองกลับมองว่า พวกเขาทำงานอาชีพสุจริต สามารถเลี้ยงดูครอบครัว ซื้ที่ดิน สร้างบ้านหรือส่งเสียลูกๆ ให้เรียนจบได้ และสามารถตั้งตัวได้ แม้ว่าพวกเขาจะมีวุฒิการศึกษาที่น้อยก็ตาม แต่พนักงานขับรถบรรทุกหลายรายสามารถนำค่าตอบแทนส่งเสียลูกเรียนจบปริญญาตรี พนักงานขับรถบางคนกล่าวว่าในอดีตตอนเศรษฐกิจรุ่งเรือง พวกเขาสามารถทำรายได้สูงถึง 45,000 บาทต่อเดือน นอกจากนี้ พวกเขายังมีส่วนช่วยประเทศไทยด้านการขนส่งและโลจิสติกส์ให้ขับเคลื่อนและสร้างเศรษฐกิจไทยให้เจริญขึ้นได้ ส่วนมากพนักงานขับรถทุกคนมีประสบการณ์การขับรถจากการเรียนรู้ด้วยตนเองประเภทครูฝึกหลักจำ บางรายมาจากการเป็นพนักงานติดขนส่งของ มีหน้าที่คอยยกของ ส่งของบอกทาง ที่เรียกในวงการขนส่งว่า “เด็กติดรถ” และสามารถพัฒนาตนเองสู่การเป็นพนักงานขับรถมืออาชีพ พนักงานขับรถบรรทุกดังกล่าวจึงมีความภาคภูมิใจในอาชีพการขับรถและมีความตั้งใจจะอยู่ในอาชีพจนเกษียณหรือขับรถไม่ไหว

5. **ความปลอดภัยในการทำงาน** พนักงานขับรถบรรทุกให้ข้อมูลว่า พวกเขาให้ความสำคัญต่อความปลอดภัยในการทำงานเป็นอย่างมาก แม้ว่าปัจจุบัน ผู้ประกอบการยังไม่มีมาตรการที่ชัดเจนหรือแนวทางที่สามารถป้องกันความปลอดภัยในการทำงาน โดยเฉพาะผู้ประกอบการขนาดกลางและขนาดเล็ก พวกเขาให้ความคิดเห็นว่างานขนส่งเป็นงานเสี่ยงบนถนนและความรับผิดชอบสูงทั้งมูลค่าของรถบรรทุก 18 ล้อหรือ 22 ล้อที่มีมูลค่าหลายล้านบาทและมูลค่าของสินค้าที่ขนส่งในแต่ละรอบ พนักงานขับรถบรรทุกหลายคนมองว่าเป็นอาชีพที่มีความเสี่ยง เนื่องจากในบางเส้นทางเป็นทางโค้ง สภาพทางยังไม่ดีหรือเป็นเนินเขา การขับรถต้องมีความเสี่ยงและการใช้ความเร็วที่เหมาะสม ซึ่งต้องใช้ประสบการณ์ในการขับรถเป็นอย่างมาก แนวทาง

ด้านความปลอดภัยในการทำงานจึงเป็นแนวทางเฉพาะบุคคลที่ปฏิบัติ เช่น พนักงานขับรถบรรทุกบางคนเลือกการขับรถขนส่งในอัตราความเร็ว 50-60 กิโลเมตรต่อชั่วโมงแทน เนื่องจากพิจารณาว่าตนเองต้องการเน้นความปลอดภัยเป็นหลัก แม้ว่าต้องใช้เวลาในการเดินทางนานก็ตาม ส่วนหนึ่งเกิดจากประสบการณ์ในอดีตที่ตนเองเคยประสบอุบัติเหตุ นอกจากนี้ อาจเกิดอาการหลับในอันเนื่องมาจากการขาดการพักผ่อนที่เพียงพอ โดยเฉพาะช่วงที่มีการขนส่งจำนวนมากที่เศรษฐกิจของประเทศไทยเฟื่องฟูในอดีต พนักงานหลายคนทำเทียรอบการขนส่งเนื่องจากต้องการจำนวนรอบการขนส่งจำนวนมากจนละเลยขีดความสามารถของตนเอง

ในด้านความปลอดภัย พนักงานแต่ละคนสามารถเพิ่มความปลอดภัยในการทำงานได้เช่นกัน เมื่อขับรถขนส่งในระยะทางไกลและขนส่งสินค้าที่มีน้ำหนักมากเป็นเวลานาน เช่น การขนส่งสินค้าเต็มตู้คอนเทนเนอร์ น้ำหนักของสินค้าและน้ำหนักของรถบรรทุก 22 ล้อเกือบ 40 ตัน (4,000 กิโลกรัม) พนักงานขับรถบรรทุกจำเป็นต้องจอดรถเพื่อเคาะยาง หรือจอดรถเพื่อพักยางรถ เนื่องจากเกิดการเสียดสีระหว่างล้อกับถนนทำให้เกิดความร้อนสะสมอาจส่งผลให้ยางระเบิดได้ นอกจากนี้ พวกเขา ยังต้องหมั่นตรวจสอบสภาพของยางอยู่เสมอ หรือแม้กระทั่งการตรวจสอบสภาพรถบรรทุกก่อนการขับทุกครั้ง พนักงานขับรถบรรทุกจำเป็นต้องหมั่นตรวจสอบบำรุงรถเป็นประจำทุกวัน และคอยสังเกตรถในระหว่างการขับเพื่อป้องกันการเกิดอุบัติเหตุ

พนักงานขับรถที่ดีไม่พยายามใช้เวลาหรือรอบการขนส่งโดยไม่คำนึงถึงความปลอดภัยในระหว่างการขนส่ง อาจจำเป็นต้องแวะจอดนอนพักเพื่อให้ตนเองสามารถมีแรงในการขนส่งต่อไป การเลือกที่หยุดรถพักผ่อนเป็นสิ่งจำเป็นยิ่ง หากเป็นเส้นทางที่พนักงานขับรถเคยมีประสบการณ์ พวกเขามักจะเลือกจอดรถในจุดพักรถใหญ่ๆ หรือจอดไหล่ทางที่มีปริมาณรถบรรทุกคันอื่นๆ จอดพักอยู่ก่อนหน้า ทั้งนี้เพื่อความปลอดภัยในตนเอง ทรัพย์สินและสินค้าที่บรรทุก เนื่องจากจุดพักรถที่ไม่คุ้นเคยหรือไหล่ทางที่เปลี่ยว พนักงานขับรถมักโดนมิฉฉาขโมยน้ำมัน ยางรถยนต์หรืออาจโดนทำร้ายร่างกายได้ ดังนั้นพนักงานขับรถบรรทุกต้องอาศัยประสบการณ์ในการจอดพักรถหรือจอดนอนพัก อย่างไรก็ตาม ณ ปัจจุบัน แม้รัฐบาลออกกฎหมายการห้ามจอดไหล่ทาง แต่จุดพักรถที่รัฐบาลจัดเตรียมไว้ในบางเส้นทางมีน้อยมาก พนักงานขับรถจึงต้องขับรถต่อไปหรืออดทนให้ตนเองถึงที่หมายให้รวดเร็ว แม้ว่าจะเกิดอาการง่วงก็ตาม บางรายพนักงานขับรถเลือกใช้การหยุดพักเป็นช่วงสั้นๆ แทน

อย่างไรก็ตาม รถบรรทุกทุกคันมีระบบติดตามตัว GPS ที่กำหนดให้รถบรรทุกขับรถสูงสุดได้ไม่เกิน 80 กิโลเมตรต่อชั่วโมงตามกฎหมาย ผู้ประกอบการบางรายมีแนวทางในการสร้างความปลอดภัยแก่พนักงานขับรถเพื่อเป็นการป้องกันการเกิดอุบัติเหตุและป้องกันทรัพย์สินของบริษัทเสียหายด้วยการกำหนดความเร็วสูงสุดที่ 75 กิโลเมตรต่อชั่วโมง หากความเร็วเกินจากเกณฑ์ที่กำหนดจะมีเจ้าหน้าที่โทรตักเตือนให้พนักงานขับรถทราบ และมีเวลาหวังให้พนักงานขับรถบรรทุกไม่เร่งเครื่องยนต์ไปถึงความเร็วที่ 80 กิโลเมตรต่อชั่วโมงเป็นเวลา 5-10 นาที ทำให้พนักงานขับรถบรรทุกได้อย่างปลอดภัยตามความเร็วสูงสุดที่กฎหมายกำหนด สาเหตุหลักที่บริษัทขนส่งกำหนดความเร็วสูงสุดที่ 75 กิโลเมตรต่อชั่วโมงก็คือ เมื่อรถบรรทุกขนาดใหญ่เร่งความเร็วจนใกล้ความเร็วสูงสุดที่กำหนด (Speed Limit) รถบรรทุกจะไม่สามารถลดความเร็วลงมาได้อย่างรวดเร็ว เนื่องจากรถบรรทุกมีขนาดใหญ่ น้ำหนักบรรทุกมากและมีแรงเฉื่อยอันเกิดจากการเร่งความเร็วก่อนหน้าส่งผลให้เพิ่มโอกาสการเกิดอุบัติเหตุมากยิ่งขึ้น นอกจากนี้ หากพนักงานขับรถบรรทุกฝ่าฝืนความเร็วเกินกว่า 80 กิโลเมตรต่อชั่วโมงตามกฎหมายกำหนด ใบสั่งจากกรมการขนส่งทางบกจะถูกส่งมาที่บริษัทขนส่งซึ่งพนักงานขับรถต้องรับผิดชอบเสียค่าปรับครั้งละ 1,000 บาท และมีผลต่อการต่อใบขับขี่จากกรมการขนส่งทางบกในครั้งต่อไป

นอกจากนี้ ผู้ประกอบการขนาดใหญ่บางรายจัดอุปกรณ์การตรวจอุณหภูมิวัดไข้ ตรวจสอบสารเสพติดและตรวจสภาพรถบรรทุกก่อนออกรถ ทั้งนี้ เป็นไปตามเงื่อนไขของลูกค้าปลายทางที่ต้องการให้พนักงานขับรถขนส่งต้องไม่มีปัญหาสุขภาพเมื่อเข้าไปในเขตของโรงงานตามข้อกำหนดของลูกค้า ทำให้จุดนี้เป็น การเพิ่มความปลอดภัยแก่พนักงานขับรถบรรทุกทางอ้อม

หากในระหว่างการขนส่งมีเหตุผิดปกติหรือความเสียหายเกิดขึ้นกับรถบรรทุก ผู้ประกอบการมีมาตรการให้พนักงานขับรถ 2 กรณี กล่าวคือ 1) กรณีไม่ร้ายแรง เช่น พนักงานขับรถประเมินสถานการณ์แล้วว่าตนเองสามารถแก้ไขเบื้องต้นได้ พนักงานขับรถต้องรีบโทรแจ้งผู้ประกอบการขนส่งและทำการแก้ไข หลังจากนั้นจึงให้ขนส่งสินค้าไปถึงจุดหมายและนำรถบรรทุกเข้าอู่ซ่อม 2) กรณีร้ายแรง เช่น พนักงานขับรถบรรทุกไม่สามารถแก้ไขได้ด้วยตนเอง พนักงานขับรถต้องรีบโทรแจ้งผู้ประกอบการขนส่งเบื้องต้นเช่นกัน พนักงานจะต้องแจ้งอาการเสียหายเบื้องต้น บริษัทขนส่งบางแห่งมีอู่เป็นของตนเองจะส่งช่างประจำบริษัทไปพร้อมกับรถบริการ (Service Car) จากผู้ประกอบการ ที่เรียกว่า “มาเร็ว” ไปช่วยเหลือ เช่น ในการเปลี่ยนอะไหล่รถ ซึ่งเหตุการณ์ประเภทที่ 2 ส่วนมากจะเกิดจากรถบรรทุกที่มีการใช้งานติดต่อกันประมาณ 4-5 ปีขึ้นไป

6. การสื่อสาร ผู้ให้ข้อมูลหลักหลายรายกล่าวว่า การสื่อสารเป็นอีกหนึ่งในองค์ประกอบหลักของการมีคุณภาพชีวิตการทำงานที่ดี เพราะทำให้พวกเขาสามารถทำงานด้วยความราบรื่น ลดความเครียดระหว่างการทำงานและขนส่งสินค้าให้ประสบความสำเร็จ ผู้วิจัยสรุปการสื่อสารออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่ การสื่อสารในระดับบุคคล และการสื่อสารในระดับองค์กร

6.1 การสื่อสารในระดับบุคคล ประกอบด้วยการสื่อสารระหว่างพนักงานขับรถกับหัวหน้างานและพนักงานขับรถด้วยกันเอง ในการสื่อสารระหว่างหัวหน้างานกับพนักงานขับรถพบว่า ขึ้นอยู่กับนิสัยของพนักงานขับรถแต่ละคน แต่ทั้งนี้ ก็ต้องมีการสื่อสารกันเรื่องการส่งมอบงานขนส่ง การสื่อสารของหัวหน้างานมีผลต่อการทำงานขนส่งของพนักงานเช่นกัน การสื่อสารต้องชัดเจนและช่วยแก้ไขปัญหาที่อาจเกิดขึ้นได้ ส่วนการสื่อสารระหว่างพนักงานด้วยกัน มีทั้งการสื่อสารโดยตรงและการสื่อสารผ่านกลุ่มไลน์ของบริษัท โดยสมาชิกทุกคนเป็นสมาชิกในกลุ่มไลน์ดังกล่าว ทำให้พนักงานขับรถได้รับข้อมูลข่าวสารเที่ยงตรงกว่าในอดีตและลดความเครียดในการทำงานได้ นอกจากนี้ ผู้วิจัยพบว่า พนักงานขับรถบรรทุกที่มีอายุต่ำกว่า 40 ปีซึ่งเป็นบุคคลในเจนเนอเรชั่นเอ็กซ์ มักพบการใช้โทรศัพท์เคลื่อนที่และเทคโนโลยีสื่อสารระหว่างกันมากกว่าพนักงานขับรถอาวุโสที่เน้นการพูดคุยระหว่างบุคคล

6.2 การสื่อสารในระดับองค์กร องค์กรบางแห่งมีการจัดประชุมภายในอย่างน้อย 1 ครั้งต่อเดือนเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างพนักงานขับรถภายในองค์กรด้วยตนเอง การประชุมดังกล่าวเป็นการแบ่งปันประสบการณ์ ปัญหาระหว่างการขนส่งและแลกเปลี่ยนเรียนรู้เป็นสิ่งจำเป็น นอกจากนี้ องค์กรอาจจัดการอบรมการให้ความรู้ที่ถูกต้อง เช่น ความรู้ด้านกฎจราจร ความรู้ด้านความปลอดภัยในการขนส่งอย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง ในบริษัทขนส่งขนาดกลางและขนาดเล็ก การสื่อสารในระดับองค์กร เจ้าของกิจการหรือผู้ประกอบการขนส่งได้มีโอกาสดูคุยกับพนักงานขับรถตามวาระและโอกาส บางโอกาสเจ้าของจัดการอบรมเรื่องการเดินรถอย่างปลอดภัย หรือการส่งเสริมการอบรมต่างๆ เช่น การอบรมเพื่อทบทวนกฎจราจรหรือความรู้เรื่องยนต์ของรถบรรทุกที่พนักงานขับอยู่ เป็นต้น หรืออาจพูดคุยเรื่องค่าใช้จ่าย มีการตั้งเตือนลูกน้องที่มีพฤติกรรมนอกกรอบ

นอกจากนี้ ผู้วิจัยยังพบการสื่อสารอีกประเภท คือการสื่อสารด้านเอกสาร หากข้อมูลที่ระบุในเอกสารการขนส่งชัดเจน ทำให้ลดปัญหาการขนส่ง ความเครียดอันเกิดจากการขนส่งผิดพลาดย่อมไม่เกิดขึ้น พนักงานทุกคนลงความเห็นว่าการมีความเครียดในการขนส่งเที่ยวไป (มีสินค้า) ส่งผลให้เกิดความเครียดมากกว่าการขนส่งเที่ยวกลับ เนื่องจากไม่ต้องกังวลเรื่องการส่งสินค้าให้ลูกค้าล่าช้า สภาพสินค้ามีโอกาสเสียหายระหว่างการขนส่ง เป็นต้น

อย่างไรก็ตาม ผู้วิจัยพบว่า ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องต่อการสร้างคุณภาพชีวิตการทำงานที่ดีของพนักงานขับรถบรรทุกสามารถสรุปได้ 3 องค์ประกอบ ได้แก่

1. **พนักงานขับรถบรรทุก** องค์ประกอบนี้มีความสำคัญต่อการสร้างคุณภาพชีวิตการทำงานที่ดีเป็นอย่างมาก เริ่มตั้งแต่พนักงานขับรถบรรทุกจำเป็นต้องมีทัศนคติที่ดีต่ออาชีพของตน พนักงานขับรถหลายคนลงความเห็นว่าเป็นพวกเขา รู้สึกว่าในสายตาของบุคคลภายนอกจะมองพนักงานขับรถเป็นอาชีพที่ไม่มีเกียรติ บางรายให้สัมภาษณ์กล่าวว่า คนรอบข้างของพวกเขา มองว่าเป็นอาชีพที่ด้อยค่า ผู้ให้ข้อมูลหลักกล่าวตรงกันว่า พนักงานขับรถบรรทุกที่มีอายุการทำงานเกิน 5 ปีขึ้นไปส่วนมากมักเป็นคนที่ทัศนคติที่ดีต่ออาชีพและเป็นบุคคลที่ยืดหยุ่นสูง ส่งผลให้พนักงานขับรถที่มีทัศนคติที่ดีเหล่านี้สามารถทำงานในสายงานขนส่งได้อย่างยาวนาน นอกจากนี้ การรับใบงานในการขนส่งแต่ละเที่ยวและการขนส่งมีเวลาไม่แน่นอน และทราบล่วงหน้าว่าต้องขนส่งไปยังจุดหมายล่วงหน้าไม่กี่ชั่วโมง เช่น การรอสินค้าขนส่งขึ้นตู้คอนเทนเนอร์ พนักงานต้องมีความอดทนและรอคอยที่ดี เนื่องจากต้องใช้เวลาอย่างน้อย 1-2 ชั่วโมง บางครั้งอาจมีมากถึง 24-48 ชั่วโมง โดยเฉพาะสินค้าเกษตร เช่น ลำไย หรือทุเรียน หรือกรณีรถติดในท่าเรือช่วงการไปรับตู้คอนเทนเนอร์ กรณีดังกล่าวสร้างความเครียดให้กับพนักงานขับรถบรรทุกได้ เนื่องจากบางครั้งต้องใช้เวลาการไปรับตู้คอนเทนเนอร์ที่ท่าเรือนานถึง 4-5 ชั่วโมง ทำให้พวกเขาต้องทำความเร็วในการขับรถบรรทุกเพื่อเร่งให้ถึงจุดหมายทางได้ทันเวลาที่กำหนด เป็นต้น

นอกจากนี้ ผู้ให้ข้อมูลหลักบางรายกล่าวว่า พวกเขาไม่เคยมีประวัติด้านอุบัติเหตุหรือปัญหาการขับรถขนส่งเลยตลอดระยะเวลาในการขับรถ 10 ปีขึ้นไป เนื่องจากพวกเขาต่างตระหนักในบทบาทและหน้าที่ของตนเองอยู่เสมอ โดยการบังคับตนเองในการขับรถบรรทุกในเขตจำกัดความเร็ว (Speed Limit Zone) และตระหนักถึงการควบคุมความเร็วรถบรรทุกไม่ให้เกินอัตราความเร็วสูงสุดที่กฎหมายกำหนด หรือการไม่วิ่งรถบรรทุกในเลนขวาสุดเนื่องจากผิดกฎหมายจราจร ยิ่งไปกว่านั้น พนักงานขับรถบรรทุกจำเป็นต้องระมัดระวังการจอดรถบรรทุกเป็นอย่างมาก โดยจะจอดรถบรรทุกในพื้นที่ปลอดภัย เนื่องจากช่วยลดความเสี่ยงด้านการถูกขโมยทั้งสินค้าและทรัพย์สิน

ในระหว่างการขนส่งสินค้าทางไกลเป็นเวลานาน พนักงานขับรถบรรทุกจำเป็นต้องตรวจสภาพยางทั้งหมดด้วยการเคาะยาง เนื่องจากยางอาจเกิดความร้อนสะสมมากจนทำให้เกิดการระเบิดของยางได้ การเคาะยางเป็นวิธีการตรวจสภาพพื้นฐานด้านความปลอดภัยระหว่างการขนส่งที่พนักงานต้องเอาใจใส่เป็นอย่างมาก หากยางรถยนต์เกิดความร้อนสะสม พนักงานขับรถจำเป็นต้องพักรถเพื่อให้อุณหภูมิของยางลดลง หรือการไม่สัมผัสล้อตู้คอนเทนเนอร์ทั้ง 4 จุดกับหางลากเพื่อป้องกันตู้หั่นหรือตกบนถนน รวมถึงการเช็คสภาพรถบรรทุกก่อนออกไปขนส่งทุกครั้ง เนื่องจากอุตสาหกรรมขนส่งในประเทศไทย ใช้ระบบให้พนักงานขับรถบรรทุกประจำกับรถที่ขนส่งเสมือนหนึ่งเป็นเจ้าของ รถดังกล่าวจะอยู่กับพนักงานขับรถไปจนกว่าพนักงานขับรถดังกล่าวออกหรือเกษียณอายุ ดังนั้น หากพนักงานขับรถบรรทุกมีทัศนคติต่ออาชีพที่ดีและตระหนักถึงความปลอดภัยในการทำงานเป็นอันดับแรก ดูแลรักษารถบรรทุกระหว่างขับรถด้วยความระมัดระวัง อดทนและเข้าใจในอาชีพการขับรถบรรทุกเป็นพื้นฐานสามารถนำไปสู่คุณภาพชีวิตการทำงานที่ดีได้ในที่สุด

2. **ผู้ประกอบการกิจการขนส่ง** องค์ประกอบนี้มีความสำคัญในการสร้างคุณภาพชีวิตการทำงานที่ดีของพนักงานขับรถบรรทุกเช่นกัน ผู้ให้ข้อมูลหลักทุกคนระบุว่า นอกจากเรื่องค่าตอบแทนและสวัสดิการที่มีผลต่อการคงอยู่ในอาชีพและการเป็นสมาชิกของบริษัทขนส่งได้นานแล้ว ผู้ประกอบการกิจการขนส่งมีผลต่อการตัดสินใจคงอยู่ในอาชีพเช่นกัน โดยเฉพาะบริษัทขนส่งที่มีขนาดกลางและขนาดเล็ก ตามมุมมองของพนักงานขับรถบรรทุกกล่าวว่า คุณสมบัตินายจ้างที่ส่งผลต่อการทำงานของพวกเขาคือ นายจ้างที่มีความเห็นอกเห็นใจ ช่วยแก้ปัญหาต่างๆ แก่พวกเขา ยุติธรรม และมีระบบในการจัดการของบริษัทขนส่งที่ดี เช่น การแบ่งจำนวนเที่ยวขนส่งให้พนักงานขับรถบรรทุกแต่ละคนอย่างยุติธรรม ส่งผลให้ค่าตอบแทนรายเดือนมีปริมาณใกล้เคียงกัน มีการดูแลพนักงานขับรถบรรทุกในสังกัดเหมือนคนในครอบครัว การอนุญาตให้เบิกเงินล่วงหน้าในการจ่ายค่าเทอมของลูก แล้วค่อยไปทยอยหักเงินออกจากเงินเดือนในอนาคตที่ได้รับ เป็นต้น ผู้วิจัยค้นพบว่า ความสัมพันธ์ระหว่างพนักงานขับรถบรรทุกและนายจ้างผ่านคำสรรพนามที่เรียกผู้ประกอบการขนส่งในฐานะนายจ้างว่า “แถ้าแถ้า” “เฮีย” “ซ้อ”

หรือ “เจ้” และบางรายอาจมีชื่อเล่นของนายจ้างฟังตามเช่น “เฮียชัย” หรือ “เจ้แดง” เป็นต้น รวมทั้งการสื่อสารของนายจ้างก็มีผลต่อแรงจูงใจและขวัญกำลังใจในการทำงานอีกทั้งสามารถลดความเครียดในการทำงานได้เช่นกัน

จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลักหลายรายพบว่า ผู้ประกอบการขนส่งบางรายให้ความช่วยเหลือพนักงานขับรถบรรทุกด้วยการรับลูกของพนักงานขับรถบรรทุกที่เรียนจบเข้าทำงานในบริษัท ทำให้พนักงานขับรถบรรทุกดังกล่าวรู้สึกอบอุ่นใจ ส่งผลให้อยู่ในบริษัทขนส่งดังกล่าวยาวนานมากยิ่งขึ้น เช่น นายสมชาย (นามสมมุติ) เป็นพนักงานขับรถบริษัทขนส่งแห่งหนึ่งในจังหวัดชลบุรี ทำงานอยู่ในบริษัทขนส่งยาวนานถึง 18 ปี เนื่องจากนายจ้างรับลูกสาวของตนที่จบในระดับปริญญาตรีเข้าทำงานในบริษัทขนส่งที่ตนสังกัดอยู่ เป็นต้น

3. เพื่อนร่วมงาน ผู้วิจัยสรุปความหมายของเพื่อนร่วมงานของพนักงานขับรถบรรทุกเป็น 2 ประเภท กล่าวคือ เพื่อนร่วมงานในตำแหน่งระดับเดียวกันและเพื่อนร่วมงานที่เป็นหัวหน้า

3.1 เพื่อนร่วมงานในตำแหน่งระดับเดียวกัน ผู้ให้ข้อมูลหลักให้เหตุผลว่า เพื่อนร่วมงานอาจมีผลมากหรือน้อย ขึ้นกับนิสัยและพฤติกรรมของพนักงานขับรถบรรทุกแต่ละคน บางรายมองว่า เพื่อนร่วมงานมีอิทธิพลต่อคุณภาพชีวิตที่ดีในการทำงานอย่างมาก เนื่องจาก เพื่อนร่วมงานให้ความช่วยเหลือในระหว่างการทำงาน เช่น งานคลุมผ้าใบขนาดใหญ่ที่มีน้ำหนักมาก กรณีเพื่อนร่วมงานที่ขับรถตามในเส้นทางเดียวกัน เมื่อรถบรรทุกประสบปัญหา พนักงานขับรถบรรทุกสามารถโทรศัพท์หากันเพื่อขอความช่วยเหลือ เช่น ระบบเบรก ระบบไฟ หรือระบบคลัชท์ เป็นต้น หรือ การสอบถามเส้นทางในกรณีที่ต้องขับรถขนส่งในเส้นทางที่ไม่คุ้นเคย นอกจากนี้ เพื่อนร่วมงานที่มีอายุน้อยกว่าอาจจะสอนเรื่องเทคโนโลยีใหม่ๆ และมุมมองการขับรถให้แก่พนักงานขับรถบรรทุกอาวุโสกว่า กล่าวโดยสรุป คือ ผู้ร่วมงานในตำแหน่งระดับเดียวกันมีผลต่อการสร้างคุณภาพชีวิตการทำงานที่ดีของพนักงานขับรถบรรทุกได้เช่นกัน

3.2 เพื่อนร่วมงานที่เป็นหัวหน้า พนักงานขับรถบรรทุกต้องการให้มีความยุติธรรมและคอยเป็นที่ปรึกษาและช่วยเหลือได้ เช่น หากมีปัญหาในการขนส่งกับลูกค้า พนักงานขับรถไม่มีอำนาจหรือสามารถพูดคุยกับลูกค้าได้โดยตรง หัวหน้างานที่จ่ายงานจะสามารถทำหน้าที่เคลียร์ปัญหาได้ ทำให้พนักงานขับรถลดความเครียดในการขนส่ง มีผลต่อความสบายใจในการทำงาน พนักงานขับรถบางคนให้ข้อเสริมว่า การเลือกบุคคลในการขึ้นเป็นหัวหน้างานหรือเจ้าหน้าที่จ่ายงานขนส่งมีผลต่อความเครียดและความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในการทำงานขนส่ง อย่างไรก็ตาม ผู้วิจัยสามารถสรุปได้ว่า เพื่อนร่วมงานในบริษัทมีผลต่อคุณภาพชีวิต ทั้งนี้จะมากหรือน้อยขึ้นอยู่กับความสามารถในการจัดการของพนักงานขับรถแต่ละคน

สรุปผลการวิจัย

ข้อสรุปเชิงทฤษฎี (Theoretical Generalization) ของงานวิจัย ผู้วิจัยสามารถสรุปได้ดังนี้

1. องค์ประกอบของคุณภาพชีวิตการทำงานที่ดีของพนักงานขับรถบรรทุกของประเทศไทยประกอบด้วย 6 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) ค่าตอบแทนและสวัสดิการ 2) ความก้าวหน้าในการทำงาน 3) ความสมดุลระหว่างชีวิตและการทำงาน 4) ความภาคภูมิใจในอาชีพ 5) ความปลอดภัยในการทำงาน และ 6) การสื่อสาร
2. องค์ประกอบของคุณภาพชีวิตการทำงานที่ดีของพนักงานขับรถบรรทุกประกอบด้วย 2 ด้าน คือ องค์ประกอบภายในของตัวพนักงาน และองค์ประกอบภายนอกของตัวพนักงาน และทั้ง 2 ส่วนมีความสัมพันธ์ต่อกัน
3. การเพิ่มคุณภาพชีวิตการทำงานที่ดีของพนักงานขับรถบรรทุก ผู้ประกอบการขนส่งจำเป็นต้องพิจารณาองค์ประกอบทั้ง 6 องค์ประกอบไปพร้อมกัน เมื่อใดก็ตามที่พนักงานขับรถบรรทุกได้รับ 6 องค์ประกอบด้วยกัน เมื่อนั้นคุณภาพชีวิตการทำงานของพนักงานขับรถบรรทุกจะดีขึ้น
4. ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องต่อการสร้างคุณภาพชีวิตการทำงานที่ดีของพนักงานขับรถบรรทุกประกอบด้วย 3 องค์ประกอบ ได้แก่ พนักงานขับรถบรรทุก ผู้ประกอบการกิจการขนส่งและเพื่อนร่วมงาน โดยทั้งสามองค์ประกอบต่างส่งผลโดยตรงต่อคุณภาพชีวิตการทำงานที่ดี

อภิปรายผล

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยสามารถอภิปรายผลได้ว่า องค์ประกอบคุณภาพชีวิตการทำงานที่ดีจากมุมมองของพนักงานขับรถบรรทุก 18 ล้อและ 22 ล้อ ที่ถือใบอนุญาตขับรถประเภท (ท.3) หรือ 4 (ท.4) และมีประสบการณ์ในการขับรถบรรทุก 10 ปีขึ้นไปในบริบทของประเทศไทย ซึ่งงานวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพเพื่อหาข้อสรุปเชิงทฤษฎี ผู้วิจัยสามารถสรุปองค์ประกอบคุณภาพชีวิตการทำงานของพนักงานขับรถบรรทุกได้ทั้งหมด 6 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) ค่าตอบแทนและสวัสดิการ 2) ความก้าวหน้าในการทำงาน 3) ความสมดุลระหว่างชีวิตและการทำงาน 4) ความภาคภูมิใจในอาชีพ 5) ความปลอดภัยในการทำงาน และ 6) การสื่อสาร ซึ่งสอดคล้องเพียงบางส่วนกับทฤษฎี พงษ์รัตน์ (2550) และมาริสสา จันทร์ขุนทด (2560) ที่ทำการศึกษาค้นคว้าชีวิตการทำงานของพนักงานขับรถบรรทุกในกรุงเทพมหานคร โดยทำการวิจัยเชิงปริมาณ ซึ่งใช้แนวคิดของ Walton (1974) เป็นกรอบในการออกแบบสอบถามการวิจัยประกอบด้วย 8 ด้านได้แก่ 1) ค่าตอบแทนที่เป็นธรรมและเพียงพอ 2) สภาพแวดล้อมการทำงานที่ดีและปลอดภัย 3) การพัฒนาความสามารถของพนักงานในองค์กร 4) ความก้าวหน้าและความมั่นคงในงาน 5) บุรณาการทางสังคม 6) ลักษณะงานที่อยู่บนพื้นฐานของกฎหมาย 7) ความสมดุลระหว่างชีวิตกับการทำงานโดยรวม และ 8) การคำนึงถึงผลประโยชน์และการรับผิดชอบต่อสังคม ผู้วิจัยพบว่ามีเพียงด้านค่าตอบแทนและสวัสดิการ ความก้าวหน้าในการทำงาน ความสมดุลระหว่างชีวิตและความปลอดภัยในการทำงานที่สอดคล้องกัน เนื่องจากองค์ประกอบ 4 ด้านดังกล่าวเป็นปัจจัยพื้นฐานของการทำงาน แม้ว่าบริบทของอาชีพของงานวิจัยจะไม่เหมือนกันก็ตาม ส่วนความภาคภูมิใจในอาชีพและการสื่อสารเป็นองค์ประกอบเฉพาะที่โดดเด่นสำหรับพนักงานขับรถบรรทุกในบริบทของประเทศไทย เนื่องจากลักษณะพื้นฐานของพนักงานขับรถบรรทุกส่วนมากเป็นบุคคลที่ได้รับการศึกษาน้อย เข้าสู่อชีพด้วยความแนะนำจากคนใกล้ชิดหรือญาติ ไม่นิยมศึกษาในระดับสูงหรืออาจมีปัญหาด้านโอกาสทางการศึกษา แต่พวกเขาสามารถทำรายได้เป็นค่าตอบแทนเงินเดือนรวมค่าเที่ยวโดยเฉลี่ยขึ้นต่ำประมาณ 18,000-25,000 บาทต่อเดือน ซึ่งเป็นรายได้ต่อเดือนที่สูงมากเมื่อเปรียบเทียบกับอาชีพอื่นๆ ที่วุฒิการศึกษาในระดับเดียวกัน บางเดือนหากปริมาณการขนส่งสูงอาจทำรายได้สูงถึง 45,000 บาทต่อเดือน รายได้ที่พวกเขาได้รับสามารถส่งเสียเลี้ยงดูลูกหลานหรือซื้อเป็นสินทรัพย์ที่มีมูลค่าสูง เช่น บ้าน ที่ดิน เป็นต้น ทำให้พวกเขามีความภาคภูมิใจในอาชีพพนักงานขับรถเป็นอย่างมาก นอกจากนี้ การสื่อสารยังเป็นองค์ประกอบสำคัญอีกประการที่เป็นลักษณะเด่นในอาชีพพนักงานขับรถบรรทุก เนื่องจากพวกเขาต้องสื่อสารอย่างชัดเจนเกี่ยวกับรายละเอียดการส่งมอบงานสินค้าแก่ลูกค้าให้ถูกสถานที่และทันเวลาที่กำหนด อย่างไรก็ตาม องค์ประกอบสำคัญของการสร้างคุณภาพชีวิตการทำงานที่ดีคือ ตัวพนักงานขับรถบรรทุกเอง รองลงมาคือผู้ประกอบการขนส่งที่มีบทบาทในการทำให้คุณภาพชีวิตการทำงานของพวกเขาดีขึ้น ดังนั้น การส่งเสริมทั้งปัจจัยภายนอกและปัจจัยภายในตามองค์ประกอบคุณภาพชีวิตการทำงานที่ดีที่ได้จากงานวิจัยนี้จะทำให้พนักงานขับรถบรรทุกมีคุณภาพชีวิตที่ดี มีความสุขในการทำงานและทุ่มเทให้กับงานอย่างเต็มกำลังความสามารถ

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงทฤษฎี

ในการวางแผนและกำหนดนโยบายทรัพยากรมนุษย์ในองค์กรเกี่ยวกับพนักงานขับรถบรรทุก ผู้ประกอบการขนส่งจำเป็นต้องเข้าใจและให้ความสำคัญกับองค์ประกอบของคุณภาพชีวิตการทำงาน ทั้งนี้เพื่อให้องค์กรสามารถสร้างคุณภาพชีวิตการทำงานที่ดีของพนักงานในมุมมองของพนักงานขับรถบรรทุกที่แท้จริง

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยพบว่า หนึ่งในผู้มีส่วนเกี่ยวข้องต่อการสร้างคุณภาพชีวิตการทำงานที่ดีของพนักงานขับรถบรรทุก คือ ผู้ประกอบการกิจการขนส่ง โดยเฉพาะผู้ประกอบการธุรกิจขนส่งขนาดกลางและขนาดเล็กที่มีจำนวนพนักงานจำนวนไม่มาก ความสัมพันธ์ระหว่างนายจ้างกับลูกจ้างมีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด อัตราการลาออกจะมีสูงกว่าธุรกิจขนส่งขนาดใหญ่ที่เป็นระบบมากกว่า ผู้ประกอบการธุรกิจขนส่งขนาดกลางและขนาดเล็กสามารถนำผลการวิจัยนี้ไปสร้างแนวทางเชิงปฏิบัติด้านกำหนดนโยบายสวัสดิการและบริหารจัดการพนักงานขับรถบรรทุกขององค์กรในฐานะทรัพยากรมนุษย์ที่สำคัญต่อการดำเนินธุรกิจขนส่งเพื่อให้สามารถตอบสนองความต้องการของพนักงานขับรถบรรทุกอย่างแท้จริง

เนื่องจากผลการวิจัยระบุว่า พนักงานขับรถบรรทุกไม่ได้ต้องการเพียงแค่ค่าตอบแทนในรูปของเงินเดือนและค่าที่จอดรถตามที่ผู้ประกอบการขนส่งปัจจุบันเข้าใจเท่านั้น แต่พวกเขายังต้องการความปลอดภัยในการทำงาน การมีความสุขในการทำงานและความภาคภูมิใจในการเป็นส่วนหนึ่งของความสำเร็จขององค์กรด้วยเช่นกัน ผู้วิจัยยกตัวอย่างการนำผลการวิจัยนี้ไปปรับใช้อย่างเป็นรูปธรรม เช่น จากการสัมภาษณ์ในหัวข้อสวัสดิการ พนักงานขับรถบรรทุกทุกคนกล่าวตรงกันว่า พวกเขามีความต้องการเรื่องการประกันชีวิตกลุ่ม นอกเหนือจากประกันสังคมที่พวกเขามีอยู่แล้ว เนื่องจากพวกเขามองว่า งานขนส่งเป็นงานที่เสี่ยงอันตรายบนถนนตลอดเวลา การมีประกันชีวิตกลุ่มช่วยให้พวกเขามีความมั่นใจและลดความเครียดในการทำงาน หากเกิดการเสียชีวิตในระหว่างการทำงาน ครอบครัวที่อยู่เบื้องหลัง เช่น ภรรยาและลูกจะได้รับเงินก้อนก่อนจากประกันชีวิตเพื่อให้สามารถนำไปประคองชีวิตได้บ้างหลังจากหัวหน้าครอบครัวเสียชีวิตไปแล้ว ดังนั้น ผู้ประกอบการขนส่งที่ยังไม่มีสวัสดิการเรื่องนี้จำเป็นต้องจัดหาเพิ่มเติมให้แก่พนักงานขับรถบรรทุกในองค์กรของตนต่อไป

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยในอนาคต

1. การศึกษาเกี่ยวกับผู้มีส่วนเกี่ยวข้องต่อการสร้างคุณภาพชีวิตการทำงานที่ดีของพนักงานขับรถบรรทุกภาคส่วนอื่นๆ เพิ่มเติม เช่น บทบาทของภาครัฐต่อการส่งเสริมคุณภาพชีวิตการทำงานที่ดีของพนักงานขับรถบรรทุกในประเทศไทย เป็นต้น
2. ตรวจสอบความถูกต้องและความเชื่อมั่นของทฤษฎีที่สร้างขึ้นจากการวิจัยครั้งนี้ด้วยกระบวนการวิจัยเชิงปริมาณเพื่อยืนยันทฤษฎีฐานรากดังกล่าว

บรรณานุกรม

- กฤษฎา พงษ์รัตน์. (2550). *คุณภาพชีวิตการทำงาน กรณีศึกษา: พนักงานขับรถ พนักงานคุ้มกัน และหัวหน้าประจำรถยนต์คุ้มกันทรัพย์สินมีค่าแห่งหนึ่งในกรุงเทพมหานครฯ* (ปริญญาานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต). สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์. กรุงเทพฯ.
- พิทักษ์ ศิริวงศ์. (2547). ทฤษฎีฐานราก (Grounded Theory) วิธีวิทยาการวิจัยเพื่อสร้างทฤษฎีในการพัฒนาประเทศ. *บรรณสาร มคอ.ท.*, 19(1), 13-21.
- มาริสา จันท์ขุนทด. (2560). *คุณภาพชีวิตการทำงานของพนักงานขับรถเทอร์ลเลอร์ในเขตพื้นที่ท่าเรือแหลมฉบัง* (ปริญญาานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยบูรพา. ชลบุรี.

- สัญญา เคนาภูมิ. (2562). ถอดรหัสการสร้างกรอบแนวคิดการวิจัยและการสร้างกลยุทธ์จากฐานการวิจัย. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- Almalki, M. J., FitzGerald, G., & Clark, M. (2012). The Relationship between Quality of Work Life and Turnover Intention of Primary Health Care Nurses in Saudi Arabia. *BMC Health Services Research*, 12(1), 1-11.
- Glaser, B., & Strauss, A. L. (1967). *The Discovery of Grounded Theory: Strategies for Qualitative Research*. Chicago: Aldine.
- Horsta, D. J., Brodayb E. E., Bondarickc, R., Serped, L. F. & Pilatti, L. A. (2014). Quality of Working Life and Productivity: An Overview of the Conceptual Framework. *International Journal of Managerial Studies and Research (IJMSR)*, 2(5), 87-98.
- Narehan, H., Hairunnisa, M., Norfadzillah, R. A., & Freziamella, L. (2014). The Effect of Quality of Work Life (QWL) Programs on Quality of Life (QOL) among Employees at Multinational Companies in Malaysia. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 112, 24-34.
- Rodríguez, D. A., Rocha, M., Khattak, A. J., & Belzer, M. H. (2003). Effects of Truck Driver Wages and Working Conditions on Highway Safety: Case Study. *Transportation Research Record*, 1833(1), 95-102.
- Walton, R. E. (1974). Improving the Quality of Work Life. *Harvard Business Review*, 18(3), 12-16.

Received: 19-04-2020

Revised: 07-06-2020

Accepted: 23-06-2020

โมเดลคุณค่าประสบการณ์การท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุชาวไทย A Model of Value of Travel Experience for Thai Senior Tourists

ชัชพล ทรงสุนทรวงศ์¹

Chatchapon Songsoonthornwong

chatchapons5@gmail.com

สันติธร ภูริภักดี²

Santidhorn Pooripakdee

santidhorn@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาแรงจูงใจในการท่องเที่ยว ศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยว คุณภาพการบริการ การมีปฏิสัมพันธ์ของนักท่องเที่ยว ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว และคุณค่าประสบการณ์การท่องเที่ยว 2) พัฒนาโมเดลคุณค่าประสบการณ์การท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุชาวไทย 3) ตรวจสอบความสอดคล้องของโมเดลคุณค่าประสบการณ์การท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุชาวไทย 4) ตรวจสอบค่าอิทธิพลของโมเดลคุณค่าประสบการณ์การท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุชาวไทย เก็บข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามกับนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุชาวไทยที่มีอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป จำนวน 390 คน สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจ การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน การวิเคราะห์โมเดลสมการโครงสร้าง

ผลการวิจัยพบว่า ตัวแปรแฝงที่มีผลต่อคุณค่าของประสบการณ์การท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุชาวไทย ประกอบด้วย แรงจูงใจในการท่องเที่ยว ศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยว คุณภาพการบริการ การมีปฏิสัมพันธ์ของนักท่องเที่ยว ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว ผลการวิเคราะห์โมเดลการวิจัยที่พัฒนาขึ้น พบว่า โมเดลตามสมมติฐานมีความสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ โดยค่าไค-สแควร์ (χ^2) เท่ากับ 45.36 มีนัยสำคัญทางสถิติ (p-value) ที่ระดับ 0.26 ค่าไค-สแควร์สัมพัทธ์ (χ^2/df) เท่ากับ 1.26 ค่าดัชนีวัดความกลมกลืนเชิงสัมพัทธ์ (CFI) เท่ากับ 0.96 ค่าดัชนีวัดความกลมกลืน (GFI) เท่ากับ 0.95 ค่าดัชนีวัดความกลมกลืนที่ปรับแก้แล้ว (AGFI) เท่ากับ 0.97 และค่ารากที่สองของค่าเฉลี่ยความคลาดเคลื่อนกำลังสองของการประมาณค่า (RMSEA) เท่ากับ 0.00

¹ นักศึกษาปริญญาเอก หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร

Student in Doctor of Philosophy Program in Management, Silpakorn University.

² คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร

Faculty of Management Science, Silpakorn University

ผลการวิเคราะห์โมเดลตามสมมติฐานการวิจัยพบว่า 1) แรงจูงใจในการท่องเที่ยว ศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยว คุณภาพการบริการมีผลกระทบทางตรงต่อการมีปฏิสัมพันธ์ของนักท่องเที่ยว 2) การมีปฏิสัมพันธ์ของนักท่องเที่ยวมีผลกระทบทางตรงต่อความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว 3) การมีปฏิสัมพันธ์ของนักท่องเที่ยวมีผลกระทบทางอ้อมต่อคุณค่าของประสบการณ์การท่องเที่ยว โดยผ่านความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว 4) ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวมีผลกระทบทางตรงต่อคุณค่าของประสบการณ์การท่องเที่ยว

ผลที่ได้จากการวิจัยนี้ สามารถนำไปเป็นแนวทางการดำเนินงานของผู้ประกอบการที่ให้บริการนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการวางแผนและส่งเสริมการท่องเที่ยวสามารถนำไปเป็นแนวทางกำหนดนโยบายการท่องเที่ยวผู้สูงอายุทั้งในระยะสั้นและระยะยาว

คำสำคัญ: นักท่องเที่ยวผู้สูงอายุชาวไทย, คุณค่าประสบการณ์การท่องเที่ยว

Abstract

This research aimed to 1) study the travel motivations, potential of attractions, service quality, interaction of tourists, tourists satisfaction, and the value of travel experience; 2) create the model of value of travel experience of Thai senior tourists; 3) examine the consensus of model related to the value of travel experience of Thai senior tourists; and 4) examine the influence of model of value of travel experience of Thai senior tourists. To collect data, 390 Thai senior tourists who age over 60 years old were asked to complete the questionnaires. Statistics applied to analyze data were percentage, mean, standard deviation, Exploratory Factors Analysis, Confirmatory Factors Analysis and Structural Equation Modeling Analysis.

The findings showed that the latent variables that had an effect on the value of travel experience of Thai senior tourists were composed of travel motivations, potential of attractions, service quality, interactions of tourists, and tourist satisfaction. The analysis of model created for this research demonstrated that the model-created hypotheses was consensus to the empirical data $\chi^2 = 45.36$ at statistical significance, p-value = 0.26; $\chi^2/df = 1.26$, Comparative Fit Index (CFI) = 0.96, Goodness of Fit Index (GFI) = 0.95, Adjusted Goodness of Fit Index (AGFI) = 0.97 and Root Mean Square of Error Approximation (RMSEA) = 0.00

The analysis of the model-created hypotheses showed that 1) travel motivations, potential of attractions and service quality directly influenced the interactions of tourists; 2) the interactions of tourists directly affected tourist satisfactions; 3) the interactions of tourists affected the value of travel experience indirectly through tourist satisfaction; tourist satisfactions directly influenced the value of travel experiences.

The findings of this research can be applied as a guideline for the tourism entrepreneurs who provide service to the senior tourists. Additionally, the state agencies responsible for tourism planning and promotion can also use as a guideline to determine the short-term and long-term policy in relations to senior tourists.

Keywords: Thai senior tourists, Value of travel experience

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ประเทศพัฒนาแล้วทั้งหลายทั่วโลกต่างประสบกับภาวะจำนวนผู้สูงอายุเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง United Nations World Population Ageing รายงานว่า หลัง ค.ศ. 2009 (พ.ศ. 2552) ประชากรที่อยู่ในวัยฟิงฟิง ได้แก่ เด็กและผู้สูงอายุ มีจำนวนมากกว่าประชากรวัยแรงงาน และใน ค.ศ. 2018 (พ.ศ. 2561) เป็นครั้งแรกที่พบว่า ประชากรเด็กน้อยกว่าประชากรผู้สูงอายุ สถานการณ์นี้เป็นผลมาจากการลดภาวะเจริญพันธุ์ และการลดลงอย่างต่อเนื่องของระดับการตายของประชากร จึงทำให้จำนวนและสัดส่วนประชากรผู้สูงอายุเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว (มูลนิธิพัฒนางานผู้สูงอายุ, 2560) การเข้าสู่สังคมสูงวัยอย่างสมบูรณ์ (Complete Aged Society) เป็นประเด็นท้าทายทั้งทางเศรษฐกิจและสังคมที่แต่ละประเทศจะต้องมีแผนรองรับผลกระทบ การเตรียมความพร้อมรับมือจึงมีความสำคัญอย่างมาก เพราะเมื่อมีผู้สูงอายุมากขึ้นย่อมส่งผลทำให้ปัจจัยการผลิตทาง ด้านแรงงานลดลง ประชากรวัยทำงานต้องแบกรับภาระการเลี้ยงดูผู้สูงอายุ การออมและการลงทุนลดลง เนื่องจากต้องนำเงินไปเป็นค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับสุขภาพและการรักษาพยาบาล รัฐต้องรับมือกับการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างของประชากร ด้วยการ

เพิ่มงบประมาณค่าใช้จ่ายด้านสวัสดิการและการรักษาพยาบาลให้มากขึ้น เพื่อดูแลและปฐมพยาบาลผู้สูงอายุ หากไม่มีการเตรียมความพร้อมและจัดสรรทรัพยากรต่างๆ จะส่งผลกระทบต่อความมั่นคงทางด้านเศรษฐกิจและสังคมขึ้นได้

จากการสำรวจจำนวนผู้สูงอายุชาวไทยใน พ.ศ. 2557 พบว่ามีผู้สูงอายุทั่วประเทศ จำนวน 10,014,705 คน คิดเป็นร้อยละ 14.9 คาดว่าอีกไม่นานประเทศไทยจะกลายเป็นสังคมสูงวัยอย่างสมบูรณ์ โดยสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.) สำนักนายกรัฐมนตรี ได้คาดการณ์ว่า **ประเทศไทยจะเป็นสังคมสูงวัยโดยสมบูรณ์ใน พ.ศ. 2567** เมื่อมีประชากรอายุ 60 ปีขึ้นไป มากกว่าร้อยละ 20 ของประชากรทั้งหมด (มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย, 2558, น. 14) การเข้าสู่สังคมสูงวัยอย่างสมบูรณ์นี้ ก่อให้เกิดกระแสการเปลี่ยนแปลงอย่างมากในธุรกิจการท่องเที่ยว ซึ่งส่งผลให้ประเทศไทยต้องเรียนรู้และปรับตัวตามกระแส เพราะประเทศไทยมีประชากรผู้สูงอายุเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ และประเทศไทยเป็นจุดหมายปลายทางหนึ่งของนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุชาวต่างชาติ ดังนั้น นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ในอนาคตก็คือ นักท่องเที่ยวผู้สูงอายุ ซึ่งเป็นกลุ่มที่มีกำลังซื้อสูงและมีค่าใช้จ่ายในการท่องเที่ยวต่อคนต่อทริปสูงกว่านักท่องเที่ยวทั่วไป และเป็นตลาดที่มีคุณภาพทั้งในปัจจุบันและอนาคต (ศูนย์วิจัยเศรษฐกิจและธุรกิจ ธนาคารไทยพาณิชย์, 2560) ในขณะเดียวกันแนวโน้มการท่องเที่ยวในอนาคตจะเป็นรูปแบบการท่องเที่ยวที่เน้นประสบการณ์ ให้ความสำคัญกับความรู้เชิงลึกของแหล่งท่องเที่ยวต่างๆ แสวงหาประสบการณ์ที่มากกว่าการท่องเที่ยวรูปแบบเดิมๆ (คณะกรรมการนโยบายการท่องเที่ยวแห่งชาติ, 2560, น. 11) การบริการที่ดีจะต้องทำให้เห็นชัดเจนว่า บริการนั้นมีคุณภาพ เช่น การสร้างคุณค่าของประสบการณ์การท่องเที่ยวให้แก่ นักท่องเที่ยว เพื่อให้ นักท่องเที่ยวสามารถจับต้องการท่องเที่ยวได้ คุณค่าของประสบการณ์การท่องเที่ยวยังสร้างความซาบซึ้งถึงคุณภาพของการบริการ ทำให้ลูกค้าไม่ลังเลที่จะซื้อสินค้าหรือใช้บริการ และยังคงต่อไปยังผู้อื่นให้มาใช้บริการด้วย และท้ายที่สุดก็จะนำไปสู่ความภักดีต่อบริษัทหรือตราสินค้า

แต่จากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย มีการศึกษาเกี่ยวกับประสบการณ์การท่องเที่ยวของ นักท่องเที่ยวผู้สูงอายุชาวไทยน้อยมาก เนื่องจากการศึกษาประสบการณ์ของผู้สูงอายุที่ผ่านมา ส่วนใหญ่เป็นการศึกษา ประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับสุขภาพ ร่างกายและจิตใจ ความเจ็บไข้ได้ป่วย การรักษาโรค การได้รับความรุนแรงของผู้สูงอายุ คุณค่าประสบการณ์ในการท่องเที่ยวของผู้สูงอายุชาวไทย จึงยังไม่มีการศึกษากันอย่างลึกซึ้ง ซึ่งถือว่าเป็นช่องว่างทางวิชาการ แม้จะเป็นที่ยอมรับกันว่า การสร้างคุณค่าในแวดวงการท่องเที่ยวนั้น เป็นสิ่งสำคัญทางด้านขีดความสามารถในการแข่งขัน สอดคล้องกับ วไลลักษณ์ น้อยพยัคฆ์ (2558) ที่กล่าวว่า การศึกษาคุณค่าในแวดวงการท่องเที่ยวยังเป็นเรื่องค่อนข้างใหม่ แม้ว่า คุณค่าจะเป็นองค์ประกอบที่สำคัญทางด้านขีดความสามารถในการแข่งขันได้ทางการท่องเที่ยวก็ตาม และยังคงสอดคล้องกับแผน ผู้สูงอายุแห่งชาติ ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2545-2564) ยุทธศาสตร์ที่ 5 มาตรการที่ 2 สนับสนุนและส่งเสริมการศึกษาวิจัยด้าน ผู้สูงอายุ โดยเฉพาะที่เป็นประโยชน์ต่อการกำหนดนโยบายการพัฒนาการบริการ และการส่งเสริมให้ผู้สูงอายุ สามารถดำเนิน ชีวิตอยู่ในสังคมอย่างเหมาะสม สอดคล้องกับแผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2560-2564) ยุทธศาสตร์ที่ 4 ข้อ 4 ส่งเสริมการท่องเที่ยวภายในประเทศ และการท่องเที่ยวที่สมดุลเชิงพื้นที่ และเวลา ในด้านการส่งเสริมการตลาดแบบมี เป้าหมายเฉพาะ เช่น กลุ่มผู้สูงอายุ จากเหตุผลทั้งหมดที่กล่าวมา ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาคุณค่าของประสบการณ์การท่องเที่ยว ของนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุชาวไทย

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาแรงจูงใจในการท่องเที่ยว ศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยว คุณภาพการบริการ การมีปฏิสัมพันธ์ของ นักท่องเที่ยว ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว และคุณค่าของประสบการณ์การท่องเที่ยว
2. เพื่อพัฒนาโมเดลคุณค่าประสบการณ์การท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุชาวไทย
3. เพื่อตรวจสอบความสอดคล้องของโมเดลคุณค่าประสบการณ์การท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุชาวไทย
4. เพื่อตรวจสอบค่าอิทธิพลของโมเดลคุณค่าประสบการณ์การท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุชาวไทย

นิยามศัพท์

แรงจูงใจในการท่องเที่ยว (Travel Motivations: TM) หมายถึง ความต้องการจากภายในของนักท่องเที่ยวที่เป็นแรงผลักดันให้นักท่องเที่ยวเดินทาง หรือแสดงพฤติกรรมเพื่อตอบสนองความต้องการของตน มีองค์ประกอบสำคัญ 5 ประการ ได้แก่ ต้องการพักผ่อนหย่อนใจ (Want to Relax: WR) ต้องการเรียนรู้ (Want to Learn: WL) ต้องการเปลี่ยนบรรยากาศ (Want to Change of Scenery: WCS) เยี่ยมชมสถานที่แปลกใหม่ (Visit Exotic Places: VEP) เยี่ยมเยือนญาติหรือเพื่อน (Visit Relatives or Friends: VRF)

ศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยว (Potential of Attractions: PA) หมายถึง ความพร้อมของแหล่งท่องเที่ยวที่เอื้ออำนวยต่อการพัฒนา การปรับปรุง หรือการทำให้เกิดความเปลี่ยนแปลง รวมถึงความน่าสนใจของท้องถิ่นว่าเพียงพอที่จะดึงดูดนักท่องเที่ยวให้ตัดสินใจเดินทางไปยังแหล่งท่องเที่ยว ประกอบด้วย องค์ประกอบ 5 ด้าน ได้แก่ คุณค่าและสิ่งดึงดูดใจ (Value and Attractions: VA) ความสะดวกในการเข้าถึง (Accessibility: ACC) สิ่งอำนวยความสะดวก (Amenities: AME) การออกแบบเพื่อทุกคน (Universal Design: UD) และความปลอดภัย (Security: SEC)

คุณภาพการบริการ (Service Quality: SQ) หมายถึง สิ่งที่ชี้วัดถึงระดับของการบริการที่ส่งมอบให้แก่ลูกค้าว่าสอดคล้องกับความต้องการของลูกค้าได้ดีเพียงใด ประกอบด้วย คุณลักษณะที่สำคัญ 5 ประการ ได้แก่ ตรงตามความต้องการ (According to the Need: AN) เพียงพอต่อความต้องการ (Sufficient to Need: SN) บริการทั่วถึง (Thorough Service: TS) บริการรวดเร็ว (Fast Service: FS) มีความสุภาพและนุ่มนวล (Polite and Softness: PS)

การมีปฏิสัมพันธ์ของนักท่องเที่ยว (Interaction of Tourists: INT) หมายถึง การโต้ตอบหรือมีส่วนร่วมในกิจกรรมระหว่างที่เดินทางท่องเที่ยว ประกอบด้วย การมีปฏิสัมพันธ์ 3 ด้าน ได้แก่ การมีปฏิสัมพันธ์ทางร่างกาย (Physical Interaction: PI) การมีปฏิสัมพันธ์ทางอารมณ์ (Emotional Interaction: EI) และการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคม (Social Interaction: SI)

ความพึงพอใจ (Satisfaction: SAT) หมายถึง ความรู้สึกหรือทัศนคติของนักท่องเที่ยวหลังจากได้รับการบริการ ซึ่งแสดงออกมาในเชิงบวกทางคำพูด สีหน้า ท่าทาง การเขียน หรือพฤติกรรมต่างๆ นักท่องเที่ยวที่เกิดความพึงพอใจ มักแสดงออกด้วยพฤติกรรม 3 ประการ ได้แก่ การกลับมาเที่ยวซ้ำ (Revisitation: REV) การบอกต่อ (Word of Mouth: WOM) และความภักดี (Loyalty: LOY)

คุณค่าของประสบการณ์การท่องเที่ยว (Value of Travel Experience: VTE) หมายถึง การได้สัมผัสสิ่งแปลกใหม่ที่นำประทับใจระหว่างเดินทางท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวต่างๆ คุณค่าที่เกิดจากประสบการณ์การท่องเที่ยวที่สำคัญ 4 ด้าน ได้แก่ ได้รับความเพลิดเพลิน (Enjoyment: ENJ) ได้รับความรู้ (Knowledge: KNO) เกิดความประทับใจ (Impression: IMP) และเกิดความทรงจำที่ดี (Good Memory: GOM)

ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

1. ประโยชน์เชิงทฤษฎี

- 1) ทราบตัวแปรเชิงประจักษ์ของแรงจูงใจในการท่องเที่ยว ศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยว คุณภาพการบริการ การมีปฏิสัมพันธ์ของนักท่องเที่ยว ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว และคุณค่าของประสบการณ์การท่องเที่ยว
- 2) เกิดแนวคิดที่จะอธิบายคุณค่าประสบการณ์การท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุชาวไทย
- 3) ได้โมเดลคุณค่าประสบการณ์การท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุชาวไทย

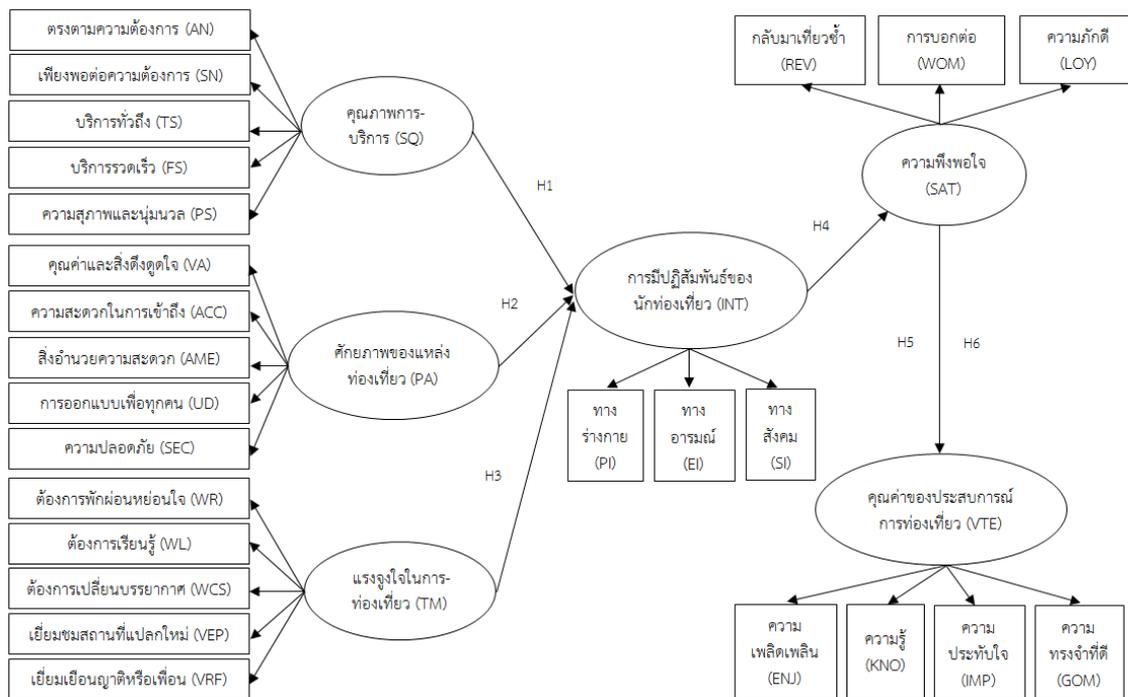
2. ประโยชน์เชิงการจัดการ

1) ผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยว ผู้ประกอบการธุรกิจโรงแรม และธุรกิจที่ให้บริการนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุ สามารถนำผลการวิจัยไปใช้เป็นแนวทางในการวางแผนการจัดการธุรกิจ และวางแผนการบริการให้ตรงกับความต้องการของนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุ

2) หน่วยงานภาครัฐที่มีหน้าที่เกี่ยวกับการพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยว สามารถนำผลที่ได้จากการศึกษาวิจัยนี้ไปใช้กำหนดนโยบายการท่องเที่ยวผู้สูงอายุ และนำไปวางแผนยุทธศาสตร์การทำงานทั้งในระยะสั้นและระยะยาว

กรอบแนวคิดในการวิจัย

จากการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และการทวนทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยได้สร้างกรอบแนวคิดที่ใช้ในการวิจัย โดยแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรที่ใช้ในการศึกษา ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดที่ใช้ในการวิจัย

สมมติฐานของการวิจัย

โมเดลคุณค่าประสบการณ์การท่องเที่ยวฯ ที่พัฒนาขึ้น สอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์

- สมมติฐานที่ 1 คุณภาพการบริการส่งผลกระทบต่อเชิงบวกต่อการมีปฏิสัมพันธ์ของนักท่องเที่ยว
- สมมติฐานที่ 2 ศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวส่งผลกระทบต่อเชิงบวกต่อการมีปฏิสัมพันธ์ของนักท่องเที่ยว
- สมมติฐานที่ 3 แรงจูงใจในการท่องเที่ยวส่งผลกระทบต่อเชิงบวกต่อการมีปฏิสัมพันธ์ของนักท่องเที่ยว
- สมมติฐานที่ 4 การมีปฏิสัมพันธ์ของนักท่องเที่ยวส่งผลกระทบต่อเชิงบวกต่อความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว
- สมมติฐานที่ 5 การมีปฏิสัมพันธ์ของนักท่องเที่ยวส่งผลกระทบต่อเชิงบวกต่อคุณค่าของประสบการณ์การท่องเที่ยว โดยมีความพึงพอใจทำหน้าที่เป็นตัวแปรส่งผ่าน

สมมติฐานที่ 6 ความพึงพอใจส่งผลกระทบต่อเชิงบวกต่อคุณค่าของประสบการณ์การท่องเที่ยว

วิธีการวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ประชากร ที่ศึกษา คือ นักท่องเที่ยวชาวไทยที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไป ที่ท่องเที่ยวในจังหวัดซึ่งเป็นจุดหมายปลายทางสำคัญของการท่องเที่ยว ได้แก่ กรุงเทพมหานคร จังหวัดเชียงใหม่ (ภาคเหนือ) หัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ (ภาคกลาง) พัทยา จังหวัดชลบุรี (ภาคตะวันออก) จังหวัดนครราชสีมา (ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ) และจังหวัดภูเก็ต (ภาคใต้)

1.2 กลุ่มตัวอย่าง ใช้วิธีการคำนวณหาขนาดตัวอย่างตามวิธีของเครจซี่และมอร์แกน (Krejcie & Morgan) คัดเลือกโดยวิธีการสุ่มตัวอย่างแบบชั้นภูมิ (Stratified Random Sampling) จากจำนวนประชากรทั้งหมด กำหนดให้ระดับความคลาดเคลื่อนที่ยอมรับได้ที่ 5% และระดับความเชื่อมั่น 95% ได้ตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยทั้งสิ้น 390 คน

2. วิธีดำเนินการวิจัยและเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

2.1 การเก็บรวบรวมข้อมูล ใช้วิธีการ ดังนี้

2.1.1 ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามกับนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุชาวไทย

2.1.2 ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) เป็นข้อมูลที่ได้จากเอกสาร รายงาน และข้อมูลที่รวบรวมได้จากหน่วยงานราชการและหน่วยงานเอกชน และข้อมูลจากการค้นคว้าทางอินเทอร์เน็ต

2.1.3 การเก็บข้อมูลภาคสนาม เก็บตัวอย่างในแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญในกรุงเทพมหานคร จังหวัดเชียงใหม่ ชลบุรี ประจวบคีรีขันธ์ นครราชสีมา และภูเก็ต

2.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย การวิจัยนี้ใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล ซึ่งผู้วิจัยสร้างขึ้นตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย แบ่งเป็น 6 ตอน คือ ตอนที่ 1 ลักษณะส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม ตอนที่ 2 ความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยสาเหตุที่ส่งผลต่อการมีปฏิสัมพันธ์ของนักท่องเที่ยว ตอนที่ 3 ความคิดเห็นเกี่ยวกับการมีปฏิสัมพันธ์ของนักท่องเที่ยวขณะเดินทาง/ระหว่างท่องเที่ยว ตอนที่ 4 ความคิดเห็นเกี่ยวกับความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว ตอนที่ 5 ความคิดเห็นเกี่ยวกับคุณค่าของประสบการณ์การท่องเที่ยว ตอนที่ 6 ความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับประสบการณ์การท่องเที่ยว โดยแบบสอบถามตอนที่ 2 - 5 เป็นคำถามแบบมาตราส่วน (Rating Scale) แบบสอบถามมีความตรงเชิงเนื้อหาอยู่ระหว่าง 0.66-1.00 และความเชื่อมั่นทั้งฉบับมีค่า 0.976

3. การจัดการกับข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล

3.1 การวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ใช้วิธีการประมวลผลทางสถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistic) และนำข้อมูลที่รวบรวมได้มาวิเคราะห์ค่าทางสถิติ คือ ค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ด้วยโปรแกรมสำเร็จรูป SPSS (Statistical Package for Social Science)

3.2 การวิเคราะห์ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับตัวแปรทั้ง 6 ตัวแปร ใช้วิธีการประมวลผลทางสถิติเชิงพรรณนา และนำข้อมูลที่นำมาวิเคราะห์ค่าทางสถิติ คือ ค่าเฉลี่ย (Mean) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

3.3 ค้นหาและจัดกลุ่มตัวแปรที่มีความเหมาะสม ด้วยการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจ (Exploratory Factor Analysis: EFA)

3.4 การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน (Confirmatory Factor Analysis: CFA) เพื่อยืนยันความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรสังเกตกับตัวแปรแฝง

3.5 การวิเคราะห์ความสัมพันธ์เชิงสาเหตุและผลลัพธ์ และความสอดคล้องกลมกลืนของโมเดล

ผลการวิจัย

1. ข้อมูลสถานภาพส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีอายุระหว่าง 60-64 ปี สำเร็จการศึกษาระดับประถมศึกษา มีสถานภาพสมรส มีสุขภาพดี มีสถานภาพทางเศรษฐกิจระดับปานกลาง ส่วนใหญ่ทำงานนอกเวลา (พาร์ทไทม์) ได้รับเงินจากญาติหรือเพื่อน งานอดิเรกและสิ่งที่สนใจ คือ การเข้าชมรมผู้สูงอายุ และพักผ่อน จำนวนครั้งที่ท่องเที่ยวในรอบปีที่มีการพักผ่อน (ทั้งในประเทศและต่างประเทศรวมกัน) 1 ครั้ง จำนวนวันที่พักผ่อนสำหรับการท่องเที่ยวแต่ละครั้ง น้อยกว่า 3 วัน ส่วนใหญ่เดินทางโดยการจัดการท่องเที่ยวเอง สนใจการท่องเที่ยวทะเล และเยี่ยมญาติ

2. ปัจจัยสาเหตุที่ส่งผลต่อการมีปฏิสัมพันธ์ของนักท่องเที่ยว ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นโดยรวมเกี่ยวกับแรงจูงใจในการท่องเที่ยวอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.15$, S.D.=0.63) โดยต้องการพักผ่อนหย่อนใจมีระดับความคิดเห็นมากที่สุด ($\bar{X}=4.33$) ศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวในประเทศไทยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.06$, S.D.=0.56) โดยคุณค่าและสิ่งดึงดูดใจของแหล่งท่องเที่ยวมีระดับความคิดเห็นมากที่สุด ($\bar{X}=4.32$) คุณภาพการบริการอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.05$, S.D.=0.65) โดยความสุภาพและนุ่มนวลมีระดับความคิดเห็นมากที่สุด ($\bar{X}=4.19$) การมีปฏิสัมพันธ์ของนักท่องเที่ยวอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.19$, S.D.=0.62) โดยการมีปฏิสัมพันธ์ทางอารมณ์มีระดับความคิดเห็นมากที่สุด ($\bar{X}=4.21$) ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.14$, S.D.=0.65) โดยความภาคภูมิใจมีระดับความคิดเห็นมากที่สุด ($\bar{X}=4.18$) คุณค่าของประสบการณ์การท่องเที่ยวอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.19$, S.D.=0.63) โดยคุณค่าด้านความเพลิดเพลินมีระดับความคิดเห็นมากที่สุด ($\bar{X}=4.31$)

3. การวิเคราะห์และตรวจสอบข้อมูลเพื่อวิเคราะห์โมเดลการวิจัยที่พัฒนาขึ้น ตัวแปรแฝงและตัวแปรสังเกตของการวิจัยนี้มีค่าความเบี่ยงอยู่ระหว่าง -1.082 ถึง 0.002 ค่าส่วนใหญ่จะอยู่ในช่วง -3 ถึง +3 และมีค่าความโด่งอยู่ระหว่าง -0.668 ถึง 1.567 ค่าส่วนใหญ่จะอยู่ในช่วง -10 ถึง +10 แสดงว่า ตัวแปรมีการแจกแจงแบบปกติ (กัลยา วานิชย์บัญชา, 2557) จึงเหมาะสมที่จะนำไปวิเคราะห์โมเดลการวัด และโมเดลการวิจัยที่พัฒนาขึ้น นอกจากนี้ ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของตัวแปรแฝง และความสัมพันธ์ของตัวแปรทุกคู่มีทิศทางเดียวกัน โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรเป็นความสัมพันธ์เชิงบวก มีค่าสัมประสิทธิ์ระหว่าง 0.378 - 0.710 (ตารางที่ 1) ซึ่งค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของตัวแปรต้องมีค่าไม่เกิน 0.80 แสดงว่าตัวแปรที่ศึกษาไม่มีปัญหาในเรื่องความสัมพันธ์สูงเกินไป (Multicollinearity) (Hair et al., 2010) เมื่อทำการทดสอบความเป็นอิสระของตัวแปรเหล่านี้ด้วยค่า KMO (Kaiser-Mayer-Olkin) ค่า Bartlett's test of Sphericity เพื่อตรวจสอบความเหมาะสมของกลุ่มตัวแปร พบว่า ค่า KMO ที่ได้คือ 0.948 ซึ่งมีค่ามากกว่า 0.8 เหมาะสมที่จะนำมาวิเคราะห์องค์ประกอบดีมาก และค่า Bartlett's test of Sphericity มีนัยสำคัญทางสถิติ (Bartlett's test = 10155.123, df = 496, Sig = 0.000) ดังนั้น ตัวแปรแฝงเหล่านี้ไม่มีปัญหาภาวะร่วมพหุ จึงเหมาะสมที่จะนำไปวิเคราะห์โมเดลการวัด และโมเดลการวิจัยที่พัฒนาขึ้น (Hair et al., 2010)

ตารางที่ 1 ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของตัวแปรแฝง

	SQ	PA	TM	INT	SAT	VTE
Mean	4.05	4.06	4.15	4.19	4.33	4.19
SD	0.65	0.58	0.63	0.62	0.60	0.63
SQ						
PA	0.574**					
TM	0.421**	0.453**				
INT	0.457**	0.520**	0.493**			
SAT	0.378**	0.472**	0.465**	0.549**		
VTE	0.492**	0.574**	0.529**	0.598**	0.710**	

**p-value <0.01

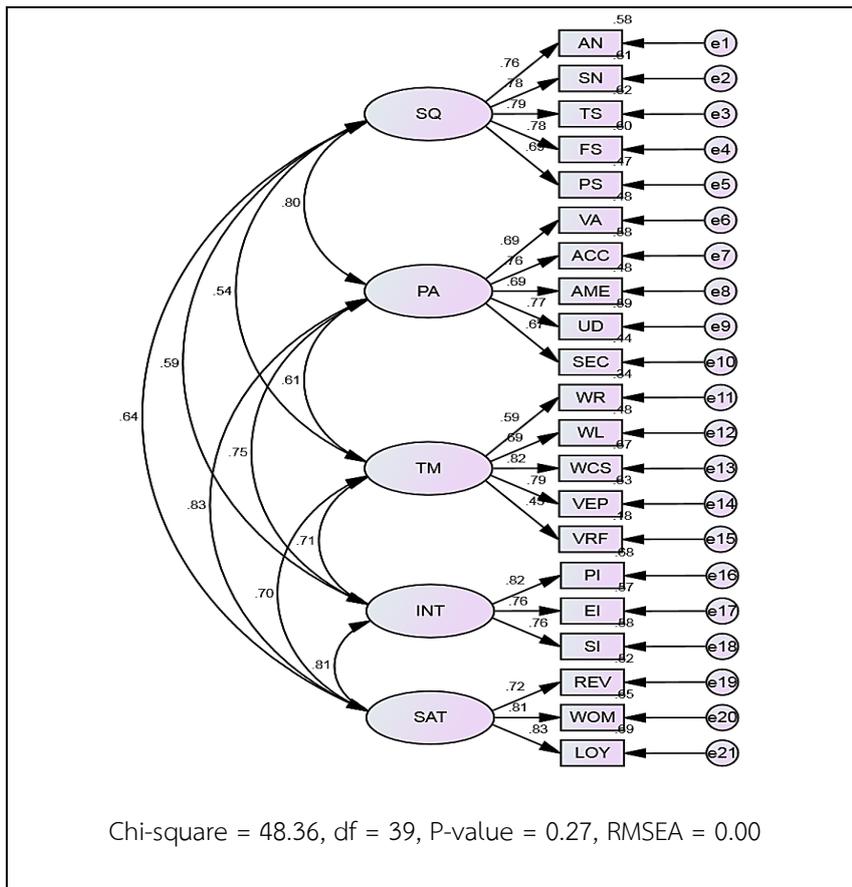
4. การวิเคราะห์อิทธิพลและความสัมพันธ์ของตัวแปรแฝงภายนอกและตัวแปรแฝงภายในที่มีผลต่อคุณค่าของประสบการณ์การท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุชาวไทย การพิจารณาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรแฝงภายนอก และตัวแปรแฝงภายใน พบว่า มีความสัมพันธ์อยู่ระหว่าง 0.444 - 0.744 หรือมีอิทธิพลเชิงบวกต่อการสร้างคุณค่าของประสบการณ์การท่องเที่ยว อธิบายได้ว่า ตัวแปรแฝงภายในมีผลเชิงบวกมากกว่าตัวแปรแฝงภายนอก โดยมีความสัมพันธ์ร้อยละ 74.4 ดังแสดงในตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ความสัมพันธ์ของตัวแปรแฝงภายนอกและตัวแปรแฝงภายใน

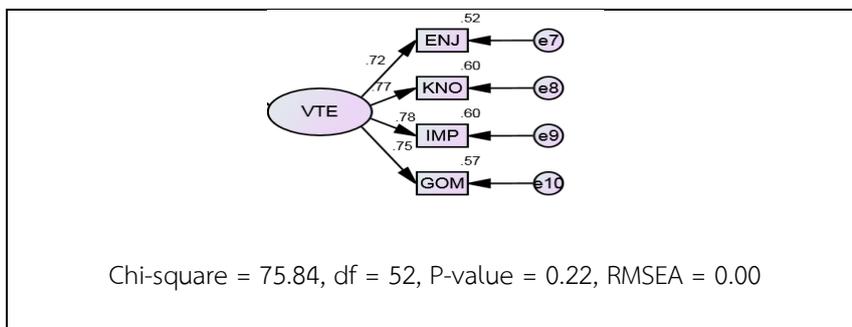
ตัวแปรแฝง		Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	Adjusted R ²	t	Sig.
		B	Std. Error	Beta			
ภายนอก	(Constant)	0.224	0.123			1.824	0.069
	SQ	0.202	0.027	0.246	0.444	7.479	0.000**
	PA	0.218	0.033	0.236	0.596	6.690	0.000**
	TM	0.120	0.027	0.141	0.655	4.398	0.000**
	INT	0.146	0.030	0.171	0.699	4.927	0.000**
	SAT	-0.010	0.033	-0.011	0.708	-0.297	0.767
ภายใน	VTE	0.264	0.035	0.311	0.744	7.432	0.000**

* p-value <0.05, ** p-value <0.01

5. การวิเคราะห์องค์ประกอบยืนยันของปัจจัยสาเหตุและผลลัพธ์ของตัวแปรแฝงภายนอกและตัวแปรแฝงภายใน จากการพิจารณาค่าดัชนีความสอดคล้องของโมเดล (Model Fit Index) ค่าน้ำหนักองค์ประกอบ (Standardized Factor Loading) กับข้อมูลเชิงประจักษ์ พบว่า ผ่านเกณฑ์ทุกค่า แสดงว่าโมเดลมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ จึงเหมาะสมที่จะนำไปวิเคราะห์องค์ประกอบ เมื่อวิเคราะห์องค์ประกอบยืนยันของตัวแปรแฝงภายนอกและตัวแปรแฝงภายใน มีรายละเอียดดังแสดงในภาพที่ 2 และภาพที่ 3

ภาพที่ 2 ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบยืนยันของตัวแปรแฝงภายนอก

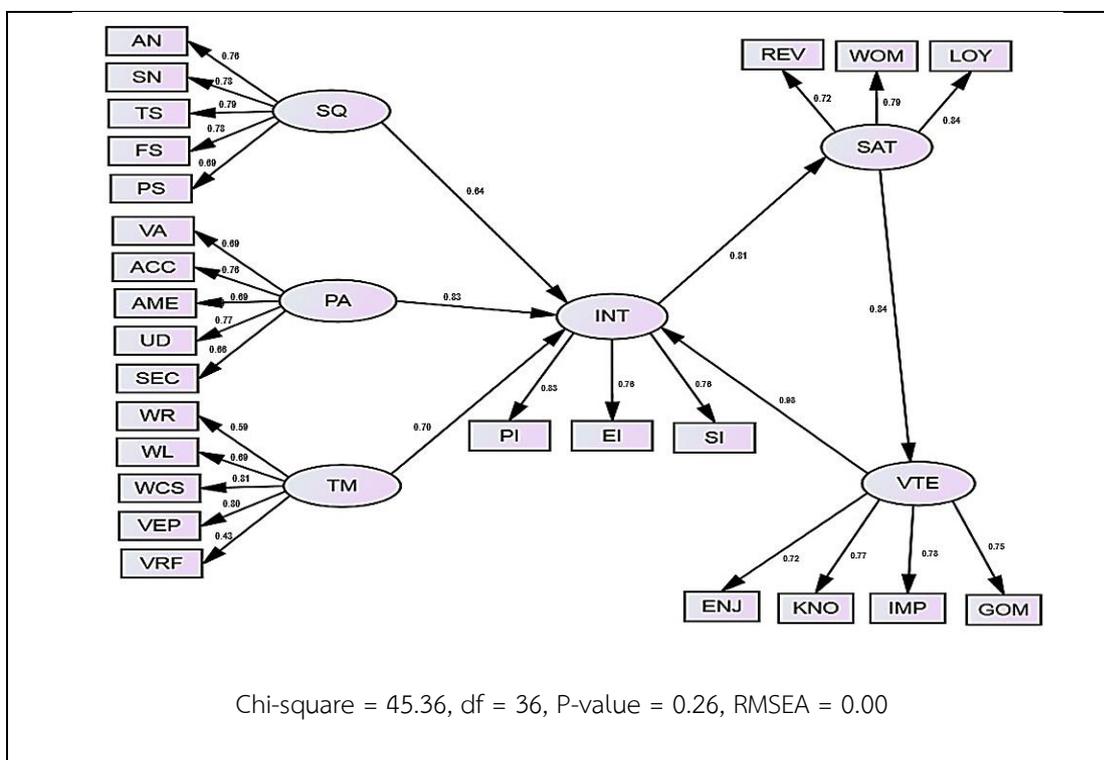

ภาพที่ 3 ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบยืนยันของตัวแปรแฝงภายใน

6. การวิเคราะห์โมเดลตามสมมติฐานการวิจัย ภายหลังจากปรับโมเดลการวิเคราะห์ความสอดคล้องระหว่างโมเดลที่พัฒนาขึ้นกับข้อมูลเชิงประจักษ์ พบว่า ค่าที่คำนวณได้ผ่านเกณฑ์ทุกค่า (ตารางที่ 3) และโมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุและผลลัพธ์แสดงได้ดังภาพที่ 4

ตารางที่ 3 ค่าดัชนีความสอดคล้องของโมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุและผลลัพธ์ (หลังปรับโมเดล)

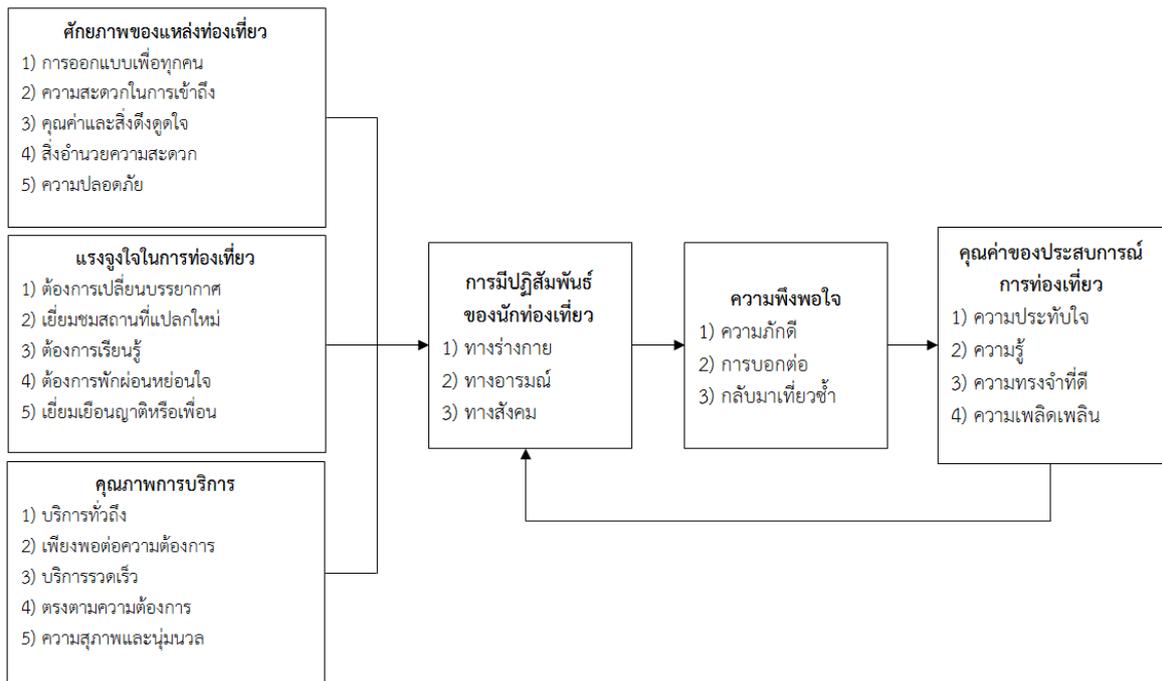
สถิติที่ใช้ในการตรวจสอบ	เกณฑ์ที่ใช้ในการพิจารณา	ค่าที่คำนวณได้	ผลการพิจารณา
χ^2	ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05	45.36	-
df	-	36	-
p-value	$p > 0.05$	0.26	-
χ^2/df	$\chi^2/df < 2$	1.26	ผ่านเกณฑ์
CFI	≥ 0.95	0.96	ผ่านเกณฑ์
GFI	≥ 0.95	0.95	ผ่านเกณฑ์
AGFI	≥ 0.95	0.97	ผ่านเกณฑ์
RMSEA	< 0.05	0.00	ผ่านเกณฑ์

ภาพที่ 4 ผลการวิเคราะห์โมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุและผลลัพธ์ของคุณค่าของประสบการณ์การท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุชาวไทย (หลังปรับโมเดล)

จากภาพที่ 4 เมื่อจัดเรียงปัจจัยสาเหตุ 3 ตัว คือ แรงจูงใจในการท่องเที่ยว ศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยว และคุณภาพการบริการขึ้นใหม่ตามค่าสัมประสิทธิ์การพยากรณ์ พบว่า ศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวมีค่าสัมประสิทธิ์การพยากรณ์มากที่สุด (0.83) รองลงมา คือ แรงจูงใจในการท่องเที่ยว (0.70) และคุณภาพการบริการ (0.64) ตามลำดับ โดยศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยว มีตัวแปรสังเกต 5 ตัว เรียงลำดับค่าน้ำหนักองค์ประกอบจากมากไปหาน้อยดังนี้ 1) การออกแบบเพื่อทุกคน 2) ความสะดวกในการเข้าถึง 3) คุณค่าและสิ่งดึงดูดใจ 4) สิ่งอำนวยความสะดวก 5) ความปลอดภัย แรงจูงใจในการท่องเที่ยว มีตัวแปรสังเกต 5 ตัว เรียงลำดับค่าน้ำหนักองค์ประกอบจากมากไปหาน้อยดังนี้ 1) ต้องการเปลี่ยนบรรยากาศ 2) เยี่ยมชมสถานที่แปลกใหม่ 3) ต้องการเรียนรู้ 4) ต้องการพักผ่อนหย่อนใจ 5) เยี่ยมเยือนญาติหรือเพื่อน คุณภาพการบริการ มี

ตัวแปรสังเกต 5 ตัว เรียงลำดับค่าน้ำหนักองค์ประกอบจากมากไปหาน้อยดังนี้ 1) บริการทั่วถึง 2) เพียงพอต่อความต้องการ 3) บริการรวดเร็ว 4) ตรงตามความต้องการ 5) ความสุภาพและนุ่มนวล ส่วนตัวแปรสังเกตที่เป็นองค์ประกอบย่อยของการมีปฏิสัมพันธ์ของนักท่องเที่ยวที่มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบมากที่สุด คือ ทางร่างกาย รองลงมา คือ ทางอารมณ์ และทางสังคม ตามลำดับ ตัวแปรสังเกตที่เป็นองค์ประกอบย่อยของความพึงพอใจที่มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบมากที่สุด คือ ความภักดี รองลงมา คือ การบอกต่อ และกลับมาเที่ยวซ้ำ ตามลำดับ ตัวแปรสังเกตที่เป็นองค์ประกอบย่อยของคุณค่าประสบการณ์การท่องเที่ยวที่มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบมากที่สุด คือ ความประทับใจ รองลงมา คือ ความรู้ ความทรงจำที่ดี และความเพลิดเพลิน ตามลำดับ สรุปได้ดังภาพที่ 5

ภาพที่ 5 สรุปผลการวิจัย

7. การวิเคราะห์ศักยภาพของตัวแปรตามสมมติฐานการวิจัย การพิจารณาตัวแปรแฝงที่มีผลต่อคุณค่าประสบการณ์การท่องเที่ยว พบว่า ผลกระทบของตัวแปรตามสมมติฐานการวิจัยทั้ง 6 สมมติฐาน แสดงได้ดังตารางที่ 4

ตารางที่ 4 ค่าผลกระทบของตัวแปรตามสมมติฐานการวิจัย

ตัวแปรสาเหตุ (Antecedents)	ตัวแปรผล (Consequences)								
	การมีปฏิสัมพันธ์ของ นักท่องเที่ยว (INT)			ความพึงพอใจ (SAT)			คุณค่าของประสบการณ์ การท่องเที่ยว (VTE)		
	DE	IE	TE	DE	IE	TE	DE	IE	TE
คุณภาพการบริการ (SQ)	0.64*	-	0.64	-	-	-	-	-	-
ศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยว (PA)	0.83*	-	0.83	-	-	-	-	-	-
แรงจูงใจในการท่องเที่ยว (TM)	0.70*	-	0.70	-	-	-	-	-	-
การมีปฏิสัมพันธ์ของนักท่องเที่ยว (INT)	-	-	-	0.81*	-	0.81	0.82*	-	0.98
ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว (SAT)	-	-	-	-	-	-	-	0.16*	0.98
คุณค่าของประสบการณ์การท่องเที่ยว (VTE)	-	-	-	0.84*	-	0.84	-	-	-

* $p < 0.05$; DE คือ อิทธิพลทางตรง; IE คือ อิทธิพลทางอ้อม; TE คือ อิทธิพลรวม

ตัวแปรสาเหตุมีอิทธิพลทางตรง ทางอ้อม และอิทธิพลรวม ตามสมมติฐานการวิจัยดังนี้

สมมติฐานที่ 1: คุณภาพการบริการ (SQ) ส่งผลกระทบทางตรงเชิงบวกต่อการมีปฏิสัมพันธ์ของนักท่องเที่ยว (INT) พบว่า คุณภาพการบริการ (SQ) มีผลกระทบเชิงบวกต่อการมีปฏิสัมพันธ์ของนักท่องเที่ยว (INT) โดยมีค่าผลกระทบทางตรงเท่ากับ 0.64 และค่าผลกระทบรวมเท่ากับ 0.64 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 จึงยอมรับสมมติฐานการวิจัยที่ 1

สมมติฐานที่ 2: ศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยว (PA) ส่งผลกระทบทางตรงเชิงบวกต่อการมีปฏิสัมพันธ์ของนักท่องเที่ยว (INT) พบว่า ศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยว (PA) มีผลกระทบเชิงบวกต่อการมีปฏิสัมพันธ์ของนักท่องเที่ยว (INT) โดยมีค่าผลกระทบทางตรงเท่ากับ 0.83 และค่าผลกระทบรวมเท่ากับ 0.83 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 จึงยอมรับสมมติฐานการวิจัยที่ 2

สมมติฐานที่ 3: แรงจูงใจในการท่องเที่ยว (TM) ส่งผลกระทบทางตรงเชิงบวกต่อการมีปฏิสัมพันธ์ของนักท่องเที่ยว (INT) พบว่า แรงจูงใจในการท่องเที่ยว (TM) มีผลกระทบเชิงบวกต่อการมีปฏิสัมพันธ์ของนักท่องเที่ยว (INT) โดยมีค่าผลกระทบทางตรงเท่ากับ 0.70 และค่าผลกระทบรวมเท่ากับ 0.70 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 จึงยอมรับสมมติฐานการวิจัยที่ 3

สมมติฐานที่ 4: การมีปฏิสัมพันธ์ของนักท่องเที่ยว (INT) ส่งผลกระทบทางตรงเชิงบวกต่อความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว (SAT) พบว่า การมีปฏิสัมพันธ์ของนักท่องเที่ยว (INT) มีผลกระทบเชิงบวกต่อความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว (SAT) โดยมีค่าผลกระทบทางตรงเท่ากับ 0.81 และค่าผลกระทบรวมเท่ากับ 0.81 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 จึงยอมรับสมมติฐานการวิจัยที่ 4

สมมติฐานที่ 5: การมีปฏิสัมพันธ์ของนักท่องเที่ยว (INT) ส่งผลกระทบทางอ้อมเชิงบวกต่อคุณค่าของประสบการณ์การท่องเที่ยว (VTE) โดยมีความพึงพอใจ (SAT) ทำหน้าที่เป็นตัวแปรส่งผ่าน พบว่า การมีปฏิสัมพันธ์ของนักท่องเที่ยว (INT) มีผลกระทบทางอ้อมเชิงบวกต่อคุณค่าของประสบการณ์การท่องเที่ยว (VTE) โดยมีความพึงพอใจ (SAT) เป็นตัวแปรส่งผ่าน โดยมีค่าผลกระทบทางอ้อมเท่ากับ 0.16 และค่าผลกระทบรวมเท่ากับ 0.98 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 จึงยอมรับสมมติฐานการวิจัยที่ 5

สมมติฐานที่ 6: ความพึงพอใจ (SAT) ส่งผลกระทบททางตรงเชิงบวกต่อคุณค่าของประสบการณ์การท่องเที่ยว (VTE) พบว่า ความพึงพอใจ (SAT) มีผลกระทบเชิงบวกต่อคุณค่าของประสบการณ์การท่องเที่ยว (VTE) โดยมีค่าผลกระทบททางตรงเท่ากับ 0.84 และค่าผลกระทบทรวมเท่ากับ 0.84 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 จึงยอมรับสมมติฐานการวิจัยที่ 6

อภิปรายผล

1. ตัวแปรที่มีอิทธิพลต่อคุณค่าประสบการณ์การท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุชาวไทย

1.1 องค์ประกอบย่อยของแรงจูงใจในการท่องเที่ยวที่มีน้ำหนักองค์ประกอบมากที่สุด คือ ต้องการเปลี่ยนบรรยากาศ ไปจากสภาพแวดล้อมเดิมๆ ที่เป็นอยู่ เป็นความต้องการหลีกเลี่ยงความจำเจที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวัน สอดคล้องกับการศึกษาของ Uysal and Hagan (1993), Fridgen (1996) ที่กล่าวว่า แรงจูงใจภายในที่ผลักดันให้นักท่องเที่ยวออกเดินทาง คือ การหลีกเลี่ยงความจำเจ และลดความเครียด สอดคล้องกับการศึกษาของ Swarbrooke and Horner (2007) ซึ่งจำแนกแรงจูงใจที่ทำให้คนเดินทางท่องเที่ยวไว้หลายประการ โดยกล่าวว่า ความต้องการหลีกเลี่ยงจากสภาพแวดล้อมที่จำเจ จัดว่าเป็นแรงจูงใจทางด้านสรีระหรือทางด้านกายภาพ

1.2 องค์ประกอบย่อยของศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวที่มีน้ำหนักองค์ประกอบมากที่สุด คือ การออกแบบเพื่อทุกคน ซึ่งหลักเกณฑ์ของการออกแบบเพื่อทุกคนมี 7 ประการ คือ 1) การใช้งานอย่างเท่าเทียมกัน 2) มีความยืดหยุ่นในการใช้งาน 3) เรียบง่ายและใช้งานได้ง่าย 4) มีข้อมูลที่รับรู้ได้ 5) ทนทานต่อการใช้งานที่ผิดพลาด 6) ใช้แรงน้อยและไม่เกิดภาระในการใช้งาน 7) ขนาดและพื้นที่ที่มีความเหมาะสมต่อการใช้งาน (อีระชัย สุขสด, 2561; อัครพงษ์ เวชยานนท์, 2561) ดังนั้น แหล่งท่องเที่ยวจึงต้องคำนึงถึงหลักเกณฑ์เหล่านี้ในการสร้างสิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อรองรับนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุ เช่น มีทางเดิน/ทางลาดที่ปลอดภัย มีราวจับ มีประตูเลื่อนอัตโนมัติ มีที่นั่งพักผ่อน มีห้องน้ำสำหรับผู้สูงอายุที่นั่งรถวีลแชร์ เป็นต้น

1.3 องค์ประกอบย่อยของคุณภาพการบริการที่มีน้ำหนักองค์ประกอบมากที่สุด คือ การบริการทั่วถึง พนักงานต้องให้บริการลูกค้าอย่างทั่วถึง เอาใจใส่ต่อการบริการอย่างเท่าเทียมกัน โดยไม่เลือกชนชั้น สอดคล้องกับการศึกษาของ Parasuraman, Zeithaml and Berry (2013) ที่กล่าวถึงการตอบสนองต่อลูกค้าว่า ต้องมีความพร้อมและความเต็มใจที่จะให้บริการ ตอบสนองความต้องการของลูกค้าได้ทันท่วงที ลูกค้าสามารถเข้ารับบริการได้ง่าย ได้รับความสะดวกจากการใช้บริการ และต้องกระจายการให้บริการอย่างทั่วถึง

1.4 องค์ประกอบย่อยของการมีปฏิสัมพันธ์ที่มีน้ำหนักองค์ประกอบมากที่สุด คือ ปฏิสัมพันธ์ทางร่างกาย ในระหว่างการเดินทาง นักท่องเที่ยวจะมีโอกาสได้พูดคุยกับเพื่อนร่วมทางและมัคคุเทศก์ อาจมีการร้องเพลง การปรบมือ ได้ยิ้มหรือหัวเราะ ซึ่งเป็นปฏิสัมพันธ์ทางร่างกาย สอดคล้องกับการศึกษาของ Bales, Homans and Whyte (อ้างใน Mabry, 1980) ซึ่งกล่าวว่า การได้ทำกิจกรรมร่วมกัน จะทำให้เกิดปฏิสัมพันธ์ทั้งทางร่างกาย วาจา และอารมณ์ปฏิสัมพันธ์เหล่านี้ก่อให้เกิดความรู้สึกที่ดีต่อกัน

1.5 องค์ประกอบย่อยของความพึงพอใจที่มีน้ำหนักองค์ประกอบมากที่สุด คือ ความรักดี เกิดจากการที่นักท่องเที่ยวมีทัศนคติที่ดีต่อผู้ให้บริการ หรือเกิดจากได้รับบริการที่สมบูรณ์แบบ ได้รับบริการเกินความคาดหวัง จึงจดจำประสบการณ์และความทรงจำที่ดีนั้นเอาไว้ จนกลายเป็นความเชื่อมั่น ดิดตรงอยู่ในใจ และกลับมาใช้บริการซ้ำต่อเนื่องตลอดมา สอดคล้องกับการศึกษาของ Manthiou, A., Kang, J., Chiang, L. and Tang, L.R. (2016) ที่พบว่า ความพึงพอใจด้านการท่องเที่ยว ทำให้ลูกค้าเกิดความภักดีต่อผู้ให้บริการ สอดคล้องกับการศึกษาของ Grisseman and Stokburger-Sauer (2012), Mathis, E.F., Kim, H., Uysal, M., Sirgy, J.M. and Prebensen, N.K. (2016) ที่กล่าวไปในทำนองเดียวกันว่า การที่นักท่องเที่ยวมีโอกาสร่วมคิดและทำกิจกรรมกับผู้ให้บริการ จะทำให้เกิดประสบการณ์ต่อตัวนักท่องเที่ยว นำไปสู่ความพึงพอใจในการเดินทางและเกิดความภักดีต่อบริษัท

1.6 องค์ประกอบย่อยของคุณค่าของประสบการณ์การท่องเที่ยวที่มีน้ำหนักองค์ประกอบมากที่สุด คือ ความประทับใจ เป็นความรู้สึกชอบหรือผูกพันกับเรื่องราวดีๆ ที่เกิดขึ้นในชีวิต สิ่งประทับใจมากจะส่งผลให้รู้สึกผูกพันหรือจดจำเรื่องราวต่างๆ เหล่านั้นได้ดี สอดคล้องกับ Kotler and Keller (2006) ที่กล่าวว่า ถ้าสิ่งรับรู้เท่ากับสิ่งที่ลูกค้าคาดหวัง ลูกค้าจะเกิดความรู้สึกพึงพอใจ และถ้าสิ่งรับรู้สูงกว่าสิ่งที่ลูกค้าคาดหวัง ลูกค้าจะรู้สึกประทับใจ

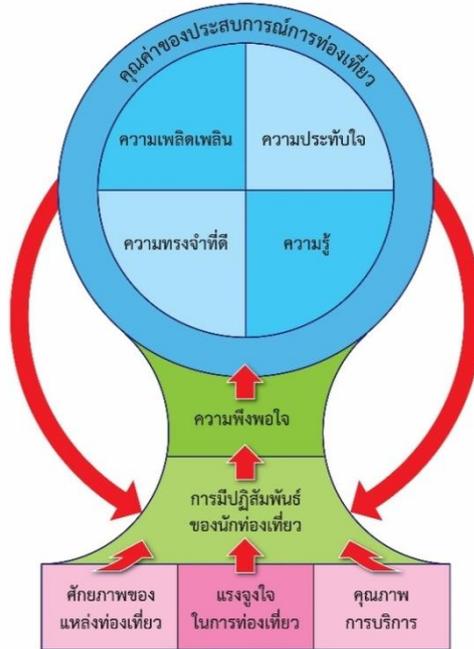
2. ความสัมพันธ์ระหว่างคุณค่าประสบการณ์การท่องเที่ยวเกี่ยวกับการมีปฏิสัมพันธ์ของนักท่องเที่ยว

ผลการวิจัยนี้ชี้ให้เห็นว่า คุณค่าของประสบการณ์การท่องเที่ยวมีความสัมพันธ์กับการมีปฏิสัมพันธ์ของนักท่องเที่ยว ปรากฏการณ์นี้ น่าจะเกิดจากองค์ประกอบย่อยของคุณค่าประสบการณ์การท่องเที่ยว คือ ความรู้ อธิบายได้จากแนวคิดวงจรความรู้แบบ SECI ของ อิกุจิโร โนนากะ (Ikujiro Nonaka) และ ฮิโรตากะ ทาเกอูชิ (Hirotaka Takeuchi) (1995) ซึ่งได้กล่าวถึง การเปลี่ยนแปลงความรู้ ระหว่าง Tacit Knowledge และ Explicit Knowledge (Tacit Knowledge คือ ความรู้ที่ไม่ปรากฏชัดแจ้ง ผังลึกอยู่ในตัวคน การถ่ายโอนความรู้ประเภทนี้ทำได้ยาก ต้องอาศัยการเรียนรู้จากการฝึกฝน เชื่อมโยงกับประสบการณ์ ความเชื่อ ค่านิยม ไม่สามารถถ่ายทอดออกมาได้ทั้งหมด ส่วน Explicit Knowledge คือ ความรู้ทั่วไป หรือความรู้ชัดแจ้ง เป็นความรู้ที่สามารถรวบรวมถ่ายทอดได้ โดยผ่านวิธีต่างๆ เช่น การบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษร ทฤษฎี คู่มือ) ว่าเกิดขึ้นได้ 4 รูปแบบ คือ Socialization, Externalization, Combination และ Internalization ในกรณีคุณค่าของประสบการณ์การท่องเที่ยว จะเกี่ยวข้องกับ Socialization หรือการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ซึ่งเป็นการแบ่งปันและการสร้าง Tacit Knowledge จากการติดต่อสื่อสารระหว่างกัน โดยการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ตรง เช่น การพูดคุยกับเพื่อนรุ่นเดียวกัน ทำให้เพื่อนได้รับทราบเรื่องราวความประทับใจ และสาระความรู้ต่างๆ การบอกเล่าเรื่องราวประสบการณ์การท่องเที่ยวให้ลูกหลานฟัง ลูกหลานจึงได้รับความรู้จากผู้สูงอายุ แล้วหล่อหลอมเป็นความรู้ ความคิดของตนเอง นำมาใช้พัฒนาทักษะชีวิตหรือการอยู่ร่วมกับผู้อื่น คุณค่าของประสบการณ์การท่องเที่ยวที่ส่งผลเชื่อมโยงกับการมีปฏิสัมพันธ์ของนักท่องเที่ยว มีความเกี่ยวข้องกับร่างกาย อารมณ์ และสังคมของนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุ สอดคล้องกับงานวิจัยของ มรุรส สว่างบำรุง (2562) ที่พบว่า การท่องเที่ยวมีความเชื่อมโยงด้านบวก 3 ด้านกับนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุ คือ 1) เชื่อมโยงเชิงสุขภาพจิต การท่องเที่ยวทำให้มีความสุขใจ อารมณ์ดี สุขภาพจิตดีขึ้น 2) เชื่อมโยงเชิงสุขภาพกาย สุขภาพแข็งแรงขึ้นทั้งในระยะสั้นและระยะยาว และยังช่วยหลั่งสารเอ็นโดรฟิน (Endorphin) ในสมอง ทำให้ผู้สูงอายุรู้สึกสดชื่น สบายใจ 3) เชื่อมโยงเชิงสังคม ช่วยเปิดโลกทัศน์ทางสังคม เกิดการติดต่อสื่อสาร สร้างปฏิสัมพันธ์ทางสังคมกับคนนอกบ้าน ไม่ว่าจะเป็นกลุ่มเพื่อนวัยเดียวกัน หรือเครือข่ายทางสังคม สอดคล้องกับการศึกษาของ พงษ์มณฑา เกสรไพบูลย์ (2560) ซึ่งพบว่า การสนับสนุนให้ผู้สูงอายุทำกิจกรรมทางสังคมอย่างสม่ำเสมอ ทำให้ผู้สูงอายุสามารถปรับตัวได้ดีทั้งทางร่างกาย จิตใจ และสังคม ผู้สูงอายุที่ยังคงทำกิจกรรมทางสังคมอยู่ จะมีความพึงพอใจต่อการดำรงชีวิตสูง มีความสัมพันธ์ที่ดีทางสังคม ช่วยยกระดับความเชื่อมั่น เห็นคุณค่าและประโยชน์ในตนเอง และสอดคล้องกับงานวิจัยของ ณัฐธิดา จงรักษ์ และ นฤธิ์กาน นวพันธ์ (2562) ซึ่งกล่าวว่า ผู้สูงอายุที่เข้ามาใช้พื้นที่พักผ่อนสาธารณะ จะมีปฏิสัมพันธ์แบบบุคคลกับบุคคลมากที่สุด มีความต้องการทำกิจกรรมร่วมกับผู้อื่น เช่น การนัดเจอกับเพื่อนหรือคนรู้จัก การได้พูดคุยกับกลุ่มคนในวัยเดียวกัน

บทสรุป

แรงจูงใจในการท่องเที่ยว ศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยว คุณภาพการบริการ มีอิทธิพลต่อคุณค่าของประสบการณ์การท่องเที่ยว และมีผลกระทบทางตรงต่อการมีปฏิสัมพันธ์ของนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุชาวไทย โดยในบรรดาองค์ประกอบทั้ง 3 อย่างนี้ ศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวมีค่าสัมประสิทธิ์การพยากรณ์มากที่สุด รองลงมา คือ แรงจูงใจในการท่องเที่ยว และคุณภาพการบริการ ตามลำดับ นอกจากนี้การมีปฏิสัมพันธ์ของนักท่องเที่ยวยังมีผลกระทบทางตรงต่อความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว การมีปฏิสัมพันธ์ของนักท่องเที่ยวมีผลกระทบทางอ้อมต่อคุณค่าของประสบการณ์การท่องเที่ยว โดยผ่านความพึงพอใจ และความพึงพอใจมีผลกระทบทางตรงต่อคุณค่าของประสบการณ์การท่องเที่ยว คุณค่าของประสบการณ์การ

ท่องเที่ยวอยู่ที่ความประทับใจ ความรู้ ความทรงจำที่ดี และความเพลิดเพลินของนักท่องเที่ยว โมเดลการวิจัยที่พัฒนาขึ้นนี้ ตัวแปรทั้งหลายมีความสัมพันธ์กันตามสมมติฐานการวิจัย และมีความสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ความสัมพันธ์ของตัวแปรสรุปได้ดังภาพที่ 6

ภาพที่ 6 โมเดลคุณค่าประสบการณ์การท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุชาวไทย

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัย

1.1 ข้อเสนอแนะสำหรับผู้ประกอบการ

1) ผู้ประกอบการธุรกิจนำเที่ยว ควรจัดยานพาหนะให้สอดคล้องกับสภาพร่างกายของนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุ เช่น หากมีนักท่องเที่ยวที่นั่งรถวีลแชร์จำนวนหลายคน ควรจัดหารถไฮโดรลิกที่สามารถยกวีลแชร์มาให้บริการ ผู้นำเที่ยวและมัคคุเทศก์ต้องศึกษาทำความเข้าใจพฤติกรรมนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุ และควรมีความรู้ด้านการปฐมพยาบาลเบื้องต้น ผู้ประกอบการควรคำนึงถึงคุณค่าประสบการณ์การท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุ คือ ความประทับใจ ความรู้ ความทรงจำที่ดี และความเพลิดเพลินของนักท่องเที่ยว ซึ่งการสร้างความประทับใจนั้น อาจสร้างสรรค์กิจกรรมที่ง่าย ๆ สบาย ๆ ให้ผู้สูงอายุได้ทำ ให้มีปฏิสัมพันธ์ร่วมกับนักท่องเที่ยวคนอื่น ๆ ในกลุ่ม กับครอบครัวหรือลูกหลานที่เดินทางไปด้วยกัน จัดกิจกรรมท่องเที่ยวที่ผ่อนคลายให้กับนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุ เช่น การทำสปา เรียนรู้การรักษาสุขภาพ รวมถึงการจัดให้ผู้สูงอายุได้ทำกิจกรรมเรียนรู้และเสริมสร้างประสบการณ์ใหม่ๆ ที่ผู้สูงอายุต้องการ

2) ผู้ประกอบการธุรกิจโรงแรม ควรสำรวจพื้นที่และทางเดินภายในโรงแรมให้มีความปลอดภัย เช่น ดูเส้นทางเดิน/ทางลาด และมีราวจับให้กับผู้สูงอายุ ห้องน้ำต้องมีราวจับยึดและพยุงตัว ไม่จัดห้องพักที่มีห้องน้ำแบบก้าวขึ้นไป ยืนอาบบนอ่างอาบน้ำให้กับผู้สูงอายุ เพื่อป้องกันการเกิดอุบัติเหตุจากการก้าวพลาดหรือลื่นหกล้ม ผู้ประกอบการควรให้ความสำคัญกับการบริการที่ทั่วถึง การบริการที่เพียงพอต่อความต้องการ การบริการที่รวดเร็ว ตรงตามความต้องการ ความสุขภาพและนุ่มนวล

1.2 ข้อเสนอแนะสำหรับหน่วยงานภาครัฐ

- 1) การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) ควรขยายตลาดนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุให้ใหญ่ขึ้น ปรับปรุงข้อมูลใน Directory สถานประกอบการที่มีความพร้อมในการให้บริการกลุ่มนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุ เพิ่มคุณค่าประสบการณ์การท่องเที่ยวด้วยการส่งเสริมให้นักท่องเที่ยวผู้สูงอายุได้มีประสบการณ์ร่วมกันคนในชุมชน โดยให้ชุมชนช่วยอำนวยความสะดวกในการทำกิจกรรม และมีนักวิชาการของ ททท. คอยให้คำแนะนำ
- 2) กรมการท่องเที่ยว กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา ควรจัดทำคู่มือให้แนวทางหรือให้ความรู้แก่ผู้ประกอบการธุรกิจนำเที่ยว-มัคคุเทศก์ ผู้ประกอบการธุรกิจโรงแรม ในการดูแลนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุอย่างเป็นระบบ และสอดแทรกเรื่องการสร้างคุณค่าประสบการณ์การท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุให้กับผู้ประกอบการ
- 3) สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัด ควรจัดหลักสูตรฝึกอบรมให้บุคลากรและผู้ให้บริการในจังหวัด รู้จักและเข้าใจนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุมากขึ้น เช่น ถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับพฤติกรรมและความต้องการของผู้สูงอายุ การบริการ และให้ความช่วยเหลือผู้สูงอายุ การจัดเส้นทางท่องเที่ยวสำหรับนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุ
- 4) กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ควรกำหนดยุทธศาสตร์ และมาตรการเกี่ยวกับการดูแลผู้สูงอายุให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีด้วยการนำมิติด้านการท่องเที่ยวเข้าไปจัดการ โดยกำหนดเข้าไปในแผนผู้สูงอายุแห่งชาติ ฉบับที่ 3 (พ.ศ. 2565-2584) ส่งเสริมให้ผู้สูงอายุที่ยังสามารถเดินหรือดูแลตัวเองได้ มีโอกาสท่องเที่ยวภายในประเทศ เพราะการท่องเที่ยวช่วยเสริมสร้างความสุขให้แก่ผู้สูงอายุ ทำให้ผู้สูงอายุมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีทั้งทางร่างกาย อารมณ์ และสังคม อีกทั้งยังทำให้ผู้สูงอายุเห็นคุณค่าและประโยชน์ในตนเอง

2. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยในอนาคต

- 1) งานวิจัยนี้พบว่า ปัญหาที่นักท่องเที่ยวผู้สูงอายุกล่าวถึงมีอยู่ 4 ด้าน คือ ด้านสถานที่ ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก ด้านบุคลากร และด้านความปลอดภัย โดยปัญหาที่นักท่องเที่ยวให้ความสำคัญ คือ การไม่มีผู้ดูแล/ช่วยเหลือ ความลำบากในการเดินขึ้น-ลงแหล่งท่องเที่ยว ทางเดินต่างระดับ ห้องน้ำไม่สะดวก ดังนั้น งานวิจัยที่จะศึกษาต่อไปในอนาคต ควรเป็นเรื่องเกี่ยวกับการดูแลและให้ความช่วยเหลือนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุในแหล่งท่องเที่ยว การจัดเส้นทางเดินท่องเที่ยว สาธารณูปโภคเพื่อรองรับนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุ
- 2) นอกจากนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุชาวไทยจะเป็นกลุ่มที่มีศักยภาพในการใช้จ่าย และไม่มีข้อจำกัดด้านเวลาในการท่องเที่ยวแล้ว ควรได้ศึกษาคุณค่าของประสบการณ์การท่องเที่ยวเปรียบเทียบกับกลุ่มตัวอย่างอื่นที่ต่างออกไป เช่น กลุ่มนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุชาวต่างชาติ ซึ่งมีวัฒนธรรมและวิถีการดำเนินชีวิตที่แตกต่างจากคนไทย อาจมีความต้องการและความคาดหวังบางอย่างที่ไม่เหมือนกับคนไทย กลุ่มมิลเลนเนียล หรือ Gen-Y ซึ่งเป็นกลุ่มที่จะเข้ามามีบทบาทในการทำงานทุกองค์กร ชอบเจอเพื่อนใหม่ๆ ชอบทำกิจกรรม ชอบเข้าสังคม ถือว่าเป็นกลุ่มคนวัยทำงานที่มีศักยภาพในการใช้จ่าย จึงเป็นกลุ่มที่น่าสนใจและควรศึกษาต่อไปในอนาคต
- 3) การวิจัยนี้ทำให้ทราบว่า ศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวเป็นองค์ประกอบที่มีอิทธิพลอย่างมากต่อการท่องเที่ยวของผู้สูงอายุ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเรื่องการออกแบบเพื่อทุกคน ซึ่งปัจจุบันยังมีงานวิจัยในด้านนี้น้อยมาก แม้ว่าการออกแบบเพื่อทุกคนจะช่วยเสริมสร้างศักยภาพให้แก่แหล่งท่องเที่ยว และช่วยสร้างความพึงพอใจแก่นักท่องเที่ยวผู้สูงอายุ ดังนั้น งานวิจัยในอนาคต ควรเป็นเรื่องเกี่ยวกับการออกแบบเพื่อทุกคน เช่น การใช้สิ่งอำนวยความสะดวกในแหล่งท่องเที่ยวอย่างเท่าเทียมกัน การออกแบบสิ่งอำนวยความสะดวกที่ใช้งานได้ง่าย การให้ข้อมูลต่างๆ ในแหล่งท่องเที่ยวที่ผู้สูงอายุสามารถรับรู้ได้ การออกแบบขนาดและพื้นที่ใช้สอยที่เหมาะสมต่อการใช้งานของผู้สูงอายุ

บรรณานุกรม

- กัลยา วานิชย์บัญชา. (2557). *การวิเคราะห์สมการโครงสร้าง (SEM) ด้วย AMOS*. กรุงเทพฯ: ห้างหุ้นส่วนจำกัดสามลดดา.
- คณะกรรมการนโยบายการท่องเที่ยวแห่งชาติ. (2560). *แผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2560-2564)*. กรุงเทพฯ: สำนักงานปลัดกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา.
- ณัฐธิดา จงรักษ์ และนัฐริกา นพพันธ์. (2562). ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยทางกายภาพของพื้นที่ว่าง สาธารณะกับรูปแบบปฏิสัมพันธ์ทางสังคมของผู้สูงอายุ กรณีศึกษา สวนสาธารณะในพื้นที่เมือง จังหวัดพิษณุโลก. *วารสารวิชาการคณะเทคโนโลยีอุตสาหกรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง*, 12(1), 27-39.
- ธีระชัย สุขสด. (2561). *การออกแบบเพื่อทุกคน Universal Design*. สืบค้นเมื่อ 18 พฤศจิกายน 2562, จาก <https://www.gotoknow.org/posts/358762>.
- พงษ์มณฑา เกษรโพธิ์. (2560). *พื้นที่ของผู้สูงอายุ* (วิทยานิพนธ์ทางสถาปัตยกรรม). คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีปทุม. กรุงเทพฯ.
- มธุรส สว่างบำรุง. (2562). อารมณ์เหงากับพฤติกรรมการท่องเที่ยวของผู้สูงอายุ. *วารสารการพยาบาลจิตเวชและสุขภาพจิต*, 33(1), 36-52.
- มูลนิธิพัฒนางานผู้สูงอายุ (2560). *สังคมผู้สูงอายุโดยสมบูรณ์*. สืบค้นเมื่อ 10 มกราคม 2561, จาก <https://fopdev.or.th>.
- มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย. (2558). *รายงานสถานการณ์ผู้สูงอายุไทย พ.ศ. 2558*. กรุงเทพฯ: มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย (มส.ผส.).
- วัลลภลักษณ์ น้อยพยัคฆ์. (2558). คุณค่าของประเทศไทย จากการรับรู้ของนักท่องเที่ยวสหราชอาณาจักร. ใน *TAT Review ไตรมาสที่ 1/2015 มกราคม-มีนาคม*. กรุงเทพฯ: การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย.
- ศูนย์วิจัยเศรษฐกิจและธุรกิจ ธนาคารไทยพาณิชย์. (2560). *คอลัมน์ วงล้อเศรษฐกิจ: ต้องปรับลูกธุรกิจ*. สืบค้นเมื่อ 15 ธันวาคม 2561, จาก https://www.khaosod.co.th/newspaper-column/economic-wheel/news_269147.
- อักรพงษ์ เวชยานนท์. (2561). *แบบของผลิตภัณฑ์ที่เหมาะสมกับผู้บริโภค (Universal Design): แนวความคิด*. สืบค้นเมื่อ 18 พฤศจิกายน 2562, จาก <https://www.gotoknow.org/posts/140461>.
- Bourdeau, L. B. (2005). *A New Examination of Service Loyalty: Identification of the Antecedents and Outcomes of Additional Loyalty Framework* (Doctoral Thesis). Florida University. Florida.
- Fridgen, J.D. (1996). *Dimensions of Tourism*. Michigan: The Education Institute of the American Hotel & Motel Association.
- Grissemann, U. and Stokburger-Sauer, N. (2012), Customer Co-creation of Travel Services: The Role of Company Support and Customer Satisfaction with the Co-creation Performance, *Tourism Management*, 33(6), 1483-1492.
- Hair, J.F., Black, W.C., Babin, B.J. and Anderson, R.E. (2010). *Multivariate Data Analysis* (7thed.). Upper Saddle River. New Jersey: Prentice-Hall.
- Kotler, P. and Keller, K. (2006). *Marketing Management*. (12thed). New Jersey: Prentice Hall, Upper Saddle River.
- Mabry. E.A. (1980). *The Dynamics of Small Group Communication*. New Jersey: Prentice-Hall.
- Manthiou, A., Kang, J., Chiang, L. and Tang, L.R. (2016), Investigating the Effects of Memorable Experiences: an Extended Model of Script Theory. *Journal of Travel & Tourism Marketing*, 33(3), 362-379.

- Mathis, E.F., Kim, H., Uysal, M., Sirgy, J.M. and Prebensen, N.K. (2016), The Effect of Co-creation Experience on Outcome Variable. *Annals of Travel Research*, 57, 62-75.
- Nonaka, I. and Takeuchi, H. (1995). *The Knowledge Creating Company: How Japanese Companies Create the Dynamics of Innovation*. New York: Oxford University Press.
- Parasuraman, A., Zeithaml, V.A. and Berry, L.L. (2013). A Conceptual Model of Service Quality and Its Implications for Future Research. *Journal of Marketing*, 49, 41-50.
- Swarbrooke, J. and Horner, S. (2007). *Consumer Behavior in Tourism* (2nd ed). Oxford: Butterworth Heinemann.
- Uysal, M., and Hagan, L.A.R. (1993). Motivation of Pleasure Travel and Tourism. In *VNR's Encyclopedia of Hospitality and Tourism*, M. Khan, Khan, M. Olsen, and T. Var (Eds.), New York: Van Nostrand Reinhold.

Received: 27-03-2020

Revised: 21-04-2020

Accepted: 30-04-2020

การรำลิเกทางครูเด่นชัย เอนกลาง Likay Dance of Denchai Aneklaap

มนัสวี กาญจนโพธิ์¹

Manatsawi Kanjnapho

ice4445ice@hotmail.com

อนุกุล โรจนสุขสมบูรณ์²

Anukoon Rotjanasukomboon

anukulcu@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยเรื่อง การรำลิเกทางครูเด่นชัย เอนกลาง มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการรำลิเกในรูปแบบของครูเด่นชัย เอนกลางโดยศึกษารวบรวมข้อมูลจากเอกสารทางวิชาการ งานวิจัย การสังเกตการณ์ การสัมภาษณ์เพื่อเป็นองค์ความรู้ที่สำคัญต่อวงการลิเก ครูเด่นชัย เอนกลาง เป็นบุคคลสำคัญทางวงการลิเกที่มีกระบวนการสืบทอดจากครูหอม หลานาคศิริและครูน้อม รักประจิตต์ ครูเด่นชัย เอนกลาง นำกระบวนการที่ได้รับการถ่ายทอดมาส่งมอบให้กับบุคคลที่มีความสนใจทางการแสดงลิเก อีกทั้งยังมีกระบวนการสร้างสรรค์ที่เป็นารำเพลงเสมอออกภาษา จนเป็นรูปแบบการรำเฉพาะทางของครูเด่นชัย ประเด็นที่ศึกษาในทางการรำลิเกทางครูเด่นชัย อเนกลาง ประกอบด้วย การรำเพลงเสมอ ซึ่งเป็นเพลงหน้าพาทย์ใช้ประกอบพิธีการเดินทางของตัวละครในการแสดงลิเก ได้รับการถ่ายทอดมีจำนวน 5 เพลง ได้แก่ 1. เพลงเสมอไทยใช้กับสัญชาติตัวละครไทย 2. เพลงเสมอพม่าใช้กับสัญชาติตัวละครพม่า 3. เพลงเสมอมอญใช้กับสัญชาติตัวละครมอญ 4. เพลงเสมอลาวใช้กับสัญชาติตัวละครลาว 5. เพลงเสมอเขมรใช้กับสัญชาติตัวละครเขมร นอกจากการรำเพลงเสมอออกภาษาต่างๆ แล้วผู้วิจัยได้ศึกษาการรำที่สำคัญของครูเด่นชัย คือ การรำเข้าพระเข้านางหรือรำเกี่ยวเป็นการรำของตัวพระและตัวนางในบทรักใช้เพลงมะลิเลื้อย ประกอบการแสดงและการรำขี้ม้ารำทวนเป็นลักษณะของการรำอวดฝีมือของผู้แสดง

การศึกษาวิจัยเรื่องการรำลิเกทางครูเด่นชัย เอนกลาง ผู้วิจัยพบว่า กระบวนท่ารำลิเกเป็นการสืบทอด จากรุ่นสู่รุ่น และสร้างสรรค์ขึ้นใหม่ในเชิงอนุรักษ์ ซึ่งยังคงสืบทอดการแสดงลิเกอย่างต่อเนื่อง และคาดว่าจะมีการพัฒนาสืบทอดไปอย่างไม่หยุดยั้งคู่กับการแสดงลิเก

คำสำคัญ: เเด่นชัย, อเนกลาง

¹ นิสิตหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชานาฏศิลป์ คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

Student in Master of Arts, Faculty of Fine and Applied Arts, Chulalongkorn University

² คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

Faculty of Fine and Applied Arts, Chulalongkorn University

Abstract

This research was Likey Dance of Denchai Aneklaap has purpose to study Likey dance of Denchai Aneklaap model. The data collected by study the document, research, observe, interview is an important knowledge of likey. Denchai Aneklaap is considered an important person in process of inheriting from Homhuan Naksiri and Nom Rakprakitt. Denchai Aneklaap brought the process that has been passed on to people who are interested in performing as well as the creative process that is always dancing in the language until it is a special dance form consisted Samer dance which is a song to the characters' traveling journeys. The musical performances, there are 5 songs which are 1. Samer Thai song is used with Likey Thai national. 2. Samer Burmese song is used with Likey Burmese national. 3. Samer Mon song is used with Likey Mon national. 4. Samer Loas song is used with Likey Loas national. 5. Samer Khmer song is used with Likey Cambodian national. In addition to Samer dancing to different languages, the researcher studied another important dance of Denchai teacher which is pra-nang dance or in love dance using Mali Lied song performing shows and riding horse with tuan dance which is a style to show off the skills of the performers.

Likey Dance of Denchai Aneklaap found that the success of the traditional dance from generation to generation and recreated in ecological which still continues to inherit performances and expected to continue to develop continuously with the performances.

Keywords: Denchai, Aneklaap

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ลิเก เป็นมหรสพที่ถ่ายทอดการแสดงผ่านการขับร้อง การเจรจาและท่าทางในการแสดง ถ่ายทอดอารมณ์ความรู้สึกนึกคิดสู่ผู้รับชมให้มีความเข้าใจในสุนทรียรสด้วยถ้อยคำภาษาและท่วงท่าที่ชาวบ้านสามารถเข้าใจได้ง่าย ทำให้ลิเกซึ่งเป็นการแสดงพื้นเมืองภาคกลางได้รับความนิยมทั้งในสังคมชาวบ้านชนบทและในเมืองตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ลิเกเป็นศิลปะที่ต้องฝึกหัดให้เกิดความสวยงาม กระบวนการฝึกหัดนั้นประกอบไปด้วยกระบวนการขับร้อง การเจรจาตีบท อีกประการหนึ่งซึ่งเป็นสิ่งสำคัญในการแสดงลิเกที่เสริมให้ผู้แสดงนั้นมีภูมิรู้ที่สมเป็นศิลปินลิเกที่สมบูรณ์คือ การรำลิเก

การรำลิเกได้รับอิทธิพลมาจากละคร จึงทำให้กระบวนการทำรำลิเกมีความคล้ายคลึงกับการแสดงละคร ซึ่งกระบวนการทำรำในลักษณะของการแสดงละครนั้น มีการกำหนดและมีกระบวนการถ่ายทอดที่เป็นแบบแผน แต่การรำลิเกนั้นเป็นการจดจำกระบวนการทำรำจากการสังเกต หรือการถ่ายทอดร่วมกันในระยะเวลาสั้นๆ จึงทำให้กระบวนการทำรำของการแสดงลิเกมีความแตกต่างจากการแสดงละคร ลักษณะของการรำลิเกถูกถ่ายทอดผ่านการเวลาและการจดจำต่อกันมาจนกลายเป็นอัตลักษณ์ลิเกในที่สุด ซึ่งการรำลิเกที่สำคัญประกอบด้วย รำเพลงหน้าพาทย์ รำเกี่ยว รำวัดความสามารถ เป็นกระบวนการรำที่สำคัญที่ศิลปินลิเกจะต้องฝึกหัดให้เกิดความชำนาญ (สุรพล วิรุฬห์รักษ์, 2539, น. 93)

การรำหน้าพาทย์เพลงเสมอลิเก เป็นเพลงหน้าพาทย์ชนิดหนึ่งที่มีความสำคัญในการแสดงลิเกใช้ประกอบกิริยาไปมา ไกล่ๆ จากที่หนึ่งไปยังอีกที่หนึ่ง เป็นการรำออกตัว หรือเรียกว่า “เสมอออกตัว” ซึ่งถือว่าเป็นกระบวนการลำดับแรก เพื่อเป็นสัญลักษณ์ถึงการเริ่มแสดงของลิเก โดยผู้ที่รำหน้าพาทย์เพลงเสมอ เป็นการรำเปิดเรื่อง ตามระบบความเชื่อของศิลปินยุคเก่าที่เชื่อกันว่าตัวละครตัวแรกที่จะออกทำการแสดงบนเวทีนั้นจำเป็นต้องมีความสามารถเพื่อเป็นการถือเอาฤกษ์เอาชัยในการแสดง นอกจากเป็นความเชื่อแล้วสิ่งที่ปรากฏชัดเจนอีกประการหนึ่งคือการปรากฏตัวของนักแสดง ให้ผู้ชมได้รับชมการรำหน้าเวทีเมื่อผู้แสดงปรากฏตัวออกมาสู่หน้าเวทีจึงต้องสร้างความประทับใจให้กับผู้รับชม ลิเกนิยมใช้เพลงเสมอเป็นเพลงเปิดตัว

ผู้แสดงซึ่งเป็นตัวละครที่เป็นกษัตริย์หรือตัวโกงดั่งนั้นผู้ที่ทำหน้าที่ร้องเพลงเสมอถือว่าต้องเป็นผู้ที่มีความสามารถในการแสดงขั้นสูง ต้องผ่านกระบวนการเตรียมการฝึกหัดจนเกิดความชำนาญในระดับสูง จึงจะสามารถได้รับหน้าที่ทำหน้าที่ร้องเพลงเสมอได้

รำเกี้ยวหรือการรำเข้าพระเข้านาง เป็นทักษะการรำลึกขั้นสูงที่ผู้แสดงต้องร้องเพลงและรำใช้บทเพื่อถ่ายทอดแสดงอารมณ์ตามบทละครที่นับว่ามีความยากในการปฏิบัติขั้นตอนหนึ่ง โดยผู้แสดงทั้งสองคน ต้องแสดงกระบวนการรำให้สอดคล้องกันระหว่างตัวพระกับตัวนาง เพื่อให้ผู้รับชมเกิดความประทับใจขึ้นชอบ

การรำอวดความสามารถ การรำในกลุ่มนี้ ได้แก่ การรำเดี่ยวหรือการรำคู่ ซึ่งในการแสดงที่พบเห็นบ่อยครั้ง คือ การขี้ม้ารำทวน การรำอวดความสามารถเป็นการแสดงทักษะเฉพาะตัวของนักแสดง ซึ่งนิยมแสดงเพื่อความสามารถของตนเองให้เป็นที่ประทับใจของผู้ชม การรำลึกที่กล่าวมาข้างต้นนั้นเป็นการรำที่สำคัญของการแสดงละคร ซึ่งเป็นลักษณะการรำที่เป็นอัตลักษณ์ของละครที่เกิดจากการถ่ายทอดและทักษะของผู้รำที่สำคัญ (อนุกุล โรจนสุขสมบูรณ์, 2559, น. 105)

ผู้ที่มีความสามารถและทักษะรวมทั้งประสบการณ์ในเรื่องของการรำละคร คือ นายวันชัย เอนกลาง หรือฉายาทางการแสดงละคร คือ นายเด่นชัย เอนกลาง เป็นศิลปินที่ได้ผ่านการฝึกหัดการแสดงละครตั้งแต่อายุ 8 ปี ซึ่งปัจจุบัน (2563) อายุ 74 ปี ได้ใช้วิชาชีพนักแสดงมาเป็นระยะเวลา 66 ปี ซึ่งในวงการละครนั้นถือว่าท่านเป็นผู้มากไปด้วยประสบการณ์ ครูเด่นชัย เอนกลาง ได้รับกระบวนการถ่ายทอดการรำละครจากครูหอมหวล นาคศิริ ผู้ที่มีคุณประโยชน์และคุณูปการในการสืบทอดและอนุรักษ์ศิลปะไทย จนวงการละครยกย่องให้เป็น “ราชาศิลปะลูกบท” อีกทั้งครูน้อม รักประจิดต์ ยังเป็นครูสอนละครในวังสวนกุหลาบ จึงทำให้ความรู้ทั้งสองทางดังกล่าวได้ยังประโยชน์สู่ครูเด่นชัย กอปรกับครูเด่นชัยนั้นเป็นผู้ปฏิบัติตนและปฏิบัติงานจนเป็นที่เคารพและนับถือของวงการละคร และนับเป็นศิลปินที่มีชื่อเสียงเป็นอย่างมาก โดยในปัจจุบันดำรงตำแหน่ง นายกสมาคมละครแห่งประเทศไทย และเป็นผู้สร้างคุณประโยชน์ต่อวงการละครและยังฝึกหัดละครหลายท่านจนมีชื่อเสียงระดับวงการละครเป็นจำนวนมาก จากประสบการณ์ในการแสดงละครตลอด 66 ปีของครูเด่นชัย เอนกลาง ได้นำกระบวนการความรู้ต่างๆ ที่เคยได้รับการถ่ายทอดและที่ได้อบรมสั่งสอนใหม่นำมาถ่ายทอดให้กับศิษย์ให้มีวิชาความรู้ในสาขาวิชาชีพสืบทอดมาจนถึงปัจจุบัน ผู้วิจัยจึงเล็งเห็นว่าครูเด่นชัย เอนกลาง นั้นเป็นศิลปินผู้ที่มีทักษะและความสามารถขั้นสูงในการรำละคร เป็นปราชญ์ทางด้านวงการแสดงละครโดยเฉพาะเรื่องรำละครที่มีประวัติการสืบทอดการรำจากครูทางศาสตร์การแสดงละคร ด้วย

มูลเหตุดังกล่าวจึงมีแนวคิดในการอนุรักษ์ และสืบทอดในเรื่องการรำละครของครูเด่นชัย เอนกลาง ในแง่มุมขององค์ความรู้ในเรื่องของกลวิธีในการรำละครทางครูเด่นชัย เอนกลาง อนึ่ง ถึงแม้ละครจะเป็นมรดกพื้นเมืองภาคกลางที่ได้รับความนิยมทั้งในสังคมชาวบ้านชนบทและในสังคมเมืองตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน แต่งานทางด้านเอกสารตำราเชิงวิชาการกลับมีจำนวนจำกัด งานวิจัยนี้จะเป็นส่วนหนึ่งในการเผยแพร่องค์ความรู้ในการแสดงละครสู่ผู้ที่สนใจต่อไป

วัตถุประสงค์

เพื่อศึกษาการรำละครทางครูเด่นชัย เอนกลาง

นิยามศัพท์

การรำละครทางครูเด่นชัย เอนกลาง หมายถึง ลักษณะการรำที่มีรูปแบบเฉพาะของครูเด่นชัย เอนกลาง นายกสมาคมละครประเทศไทย ในกระบวนการรำละครที่มีกระบวนการสืบทอดและกระบวนการสร้างสรรค์ขึ้นมาใหม่

ไม้เดิน หมายถึง จังหวะในการตีกลองที่ต่ออย่างสม่ำเสมอสอดคล้องกับผู้แสดงในการก้าวเท้าไปข้างหน้าตามจังหวะของเสียงกลองที่ตี

ไม้ลา หมายถึง จังหวะในการตีกลองทัดแบบลัทธิจังหวะสอดคล้องกับผู้แสดงวางเท้าถอยหลังตามเสียงกลองทัด

ไม้กลอง หมายถึง การนับจังหวะในการตีกลองทัด 1 ครั้งเท่ากับ 1 ไม้กลอง

ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

เป็นการรวบรวมองค์ความรู้ในเรื่องการรำลิเกทั้งในส่วนที่มีกระบวนการสืบทอดและกระบวนการสร้างสรรค์ของ ครูเด่นชัย เอนกลาง ที่เป็นบุคคลสำคัญอีกท่านต่อวงการลิเก

วิธีการวิจัย

บทความวิจัยเรื่องการรำลิเกทางครูเด่นชัย เอนกลาง มีวิธีดำเนินการวิจัยโดยเก็บรวบรวมข้อมูลหนังสือและงานวิจัย มาเป็นข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับการแสดงลิเกในเรื่องของประวัติความเป็นมาและองค์ประกอบของการแสดงลิเก ได้แก่ ลิเก โดย ศาสตราจารย์กิตติคุณ ดร.สุรพล วิรุฬห์รักษ์ กล่าวถึงความหมายและที่มาของคำว่าลิเก ลิเก: การแสดงและการฝึกหัด โดย รองศาสตราจารย์ ดร.อนุกุล โจรจนสุขสมบูรณ์ กล่าวถึง การรำลิเก การเก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์จากผู้ให้ข้อมูลหลัก ครูเด่นชัย เอนกลาง ผู้ให้ข้อมูลหลักในเรื่อง ชีวิตการเป็นลิเกและการรำลิเกและคุณวัลภา พรพระ เรื่อง ชีวิตการเป็นลิเกของ ครูเด่นชัย เอนกลาง การเก็บข้อมูลโดยการลงพื้นที่ฝึกปฏิบัติกระบวนการทำรำ ในเพลง เสมอไทย เสมอพม่า เสมอมอญ เสมอลาว เสมอเขมร รำเกี่ยวในเพลงมะลิเลื้อย รำซิมมำรำทวน รวมทั้งสิ้นจำนวน 7 เพลง จากการเก็บรวบรวมข้อมูลทั้งหมดนำมา ซึ่งผลการวิจัยเรื่องการรำลิเกทางครูเด่นชัย เอนกลาง ดังต่อไปนี้

ผลการวิจัย

จากการศึกษาประวัติพบว่า ครูเด่นชัย เอนกลาง เริ่มเข้าสู่วงการการแสดงลิเกตั้งแต่อายุ 8 ขวบ นายแก้ว เอนกลาง บิดาได้พาไปฝากตัวเป็นศิษย์กับครูหอมทวล นาคศิริ ที่วิกบางลำพู อยู่ในรุ่น หอมทวลรุ่นจิ๋ว ครูเด่นชัย เอนกลาง ได้ฝึกหัด การขับร้องจากครูหอมทวล นาคศิริ ส่วนการรำนั้น ครูหอมทวลได้นำครูละครหลายท่านมาฝึกให้ที่วิกบางลำพู เช่น แม่ยิ้ม หม่อมสายหยุด แม่แนบ แม่เกสร แม่ลำแพน แม่มาลีและครูศรีแพร บทบาทการแสดงที่สร้างชื่อเสียงให้ครูเด่นชัยในขณะที่อยู่ในวิกบางลำพู คือบท พระพันวษา ตอนตัดสินความ เรื่องขุนช้าง ขุนแผนในงานรายการพิเศษวิกบางลำพู

ในปี พ.ศ.2513 หลังจากครูหอมทวลออกบวช ครูเด่นชัย เอนกลาง ได้ตั้งคณะเป็นของตนเองคณะแรก ชื่อ คณะเด่นชัย ศิษย์หอมทวล โดยใช้ผู้แสดงที่เป็นญาติพี่น้องของตนเองออกรับงานการแสดงจนเป็นที่รู้จักกันในวงกว้าง

ประมาณปี พ.ศ.2513 ครูเด่นชัย เอนกลางได้รับการติดต่อจาก นายวีระ สนมเอก หัวหน้าคณะเกียรตินิยม ให้ร่วม ทำการแสดงลิเกทางช่อง ททบ. 5 ในรายการลิเกศิษย์สุชิน เทวผลิน เป็นอีกครั้งที่ทำให้ครูเด่นชัย เอนกลาง ประสบความสำเร็จในการแสดงมีผู้ชมชื่นชมเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะเรื่องขุนทัตพทวนทองเป็นเรื่องที่ครูเด่นชัย เอนกลาง ประพันธ์ขึ้นมาด้วยตนเอง

ประมาณปี พ.ศ. 2531 ครูเด่นชัย เอนกลาง ได้เปลี่ยนชื่อคณะจาก เด่นชัย ศิษย์หอมทวล เป็นคณะเด่นชัย เกียรตินิยม และได้สมรสกับ นางวัลภา พรพระ ธิดาของนายวีระ สนมเอก นางวัลภา พรพระ เป็นผู้ดูแลจัดการทั่วไปเกี่ยวกับการจัดการต่างๆ ของคณะเด่นชัย เกียรตินิยม

จนปี พ.ศ.2544 ครูเด่นชัย เอนกลาง ได้รับการติดต่อจาก A.G Entertainment เข้าบันทึกวีซีดีเรื่องแรก คือ เรื่อง น้ำตาพ่อ ลูกทรพี จากนั้นครูเด่นชัยได้เสนอการแสดงลิเกเด็กกับบริษัท จึงเป็นจุดเริ่มต้นในการถ่ายทอดองค์ความรู้ การแสดงลิเกให้เข้าเยาวชนที่สนใจ การถ่ายทอดกระบวนการแสดงลิเกให้กับเยาวชนที่สนครูเด่นชัย เอนกลาง ได้สอน การแสดงลิเกให้กับเยาวชนในสถานที่ต่างๆ ตามโรงเรียนหรือศูนย์การเรียนรู้ในที่ต่างๆ จึงเกิดเป็นผลผลิตศิลปินลิเกเด็กที่โด่งดังอย่าง ศรธรรม น้ำเพชร โกะธ้ออารามบอย คณะลิเกเด็กคณะแรกใช้ชื่อว่า ลิเกเด็กดาวเด่น

จากการศึกษาประวัติครูเด่นชัย เอนกลาภนั้นยังพบว่า เป็นผู้จัดงานมหรรมลิกะขึ้นทั้งหมด 24 ครั้งโดยรวบรวมบรรดาศิลปินลิกะที่มีชื่อเสียงมาร่วมทำการแสดง และเปิดจำหน่ายบัตรเข้าชมนำเงินรายได้ทั้งหมดหลังจากหักค่าใช้จ่ายไปทำประโยชน์ตามวัตถุประสงค์ในการจัดงาน การจัดงานส่วนใหญ่จัดขึ้น ณ หอประชุมเล็ก ศูนย์วัฒนธรรมแห่งประเทศไทย ชีวิตในปัจจุบันเป็นนายกสมาคมลิกะประเทศไทย คอยทำหน้าที่ดูแลกลุ่มศิลปินลิกะ ส่งเสริมสืบสานศิลปะการแสดงลิกะให้คงอยู่นอกจากนี้ยังเป็นหัวหน้าคณะเด่นชัย กวางขาว เอนกลาภ โดยมีนางเอกประจำคณะ คือ นางสาว กัญญาพัชร ทรงทับทิม หรือ กวางขาว เอนกลาภ ลูกบุญธรรมของครูเด่นชัย อเอนกลาภ คอยช่วยดูแลคณะลิกะและรับงานการแสดงตามสถานที่ต่างๆ ทั้งในระดับประเทศและต่างประเทศ

จากการศึกษาเพลงเสมอออกภาษาทั้งหมด 5 เพลง ได้แก่ เสมอไทย เสมอพม่า เสมอมอญ เสมอลาว เสมอเขมร พบว่าการรำหน้าพาทย์เสมอเป็นการรำที่สื่อความหมายถึงการเดินทางในระยะไกลๆ ส่วนเสมอออกภาษา คือการรำเพลงเสมอตามสัญญาตัวละครโดยมีสำเนียงการบรรเลง และกระบวนการรำที่แตกต่างกันตามสัญญาตัวละคร

จากการศึกษากระบวนการรำเพลงเสมอไทยทางครูเด่นชัย เอนกลาภ พบว่า มีกระบวนการรำหลักทั้งหมด 10 ท่า มีลักษณะการรำที่สำคัญคือการรำให้หนึ่งเคลื่อนไหวแบบซ้ำๆ ให้เหมาะสมกับตัวละครที่เป็นกษัตริย์ การนับจังหวะนับตามเสียงกลองทัดให้ครบ 9 ไม้มงคล แบ่งเป็นไม้เดิน 5 ไม้มงคล ไม้ลา 4 ไม้มงคล ส่วนการรำในช่วง รั้วท่าตะโพน ใช้วิธีการฟังเสียงทำนองเพลง โดยใช้วิธีแบ่งสัดส่วนท่ารำให้พอดีกับสัดส่วนของจังหวะดนตรี

จากการศึกษากระบวนการรำเพลงเสมอพม่าทางครูเด่นชัย เอนกลาภ พบว่า มีกระบวนการรำหลักทั้งหมด 12 ท่า มีลักษณะการรำที่สำคัญคือ การกระทยไหล่ ในไม้เดินที่ 1-5 และการรำลักษณะก้มตัวในไม้ลาที่ 6-9 การกระโดดเปลี่ยนทิศจากซ้ายไปขวาและขวาไปซ้าย การจับแบบวนมือ การนับจังหวะใช้นับจังหวะทั้งหมดให้ครบ 9 ไม้มงคล แบ่งเป็นไม้เดิน 5 ไม้มงคล ไม้ลา 4 ไม้มงคล ส่วนการรำในช่วง รั้วท่าตะโพน ใช้วิธีการฟังเสียงทำนองเพลง โดยใช้วิธีแบ่งสัดส่วนท่ารำให้พอดีกับจังหวะ

จากการศึกษากระบวนการรำเพลงมอญทางครูเด่นชัย เอนกลาภ พบว่า มีกระบวนการรำหลักทั้งหมด 6 ท่า มีลักษณะการรำที่สำคัญคือ การรำโยกตัว ในท่าจับหงายมือ การยกเอียงไหล่ การนับจังหวะใช้นับจังหวะทั้งหมดให้ครบ 14 จังหวะ แบ่งการรำได้เป็นท่าจับหงายมือทางซ้ายใช้ 5 จังหวะ จับหงายมือทางขวาใช้ 5 จังหวะ ท่าจับหงาย 2 มือใช้ 4 จังหวะ ส่วนการรำในช่วง รั้วท่าตะโพน ใช้วิธีการฟังเสียงทำนองเพลง โดยใช้วิธีแบ่งสัดส่วนท่ารำให้พอดีกับจังหวะ

จากการศึกษากระบวนการรำเพลงเสมอลาวทางครูเด่นชัย เอนกลาภ พบว่า มีกระบวนการรำหลักทั้งหมด 8 ท่า มีลักษณะการรำที่สำคัญคือ การรำโยกตัว การนับจังหวะใช้นับจังหวะทั้งหมดให้ครบ 15 จังหวะ แบ่งการรำได้เป็น ท่าจับปรกข้างขวา 5 จังหวะ ท่าจับปรกข้างซ้าย 5 จังหวะ ท่าดึงจับ 5 จังหวะ ส่วนการรำในช่วง รั้วท่าตะโพน ใช้วิธีการฟังเสียงทำนองเพลง โดยใช้วิธีแบ่งสัดส่วนท่ารำให้พอดีกับจังหวะ

จากการศึกษากระบวนการรำเพลงเสมอเขมรทางครูเด่นชัย เอนกลาภ พบว่า เป็นการรำในลักษณะตามสัญญาตัวละคร เป็นกระบวนการรำที่ประดิษฐ์ขึ้นใหม่ แสดงครั้งแรกในงานมหรรมลิกะครั้งที่ 4 ณ หอประชุมเล็ก ศูนย์วัฒนธรรมแห่งประเทศไทย แสดงในเรื่องศึกนครธม เป็นเรื่องราวที่เป็นประวัติศาสตร์สมัยสุโขทัย มีกระบวนการรำหลักทั้งหมด 11 ท่า มีลักษณะการรำที่สำคัญคือการรำกระทยไหล่ในไม้เดินที่ 2-4 การชอยเท้าเคลื่อนที่ การกระโดด การประดิษฐ์กระบวนการรำเพลงเสมอเขมรนั้น เป็นโครงสร้างเดียวกันกับเพลงเสมอไทยคือใช้จังหวะไม้มงคล 9 ไม้มงคล แต่แตกต่างกันที่การเคลื่อนที่ไม้เดินที่ 1-4 เป็นการเดินก้าวไปข้างหน้าแต่ไม้เดินที่ 5-9เป็นการเดินถอยหลัง การรำเสมอไทยนั้นจะเดินไปทางข้างหน้า 5 ไม้มงคล เดินถอยหลัง 4 ไม้มงคล ส่วนการรำในช่วงรั้วท่าตะโพน ใช้วิธีการฟังเสียงทำนองเพลง โดยใช้วิธีแบ่งสัดส่วนท่ารำให้พอดีกับจังหวะ

จากการศึกษากระบวนการรำเกี่ยวในเพลงมะลิเลื้อยทางครูเด่นชัย เอนกลาภ นั้น พบว่า ครูเด่นชัย เอนกลาภ ได้สืบทอดการร้อมมาจากครูหอมหวล นาคศิริ การรำเกี่ยว ในเพลงมะลิเลื้อย มีกระบวนการรำหลักทั้งหมด 13 ท่า ลักษณะ

ในการรำเป็นการรำตีบทระหว่างตัวพระและตัวนาง โดยผู้แสดงฝ่ายตัวพระเป็นฝ่ายออกท่าและเคลื่อนที่จากซ้ายไปขวาและจากขวา มาซ้าย ตัวนางเป็นฝ่ายปิดป้อง และเขินอาย อีกทั้งยังพบว่า การรำที่สร้างเสน่ห์ให้ผู้ชมหรือแม่ยก ชื่นชอบในผลงานการแสดงของตัวพระคือ การรำร้องบอกรักตัวนางแต่สายตานั้นมองไปหาผู้ชมเพื่อสื่อสารอารมณ์ของตนเองหรือที่เรียกว่าการอ่อนแอ

จากการศึกษากระบวนการท่ารำที่มีท่าทวนทางครูเด่นชัย เอนกลาง พบว่าการรำที่มีท่าทวนเป็นการรำวัดความสามารถตามทักษะของผู้แสดง ที่เกิดจากการลักจำหรือดูแบบอย่างจากครูบาอาจารย์แสดง และนำท่าดังกล่าวมาปรับให้เข้ากับตนเองจนเป็นรูปแบบการรำเฉพาะทางกระบวนการนั้น จึงไม่ได้มีการกำหนดเรียงท่าเอาไว้อย่างตายตัว จากการฝึกปฏิบัติพบว่าครูเด่นชัย เอนกลางนั้นได้ต่อกระบวนการทำให้ผู้วิจัยจำนวน 12 ท่า ลักษณะท่ารำที่สำคัญ คือ ท่ากระโดดหมุนตัว ท่าซ้ายยืนบริเวณขอบเวที และการใช้ทวนที่มีลักษณะเด่นที่เป็นท่าทวนในระดับศิรชะ คงข้างลำตัว คงรอบลำตัว ในส่วนของท่าเชื่อมนั้นเป็นท่าพศ ท่าควมม้าคงทวน จังหวะในการปฏิบัติท่ารำนั้นใช้การฟังทำนองของดนตรีเป็นหลัก แต่ผู้วิจัยนั้นใช้การนับ 1 2 3 และ 4 ในการปฏิบัติท่ารำ ลักษณะการใช้เวทีแบ่งออกได้เป็น 3 ส่วน คือ ส่วนที่ 1 ส่วนขวาของเวที ใช้ในกระบวนการท่าขึ้นม้า ส่วนที่ 2 ส่วนกลางเวที ใช้ในการโหวลลีลาในการรำที่มีท่าทวน ส่วนที่ 3 ส่วนซ้ายของเวที ใช้ในกระบวนการท่าลาโรง

อภิปรายผล

ครูเด่นชัย เอนกลาง หรือ วันชัย เอนกลาง นายกสมาคมลิเกประเทศไทย ศิลปินลิเกอาวุโส ปัจจุบัน(2563) อายุ 74 ปี มีประสบการณ์ในการแสดงลิเก มีประสบการณ์ในการแสดงลิเกมาตั้งแต่อายุ 8 ปีโดยมี ครูหอมหวล นาคศิริ ถ่ายทอดกลวิธีการแสดงและการขับร้อง โดยมีครูน้อย รักประจิดต์ ถ่ายทอดการรำทางด้านกระบวนการแสดงของครูเด่นชัย เอนกลาง นั้นเป็นศิลปินลิเกที่มีกระบวนการรำที่สง่างาม มีฝีมือ ทางการแสดงลิเกชั้นสูง เป็นที่ยอมรับแก่ศิลปินลิเกโดยทั่วไป โดยเฉพาะการรำหน้าพาทย์เพลงเสมอ หรือเพลงหน้าพาทย์ที่ใช้ในการเดินทาง ผู้วิจัยนั้นพบว่า กระบวนการรำหน้าพาทย์เพลงเสมอ ทางครูเด่นชัยมีจำนวน 5 เพลงด้วยกัน ได้แก่ รำเสมอไทย รำเสมอพม่า รำเสมอมอญ รำเสมอลาว และรำเสมอเขมร โดยเฉพาะการรำเสมอเขมรนั้นเป็นกระบวนการรำที่ครูเด่นชัย เอนกลาง สร้างสรรค์ขึ้นใหม่จากประสบการณ์ในการแสดงลิเกเพื่อใช้ในการแสดงลิเกที่มีเนื้อเรื่องทางเขมร คือเรื่องศึกนครธม ส่วนกระบวนการรำ เสมอออกภาษาชุดอื่นๆ เป็นการรำตามแบบที่ได้ถ่ายทอดจากครูอาจารย์เมื่อครั้งวัยเยาว์ กระบวนการรำเกี่ยวกับ หรือรำเข้าพระเข้านาง เป็นกระบวนการรำที่ครูเด่นชัยใช้เป็นแม่แบบ ในการถ่ายทอด การแสดงลิเกคือ เพลงมะลิเลื้อย เป็นการรำและร้องเกี่ยว พาราสิ ในบทรัก กระบวนการรำที่มีท่าทวนเป็นการรำวัดฝีมือของผู้แสดงในการเดินทางด้วยม้า

กระบวนการรำดังกล่าวเป็นกระบวนการรำลิเกในทางครูเด่นชัยที่มีกระบวนการสืบทอดจากรุ่นสู่รุ่น ผสมกับประสบการณ์ในการแสดงลิเก และมีกระบวนการถ่ายทอดให้กับลูกศิษย์อีกหลายท่าน เช่น ศรธรรมน้ำเพชร กวางขาว เอนกลาง ที่เป็นศิลปินชั้นนำในวงการ นอกจากครูเด่นชัย เอนกลาง ยังทำการแสดงลิเกอยู่ในปัจจุบัน (2563) ท่านยังทำหน้าที่บริหารงานในตำแหน่งนายกสมาคมลิเกประเทศไทย เป็นสมาคมที่ช่วยเหลือศิลปินลิเกทั่วประเทศ อีกทั้งยัง จัดงานมหกรรมลิเกการกุศล เพื่อระดมทุนมาช่วยเหลือสังคมหรือองค์กรที่ต้องการการสนับสนุน

องค์ความรู้การแสดงลิเกทางครูเด่นชัย เอนกลาง นับว่าเป็นภูมิปัญญาชั้นครูที่ได้สั่งสมมาอย่างช้านาน ควรแก่การอนุรักษ์และเผยแพร่ทางวิชาการให้ผู้สนใจได้ศึกษาและคาดว่าอนาคต กระบวนการรำลิเก ทางครูเด่นชัยยังคงสืบทอดต่อไป คู่กับการแสดงลิเก ที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรม ที่สืบทอดอย่างไม่หยุดยั้ง

ข้อเสนอแนะ

การรำลึเกทางครูเด่นชัย เอนกลาภ นอกจากกระบวนการรำในเพลงเสมอออกภาษา และการรำเกี่ยววมถึง การรำอวดความสามารถ ยังพบว่ามีการรำไม่รบ ที่ควรจะศึกษาและรวบรวมเป็นเอกสารทางวิชาการ

บรรณานุกรม

สุรพล วิรุฬห์รักษ์. (2539). *ลิเก* (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ.

อนุกูล โรจนสุขสมบูรณ์. (2559). *ลิเก: การแสดงและการฝึกหัด* (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.